

COMMVNES I. V.
CONCLVSIONES
AD GENERALEM

Quorumcumq; Statutorum interpretationem accomodatæ, ac omnibus tàm in iudicando, quàm in consulendo, & alijs in foro versantibus perutiles, ac necessariæ.

Cum suis Ampliationibus, & Limitationibus magis à Doctoribus receptis.

AVCTORE ALDERANO MASCARDO

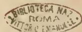
IVR. CONSVL. SARZANEN. AC ÆQVITE, & Lucanæ prius postmodum verò Bononień. Rotæ Auditore.

Summarijs vnicuique Conclusioni adiectis, & Indice rerum, ac sententiarum locupletiss.

ILLVSTRISS. ET REVERENDISS. D. D. BENEDICTO S. R. E. Presbytero Cardinali Iustiniano Bononiæ Legato, &c.

CVM LICENTIA, ET PRIVILEGIO.

FERRARIÆ M.DC.VIII.

Apud Victorium Baldinum Typographum Cameralem.

Sumptibus Simonis Parlaschæ Bibliopolæ Bononiensis.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D. D. BENEDICTO IVSTINIANO, S. R. E. CARDINALI, AC BONONIÆ LEGATO.

ALDERANVS MASCARDVS S.

A Súnt, Cardinalis Amplissime, tua, olimque Illustriss. Cardinalis Vincentij pijssimæ, & gloriosissimæ memoriæ, patrui tui in hanc familiam nostram, & precipuè in Nicolaum Episcopum Marianen: ac in Iosephum Prothonotarium Apostolicum fratres meos, beneficia, vt nos omnes tibi perpetuò deuinxerint, & adeò deuinxerint, quod illis iam defunctis, quo me tibi re gratum aliquando præbere possem haud locum relinquerunt. Hæc eadem fuerunt in causa, quod hos meos legales labores tuo potissimum nomini dicauerim. grati enim animi existimaui, si vnde, tuis erga nos meritis, satisfacerem

non haberem, satisfaciendi saltem, quod possem, desiderij argumentum ostenderem. Et hæc eadem ratio me, non ambitiosè, aut temerè, quod inter omnes Doctores minimus, tanto Cardinali, tantorumque meritorum viro Illustrissimo hæc leuia donauerim, sed gratè, prudenterq; fecisse demonstrabit, quod, vt tu potissimum mihi concedas, obtestor: Teq; etiam, atq; etiam rogo, vt hoc meum, qualecumque sit, munus ex animi affectu æstimans, ex eodem animi affectu, qui maximus est, maximi muneris loco libenti animo accipias, illius exemplum imitatus, cuius Ecclesiæ cardines gloriosissimè sustines, & cuius etiam vices in terris, vt credo aliquando sustinebis, qui omnia ex voluntate metiens, non minoris humilium vota soluentium humiles tabellas, quam Summorum Regum preciosa munera facit: Et fœliciter Vale.

AD LECTOREM.

VÆ vides, Amice Lector, ſcripſi, & in vnum collegi, vt mihimetipſi ſtudendo conſulerem, laboremq́ in futurum leuarem in perquirendo ea, quæ ſparſim de Statutorum interpretatione ſcripſere Doctores. Scripta, & in vnum redacta multi amicorum voluerunt, vt ederem, ea ducti ratione, quod & alijs in ſtudio verſantibus prodeſſe poſſent. Parui amicorum conſilio, ſed vtinam paruiſſe non pœniteat: noui etenim tum in omnibus, tum præcipuè in hac legali ſcientia ingenii mei tarditatem, tenuitatemq́. ſed vtcumq́ ſit: meam voluntatem æqui, boniq́ue facito, qui vt tibi in ſtudiorum laboribus prouiderem, proprij honoris periculum ſubire non dubitauerim. Zoilum ne mihi te præbeas rogo; ſed humanæ conditionis memor, errata aut benignè condona, aut non ambitiosè; ſed beneuolè corrige. Et vale.

Fidem facio, & atteſtor Ego infraſcriptus, percurriſſe ſcripta per Excellentiſsimum Alderanum Maſcardum in XIII. Concl. Statut. & nihil adinueniſſe Sacris ſanctionibus, ſeu Canonibus, aut Orthodoxę Fidei, ſeu moribus Chriſtianis repugnans, ſed doctrinam iudicaſſe proficuam, & vtilem. In quorum, &c.

Franciſcus Odofredus Præpoſitus Eccleſiæ Bonon. Theol. & I. V. D. Bonon. in Almo Patrio Gymnaſio veſpertinus Decretorum Interpres

Io: Maria Bell. Vicar. Generalis.

Imprimatur.

Fr. Aloyſius de Vrceis Vic. Inquiſ. Bonon.

Die 3. Ianuarij 1607. attenta Approbatione S. Officij Inquiſitionis, & Curiæ Archiepiſcopalis Bonon. conceditur, vt imprimatur.

F. Ioannes Baptiſta Scarella Inquiſ. Ferr.

Albertus Superb. Ronchegallus Vic. Gen.

Ad Perilluſtrem Dominum

ALDERANVM MASCARDVM

Sarzanenſem I.C. Præclariſs. eiuſq; Concluſiones,

EPIGRAMMA.

Ioannes Baptiſta Maſcardus Trebianenſis. I.C. Patricius Romanus, & Rotæ Ferrarienſis Auditor.

Nclyta cum ſoboles Themidos tua dogmata vidit,
Alderane, hilari talia fronte dedit.
Tu legum decus, & cardo, Maſcardia proles,
Tuq; aqui ſplendor, deliciaq; mea.
Iam tibi, iam debet Prudentia iuris: at illa
Quid referat? fama te ſuper aſtra vehet.

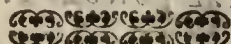

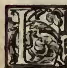
Noſiuis tectum fallax fabricarat in oris,
Multiplicemq; noua Dadalus arte domum.
Atq; adeo ancipiti turbarat limina flexu,
Poſſet vt ingreſſus nemo referre pedem.
Inde dolos idem tecti, ambageſq; reſoluit,
Perplexum filo cum duce rexit iter.
Dædaleis turbata notis eſt ſemita legum,
Quas tulit obſcuro dogmate magna Themis.
At ſi Maſcardi filo veſtigia ducas,
Dædaleas legum fas erit ille vias.

ARGVMENTA
SINGVLARVM CONCLVSIONVM
INDICANTIA PRINCIPALES QVÆSTIONES, QVAE IN QVALIBET CONCLVSIONES tractantur.

ARGVMENTVM PRIMAE CONCLVSIONIS.

LAICORVM Statutum, an, quando, quomodo, & in quibus compræhendat Ecclesiasticas personas, & bona, & quid de Hospitale, & alijs pijs locis, & de Matrimonialibus, & quæ dicantur contra libertatem Ecclesiæ. fac. 1.

SECVNDAE CONCLVSIONIS.

Statuta recipiunt interpretationem à Iure Communi, & quid ab alijs statutis, ab obseruantia, à præfatione, à Rubrica, & ab alijs. fac. 85

TERTIAE CONCLVSIONIS.

A communi vsu loquendi, an, & à quo, & quomodo interpretationem sumant statuta. fac. 131

QVARTAE CONCLVSIONIS.

Quod stricta, & propria est summenda interpretatio in statutis, & quando, & quomodo hoc procedat. fac. 153

QVINTAE CONCLVSIONIS.

Generalis dispositio statuti quando, & in quibus generaliter procedat, vel non.

INDEX.

SEXTAE CONCLVSIONIS.

SEPTIMAE CONCLVSIONIS.

OCTAVAE CONCLVSIONIS.

NONAE CONCLVSIONIS.

DECIMAE CONCLVSIONIS.

VNDECIMAE CONCLVSIONIS.

DVODECIMAE CONCLVSIONIS.

TERTIADECIMAE, ET VLTIMAE CONCLVSIONIS.

INDEX
ALFABETICVS RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM.

A

Clerici

de

Excom-

Fami-

INDEX.

F O

G E

Intelligi

Iuris

P E

Præte-

P V

Q V

R A

R E

Scan-

INDEX.

Statuta

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGENDA.

PAg. 2. lin 10 ad pro in.& l.15.gabelle pro gabella.& l.21.legatur pro ligatur. p.3.l.16.per pro puta.& l.17 ipsum præfigi pro ipse præfigere.p 5.l.9.coadiuuantur pro coadiuuata.& l.10.obstantibus pro non obstantibus,& l.15.priuilegia pro priuilegio,& l.35.offendere,pro non offendere,& l.40.obediens pro obediendo,& l.43.præiuditio pro præiuditium. p.6.l.7,quando pro quo ad,& l.14.dubium pro dubio, & l.35.depositæ pro deposita,& l.38.dependentibus pro D: dependentibus,& l.46 & pro ea.p. 7.l.14.potest pro non potest,& l.24. Ecclesiastico pro Ecclesiasticos.& l.26.hostiliter pro non hostiliter,& l.38.videre pro Iudice. p.8. pro l. 21.22. Laicorum statutum quo ad solemnitatem actus ligat Clericos; & n.253.

Concl.prima pag.5.lin.2 Ecclesia pro Ecclesiæ.l.16.Capreol.pro Capra.p.7.l.40.læsa pro lesam.p.14.l 41.sint pro sit.p.15.l.5.Barth.pro Bart.& lin.9.seosibus pro censibus.l.10.testamento pro testamentum.l.22..o:Imol:& Io.Imol.l.23.sequens pro sequentes.p.16.l.6.ingressu pro in ingressu,& l.36.paris pro puris. p.17.l.7 qua pro quæ.l.10.presenti.præsenti,l.14.vir.vii.l.18.compositi.impositi.l.28.iudicem.vidicem sunt coercendi. l.31.vsurarios,vsurarius.p.28.l.10.ac eo.p.19.l.21.concubica,concubina p.20.l.25.deposita,disposita. p.21.l.spiritualis, spirituales.l.44.spiritnale,spirituali.p.22.l.25.poterant,poterunt.l.27.aut,quod.p.23.l.5.nec,non.l.32.noluerat, noluerint.l,37.naterialem,naturalem.p.24.l.6.&.eo.l.9.cum,vim.p.25.l.22.per,per cap.l.30.nec,ne.p.27.l.23.alias,eas.p.28.l.12.Burlar.Bart.l.28.quia qui.p.29.l.13.idem,idest.l.16.priuilegio,priuilegium.p.31.l.2. vbi;ibi. l.13.immanes,immunes l.22.&,eo.l.27.singulis,singularis,p.32 l.29.inclit,milit.p.34 l.25 rem, non, p.38 l.34 nob.non Francis:Franc:p.39 l.24.incedentibus illam,incidentibus illam.p.40 l.6 eis,eius,p.41 l.11.ad,ad tract: l.9.de,fide,l.12.vbi,ibi,p.42 l. 36 visi,nisi,p.43 l.44.quod,quo ad,p.44 l.2.casus,causas,l.13.relactron:relection: l.28 &,obligari,& l.29 immunitas, immunitatis,l.30 iudic,iudicatum,l.31 Cler. Clericum.p.45 l.3 quid,quod, 14 canclaria,cancellariæ,26 quod,quoad. p.48 l.1.præsupponantur,præsupponant,5 supposito suppositi,6 in auth.sasyc.in.25 incideret, inciderent,in pœna,in pœnas.p.50 l 25. Marbrun: Marcabrun, p.51 l.22 Ro:rBal: p.52 l.29 quo,quod,26 alia,alias, p.54 l.32 laicus,laicis; p.55.l.24 qua,quæ, p.56 l.13 pœna,pœne,p.57 l.3 personis,pœnas, 46 agitauerit,cogitauerint,p.58 l.10 qua,quæ, p.60 l.11 generaliter,si genealiter, p 64.l.24. fauentia,facientia,24 ibi,vbi, 36 Ecclesiasticos,Ecclesiasticus,42 Ecclesiæ, contra Ecclesiæ, p.65.l.14 quidem, quendam,p.66.l.22 cum,vim p.68 l.5 tenet.tenens, 26 vbi,ibi,42 calc.calum:p.69 l.27 n.16.vers. 30.seruanda, seruandæ.p.71.l.2.tit:tit:s'alcun comet simple latrocin.l.27 quod,quo ad,19 *Decian*:*Decius*,21 illis, illius,p.73 l.25 cumulet,cumular,24 fecisse,fuisse,p.74 l.42 Rip.Hip.p.75 l.24 restauratione,restaurationi, p 78 l.37 primam,primum,p.79 illam,illa,5 introductum,introductam,10 Canonicum,Canonico,p.80 l.13 quo,qui, p.82 l.35 possit,possit subditus contrahere,cum non,38 Capreol:Capra,39 nata,nulla nata;p.83 l.30 tamen,tantum, 33 Capreol:Capra: 38 Capreol:Capra. Concl.2 p.93 l.20 depositis,dispositis,p.95 l.10 limita,limitat,14 quomodo,quoquomodo,17 tenetur,tenetu,18 homicidia,homicida,40 siue, sine,p.101 l.42 transit,nunquã transit, p.102 29 restituta,restristina.p.104 l.28 inferiorem,inferiorum, 42 tract:tract:de tut.p.106 l.24 Decian: *Dec*: p.109 l.38 Capreol:Capra:p. 112 l.17. sublimita,subamplia,p.113 l.1.quod,quoad, p 114.l.26 varietatem,varietatem,p 115 l.3 si,sic,p. 116 l.31 num.1 Bertaz:cons.crim:35 nu:1.p. 120 l.9 quas,quod,13 vt,&, p.122 l.29 vis,ius,p.123 l.1 Capreol:Capra: Concl.3 p.134 l.13 Oldrad:Oldrad:in cons:125 num:7,l.22 das,dos, 37 alteratio,altercatio,p.136 l.16 Germanet.Hormanet.p. 141 l.3 casum,vsum, 24 contigere,raro contigere, p.146 l.22 consuetudinem consuetudini,p.149 l.32 procedat,non procedat. Concl.4 p.154 l. 23 quod,quid,p.163 l.3 Rom:*D*nm:28 probationis, probationes, p.164 præsumptiones,per præsumptiones, p.171 l.45 communica communita,p.173 l.16 mandato,mandans,p.176 l.7.nob.num:6 p.182 l.1.asenterit,senserint,p.183 l.39.fundamentum fundatum,p.184 l.3 potissimum,pessimum,l 13 filius filias,p. 186 l.34 præfationis,præfationes,p.188. l.19 eadem.easdem,p.190 l.43 Bal:Paul:p.195 l.45 super,supra,p.196 l.4 &,etiam, p.206 l.1 hac,hoc, p.208 l. dispositio,disposito,p.209 l.17 15 14 p.210 l.29 exceptuatio,excepiuato. 211 l.42 *Doui*:*Dec*: 214 l.44 imperitio, imperito,p.220 l.4 omnes omnem,p.224 l.26 fint,font.p.226 l.27 remaneret remuneret,p.227 l.8.23.¶.23. 225 l.30 delictum,debitum,238 l.14 singulis singulos. Concl.6,p.247 l.1 ligat, non ligat, 250 l.15 Bartolum *Bart*. l.21.latera,late,255 l.25 interstinos,inter viuos,256 l.6 cuius,ciuis,l. 18 ipsam ipsum,vocasse, votasse, l.37 superia,supina.258 l.30 Ciues,Ciuitatis ciues,260 l.16 talia,tali,l.45 ciuita,ciuitas.261 l.1 &,vt,262 l.10 scire,siue, l.29 condende,concedendæ,l.34 sub,subsit,266 l.6.punitus,punctus,269 l.25 illi, illis, 270 l.27 habilitatione, habitatione.272 l.3 viribus,iuribus, 275 l.6 prouidere,prouideret, 276 l.28 alios,alias, 279 l.26 Ciues,Ciuis. Concl.7 284 l.39 contractum,contractus,283 l 13 fin:fin:regand.l.25 primam,primum,l 30 coue,conue: 291 l. 8 locorum,locum,l.14 extra,intra,l.40 nullas,nullus,l.41 persone,per se,292 l.4 aliqua, aliquo,l.44 cap:cap.1. 293 l.17 repet.in repet.l.23 nullas, nullus,294 l.38 statutum,statutum,296 l.12 se ipsa,si ipsa, l.40 faciendum, fauendum, l.44 faciendum,fauendum, 297 l.8.dispositis,de dispositis,l.36 generales.generaliter,l.44 insultis, multis,301 l.5.respondit,responder,l.30 &,ea,302 l. 34 facient,fauent,l.36 consuetudinem,consuetudinũ, 304 l.24 fartam,forsam,l.26 alia,alio,l.45 hominibus,omnibus.305 l.34 se,scilicet,306 l 33 esse,extra,l.55.ex extra 309 l.12 opinione,opinionis,l.18 alias,aliter,311 17 causatis,causatus,Concl. 8 320 l.38 est,esse,322 37 viribus iuribus,324 l.21 vir,iur. 325 l.31 reuocato renouato, 326 l.9 vim,cum,328 l.32 Possi.Port: 333 l.1 dici,din, l.4 rolit,tolitur,334 l.22 solem,solam,335 l.1 fecit, fuit,l.7 factam,factum, l.30 ab,nb, 348 l.39 publica, publicæ, 356 l.1.oratio,omnino, 23 manifestam, manifestum, 31 appositione,appellatione, 35 habet,habetur, 358 l 6 parti,pacti,14 solemus,solemnis, 21 quæreret,quærerent,28 *Deus*,reus,32 possit,posset, 359 l.3 verborum, verbum,l.16 vnquem,vnguem,l.33 Mann.mente,41 alijs,alius,paucipe,fecisse,360 l.10 penetr.patr:l.17 edicta, dicta,20 requisita,requisitus.26 discursa,discursus. Concl. 10 363 l.17 mulieris, mulieres,46.Iudex,vide.365 l. 17 equiparare,equiparari,366 31 statutum, statutorum, 367.l.16 tantum,tentum, 370 16 quid, quod, 35 militaretur,militaret, 374 l.2 vnicui,vnica, 9 cui,casui.13 fictum.ad casum fictum, Concl.11 383 27 sarzanella, sarzanelli, Concl:12:388:23 C. qui de mente Bal:in l.1.sub n.8: Concl:13:397:42 recitandi,mutandi,400 l.5: modo,multo,406. 30 cessatto,cassatin,411 l.1 simplia,simplicia.

ALDERANI MASCARDI SARZANENSIS,
COMMVNES IVRIS VTRIVSQ.
CONCLVSIONES
Ad generalem quorumcumq; Statutorum Interpretationem accommodatæ.

ARGVMENTVM.

Laicorum statutum an, quando, quomodo, & in quibus comprehendat Ecclesiasticas personas, & bona, & quid de Hospitale, & alijs pijs locis, & de Matrimonialibus, & quæ dicantur contra libertatem Ecclesiæ.

1 *LAICIS nulla est attributa potestas disponendi de rebus Ecclesiæ.*
2 *Alienatione prohibita per statutum Laicorum in non subditum non comprehenduntur Ecclesiæ, neque Clerici.*
Clerici, & pia loca sunt à principibus priuilegiata, vt eis liberè vendi, & donari possit.
3 *Principes inferiores non possunt tollere priuilegia à Superioribus concessa, maximè Ecclesiæ.*
Auctoritas condendi leges tributa Principibus inferioribus censetur sine præiudicio locorum piorum, & Ecclesiasticarum personarum.
4 *Quilibet etiam priuatus legem, quam maluerit proprijs bonis imponere potest, etiam prohibendo ne transeant in Ecclesiam.*
5 *Principaliter quod est attenditur, non id, quod est per accidens.*
6 *Prohibitio generalis impugnans libertatem Ecclesiasticam, dicitur, ac est non minus odibilis, quam reprobabilis.*
7 *Statuta Laicorum non possunt aliquo prætextu, vtilitatis, seu necessitatis Reipub. prohibere, ne res, & bona profana in Ecclesiasticos, seu pia loca transferantur.*
8 *Non omne bonum publicum approbatur pro iusta causa prohibendi alienationem in personas Ecclesiasticas.*
9 *Intentio, ac effectus magis, quam formalitas verborum inspicitur.*

10 *Immobilia Ecclesiarum, & si non alienentur in Laicos, bene tamen bona Laicorũ ad fauorem Ecclesiæ, nec valet statutum disponens contrarium.*

11 *Vino extra territorium collecto prohibito conduci ad Ciuitatem per statutum, non comprahenditur vinum Clericorum.*

12 *Apothecã conducens quod nõ possit expelli soluendo pensionẽ non ligat Ecclesiasticos.*

13 *Beneficij possessio, quod nõ possit capi absq; licẽtia Dom. tẽporalis nõ põt statui à Laicis.*

14 *Monasterium ingredientem statutum excludens à successione non tenet.*

15 *Bartholi distinctio inter ingredientem, et ingressum monasteriũ cõiter reprobatur.*

16 *Clericus non potest prohiberi per statutum laicale declinare Iurisdictionẽ Potestatis.*

17 *Clericus etiam volens non potest consentire ad Iudicem Laicum.*

18 *Gabella imposita euntibus ad molendina per Laicos, non cõprahendit molẽdina Eccl.*

19 *Ecclesiastici nõ possunt obligari à statuto laicorũ ad vẽdendũ eorũ vinum, vel oleum.*

20 *Pia causæ legatum prohiberi non potest per statutum Laicorum.*

21 *Decimarum iuditium non competit Laicis.*

22 *Legati pij gabellæ non potest imponi per laicos.*

23 *In funere in concernentibus Clerum non potest quidquam statui à Laicis, secus in respicientibus pompam.*

24 *Excommunicationis exceptio non potest prohiberi per statutum laicale.*

25 *Probatio debiti non potest per statutum Laicorum prohiberi fieri per testes in præiudicium Clericorum.*

26 *Clericus quando legatur statuto disponente, quod de contracta soluatur gabella.*

27 *Clerici volentes uti beneficio statuti Laicorũ debent uti cũ omnibus suis qualitatibus.*

28 *Emptores rerum Ecclesiasticarum non eximuntur à solutione gabellæ.*

29 *Clericus quando teneatur statuto Laicorum de testamenti insinuatione disponente.*

30 *Testamentum fieri potuit per Clericos etiam absque præsentia Parrochi non obstante statuto Laicorum in contrarium.*

31 *Clericus negligens apprahendere possessionem rei emptæ non excludetur à suo iure non obstante statuto laicali.*

32 *Mercatorum libri, quod faciant plenam fidem statuto laicorum mandante, non operatur contra Clericos.*

33 *Molendina Ecclesiarum etiam indirectè per Laicos impediri non possunt.*

34 *De compromittendo statutum an, & quando comprahendat Clericos.*

35 *Gabellam mandans statutum solui pro rebus an, & quando comprahendat Clericos.*

36 *Clericus licet vendat suum vinum, & oleum non dicitur negotiari.*

37 *Clerici non tenentur ad solutionem pedagij ex statuto Laicorum.*

38 *Malefactores capi mandante statuto Laicorum non intelligitur de Clericis.*

39 *De nocte euntem statutum Laicorum puniens non includit Clericum.*

40 *Clericorum res debent restitui absque pretio, si fuerint pignoratæ Domino inscio, non obstante statuto Laicorum generaliter in contrarium.*

41 *Præscriptio debiti per quinquen. uigore statuti laicalis non hẽt locum contra Clericos.*

42 *Licentia dimittendi possessiones conductas ad libitũ concessa à statuto Laic. non extẽditur ad cõductores rerũ Eccles. & qd si Iudex laic. neglexerit prouidere in præd*

43 *Laicorum statutum de successione ab intestato excludens fœminas propter masculo. non comprahendit hæreditatem Clerici, præcipuè in Dominio Ser. Reip. Genuen.*

44 *Testari prohibitus, nisi seruata certa forma à statuto Laicorum non intelligitur de testante ad pias causas.*

45 *Legitima debita filijs ratione etiam legatum ad pias causas comprahenditur a statu to Laicorum.*
46 *Filium exhaeredare vt Ecclesia instituatur, reprobatur.*
47 *Legitima filiorum non minuitur per quacumque legata ad pias causas.*
48 *Clericus poterit locare domum suam alteri non obstante statuto laicorum.*
49 *Concubinas Clericorum statutum puniens quando valeat.*
50 *Collectas soluere Ecclesiasticos cogens statutum non valet.*
51 *Apostolicas litteras impetrare, vel ne publicentur in dominio probibens statutum lai corum non valet.*
52 *Recursus ad Iudices Ecclesiasticos in causis ad eos pertinentibus non potest impedirè per statutum laicorum.*
53 *Exceptio rei iudicatæ in foro Eccles. non potest reijci a statuto laicorum.*
54 *Iuramenti exceptionem non potest reijcere statutum laicorum.*
55 *In spiritualibus causis non potest quis cogi comparere coram Iudice laico.*
56 *Spirituales causæ quæ dicantur, & num. 60.*
57 *Exceptione causæ spiritualis, per vsurarum opposita coram Iudice laico non potest ipsum præfigi tempus excipienti ad probandam causam coram Iudice Ecclesiastico.*
58 *Laicus Iudex quid faciet opposita exceptione causæ spiritualis, & præcipuè quando remissius ad Iudicem Ecclesiasticum est morosus in probanda exceptione remissiuè.*
59 *Inibitionem obtinenti a Iudice Ecclesiastico statutum non potest præfigere tempus ad se expediendum circa eam.*
61 *Laicus Iudex cognoscet de causa spirituali si quæstio erit facti, et quando, numero 62. & 64.*
63 *Quæstio Iuris, aut facti quando dicatur remissiuè.*
65 *Iudex sæcularis nec principaliter, nec incidenter potest iudicare Clericum.*
66 *Cautela, vt Iudex laicus non cognoscat etiam de facto causæ spiritualis.*
67 *Extrahi posse ab Ecclesijs vltra casus exceptos delinquentes mandans statutum non tenet.*
68 *Hospitia fieri posse in domibus Ecclesiarum statutum mandans non tenet.*
69 *Tutelas laicorum assumere cogens Clericos statutum non valet.*
70 *Excommunicationis absolutionem, aut de interdicto statutum minimè disponere potest.*
71 *Donationes factas Ecclesiæ reuocare statutum subditos minimè cogere potest.*
72 *Statutum retractus non ligat Clericos, & quando remissiuè.*
73 *Exemptio Ecclesiasticorum ab auctoritate laicorum est de iure diuino, de quo etiam num. 76. 77. 78.*
74 *Clerici nunquam fuerunt sub Iurisdictione Laicorum.*
75 *Diui Pauli Epistola ad Romanos, cap. 13 declaratur contra Couar.*
79 *Episcopus potest compellere laicos ad declarandum statutum aptum comprahendere etiam Clericos, vt illos non comprahendat.*
80 *Ecclesiasticus superior posset per se tollere statutum notoriè contra libertatem Ecclesiasticam.*
81 *Contra libertatem Ecclesiasticam statutum non sufficit corrigi per signaturam, siue apostillam, sed requiritur totalis illius abrasio.*
82 *Protestatio non sufficit quod statuentes non intelligunt aliquid statuisse contra liber-*

tatem Ecclesiasticam, sed debent omninò huiusmodi statuta deleri a volumine statutorum.

83 *Excommunicati sunt ipso Iure qui faciunt statuta contra libertatem Ecclesiasticam, & quicunque faciunt ipsa obseruari, & qui in eis consilium, & operam præstiterunt, & qui secundum ea iudicauerint, & qui iudicata redegerunt in publicam formam: Immò scriptorem ipsorum statutorum, vt numero 84. quod declara, vt numero 85.*

86 *Statim iudicatur ex arbitrio Iudicis.*

87 *Dignitatem, & officium tenetur quis potius dimittere, quam sententiæ contra libertatem Ecclesiæ adhærere.*

88 *Contra libertatem Ecclesiasticam quando dicantur esse statuta laicorum latè.*

89 *Libertas Ecclesiastica intelligitur tam de Ecclesia vniuersali, quam de qualibet singulari quod declara, vt num. 90. 91. & 92.*

93 *Bona patrimonialia Clericorum non subiacent statutis laicorum.*

94 *Forum sortiri, & statutis ligari a pari procedunt.*

95 *Bona patrimonialia Clericorum non sunt de foro laicali.*

96 *Bona ad quæ Clericus fuit ordinatus tanquam ad titulum gaudent indistinctè priuilegio Ecclesiæ quod intellige, vt num. 97.*

98 *Clericus ordinatus non potest alienare bona ad quæ fuit ordinatus nisi de licentia Episcopi, donec beneficium Ecclesiasticum sufficiens, vel aliundè, vnde viuere habeat.*

99 *Impositio non potest pro bonis Ecclesiasticis, & sitis etiam spontè solui a Clerico, nec communitas recipere, nisi vt num. 100. & 101. & 102.*

103 *Clericus scolaris non arctatur statutis, & ordinationibus Rectoris laici.*

104 *Clerici in minoribus constituti, nec sunt de foro sæculari, nec statutis laicorum subijciuntur, idem de ordinatis ad primam tonsuram, vt numero 105. quod intellige, vt numero 106.*

107 *Exemptio Clericorum etiam prima tonsura est de Iure diuino.*

108 *Monitio trina non requiritur, vt Clericus amittat priuilegium fori non incedens in habitu, & tonsura contra Farinac. & Couarruu. stante Concil. Tridentin. dispositione.*

109 *Monitio non requiritur quando extat constitutio Synodalis de habitu, & tonsura.*

110 *Tonsura sola, vel habitu solo vtens Clericus non gaudet priuilegio fori contra Rolã. a Vall. & Farinac. de quo tamen dic vt num. 111.*

112 *Arbitrio Iudicis relinquitur quando Clericus excusatur non incedendo in habitu, & qui habitus conueniens, vel non sit in clericis.*

113 *Clericus coniugatus non subiacet foro laicali, quod declara, vt numero 114. 115. & 117.*

116 *Clericus coniugatus quis dicatur, & qui habitus clericalis, & an laicus Iudex possit de habitu clericali cognoscere remissiuè.*

118 *Clericus depositus pro delicto quousque non fuit degradatus non subiacet statutis laicorum.*

119 *Religionem ingressus etiam intra annum professionis eximitur a Iurisdictione laicorum.*

120 *Seruientes Ecclesiæ qui eximantur a iurisdictione laicorum.*

121 *Oblati non subiacent auctoritate laicorum quod intellige, vt num. 122.*

123 *Equi-*

157 *De immunitate Colonorum Ecclesiæ remissiuè, & de portione dominicali, & eorum propria.*
158 *Contra libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam statutum non valebit etiam tacentibus Ecclesiasticis.*
159 *Iudex laicus,qui iudicauit clericum tacentem poterit declarare sententiam nullam prætextu incompetentiæ.*
160 *Clerici tacentis condemnati a Iudice laico remedia, & pœna, quando expensas factas,*
161 *Hospitale non subiacet statutis laicorum,quod declara,vt num.164.*
162 *Hospitalia æquiparantur quoad priuilegia Ecclesiæ.*
163 *Aufugiens ad hospitale est tutus sicut confugiens ad Ecclesiam.*
165 *Hospitale ordinatum, & erectum auctoritate superioris Ecclesiastici, ex quibus probetur.*
166 *Hospitale in dubium præsumitur erectum auctoritate Episcopi.*
167 *Hospitale sancti Lazari de Pontremulo probatur laicale, & merè prophanum,nec subiacens impetrationi Apostolicæ.*
168 *Reuerendissimus Ioan. Baptista Saluagus Episcopus Lunen. Sarzanen. laudatur.*
169 *Hospitale laicale, & merè prophanum ex quibus iudicatur.*
170 *Hospitale laicale non subiacet impetrationi summi Pontificis.*
171 *Hospitale an dicatur pius locus, & quando quoad exemptionem a iurisdictione laicali.*
172 *Fraternitates disciplinatorum,& similia Collegia pia a quocunque fieri possunt nulla præcedente auctoritate Ecclesiastica.*
173 *Pia loca non subiacent statutis laicorum.*
174 *Matrimonia tangentia non possunt statui per laicos,immò si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Iudices Ecclesiasticos anatema erit.*
175 *Matrimonium cum forensi prohibens statutum non valet.*
176 *Leges omnes ciuiles prohibentes matrimonia contrahi ex aliqua causa recipiunt correctionem a lege Canonica.*
177 *Matrimonium contrahi sine consensu patris prohibens statutum non tenet.*
178 *Exhæredatio facta a patre de filia eo, quia nupsit contra eius voluntatem non valet.*
179 *Matrimonium contrahere potest puella ante vigesimumquintum annum, & sine cõsensu propinquorum non obstante statuto laicorum in contrarium.*
180 *Iuxta causa non sufficit adesse statuendi aliquid,nisi adsit,& auctoritas in statuente.*
181 *Depositia a iure ciuili super matrimonio fuerunt ordinata tempore, quo Imperatores præerant etiam spiritualibus, qui ideo etiam de Episcopis, Abbatibus, & de quãpluribus generibus Clericorum ordinauerunt quæ hodie cessant.*
182 *Dependentibus a matrimonio non potest statui lex per laicos.*
183 *Laici quando possint statuere de accessorijs matrimonij.*
184 *Pœnam imponens statutum contrahenti matrimonium, etiam si fuit factũ ex iuxta causa non tenet contra Bart. & Bald.*
185 *Pater statuto non obstante tenetur dotare filiam sine ipsius consensu nubentem, quod intellige vt num. 186.*
187 *Nubenti contra dispositionem statuti lucrum secundum statuti nubenti concessum statutum auferre potest.*
188 *Pœnas contra nubentem non eo quia nubet, sed quia antequam nubat non facit, & ad quæ*

& ad quæ iure tenetur statutum imponere potest vbi exempla.

189 *Pauli Apostoli dictum contra licentiam mulieris nubendi, cui vult declaratur.*

190 *Clerici nec etiam statuto fauoribili Laicorum ligantur, de quo tamen dic, ut numero 191.192.194.195.196.*

193 *Vniuersitatis appellatione in merè fauorabilibus, veniunt etiam Clerici, idem si fit mentio de districtualibus, & de ciuibus.*

194 *Clericis potest denegari beneficium suorum statutorum à Laicis.*

197 *Clericus litigans coram Iudice sæculari non arctatur statuto decisoria respiciente etiã si causa principaliter promoueretur contra Laicum, & incidenter contra Clericum, vt num. 198.*

199 *Clericus non potest vti statuto laicali contra Clericum in decisiuis.*

200 *Laici in iure indiuiduo cum Clericis non subiacent statuto laicali.*

201 *Non priuilegiatus defenditur propter personam priuilegiati.*

202 *Clericus coram Iudice Ecclesiastico potest vti statuto laicali contra laicum.*

203 *Clerici non ligantur statuto laicali etiam honesto, & rationabili.*

204 *Clerici dato casu, quod subiacerent in aliquo ordinatis a Laicis, debent tamen ad illud obseruandum cogi per suum Iudicem Ecclesiasticum non autem per Laicum.*

205 *Constantini Imperatoris exemplum circa prædicta.*

206 *Periculum si est in mora non attenditur aliquando auctoritas Ecclesiastica in Ecclesiasticis.*

207 *Metu periculi, vel scandali Magistratus legem transgreditur.*

208 *Iuramento etiam contrauenitur imminente necessitate ineuitabili.*

209 *Incompetentia Iudicis non attenditur vbi periculum esset in mora.*

210 *Secularis Iudex dormiente superiore Ecclesiastico an possit in Ecclesiastico animaduertere ratione periculi euitandi, & num. 215. & 217.*

211 *Canonis pœna contra offendentes Cardinales, & similes non habet locum quoties id hostiliter, aut iniuriosè, sed necessaria defensionis fit.*

212 *Franciscus Salutatus Archiepiscopus Pisanus contra Reipublica quietem conspirans ex Pratoris fenestris suspensus.*

213 *Malo imminenti quoquomodo obuiandum erit per viam facti, si Iudicis additio est allatura periculum.*

214 *Tiberij Gracchi exemplum in imminenti Reipublicæ periculo.*

216 *Sæcularis Iudex potest intelligere in spectantibus ad Iurisdictionem Ecclesiasticam, quando Ecclesiastici Superiores per se talia præstare non possent, & contemnerentur à delinquentibus.*

217 *Ecclesiastico Iudice negligente, an possit sæcularis supplere, & quando, num. 218.*

219 *Negligentia in superiore Ecclesiastico est probanda, & qualis.*

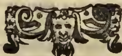
220 *Ecclesiastico vno videre negligente non statim recurritur ad Laicum, sed ad alium superiorem gradatim Iudicis Ecclesiastici.*

221 *Laicus non potest exercere in Clericum ea, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, vt legitimare.*

222 *Leges Ciuiles generales, seu ius commune, quod comprehendat Clericos, & Ecclesiastica, & quando, & quomodo, num. 223.224.225.226.227.228.229.*

230 *Laicorum ordinationes operantur contra Clericos, si in aliquibus casibus fuerit hoc concessum à Summo Pontifice.*

231 *Papa potest delegare causas spirituales Laicis.*

CONCLVSIO PRIMA.

1
VM Laicis, quamuis Religiosis, disponendi de rebus Ecclesia nulla sit attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperãdi, c. cũ laicis de reb. Eccl. alien. c. benè quidẽ, c. cũ ad verum c. deniq; 96. dist. c. si Imper. eadem dist. c. placuit il 2. 11. quæst. 1. c. nullus iudicum, & c. clericum ead. quæst. c. Ecclesia sanctæ Mariæ de constit. cum similibus, determinant vbique Doct. quod statuta laicorum ex defectu potestatis, neque ad Ecclesiasticas personas, aut Ecclesię facultates porrigũtur, vt est videre ex not. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in authen. cassa. C. de sacrosanct. Eccles. latè in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & in cap. si clerici de iudic. & in cap. quamquam de censibus in sexto, in cap. 2. de maior. & obed. & in l. cunctos populos, C. de summ. Trinit. & fid. Cathol. Couarruu. abundè pract. quæst. cap. 31. Capreol. conclus. 15. per tot. Petr. Duen. reg. 100. Lap. alleg. 181. & alibi passim Doct.

2 PRIMO infertur ex regula, quòd statuta † laicorum prohibentia alienationem in non subditum non comprehendunt Ecclesias, neq; Eccles. personas, contra quas prohibere laici nullam habent auctoritatem ad not. in c. a nobis de sent. excomm. & in cap. finali, de immunit. Eccles. in 6. & in cap. non minus, &c. aduersus eod. tit. & in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ: Legistæ communiter in l. filiusfamilias §. Diui, ff. de legat. primo, vbi Ias. num. 82. testatur hanc esse magis communem opinionem, & in concludendo, & in iudicando sequendam, & ibidem Crott. num. 80. vers. 2. fit conclusio appellat hanc esse communem, & ita communiter ferè omnes scribentes tenere, & communem esse inter Doctor. opinionem probat Clar. in pract. criminal. quæst. 82. Statutum quintum circa alienationes, vers. sed quæro, & hanc esse veritatem ipsam, quicquid alias dixerit affirmauit Bald. in l. finali, num. 17. C. de sacrosanct. Eccl. & hoc hodie remanere decisum per cap. final. de immunitate Eccles. in sexto: dixit Angel. in dicta l. filiusfamilias, §. Diuus Seuerus il 2. ff. de legat. primo. Et hæc opinio est sine dubio tenenda, quia pia loca sunt à Principibus priuilegiata, vt liberè eis donetur, & vendatur l. prima, l.

3 fināli, & l. illud, & l. finali, C. de sacrosanct. Eccles. Igitur laici inferiores † non possunt tollere leges, & priuilegia tributa per superiores maximè Ecclesiæ, capit. cum inferior de elect. & 25. quæst. secunda per totum, & etiam quia hoc esset contra libertatem Ecclesiæ vniuersalis, quæ consistit in posse facere ea, quæ sibi competunt, & sunt concessa de iure communi, Canonico, vel Ciuili, & in posse liberè agere, & liberè pati tam in his, quæ sunt de iure naturali, quàm iure gentium, & de iure ciuili vniuersali, vt per Doct. in d. cap. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, vbi præcipuè Felyn. Ant. de Butr. Imol. ac Dec. & Bald. in repet. d. l. cunctos populos, & auctoritas condendi leges data inferioribus, de qua in d. l. omnes populi censetur tributa sine præiudicio priuilegij concessi per ipsum Imperatorem locis, & personis Ecclesiasticis, de quibus in dicta lege prima. l. generali. l. illud & l. final. C.

 de sa-

de sacrosanct. ecclesiae quia generi per speciem derogatur, vt in cap. veniens de
* praescript. & in reg. generi de reg. iur. in sexto. Et hanc opinionem etiam communem fatetur Felyn. in dicto cap. ecclesia Sanctae Mariae num. 89. vers. 9. quaero,
* prout illam quoque communem appellat Bursat. cons. 93. numer. 25. libro primo: nec contra eam est hodie recalcitrandũ cum reperiatur etiam probata multorum summorum Pontificum constitutionibus, vt praecipuè legitur de Innocentio Papa Tertio, qui mandauit irritari, & innanem decerni quandam constitutionem Henrici Imperatoris Constantinopolitani, qua cauebatur ne quis de suis possessionibus inter viuos, vel in vltima voluntate aliquid ecclesijs relinqueret, uel donaret, & de Gregorio Nono, qui pariter reuocari mandauit quasdam constitutiones Regis Castellae, quibus disponebatur ne quis donare, aut vendere posset de suis possessionibus ecclesiae Cathedrali, aut Monasterijs, aut alijs pijs locis Diaecesis Calaguritanae, idem in similibus statuit Martinus Quartus contra quasdam similes constitutiones, quibus erat cautum, ne quis ecclesiasticis personis, vel ecclesijs donare posset, vel vendere, & illas inualidas declarauit, & poenis, ac Censuris ecclesiasticis deleri à volumine aliarum constitutionum coegit. Adest vlterius de eodem Concilium Constantiense, per quod huiusmodi prohibitio de disponendo de bonis in ecclesiasticos damnatur.

Nec debent prędicta adeò mirabilia Laicis superioribus videri, vt quasi de onere insoportabili, ac minus rationi consentaneo continuò exclament, ac doleant,
4 sub eo pręcipuè praetextu, quod vnusquisq; † priuatus possit legem quam voluerit proprijs bonis imponere, etiam expressè prohibendo ne transeant in ecclesiam; vt per Signor. [illegible] & Bald. & Barbat. & alij in hac materia fundamentum sumunt cons. 21. num. 10. Barbat. cons. 30. in princip. lib. 4. & Bald. ibidem ab eo citatus; & quod tamen hoc praetendatur prohibitum superioribus, & Dominis temporalibus, quibus quicquid placet debet esse loco legis in re profana sibi subdita, & ad ipsos omni iure ratione dominij, & iurisdictionis spectante. Quia respondetur, quod non est mentis, nec etiam potestatis superioris Ecclesiastici, & Summi Pontificis impedire auctoritatem, & iurisdictionem, quam habent superiores laici in bonis suorum subditorum, ita quod non valeant de eis, & circa ea statuere liberè, & quicquid magis ipsis placebit, & videbitur; sed quod superiores laici velint, quod statutum ab ipsis, secundum eorum arbitrium, & libertam voluntatem, in bonis propriorum subditorum, extendatur etiam ad ecclesiasticas personas, ita ut ex eo statuto etiam ecclesiastici afficiantur, hoc est, quod reprobatur à Summis Pontificibus, tanquam alienum à iure, & repugnans, dispositioni sacrorum Canonum, cum nullò modo, & in quacunque re statuant Laici, non possint praetendere eorum legem, & statutum extendi etiam ad ecclesiasticos, & illos amplecti ex defectu iurisdictionis, quam nullam penitùs habent in eos, ita quod defectus, ne eorum statuta comprehendant etiam ecclesiasticas personas circa prohibitionem alienationum, acquisitionum, & similium de bonis eorum subditorum, non est impedimentum nouum Summorum Pontificum, sed vetus, & penitùs adhaerens ossibus ipsorum Laicorum, qui à principio semper fuerunt prohibiti aliquid de ecclesiasticis statuere, vt in d. c. cum laicis, c. eccl. S. Mariae cum similibus.

Nec suffragatur consideratio, quòd dum statuunt de rebus profanis subditorum non statuunt, nec intendunt statuere de ecclesiasticis, & quod per consequens, non debent ecclesiastici dolere de illis statutis, quę tam respectu statuentium, quàm

respe-

respectu rerum, circa quas statuuntur, nihil quoad ipsos Ecclesiasticos, quia replicatur, quòd si esset verum, in facto quod dum ipsi superiores Laici statuunt de rebus subditorum circa prohibitionem alienationis, & acquisitionis, & similium non statuerent, nec intelligerent statuere de ecclesiasticis, non esset vnde dolerent si ecclesiastici allegarent se huiusmodi statutis minimè comprehendi, cum potius huiusmodi allegatio esset conformis menti ipsorum statuentiũ, quã præsupponunt non fuisse statuere de ecclesiasticis, nec statuisse, sed si verè volunt, quod etiam de rebus proprijs per viam legis statuendo effectus, & obligatio eorum legis, & statuti astringat etiam ecclesiasticos, & illos arctet, non debent egrè ferè si hoc a superioribus ecclesiasticis impugnetur, quia non zelus Summi Pontificis in defendendo ecclesiasticos in eorum libertate, sed excessus ipsorum Laicorum in extendendo limites eorum iurisdictionis, auctoritatis, & legis etiam vltra metas, ad ecclesiasticę potestati, & iurisdictioni suppositos, reprobandus est. Nec ponderatio quod istud, quod euenit Ecclesiasticis in statuto Laicorum de re propria subditorum, & ex iusta causa disponente, est in consequentiam, & per accidens non autem principaliter, atque ex prima intentione statuentium, qui solum de re propria, & pro publico bono statuere intellexerunt, vnde non debet attendi, quoniam
5 id, quod est † per se, & principaliter iudicandũ est etiam in moralibus, non autem secundum id, quod est per accidens, & secundario per l. primam in princ. ff. de auct. tutor. l. si quis ff. si cert. pet. & in terminis Signorol. dicto consil. 21. numer. 13. & Bald. inter Consilia Ancharani consil. 11. incip. factum super quo petitur, quia quicquid sit, et potest dici in alijs, quoad tamen effectum potestatis, iurisdictionis, & auctoritatis Laicorum in Ecclesiasticos, & quoad illos obligando, virtute legis laicalis huiusmodi consideratio de secundario, aut principaliter, siue in consequentiam non potest admitti de iure, quia principaliter, secundario, & in consequentiam, & quocumque alio modo directè, vel indirectè Laicis de Ecclesiasticis statuere, aut ad illos eorum legem extendere interdictum est, vt in iuribus supra à principio conclusionis allegatis. Nec quod priuatis hoc fieri permittatur pactis inter ipsos initis aliquo modo infert quod idem, & multo magis hoc possint facere superiores Laici per statutum, quia quicquid sit in alijs, in hoc casu nostro non procedit huiusmodi argumentum de pactis ad statutum. Primò, quia ex pacto istius, vel illius priuati circa prohibitionem alienationis rerum suarum etiam in Ecclesias, non resultat illa considerabilis offensio, & præiudicium libertatis, & immunitatis ecclesiasticæ, quod resultat ex statuto, & lege generali Laicorum, cũ per pacta non inducatur illa generalis prohibitio alienationis omnium bonorum stabilium, quæ mandatur ex statuto, & possit ecclesia æquè, & sufficienter ab alijs acquirere, emere, & similia, vt in simili ponderauit Federic. de sen. consi. 85. incip. statuto Ciuitatis Perusinę, de prohibitione Laicali circa contractus cum certo genere personarum tantum, & inquit quod postquam non est prohibitio generalis, quoad omnes personas, non poterat ecclesia ex ea prętendere se læsa in eius liber-
6 tate, & sequitur Alex. cons. 93. nu. 4. lib. 2. generalitas † prohibitionis erga ecclesiasticos, est quæ est odibilis, & reprobabilis, & quæ impugnat libertatem ecclesiasticam, & reprobat statutum, prout in terminis hoc consuluit, & admisit idẽ Signor. d. cons. 21. nu. 25. & 26. & Feder. de sen. & Alex. locis supra citatis, igitur tanquam ex diuersis non potest inferri ex particulari prohibitione, particularis alicuius priuati, ad generalem dispositam per statutum vulg. l. Papinianus ff. de minor.

Secundo, Respondetur quòd non procedit illatio, quia priuati paciscendo de rebus suis non procedunt auctoritatiuè contra Ecclesiasticos, vnde licet in eorum pactis possit considerari aliqua lęsio erga Ecclesiam, non consideratur tamen vsurpatio auctoritatis, & iurisdictionis talia statuendi contra Ecclesiasticos; & quæ auctoritas, & iurisdictio consideratur in huiusmodi statuto, & quæ (vt dicebamus) est, quæ potissimum impugnat libertatem Ecclesiæ, & reprobat constitutionem, & statutum prohibens alienationem in Ecclesiasticos iuxta ponderata per Docto. in d. c. cum Laicis. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, c, fin. & alijs, de quibus supra.

Tertiò, Dicitur, quod non procedit argumentum de pacto ad statutum quando aliter est depositum in iure, nam tali casu poterit fieri pacto, quod fieri non poterit statuto, ita Barbat. consilio quadragesimoseptimo, columna quarta, versicul. nec obstant allegata libr. 3. de mente, Bald. in l. si quis ita C. de pact. inter emptor. & vendit. Sed à iure exprimitur quòd possit fieri pactum ne res aliqua transeat in Ecclesiam, vel in ea Ecclesia ædificetur d. l. si quis ita, & l. si ita quis, §. calegæ, ff. de verb. oblig. cum alijs, de quibus per Signor. d. conf. 21. num. 10. Barbat. dicto consilio 30. column. prima. Bald. in capit. Clerici de iudic. sed non reperitur concessum in iure, quod idem possint facere generaliter statuentes, imò per omnia iura Canonica, & per ius Ciuile apertum in dicta Authen. cassa, & irrita C. de sacrosanct. Eccles. annullantur omnia statuta lędentia libertatem Ecclesiæ, & alia similia in futurum fieri prohibetur, cessat igitur per consequens instantia de vno ad alium.

Quarto, potest etiam considerari quod priuati tanquam moderatores, & Arbitri rerum suarum, possunt in eis apponere legem eisdem magis benè visam, quod non licet Dominis temporalibus in rebus etiam subditorum ipsorum, & quæ non dicuntur in dominio ipsorum, sed benè subditorum, vt ferè in eisdem terminis argumentatus est Barbat. conf. 1. col. 12. vers. si ergo transiuerunt lib. 3. ex doctr. Bart. in l. 1. ff. de rei vendicat.

7 Nec possũt † Laici se in huiusmodi statutis tueri sub prætextu boni publici, ac ratione Reipublicæ conseruandæ, videlicet quia si bona stabilia prohibentur alienari in Ecclesiasticos remanebunt subditorum Laicorum, super quibus post modum poterunt Domini temporales onera, & collectas imponere ad subleuandas occurrentes necessitates Reipublicæ, & similia iuxta considerata per Signorol. dicto conf. 21. Barbat. d. conf. 30. Bald. in d. c. Clerici de Iudic. & per alios.

Primo, quia sit quodcunque bonum publicum Laicorum, & vtilitas, ac commoditas Reipublicę, non tamen ex ea poterunt Laici sibi assumere auctoritatem statuẽdi contra Ecclesiasticos, ac tueri hanc eorum prætensionem, vt velint quod eo intuitu eorum statuta, & leges porrigantur etiam ad Ecclesiasticos, & illos afficiant, quia etiam, si daremus huiusmodi bonum publicum, & vtilitatem, ac necessitatem Reipublicæ iustè mouere posse statuentes ad ita disponendum, & sanciendum, tamen quia in lege nedum requiritur iusta causa legis introducendæ, sed ętiam auctoritas statuendi, vt per Felyn. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 81. & 86. vbi etiam Dec. num. 53. & nos infra latè non possent sub publici boni, & necessitatis Reipublicæ prætextu velle earum lege ligare etiam Ecclesiasticos contra quos, & de quibus (vt sæpiùs fuit dictum) nullam habent auctoritatem statuendi; hinc Doct. nõ obstante huiusmodi boni publici vtilitatis, & necessitatis Reipublicæ consideratione, talia statuta magis communiter quoad Clericos, reprobauerunt, & sic consulen-

sulendum,& iudicandum affirmauerunt, vt supra ex Felyn. Ias. Clar. Crot. & Bursat. qui omnes de communi, & de magis communi attestantur vidimus, posset benefacere huiusmodi bonum publicum vtilitas, & necessitas Reipublicæ, quod Laici possent reccurrere ad Summum Pontificem pro obtinendo, vt eo casu etiam Ecclesiastici dictis prouisionalibus constitutionibus subiacerent, secundum considerata per Hostiens. in d. ca. cum Laicis num. 10. vers. nec obstat de rebus Eccles. non alienā. & posset Summum Pontifex ad id requisitus facillimè moueri ad confirmādum talia statuta etiam quoad Clericos, qua confirmatione stante Laici etiā quoad ipsos illorum executionem liberè consequentur, vt per omnes in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ vbi præcipuè Abb. num. 5. & Dec. num. 56. & nos latè infra, sed quòd Laici ex se, & ex eorum propria auctoritate sub quouis boni publici prætextu hoc possint, nequaquam tenendum est, maximè quia, huiusmodi consideratio publici boni, & Reipublicæ conseruandæ semper viguit, & habuit locum etiam ab initio quando per leges, & Imperatores fuit statutum, & concessum, vt Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis posset liberè vendi, donari, & alienari, & tamen non retinuit concedentes à tali concessione, & statuto, vnde post tot sæcula non debet esse sufficiens, vt destruantur tot leges, decreta, & Canones, vt optimè consuluit, & ponderauit Albens. cons. 8. nume. 12. cum ibi imò quia huiusmodi consideratio etiam antiquitus allegabatur passim à secularibus, qui ideò volebant sub illius prætextu posse statuere, & ordinare etiam præiudicialia Ecclesiasticis, fuit in rimedium factum d. c. aduersus de immunit. Eccles. per Concilium Lateranense, vt per Abb. in cons. 3. incip. casus super quo consilium petitur num. 1.

8 10 Et maximè prędicta vera sunt, quia non omne bonum † publicum approbatur pro iuxta causa talia statuta condendi etiam ab his, qui in totum adulantur Principibus sęcularibus, nam & ipsi requirunt, quod tale bonum publicum versetur circa merè necessaria Reipublicę, quod si esset tantummodo circa ea, quæ respiciunt bonum esse, & quę solent fieri ad magnificentiam, ad pompam, & ad ornatum, vtiq; & ipsi fatentur quod Ecclesiastici ex eis minimè ligarentur, vt per Barbat. cons. 1. col. 13. & 14. lib. 2. de mente etiam Bald. in tit. de pace Constant. in 6. col. vers. munitio Ciuitatis, & Ic. Butrig. in l. ad instructionem C. de sacrosanct. Eccles. vbi etiā
* Salic. & Cum vbi hanc magis cōem opinionē testatur, & idem sequitur Rebuff. de sent. prouisio. art. 6. glo. 6. nu 4. & 6. vbi ita fuisse iudicatum affirmat, vnde etiā dato bono publico, non posset statim sub eo prætextu statui per Laicos, quid tale, quod esset præiudiciale etiam Ecclesiasticis, & quod illos afficeret, sed deberet prius cognosci an casus esset de tali bono publico, quod necessaria Reipublicæ respiceret ad affectum, vt etiam Ecclesiasticos ligaret, nec cognosci posset de hoc, libertatē, & immunitatem Eccles. respiciente, nisi à Summo Pontifice, & superiore Ecclesia, ad quem ideò recurrendum esset, vt est de hoc certa, & communis omnium doctrina in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, vbi præcipuè Felyn. numer. 107. & seq. Ioan. And. in d. c. fin. de immun. Eccles. in 6. vbi etiam Dominicus num. 9. Franch. num. 2. vers. vnde facit Ancharan. in repetit. cap. ea, quæ versicul. 26. Quero de reg. iur. in sexto, & in rubrica eiusdem tituli Anton. de Butr. consilio 40. in princip. licet secundum veritatem etiam pro quocunque, quamquis necessario bono publico semper recurrendum erit per Laicos ad Summum Pontificem, si voluerint ad illius contributionem, & subuentionem etiam Ecclesiasticos teneri, vt per Ioannes Andr. in dicto capitulo finali de immunitate Eccles. & Abbas in dicto consilio 3. & de hoc

ad sunt tex.aperti dicto cap. non minus,& dicto cap. aduersus,& faciunt, quæ nos latissimè diximus infra de recurrendo ad superiores Ecclesiasticos pro cogẽdis Ecclesiasticis etiam in his, ad quæ aliquando tenentur erga laicos,& erga contributionem operum publicorum,& necessariorum ad statum Reipublicæ.

Nec velamen sub quo se tegere nituntur Laici illos tueri potest, videlicet, quòd ex quo nullum verbum de Ecclesiasticis in eorum statutis fuerit factum non debet posse conqueri tanquam de statutis contra eos disponentibus aut loquentibus,quia etiam si expressè de Ecclesiasticis in statutis mentio facta non esset si tamen tacitè, & per indirectè, & sub inuolucro verborum illis præiudicaretur idem iudicium de eis fieret,quòd de statutis expresſè de Ecclesiasticis disponentibus,quia non est curandum, quomodo, & cum quo quis loquatur,sed in quem voluntas, & loquentis
9 intentio, † & effectus dirigatur, l. cum pater §. donationis ff. de leg. 3. glos. in capitulo finali in verb. libertatis de immunit.Eccles. in sexto.Ancharan.cons.55.numero septimo in fin. Calderin.cons. 12.numero 3.vers.3.dico,inter cons. Ancharã. Iac. Mandel. consilio 80. numero sexto, Alexander consilio 211. numero decimo, libro secundo.

Et proposita bona intentio, qua Laici moueri asserunt ad huiusmodi statuta condenda, vt scilicet principaliter bono eorum publico consulant,non autem vt libertatẽ Ecclesiæ præiudicent, non potest talia statuta in præiudicium Ecclesiasticorum difendere, quia intentio statuentium, siue bona, siue mala, & qualiscunque sit non potest eos tueri in statuendo circa ea, quæ sunt vltra metas eorum iurisdictionis, vt sunt Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ: vnde etiam si eorum mens, & propositum principale esset quid tale statuere quod saperet, & concerneret ipsam pietatem, & Religionem erga Deum, nedum erga bonum Reipublicæ non tamen possent in eorum statuto de Ecclesiasticis intelligere, ex quo quoad ipsos in omni casu militat defectus iurisdictionis, & auctoritatis, vltra quod etiam antiquitus talis excusatio de bona eorum intentione, & fine proponebatur à Laicis, & tamen non fuit à Summis Pontificibus admissa, sed reprobata, vt per Hostiens. in dicto capitulo cum Laicis, numero sexto, versiculo sed contra de rebus Ecclesiæ non alienand.

Quod autem vlterius à Laicis allegatur, quod scilicet sicut Ecclesia putauit æquum in se quod res immobiles Ecclesiæ non possint alienari in Laicos, vt toto titulo de rebus Eccl. non alienan. cap. Sine exceptione & cap. alienationes 12.quęst. 2.debet ęquum pariter putare in personã Laicorum, quod non possint in Clericos alienare, sicut est diuersissima ratio de vno casu ad alium, ita non potest idẽ ius de
10 vno ad aliũ inferri; nam si Ecclesia prohibet alienationem stabiliũ in Laicos non prohibet indistinctè,& generaliter sicut præsupponitur de statutis Laicorũ, & generalitas, & indistincta prohibitio alienationis, vt dicebamus,est quæ est odibilis, & reprobabilis,non autẽ quæ fit sub certa forma, & limitata, idest seruata quadam solemnitate, vt in terminis sic argumẽtatur Signorol. dicto cõs.21.nu.35.imò prohibitio Eccl. circa stabilia est potius dicenda generalis concessio de illis alienandis, cũ seruata illa solemnitate non sit, qui regulariter prohibeatur talia stabilia acquirere prout acquiruntur passim,& quotidie, quia illa solemnitas facillimè adimpletur,& fuit introducta non ad impediẽdos Laicos in huiusmodi acquisitione,sed solũ ad iustificandã alienationem ne fieret non solum in damnũ Ecclesiæ, sed ne magis ex eã etiam illaquearentur animæ Laicorum, qui satagentes circa acquisitionem

nem bonorum Ecclesiasticorum continuè sollecitabant Ecclesiasticos ad illorum alienationem, & Ecclesiastici, eo quia non agebatur de re propria ipsorum, sed de re Ecclesiæ, cuius erant tantummodò administratores, & vsufructuarij, facilè obtemperando amicis, & propinquis, illos de eis ditabant, dilapidando hoc modo bona Ecclesiarum in dispendium animæ, tàm dantium, quà recipientium, vnde necesse fuit inuenire tot leges, Canones, ac Pontificias Cõstitutiones in remedium indemnitatis Ecclesiarrm, de quibus in l. iubemus, & aliæ sequent. C. de sacrosanct. Eccl. & in toto titulo de reb. Eccles. non alienand. & in bullis Summorum Pontificum, quod vtique non euenit de rebus Laicorum, qui sicut habent illas proprias, & transmissibiles ad hæredes, ita circa eas ne dum non se profusè, sed etiam nimis parcè gerunt accumulando potiùs quotidie, vt locupletiores hæredes relinquat, ac magis familias, & domos ditent, ac dilatent, quàm illas inconsideratè distrahendo donent, ac relinquant esternis.

Et aliud fundamentum, quo nituntur Laici ad tuenda huiusmodi statuta, videlicet, quia possunt Domini temporales etiam per viam legis præiudicare Ecclesiasticis in querendis, non debet admitti, nisi etiam admittere velimus ad eorum fauorem, id, de quo disputatur, nam si daremus Laicos per legem posse præiudicare Ecclesiasticis in querendis, frustra postmodum disputaretur, an possent facere Statuta prohibentia alienationem bonorum stabilium in illos, cum hoc totum respiciat ius, & bona acquirenda, vnde, quia (vt supra vidimus) magis communiter per Doct. tenetur, talia Statuta non subsistere, magis communiter, pariter tale fundamentum reprobari concludendum est.

11 Secundò, Infertur, quod statuta † prohibentia conduci ad Ciuitatem vinum collectum extra Territorium Principis, non extenduntur ad Clericorum, & Ecclesiarum vina percepta ex eorum vineis, prout nec statutum ordinans triticum molendum deferri ad molendinum Principis, personas Ecclesiasticas ligat, vt ex communi, ait Grammat. decis. 109. numero decimosexto, & illum sequitur Couarruu. 2. par. re lect. in capit. Alma mater, §. 4. numero septimo, in fin. Boer. decis. 125. Ancharanus consilio decimotertio, & consilio 133. quos omnes referendo, sequitur etiam Bursat. dicto consilio 93. numero vigesimosexto, vbi de communi.

12 Tertio, Infertur, quod statutum, quo cauetur, quod † conducens apothecam non possit expelli soluendo solitam pensionem non tenet in præiudicium Clericorum, Dec. in dicto capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ numero 182. vbi etiam Abbas & in simili casu respondet Alexand. consilio decimoseptimo, viso instrumento, numero decimotertio, libro quarto, vbi voluit, quod Statutum Laicorum mandans, quòd si per aliquam partium non fuerit protestatum per tres menses ante finem locationis, quod non intendit vlterius perseuerare in locatione, intelligatur facta relocatio pro eodem tempore, & cum eisdem pactis, & conditionibus, non compræhendit, seu ligat Ecclesiam, aut Ecclesiasticos, quòd nota pro nostro Statuto Satzanæ sub Rubrica de pension. non perpet. libro tertio, capit. trigesimoquarto, vbi habetur, quod si conductor rem locatam vltra terminum locationis per vnum mensem tenuerit, iudicatur rem conduxisse, ac si de nouo de re illa prædicta locatio facta foret, nam quoad Clericos non operabitur.

13 Quarto, Infertur, non valere statutum, quod † possessio beneficij non possit capi absque licentia Domini Temporalis quoad Clericos, ita Dec. in dicto capitulo

Eccle-

Ecclesia Sanctæ Mariæ, numero 185. & Abbas in consilio octuagesimo tertio præsens dubium, vbi nominat huiusmodi Statutum contra libertatem Ecclesiasticam, & quod tam statuentes, quàm talia Statuta seruare facientes sunt ipso facto excommunicati, & licet tale Statutum videatur factum bona ratione, vt scilicet scandala euitentur, & pericula etiam Rempublicam tangentia, vt in tali Statuto consuluit Angel. consilio vigesimotertio, incip. nulla persona, vbi appellat huiusmodi Statutum commendabile in Ciuitate Florentiæ præcipuè eo quod fuerit inductum in remedium ad scandala, & dissensiones Ciuiles euitandas, per quas poterat de facili contendi ad exitium Reipublicæ, tamen quia disponit de materia ad se non pertinente, & esset mittere falcem in messem alienam hoc non facit, quod valeat, quia in Statuto non solum iusta causa statuendi, sed etiam potestas super re statuenda requiritur, vt infra nos latè, & hoc modo etiam respondit Dec. loco proximè citato, & sequitur Felin. ibidem numero nonagesimo sexto, versiculo vndecimo, quæro, vbi ideò dicit, quod appræhendens possessionem sine licentia non incidit de iure in pœnam Statuti, nec Notarius de ea rogatus, nec Testes, exclamans etiam contra Principes, & Dominationes, qui per generales prohibitiones statuunt, vt quis non impetret beneficium à Papa sine eorum licentia, ideò videntur incurrere excommunicationem ipso facto per iura ibi per eum, de quo nos etiam infra.

14 Quintò, infertur, non valere Statutum † excludens ingredientem Monasterium à successione, vt Dec. dicto capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ, numero 188. qui ita Doctor. tenere communiter testatur, idem sensit Paul. de Castro consilio 305. incip. Christi nomine primum dubium libro primo numero quarto, & in l. si quis, id quod ff. de iurisdictione omn. iudic. Bald. in l. omnes populi, versiculo sed quid si Statutum dicat, quod Monacus ff. de iustitia, & Iur. & Angel. pulchrè in disputatione sua incip. nobilis quædam genere, versiculo ad vnum tamen diligenter dominic. post Imol. in capit. quamuis de pact. in sexto Roman. per multas rationes in l. stipulatio hoc modo concepta, versiculo circa illud vero exemplum, ff. de uerb. obligat. Felin dicto capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ, numero 77. uersiculo sexto, quæro quod multo magis procederet si Statutũ excluderet Moniales, & sic iam ingressas, Barthol. in l. final. columna secunda C. de pact. ubi Angel. col. penult. Mattesill. in sing. 143. nota mirabile dictum Alexand. conf. 139. col. final. ubi communem testatur uol. 2. Abbas in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ col. 20. uersicul. circa illum casum, Crott. in d. l. omnes populi, numero 82. rationem prædictorũ adducens, quia etiam per tale statutum mulier efficietur timidior ad ingrediendum Monasterium, à quo non debet arceri, S. sed hac præsenti in Authen. de Sãct. Epis. col. 9. & ideò dicit idem esse, siue Statut. dicat ingrediens, siue ingressa, contra Bar.

15 † ita destinguentem, quem dicit communiter reprobari, & inter alias etiam ratio esse potest, quia licet ingrediens importat tempus, quoadhuc mulier est laica. & in quam statutum per consequens potest suum producere effectum, tamen quia subiũgitur in statuto, non succedat, quod est uerbum futuri temporis respiciens tempus successionis, quo tempore mulier reperitur Monaca, & exempta à Iurisdictione statuentium, Statutum in illam etiam per uerbum ingrediens aliquid minimè operari poterit, ita Paul. de Castr. dicto conf. 305. num. 4. & Felin. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 78. uers. limitant hoc, & hanc magis communem opinionem testatur Socin. cons. 241. incip. circa primam difficultatem col. 1. vers. secunda est opinio magis

gis communis lib. 2. quod nota pro nostro statuto Ianuæ de success. ab intest. §. masculus, & fœmina.

16 Sextò. Infertur, nõ valere statutum, quod † si Clericus declinauerit Iurisdictionem Potestatis, sit extra protectionem communis, & ius ei non reddatur, immo taliter statuentes sunt excommunicati, cum expressè disponant de Clerico d. c. nouerit de sent. excomm. si autem non expresse fuerit dictum de Clericis, sed generaliter statutum poni extra protectionem Communis hominem declinantem forum Potestatis, non extenditur ad Clericos, cum tale statutũ in sua generalitate ita debeat restringi, vt Clericos non comprehendat, ne videantur statuentes disposuisse contra libertatem Ecclesiasticam, & sic super illicitis, ita Dec. in d. c. Ecclesia Sãctæ Mariæ vbi supra, & ibi etiam Abb. in rept. & Felin. nu. 70. vers. 4. quæro Bald. in d. authen. cassa, & irrita col. 1. C. de Sacros. Eccles. vbi etiam Paul. de Castr. in fin. & in authen. statuimus col. fin. C. de Epis. & Cler. Ang. in d. l. filiusfamilias §. Diui. ff. de leg. 1. Anr. de Butr. in d. c. rua in princip. de decim. lap. alleg. 30. in cip. consilium fuit, & in hoc vide omnino Felin. loco proxime citato, qui latè, & pulchrè loquitur Cagnol. in l. 3. ff. de reg. Iur. nu. 2. alia ratione, quia scilicet Cle

17 ricus † etiam si vellet consentire non posset in porestatem, & coram eo litigare c. si deligenti de for. compet.

18 Septimò. Infertur, quod † si Ecclesia haberet molẽdina, ad quæ fuisset liberum ire, si statueretur generaliter, quod euntes ad molendina soluerent puta decem, nõ porrigeretur statutum ad molendina Ecclesiarum, ad quæ fuisset liber accessus, ne impediretur per talia statuta vtiliats Ecclesiæ, & libertas circa res ipsius per Laicos Anchar. cons. 156. & Bald. in l. 1. in repet. C. de Summ. Trinit. & fid. Cath. Io. Bapt. de Sancto Seuer. in d. l. omnes populi nu. 96. Dec. illos refferrendo in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ loco proximè citato.

19 Octauo. Infertur, non valere statutum, quod † Ecclesia, vel Hospitale teneatur vendere tantum singulis annis de suo vino, & oleo, &c. vt not. Bald. in authen. hoc ius porrectum col. 3. vers. & propterea non valet statutum C. de Sacros. Eccles. Io. Bapt. de Sanct. Seuer. vbi supra, & Dec. in eodem loco nu. 192. sed de hoc infra.

20 Nono. Infertur, quod † non valet statutum prohibens legatum ad pias causas Card. cons. 66. in dubio præmisso circa fin. quia inquit, disponeret super Ecclesiasticis, & illum sequitur Dec. vbi supra nu. 193. & facit c. 2. vbi glos. 2. de sepultur. nisi fuisset factum fauore filiorum respectu portionis ipsis debitæ ratione suæ legitimæ, de quo infra.

21 Decimo. Infertur, quod † non valet statutum, quod Iudex possit iudicare super decimis, ita Fulgos. cons 156. visis col. pen. quem reffert, & sequitur Dec. vbi supra num 194.

22 Vndecimo. Infertur, quod † non valet statutum, quod de legatis ad pias causas soluantur duo denarij pro libra, ita Ant. de Burt. cons. 40. incip. nulla est dubitatio. & cons. 45. statuto Ciuitatis Parmæ Abb. cons. 25. lib. 1. quos sequitur Dec. vbi supra num. 195. & Felin. ibidem num. 94. quo in loco ampliationes, & intelligentias ad materiam adducit.

23 Duodecimo. Infertur, quod † non valet statutum, quod in funere sit taxatus certus numerus Clericorum, & Cereorum Abb. in cap. fin. per illum tex. de reb. Eccles. non alien. & in cons. 26. & cons. 63. lib. 1. Rom. sing. 358. Reuerendus Dominus, quod sequitur Dec. vbi supra nu. 196. & Felin. nu. 49. & ratio est, quia licet

non

non sit factum statutum super spiritualibus, tamen dicitur factum super connexis eisdem arg.l.quod si nollet in fin.ff.de ædil.ædi.in d.c.cum Laicis de rebus Eccles. non alien. licet Felin.vbi supra num.95. vers.nemini tamen limitet, nisi statutum esset circa limitationem impensæ funeris concernentis pompam inutilem Clericis, puta circa vestes lugubres, & similia, secus in concernentibus Clerum, vt in cera, & similibus, quam distinctionem etiam tenuit Abb.in d.c.cum laicis,& in d. cons. 26.quædam,& cons.63.lib.1.Dec.vbi supra col.18.vers.11. non valet

24 XIII. Infertur, quod † non valet Statutum, quod exceptio excommunicationis non possit opponi in iuditio sæculari, ita Sanct. Seuer. in dicta l. omnes populi num.102.per Bald.in tit.de stat. contra libert. Eccles.in vsib. feud. circa fin. libri, & idem Bald.in l.placet in fin.C.de Sacr.Eccl.Io.de Anan. in c. postulasti de hom. & Dec.vbi supra num.197.latè Tiraq.de retract.p.1.§.1.gloss.9.ad fin. num.275.

25 XIIII. Infertur, quod † statutum mandans solutionem debiti probari non posse per testes, sed solum per instrumenta, non comprehendit Clericos, nedum si debitum erit contractum post Clericatum, sed etiam si ante, dummodo euenerit casus probādi debitum, postquam quis effectus erit Clericus,quia cū tali casu probationes habeant principium,quando fiunt coram Iudice, dicitur statutum disponere de re erga solutionem debiti probare debentē in tempore, quo est factus alienæ Iurisdictionis, & non est amplius suæ, eò quia tunc reperitur factus Clericus, igitur ad illum non porrigitur eius dispositio,ita Marsil.in l. si quis viduam, num. 32.ff.de quęst.de mente Io.Cal. in disputatione sua incip.statuto Ciuitatis cauetur, quod si ab actore in solutione vlt. dub.Anchar.in c.ea, quæ de reg. Iur. in 6. in fin. Alex.cons.210.num.13 lib.2.& in cons.211.num.4.eod.vol. Dec.vbi supra num. 206.Cuman.cons.239.col.2.& 3.

26 XV. Infertur, quod † Clericus non ligatur statuto disponente, quod de contractu soluatur gabella, & ideò si extat statutum huiusmodi, & Clericus vellet vti dicto contractu, & opponatur contra Clericum, quod non soluit gabellam; non

27 procedet contra eum exceptio, nisi † vellet etiam vti adminiculo statuti disponentis de gabella super contractu, nam tunc eo vti non posset, nisi obseruat statutum, a quo Clericus, sicut & omnis alius inuitatur ad illius commodum participandum sub illa lege, scilicet vt soluatur gabella, quod fieri potest,nec dicetur contra libertatem Ecclesiæ,cum etiam Clerici debeant vti beneficio statuti Laicorum cum omnibus suis qualitatibus, & eo modo,quo loquitur, ita Bald. in l.1.in vers.6. quæro nunquid Clerici C.de contr.empt.alleg.Ioan.Andr.in cap.1.de oper. nou.nunt. & illos etiam sequitur Alex.cons.210.num.5. libr.2. Grat.cons.162.num.11. vol.2. cum latè ibi per eum Dec.in d.c. Ecclesia,num.225.& 269.Ant.de Butr.in ca. non minus col.fin.de immunit.Eccles. & in c.1. de censib. in fin. Felin.in d. c. Ecclesia num.104. vers. sextum, & vltimum exemplum, quicquid dixerit Bart.in l.omnes populi,ff.de iust. & Iur. idem voluit Cephal.cons.385. num.5. libr. 3. secus tamen quoad illationē esset, si quis negaret soluere velle gabellam sub prætextu quod res cū emptæ erant Clericorū,vel Ecclesiæ,à qua emit,& quæ cum sint exempta à tali solutione, res etiam ipsius licet alijs venditæ deberent gaudere eodem Priuilegio,

* nam non procederet talis exceptio, quia communis est Doctorum opinio, quod

28 † emptores rerum Ecclesiasticarum non eximuntur à solutione gabellæ, & vecti-

* galium;prout hanc communem testatur Tiraq.de retract.consang. §.1.glos.13.nu. 42.quicquid dixerit Bald. cons.31. circa med.lib.1.& cons.496. col. 2. versic. in-

terdum

dum statutum non grauat libr. 4. vbi dicebat, quod si onus gabellæ sit annexum contractui, statutum iubens eam solui ex venditione ab emptore, non comprehen det venditiones factas ab Ecclesia, quia licet Ecclesia non soluat hoc modo gabellam, tamen in hoc grauaretur, quod rem minoris venderet ob id, quod emptor, teneretur eam soluere, & quod teneantur tales emptores expræsse tenuit Barth. in l. licitatio, §. fin. de public. & vectigal. ubi dicit, quod licet Ecclesia sit immunis à solutione gabellæ pro fructibus à se proprijs in prædijs percæptis non tamen sunt immunes ipsorum fructuum emptores, quod etiam comprobauit Archid. & alij in dicto cap. ult. de sensib. in 6.

29 XVI. Infertur, quod † si ex forma Statuti Laicorum testamento debeat insinuari per hæredem intra sex menses, aliàs non ualeat, si Clericus est hæres institutus in Testamento, nec fecit illud insinuari infra tempus statutum a statuto, quod tamen poterit ex illo adire hæreditatem, ita Bald. in authen. cassa num. 6. C. de Sacrosf. Eccles. ubi etiam Fulgos. Abb. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 39. & idem sensit Anchar. in repet. d. c. Canonum statuta de constit. ante med. in 2. quęst. uers. iuxta prima occurrit declaratio plurium quæstionum super statutis Laicorum, & illos etiam referendo sequitur Alex. dicto cons. 210. proximè supra citato, num. 6. ubi subiungit, quod eadem ratione uidetur idem dicendum, si esset institutus Laicus in Testamento Clerici, & uerba statuti disponentis insinuationem non dirigerentur in hæredem, sed in ipsum Testamentum, ut quia diceret, quod ultima uoluntas alicuius Testatoris non ualeret, nisi fuerit insinuata, &c. quia Testamentum Clerici non subiacet statuto, ut uoluit Ant. de Butr. num. 20. Io. Imol. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, ubi sequens Io. de Ligna. dicunt, quod communiter damnatur opinio Bart. qui contrarium uoluit in l. cunctos populos in 5. quæst. C. de Summ. Trinit. & fid. Cath. & hoc modo potest intelligi, quod dixit Capiz. decis. 201. num. 5. & Bald. in d. authen. cassa distinguendo, ut per Alex. de quo tamen infrà in fin. conclus. uers. & generaliter.

30 XVII. Infertur, quod † non operatur statutum disponens, quod per Clericos non possit fieri Testamentum absque præsentia Parrochi, quamuis illud statutum uideretur inductum ad falsitates, & fraudes tollendas, ita Salic. in dicta authen. cassa, quem sequitur Alex. in d. cons. 210. num. 9. & facit text. in c. fin. de uit. & hon. Cleric. & in c. fin. de reb. Eccles. non alienan. ubi Ant. de Butr. & Ioan. de Imol. & Bald. in d. l. cunctos populos in lectura, in 4. col. & in 20.

31 XVIII. Infertur, quod † ubi Statutum disponit, quod si emptor non appræhendet possessionem intra annum, & sic patiatur uenditorem possidere, contractus præsumatur simulatus, tale statutum, nec in foro sæculari, nec in foro Ecclesiastico ligabit Clericum, qui neglexerit appræhendere possessionem, tanquam non suum subditum, ita Abb. in dicto c. quod Clericis de for. compet. & illum sequitur Alex. cons. 211. num. 5. lib. 2.

32 XIX. Infertur, quod Statutum disponens, quod probatio mutui non possit fieri per Testes, ut supra etiam dicebamus, uel quod libri mercatorum faciant plenam fidem, non seruabitur contra Clericum etiam in foro sæculari, Abb. in dicto cap. quod Clericis num. 32. & Alex. ubi supra. Capr. conclus. 15. num. 62.

33 XX. Infertur ad casum, † de quo per Anchar. in repet. dicto c. Canonum statuta 2. q. princ. in uers. ego quæro in quæstione, quam consului, ubi dixit, quod accidit quæstio, quod Archiepiscopus Spoletanus habebat extra Ciuitatem aliqua

molen-

molendina ex largitione Regis Vngariç,& Commune Spoleti habebat etiam alia molendina extra dictam Ciuitatem, omnes Spoletani poterant ire quo volebant ad molendina,& soluebant certam mensuram ad molendinum, Commune Spoleti statuit,quod omnes Ciues, qui causa molendi irent extra Ciuitatem tenerentur soluere in ingressu Portę mẽsuram,de qua supra,& quod volentes accedere ad molendinum dicti Communis non soluerent ingressu dictam summam, omnes ibant ad molendinum Communis, vbi aliquam mensuram soluere non tenebãtur,& non ibant ad molendina Archiepiscopi, & ideò Archiepiscopus dicebat statutum non valere inquantum sibi præiudicat,& Anchar. decidit, quod non valet, quia licet verba statuti cautè dirigantur ad subditos, tamen ex eò apertè,& studiosè grauatur Archiepiscopus, vnde non est curandum, cum quo loquatur quis, sed intentio,in quem dirigatur,l.cum pater,§.donationis,ff.de leg.2. multotiès enim euenit, quod in dispositione vnum exprimatur,& ad aliud effectus dirigatur,& hoc debet considerari,ita dixit Alex. sequendo Anchar.in dicto cons.211.nu.11.lib.2.quod etiam placuit Abbati d.ca.Ecclesia in rep.& idem Anchar.dicto cons.13.In Dei nomine Amen,super dubio transmisso,& ita consuluit totum Collegium Iur.Cons.Bonon. vt apparet in d.cons.Ancha.& in cons.154.In Dei nomine,amen,optimis rõnibus Ias.in cons.161.col.fin.lib.2.& cũ istis transit Fel.in d.c.Eccl.nu.104.vers.primum exẽplum,& Boer.dec.125.per tot.qui etiam citat,qui consuluerunt pro Ciu. Spol.

34 XXI. Infertur, quod † statutum Laicorum astringens litigantes coniunctos ad compromittendum, non astringit, nec ligat Clericos, & ideò non poterunt vigore talis statuti astringi ab affinibus suis ad faciendum compromissum cum eis, ita Bald.in cons.107.dictat statutum in fin. vol.6.quem refert,& sequitur Marsil.in l.si quis viduam num.20. ff.de quæst. & idem Bald. in consilio 5. numquid Clericus agens lib.2.ea ratione,quia compromittere non est de mero ordine iuditiorum, sed tangit substantiam causæ, & tendit ad decisionem, ibi tamen distinguit de bonis patrimonialibus, & Ecclesiasticis, & de compromisso de Iure tantum,& de Iure,& de facto, quem vide, & illationem sequitur Alex.dicto cons.210.nu.3.libr.2. Dec.in d.c.Ecclesia,num.20.& nu.161.& Roch.de Curt.in dicto tract.de statut. d. secti.8.q.11.num.68.& de hoc vide eundem Bald.in c.fin.vt lit.pend.& in ca. cum venissent de eo,qui mitt.in poss. rei seru.caus.4. col. & Capic. decis.66.per tot. vbi contrarium sentientes refert,& concludit,quod præsens illatio esset vera, si Statutum compromissum mandans vlterius procederet alterando decisionem causæ, vt quia diceretur in eo, quod non posset appellari, seu peti reductio, vel quod laudum faciendum haberet executionem paratam, vel talia in summa, per quæ non posset dici, quod statutum se contineret in paris terminis ordinatorij Iuditij, sed tangeret etiam materiam decisorij, vt etiam per Dec. vbi supra, secus si ordinaret tantũmodò causam esse compromittendam, quia tunc diceretur statutum respicere ordinem,& processum,ad quæ Clericus ligatur,vt per omnes in dicto c. Ecclesia Sãctæ Mariæ, & pręcipuè per Dec. nu.126. cum plur.seq.vbi dicit hanc opinionem veram,& illam sequitur etiam Socin.cons.71.circa præsentem consultationem num. 12.vol.4.& hanc opinionem magis communem testatur nouissimè Borrel.de compromiss. §.1. gloss.3.num.225.An autem,è contra cõiuncti Clericorum possint ab eis cogi virtute talis statuti ad compromittendum cum illis, & dicendum videtur, quod sic, vt per eundem Borel. ibidem numero 262. allegans rationem, quia scilicet Clerici possunt vti Statutis Laicorum pro se licet contra se, non iuribus

ibi

ibi per eum. De quo tamen ego dubito, tum quia in iuditijs debet seruati æqualitas, l.fin.C.de fruct.& lit.expens.l.non debet, ff de reg.iur.vbi Doct. in c. non licet actori eod.tit.in 6.tùm etiam quia statuta videntur ædita, vt sint lex communis secundum dispositа, vnde non videtur fuisse de statuentium mente, vt pro vna parte seruiant, si contra eandem pariter procedere non poterant prout sic respondet, Socinus dicto consilio 71. numero 19. cum 162. & faciunt infra in ampliat. 26.

35 XXII. Infertur, quod statutum de solutione gabellæ pro rebus, qua transferuntur, non comprehendit Clericos, ita Barthol. in l. prima.C.de mulier.& in quo loco, lib. 10. quem sequitur Dec. in d.c.Ecclesia, num.271. Felin. ibidem num. 106. & 105. Clement. præsent. de Censib. nisi deferant res alienas, & nisi Clericus negotietur. Federic. consil.207.Abb.consil.6.in 2.dub.vbi dixit, quod Clericus non

36 dicitur negotiari † licet vendat vinum, & oleum suum idem Federic. consil. 121. incipit quæstio talis est, si tamen alia negotiationis causa venderet ad gabellam teneretur. & subijceretur alijs ordinibus sicut laicus c. vlt. de iur. & honest. Cler. Archid. Ioan. Andr. & Franc. in c.quamquam de censib. in 6. Tessaur. decis. 116. num. 10. Marcabrun.consil.18.num.237.

37 XXIII. Infertur; quod † Clerici non tenentur ad solutionem pedagij per statutum laicorum compositi, ita Abb.in c.Innouamus, de censibus, & in cap. ex litteris de vit. & honest. Cler. Angel. consil. 14. incip. Ecclesia, & Dec. vbi supra numero 270.

38 XXIV. Infertur, quod stante statuto † quod homines villæ teneantur capere malefactores, non intelligitur de Clericis malefactoribus, ita Bald. in c. cum non ab homine de iudic. quem referendo sequitur Felin. in d. c. Ecclesia numero 104. versic. adde etiam hic.

39 XXV. Infertur, quod † statutum laicorum factum pro communi vtilitate, quod vadens de nocte soluat tantum, non includit Clericos, ita Ioan. Andr. in c. graue super verb. sed banno de sent. excommun. vbi etiam Abb. & Ant. de Butr. & post alios Felin. in d c.Ecclesia vbi supra vers.quintum exemplum, dicens tamen, quod per suum iudicem, c.benè quidem 96.dist.

40 XXVI. Infertur ad casum statuti † de quo per Abb.in d. c. Ecclesia in repetit. vers. ex hoc infero, vbi infert ad statutum, quod vbi in loco sunt Iudæi fœneratores, & viget statutum inter eos, & populum, quod non teneatur usurarios restituere pignus ei, qui probauerit se dominum rei pignoratæ, nisi prius restituto debito, pro quo res fuit pignorata domino inscio, non comprehendit Clericos, aut res illorum pignori datas, & idem repetit in c.quod Clericis de for. compet.& illum sequitur Felin. ubi supra uers. quartum exemplum dicens hoc esse notandum.

41 XXVII. Infertur, quod stante statuto, † quod debitum præscribatur per quinquennium, non habet locum contra Clericum, uel Ecclesiam, ita Felin. ubi supra uers. tertium exemplum, quod fuit etiam de mente Anchar. cons. 258. incip. supradictum statutum per totum rationibus, & auctoritatibus ibi per eum, idem uoluit Alex.cons.169. num.1.lib.2.

42 XXVIII. Infertur, quod statutum laicorum † dans licentiam conductoribus possessionum, vt liberè possint eas dimittere, non extenditur ad conductores rerum Ecclesiasticarum, ita consuluit Bartholus in consilio 187. incip. Domini Priores artium per text.in dicto capit.Ecclesia de constitut.& in Clemen. in Ecclesiarum eodem titul. et illum refert, et sequitur Felin. ubi supra nume. 104. uersic.

secundum exemplum, qui subiungit, quod licet Barthol. loquatur quando statutum nominat Ecclesiam expræsse, vt euenit in casu suo, tamen idem est, quando generaliter loquitur, tùm per rationes ab ipso Bart. adductas, tùm per ea, quæ dixit idem Felin. in dicto c. Ecclesia in quarta quæstione iu princ. & si contra tales conductores Iudex sæcularis fortè repugnante statuto, prouidere non posset, habebunt Clerici requirere Priores populi, vt de Iudice sibi prouideant, quibus negligentibus Ecclesiasticus prouidebit, & cognoscet contra dictos conductores iuxta not. in capit. ex tenore, & in c. licet ex suscepto de for. compet. & hoc Felin. ibidem, & ante eum voluit idem Bart. dicto consil. 187. num. 4. & Abb. in dicto cap. Ecclesia, num. 30. in repet. qui subiungit, quod tali casu Ecclesiasticus Iudex procedet, ac modo, & forma in causa, quibus procederet Iudex sæcularis iuribus ibi per eum, idem voluit Dec. in dicto cap. Ecclesia, num. 181. & Anchar. in c. 1. vers. quæro etiam de quæst. de constit.

43 XXIX. Infertur, quod statutum laicorum † de successione ab intestato excludens fœminas propter masculos, non compræhendit hęreditatem Clerici, ita Bertaz. consil. ciuil. 63. num. 23. vbi hanc veriorem, & communiorem sententiam testatur iuribus, & auctoritatibus ibi per eum adductis, idem voluit Dec. in dicto ca. Ecclesia sanctæ Marię, num. 218. & hoc indubitatum esse arbitror in Dominio nostro Ianuensi, in quo vigore statuti sub rubr. de priuileg. Cleric. libr. 6. cap. 4. non possunt Clerici uti statutis, & eorum dispositione pro se in causis laicorum, sed eis debet reddi ius solum secundum ius commune, unde cessat fundamentum, super quo potissimum fundatur sententia contrarium affirmantium, uidelicet quod ex quo, & Clerici excludunt fœminas stante statuto, quod extantibus masculis fœmina non succedat, ita & in eorum hæreditate ius idem, quoad laicos seruari debet, de quo fundamento latè per Bursat. consil. 93. num. 22. & 27. & plur. sequent. libro primo, cum ibi per eum, & secundum hanc illationem bis fuit iudicatum in partibus nostris.

44 XXX. Infertur, quod statutum in genere prohibens † aliquem testari, nisi seruata certa solemnitate non compræhendit testantem ad pias causas, vt puta si mulier non possit testari sine consensu propinquorum, ita statuto mandante, tamen poterit instituere pium locum, & ualebit sine illa solemnitate testamentum, ita Crot. in d. l. omnes populi, num. 80. secundum Bald. in l. generali circa fin. uers. Quæro quinimò dictum statutum. C. de sacrosanct. Eccles. Alexand. cons. 105. uiso diligēter numer. 11. uolum. 4. pro quo facit, quia iste, qui instituit pium locum, uidetur moueri nutu Dei aguntur, non subsunt potestati legis. c. licet de regul. c. duæ sunt leges 19. quæst. 1. aliàs 2. Idem uoluit Dec. consil. 504. num. 3.

Benè uerum est, quod si statutum prohiberet legatum, uel testamentum respectu
45 portionis debitę filijs ratione legitimæ, † quoad illam porrigitur statutum, & cōpręhendit testamentum factum etiam ad piam causam, ita ut inquantum deficeret filio pro legitima non ualeret legatum, siue testamentum etiam ad pias causas, ita consuluit in terminis talis statuti. Abb. in consil. 63. incip. uidetur primò dictum legatum in prima par. ex Diui Augustini sententia, de qua in cap. fin. 17. quæst. pri-
46 ma, in quo habetur, quicunque uult † exhęredato filio hęredem facere Ecclesiam, quærat alium, qui suscipiat nō Augustinum, imò Deo propitio neminem inueniet, & hanc partem multis rationibus affirmat, & comprobat, idem uoluit Ancharan. in consil. 30. incip. uidetur prima facie dicendum, quem referendo sequitur Crot. in dicta

47 in dicta l. omnes populi, num. 81. & quod legitima † filiorum non diminuatur per quæcunque legata ad pias causas testatur Cuch. in suo tract. de legit. fol. 22. num. 28. cum ibi allegatis, quod nota etiam pro nostro statuto Sarzan. sub rubric. de ultim. uolunt.

48 XXXI. Infertur, quod non ualet statutum † in præiuditium Clericorum, quo caueatur, quod non possit locator domum suam locare alteri, sed teneatur stare primæ locationi, nisi prius per tres menses ante finem locationis denuntiauerit inquilino, quod non uult cum perseuerare in locatione, quia de Iure communi est libera facultas locatoris finita locatione suam rem alteri locare, & ideò in præiuditium libertatis Clericorum non potest tale quid statui, ita Crot. in dicta l. omnes populi numero 83. per l. si cui. C. loca & per ea, quæ scribuntur in capit. nouerit, de senten. excommunic. & idem sensit Alexand. consil. 160. numero 8. libro 6. consilio 17. numero 13. lib. 4.

49 XXXII. Infertur quod statutum † imponens pœnam concubinis Clericorum, nisi aliàs notorium esset Clericos concubinas tenere, non ualeret ob infamiam, quæ de facili posset resultare de eis saltem de facto ex pœna imponenda concubinis propter criminis connexitatem quod fieri non debet in tam graue præiuditium Clericorum, ita Crot. ubi supra de mente Anchar. cunsil. 97. incip. magnifica, & illustris Princeps, & in repet. capit. &, quæ in 24. quæst. de reg. iur. libr. 6. & illum sequitur Ioan. de Ana. in rubr. de adul. & Felin. in d. c. Eccles. nu. 102. ubi idem tenet etiam si esset notoria concubina iuribus ibi per eum.

50 XXXIII. Infertur, non ualere statutum † tanquam contra libertatem Ecclesiasticam, quod mandaret Ecclesiasticos cogi debere ad collectas, uel impositas, ut habet r in c. Clericis de immun. Eccles. lib. 6. & in cap. non minus, & in cap. aduersus eod. tit. & in cap. quanquam de cens. eodem tit. & in cap. quia iusta. 16. quæst. prima, & in cap. secundum, 23. quæst. 8. præcipuè si collectæ imponerentur ratione munerum personalium, a quibus Ecclesiasticæ personæ penitus immunes, & exemptæ reperiuntur, ad not. in l. placet, C. de sacrosanct. Eccles. & in cap. 1. de immunit. Eccles. lib. 6. Natt. consil. 280. num. 5. Bursat. consil. 42. col. 1. libr. 1. Lancellot. Gallia. cons. 59. num. 3. 45. & seq. qui loquitur de solutione salarij Prætoris, medici, & aliorum officialium, & de alijs, quæ distribuuntur per capita, & per buccas.

51 XXXIV. Infertur statutum dici contra † libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam, si prohiberet, ne quis in casu occurrenti litteras Apostolicas impetraret, uel nè litteræ Apostolicæ in eorum dominijs sine eorum licentia publicarentur, seu alicui traderentur iuxta not. in c. Quoniam de immun. Eccles. lib. 6. in princ. Mart. Laur. in tractat. de princip. quæst. 492. & uide Lap. alleg. 92. ubi add. in littera P. Capiz. decis. 132. num. 6. & seq. Boss. in sua Pract. Crim. tit. de Princip. & Priuilegio eius, num. 21. Paris. consil. 41. post num. 35. lib 1.

52 XXXV. Infertur, quod si statutum mandaret † ne ad Iudices Ecclesiasticos in causis, quæ ad eos spectant, habeatur reuersus nòn tenebit Lap. ubi supra per d. cap. quoniam de immun. Eccles. lib. 6.

53 XXXVI. Infertur, quod non ualeret statutum, si prohiberet † ne apud Laicos admitteretur exceptio rei iudicatæ in foro Ecclesiastico, quia a Deo Papæ, & a Papa alijs Prælatis concessum est iudicare, capit. per Venerabilem, qui filij sint legitimi, capit. secundo, de except. libro sexto, cap. administratores, ubi gloss. 23. quæstione quinta.

54 XXXVII. Infertur, & idem erit si exceptionem † Iuramenti reijceret per text. in cap. licet de iureiur. lib. 6. c. quamuis de pact. & facit c. 2. de for. compet. & lap. vbi supra, numero 5.

55 XXXVIII. Infertur, quod si statutum mandaret † per laicos cognosci, vel decidi, vel partes coram se comparere cogi in causis spiritualibus, siue principaliter, siue incidenter, non valeret c. tuam de ordin. cognit. c. decernimus, c. quanto de Iudic. c. lator, & c. causam quæ qui filij sint legit. latè Vant. in tit. de nullit. ex defect. Iurisd. num. 54. Clem. dispendiosam de iudic. Viu. comm. opin. verb. Iudex laicus vbi * de communi, & notatur in cap. si iudex laicus, de sent. excomm. in 6. vbi Dec. in c. at si Clerici, num. 30. in fin. de Iudic.

56 Spirituales autem causæ † quoad prædicta intelliguntur quæcunque de ordinibus, gradibus, & sacramentis, obseruationibus, alijsque Ecclesiasticis rebus tractat, & quicquid ortum habeat ex aliquo, quod specialiter ad Ecclesiam legem, fidemvè Christianam pertineat, item causæ hæresis, sacrilegij, vsurarum, adulterij, simoniæ, periurij; item causæ electionum, postulationum, prouisionum, dignitatum offitiorum, Canonicatuum, aut quarumuis rerum Ecclesiasticarum, vel ad Ecclesiam pertinentium, vt super decimis, matrimonijs, causis natalium, Iurispatronatus, & alijs, de quibus ex alleg. per Vant. vbi supra, & de quibus in d. Clem. dispendiosam, & per gloss. in summa 11. in quæst. 1. & in cap. ex tenore de for. compet. c. vt inquisitioni, §. prohibemus de hæret. in 6. c. cum tu de vsur. cap. fin. de for. compet. in 6. cap. nouit in fin. de Iud gloss. in cap. 1. de offic. ord. in cap. quanto de iud. cum simil.

57 Amplia prædicta, quod quando opponitur coram † Iudicibus sæcularibus aliqua exceptio vsurarum, vel aliter spiritualis, propter quam spiritualitatem causa sit remittenda ad Iudicem Ecclesiasticum iuxta deposita in dicto cap. tuam, ca. lator cum alijs iuribus supra allegatis, nedum non obstante statuto in contrarium disponente non potest iudex laicus de ea se intromittere, sed nec etiam potest prefigere tempus excipienti, infra quod oppositam coram ipso exceptionem probare debeat coram Iudice Ecclesiastico, hoc enim esset in alienam iurisdictionem manum immittere, & legem superiori imponere, quod non licet c. ex insinuatione de * appellat. Ias. in l. 2. num. 12. ff. de re iud. & ibidem num. 15. testatur hanc esse communem opinionem, & ibidem hoc idem affirmat Barthol. & cæteri Doct. & post eos Dominus Iosephus frater meus de probat. vol. 2. conclus. 689. in princ. vbi etiam
58 determinat, quid agendum per ipsum Iudicem † sæcularem, coram quo fuerit opposita huiusmodi exceptio, præcipuè quando remissus ad iudicem Ecclesiasticum est morosus in probanda exceptione, & ad prædicta facit quod voluit Felin. in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ num. 110. vers. & adde dum notauit, quod non valet statu-
59 tum laicorum, † quod ille, qui obtinuit inhibitionem à Iudice Ecclesiastico fiendā sæculari debeat se expediuisse circa eam intra certum tempus, vt etiam notauit Abbas post Card. ibi in cap. 2. in fin. De eo, qui mitt. in possess. ampliationem secutus est etiam Decian. in suo tract. crim. vol. 1. lib. 4. cap. 12. nu. 10. de mente etiam Bart. in l. præses, C. de appellat.

Animaduertendum tamen est pro declaratione supradictorum, quod de prædi-
60 ctis causis spiritualibus † de quibus supra, quædam sunt meræ spirituales, & Ecclesiasticæ, & nullo modo ad laicos spectantes, prout est causa excommunicationis, hæresis, & simoniæ, & etiam sunt quædam talis naturæ, vt nullo modo cadant in lai-

cum.

cum, sed earum Ecclesiastici solum sunt capaces, prout eligere ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica, ordinem conferre, Ecclesias possidere, et de ipsis disponere, & his similia, quædam autem sunt causę, quę licet spiritualis sint, cadunt tamen in laicos, prout est causa matrimonij, sacrilegij, periurij, vsurarum, & similes, & in primis duabus speciebus causarum, videlicet in merè spiritualibus, & Ecclesiasticis, item & in illis, quæ nullo modo cadunt in laicum iudex sęcularis non potest co
61 gnoscere, etiam quod quæstio incidat super facto. † In tertia verò specie, earum scilicet, quæ & in laicos cadere possunt, si quæstio erit facti, sicut iudex sæcularis de eo cognoscere poterit, ita statutum quoad hoc disponens sustinebitur ita Felin. in dicto cap. decernimus in fin. de Iud. Albert. in tractat. de agnoscend. assert. cathol. & hæret. quæst. 25. num. 54. & seq. quem ita distinguentem refert, & sequitur Farinac. var. quæst. lib. 1. de inquisit. quæst. 8. num. 20. & latiùs numero 25. vbi tamen
62 intelligit hoc procedere, dummodò etiam factum, de quo supra incidens in † causa spirituali, sit ab omni spiritualitate abstractum iuxta etiam ea, quæ animaduertit Vant. vbi supra num. 54. vers. quamuis si esset quæstio non iuris per ea, quę declarauit Bart. in l. omni nouatione. C. de sacrosanct. Eccles. in l. quoties, vbi etiam Bald. Alex. & Ias. C. de iud. Alex. & Roma. in l. Titia. ff. solut. matrim. Capiz. decis. 7. num. 2 & 3. Afflict. decis. 209. col. fin. Crauet. cons. 273. num. 2. Roland. cons. 12. num. 23. vol. 2. Menoch. de retinend. possess. remed. 3. numero 336. & quando dica
63 tur quęstio † iuris, & quando facti vide remissiuè apud Albert. in d. tractat. de agnoscend. assert. cathol. & hęret. q. 25. num. 51.

64 Et hoc vltimum † quod de quęstione facti dictum est declara, vt habeat locum quando quęstio facti in causa spirituali vertitur, vt habeat locum quando quęstio facti in causa spirituali vertitur, aut inter laicos, aut inter Clericum actorem, & laicum conuentum, secus si solum inter Clericos quęstio oriretur, nam etiam si esset facti, tamen per Iudicem Ecclesiasticum, non autem sęcularem terminanda foret, ita Rol. à Vall. cons. 23. à num. 6. vsque ad finem iuribus, & auctoritatibus ibi per eum, lib. 2. & ibi num. 14. de mente specul. in tit. de compet. iud. in princ. & in vers. & breuiter scias, tenuit quod Clericus trahens alium Clericum coram Iudice sęculari rem petitam perdit, & dabitur conuento, & priuabitur communione sacramentorum, vel etiam fidelium, quia excommunicabitur, nisi super hoc satisfacere vellet, etiam si in prędictis voluntas aduersarij accesserit, & proprium iuramētum interuenerit per text. in c. si diligenti de for. compet. & in ista opinione fuit Menoc. dicto remedio tertio, de retin. possess. num. 324. & sequent. Farinac. vbi supra num. 25. vers. sublimita, primo & est ratio, quia Iudex sęcularis † nullo modo, nec prin
65 cipaliter, nec incidenter potest esse iudex contra Clericum, iuxta ea, quę notauit Abbas in dicto cap. si diligenti col. penul. de for. compet. & Roland. à Vall. dicto cons. 12. num. 38. & plur. seq. Farinac. ibidem, qui etiam alias declarationes numero 38. & plur. seq. Farinac. ibidem, qui etiam alias declarationes adducit, & pręcipuè quando per iudicem Ecclesiasticum fuisset inhibitum iudici sęculari, ne se intromitteret in quæstione spirituali etiam super solo facto consistente, nam si hęc inhibitio emanauerit immediatè, & antequam iudex sęcularis inciperet cognoscere super illa facti quęstione, non potest se in ea amplius intromittere, & ideò dat
66 pro cautella † vt oblata incidenti super spirituale causa quęstione etiam facti corā sęculari iudice, is, cuius interest, statim Ecclesiasticum iudicem adeat, ab eoque pętat, vt illius quęstionis cognitionem assumat, laicoque inhibeat, qua inhibitione emana-

emanata, antequam iudex laicus de causa facti cognoscere incipiat illa terminanda erit per Iudicem Ecclesiasticum, non autem saecularem, vt hanc eandem cautellam adnotauit Gerard. sing. 69. notant Barthol. & Doctor. vbi affirmat ita semel fuisse seruatum in quadam causa, & Gerard. sequitur Couar. de matrim. capit. 8. §.12. numero 5.

67 XXXIX. Statutum diceretur contra libertatem Ecclesiasticam, † quando ordinaret personas, vltra casus exceptos, ab Ecclesijs extrahi posse, siue ab atrijs earum capit. inter alia, & cap. fin. de immun. Eccles. & in cap. reum, & in cap. si quis contumax 17. quęst. 4. & in cap. quicquid, & in cap. diffiniuit, & in cap. id constituimus eodem titul.

68 XL. Statutum diceretur nullum † tanquam contra Ecclesiasticam libertatem, si permitteret, & mandaret, quod etiam in domibus Ecclesiarum possent fieri hospitia, cap. 1. de immunit. Eccles.

69 XLI. Si compelleret Clericos † ad tutellas laicorum assumendas, cap. generaliter 16. quaest. 1.

70 XLII. Si super excommunicationis absolutione, † aut reuocatione, aut de interdicto remouendo disponeret, c. vnico quod met. caus. lib. 6.

71 XLIII. Si donationes factas Ecclesiae † cogeret subditos reuocare c. sunt qui opes & c. singularium 17. q. 4.

72 XLIIII. Infertur, quod statutum retractus, † seu ius congrui non arctat Clericos, qui non possunt impediri à laicis super re empta, Bald. consil. 300. statuto cauetur in secundo dubiò, vol. 1. Ias. consil. 152. vera, & iuridica col. vlt. vol. 4. Abb. & Imol. in cap. constituens de restit. in integr. Alexand. consil. 27. viso themate in princ. vol. 6. Afflict. de iur. protom. §. vlt. num. 11. Marant. latè disputans in sua disput. 8. qui distinguit, & secundum illius distinctiones poterant concordari inter se in hoc contrariae opiniones.

73 Primo. Amplia conclusionem, † aut talis exemptio Clericorum, & Ecclesiasticorum à statutis, & ordinationibus, ac auctoritate laicorum sit de Iure Diuino, Ioã. Lup. in tractat. de libert. Eccles. quaest. 2. num. 3. vbi dicit ita obseruatum, & declaratum fuisse per quamplures Imperatores saeculares, & Villab. in comm. opin. in

74 verb. Clericus, num. 69. dixit, quod Clerici nunquam fuerunt † sub iurisdictione laicorum, & quod Constitutiones de hoc loquentes sunt potius declaratoriae, quã de nouo promulgatoriae, quia, vt inquit gloss. in cap. si Imperator in verb. & discut. 96. distinct. antequam ab Ecclesia aliqua constitutio aedita fuisset, Clerici non erãt de Iurisdictione saeculari, vnde omnes Constitutiones, quae emanauerunt, quod Clerici non sunt iudicandi, nisi ab Episcopis, non snnt nisi iuris declaratio, idem voluit Abb. Felin. & Dec. in d. c. Ecclesia Sanctae Mariae, & in cap. 2. de maiorit. &

* & obed. vbi communiter Doct. & hanc communem opinionem etiam testatur Card. in d. c. perpendimus in 7. opposit. de sent. excommun. in repet. idem tenuit Oldrad. cons. 83. num. 5. Abb. & Felin. in d. cap. si Clerici de Iudic. Aluar. de pelag.

* de planct. Eccles. lib. 1. cap. 54. Alciat. qui communem dicit in cap. cum non ab homine numero secundo, de iudic. & licèt de hac opinione ibi dubitet per epistolam primam Petri, cap. 2. relatam in cap. magnum 11. quaestione prima: tamen ad tale obiectum respondet ibi benè Ioan. de Turrecrem. quem si vidisset nihil dubitasset, hanc etiam sententiam sequutus est Nauar. in cap. nouit in 6. notab. num. 6.

* & 30. de Iudic. vbi etiam communem tàm sacrarum, quàm Pontificiarum legum

Perito-

* Peritorum affirmat, prout illam etiam communem fatetur Ferdinand. Vasqu. de succels.lib.3.§.22. num.58.& 59. vbi etiam plures alios adducit Roma.sing.419. incip. sed an potest facere Papa. Aufrer. in clem.2.de offic.ordin. vers.ad quæstionem, & hanc opinionem sequendam, nec ab ea recedendum tanquam à communi, & à communiter recepta arbitror, nec obstantibus auctoritatibus adductis in contrarium à Couar. pract. quæst.capit.31.numero 2. vers.contraria opinio, nam Innoc. in d.cap.2.de maior. & obed. adductus pro contraria parte à Couar. nedũ ab ista opinione non dissentit, quin potius videtur eam affirmare ibi, vnde dicimus quod exempti sunt a Deo, vel saltem resoluit, quod indebitè tenebantur de facto subiecti ab Imperatoribus, & quòd ideò iustè Papa illos tanquam res spirituales, & ex toto in seruitium, & sortem Christi datos ad suam, & Ecclesiæ iurisdictionem etiam non consentientibus Imperatoribus restituit, & Petr. de Ferrar. & Molin. ab eodem Couarruuia citati, tanquam ab Ecclesia reprobati, & minus catholici non debent allegari, præcipuè in his, quæ Ecclesiæ libertatem, & iurisdictionem respiciunt, vt ipsemet Couarruu. ibidem fatetur, & Alciato optimè respondet, vt supra diximus, Ioan. de Turrecrem. & Medin. licet contrarium teneat, fatetur tamen ad imitationem legis diuinæ id statutum esse, & valde rationi consentaneum fuisse ita statuere, & S.Thom. ad Roman.13. lect.1. licet dicat Clericos esse exemptos Priuilegio Principum ab illo tributo, non tamen negat id etiam ante Iure Diuino factũ fuisse, cum possit stare simul, & Priuilegium Principum, & constitutio de eadem re de iure diuino, & Ecclesiastico, c. cum laicus de reb. Eccles. non alien. ibi quã non tantum Sancti Patres, sed etiam Principes sæculares priuilegijs multis munierunt, sicut potest etiam stare simul, quod dicatur dari aliquid ab aliquo, & concedi, quod etiam primo esset eidem datum, & concessum, & tunc dare intelligetur, idest, vel datum ostendere gloss. in cap. Synodo distinct.63. in verb. confirmamus, & expressè in cap. remittuntur 34. quęst.5. ibi da, hoc est datam sibi pronunciã, vel iam datum confirmare, quia qui confirmat etiam pro sui parte dat d.c. in Synodo, & c. ego Ludouicus vbi gloss. 63. distinct. & cap. in nomine 23. distinct. & ideò dum S. Thom. dicit exemptos priuilegio Principum, non tamen intellexit esse exemptos, quasi inferens, quod antea non essent, sed esse exemptos intellexit etiam quoad ipsos Principes sæculares, quia & ipsi noluerunt, & ita declarauerunt talia tributa ab eis imposita Clericos compręhendere, illos in hac re reseruatos, & Priuilegiatos agnoscentes, prout semper fuerunt iuxta auctoritatem ab eodem Diuo Thoma ibi adductam apud Genes. 47. vbi Ioseph subiecit Pharaoni totam terram Aegypti præter terram sacerdotum, & infra etiam dicitur, quod in vniuersa terra Aegypti quinta pars soluitur absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit, & ideò subiungit Diuus Thomas, quod hoc materialem æquitatem habet, & omninò æquum est, quia sicut Reges sollicitudines habent de bono publico in bonis temporalibus, ita ministri Dei in bonis spiritualibus, & per hoc eximuntur à tributis, ad quæ cæteri laici tenentur iuxta epistolam Diui Pauli ibi ad Roman. capit. 13.
75 quæ de omnibus potestatibus † sęcularibus scilicet, & Ecclesiasticis promiscuè, non autem de sæcularibus solum, aut præcipuè, prout intendit Couarruu. loquitur, & non est, qui non concedat, quod omnis anima, & sic etiam Sacerdotes, Potestatibus sublimioribus subditi esse debeant, prout argumentatur Couarruu. ex traditis ibi per D. Paulum. sed negatur per hoc, quod ex eadem auctoritate D. Pauli Ecclesiastici sæcularium etiam Potestatibus subijciantur, sed intelligendum est, quod

Eccle-

Ecclesiastici, & laici, & sic omnis anima suis respectiuè tamen potestatibus sublimioribus subditi sint. Ecclesiastici scilicet suis potestatibus sublimioribus Ecclesiasticis,& laici pariter sublimioribus superioribus laicis, & in hoc conuenit contra interpretationem Couar. circa dictam epistolam Sancti Pauli, quod rescripsit Gregorius Imperatori Constantinopolitano in cap. solit. de maior. & obed. dum & quia Beatus Petrus ordinauerat sacerdotibus, quod subditi essent omni humanæ creaturæ propter Deum, intelligebat Imperator Patriarcham Constantinopolitanum iuxta pedes suos in parte sinistra sedere debere; vnde Gregor. rescripsit,quod si personam loquentis,& eorum, ad quos loquebatur, & cum loquutionis diligentius attendisset scribentis non expræssisset taliter intellectum, nam non per hoc, ꝙ Petrus dixit, subditi estote omni creaturę, voluit Sacerdotibus imponere iugum subiectionis erga laicos, & eius prælationis auctoritatem auferre,sed illa verba omni humanæ creaturæ, sunt accipienda ciuiliter, & prudenter secundum subiectam materiam status,& conditionis personarum,& prout latius perscribentes in eodem loco, & prout etiam de alio dicto Diui Pauli differens Abbas in dicto capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ,numero 20. & seq. dixit illud rationabiliter, & cum grano salis, non autem ruditer,& iudaicè esse intelligendum,dum generaliter declarauit,quod mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri sui, & nubendi cui vult in domino liberam habet licentiam; nam inquit Abbas illa libera licentia non adeò latè interpretanda est, vt etiam aliquid mali, aut scandali contineat, sed potius eius dictum debet distingui per ius humanum ad ea, quæ iuris sunt, & ius diuinum in multis casibus distinguitur. Et hanc partem reperimus confirmatam in Concilio Lateranensi sub Leone Decimo Sess. 9. vbi tàm diuina, quàm humana ratione laici ab omni in Ecclesiasticas personas superioritate, & potestate reijciunt. Et idem habetur in Concilio Calcedonensi par.9. capit.20.& nouissimę in sacro Concilio Tridentino Sess. 25. cap. 20. ibi Ecclesię, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonibus sanctionibus constitutam, vnde nimis temerarium foret contra hanc determinatam veritatem insurgere.

76 Intellige ampliationem, † vt vera sit, quoad ea,quę verè,ac propriè spiritualia, & Ecclesiastica sunt, vt puta quoad ordines, gradus, sacramenta, obseruationes, aliasque de rebus Ecclesiasticis quęstiones,& differentias,& ea, quę generaliter cõtingunt circa id, quod specialiter Ecclesiam, fidem, & legem Christianam tangit, secus quoad res temporales, & quoad criminalia, nam in his etiam Clerici non dicuntur iure diuino, sed per leges Canonicas, & Constitutiones Pontificias exempti à iurisdictione sęcularium, ita Couarruuias dicto cap. 31. pract. quæst. numero 2. versic. prima conclusio,& vers. secunda conclusio, & illum etiam sequitur Farinac. titul. de inquisit. quęst. 8, num. 2. vers. limita primo, qui secundam hanc limitationem,& intelligentiam dicit posse concordari opiniones inter se dissidentes,an exemptio ista sit de iure diuino, an potius positiuo, & humano, vt prima procedat quoad verè spiritualia,& propriè Ecclesiastica,secunda verò quoad temporalia, & criminalia.

Et licet Ioan. de Turrecrem. in dicto capit. si Imperator in secunda conclusione affirmet, quòd immò bona, & res Clericorum quoad istam immunitatem à pari procedunt cum ipsis Clericis, eò quia bona veniunt ad personam,& ideò eius conditionem sequuntur,& maius dignum trahit ad se minus dignum, subiungẽs quod grauiter peccarent Principes si in hoc turbarent iurisdictionem Ecclesiasticam, tamen

tamen ista possent intelligi, & concordari, vt scilicet à pari procedant dicta bona Clericorum cum ipsismet Clericis, idest, quod omnia æquè sint exempta à Iurisdictione Laicorum, sed non ex eodem Iure, scilicet diuino, rationibus, de quibus supra, & per Couar. supracitato loco.

77 Vel potiùs dicas, quod etiam † res temporales Ecclesiæ sunt exemptæ Iure diuino ab auctoritate, & dispositione laicali, non obstantibus supra allegatis iuxta ea, quæ apertè habentur in dicto cap. benè quidem 96. distinct. vbi Symmac. Papa reuocat omnia, quæ præcipuè de alienatione prædiorum Ecclesiasticorum statuerat Basilius Patritius, qui gerebat vices Odoardis Regis reddens rationem, ne scilicet exemplum remaneret præsumendi quibuslibet laicis, quamuis Religiosis, vel potentibus in quacunque Ciuitate quolibet modo aliquid decernere de Ecclesiasticis facultatibus, quarũ solis Sacerdotibus disponendi indiscussè à Deo cura commissa docetur, quod etiam probatur in cap. quamquam de censibus in 6. ibi cũ igitur Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarum non solùmmodò Iure humano, quinimò, & diuino à sæcularium personarum exactionibus sunt immunes, & ibi etiam gloss.

78 Si tamen aliam priorem † sententiam sequi malueris, illam tamen intellige, quod licet Iure tantum humano, & Pontificijs Constitutionibus Clerici in prædictis dicerentur exempti, non tamen potest Princeps sæcularis vtcumque summus huiusmodi exemptioni, ac immunitati proprijs legibus, aut propria auctoritate derogare per d. c. benè quidem, & d. c. Ecclesia Sãctæ Mariæ, & alia, de quibus in principio Conclusionis, & præcipuè per fin. de rebus Eccl. non alien. vbi constitutionẽ laicalem contra prædicta disponentem, non constitutionem, sed destitutionem, seu potius destructionem, nec non vsurpationem Iurisdictionum appellat Greg. idem tenuit Couar. supracitato loco, num. 4. vers. 4. Conclusio per not. in c. nouit de Iud. & in cap. nouerint de sent. excom.

79 Secundò, Amplia principaliter conclusionem, quod † si statutum laicorum generaliter loqueretur, ita vt posset ex aliqua ratione dubitari, quod intelligat etiam de Ecclesiasticis, potest Episcopus compellere ad quos spectat, vt declarent ipsum statutum non extendi ad Clericos, nec Clerici inquietarentur de facto, dum de Iure ex eo molestari non possent, nec deberent, ita Ioan. Andr. in c. fin. de immun. Eccles. lib. 6. & illum sequitur Roch. de Curt. vbi supra, pro quo etiam adducit text. in c. peruenit de arbitr. ibi quoniam tale arbitrium posset Ecclesiæ in posterum perniciosum existere, idem tenet Capr. d. concl. 15. num. 38. Felin. in d. c. Ecclesia S. Mariæ, num. 107. vbi ait, quod quotiescunque Episcopus videt, quod aliquod statutũ generaliter loquitur, & potest verisimiliter dubitari, ne ex ea generalitate inferatur aliquando præiuditium Clericis, uel Ecclesiæ potest cogere statuentes, uel ad quos pertinet, ut illud, adeò declarent, ne Clericis efficere possit, aut ad illos extendi idem Domin. in d. c. fin. de immun. Eccles. Ant. & Imol. in d. c. 1. de consuet. Anchar. in reper. c. ea, quæ uers. 26. quæro de reg. iur. in 6. & in rub. eiusdem tituli, ubi dicit hoc esse menti tenendum, & idem Ant. cons. 40. in princ.

80 Tertiò, Amplia conclusionem, † quod si certum esset, & notorium, quod statutum laicorum disponeret de Ecclesiasticis in præiuditium ipsorum, & in detrimentum libertatis Ecclesiasticæ, posset ipsemet Episcopus illud idem tollere, & ex se ipso illius obseruantiam prohibere etiam nullo citato, aut audito, ita Felin. in d. c. Ecclesia S. Mariæ, nu. 108. de mente Archid. in c. quæ Lothar. propè fin. 2. quæst. 1.

Dominic.in d.c.fin.de immunit.Eccles.Bald.in l. presbiteri, la prima, num.11. C. de Epis. & Cler.

81 Primo, Subamplia, quod non sufficeret tali casu † si laici in remedium huiusmodi statuti illud corrigerent per signaturam, siue per apostillam, quæ denotaret illud non tenere, sed requireretur totalis abrasio, adeò quod de re nulla apparerét vestigia, vt notat Felin. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 109. vbi ideò dixit, quod licet in alijs casibus, in quibus requiritur cancellatio, non refert, quod illud, quod est cancellatum adhuc legi possit, vt per Bart. in l. hoc, la prima, ff. de adimen. leg. & per alios, de quibus ibi, tamen in hoc requiritur totalis abolitio in odium criminis, & ne detur occasio, quod tale statutum de facto obseruaretur, vel posteris relinquatur eius memoria, idem censuit Barth. in d.authen.cassa circa fin. Ant. de Butr. dicto cons.40.in princ. Lap.alleg.21.Feder.de Sen.cons.37.Abb. in c. nouerit in princ.de sent. excom.

82 Amplia subampliationem, † vt idem sit, etiam si in fine voluminis statutorum reperiretur vnum statutum protestans, quod statuentes non intelligunt aliquid statuisse contra libertatem, & personas Ecclesiasticas, vel quod statuta contra libertatem Ecclesiasticam habeantur pro irritis, quia iura volunt, quod hi, ad quos spectat faciant talia statuta omninò deleri à volumine statutorum, ne aliquando de facto seruentur, ita Abb. in cons.83.incip.præsens dubitatio in fin. Bart. & Bald. in dicta authen.cassa in fin. & qui Bart. inquit menti tenendum, & quod ita vidit in Ciuitate Pisarum obseruari, & notatur in d.c.nouerit in princ. vbi præcipuè Abb. Ancha. in repet.d c.primi, vers. an ab istis pœnis de constit. Lap.allegat.92.incip. an Constitutio in fin. quos etiam referendo sequitur Felin. in d.c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.109. quo in loco tamen subiungit, quod licèt dicta protestatio non sufficiat ad euitandas censuras, de quibus in d.c.nouerit, & in c.grauem de sentent. excommunic. tamen sufficit quoad hoc, videlicet quod contrafaciens statuto, quod est cõtra libertatem Ecclesiasticam, non incurrit pœnam statuti, quod idem sensit Abb. d. cons. 83. in fin.

83 Secundo, Subamplia, quod ne dum † Episcopus posset mandare, vt talia statuta tollerentur, sed qui illa fecerunt, sunt ipso iure excommunicati per text. in d.c.nouerit, & in d.c.grauem de sent.excom. & in c.non minus, & in c. aduersus de Immun. Eccles. & in c.eos eod. tit. lib.6. vbi communiter Doct.

84 Amplia subampliationem, † vt nedum excommunicationis sententiam incurrant, qui statuta fecerunt, sed etiam quicunque fecerint ipsa obseruari, immò Scriptores ipsorum statutorum, nec non Potestates, Consules, Rectores, & Consiliarij locorum, quorum tempore consilio, & opere hæc statuta ædita, vel seruata fuerint, & qui secundũ ea iudicauerint, & qui talia iudicata redigerint in publicam formã, vt est de hoc apertus text. in dicto cap. nouerit, & si aliqui prædictorum haberent fęuda Ecclesiastica remanerent illis ipso iure priuati, vt in dicto cap. grauem, vbi omnes scribentes.

85 Declara, vt licèt † Scriptores dictorum statutorum dicantur statim excommunicati, vt per Ant. de Butr. in d.c.nouerit, num.11. tamen illud intelligerem, si percipiunt quid faciunt, aliàs si ignoranter fecerunt, non incurrunt, sicuti non incurrunt ignorantes talia statuta secundum c. nemo, 11.q.2. & c.2. de constit. Innoc. in d.c. nouerit in fin. & per eundem Ant. ibidem quo in loco vnà cum eod. Innoc. & alijs declarat, quod Potestates, & alij Superiores Laici, de quibus supra, tunc

incur-

incurrunt, si erunt negligentes in statutis declarandis, & negligentes dicentur arbitrio Iudicis, quod est verum in illis superioribus laicis, qui non interfuerunt æditioni talium statutorum, sed si interuenerunt æditioni statim fuerunt ligati, & quod
86 dicitur, quod superior statim debeat talia delere, intelligitur illud statim † arbitrio Iudicis per text. in cap. ad Apostolicæ de donat. in l. ratum, ff. de solut. prout idem Ant. vbi supra, & Innoc. ibidem, qui Ant. subiungit, quod Consiliarius, qui dedit consilium contrarium talibus statutis, si aliàs non erat in potestate sua impedire talia statuta, non incurrit excommunicationem, sed alij consulentes sic, secus si dictus Consiliarius, vel tacuit, hoc pacto tacitè consentiendo huiusmodi statutorum ordinationi, eò quia qui tenetur loqui, & tacet, habetur pro consentiente, vel saltem vltra consilium contrarium datum, poterat etiam impedire, ne procederetur ad æditionem
87 statutorum, quia tunc ipse quoque illaquearetur † cum potius deberet dimittere dignitatem, & offitium, quàm prædictis aliquo modo adhærere, vel illa sufferre per text. in dicto cap. aduersus de immunit. Eccles. & in Clement. ex grandi de vsur. & conferunt ea, quæ scripsit Felin. in cap. cum omnes, numero 11. in fi. de constitut. vbi voluit, quod licet minor pars capituli non possit appellare, quando aliquid fit à maiori in præiudicium tertij, quia eorum non interest, tamen tenentur cõtradicere, aliàs illaqueantur tacendo, peccato, qui videntur consentire iniustè gestis, quod etiam prius voluit Innoc. in cap. 1. de his, quæ fiunt à maior. per ca. vbi etiam Abb. Et quod sit arbitrarium Iudici tempus, intra quod superiores, & illi ad quos spectat possint, & debeant facere deleri, & abrogari statuta contra libertatem Ecclesiæ tenuit etiam Socin. Sen. in dicto cap. nouerit, num. 13. de sent. excom. & illũ referendo sequitur. Menoch. in sua cent. 6. nouissimè ædita alias 596. qui dicit, quod in hoc Iudex etiam considerabit, an sit in potestate ipsorum Superiorum absque populi consensu abrogare, & deleri facere statuta, & si soli hoc præstare nõ possint, concedendum erit eis tantum temporis, quo populum conuocare, & ei ostẽdere possint statutum lædere Ecclesiasticam libertatem, & ob id delendum, & abrogandum esse, prout si essent infirmi, vel alio iusto impedimento detenti, de his etiam habenda esset ratio.

88 Verùm quia solet dubitari † quando, & quomodo dicantur statuta, aut ordinationes laicorum esse, & tendere in præiudicium, & contra libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam generaliter.

Dic primo, quod tunc Ecclesiasticæ libertati, aut immunitati contrariari dicentur, quando statuta directè, aut indirectè erunt contraria, aut derogatoria, aut obstãtia Priuilegijs, & Prærogatiuis Ecclesiæ, & Ecclesiasticis concessis à Deo, ita Lap. dicta alleg. 92. num. 1. & ante eum idem tenuit Innocent. in dicto cap. nouerit, vbi etiam Abb. num. 2. & Ant. de Butr. num. 9. Ioan. Andr. & Hostien. & Dec. in dicto cap. Ecclesia sanctæ Mariæ num. 6. Cyn. Bart. & Sal. in d. authen. cassa, & alibi passim omnes.

Secundo, erunt contra libertatem Ecclesiasticam, quando item directè, aut indirectè erunt contra Priuilegia, & Prærogatiuas concessas Ecclesiæ, & Ecclesiasticis personis à Papa Lap. Abb. Innoc. Ant. de Butr. Ioan. Andr. Hostien. Dec. & alij omnes in supracitatis locis. Bart. in cons. 187. incip. Domini Priores in dicta l. 1. vers. 5. quæro, C. de summ. Trinit. Bald. in rubr. de constitut. in princ. vers. sed quæro, & in authen. statuimus in fin. C. de Episc. & Cler. Abb. in cons. 63. incip. videtur primo in princ. lib. primo.

Tertio, tanquam libertati Ecclesiasticæ, ac immunitati repugnantia statuta laicorum iudicabuntur, & ideò delenda erunt, si Priuilegijs, concessionibus, & prærogatiuis concessis Ecclesiæ, & Ecclesiasticis personis ab Imperatore, aut ab alijs Regibus, qui etiam in his, quæ ad eos spectant huiusmodi Priuilegia Ecclesiasticis dare possunt directè, vel indirectè contrarientur, ita ijdem omnes supracitati Doctores communiter in locis supra allegatis, & in his non est, qui discrepat.

Vel quarto dicas, quod tunc statuta, & ordinationes laicorum dicentur contra libertatem Ecclesiasticam, quando ex eis Clerici efficerentur timidiores, & laici audaciores contra eos, vt exemplum communiter allatum à scribentibus, si extaret statutum, quod occidens laicum puniatur grauiter, occidens autem Clericũ quadam tantùm leui pœna mulctetur, ita Abbas in dicto cap. nouerit num. 2. & ante eũ idem voluit Bursat. in d. authen. cassa, & irrita C. de sacrosf. Eccles. vbi etiam Bald. numer. 4. & cæteri scribentes communiter Bart. & Ang. in l. 1. §. quę onerandæ ff. qua. rer. act. non dat. Anchar. in reper. Canonum statuta, vers. quęro circa hoc, quæ dicantur de constit. Abb. in cons. 88. incip. præsens dubium in princ. lib. 1. Paul. de Castro cons. 335. incip. primum dubium col. 5. Dec. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu. 11. Barbat. cons. 23. col. pen. lib. 3.

Vel quinto dicas, quod illa statuta dicantur contra libertatem Ecclesiarum, & Clericorum, ex quibus impediuntur directè, vel indirectè Clerici facere ea, quę sibi competunt, & sunt concessa de iure communi, Canonico, vel Ciuili, vel per quæ prohibetur Clericis non prohibitum à lege Canonica, vel Diuina, ita Doct. in dicto cap. Sanctæ Mariæ, vbi præcipuè Felin. Ant. de Butr. & Imol. & in cap. cum terra de elect. Fulgos. in d. authen. cassa, & Bald. latè in repet. d. l. cunctos populos, versic. nunc de tertio membro C. de summ. Trinit. & fid. cathol. & facit quod si, vt dicimus, censetur contra libertatem Ecclesiæ statuere contra ea, quæ ex particulari priuilegio illi competunt, multò magis erunt contra eandem libertatem disponere contra ea, quæ eidem Ecclesiæ permittuntur de Iure communi, quia magis videtur offendi, quia specialiter remouetur, & impeditur in his, quæ omnibus communiter, & vniuersaliter competũt, quàm qui ab his, quæ ex aliqua causa speciali permittuntur, abstinere mandatur, cum fortius dicatur acquisitum, quod competit de Iure communi, & vniuersali, quàm quod competit de Iure speciali, & ideò in his magis aggrauari, & offendi libertas Ecclesiastica dicitur, ita Felin. vbi supra num. 69. & facit text. in §. quia verò verisimile in authen. de non alien. & in l. eius militis §. militia missus ff. de milit. testam. Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ nu. 8. Alex. in l. filius familiàs §. Diui col. 7. ff. de leg. 1. & in cons. 209. & 210. col. 4. & penult. lib. 2. Barbat. consil. 31. vbi latè lib. 4. Doct. in dicto cap. nouerit de sent. excommun.

Vel sexto, & vltimo ad cognoscenda statuta contra libertatem Ecclesiasticam vtere notabili theorica Baldi in repet. d. l. cunctos populos C. de summ. Trinitat. & fid. Cathol. quę repetitio cum passim non habeatur in eius lecturis, hic ferè ad verbum illam adducere placuit, inquit igitur Bald. quod ista verba, libertas Ecclesiastica, possunt accipi dupliciter, vno modo discretiuè, idest in eo, in quo Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ ab alijs discernuntur, ita quod sit libertas Ecclesiæ, & nõ alterius, & tunc ista supponit de Prærogatiuis, & Priuilegijs Ecclesiarum, quæ alijs non competunt, sed priuata lege Ecclesijs, & in quibus Ecclesiæ præiudicare est Ecclesiasticæ libertati contrauenire; Alio modo accipitur, non discretiuè, sed in

abstra-

abstracto, & communi significatu, & tunc dicit, quòd libertas stat in liberè agere, sicut libertas hominis, quę est naturalis facultas, vt l. 3. ff. de stat. homin. Vnde quisquis onerat talem libertatem, sine dubio Ecclesiasticæ libertati contradicere dicetur, onerare autem ex eo erit, si Ecclesiam, vel Ecclesiasticas personas in aliquo ex prædictis modis sub seruiture rediget. Vnde statutum, quod impedit Ecclesiam vti iure naturali, & sua defensione, dicetur libertati contrariam, Clem. pastoralis de re iud. sic pariter omne statutum quod impedit Ecclesiam vti Iure gentium, puta dominio rei suæ directè, vel indirectè, vt in dicto cap. fin. de immun. Eccles. lib. 6. si statutum impediret Ecclesiam vti Iure ciuili, tunc aut loquimur quando impeditur Iure Ciuili communi, & tunc intelligitur contra libertatem Ecclesiasticam, aut loquimur, quando impeditur vti Iure Ciuili speciali, & tunc aut de Iure speciali, idest municipali intelligimus, & uidetur, quod statuta possint suam prouisionem, & beneficium Ecclesijs negare ab initio, idem quando fit statutum, sed ex post facto postquam dedit, auferre non potest l. perfecta C. de donat. quæ sub modo, & l. priuilegia C. de sacrosanct. Eccles. nisi, vt infra, aut loquimur de Iure speciali, idest in Priuilegio concesso, & tunc si est Priuilegium vniuersalis Ecclesię, statutum illud auferre non ualet, si autem Priuilegium est unius Capellæ, uel Ecclesiæ, & tunc aut est ei concessum à Principe, & habente auctoritatem, & statutum factum in cōtrarium, dicetur contra libertatem Ecclesię, aut ab ipsis statuentibus, & tunc si per modum contractus, uel legis transeuntis in contractum, idem dicendum erit; Si uerò simpliciter, & sic non in modum contractus, aut non in modum legis transeuntis in contractum, sed per modum simplicis legis municipalis, & merè uoluntarię dispositionis statuentium, & tunc dicit, quod statuentes possunt illam legem reuocare, & priuilegium suum tollere, quia ideò lex semper operatur, quia habet causam successiuam; nam semper uult, & semper loquitur. ut l. Arrianus C. de hæret. ita quod semper est in fieri, & cessat cessante causa sua, ergo cessante uoluntate legis per legem contrariam postea editam finitur, & priuilegium cap. generaliter 16. q. 1. l. qui sub prætextu C. de sacros. Eccles. cui theoricę in hoc ultimo optimè conueniunt dicta per Alex. in cons. 209. num. 14. libr. 2. ubi tenuit, quod si Ciuitas debeat Religiosis certam quantitatem frumenti singulo anno pro elemosina, & postea fecerit statutum, per quod reuocata fuerit dicta elemosina, si talis elemosina deberetur ex contractu, uel fuisset dictis Religiosis concessa in Priuilegium, non posset reuocari, nec tale statutum illam reuocans ualeret, secus si fuisset dictis Religiosis assignata per modum simplicis elemosinæ, uel statuti, & deliberationis Ciuitatis, quæ simplex, & uoluntaria præstatio non consueuit inducere obligationem, l. si certis annis C. de pact. cum simil. & statuentes simpliciter non censentur sibi legem imposuisse necessariam, à qua recedere non possent, & id etiam fuisse testatur de mēte Fulgos. in l. Priuilegia C. de sacros. Eccles. Cyn. & Ioan. de Imol. in l. nō amplius, §. 1. ff. de leg. 1. & Paul. de Castr. in l. si quis curialis C. de Episc. & Cler. & secundū prædicta concordabuntur opiniones in hoc discedentes, dum sunt qui asserunt Ciuitatem posse dictam elemosinam reuocare, ut habeat locum, quando elemosina fuit determinata per simplicem uoluntariam dispositionem, secus si per priuilegium, & modum contractus.

Contra modo priuilegia à Deo concessa Ecclesiæ statuta laicorum dicentur iuxta distinctionem, de qua supra, si aliquid disponeretur per ea obstans auctoritatę ligandi, & soluendi à peccatis, cum inter priuilegia à Deo Ecclesię concessa illud

potissi-

potissimum enumeretur, scilicet quodcunque ligaueris, &c. Item aliud de decimis, & primitijs; Item quod Ecclesia sola res Ecclesiasticas administret, & quod de spiritualibus sola iudicet, & de alijs, de quibus in ca. 18. Matth. Quodcunque, & Ioan. cap. 20. accipite Spiritum sanctum c. quodcunque 24. q. 1. c. solitæ ante fin. de maiorit. & obed. & in cap. 22. & 23. Exod. & Leuit. cap. vlt. in cap. vestimini 16. quæst. 1. in cap. a nobis de decim. in cap. tua, & in cap. si Imperator cum plur. præcedent. & seq. 96. distinct. & in alijs locis tàm veteri, quàm ex nouo Testamento.

Contra Priuilegia, et Prerogatiuas à Papa ad fauorem Ecclesiarum emanata statuta iudicabuntur, si aduersabuntur Priuilegio, si quis suadente 17. quæst. 4. in quo prohibetur iniectio manus violentis in personas Ecclesiasticas sub pœnis, & censuris, de quibus in eo; Item si contrariarentur text. in cap. relatum, & in cap. cum esses de Testament. in eo, quod priuilegiata est pia causa, vt etiam ob eius fauorem testamentum cum duobus testibus sufficiat, & in multis alijs dispositis, & ordinatis à summo Pontifice ad fauorem, & Priuilegium Ecclesiasticorum.

Tandem contra priuilegia ab Imperatore Ecclesię, & Ecclesiasticis cōcessa erūt statuta, si repugnabunt immunitatibus ab eodem Imperatore tàm Ecclesijs, quàm Ecclesiasticis personis concessis, de quibus inter cæteras in l. placet, & in l. illud, & in l. 1. 2. cum pluribus alijs C. de Episcop. & Cleric. & in titul. de pact. Constant. vers. hoc quidem res, vel noster accessor, & per Ioan. Andr. in c. fin. num. 2. de immunit. Eccles. lib. 6. & per Card. in cons. 144. incip. statuit Ciuitas num. 3. vers. secus dicit.

89 Et quod dictum est † de libertate, & immunitate Ecclesiæ, intellige tàm de Ecclesia vniuersali, quàm de qualibet singulari, quia cū vniuersalis Ecclesia sit vnū corpus, cuius membra sunt alię ecclesię singulares c. significasti de elect. impediēdo Ecclesiæ singularis libertatem dicetur Ecclesiæ vniuersalis in suis membris libertatem impedire, vnde scribitur, quod qui facit iniuriam vni Ecclesiæ, totā Dei Ecclesiam offendit, sicut etiam in vno Clerico, qui coram Iudice sæculari conuenitur, omnis ordo Clericorum, & immunitas illorum alteratur c. si diligenti de for. compet. sicut ex læsione vnius Episcopi omnis Ecclesia læditur, esto quod non lędantur omnes Episcopi, vt in cap. olim de iniur. Lap. dicta alleg. 92. num. 6. Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 69. vers. sed quod coniungi, ponens exemplum, si extaret statutum laicorum, quod non reddatur Ius tale Prælato cōtra suos debitores, & dicit, quod tale statutum dicetur contra libertatem Ecclesiæ, etiam si vnum tantum Prælatum compręhendat, prout etiam impediretur libertas Ecclesiastica, etiamsi ab vna tantum Ecclesia collectæ exigerentur, idem sensit Card. in dicto repet. c. perpendimus in 4. & 5. quæst. vers. ex prædictis conclud. de sent. excommun. Salic. in d. authen. cassa in 2. quæst. Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctę Mariæ num. 12. Barbat. in consil. 23. col. pen. lib. 3. & cons. 31. in princ. lib. 5.

90 Quod intellige, quando † præiudicatur Ecclesiæ singulari de his, quæ competunt ei de Iure vniuersali, & communi cum alijs Ecclesijs, secus quando præiudicatur Ecclesię singulari in his, quæ ex Iure singulari, & concessione, aut priuilegio particulari eidem fuerunt concessa per ea, quæ exprefsè voluit Innoc. in dicto cap. nouerit num. 3. vbi dixit, quod si quis venerit contra priuilegia data singularibus Ecclesijs, non credit, quod incidat in Canonem, & quia non dicitur facere contra libertatem Ecclesiasticam, licèt faciat contra libertatem huius Ecclesiæ, vel illius singularis, quod dictum Innoc. communiter esse approbatum, quicquid alij in con

trarium

trarium dixerint testatur Barbat. dicto cons. 23. col. pen. prout idem tenuit in dicto cons. 31. in princ. Anchar. in cons. 12. num. 3. Lap. d. alleg. 92. num. 6. vbi vnius scilicet Ecclesiæ circa id, quod competit omnibus, & ante eos idem voluit Card. in dicto cap. perpendimus, vers. examinanda est 2. quæst. de sent. excom.

91 Quod ego tamen † sublimitatem, vel subdeclararem, si aliter quàm statuendo, & disponendo Laici venirent contra ius singularis Ecclesiæ, aliàs si per modum statuti, aut legis, quamuis de Iure particularis Ecclesiæ disponerent, contra tamẽ Ecclesiæ libertatem facere, & in pęnas, si admoniti non desisterent, incidere arbitrarer, tùm quia Laicis est omninò prohibitum posse per modum auctoritatis aliquid contra Ecclesiastica disponere, & ordinare, vt in dicto cap. benè quidem 96. distinct. dicto cap cum Laicis de rebus Eccles. alien. cap. decernimus de Iudic. dicto cap Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitut. cum alijs, de quibus supra, tum quia hoc, vt scilicet Ecclesiastici, & Ecclesiæ sint immanes à Iurisdictione Laicorum, & ipsorum ordinibus, ipsis competit ex Iure vniuersali tangente vniuersalem Ecclesiam, & totum ordinem Clericalem, ut in dictis Iuribus modo citatis, & hinc dicebat Anchar. in dicto cons. 12. num. 3. quod licèt rem Ecclesiæ, seu concessam per Principem, aut Regem auferre Ecclesiæ singulari non sit facere contra Ecclesiasticam libertatem secundùm Innoc. in dicto cap. nouerit, tamen statuere super illis, uel auferendis, uel non liberè utendis, est contra Ecclesiasticam libertatem, quia ut dicebamus, est contra immunitatem ipsius, & quomodocumque uiolatur immunitas, libertas uiolari necesse est, ut per Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 69. uers. 2. decidit, & Lap. d. alleg. 92. nu. 3. dicit, quod & ipso fit contra libertatem Eccl. quo fit cōtra eius immun. & contra immun. fieri dicitur, si per laicos statuatur de rebus, personis, uel iuribus suis, à quibus Laici sunt prohibiti, & solum Prælatis Ecclesiæ est concessum.

92 Vel etiam dicas, quod † ad incurrendam pœnam Canonis, de quo in dicto cap. nouerit, & alijs similibus, requiritur, quod Ius, siue priuilegium, contra quod statuitur, sit uniuersalis Ecclesiæ, non autem singulis, ut dixit Innoc. & illum sequent. Si autem ageretur de statuto Laicorum concernente rem particularem Parochialis Ecclesiæ, habebit locum sola pœna nullitatis statuti, tanquàm facti contra immunitatem Clericis à Iurisdictione, & ordinibus laicalibus tributam à Iure, ita distinxit Salicet. in dicta authent. cassa, num. 2. in fin. ubi rationem adducit, uidelicet quia quando Priuilegia uniuersalis Ecclesiæ uiolantur, delictum censetur grauius, ideò grauius punitur secundum l. sancimus, C. de pen. l. Clerici, C. de Episcop. & Cler. c. sicut dignum de homicid.

Sed ex supra per me consideratis de hoc ualdè dubito, quia licèt non uioletur Ius uniuersalis Ecclesiæ in eo, in quo statuta rem particularem singularis Ecclesiæ tangunt, uiolaretur tamen, ut supra dicebamus in eo, in quo laici de re Ecclesiastica, & spirituali, licèt particularis Ecclesiæ, disponerent, & statuerent contra immunitatem uniuersaliter, & de Iure uniuersali omnibus Ecclesijs concessam, ideò cogita.

93 Tertio, Amplia, ut procedat conclusio † etiam quoad bona patrimonialia Clericorum, quæ quid sit in alijs, in hoc gaudent Priuilegio bonorum Ecclesiasticorũ, ne scilicet subiaceant statutis laicorum, nec ad ea statuta porrigantur, quia cum à

94 pari procedant † forum sortiri, & statutis ligari Doct. in l. fin. ff. de Iurisdict. omn. Iud. ubi præcipuè Dec. in fin. Alex. cons. 210. libr. 2. Boer. decis. 12. num. 14. Innoc. in rubr,

in rubr. de constitut.ubi etiam Ant. de Butr. uers. unam regulam habetis, sicut ta-
95 lia bona non subiacent †, nec sunt de foro laicali, Dec.in cap. Ecclesia Sanctę Mariæ,num.66, Rolan. à Vall.consi.23,num.13,lib.2.notatur in cap si Clericus laicū, & in cap.sanè,vbi Socin. & alij de for.compet. Abb. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 21. ita nec laicalibus constitutionibus ligabuntur, prout hoc modo argumentatus est Dec,vbi supra,num.176.& ibi Abb.num.21.& num.22.testatur, quod ita seruatur in Curia, & illum referendo sequitur Felyn.in eodem cap. num. 9.vers. & de hoc est gloss.in cap.fin.de vit.& honest.Cler.in verb.suis facultatibus, & in dicto cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ, in verb. personis Ecclesiasticis, & hoc idē similiter infert Roch.de Curt.in suo tract.de statut. sect.8.quæst. 11. numer 56.per not.in dicto cap.fin.vbi præcipuè Abbas de vita,& honest. Clericorum, & inquit, quod iste est vnus de casibus, in quibus Clerici habent Priuilegium in Patrimon. & faciunt not. per Abb. & alios in dicto cap. si Clericus laicum de for. compet. & idem tenuit Anton.de Butr.in dicto cap.fin.num.3.de vit.& honest.Cler.vbi etiam Imol. num. 2.

96 Quartò, Amplia, vt ideò multo magis procedat Conclusio,quoad bona,ad quæ Clericus fuerit ordinatus tanquam in titulum sui patrimonij, nam illa indistinctè gaudent Priuilegio Ecclesiæ,nec subiacent statutis Laicorum,ita Nauar.consil.12. num.1.de Censibus: & ita Dec.in dicto cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ,num.70.& per gloss.not. in cap. Episcopus in gloss. fin. in fin. de præbend. Bald. in titulo de pace constant. gloss. 6. in princ. in versic. ex his apparet Felin. in dicto c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 10.

97 Intellige, vt hoc procedat, quoad fauorem ipsius ordinati ad dicta bona, secus si essemus in casu, in quo esset damnosum Clerico, quod dicta bona reputarentur Ecclesiastica, puta respectu testandi, vel alienandi,nam tunc non obstante intitulatione poterunt huiusmodi bona alienari, tàm inter viuos, quàm in vltima voluntate argumento regulæ, quod ob gratiam de reg.Iur.in 6. Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.71,vbi etiam Felin.num.10.& faciunt not. per Bart.in l.3. §.si emancipatus,ff.de contratab. & Bald.in l.si Ruffinus C.de testam.inclit.& Anton.de Butr.in cap.fin.de for.compet.cum concor.in quibus dicitur, quod Priuilegium datum alicui,vt habeatur pro Ciue, intelligitur præterquàm in onerosis, &, quoad illud, quod dicta bona possint alienari per Clericum ad ea ordinatum testatur Abb. in cap. tuis in fin.de præben. hanc esse veriorem opinionem,quam etiam tenuit Innoc.in cap.cum Episcopus de præben.licet in eodem loco Abb. opinionē tenentem dicta bona non posse alienari absque saltem consensu Episcopi,appellet benigniorem,& æquiorem, ne mendicent Clerici in opprobrium Cleri,fatetur tamen, quod si ordinatus ad titulum patrimonij consequeretur benefitium licitè poterit disponere de patrimonio, prout voluerit,quia hoc casu cessat ratio, ob quam prohibetur patrimonium alienari posse, ex quo scilicet vnde viuat habet,cum quo
98 concordat hodie † Sacrum Concilium Tridentinum sess.21.cap.2.vbi prohibet huiusmodi patrimonium sine licentia Episcopi alienari,aut extingui, vel remitti posse, donec benefitium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, ordinati, vel aliundè habeant, vnde viuere possint.

99 Subamplia, quod etiam si Clericus vellet pro bonis Ecclesiasticis,& suis, vt supra in titulum concessis sponte ad formam statuti impositionem soluere, non posset tamen sine peccato, nec Communitas deberet recipere,quia hoc Priuilegium est in-

est inductum in fauorem totius Cleri, prout in dubio præsumitur, & ideò illi renũtiari non potest, vt in cap. si diligenti de for. compet. cum alijs similibus, vt habetur in cap. exigit de cens. lib. 6. & per Nauar. dicto cons. 12. de censib. nume. 2. Petr. Duen. reg. 100. num. 1. Thom. Parpa. in repet. l. placet, vers. & testium, C. de sacros. Eccles. Egid. Thomat. de collect. fol. mihi 114. vbi concordando opiniones dicit hanc procedere in casibus expræssè prohibitis à lege, in quibus etiam spontanea solutio, & receptio prohibetur, si autem esset aliquis casus, in quo specialiter de Iure teneretur Ecclesia onus sustinere per indictionem collectæ, & auariæ, tunc solutio spontanea fieri posset, & illis receptio admitteretur tanquam facta secundum dispositionem Iuris, & permissionem, & faciunt sequentes limitationes. Et ad prędicta, nota quod dixit Euerard. cons. 42 num. 25. & seqq. quod licet olim laici recipientes collectam à Clericis etiam voluntariè soluentibus, pœnam excommunicationis incurrerent, hodie tamen non incurrunt, nisi duobus concurrentibus, scilicet quod ab inuitis petantur, & extorqueantur collectæ, & quod moniti, vt desistet, non obtemperent, & subijcit vnicam monitionem sufficere, & extorqueri eo ipso dici, quod præcedit laicorum petitio, & subsequitur solutio Clericorum, ex quo vltimo dicto temperatur, quod priùs minus iustè dixerat, dum monitionem requirebat ad incurrendam excommunicationem in extorquentibus collectas à Clericis, cum extorquentes nulla præcedente, aut interueniente monitione sint excommunicati tanquam grauantes immunitatem Ecclesiasticam præcipuè per c. quamquam de censibus in sexto, & cap. primo de immun. Eccles. eod. lib. 6.

100 Primò, Limita supradictam subampliationem, vt procedat, nisi super dictis bonis fuisset apposita conditio, & onus aliquod ad formam statuti etiam ab initio, quando peruenerunt in Ecclesiam, vtputà si fuisset facta donatio, vel translatio in Ecclesiam de aliquibus bonis cum conditione tamen, quod de illis soluerentur solitæ, & ordinariæ auariæ, ac impositiones à statuto ordinatæ, quia tunc sicut Ecclesia acceptando dicta bona censetur acceptasse cum onere suo, prout tenetur, ità Clericus, & Ecclesia secundum dictam conditionem soluens, licitè solueret, & Communitas exigeret per cap. cum verum vbi notatur de condit. appos. & facit text. in Clemen. 1. de Censibus, & ita Anchar. cons. 303. & cons. 117. num. 1. vbi respondet ad quæ in contrarium facere possent, & conuenit ad prædicta, quia est naturæ consonum, eum non recusare onera, qui acceptat commoda dicta Clem. 1. de Censib. & dixit lex, quod non est ferendus is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem annexum contemnit l. 1. §. pro 2. C. de cad. tollen. potetat enim Ecclesia, & Clericus non acceptare dicta bona, sed acceptando debet conditiones adimplere, quia Ecclesia est cultrix, & auctrix Iustitiæ, nec debet voluntates disponentium defraudare iuxta not. in cap. 1. §. inde potest de alien. feud. cola. 10. idem voluit Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 77. vbi dicit, quod hoc est adeò verum, quod si bona transferantur in Ecclesiam sub conditione prædicta soluendi onera, & Ecclesia recuset soluere, licet laico propria auctoritate illa capere per text. in dicto capit. verum de condit. appos. & per not. à Ioan. Andr. & Hostiens. in capit. verum de for. compet. & idem sensit Anchar. vbi supra num. 2. Bello. cons. 4. num. 4. Duen. dicta reg. 100. num. 6. Ias. in l. placet in secunda lect. in fin. C. de sacros. Eccles. idem voluit Ang. cons. 102. incip. pro decis. huius puncti præmitto, vbi dixit quod de Iure, & salua conscientia poterat quoddam Hospitale astringi ad soluendum quasdam præstationes per Commune Florentiæ impositas, & decretas, antequam illa bona

transirent à Laicis ad dictum Hospitale, & illum referendo etiam sequitur Barbat. cons. 1. col. 10. in fin. lib. 3. vbi latè, idem censuit Calder. cons. 2. col. 3. versic. quædam sunt munera merè realia, vbi dixit, quod si ad Ecclesiam veniat possessio, ex qua debet præstari munus personale, seu militare, puta exercitum, vel hospitium, Ecclesia ad illud tenetur iuribus, ibi vsque ad finem consilij, ad quod consilium recurre in contingentia onerum imponendorum bonis Clericorum, & Ecclesiæ, nam procedit per distinctionem, & decisionem multorum casuum.

101 Secundo, Limita, nisi ageretur de bonis in casu, quo post ordinationem Laicorum de soluendo per tantum tempus auariam, siue collectas, antequam esset completum dictum tempus, dicta bona à Laicis transijssent in Clericum, vel in Ecclesiam, quia pro residuo temporis, vt supra ordinato, antequam bona essent Ecclesiæ, vel Clerici, teneretur Ecclesia, vel Clericus iuxta ordinationem, & statutum laicale, ad dictam auariam, & collectas, ita Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 77. vers. tertio nota, reddens rationem, quia scilicet licet Ecclesiæ non possit imponi collecta de nouo pro re in eam translata, tamen si iam fuit imposita, transit ad Ecclesiam cum onere illo, sicut ad quemcunque successorem per l. Incola, ff. ad municp. & idem ante Felin. consuluit Ang. cons. 206. incip. inter ordinamenta, ea potissimum ratione, quia bona dicuntur ex dicto præcedenti ordine, siue statuto laicali obligata ad dictam auariam, & bona obligata ad quemcunque, aut qualescumque manus ambulent, vel decurrant quocumque alienationis titulo inter viuos, aut in vltima voluntate, semper ambulant, & discurrunt cum sua causa, l. alienatio, ff. de contrahen. empt. l. si cum venerit, §. si fundus, ff. de pigno actio. l. si debitor, ff. de distract. pign. l. debitore, ff. de pign. l. si prædium, C de euict. & ibidem dicit etiam procedere, si postquam Ecclesia acquisiuit, declaretur singillatim portio cuiuslibet possessionis, quia per hoc rem dicitur noua impositio, quod etiam placuit Felin. vbi supra per text. in l. hæredes palam, vers. sed si notum, ff. de testament. hanc eandem limitationem sequutus est Bello. dicto consilio 40. num. 4. & Duen. vbi supra, num. 7. Egid. Thomat. de collect. fol. mihi 146. vers. superest, & hanc magis communem opinionem testatur Bursat. cons. 16. num. 11. cum ibi per eum libr. 1. & hanc verissimam sententiam dicit Thesaur. dec. Pedam. 234. num. 8. quicquid in contrarium dixerit Ruin. cons. 117. num. 7. lib. 4.

102 Amplia limitationem, quod imò si de decurso Laicus tunc possessor, & dominus non soluisset, posset illud ab Ecclesia modò possidente exigi, ita Imol. in c. fin. num. 16. de vit. & honest. Cleric. vbi Abb. num. 12. & Ant. de Butr. num. 10. Duen. dict. reg. 100. num. 14. pro quo facit tex. in l. Imperatores, ff. de public. vbi innuitur quod quisquis possessor est obligatus ad soluenda onera præteriti temporis, & antequam possessio peruenerit ad eum, cum hoc videatur onus annexum rei, quod trãsit in quemcumque successorem arg. text. in c. ex litteris, de pign. idem tenuit Egid. Thomat. vbi supra fol. mihi 117. vers. quid si possessor, & ibi notat, quod Ecclesiæ tali casu datur actio contra suum auctorem.

103 Quinto, Amplia, vt conclusio procedat etiam in Clerico scholare, qui non arctatur statutis, aut ordinationibus Rectoris Laici, cuius iurisdictioni minimè scholares Clerici subsunt Bart in l. fin. num. 13. ff. de colleg. illicitis, vbi subiungit, quod non est nouum, quod inter vniuersitatem scholarium aliqui sint exempti, & priuilegiati, vt in l. 1. ff. ad munic. vbi gloss. & hoc idem approbauit Decia. d. tract. crim. lib. 4. c. 9. num. 65. & Barbat. in c. cęterum, num. 20. de lud.

Sexto,

104 Sexto, Amplia principaliter Conclusionem, vt procedat etiam quoad Clericos in minoribus constitutos, qui cum non sint de foro sæculari, nec statutis Laicorum subijciuntur, vt Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nume 110. vbi etiam Dec. num. 19. Roch. de Curt. dicta sect. 8. quęst. 11. num. 54. Alexand. cons. 210. nu. 1. & 2. libr. 2. Bald. in cap. cum venissent col. 4. de eo, qui mitt. in possess. & alijs, de quibus in seq. subampl.

105 Subamplia, vt idem sit, quoad Clericos primæ tonsurę, qui, & ipsi veniunt appellatione Clericorum, & veri Clerici existimantur, gaudentque Priuilegijs Laicalibus, & pręcipuè fori, prout hanc communem Canonistarum sententiam dicit Mandos. in prima quęst. reg. 24. de malè pronot. & hoc notauit Dec. in dicto capit. Ecclesia Sanctæ Marię, num. 21. per gloss. in c. nullus in verb. tonsura de temp. ord. in 6. Hostiens. in c. cum contingat de ætat. & qualit. Abb. in cap. cum non ab homine de Iud. Couar. pract. q. Cap. 31. num. 5. in fin. et ibidem num. 9. hanc communem & ab omnibus approbatam sententiam appellat, sicut eandem communem testatur in eodem loco, cap. 32. num. 1. & idem communiter Doct. notant in cap. vnico de Cleric. coniug. in 6. & in l. Presbyteros, C. de Episcop. & Cler. & sicut illā etiam communem opinionem affirmat Gomez. variar. resol. tom. 3. tit. quando res gaud. immun. Eccles. num. 3. & Farinac. variar. quæst. lib. 1. titul. de Inquisit. quæst. 8. numero 5. Barbat. in cons. 45. mandato, & iussu num. 2. vol. 2. vbi plura Marsil. consil. 67. num. 58. & seq.

106 Intellige, vt procedat, dummodo in eis verificentur requisita à Sacrosancto Concilio Tridentino sess. 23. cap. 6. quo cauetur, quod Clericus primæ tonsuræ, aut etiam minoribus ordinibus constitutus fori Priuilegio non gaudeat, nisi benefitium Ecclesiasticum habeat, aut habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesię de mandato Episcopi inseruiat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua schola, vel vniuersitate de licentia Episcopi quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur, si autem prædictis carerent, nec in Ciuilibus, nec in Criminalibus fori benefitio, aut Priuilegio iuxta dicti Concilij decreta gauderent, & ex eodem Sacro Concilio nota propter illam dictionem, aut quod si Clericus haberet benefitium ecclesiasticum, etiamsi non incederet in habitu, & tonsura, verificabitur tamen in eo, & habebit locum Priuilegium fori, quia Concilium non coniunctim, sed disiunctim benefitium, aut habitum, ac tonsuram requirit, prout hoc etiam tenuit Clar. in dicta quęst. 36. sub vers. hęc autem in fin. & in vers. regulariter autem, & ita fuisse iudicatum Mediolani testatur, prout etiam iudicatum Romæ affirmat Farinacius dicta quęstione octaua, numero 45. dummodò Clericus nedum habeat titulum benefitij, sed etiam illius possessionem, & de illa constet, aliàs secus, sicut etiam præsupponit idem Sacrosanct. Concil. vbi supra in illis verbis, nisi benefitium Ecclesiasticum habeat, nam habere benefitium est, cum effectu illud possidetur, & quidem pacificè iuxta not. in cap. commissa, de elect. libro sexto. Abbas in cap. dudum. il 2. de elect. in 6. & in cap. quia nonnulli de Cler. non resid. in vlt. not. & Rebuff. in §. 1. in verb. habentem de mandat. in concord. & licet Farinac. vbi supra num. 5. vers. limita hanc quartam ampliationem de mente Couar. dicto cap. 32. num. 1. asserat Clericos primæ tonsuræ de generali consuetudine in Criminalibus tantùm, non autem in Ciuilibus fieri Priuilegio gaudere, tamen, si meam licet in hoc proferre sententiam, arbitror, pace tantorum virorum, haud tenendam esse illorum opinionem, tum quia talis consuetudo non est vera, quia apud nos, &

alibi Clerici, qui verè secundùm requisita à Sacro Concilio Tridentino Clerici sunt, quamuis primę tonsurę, coram suo Iudice Ecclesiastico conueniuntur ciuiliter,& puniuntur criminaliter indistinctè,tùm etiam quia talium verè Clericorum
107 quamuis † primę tonsurę exemptio à potestate, & Iurisdictione laicali est de Iure diuino secundum communem,& approbatam opinionem,de qua per eund. Farin. in supracitato loco,num.2.vers.limita 2. & idem Couar. cap.31. num.5. vers.tertio illud est obseruandum, contra quod non decet consuetudinem allegare,vt nos infra, vnde quicquid posset dici de Clericis primę tonsurę coniugatis,de quibus per Doct.in d. c.unico de Cler.cõiug. & per Couar.d.c.31.nu.7.& per eund.Farin.ibid. nu.7.& per nos infra, de his tamẽ Clericis primę tõsurę,qui incedunt in habitu,& tonsura cum alijs, de quibus in Concilio Tridentino,& qui verè Clerici sunt,tenẽdum est, quod gaudent Priuilegio fori, & quod debent coram eorum Iudice, tàm in Ciuilibus, quàm in Criminalibus conueniri, reiecta quacumque consuetudine, quę, non obstantibus, quę distinguendo notauit idem Farinac. vbi supra nume.3. uers. limitando,de mente Couar.d.c.31.nu.5.uers.quamobrem,& Clar.§.fin.q.36. uers.sed ea retenta, in nullo casu poterit uerificari, nisi aut in illis Cleric. desineret esse Clericus, & Priuileg. fori gaudere ex aliquo eius defectu,& contrauen. requisitis à Sacris Canonibus, aut nisi ex permissu Summi Pontificis Ius diuinum circa dictam immunitatem in hoc declarantis,aut ex ipsorum Canonum dispositione dictis casibus Laicis hoc permitteretur, & tunc non ex consuetudinis virtute, sed ex Iuris permissione Laici in Clericos cognoscere dicentur, aliàs esset nimis incongruum,vt solo vsu, qui iniquissimus abusus dici potius deberet iuxta text. in capit. fin.de rebus eccles.non alien. Laici super Clericos propria aliqua ipsorum superioritate intuitu consuetudinis in aliquo casu intendere vellent,dum ab eorum auctoritate,& Iurisdictione præterquàm in Casibus ab eodem Iure permissis,ex omni Iure tùm humano, tùm diuino penitus eximuntur; Nec suffragatur, quod prædicti Doctores præsupponunt consuetudinem,de qua per eos,non esse merè Laicorum, sed mixtam etiam Clericorum, quia mixta consuetudo poterit operari in aliquibus, vt infra, sed in subijciendo Clericos Laicorum potestati nequaquam, quia Clericis est prohibitum etiam volentibus expræsse in Laicorum Iurisdictionem consentire, capitulo cum non ab homine, & capitulo at si Clerici de Iudic. capit. si diligenti, de foro competen. vbi Scribent. ideò multo magis tacitè iuxta not. in leg. de quibus, ff de legibus, & in l.cum quid, ff. si cert. pet. cum similibus, & ista consuetudo reducit casum, ac si de eodem fuisset idem prouisum per legem sæcularem,& per legem ecclesiasticam, vnde eueniente aliquo casu mixtæ consuetudinis Clericorum dicentur in eo arctari ex consuetudine, aut lege laicali, quæ in nullo casu, & nullo pacto contra illos potest operari, sed ideò tenebuntur tali casui obedire, & subijcientur, quia, vt dicebamus mixta consuetudo præsupponit,ac si de eodem adesset lex, & ecclesiastica,& laical. & virtute,ac vigore Ecclesiasticæ dispositionis obedient,non autem laicalis: et hanc partem, quod Clerici primæ tonsuræ conueniri nequeant tàm in Ciuilibus, quàm in Criminalibus coram quocumque Superiore Laico, sed quod debeant vocari coram eorum Iudice Ecclesiastico tenuit, & communem dixit Villalb. comm. opin. in verb. Clerici à potestate.

Et quia quod de priuatione Priuilegij fori dictum est, quando Clericus non incedit in habitu,& tonsura, Farinac. ubi supra num.60. & Couar.loco citato, num, primo,

** primo, & alij, de quibus ibi per eos, qui de communi, & magis communi testantur, intelligant, dummodo trina monitio præcesserit, quidquid posset dici de ista eorum sententia de Iure communi per cap. in audientia, & cap. contingit de sentēt.
108 excommun. † post tamen Concilium Tridentinum dictas trinas monitiones minime requiri arbitror, nam Sacrum Concilium indistinctè nullis requisitis, aut præsuppositis monitionibus non incedentes in habitu, & tonsura priuat fori Priuilegio, & illius constitutio, cum ne dum sit Synodalis, sed Synodalis Tridentina, idest, vniuersalis iamdiù nota, & publicata inter Christifideles alias non desiderat monitiones iuxta not. per eosdem Clar. Farinac. & alios ibi per eos, qui testantur
* communiter Doct. tenere, quod monitio non requiritur, quando de prædictis extaret constitutio, & hinc dixit Clar. dicta quæst. 36. vers. hæc autem, quod indistinctè absque alia monitione si Clerici non habentes beneficium, nec in sacris constituti non incedant in habitu, & tonsura puniuntur à Iudice sæculari, & eodem modo, ni fallor, debent etiam intelligi ea, quæ dixit Rol. à Val. cons. 4. num. 28. lib. 1. & idem Farinac. cum alijs per ipsum allegatis, vbi supra num. 64. & seq. quod scilicet etiamsi Clericus vtatur tātummodò habitu, & non tonsura, vel altero ipsorū,
110 sufficiat, vt possit Priuilegio fori gaudere, vt hoc scilicet † procedat forsan de Iure communi, secus post Concilium Tridentinum, quod omninò requirit delationem
111 habitus, & tonsuræ coniunctim. Benè verum est, † quod non quælibet omissio delationis habitus, & tonsuræ priuabit Clericum Priuilegio fori, sed requiritur multa perseuerantia, & tanta, vel quod contrarius animus in ea discernatur, vel quod publicè existimetur Laicus, vt per eundem Farinac. vbi supra num. 68. & faciunt alleg. in decis. 104. Capellæ Tholosan. in qua fuit Clericus remissus à Iudice sæculari ad Iudicem Ecclesiasticum, non obstante, quod opponeretur, quod tempore capturæ erat carens tonsura, quia replicatum fuit per Iudicē Ecclesiasticum, quod hoc euenit ex accidenti propter infirmitatem, cum ante, & post esset solitus illam gerere, quod, & approbauit Decian. dicto suo Tract. crimin. lib. 4. cap. 9. num. 109. vbi voluit quod tunc Clericus si incedat in habitu laicali, dicatur priuatus fori, & exemptionis Priuilegio, nisi aliqua fuerit iusta causa, vel necessitate coactus ad mutandum habitum, & ad vtendum habitu laicali per text. cum gloss. in cap. Clerici, de vita, & honest. Cler. in Clem. fin. vbi gloss. in verb. rationabilis, vbi etiā Imol. eodem titulo gloss. in capit. 2. in verb. temerè per illum text. ne Cler. vel Monast. gloss. in capit. nullus, 21. quęstione 4. Ideò si Clericus propter paupertatem portaret vestes laicales, vel vteretur vestibus coloratis, excusaretur, vt per Imol. &
112 alios in dicta Clement. final. de vit. & honest. Cleric. † Ideò hoc ex arbitrio boni Iudicis iudicandum relinquerem, qui etiam in diudicando habitu conuenienti, uel non, in Clericis, debebit ponderare potissimum consuetudinem loci, quæ attendenda est in his, ut per Fulgos. cons. 24. in primo dubio, & Abb. in cap. transmissam, de elect. col. 2. Rebuff. in tract. de Priuileg. Schol. Priuile. 94. & Decian. ubi supra numero 97. & duobus seqq.
113 Amplia subampliationem, ut uerificetur etiam in Clericis primæ tonsuræ coniugatis, qui non dicuntur de foro laicali, & per consequens laicorum statutis non subijciuntur, ita habetur in dicto cap. unico de Cler. coniug. in 6. Couar. dicto cap. 31. num. 5. uersic. tertio illud, & uers. hinc Clar. in dicta quæst. 36. uersic. quæro an Clericus coniug. ubi testatur de com. Capr. concl. 97. nu. 85. Farin. d. q. 8. nu. 6.
114 Limita ampliationem, ut procedat solummodò quoad causas criminales, non autem

autem quoad ciuiles, quia in his subiacent Iurisdictioni laicali, etiamsi tonsuram, & uestes deferant clericales, ita Couar dicto cap. 31. num. 7. ubi testatur hanc communem opinionem, à qua licet nonnulli discedere ausi sint, tenentes text. in dicto capit. vnico eximere Clericos coniugatos à Iurisdictione laicali etiam in Ciuilibus propter illa verba, trahi non posse criminaliter, aut ciuiliter ad iuditium sæculare, tamen prædicti quasi mutilantes ipsum textum contra ipsius apertam dispositionem insurgentes communiter reprobantur, inquit enim text. pro commissis à Clericis coniugatis excessibus, vel delictis illos trahi non posse criminaliter, aut ciuiliter ad Iuditium sæculare, & sic prohibet, quod quando agitur de delictis, & excessibus Clericorum coniugatorum, siue ex eis agatur criminaliter, siue ciuiliter ad Iuditium sæculare minimè trahi possunt, non autem disponit textus, quod si extra delicta, & excessus agatur contra Clericos coniugatos, ciuiliter non possint coram Iudice sæculari conueniri, immò textus ipse, exceptis illis duobus particularibus Priuilegijs, de quibus in eo, Canonis scilicet, & pro commissis ab eis excessibus, siue delictis, statuit illos Priuilegio Clericali minimè gaudere, prout ita communiter dict. text. intelligi testatur idem Couar. vbi supra numero 7 & ita illum etiã intelligit Clar. dicta quæst. 36. vers. quæro an Clericus coniugatus, & Capr. supradicta concl. 97. num. 85. & Farinac. d. q. 8. num. 7.

115 Secundò, Limita, vt non procedat Ampliatio, nisi in Clerico coniugato, qui cũ vnica, & quidem virgine contraxit, & tonsuram, & vestes deferat Clericales iuxta dispositam in dicto cap. vnico, & per Capr. vbi supra num. 84. vbi distinguendo dixit, quod si Clericus contraxit cum vidua, licet deferat habitum, & tonsuram, non tamen gaudet Priuilegio Clericali, sicut si contraxit cum virgine, non tamen incedit in habitu, & tonsura, quia nec tunc Priuilegio Clericali fruetur, prout etiam siquidem cõtraxit cum virgine, & in habitu Clericali etiam incedet, sed non tamẽ in tonsura, vel è contra, quia in effectu ad hoc vt gaudeat Priuilegio Clericali etiã quoad ea, de quibus in dicto cap. vnico requiruntur illa tria copulatiuè, quod scilicet contraxerit cum virgine, & quod incedat in habitu, & tonsura, vt in dicto textu, hinc dicebat Couar. vbi supra num. 7. vers. tertio, vt locus sit, quod ad effectum vt locus sit constitutioni de Clericis coniugatis, de qua in dicto ca. vnico, tria sunt ab eisdem Clericis probanda. Primò quod tonsuram. Secundò, quod, & vestes detulerint Clericales. Tertiò se cum vnica, & virgine contraxisse, quod fuit antea cum decisum in Rota, vt constat ex decisione tertia, de sentent. excommunic. in nob. & idem sensit Mil. in repert. vers. Clericus coniugatus, & Dominic. ac Francisc. in capit. si iudex, §. primo, de sentent. excommunicat. in sexto. & licet Rip. in repet. c. decernimus col. 21. uers. 11. dubitatur de Iud. reprræhendit quod supra dictum est inquantum quod Clericus coniugatus debet probare se contraxisse cum virgine, quia ipse dicit, quod hoc videtur durum, quia præsumitur virgo, nisi probetur oppositum secundum Abb. in cap. primo, nu. 5. de adulter. Bertran. cons. 135. & cons. 157. lib. 2. tamen non est recedendum à supradictis, quia ex quo est fundamentum intentionis allegantis se contraxisse cum uirgine, debet nõ præsumptiuè, sed concludenter secundum subiectam materiam suam intentionem facere apparere, aliàs succumbit iuxta not. in l. qui accusare C. de eden. l. ei, qui dicit, ff. de probat. tùm etiam quia admittitur allegatio uirginitatis, ac illius præsumptio, quando allegatur ab ipsa muliere, quæ ideò subleuatur ab onere illam probandi, & cui præsumptiuè creditur, cum ipsa certò sciat, an sit uirgo, necne secus quando allegatur

gatur à tertio, quia tunc non admittitur, quia de ea talis tertius certus non est, nec esse potest, nec ideò quoad ipsum operatur præsumptio naturalis, ita Crauet. dicto cons. 176. num. 5. vers. etsi dicatur allegata fuit virginitas, vel etiam dicas, & melius, quod licet Clericus coniugatus teneatur hoc tertium requisitum probare, nēpè cum virgine contraxisse, tamen in eo non ita exigetur præcisa probatio, prout animaduertit Couar. dicto cap. 31. num. 7. vers. tertio, vt locus sit, limitationem sequutus est ēt Clar. Couarr. & Farin. latè in supracitatis locis, in quibus reperies,
116 quisnam dicatur † Clericus coniugatus, & quinam dicatur habitus Clericalis, & quinam iudex debeat cognoscere de huiusmodi habitu Clericali, an scilicet laicus, an verò Ecclesiasticus, & quid de Clerico coniugato immiscente se negotiationibus, & armis, & quid si fuerit controuersia, an Clericus Clericale Priuilegium amiserit, & quid interim sit agendum per Iudicem laicum, quando per Iudicem Ecclesiasticum cognoscetur de Priuilegio, & habitu Clericali, & an ad talē cognitionem debeat vocari, & citari Iudex laicus, & quid si notorium, & statim ad oculum potest apparere de non habitu, & non tonsura, ad quos adde etiam Dominum Iosephum fratrem meum de probat. libr. 2. concl. 689. & conclus. 961. & conclus. 302. libro 1. & Fulgos. cons. 123. præsuppositis statutis numero primo, quo in loco etiā voluit, quod etiam si extaret consuetudo generalis in contrarium, quod scilicet Clerici coniugati ex vestibus, & tonsura non incedant, non tamen eis prodesset, nisi fortè proponeretur etiam generalem consuetudinem esse, vt Clerici coniugati quoad forum Priuilegio gauderent Clericali, quamuis vestibus, & tonsura forsan non vterentur, tunc enim fatetur, quod consuetudo talis ipsos Clericos coniugatos non incedentes in vestibus, & tonsura tueretur per Iura per eum ibi allegata, & omnibus supra adductis adde Decian. dicto suo tract. crimin. lib. 4. c. 9. vbi latè de habitu, & de incedentibus circa illam.

117 Tertiò, Limita prout supra etiam annuimus, quod licet Clerici coniugati gaudeant, sicut alij Clerici in sacris ordinibus constituti Priuilegio fori in Criminalibus, ac etiam Canone, si quis suadente, tamen his duobus Priuilegijs exceptis in cæteris eos gaudere nolumus Priuilegio Clericali, scriptum reliquit Bonifacius Octauus in dicto cap. vnico de Cleric. coniug. lib. 6. & laicos quoad reliqua censeri dixit Couar. dicto cap. 31. num. 9. per gloss. communiter acceptam in dicto capit. vnico in verb. cæteris. Vnde infert, quod talibus etiam cum vnica, & virgine coniugatis, & qui uestibus, & tonsura utuntur, negatur Priuilegium immunitatis, quoad gabellas, munera sæcularia, Indictiones, collectas, alia quæuis regalia obsequia censuum, & his similia, quæ subire tenentur, sicut subeunt, & præstant omninò laici, prout idem Couar. ibidem hanc esse communem, & ab omnibus approbatam opinionem testatur in cap. ex parte de Cleric. coniugat. & illam etiam communem affirmat Farin. ubi supra nu. 9. & sequitur Capr. dicta conclus. 97. nu. 85.

118 Septimò, Amplia conclusionem, ut procedat etiam quoad Clericum depositū pro delicto, puta pro homicidio, quia sicut non perdit Priuilegium fori, ita non poterit alligari statutis laicorum donec degradetur, si degradandus erit, ita declarat Abb. in cap. non potest de re iud. in cap. tuæ in ult. not. de pœn. & in cap. cum non ab homine, ubi Dec. num. 6. de Iud. quos etiam referendo sequitur Decian. in dicto suo tractatu criminali, lib. 4. c. 9. num. 19.

119 Octauò, Amplia idē esse de eo, qui licet sit ingressus religionem, est tamen adhuc in anno professionis, quia, quicquid sit quoad reliqua, quoad tamen Iurisdictionem

nem censetur etiam intra illum annum persona Eccle. ita apertè Ias. in dicta l. cum quædam puella, num. 13. ff. de Iurisdict. omn. Iud. quòd priùs dicit fuisse de mente Ang. in l. 1. ff. de poen. per text. quem appellat optimum in l. statu lib. ff. de quæst. & illos nouissimè sequitur Decian. vbi supra, num. 24.

120 Nonò, Amplia, vt eadem habeant locum in illis, qui inseruiunt Ecclesiæ, & se obligarunt eis seruitio animo, vt fierent postea Clerici, nā etiam si verè in ordine aliquo Ecclesiastico non existant, tamen tanquam de Ecclesiasticis, quoad Iurisdictionem, iudicandum erit, stante quod hoc pacto dicuntur astricti seruitio Ecclesiæ, sicut in simili de oblatis proximè dicemus, ita gloss. 2. in cap. 2. de foro compet. vbi etiam Abb. num. 5. & ibi Barbat. num. 29. quod est intelligēdum de verè astrictis, & deputatis Ecclesiæ seruitio, ita vt adueniente ætate promoueantur ad ordines, secus si solum interessent celebrationi diuinorum, nam licet etiam incederent in habitu, & tonsura, & viuerent inter Clericos, non tamen gauderent Priuilegio Ecclesiæ respectu immunitatis, & exemptionis illorum personæ, ita Abb. vbi supra, & sequitur Decian. loco supracitato, num. 27. quod nota pro Seminaristis illis, qui licet sint in habitu, & tonsuram gerāt, & viuant in Seminario, & aliquando assistant in seruitio Ecclesiæ, tamen quia non sunt eidem seruitio astricti omninò non erunt prout alij Clerici ordinati à Iurisdictione Laicorum exempti ex prædictis Iuribus.

121 Decimò, Amplia, vt conclusio procedat etiam in oblatis, qui se, & sua obtulerunt Religioni, nam, & hi personæ Ecclesiasticæ dicuntur, & Priuilegio Ecclesiastico gaudent cum bonis per ipsos oblatis, quia per oblationem purè factam de se ipsis dicuntur transijsse in potestatem Ecclesiæ, ita vt quasi Ecclesiæ sint, & per quandam consequentiam dominium, et possessionem illorum bonorum in Ecclesiā transtulisse cēsentur, ita Abb. in cons. 53. sciente, & conclusiuè procedam, numero primo, & 2. vbi etiam num. 3. subiungit, quod ista nullam habent difficultatem, aut dubietatem, idem tenuit Gramat. consil. ciuil. 102. numero septimo, Duen. dicta reg. 100. num. 4.

122 Intellige, vt procedat Ampliatio in tali oblato, qui mutato habitu differenti ab habitu sæculari in totum se transtulit Religioni renuntiando sæculo, ita Bald. in authen. ingressi, num. 24. C. de sacros. Eccles. secus si habitum sæcularem retinuerit, quia tunc remanet suppositus foro sæculari, & per consequens statutis ita fuit decisum in Capella Tholosan. decis. 8. vbi lata additio, & idem tenuit Clar. in pract. crimin. §. fin. quæst. 35. vers. sed pone quod aliquis, facit text. in cap. fin. de sepul. in sexto, & in cap. per exemptionem de Priuileg. in sexto, Gramat. dicto cons. 102. numero 14. & 16.

123 XI. Amplia, vt idem sit quoad equites, siue fratres Hierosolymitanos Sancti Ioannis, quia & ipsi Religiosi, & Ecclesiasticæ personæ dicuntur, & sunt de foro Ecclesiastico, nec subiacent per consequens ordinationibus laicorum, c. quisquis, & ibi gloss. 17. quęst. 4. quam ad hoc notat Gemini. in ca. 2. §. Laici, vers. quarto quę dicentur personæ Ecclesiasticæ de rebus Eccles. non alien. in 6. facit text. in c. quia coniungit, §. pen. & ibi gloss. in verb. militiarum de relig. dom. & in cap. ex parte, il primo, de decim. vbi nominantur tanquam fratres, & connumerantur inter personas Religiosas, gloss. in cap. sciant cuncti in verb. Ecclesiasticas de elect. in 6. Abb. in cap. cum deputari in primo not. de Iud. Felin. in c. 2. numer. 8. vers. item subdunt moderni de foro compet. vbi expræssè dicit Religionem Sancti Ioannis Hierosolymi-

lymitani sine dubio esse de foro Ecclesiastico dicens modernos post Ioan. Mona.
124 ita tenere,& facit, quia etiam in professione illius ordinis profitentur † castitatem paupertatem, & obedientiam, vnde dicuntur Regulares Religiosi, quia ista tria substantialia sunt veræ,& Regularis Religionis.cap.cum ad Monasterium de stat. Monac.& Can. reg. Abb.in rubr. de reg.num.1. Dec.in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ col.7.de constit.& apertiùs ostenditur ex te xtu in cap. Canonica de senten. excommun. in quo Papa præsupponit,quod propter percussionem inter ipsos fra-
125 tres incurrant sententiam excommunicationis † quæ solum in Ecclesiasticis habet locum, vt in cap. si quis suadente 17. quæst.4. cum similibus hanc eandem sententiam tenuit Rot.decis.591.num.5.part.1. Nauar.consil.21. num.1.libr.3.in tit.de regular. Menoch.consil.54.num.17.libro primo,& nouissimè in addit. ad ..... de arb.
* Iud.lib.2.cap.58.num.16.& 17. vbi testatur hanc opinionem veriorem, & receptam sententiam quidquid dixerit Afflict.in cap.1.§.qui Clericus,num.9.de feud. fuer. controuers. inter dom. & agna. vasal.

126 XII. Amplia, vt generaliter procedat in omnibus personis Ecclesiasticis, vt dicit expressè text. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ,vbi super Ecclesijs, & Ecclesiasticis personis,personæ autem Ecclesiasticæ illæ dicuntur,quæ gaudent Priuilegio fori, de quibus per Doct. in dicto cap.2.de foro compet.gloss. in cap.quisquis 17.quæst.4.cap.vt lex 17.quæst.2.cap.duo sunt 12.quæst.1.& Gramat.dicto consil. 102.num.7.vbi etiam loquitur de Religiosis personis, vt sunt Monaci cuiuscumque ordinis approbati, & fratres, qui gaudent omnes Priuilegijs Clericalibus, & de conuersis etiam, qui tamen aliquam professionem fecerunt, vtputa obedientiæ, vel paupertatis, vel castitatis, Calder. pulchrè in cons.30.incip.an conuersi sub titul.de reg.Crauet.consil.303.num.10.Menoch.in addit.vbi supra cas.58 num.12 & not.in cap.parochianos,& in cap.ex tenore,& in cap.non dubium de sentent.excōmun.& in cap. Religiosa eodem titulo in sexto, & in Moniali potissimum hoc seruari testatur Lambert. in suo tractatu de contract. in verb.mulierum,nume.58. vbi etiam habebis quid tenendum si Monialis nondum professionem fecisset, vel esset solùm tertij ordinis Sancti Francisci, & quid de hominibus viuentibus sub regula tertij ordinis Sancti Francisci, Rot.decis.591.num.7.par.1.& de militibus Sancti Stephani ibidem, Ampliationem sequutus est Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ,num.25.& 26.Decian.in dicto suo tractat.crimin.lib.4.cap.9. numero 29. vbi de cōmuni,& quoad Eremitam distinguit, quod aut erat Clericus, vel Monachus, quando sumpsit habitum Eremitæ, & tunc gaudet, ut ante Priuilegio Clericorum, aut non erat Clericus, nec Religiosus, & tunc aut fuit,& est approbatus à Papa, uel ab Episcopo, & datus ei modus uiuendi, cui se obligauit,& tunc pariter gaudet Priuilegio fori, aut uerò sua sponte, & nemine authorante, cum esset purus laicus, sumpsit habitum, & tunc aut habet locum in Eremi solitudine, ubi continuè stat in oratorio præstans operas Deo, orationibus, & disciplinis, macerans carnem, & tum etiam gauderet Priuilegio Clericali, quia hoc pacto uerè possunt dici Religiosi, donec in eo statu perseuerant, aut uagantur hinc,& inde, & tunc semota contraria consuetudine non gaudent Priuilegio Ecclesiasticorum, Iuribus, & auctoritatibus ibi per eum, quod nota pro illis, qui pietatem summam simulantes in habitu, uisu asperrimo Eremitarum quotidie hinc,& inde percurrunt uictum mendicantes, & secum quandoque pedissequam in charitate ducentes cum maximo scandalo uerę nostræ Christianæ Religionis, ut sine scrupulo aliquo, eueniente casu,

te casu, possitis uos quoque Domini Iudices sæculares ad Triremes illos in charitate, & in Domino condemnare, nisi consuetudo eos foro tantùm Ecclesiastico reseruaret.

127 XIII. Amplia, vt nec consuetudo in contrarium valeat, ita communiter Doct. * in c.Cler.de iud.prout hanc etiam cõem opinionem testatur Couar.d.c.31.nu.5.& illam etiam communem dicit Clar.d.q.36.vers.sed ea reten.Farin.d.q.8.nu.3.qui etiam de immemorabili loquitur Rot.decis.10 aliàs 840. de consuetud. in antiqu. Alexand. cons.8.nume.1.libr.1. vbi dicit, quod damnatur huiusmodi consuetudo Rolan.à Vall.cons.23.num.9.vol.2.& cons.4.num.11.libro 1. Socin.in cap. si quis

128 Clericus in 19.Fallen.de foro compet. † Nam licet consuetudo regulariter tribuere possit merum, & mixtum Imperium, & Iurisdictionem altam,& inferiorem,vt inquit Bald.in l.etiam, col 3.C.de except. rei iud.cap.Clericus, Laicum, vbi gloss. & alij de foro compet.& Cepol.cons.40. Decian.in suo tractat.crimin.lib.4.cap.9. num.10. tamen non potest tribuere Laicis in Clericos ex improbata incapacitate ab omni iure, vnde talis consuetudo esset irrationabilis.vt not. in dicto cap.Clerici de Iud.& in dicto cap.Clericus laicum vbi præcipuè gloss.& Abb.& in cap.qualiter,& in cap.nouit,de iud & in cap.postulasti, vbi Innoc. de foro compet. Beltra. cons.22.num.2. vol.1.

129 Subamplia, vt prædicta vera sint,etiamsi consuetudo foret præscripta tanto tempore, de cuius initio non extaret memoria; quia tanquam contra Ius diuinum,quo Clerici sunt exempti à Iurisdictione Laicorum,vt supra probauimus, non subsisteret,maximè quia præscriptio Iurisdictionis præsupponit capacitatem, & habilitatem aliquo modo in præscribente, sed laicus, vt laicus est omninò, vt dicebamus incapax,& inhabilis iurisdictionis in Clericos, Abb. in cap. quanto de consuetud. Curt. de consuet. num.mihi 300. Rot.dicta decis.10.numero 4. vbi nedum habetur, quod nullo quantumcumque tempore fuerint tali consuetudine vsi Laici excusantur, sed quod potius in eis tali casu haberet locum, quod habetur in cap.finali de consuet. videlicet quod sunt tantò grauiora peccata, quantò diutius infelicem animam detinuerunt allegatam, Felin. in cap. si quis in princ. de maiorit. & obed. Abb. in repet.dicto capit.Ecclesia Sanctæ Mariæ in princ.de constitut. & in capit. solitæ notab. sexto, de maiorit. & obed. Decian. loco supra citato num. 14. & 17.

130 Secundò, Subamplia, etiamsi hoc Papa sciuerit, & semper tollerauerit, quia nõ sufficeret tollerantia sola, nisi etiam approbatio ex tollerantia conijceretur, & sic quod tolerauerit, quia in his casibus approbauerit. Nam sicut potuerit tolerasse, forte ob maius scandalum, vel ob aliquam aliam iustam causam, & non ad consuetudinem inducendum ita, nisi consensus illius ex alio resultaret, non est præsumendum in dubio, quod voluerit derogare exemptioni suorum Clericorum à Iure diuino prouueniente absque rationabili causa, vt dixerunt Domini de Rota dicta deci. 10.num.4. Decian.loco supracitato, num. 16.qui loquitur quando Papa fuit cõscius de tali consuetudine, & nihil dixit.

131 Et licet per Clar. Couarruu. & Farinac. locis supra citatis teneatur, quod istud sit verum, quod de consuetudine diximus, in generali, & vniuersali consuetudine, quæ non potest in totum, & generaliter Clericorum exemptioni præiudicare, ac derogare, secus in particulari, quod scilicet in aliquibus casibus, vel causis, & quod aliqui Clerici subijciantur Laicorum potestati, per quam particularem consuetudinem legitimè præscriptam inquiunt, exemptionem

neni supradictam Ecclesiæ, & ordinis Clericalis posse restringi, & limitari rationibus ibi per eos, tamen eorum opinionem, vt etiam supra in alio proposito diximus haud admitterem, si super sola consuetudine remaneret fundata, quia si laicis, vt supra visum est, superioritatem exercere in Clericos expręsè non licet, quomodo illam tacitè per simplicem usum ex se exercere poterunt, in vtroque enim casu necesse est, quod operetur auctoritas, & superioritas, quam nullo pacto Laici super Ecclesiast. habent, aut habere possent, secundũ omnes supracitatas opiniones: nec suffragatur, quod dicatur hoc procedere solũ in aliquibus casib. quia respondetur, ꝙ aut in illis casib. Iura Can. & Constit. Pont. aut Sũmi Pont. ipsi concurrunt, & consentiunt expræsè, vel per tacitam approbationem, & eis hoc permittunt, & tunc non ex consuetudine laicorum, sed ex Iuris, & Pontificũ dispositione, & permissione, talem facultatem exercebunt, aut Iura prædicta non consentiunt, & tunc cum defectus Iurisdictionis, & potestatis, propter quam laici arceantur à Iurisdictione in Clericos, ęquè militet in casibus particularibus, prout in vniuersalibus, siue de particularis, siue de vniuersalis Ecclesiæ personæ Priuilegio fori agetur, consuetudo illos minimè defendet, maximè quia talis consuetudo esset contra præceptũ
132 prohibitiuum, & negatiuum, ut in dicto cap. 2. de foro compet. † & præcepta negatiua obligant semper, & ad semper, & per consequens omni tempore, in omnibus casibus, ut animaduerterunt in terminis DD. de Rota decis. 11. num. 2. de consuet. sicut nec obstabit, dum præfati Doct. præsupponunt, quod loquendo de consuetudine, intelligunt de consuetudine mixta Laicorum, & Clericorum, & per conse-
133 quens, quod debeat posse operari circa prædicta sub ea ratione, † quod consuetudo mixta procedens scilicet à tacito consensu Clericorum, & Laicorum maximam uim habet etiam in his, quę Ecclesiastica sunt, cap. cum uenissent, & ibi Abb. de eo, qui mitt. in poss. cau. rei seru. & in cap. cum causa de re iud. gloss. & Doct. in cap. uir autem de secund. nupt. quia respondetur, quod mixta consuetudo Clericorum, & Laicorum, quicquid sit in alijs, ut dicebamus, non potest operari quoad subiectionem erga Laicos, & erga illorum statutum; Nam data inhabilitate Laici, & illius statuti super Clericos, ex omni Iure sic determinata in uniuersale Priuilegium, & prærogatiuam totius ordinis Clericalis, impossibile est, quod tacitus consensus aliquorum Clericorum in contrarium operari ualeat, quia ex eorum uoluntate etiam expræssa hoc non dependet, cum etiam uolentes expręsè in hoc capite exceptionis totius ordinis Clericalis minimè præiudicare possunt, ideò multo minus tacitè, ut per eundem Farinac. ubi supra num. 10. & per Couar. pract. quæst. ca. 32. numer. 2. Clar. dicta quæst. 36. uersic. 2. infertur DD. de Rota ubi supra, numero 3. Barbat. cons. 65. col. 10. uers. nec est uera responsio aliquorum libro quarto adducẽs in simili ibi iura, & auctoritates, & concludit, quod contra tenentium opinio est pessima, nec est auditu digna, & contra ueritatem, erit igitur concludendum, quod aut in nullo casu operabitur consuetudo supradicta in præiuditium exemptionis ordinis Clericalis, & Ecclesiastici, aut si in aliquibus casibus aliquid, & aliquando operari apparebit, apparebit etiam, quod in illis, aut Iura ipsa suffragantur, aut quod tacitus consensus non Clericorum solùm, sed Summi Pontificis ex aliqua
134 iusta causa prętensam consuetudinem admittet: Nam certum est † quod Summus Pontifex licet in totum, & quod omnes Clericos Priuilegio fori derogare nõ possit, vt per Couar. dicto cap. 31. num. 4. uers. primum etenim Farinac. dicta quęstione octaua, numero 4. Roman. Sing. 418. Gram. decis. 29. num. 11. Boss. de for. cõp.

num.130. Rolan. à Vall. conf.54.num.15. vol.1. Doct. in cap. 2. de maio. & obed. tamen quoad quosdam Clericos, & quoad quasdam casus, ita aliqua rationabili, & iusta causa suadente, poterit declarare, & tacitè, & expræssè dictam exemptionem Clericis minimè suffragari, ità idem Couar. vbi supra, vbi etiam Farinac. vers. limita hanc tertiam ampliationem, cum ibi alleg. & nos etiam infra.

135 XIV. Amplia, vt idem sit quoad familiares, seu seruos, & famulos Episcoporum, qui sicuti fori priuilegio gaudent cum Episcopo, ita & à statutis Laicorum sunt exempti etiam si sint laici ex sæpiùs repetita reg. quod paria sunt forum sortiri, & statut. ligari, ita Maran. in suo Spec. part. 4. dist. 11. nu. 4. per gloss. in c. eos 23. dist. & glos. in c. Cler. il primo. 11. q. 1. Bal. in l. 2. C. de Epis. & Cler. & licet tā dictus Maranta, quàm Calcan. in cons. 71. post numerum tertium, ac alij voluerint indistinctè prædicta etiam extendi ad familiares, & famulos Clericorum, quos dixerit cum Clericis Clericali priuilegio gaudere ita vt Couar. 2. par. relation. §. 4. num. 5. sub hoc prætextu tenuerit familiarem Clerici etiam Laicum admittendum esse ad officia diuina tempore interdicti, modò ipse familiaris non sit in specie, nec in genere interdictus, tamen eorum opinio quoad hoc de Priuilegio fori, & sic quoad statuta communiter reprobatur, cum communis opinio teneat, quod huiusmodi Priuilegium sit solùm famulorum, & familiarium, non Clericorum indistinctè, sed Episcoporum, prout ita testatur Clar. dictō §. fin. quæst. 35. vers. quæro nunquid familiares, & illam sequitur Bursat. cons. 25. num. 13. qui dixit hos seruos, & famulos Episcopi, seu familiares frui etiam Priuilegio immunitatis onerum, Thessaur. dicta decis. 22. nume. 6. & prout hanc etiam magis communem opinionem affirmat Capizz. decis. 12. num. 1. & 2. Abb. in dicto cap. 2. num. 6. de for. comper. ibi Felin. col. 1. appellat hanc opinionē tutiorem, licet Io. Ant. Niger in extrau. vnica, nū. 90. in fin. de vita, & hon. Clericorum, post Alber. & Soc. Sen. intelligit prædicta non procedere. quando etiam serui, & famuli Episcoporum seruirent dietim tantùm.

136 Pro concordantia tamen prædictorum posset dici, quod aut agitur de famulis, & seruis, qui sint perpetuò Clericis, & Ecclesię, & hoc casu tenendū est eosdē Iure, quoad Priuilegiū fori statutorū, & immunitas cū Cler. & cum Eccl. iudicari, etiā si non sint Episcoporum ex gloss. in c. iudic. 89. dist. & in c. Cler. 11. quæst. 1. Felin. in cap. 2. num. 2. de for. compet. Thessaur. deciss. 22. num. 5. & hanc receptam omnium sententiam testatur Menoch. in sua vlt. cent. cas. 562. nume. 3. & nume. 20. de mente etiam Bald. in l. 1. nu. 2. & in l. 2. num 4. C. de Episc. & Cler. Feder. de Sen. cons. 11. num. 10. Abb. in ca. non minus, num. 14. de immunit. Eccles. Gramat. cons. 102. num. 15. in ciuil. Thessaur. decis. 116. num. 12. & probatur in l. 2. C. de Episc. & Cler. & in c. continua 11. quęst. 1.

Aut agitur de famulis, & seruis seruientibus annua, vel alia ad tempus mercede constituta, & ad istos, quidquid sit in famulis Episcoporum, secundum magis receptam opinionem Doctorum non porriguntur Priuilegia Clericis, aut personis Ecclesiasticis concessa, prout sic tenuit vltra supra allegatos etiam Couar. pract. quęs. cap. 35. num. 2. vers. 5. non video, Gramat. dicto cons. 102. num. 14. Ciuil. Natt. consil. 576. nu. 3. 6. & 17. & ita pluries iudicasse Senatum Taurinensem testatur Thessaur. dicta decis. 22. vers. verum; Nisi fortè, & hæc erit loco secundæ concordię serui, & famuli Clericorum si remanerent exclusi à Priuilegio puta fori concesso dominis ita impediti detinerentur, vt in eorum seruitio etiam domini ipsorum impedirentur cum graui eorum damno, & incommodo, secus si leui, ita distinguendo pro-

probauit Menoch. vbi supra dicto cas. 562. num. 11. affirmans hanc opinionem esse alijs fortè probabiliorem, & ita tenere Felin. in dicto cap. num. 2. vers. tene istam conclusionem de foro competen. ibidemque declarat quid erit in arbitrio Iudicis diiudicare, quando dominus Ecclesiasticus dicetur impediri seruitio famuli, serui, & coloni.

137 Declara etiam, vt tunc Priuilegium fori prosit etiam seruo famulo, & colono Clericorum, quando Clericus, vel Ecclesia veniret ad defensionem serui, famuli, vel coloni, & lis hoc respectu intentaretur contra Ecclesiam, ita Menoch. vbi supra num. 15. de mente Præpos. in cap. Clericum il primo, 11. quæstione prima, & Rip. in cap. decernimus num. 2. & 4. de Iud. Thessaur. dicta decis. 22. in fin. versic. fallit septimo.

138 Qui autem dicantur familiares ad effectum, vt possint familiaritatis Priuilegio gaudere, vide apud Dominum Iosephum fratrem meum de probat. lib. 2. concl. 755. vbi latè, & latè etiam per Mandos. in regula Cancellaria 32. q. 10. & regul. 3. q. 18. Rot. decis. 378. lib. 3. in nouiss.

139 XV. Amplia, vt idem habeat locum quoad Priores, & Gubernatores hospitalium, in his scilicet, quæ ad eorum offitium, & res, aut bona hospitalium pertinent secus quoad personas ipsorum, & bona propria, quod sicut in primis subiacent foro Eccles. & per consequens sunt extra dispositionem statutorum laicorum, ita in secundis remanent subiecti primo suo eorum Iudici Laico, & sub lege laicali, prout * ita se habere communem Doctorum sententiam affirmat Decian. in suo tracta. crimin. lib. 4. c. 9. nu. 37. quidquid aliter senserit Barb. in c. 2. de for. compet. qui sub num. 68. cum plur. seqq. tenet, quod isti gaudeant priuilegio fori Ecclesiastici indistinctè, vti inseruientes pio loco, qui habet Priuilegia Ecclesiæ, prout infra, dum in specie de hospitali dicemus, secundum quæ, hic posita intellige, & distingue, imò quod offitiales Montis Pietatis laicos, & etiam quoad Priores Fraternitatum, & aliorum huiusmodi locorum, in quibus pietas, & religio per laicos aliquo modo exercetur idem Decian. vbi supra num. 38. tenuit, quod subiacent laicali iuditio etiamsi deliquerint in his, quæ ad eorum offitium spectant, quia licet in dictis locis pietas exerceatur, non tamen huiusmodi loca pia propriè dicuntur, ita vt pij loci priuilegio gaudeant, prout de Confraternitatibus hoc dicit Bald. in l. illud, nu. 2. vers. quid de eo C. de sacros. Eccles. & in authen. hoc Ius porrectum, num. 12. ver

140 sic. 20. quæro eodem titulo, vel saltem † licet pia loca etiam propriè appellari possint, non tamen sunt, aut Ecclesiastica, aut religiosa, aut sacra, ita vt personas laicorum in eis administrantium à Iurisdictione originali laicali eximant, cum aliud sit, locum esse pium ad effectum prædictum, aliud Ecclesiasticum, vt latè per Tiraquel. de priuileg. piæ cau. in præfat. vers. sed alij indistinctè, & quod tales Gubernatores, & Rectores non eximantur à Iurisdictione laicali, cum nõ possint dici Religiosi, tenuit Rot. decis. 591. numero 6. par. 1. Afflict. in c. 1. §. qui Clericus, num. 9. si de feud. fuer. controuers. inter domi. & agna. Menoch. in addit. ad tractat. de arb. Iud. cas. 58. num. 13.

141 XVI. Amplia, vt idem sit, non solùm quando statutum respiceret ipsos Clericos, sed etiam quando propinqui, seu aliæ personæ intuitu Clericorum opprimerentur à statuto, quia etiam in tali casu statutum diceretur contrà libertatem Ecclesiæ, nec valeret, ita Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 179. & seq. per ea, quæ not. Angel. per gloss. ibi in l. 1. ff. vt in Ius voc. ea vbi gloss. dixit, quod

nemo

nemo vnquam carnem suam odio habuit iuxtà text.in cap. non extimemus 13. quæst.2.& ideò Angel.ibi not. quod statutum grauans consanguineum Clericorũ eorum intuitu est contra libertatem Ecclesiæ, quia Clerici efficiuntur timidiores, Barthol.in l.1.in fin.ff.de his, quæ pœn. nom. & in l.si penès, C. de agricol. & censit. lib.11.facit text.in cap.sciant cuncti de elect. in sexto, & in cap. quicumque de sent.excom. in sexto,Bal.in l.fin.in fin. C.de indiuid.tollen.vbi ideò voluit, quod non valet statutum mandans Clericorum consanguineos in pœnam incidere, si Clerici ipsi declinauerint Iurisdictionem, quod & confirmauit Crott. in d.l. om-
142 nes populi, num.94. vbi dixit, quod statutum † imponens pœnam consanguineis Clericorum propter Clericorum ipsorum inobedientiam, non valet, per ea etiam quæ not.Bal.in l.1. in princ.C.de Episc. & Cler. & facit Rot.decis.7.dubitatur, an
143 valet de renuntiat. in nou. vbi renuntiatio † facta propter liberationem sui fratris de Carcer. non valet,etiamsi esset iurata,quod notent Illustr. & multũ Reuer. DD. mei Canon. Lunens. Sarzan. aliqñ pro causa Marinellę cõtra Amelian. & rõ Am-
144 pliationis est etiam † quia contumelia fratri meo illata, mihi illata dicitur & metus consanguineorũ meorũ dicitur meus iustus metus, l.præterea ff. de libr.cau. Clem. vnica de homicid.d.c.sciant cuncti de elect.lib.6.& not.in dicto cap. quicunque de sentent.excommun.imò Bart. in dicta l.si qui penès,C.de agricol.& censit.libr.11.
145 dixit quod nec etiam contra Colonos † Clericorum potest quidquam statui propter ipsos Clericos, vnde appellat iniquum, & iniustum statutum Perusij,quo ca-
146 uebatur, quod coloni teneantur pro Clericis † quod videant nostri Sarzanenses,hi qui tanquam de re præclarè gesta gloriabantur de carcere, & persequutione aliquando procurata contra consanguineos, & colonos Clericorum propter terras Macchiæ, antequam pro censu illarum soluendo à Sede Apostolica esset Breue obtentum, qui, dum bono publico se consulere dicebant, priuatam animæ salutẽ deseruerunt,cum periniquum sit, propter inobedientiam,& contrauentionem Clericorum vexare alios, alteri enim per alterum non debet iniqua inferri conditio, l. non debet, ff.de reg. Iur.l.transactio muneris,C.de transactio.l.cohæredibus, C.famil. hercifcund. l.si vnus,§.ante omnia,ff.de pact.sic Deus illorum misereatur,ampliationem etiam sequutus est Felin. dicto cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ, numer.99. & Feder. de Sen. cons.111.incip.quæstio talis est, an Diocesanus,numero 9. dixit,
147 quod licet Coloni, qui Ecclesiarum prædia ad medium, † vel ad affictum colunt teneantur soluere gabellas de parte fructuum eis contingentium,& alia onera,quæ imponantur per Dominum temporalem, sicut si Clericus affictat Ecclesiam suam, vel vendit fructus, emptor non gaudebit priuilegio Ecclesiæ, tamen si Dominus temporalis videns,quod non potest grauare Ecclesiam directè,& expræssè pro parte Ecclesiæ contingente, grauaret indirectè, grauando nimis rusticos suos,ne careret omni eo, quod non posset exigi ab Ecclesia, in isto casu hæc Episcopus non debet tollerare, sed debet ei resistere, quia est contra cap.fin.de immunitat.Eccles.in sexto, & idem sensit Tesuar.decis.Pedam.116.num.9.vbi dixit,quod si Coloni Ecclesiæ per statutum compellerentur ad aliqua onera,ad quæ Coloni Laicorum non tenerentur, tunc sicut esset per indirectum grauare Ecclesiam, & diceretur fieri in fraudem Ecclesiæ, ita statutum prædictum non valeret, prout hoc idem sensit Ias. in l.1.num.10.C.de indict.uidui. tollen.Silua.cons.9.num.7.Bursat.cons.42. num. 16.lib.1. & Gemin. in cap. quamquam de censib.in fin. Barbat. cons.29. in princ. libr.4. vbi ad propositum dixit, quod paria sunt committere aliquid in aliquem,

vel in

vel in illos de domo sua, & cum prædictis concordat Lap. alleg. 29. num. 7. vbi additio in littera K. dicit ex hoc etiam procedere, quod nec valet statutum, quod quocumque condemnato appellante eius consanguineus puniatur secundum Bald. in l. hæres meus §. quod in hæredem, ff. de condit. & demonstr. vbi etiam Imol. qui per illum text. notauit, quod sicut non potest imponi pœna contrahenti matrimonium, ita nec patri, nec alteri, cuius timore desistat à contrahendo, & benè facit, quod not. Barthol. in l. de pupillo, §. si quis ipse Prætori in nona quæst. ff. de nou. op. nunc. vbi dixit, quod si Iudex † consueuit malè tractare consanguineos eorum,
148 qui appellant ab ipso, vel laboratores terrarum suarū, iste erit iustus metus, quoad excusandum non appellantem, vt est pro prædictis notabile dictum Roman. in rubric. de arbitr. vers. quid autem si compromissum, vbi voluit, quod vulnerans consanguineum Clerici, quia Clericus aliquid ei fecit, est excommunicatus, sicut si vulnerasset ipsum Clericum, licet hoc dictum non approbat Felin. in dicto capit. Ecclesiā Sanctæ Mariæ, numero 98. vers. sed istud de vulnerante, ad Ampliationē facit dictum Petri de Anchar. in dicto cap. sciant cuncti, dum voluit, quod ille di-
149 citur † frangere pacem, qui cum promisisset Titium non offendere, offendit consanguineum suum, & ampliationem sequutus est etiam Curt. Sen. cons. 27. numero 30. vers. sicut omnia, vbi voluit, quod sicut omnia statuta laicorum sunt nullius valoris, si sunt contra Clericos, & Ecclesiasticam libertatem, ita si pœnam adijciant consanguineis Clericorum propter Clericos ipsos, quia verisimile est, quod Clerici nollent suos consanguineos laqueari pœnis statutorum, & ideò impedirentur in eorum libertate, & in liberè agendo.

150 Benè verum est, quod si Coloni, & rustici Ecclesiarum, & Clericorum, de quibus supra facta est mentio, delinquerent, & essent Superioribus laicis inobedientes circa eorum præcepta minimè libertati Ecclesiæ contraria, possent ab eisdem Laicis validè puniri, & carcerari, quia perseuerant, & remanent sub eorum iurisdictione, & foro licet seruiant Clericis, aut Ecclesiæ in eorū bonorum cultura, ita Gabr. cons. 37. num. 4. & 5. lib. 2. Gramat. cons. 102. num. 8. 9. & 14. Decian. in tract. crim. lib. 4. cap. 8. num. 5. & Clar. in pract. crim. §. fin. quæst. 35. vers. quæro nunquid familiares Prosp. Caraualt. in comment. rit. magnæ Curiæ, rit. 66. num. 27. & 28. Thesaur. decis. Pedam. 22. num. 4. vers. verum vbi dicit, quod ita sæpius vidit iudicatum per Senatum, Natt. consilio 576. numero tertio, sexto, & septimo, & de hoc etiam supra.

151 Quod est etiam verum, si Coloni, & Rustici delinquerent cum rebus Ecclesiæ, vel Clericorum, dummodo delictum nō procederet ex facto Clericorum ipsorum, aut Ecclesię, sed ex propria persona rustici, & seruientis Ecclesiæ, & Clericis, & ex culpa, negligentia, & malitia ipsius, vt in pœna damni dati per animalia Clericorum, & Ecclesiæ, respondet Gramat. dicto cons. 102. vbi ideò concludit, quod
152 valet, & subsistit statutum imponens pœnam † custodibus animalium, etiam Clericorum, & Ecclesię ob damnum datum in terris alienis, nec hoc dicetur contra libertatem Ecclesiasticam, quia de Ecclesia, aut Ecclesiæ bonis non disponit, sed de personis, & de facto personarum sibi subditarum ob delictum proprium ipsarum, in quo casu nullus potest considerari respectus Ecclesiasticæ libertatis, etiam si delinquens delinqueret cum rebus Ecclesiæ, aut Clericorum, quia non res cum quibus delinquitur, sed personæ delinquentium laicis subditorum puniuntur, & ponderantur; Nec possunt Iudices Ecclesiastici prætendere ad ipsos spectare de

hoc

hoc iudicare, quia huiusmodi delinquentes, ex quo præsupponantur Laici, non subsunt illorum Iurisdictioni, & licet animalia, aut alia, cum quibus delinquitur sint Ecclesiæ, tamen factum, idest delictum damni, super quo Iudex laicus se fundat, & quod punire intendit, est extra rem, & factum Ecclesiæ, cum proueniat ex culpa, aut malitia ipsius laici delinquentis Iudici laico supposito, vt dicebamus; Idem intellexit in authen.cassa,num. 12. vers.& primo quæro de statuto, C.de Sacr. Eccles. dum voluit, quod Inquilini, & Coloni Clericorum possent puniri per Iudicem laicum; Nam hoc intelligitur in casu, de quo ibi per dictum Salicet. videlicet quando Coloni, & Inquilini proijciunt immunditias, & alia in vijs contra formam proclamatis, quia licet hoc proijciant de domo, & de re Clericorum, & Ecclesiæ, tamen poterunt puniri, cum eo, quia domus, aut res sit Clericorum non importat, vt supra dicebamus libertatem ad malum, & ad præiudicialia, ac nociua absque rationabili causa alijs, sed talia facere est delinquere, non autem manutenere libertatem Ecclesiæ, quæ nunquam porrigitur, vt dicebamus, ad illicita in præiuditium aliorum, & præcipuè circa ea, quæ non repugnant libertati Ecclesiasticæ.

153 Intellige tamen, quod si coloni, & alij rustici Ecclesiarum verè cum rebus, vel in rebus Ecclesiæ non delinquerent dando operam rei illicitæ, sed solùm transgrederentur præcepta laicorum Superiorum fortè prohibentium indebitè aliquid circa bona, & res Clericorum, vtputà quod non cultiuarentur agri in tali parte, in qua reperiuntur terrena Ecclesiarum, & Clericorum, non possent à Laicis etiam Superioribus puniri, tanquam inobedientes, tùm quia alias hoc pacto dicerentur laici indirectè impedire Clericos, & Ecclesiam in rebus suis, & eorum immunitate, & libertate contra Iura supra allegata, & contra præcipuè not. in dicto cap. fin. de immun. Eccles. in 6. & sic inciderent in pœna libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam impedientibus impositas, tùm quia ex eadem causa coloni, & rustici non possent dici delinquere, cum agros Ecclesiæ, & Clericorum colere nedum generaliter non sit de iure illicitum, sed illicitum est potius laicis illorum culturam impedire quoquomodo, nec saltem quia non obediunt dictis proclamatibus etiam à superioribus laicis emanatis, censendi sunt delinquentes, aut ideò de Iure puniendi,
143 di, quia non obedire † præcepto superioris non est semper malum, cap. non semper 11. qu.3. sed tunc est ei parendum, quando non repugnat, aut Dei, aut Ecclesiæ, aut Sacrorum Patrum institutis, quod si contrariatur, spernenda est potestas imperantis, inquit text. in cap. qui resistit potestati, eadem quæst. 3. & in cap. si dominus, ibidem statuitur, quod si Dominus ea iubeat, quæ non sunt aduersa Scripturis sanctis subijciatur Domino seruus, si verò contraria præcipit, magis obediet spiritus, quàm corporis Domino, & subiungitur, si enim bonum est, quod Imperator præcipit iubentis exequere voluntatem, si malum, responde, oportet magis Deo obedire, quàm hominibus; ex quo igitur laici directè non possunt de bonis, & rebus Ecclesiæ, & Clericorum statuere, non poterunt etiam hoc pacto per indirectè se de eis intromittere, quia si prohibere, ne propria bona, & alia laici vendant Clericis est contra immunitatem Ecclesiæ, ita vt eo ipso excommunicationis sententiam incurrant dicto cap. fin. de Immunit. eccles. in sexto, & tamen de personis, & rebus sibi suppositis tali casu disponerent, multo magis eandem excommunicationem incurrent si etiam in proprijs bonis, & rebus Clericorum, & Ecclesiæ immunitatem, & libertatem eorum laicos cultores, & seruiendos impedien-

pedien-

155 pediendo læderent. Nec refragatur, † si fortè tacito nomine, non expreſsè colonos à rebus Eccleſiæ arcerent, & ſolum generaliter aliquid laicis ſuperiores ſeculares prohiberent, quia vt ſupra vidimus, nedum expræſsè, & directè, ſed tacitè, & indirectè, & omni modo quo prędiudicant, aut rationabiliter dubitari poſſet præiudicare Eccleſiæ, & Clericorum libertati ſemper ſtatuta, & ordinationes Laicorũ prohibentur, & remoueri debent ad trad. per Felin. in dicto capit. Eccleſia Sanctæ Mariæ num. 107. Ioan. Andr. & Dominic. in dicto cap. fin. de immun. Eccleſ. lib. 6. Ant. & Imol. in dicto cap. 1. de conſuet. cum alijs, de quibus ſupra, ſicut nec conſideraretur, quod ſtatuta loquerentur in perſonam, non autem in rem, quia ſicut finis, & principalis intentio ſtatutorum, & ęditorum eſſet in hoc caſu prohibere ſemina, & cultiuationem illorum agrorum licet Eccleſiaſticorum, ita iſta, quæ eſt principalis, attenderetur in diudicando validitatem, vel inualiditatem ſtatutorum, nec in aliquo conſideraretur locutio in perſonam, quæ eſt in conſequentiam intentionis prohibentis ſemina, & cultiuationem, iuxta latè per nos in ſimili adducta, & allegata in concluſ. quando forenſes ligantur ſtatuto in ſecunda ampliatione ad intelligentiam primæ ampliationis, & facit etiam regula generalis, quod in iudicando actu, & diſpoſitione attenditur quod principaliter agitur l. 1. in princ. ff. de auct. tut. l. ſi quis, ff. ſi cert. pet. Et licet talis etiam poſſet dari caſus, in quo aliqua iuſta cauſa ita ſuadente poſſent ordinata per laicos etiam videri exequenda in bonis Clericorum, & Eccleſiarum, tamen in hoc quoque caſu ſeruandus eſſet modus, ideſt eſſet adeundus Superior Eccleſiaſticus, qui, re perpenſa, & examinata, ea quę Iuris erunt etiam, quoad Clericos, & Eccleſias, & earum bona deliberabit, non autem hoc poterit Iudex laicus ex ſe ipſo prouidere ex defectu poteſtatis, prout ſupra diximus, & prout etiam infra dicemus de Clericis aſtringendis per ſuos Iudices, & ſuperiores etiam in illis caſibus, in quibus, & ſtatuta, & ordinata per laicos
156 exequantur, aliqua æquitas, aut rationabilis cauſa ſuadet. Et mirandum eſt, † quomodo hodie ſatagant quidam Domini temporales, vt ſemper in aliquo libertatē, & immunitatem Eccleſiæ ſibi vſurpent à ſeipſis poſt modum quaſi de re præclarè geſta triumphantes, & gloriantes, dum potius illam augere, ſi verè Chriſtiani ſũt, & fidem Dei habent defendere, & manutenere, pro omni eorum poſſe deberent, memorantes boni Principis eſſe, ac Religioſi, Dei Sacerdotes honorare, ac Eccleſiaſtica tueri, non autem eiſdem deberi fieri perſequutiones, nec inferri fluctuationes, nec inuidere laboribus in agro Dominico, nec expellere æterni Regis diſpenſatores, capit. boni Principis, diſt. 96. & pariter Dominos temporales debere eſſe Aduocatos, & defenſores, non autem vſurpatores, & oppugnatores Eccleſiæ, aut eius immunitatis, cap. Eccleſiæ meæ 97. diſtinct. & deberent in eorum corde ſemper habere, ac ſibi ipſis ad imitandum proponere ſacroſanctum Ottonis Imperatoris iuramentum his admirandis, & Catholico Principe dignis verbis expoſitũ per eius Nuntium, de quo in cap. tibi Domino, diſt. 63. Tibi Domino iurauit Rex Otto Ioanni Papę, ego Rex Otto promittere, & iurare facio per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, & per lignum hoc viuicæ Crucis, & per has reliquias Sanctorum, quod ſi permittente Domino Romam venero, Sanctam Romanam Eccleſiam, & Rectorem ipſius exaltabo ſecundum meum poſſe, & vitam, aut membra nunquam, neque ipſum honorem, quem habes mea voluntate, aut meo conſilio, aut meo conſenſu, aut mea exhortatione perdes, & in Roma nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent ſine

tuo consilio, & quidquid de terra Sancti Petri ad nostram potestatem peruenerit, tibi reddam, & cuicumque Italicum Regimen commisero, iurare faciam illum, vt adiutor tui sit ad defendendum terram Sancti Petri secundum suum posse, alias caueant, ne omnipotentis Dei iram contra se ipsos prouocantes, & Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, quorum Ecclesiam præsumunt confundere, in hac vita, & in futura furorem sentientes super ipsos cadat maledictio, de qua in capit. in nomine Domini, dist. 23. vt scilicet fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet, & fiant filij eorum orfani, & vxores eorum viduæ, commori commoueantur, ipsi, & filij eorum mendicent, & eijciantur de habitationibus suis, scrutetur etiam fœnerator omnem substantiam eorum, & diripiant alieni labores eorum, orbis terrarum pugnet contra eos, & cuncta elementa sint eis contraria, & omnium Sanctorum quiescentium merita illos confundant, & in hac vita super eos apertam vindictam eorum ostendant.

157 Et de immunitate, & exemptione colonorum Ecclesiæ, & quousque extendatur videre poteris apud Bursat. consf. 25. lib. 1. Natt. consf. 409. Lancellot. Galli. consf. 159. Alba. consf. 441. Decian. resp. 51. Doct. in cap. non minus de immun. Eccles. & latissimè per Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2. cent. 6. cas. 562. vbi distinguit inter portionem dominicalem, & propriam ipsorum colonorum, & de prima non est dubiũ quod sunt exempti coloni, sicut tenentur soluere de secunda, idest de propria, & hanc magis communem opinionem testatur, & contrarios allegat, & illis respondet, & limitat etiam talem magis communem, vt non procedat, primò quando coloni Ecclesiæ magis, seu etiam nimis grauarentur, adeò quod ex eo Ecclesia ipsa ferret non leue detrimentum. Secundò, quando colonus pacisceretur cum ipsa Ecclesia, vel Clerico, quod etiam hæc portio fructuum esset immunis, & sequitur Mar. Brun. consf. 18. num. 39.

158 XVII. Amplia, vt Conclusio procedat, dato etiam quod Clerici, & Ecclesiastici tacerent, nec opponerent inualiditatem statuti, aut legis laicalis, quia nihilominus statutum contra eos non operabit, & quidquid fuerit iudicatum contra Clericos vigore statuti erit ipso Iure nullum, & ratio est, quia Priuilegium exemptionis Ecclesiasticorum, quoad laicos non est Priuilegium illius, aut istius Clerici, & Ecclesiastici singularis, sed totius ordinis Clericalis, cap. si diligenti de foro com pet. ideò nemo Clericorum, aut tacendo, aut etiam expressè consentiendo præiudicare potest, nec laico Iudici Iurisdictionem præbere prout est in omni actu à Iure improbato, & qui non dependet à mera sua voluntate, & auctorit. facientis, ita Bar. in consf. 225. incip. Cler. Soc. in d. c. 1. de foro comp. 23. declarat Barb. in d. c. a. de for. cõp. num. 100. Bertr. consf. 209. num. 2. in 3. part. & consf. 182. nu. 3. vers. fortè ve

159 rò dicet vol. 1. vbi etiam concludit, quod imò, & ipse † Iudex laicus, qui vt supra iudicauit Clericum tacentem, poterit declarare sententiam nullam prætextu incompetẽtiæ, prout post prædictos hoc idem sensit Decian. dicto suo tract. crimin. lib. 4. cap. 9. num. 61. & num. 115. qui subiungit, quod Clericus, vt supra tacens,

160 & præiudicatus à Iudice laico, † habet duplicem viam reparandi grauamen, qui vel potest appellare ad superiorem ipsius Iudicis laici, & docere de nullitate, vel recurrere ad Ecclesiasticum, qui inhibeat laico, ne exequatur secundum ea, quæ dixit Anchar. in cap. ea, quæ in quinta quæstione de reg. Iur. in sexto, & in capit. nullus de foro compet. vbi etiam Barbat. num. 100. tenebitur tamen talis Clericus tacens ad expensas factas coram Iudice laico licèt incompetenti secundum

Bel-

Bellamer.decis.227.incip. in causa mea,& Felin. cap. exceptionem, num. 1. de except. quos etiam sequitur Decian. vbi supra num. 115.in fin.

161 XVIII. Amplia, vt idem sit de Hospitali, quod non subiacet statutis laicorum, nam licet non veniat appellatione Ecclesiarum, vel Clericorum, Clem. per litteras de præben. Bald.in cons.205.num. 1.lib.3.tamen dicitur propriè locus pius, & tanquam talis remanet extra Iurisdictionem, & statuta, ac ordinationes laicorum, Dec.in dicto cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ,num.28. Ant.de Butr. cons.40.incip.nulla est dubitatio, Abb. cons 26.incip.videtur, quod sic lib.1. Alex. cons.209. num. primo, & plur. seqq. & præcipuè,num.12.lib.2.Bald.cons.465.lib.1.Dec.consilio

162 488. num.4.Abb.cons.14.videtur primo numero 2. & quod Hospitalia † æquiparantur quoad Priuilegia Ecclesię notatur in l.omnia, C. de Episc. & Cler. & hanc

* communem dixit Farinac. de carcer. quęst.28.num.36. cum seq. vbi ideò conclu-

163 dit, quod aufugiens ad hospitale sit tutus, sicut † confugiens ad Ecclesiam, iuribus ibi latè per eum, & Dec. cons.504.num. 1.dixit, quod ita sunt exempta hospitalia, sicut Ecclesia,& idem censuit D.Iosephus frater meus de probat. lib.2. concl.869. num.13. vbi in eadem conclusione infert ad multa, in quibus Hospitale, & Ecclesia de pari procedunt.

164 Intellige Ampliationem, vt sit vera, dummodo sit auctoritate superioris erectum, siue ordinatum, aliàs secus, quia si est auctoritate Episcopi fabricatum, dicetur locus pius, si autem ex mera voluntate laicali, erit tanquam locus prophanus, nec gaudebit Priuilegijs pię domus, ita Roman. cons.477. in casu propositæ consultationis num.6.Rol.cons.5.per tot. lib.3.& d.cons.465. libr.1. & in authen. hoc Ius porrectum,num.11.C de sacros.Eccles.Ant.de Butr.dicto cons.40. & hanc

** magis communem opinionem testatur Gabr. in suis communibus conclusionibus sub titul. de pia causa concl.2.num.4. vbi latissimè more solito concordantes addu

* cit, & hanc etiam communem dixit Farin. vbi supra num. 37. prout illam etiã sequitur Benintend.decis.13.num.2 & 3.vbi ideò voluit,quod tali casu quando Hospitale est auctoritate superioris erectum, eadem auctoritas sit adhibenda in alienatione rerum Hospitalis, quæ requiritur in alienatione rerum Ecclesię, & hoc ab

165 omnibus teneri testatur. † Quando autem dicatur, & quibus probetur Hospitale ordinatum,& erectum auctoritate Superioris,Episcopi,vide per Rom.d.cõs.477. per tot. & scriben in cap.de quarta, vbi præcipuè Felin. de pręscript. & per eundẽ Gabr. dicta conclus.2.& per D.Iosephum fratrem meum latè d. concl.869. & per

166 Benintend. d.decis.13. vbi etiam quod in dubio † pręsumitur erectum auctoritate Episcopi, maximè si Hospitale habet faciem, & formam Ecclesię, & in hoc erit etiam animaduertendum ad distinctionem,de qua per Dominos de Rota dec. 106. lib. 1,par.2.vbi dixerunt,quod si Hospitale habet Ecclesiam,& Ecclesia est principalis,& Hospitale accessorium, tunc dicetur, & pręsumetur Ecclesiasticum, si autẽ è contra Hospitale erit principale, & Ecclesia accessoria, tunc habetur tanquam laicale, & si sumus in dubio, si appaset possessio, per quam possumus alterum pręeligere eam sequemur. Hinc dicebam in causa Dominorum de Galbiatis ex vna

167 agentium, & Magnificę Communitatis † Pontremuli ex alia se defendentis corã

168 Reuerendiss. † & integerrimo,ac Religiosissimo D.D.meo Io.Bapt. Saluago Epis. Lunens.Sarz.& Comite tanquã Apost.Sedis Delegato,Hospitale S.Lazari de Põ-

169 tremulo laicale,& merè prophanum, non autem ecclesiast. censendum esse † quia à memoria hominum semper à laicis fuit possessum,& administratum iuxta considera-

derationem Rotę in d.decis. 106. cum ibi allegatis; accedebat quod Constitutio, & destitutio Gubernatorum, Administratorum, ac Rectorum illius semper fuit facta à Laicis ex immemorabili tempore, vnde laicale præsumendum erat Rot. decis. 275. num. 1. par. 1. & d. decis. 106. nu. 4. post Calder. cons. 4. vers. item constitutio de religios. dom. Tertio faciebat, quia fructuum illius distributio est ordinata in alimoniam, & nutritionem pauperum, quod non conuenit, nisi hospitali laicali, Rot. decis. 714. num. 6. seq. par. 1. & decis. 114. nu. 1. & 2. par. 2. Quarto, addebatur, quod D. Galbiatus non supplicasset illud sibi committi in regimen, & gubernium cum onere expresso conuertendi fructus dicti Hospitalis in substentationem pauperum, & infirmorum, si tãquam Ecclesiasticum, & religiosum potuisset illud obtinere in titulum, faciendo fructus suos. Quinto, quia ipsa impetratio, & concessio de dicto Hospitale præsentata per dictum D. Galbiatum hoc apertum manifestabat, quia in ea Summus Pontifex mandabat dictum Hospitale regẽdum, & gubernandum dicto D. Galbiato committi, quod verbum, committere, est propriè hospitalis laicalis, cum in laicalibus fiat cõmissio sicut in beneficialibus, & Ecclesiast. fit collatio, prout ita argumentati sunt in terminis DD. de Rot. d. decis. 714. nu. 3.
170 & 4. & ex alijs concludebam hospitale prædictum † non subiacere impetrationi Summi Pontificis, cum ab eo hospitale laicale non impetretur, & quod per consequens impetratio d. D. Galb. non subsistebat Ant. de Butr. in c. dilectos, num. 15. ad fin. vers. vidi maximam quæstionem de donat. ibique testatur ita fuisse iudicatum Florentiæ, & illum in eodem loco sequitur Imol. num. 18. & hanc tanquam cõem conclus. approbauit Rot. d. dec. 725. nu. 2. par. 1. prout & ita indubitanter in illo casu tenendum existimo ex alijs etiam, de quibus in meis iuris allegationibus.

Sed circa supra adducta in intelligentia animaduerte, quod licet non defuerint multi, qui indistinctè tenuerunt, quod hospitale dicatur pius locus, siue sit institutum auctoritate Episcopi, siue non, de quibus per Tiraq. de priuil. piæ causæ in præfat. vers. sed alij indistinctè, tamen quoad casum nostrum, in quo tractatur de iurisdictione laicali in Ecclesiasticos, erit verissimè supra adducta intelligentia com-
171 muniter approbata, quo † hospitale tunc erit à Iurisdictione laicorum solum exemptum, quando non tãquam prophanum priuatim à laicis, sed tanquam Ecclesiast. ab Episcopo, siue eo authorizante erectum fuerit, nec sequitur, est pius locus, ergo Ecclesiasticus, religiosus, aut sacer, & per consequens à iurisdictione laicorũ exemptus, quia vt alia dicebamus, datur pius locus, & tamen non Ecclesiasticus, non religiosus, & non sacer, vt latè per eundem Tiraq. loco supracitato, & erit pius locus non propriè, sed respectu, quod in eo aliqua pietatis opera exerceentur, sed non per hoc erit à laicorum auctoritate liberum, aliàs esset summè inconueniens, si vbicumque pia aliqua exercerentur, ibi laicalis iurisdictio cessaret, cum vbiq; locorum inter Christifideles pietas, religio, & pia, ac Christiana opera vigeant, & administrẽtur, ideò licèt secundum prææallegatos per Tiraq. hospitale posset etiam dici locus pius, respectu operum, quæ in eo exercentur, nunquam tamen erit de foro Ecclesi. & à laicali auctoritate, & superioritate alienũ, nisi etiam Ecclesiast. appareat iuxta superius considerata, quibus conueniunt dicta per Bart. in l. fin. nu. 6. ff. de colleg. il-
172 licit. vbi distinxit † quod aut fiunt collegia, causa religionis, & vt in eis pia opera frequententur, vt sunt Collegia disciplinatorum, Collegia misericordię, & Collegia iuuantium oppressos, & similia, ita tamen quod remaneant personæ sæculares; & tunc ẽt de Iure cõi à quocũq; fieri possent, nec in hoc Ecclesiast. auctoritas consideratur,

deratur, aut sit Collegium causa quidẽ religionis, & pietatis, sed ita quod personæ
Ecclesiasticæ efficiantur, & istud non potest fieri, nisi auctoritate Sũmi Pontificis.
173 XIX. Amplia, vt idem sit generaliter de omnibus pijs locis, cum sint de foro
Ecclesiastico, & ecclesiæ æquiparentur, ita Dec. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu.
27. & not. in d. c. de quarta, de præscript. Abb. in c. fin. in 3. not. de testam. & in c. ac-
cedentibus in 2. not. de Priuileg. & faciunt omnes supracitati in proxima amplia-
tione de hospitali, qui ideò illud eximunt à constitutione, & Iurisdictione laicali,
quia dicitur locus pius, & quod hic de pio loco dicimus, intellige secundum ea,
quæ supra considerauimus.
174 XX. Amplia, vt idem sit circa tangentia matrimonium, in cuius materia lai-
ci quidquam nequeũt statuere, cum non sit ciuilis, sed Canonica, et spiritualis, ideò
spectat ad Ecclesiam, est enim vnum ex septem Sacramentis Ecclesię, ideò non Iu-
re fori, sed poli, idest non secundum leges, sed secundum Canones regi debet, imò
si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Iudices Ecclesiasticos anathe
ma sit, inquit Can. 12, in sacr. Conc. Trid. de Sacramento matrim. sess. 24. & facit
text. in c. Euphemium, §. hinc colligitur, 2. q. 3. Feder. de Sen. cons. 36. per tot. Abb.
in cons. 12. nu. 1. & 2. lib. 1. Cephal. cons. 319. num. 12. lib. 3. not. communiter scrib.
in c. fin. de secund. nupt. & in c. 1. de sponsal. vbi præcipuè Abb. & Ant. de Butr. in c.
** statutum, il primo, de hæret. in 6. Curt. Sen. cons. 27. num. 2. vbi hanc veriorem,
175 & magis cõmunem testatur, subiungens, quod ideò non valebit statutum † prohi-
bens matrimonium cum forensi, & Feder. de Sen. d. cons. 36. dixit, quod mulier nu
bens etiam intra annum lutus, non per hoc perdit vsumfructum eidem relictum
à marito, non obstante l. 1. & 2. C. de secund. nupt. cum simil. nisi tamen per mari-
* tum de viduitate conseruanda aliter fuerit dispositũ, & Doct. communiter in d. c.
176 fin. vbi præcipuè Io. Andr. & Hostiens. notant, † quod omnes leges ciuiles prohi-
bentes matrimonia contrahi ex aliqua causa recipiunt correctionem à lege Cano-
nica, vnde nec laici ex tali statuto de matrimonio disponente ligabuntur, prout
idem notauit Abb. & Butr. in dicto cap. 1. de sponsal. Ruin. cons. 44. num. 2. vol.
5. Curt. Iun. cons. 94. num. 1. Doctor. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & Io.
Andr. in dicto cap. statutum de hæret. lib. 6. dixit, quod non valet statutum impo
177 nens pœnam mulieri contrahenti matrimonium † sine consensu patris, quod etiã
comprobauerunt alij scriben. & præcipuè Anton. de Butr. in dicto capit. primo, de
sponsal. & in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, Calcan. cons. 12. Abb. dicto con-
178 sil. 12. numero 1. vbi etiam dixit, quod non valet exheredatio † facta à patre de
filia, eo quia nupsit contra eius voluntatem, quia hoc esset impedire libertatem
matrimonij, vt Curt. Sen. dicto cons. 27. num. 3. affirmat, quod opinio Calder. in
cap. 2. de clandest. de spons. dicentis, quod valet, & tenet statutum disponens, con-
179 trahentem matrimonium cum puella ante vigesimumquintum annum † sine con-
sensu propinquorum incidere in pœnam, reprobatur à Doct. præcipuè ab Abb. &
Ant. de Butr. d. cap. 1. de spons. quia per tale statutum intimidaretur matrimonium,
quod debet esse liberum, cap. cum locum de sponsal. & super quo laicis est prohi-
bitum disponere, & licet tàm istud statutum, quàm aliud suprapositum, quod filia
non valeat sine consensu patris contrahere matrimonium sub pœna, non vtique
Iuris præsidio, æquitatisque munimine carere videatur, eo quod per talem pro-
hibitionem arceantur, & dissidia, & simultates, & assiduæ rixæ, contentiones,
iurga, cædes, & scandala, quæ oriuntur, vt plurimum ex furtiuo, & inaspectato ali-

quo

quo matrimonio, quod inuitis parentibus contrahitur, & quibus ideò malis occurrere non modo ęquum, sed necessarium videri deberet, & licet etiam ex supradictis considerationibus non defecerint aliqui acerrimi ingenij, summęque auctoritatis viri, qui talia statuta valere affirmarint, vt Bald. in l. omnem ad fin. C. ad Tertul. & in rubr. de const. col. 5. & in c. tenor in fin. de reg. Iur. Calder. in cap. 2. de cland. desponf. Rom. in rubr. ff. sol. matr. in 7. col. vbi inquit admirari de tenentibus in oppositum, & Paul. de Castr. in l. si filiam, C. de inoff. testam. tamen à priori opinione minimè recedendum erit, quia non sufficit, vt pluries dictum fuit, quod in
180 aliquo casu adsit iusta, † rationabilis, imò necessaria causa aliquid statuendi, nisi & à statuere debentibus statuatur, & eo modo, quo statuendum est, nec æquitas facit, quod laici, qui de spiritualibus nullo modo se intromittere possunt, spiritualem etiam auctoritatem sibi assumant, sed benè ęquitate suadente, vt pro remedio ad superiores Ecclesiasticos recurrant, consentiendum est, & hanc partem etiam sequutus est Felin. in d. c. 1. num. 22. in fin. non obstantibus ibi oppositis. Ampliationem etiam sequutus est Ang. in cons. 29. incip. Titius existens de nobili progenie, num. 3. vbi dixit, quod super matrimonio disposita à Iure Ciuili contra disposita
181 à Iure Canonico, vel pręter, non valent, † & licet olim fuerit factum contrarium, id fuit temporibus, quibus Imperator præerat etiam spiritualibus, nedum temporalibus secundum Odo. l. qui contra legum pręcepta, C. de incest. nupt. & ideò illo Iure prohibitę erant nuptiæ per Senatus Consultum inter tutorem, & pupillam, l. 1. C. de interdict. matrim. & per legem Iuliam inter Senatorem, & libertam, & Senatoris filiam l. lege Iulia, ff. de rit. nupt. cum alijs similibus, sicut etiam reperitur dispositum à sæculari potestate de Episcopis, & Abbatibus, atque Monachis, & de quampluribus generibus Clericorum, quę omnia hodie ad ecclesiasticam auctoritatem translata, & reseruata reperiuntur, vt in d. c. ecclesia Sanctæ Mariæ, & in c. nouit de iud. cum alijs, de quibus supra in principio Conclusionis.

182 Subamplia, vt idem sit de dependentibus à matrimonio, vtputa in repudijs, diuortijs, & impedimentis matrimonialibus, quid enim sciunt leges, quod compater cum commatre, vel cum filiola sua spirituali non possit contrahere, vel cum sponsa sui consanguinei, etiam mortuo illo, ita Feder. de Sen. d. cons. 36. num. 1. quem sequitur Abb. in dicto c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 19.

183 Secundò, Subamplia, quod licet laicus sit regulariter permissum disponere de accessorijs matrimonij, puta de dotibus, & successionibus, & de inuitando certum tantum numerum personarum ad nuptias, vt omnes in d. c. 1. de sponsal. vbi Felin. nu. 16. dicit communem, & num. 23. Bald. in rubr. de constit. in fin. tamen si laici eo modo de prędictis statuerent, quod timidaretur matrimonium, & impediretur illius libertas, nec quoad prædicta eorum statutum valeret, ne quod vna via prohiberi non potest, altera via præcluderetur, seu timidaretur, ca. cum quid de reg. Iur.
* in 6. prout hanc esse communem Doct. opinionem testatur Cur. Sen. d. cons. 27. nu. 3. vers. quod intelligendum per ea, quæ not. Ioan. Andr. in d. c. statutum, & idem voluit Bald. in l. nemini, C. de nupt. & in l. cum qui, ff. de stat. hom. Iac. Butrig. in l. 1. ff. de constitut. Princip.

184 Tertio, Subamplia, vt statutum imponens pęnam contrahenti matrimoniū, non valet, etiamsi statuentes ex aliqua iusta causa adita statuendū fuissent moti, quia, vt alias diximus, in condendis Statutis nedum causa iusta, sed iurisdictio, & auctoritas statuendi requiritur, qua Iurisdictione, & auctoritate circa matrimonium, laicos

licos omninò carere supra visum est, vnde erroneam, & communiter damnatam appellat Curt. Sen. in dicto cons. 27. num. 7. opinionem Bart. in l. edicimus, C. de incestis nupt. lib. 11. dum voluit respectu pœnæ valere statut. quod inter homines diuersarum sectarum non contrahatur matrimonium, quando honestè mulier nubere posset seruata forma statuti, & opinionem Bald. in l. 1. §. ius naturale, ff. de iust. & iur. dum voluit valere statutum, quod Guelfus non accipiat Gibellinam propter publicam vtilitatem, & eiusdem Bald. in rubr. de consuetud. vbi dixit, quod consuetudo potest ponere pœnam rei licitæ, vt matrimonio, si ex eo sequatur illicitum, puta si seminatur discordia, & tumultus in Ciuitate, & eiusdem Bald. in l. omnem, C. ad Tertul. dum approbat statutum imponens pœnam nubenti sine consensu patris, eo quia nubere sine dicto consensu sit contra bonos mores, maximè prudentum, & contrariam opinionem tenentem huiusmodi statutum non valere appellat

** magis communem, & ab ea in iudicando non recedendum idem Curt. Sen. in supracitato loco, num. 3. & 4. ex quo malè sensisse videtur Decian. dicto tractat. crim. cap. 34. num. 16. 12. libro secundo, dum per eum ibi allegata in contrariam sententiam descendit.

Quartò, Subamplia, quod nedum non valet statutum, aut pœna in eo apposita

185 contra † libertatem matrimonij, vt puta contra nubentem sine consensu patris, quod imò pater dicto statuto non obstante, tenebitur dotare filiam, ita Abb. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 20. per gloss. in cap. fin. 33. quæst. 2. & in ca. de raptoribus, 36. quæst. prima, & idem Abb. cons. 12. numero 1. & faciunt addita ad Bar. in l. obligamur, ff. de action. & oblig. in addit. fin. & hoc idem senserunt Anchar. cons. 21. numero quarto, & quinto, Calcan. & multi alij, qui cum eo consuluerunt in consilio tertio, quarto, quinto, & sexto, & suadetur ratione, quia si leges ipsæ, quæ aliàs contra liberam contrahendi voluntatem disponebant, sunt correctæ, & redactæ ad dispositionem Iuris Canonici, vt in cap. fin. de secund. nup. & in cap. primo de spons. impub. & per Cyn. in l. si vt proponis, C. de nupt. multò magis corrigi, & non valere statutum contra prædicta dicendum est, eò quia statutum dicitur solùm pars Iuris, Anchar. cons. 303. num. 3. Nec obstat ratio, qua contraria opinio fulciri videtur, videlicet quod sæculari potestati nemo Iure prohibere potest, quominus Rempublicam suam seruet, ac tueatur, & quod ideò pro conseruanda in populo concordia, & ad scandala euitanda, possunt prohiberi matrimonia inter aliquos, & sub certo modo iuxta considerationem Baldi in dicto §. Ius naturale, & aliorum vbi supra, quia respondemus, quod cuique certè licet suã Rempublicam seruare, ac tueri, & scandala remouere, ac sedare, sed tamen est modus in rebus, & ideò debent prædicta fieri seruatis seruandis, & cum debitis medijs, non autem subuertendo Iura, & faciendo de voluntate rationem, vnde si forsan concederemus, quod esset bonum remouere matrimonia inter aliquos præcipuè absque consensu parentum, & occasione euitandi scandali, & discordiæ in Ciuitate, & ob publicam Reipublicæ quietem; nunquam tamen concedemus id fieri potius debere ex ipsorum laicorum auctoritate, & ordinatione, qui caret in prædictis omni Iurisdictione, quam ex Summi Pontificis, ad quem solum de Iure spectat circa prædicta disponere, ac dispensare; Nam in hoc nullum potest considerari periculum Reipublicæ, quia contra eam effectus coniunctionum, & matrimonij inter illos suspectos, non autem modus, & auctoritas talem effectum dispensandi, & remouendi vrgere potest, & si interest Reipublicæ quietis, vt inter aliquos

matri-

matrimonium non sequatur, nihil tamen refert, si talis de eo contrahendo prohibitio proueniat à Superiore competente, & ideò saluando opiniones, diceremus, quod imminente maximo scandalo in Republica, possent huiusmodi matrimonia prohiberi, hoc tamen Summo Pontifice, & non alio approbante, & ex eius auctoritate fieri deberet, non autem aliquo pacto ex mera Laicorum ordinatione, prout etiam infra dicemus de his, ad quæ, vt Clerici teneantur aliqua suadet rationabilis causa, & tamen ad ea per suos superiores Ecclesiasticos adstringendos esse probauimus, & ratio, inter alias, est, quia, vt sæpè diximus dato defectu potestatis in statuente, nihil operari potest rationabilitas, vel aperta iustitia statuti, Felin. in cap. primo, num. 13. in fin. de sponsal. vbi hanc opinionem veriorem, & communem dicit, ibique ad contraria respondet, & hinc apparet, haud Iure subsistere quod dixit Anchar. dicto cons. 21. num. 6. dum voluit statutum posse imponere poenam priuationis hæreditatis filiæ nubenti contra voluntatem patris cum infami, vel turpi persona, eo quia ex quo per hoc patrem offenderit, & famam eius læderit, videtur in hoc iusta exhæredationis causa resultare per l. non tantum, §. sic emancipatus, ff. de contratab. quia vt fuit dictum non sufficit iusta causa in statuto, nisi etiam adsit auctoritas talia statuendi, & per Apostolum conceditur filijs, & filiabus libera potestas nubendi, cui voluerint, quæ non potest metu poena coarctari ad aliquos casus per laicos, cum soli Pontifici datum fuerit distinguendi in spiritualibus, & limitandi prohibita, vel concessa de Iure diuino secundum Doctor. in capit. final. de consuetud. & per Ioan. Andr. & alios in cap. quæ in Ecclesiarum de constitut.

186 Intellige prædicta vera, quando filia nubendo sine consensu patris dotem promisisset, secus si sine dotis constitutione nupsisset, Abb. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 20. de mente Bart. in dicta l. obligamur in fine, vbi dixit, quod si filia maritauerit se, & promisisset dotem, licèt pater eam non maritauerit, illam tamen dotare teneretur; secus si esset maritata sine promissione dotis, & tunc, inquit Abbas, vbi supra imputandum esset marito, qui duxit vxorē sine dote, & nihilominus eam alere tenetur iuxta allegata in cap. per vestras de dot. post diuort. restit. idem voluit Abbas d. cons. 12. num. 3. vers. limita tamen hoc.

187 Limita quod supradictum est de nullitate statuti imponentis pœnam contrahenti matrimonium, vt non habeat locum, si statutum non quidem pœnam imponeret, sed solum aliquod lucrum nubenti eo modo, quo statutum ordinat, concessum, non eo modo nubenti auferret, ita Ant. de Butr. in dicto cap. primo, numero 12. de sponsal. vbi voluit, quod quando statutum apponit pœnam lucrum legis, vel à lege datum tollendo, valet per gloss. in cap. cum secundum in verb. certoque casu de hæret. lib. 6. & licet Abb. in eodem cap. 1. num. 9. teneat contrarium, tamen ab opinione, Ant. de Butr. non recederem, ex illa potissimum ratione, quod sicut est permissum laicis beneficium suorum statutorum generaliter Clericis prohibere; & non per hoc dicentur contra libertatem Ecclesiasticam statuere, iuxta not. per scriben. & præcipuè Felin. & Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & alios, de quibus nos infra, ita nec contra libertatem matrimonij dicetur statutum, per quod à beneficio prouenięte solum ex ipsorum statutorum dispositione quis in aliquo casu amouebitur, qui enim non dat de suo, non facit iniuriam, aut rem prohibitam, sed qui aufert de alieno Felin. vbi supra num. 81. vers. 2. declara vbi etiam Dec. num. 226. & hanc opinionem dicit veriorem contra Abb. Felin. in dicto c. 1.

num.

num.15.de spons. & illam etiam approbauit Io. de Ana.in c.cum causa in 5.col. de rapt. & Salic.in l.vnica post argumenta ad partes col.6 C.de rapt. virg.

188 Secundò, limita, vt non procedat quoad personas defectum, aut culpam circa aliquod mulieris nubentis punientes, nam quoad illas statutum valet, & ad illas porrigitur, etiam quod illas imponeret occasione matrimonij, aut secundarum nu ptiarum, vtputa si statutum priuaret transeuntem ad secundas nuptias non petito tutore filijs iuxta text. in l. omnem matri, C. ad Tertull. Nam tunc statutum non diceretur impedire, quin quisque liberè posset nubere,& transire ad secunda uota, sed solum puniret defectus illius,qui antequam nuberet, non adimpleuit ea, quæ Iuris sunt, & ad ea,ad quæ tenetur,ita Abb.in d.cap.Ecclesia S. Mariæ, nu.20. vbi dixit, quod sunt per Canones sublatæ pœnæ illæ, quas mulier incurreret ex eo solo,quod transiuerit ad secundas nuptias,de quibus in l.1.& in l.fœminæ,& in l.hoc edictali,& l.fin.C.de secund.nupt. & confert alia communis Doctorum sententia, qua habetur, quod nec etiam per Canones sunt sublatę pœnę contra nubentes impositæ iure Ciuili,quæ respiciunt,& sunt fundatæ super fauore filiorum primi matrimonij, de qua communi testatur idem Abb. vbi supra, & in cap. fin. de secund. nupt. nam tales pœnæ non fuerunt impositæ, vt impediretur libertas matrimonij, eò quia quis nubit, sed quia nubit antequam adimplet ea, quæ lex in fauorem ipsorum filiorum primi matrimonij derelictorum ob transitũ ad secunda uota dispo

189 suit, † nec dictum Apostoli,de quo in cap. fin. & cap. præcedenti de spons. in cap. Euphemium, §.hinc colligitur 2. quæst.3. super quibus Capitulis videntur fundati, qui aliquando contrarium tenuerunt, repugnat; Nam licet Apostolus generaliter dixerit, quod mulier uiro suo mortuo soluta est à lege uiri sui,& nubendi, cui uult, in Domino liberam habet licentiam, non tamen tam latè est accipienda illa licentia, ut etiam incongruo tempore, & omissis his, ad quę mulier de Iure tenetur, illam nubere posse Apostolus intellexerit, sed potius ad instar aliarum legum, dictum quamuis generale Apostoli interpretabitur rationabiliter, & piè, ut scilicet nubat cui uelit, tempore tamen congruo, & modo, quo nemini noceat, aut præiuditium afferat, & prius adimpletis de Iure adimplendis, sicut non obstante supradicta generali licentia mulier non posset nubere ex certa causa, & quodam tempore, utputa quadragesimali, & alijs, de quibus in cap. non oportet cum tribus Capitulis sequentibus, 33. quęstione quarta, & in cap. ad eius uerò quinta distinct. cum similibus, & dictum Apostoli in summa tribuit libertatem nubendi, quoad personas, ut ibi, cui uult, non autem quoad modum, & tempus incongruum indistinctè, & quod supradictum Apostoli generale sit intelligendum cum grano salis, & rationabiliter dixit Abb.in dicto ca. Ecclesia Sanctæ Marię, numero 20. ubi ideò infert, quod pęna infamiæ, & alię pęnæ contra transeuntes ad secunda uota sunt correctæ tanquam contrarię libertati matrimonij, de quo per Apostolum in supradictis Iuribus, nisi tamen ex magna festinatione ad secunda uota resultaret turbatio sanguinis, & incertitudo prolis, puta quia nasceretur ex muliere partus in nono mense post mortem uiri sui, ita quod posset esse primi uiri, quia natus in nono mense, & etiam secundi, quia in septimo mense nasci potest, & esse perfectus, ut l. septimo mense, ff. de stat. hom. & hoc casu mulier deberet pati omnes pœnas impositas contra secundo nubentes; Nam licet Apostolus dicat, & nubendi, cui uult, in Domino licentiam habet, non tamen est uerisimile, quod sub tali generalitate licentię Apostolus agitauerit permittere secundas nuptias,

propter quas posset resultare incertitudo prolis, uel aliquod aliud malum, & scandalum apud bonos, & graues, sed eius dictum debet distingui per Ius humanum ad ea, quæ Iuris sunt, sicut Ius diuinum in multis alijs casibus distinguitur, vt not. in cap. primo, & in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. quod placuit, & Bald. in l. liberorum, ff. de his, qui not. infam. vbi affirmat secundum hoc etiam Paul. de Leaz. & Ray. consuluisse, & supradicta suadent etiam verba illa, de quibus in supradictis cap. penult. & fin. de spons. videlicet nubendi, cui vult in Domino, nam in Domino nubet, si nubet secundum charitatem potissimum erga proprios filios, illis ante omnia, & sic antequam secundo nubat, prouidendo, & alia erga illos gerendo, qua indemnitatem, ac vtilitatem illorum respiciunt, aliàs, si postposita charitate prædicta, & soli libidini consulens, nimis festinanter nuberet, non esset in Domino nuberet, sed si hoc dicere licet in aduersario, ex quo charitatem erga proprios filios bestiali ipsius concupiscentię postponere non erubesceret, vnde omnes pœnas supradictas subiret impositas quidem non secundo nubentibus ex eo, quod secundò nupserint, sed quià secundo nubentes ea, qua decet, pietate erga filios minimè se gesserint, & quibus ideò Apostolus minimè derogare intellexerit, & hanc eandem sententiam sequutus est Felin. in dicto cap. 1. num. 14. de spons. & Bald. in l. 1. ff. de constit. Princip. & in l. Paulus, ff. de stat. hom. Anchar. in repet. d. cap. 1. fol. mihi 8. vers. quædam verò leges de constitut. Innoc. in dicto capit. final. de secund. nupt. Socin. consil. 34. col. 2. vers. nec obstant legata, volum. primo, vbi * hanc communem testatur, ibique consuluit, quod omnes pœnæ, quæ fuerunt impositæ matri transeunti ad secunda vota habent etiam locum in patre, & viro, & auctoritates adducit.

190 XXI. Amplia, etiamsi statutum esset fauorabile Clericis, ac tenderet ad illorum fauorem; Nam si tamen de eis expræssè disponeret, non valeret, nec ab Ecclesia permitteretur per text. expræssum in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, ibi quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & fauorem, vbi cōmuniter Doct. & præcipuè Abb. nu. 26. & 37. Dec. num. 88. vers. prima conclusio, qui loquitur etiā de statuto, vel lege Imperator. & ratio est ex defectu potestatis, quę nullo modo cōpetit laicis super, & de Clericis statuendi, & sicut etiam potestas statuendi à Iurisdictione regulatur Bart. in d. l. omnes populi, 1. q princ. ff. de iust. & iur. Bald. in l. final. per illum text. C. de Iurisdict. omn. Iud. gloss. in l. 1. & in l. fin. ff. eod. tit. Dec. in d. ca. quæ in Ecclesiarum, numer. 38. de constit. & Imperator, aut alius Princeps laicus nullam habent Iurisdictionem in Clericos, aut Ecclesiasticos dicto cap. benè quidem, c. cum ad verum, 96. distinct. c. si Imperator, c. placuit, 11. quæst. 3. c. si diligenti de for. comp. ita nec statuendi auctoritatem habere potuit, ca. à nobis de sentent. excommun. c. vt animarum de constit. in 6. Ideò Dec. in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 91. infert, quod omnes leges, quæ habentur in titulo, C. de sacrosan. Eccles. & in tit. de Episc. & Cler. non valent, cum de laicis, & alijs Ecclesiasticis licet fauorabiliter aliquando specialiter tamen loquantur. Idem voluit Calder. in consilio secundo, de cens. vers. ratio quia leges, sicut solemnitas introducta per Imperatorem, vt in alienatione rei Ecclesiasticæ, de qua in authen. hoc Ius porrectum, C. de sacrosanct. Eccles. non attenditur, vt voluit Innoc. in dicto capitulo primo, de rebus Eccles. non alienand. in sexto, vbi etiam Dominicus in gloss. in verb. tractatus in fine, Abbas in capitulo nulli, columna prima, in fine, de rebus Eccles. non alienand. & in capitulo in præsentia, columna sexta, versicul.

& in

& in hoc dubito de probat. vbi eadem ratione concludit, quod Iura Ciuilia loquentia de emphiteusi Ecclesiæ non debent seruari, sicut nec etiam text. in l. ad instructionem, C. de sacrosan. Eccles. de quo tamen per Calder. dicto cons. 2. col. 3. de cens. Abb. cons. 3. casu super quo per tot. libr. 1. Barthol. & Doctor. in dicta l. ad instructionem, & Andr. Barbat. cons. 1. col. 10. lib. 3. & nos infra, Ampliationẽ etiam sequutus est Alexander cons. 210. num. 1. lib. 2. Abb. cons. 83. num. 2. Ioan. Andr. & Hostiens. in cap. fin. de solut. Ioan. de Lign. & Anton. de Butr. in cap. quod Clericus de for. compet.

191 Limita Ampliationem, vt non procedat, quando statutum esset à Summo Pontifice approbatum, nam tunc valeret, & sustineretur, ita Capr. dicta conclus. 15. numer. 29. per text. in c. nouit, de Iud. & c. Can. il 17. q. 1. Abb. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 5. vbi notabiliter dixit, quod talis approbatio est reseruata solo Pontifici, nec Episcopi, aut alij Prælati possunt talia statuta specificè de rebus Ecclesiæ, siue Ecclesiasticis personis etiam fauorabiliter disponentia approbare, qui non possunt hanc Iurisdictionem laicis demandare, sed hoc Summo Pontifici reseruatur, vt in cap. decernimus, de Iud. vbi licet hoc dicatur ratione fori, & respectu potestatis iudicandi, idem tamen est, quoad potestatem statuendi, quia à pari procedunt, vt supra pluries dictum est, prout & hoc etiam adnotauit Dec. in dicto ca. Ecclesia Sanctæ Mariæ, numer. 56. & hoc idem voluit Barbat. in cons. 65. col. 11. vers. dat etiam aliam responsionem, lib. 4. exemplificans etiam in legato, & de hoc etiam infra latiùs in limitationibus,

Secundo, Limita, vt non procedat Ampliatio quando statutum esset rationabi-
192 le, † & fauorabile Clericis, nec disponeret de eis expræssè, vel eorũ bonis, sed generaliter statueret, non faciendo mentionem de illis, nam tunc porrigetur etiam ad Clericos ad hoc, vt eo vti possent, non autem quod eis inuictis illo obligarẽtur, Alexander dicto consilio 210. num. 2. lib. 2. Carpan. in Prælud. ad statut. Mediol. num. 573. Capr. vbi supra num. 32. Anton. de Butr. in dicto cap. quod Clericus de for. comp & not. per Scriben. in d. l. 1. C. de Summ. Trinit. & fid. Cath. vbi habetur, quod statutum generaliter includens Clericos inclusione fauoribili valet, vt idem Ant. in capitul. quæ in Ecclesiarum de constit, & ita communiter teneri testatur Capr. vbi supra num. 35. quem refert, & sequitur Bursat. dicto cons. 93. num. 22. libro primo, qui item de communi testatur ex mente Socin. cons. 230. num. 8. vers. 1. nota, & quod statutum fauoribile disponens tamen in genere compræhendat
193 Clericos, dixit Lap. dicta alleg. 101. num. 6. vtputa si statutum loqueretur de † Sarzanensibus generaliter, & facit, cap. dilecti de for. comp. & ibi Ioan. Andr. in cap. sine culpa, col. pen. vers. suaderent de reg. Iur. in 6. Idem si fiat mentio de vniuersitate, nam tunc etiam porrigetur ad Clericos, si sit fauorabile. Oldra. cons. 32. incip. quæstio est, vtrum Sacerdos, Ancharan. cons. 155. incip. optimis rationibus col. 1. vers. 2. principaliter, Idem si fiat mentio de districtualibus, Bald. in l. 1. §. huius studij in fin. ff. de iust. & iur. Anchar. in cap. fin. in 4. notab. de offic. Deleg. in 6. Idem si fiat mentio de Ciuibus, vt ita communiter Doctores tenere testatur Mandos. ad Lap. in allegat. 101. in verb. in genera littera G. & latè de eodem, vide Horat. Mandos. ad Rom. cons. 180. verb. compræhenduntur lit. B. & per Bursat. d. cons. 93. lib. primo, qui dicit, limitationem istam vbique seruari in practica, & ab Aduocatis, nempè Clericum venire in statuto laicorum honesto, si non disponat de Clericis in specie, & sit eisdem fauorabile, & hanc communem etiam dicit Dec. cons. 282.

num. 8. & illam sequitur in dicto cap. Ecclesia, num. 107. vbi respondet obiecto, quod fieri poterat de potestate laicali in Clericos, & Ecclesias, si teneremus constitutione generali laicorum Clericos ligari, si est fauorabilis, & dicit, quod talis constitutio laicalis nō astringet Clericos virtute ipsius, sed virtute approbationis, quæ colligitur ex Canonum dispositione circa plures leges laicorum fauorabiles Clericis, & Ecclesijs, de illis tamen non specificè, sed generaliter disponentes, ex quo formatur regula per Doct. quod sicut in pluribus casibus particularibus fauorabilibus Clericis, & Ecclesijs, licet de eis minimè specificè disponentibus per Canones fuerunt approbatæ leges laicorum etiam quoad Clericos, & Ecclesias, ita regulariter ex eo omnes etiā si leges Ciuiles approbatæ censentur ab Ecclesia, generaliter loquentes fauorabiles sint Clericis, & Canonibus non contradicant, & virtute talis approbationis præsumptæ obseruabitur illarum dispositio non virtute ipsarum legum, & per consequens potestas legis laicalis in hoc tantùm operari dicetur, quantum approbata ab Ecclesia reputabitur, vltra quod tale statutum, cum præsupponatur simpliciter fauorabile, non diceretur ligare, & imperare, sed priuilegiare Clericos, quod est permissum laicis, vt supra, & in dicto cap. finali, de reb. Eccles. non alienan. secus si statutum priuilegiando arctaret, & prohiberet, vt infra proximè.

194 Sublimita, vt non procedat quando statutum laicorum caueret, ne Clerici gauderent Priuilegio statutorum ipsorum laicorum; nam tunc Clerici etiam volentes illis minimè vti possent, ita Roch. de Curt. in d. suo tract. de stat. sect. 8. num. 73. & 85. Felin. in d. c. Ecclesia, col. 40. vers. 2. declara, & Dec. ibid. num. 126. vbi dicūt quod possunt facere statuentes, nec dicetur contra libertatem Ecclesiasticam, quia qui non impendit benefitium, nullam tamen facit iniuriam, & facit, quod not. Bal. in repet l. 1. vers. super 5. C. de sacros. Eccles. dum dicit in similibus terminis, quod quis potest suum benefitium remouere ab aliquo, quod nota pro nostro statuto Ianuensi, sub rubr. de Priuil. Cler.

195 Tertiò, Limita, vt procedat, quando statutum esset prohibitiuum, vel arctatiuū, vel inductiuum grauaminis, nam tunc non ligat Clericos, vel Ecclesias etiamsi in effectu concernat eorum fauorem, vt puta, quia sunt impeditiua dilapidationis, vel similium, & ratio est, quia imperare, & vetare non potest fieri, nisi quadam auctoritate superioritatis, quam nullatenus habent laici in Clericos, etiam fauorabilia disponendo, cum quolibet modo laici de rebus Ecclesiasticis aliquid decernere prohibeātur iuxta text. in dicto cap. benè quidem, 96. distinct. & in dicto cap. ecclesia Sanctæ Mariæ, secus si statuta sunt merè priuilegiatiua, vel fauorabilia personarum, vel rerum ecclesiasticarum, vt supra per l. omnia Priuilegia, C. de episc. & Cler. cap. 2. de consuetud. cap. primo, eodem titul. quia consulere, & permittere, & Priuilegia præstare potest lex etiam non supposito l. prima. C. de emancipat. liber. l. conuentionem, ff. de pact. & facit, quia sicut laicis permittitur posse beneficia conferre, & benefacere ecclesiæ, & ecclesiasticis personis, & huiusmodi actus priuilegiant, vt l. 1. l. illud, & l. final. C. de sacros. ecclesi. ita per statuta laicalia, & per consuetudines potest conferri benefitium Clericis facta æquiparatione potestatis contrahentis ad potestatem statuentis, l. non impossibile, ff. de pact. l. nec est mirum, ff. de pignorat. act. & idem tenuit Lap. dicta alleg. 101. num. 14. cum seq. & alleg. 100. nu. 5. qui dicit, quod sic intelligitur text in d. c. benè quidem 96. dist. idem voluit Gemin. in c. fin. nu. 1. de off. deleg. lib. 6. Alex. cons. 200. ponde

ratis

* ratis col. fin. vers. accedat id, quod not. lib. 2. & istam magis communem, & veriorem sententiam testatur Mandos. ad eundem Lap. in dicta allegat. 101. numer. 15. lit. R. in verb. personas de mente Alex. in cons. 211. num. 3. lib. 2. qui Mandos. etiã
* affirmat Matthesil. & alios cum eo contrarium tenentes in sing. 11. communiter reprobari, prout etiam inquit Socin. cons. 241. circa primum, num. 2. libro 2. idem senserunt Abb. & Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 106. & 201. vbi cæteri scriben.

196 Sublim. quod diximus de statuto prohibitiuo, arctatiuo, & vetante fauorabilia, tamen, vt verum sit, quando expræssè de Clericis mentionem facit, secus si solum vtatur verbis generalibus ex suo significatu tamen Clericos implicantibus, vt si diceret omnes Florentinos, omnes Hispanos, & sic de similibus, ita Lap. d. alleg. 100. num. 5. & Alex. dicto cons. 211. num. 2. & alibi Iuribus ibi per eos, tunc enim Clerici ex eo compræhenderentur, quamuis esset arctatiuum, ex quo est fauorabile, & expressè de Clericis non disponit, vt diximus supra in 2. limitatione, de quo tamẽ ego summoperè dubito, ratione præcipuè, de qua supra in limitatione, quia scilicet vetare, & imperare Clericis est omninò prohibitum laicis etiam priuilegiando, vt iuribus in dicta limitatione adductis, & certum est, quod etiam si expræssè de Clericis non statuant, si tamen per eorum verba generalia Clericos etiam compræhendi intelligemus, & dixerimus ideò statutum valere, de Clericis etiam illos statuere posse tacitè saltem necessariò fateremur, & permitteremus eos tacitè hoc pacto Clericis imperare, & prohibere posse, & tamen si hoc expræssè fieri denegatur, vt supra, ratione defectus capacitatis, Iurisdictionis, & superioritatis in eis, non video, quo Iure huiusmodi defectus, & incapacitas sanetur ex generalitate verborum importantium tamen superioritatem, & Iurisdictionem, de quo enim quis in specie deponere non potest, nec in genere de eodem disponere permittitur, prout sic in terminis argumentatus est Hipp. Rimin. in cons. 15. num. 88. libr. 1. per text. in l. Lucius, §. penult. ff. ad municip. cap. à nobis de sent. excommun. Barth. in l. si quis sub conditione, ff. de condit. & institut. Bald. in l. fin. §. in computatione ad finem, C. de Iur. delib. bene verum est, quod si Clerici vellent vti priuilegio, & beneficio in statuto, quamuis arctatiuo, & prohibitiuo compræhenso non possent, nisi ex toto eodem statuto vterentur, & cum omnibus suis qualitatibus, & cum sua forma, secundum Bald. in dicta l. de quibus, col. 16. ff. de legib. vbi etiam Ias. col. 4. Roch. de Curt. de statut. d. sect. 8. q. 11. num. 62. Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, quæst. 8. vers. sed hunc primum casum, vbi etiam Dec. num. 225. & Bal. in l. in legatis, C. ad leg. Falcid. Decian. dicto tract. crim. lib. 2. cap. 35. num. 7. vers. fallit 2. cum ibi per eum.

197 XXII. Amplia etiam si Clericus litigaret coram Iudice sęculari, quia contra eum non seruabitur statutum, seu consuetudo laicorum in decisiuis, & quoad decisionem causæ, ita Roch. de Curt. dicta sectio 8. quæst. 11. num. 59. qui ita omnes Doctores tenere testatur in d. capitul. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & in dicto capitulo quod Clericis.

198 XXIII. Amplia etiamsi causa promoueretur principaliter contra laicum, & incidenter contra Clericum, quia nihilominus consuetudo, & statutum laicorum in decisiuis, vt supra non ligaret Clericum, ita idem Roch. de Curt. vbi supra num. 60. de mente Abb. ac aliorum in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & arg. text. in cap. tuam de ord. cogn.

XXIIII.

199 XXIIII. Amplia etiamsi consuetudo, & statutum laicorum adduceretur pro Clerico contra Clericum, quia non per hoc inter eos valeret, aut aliquis ex eis ligaretur, ita idem Roch.de Curt. vbi supra, num.61. iuribus ibi per eum.

200 XXV. Amplia etiam respectu laicorum habentium ius indiuiduum cum Clericis, quia tunc statutum laicorum, nec ipsos laicos ligaret, sed possent vti benefitio, & Priuilegio Clericorum, cum quibus Ius indiuiduum habent, ita Aret. cons.25. viso themate, num.3. vers.circa secundum dubium, ea potissimũ ratione, quia pro-
201 pter personam priuilegiati defenditur† etiam non priuilegiatus, & quod est maius trahit ad se, quod est minus, l.si communem, ff.quemad. seru.amitt. l. 1. C. si com. ead.cau.in integr. restit. l.tutor, §.1, ff.de mino. gloss. in capit.1. de Iur. patr. lib. 6. Abb. & posteriores in c.dilectus de offic.leg. idem censuit Roch.in dicto tractat.de statut. vbi supra, num.62. Decian.dicto tract.crimin. lib.2.ca.35.num.6. vers. Amplia, quod imò, & latiùs lib.4.cap.9.num.44. Iuribus, & auctoritatibus ibi per eum qui etiam num.46. tenuit, quod nedum Clericus habens Ius indiuiduum cum laico potest recusare dispositionem, & iuditium laicale, sed etiam ipso tacente, nec Priuilegium, aut exceptionem opponente, vel etiam opponere nolente, hoc idem poterit ipse laicus ius indiuiduum cum Clerico habens, & Ampliationem sequutus fuit Spec. in tit. de Cler. coniug. vers.sed quid si Clericus, vbi dicit, quod secus est, quando materia esset diuidua inter Clericum, & laicum, quia vbi separatum est interesse Ecclesiæ, ab interesse laicorum, non possunt laici se tueri Iure Ecclesiæ, Natt.cons.280.num.3. vbi ideò dixit, quod fratres Clerici non possunt fratris immunitate defendi indiuiduis.

202 XXVI. Amplia, vt procedat è contra etiam quoad laicos ipsos litigantes cum Clericis in foro Ecclesiastico, etiamsi statutum ipsum adduceretur in fauorem Clericorum, vel Ecclesiæ, quia sicut laicus non posset vti statuto laicali contra Clericum in eodem Iuditio fori Ecclesiastici, ita nec statutum laicale potest Clericus in eodem foro Ecclesiastico allegare contra laicum, quia lex debet esse communis omnibus, vt sit æqua, & in iuditijs debet seruari æqualitas, ita Roch. de Curt. vbi supra, num.64. per ea, quæ voluit Abb. in dicto cap. quod Clericis, col.9. vers.si verò, de for. compet. & hoc idem firmat Aret.cons.45. visis articulis per totum, vbi consuluit, quod consuetudo laicorum, vt credatur libris mercatorum, non seruatur in foro Ecclesiastico contra laicum, etiam in fauorem Clericorum, quia nec contra Clericum laicus illa vti posset.

203 XXVII. Amplia etiamsi statutum esset de per se honestum, & rationabile; Nã tunc nec etiam Clericos ligaret, ita Bald.in d. l.1. C. de Summ. Trinit. & ita communiter tenere Doctores testatur Capr.d.conclus.15.num.41. quidquid in contrarium dixerit Barth. in d. l. 1. quem in hoc magis communiter repræhendi testatur etiam Bursat. cons.93.num.22.lib.1. Neuizan.cons.39. num 10. Dec.in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num.53. ubi etiam Felin.num.81. Abb. in cap. tua, il 1. de decim. Calder.cons.11.de constit. Gemin.in c. Romana, §. 1. de sent. excom.in 6. & ratio est, quia, vt fuit sæpiùs dictum, in statutis, quoad illorum validitatem, nedum requiritur honesta, & rationabilis causa, sed etiam auctoritas, quam laici in Clericos minimè habent, Bald. in dicta l.prima, & Felin. dicto numero 81. & 96. Socin. Iun. cons. 8. num.22. vol.4. Couarruu. pract. quæst. cap. 8. numero quinto, & non sequitur, statutum, & ordinatio laicorum est æqua, & honesta, igitur per eam laici possunt grauare Clericos, quia tali consequentiæ repugnat, vt dicebamus,

mus, defectus Iurisdictionis in laicis in quocumque casu etiamsi respiceret commodum, & fauorem ipsarum inmet ecclesiarum, & Clericorum, vt per nos supra, & infra, sed bene forsan sequeretur, est ęquum, & honestum statutum, igitur ex tali æqua, & honesta causa, debet induci superior Ecclesiasticus ad declarandum quod Clerici eidem obedire debeant, & subiacere, ut supra fuit dictum, & ut proximè dicetur.

204 XXVIII. Amplia, quod dato etiam casu, in quo ex aliqua rationabili, & iusta causa Clerici ligarentur statutis laicorum, deberent tamen ad illa obseruanda cogi per suum Iudicem Ecclesiasticum, & non per laicum, ita expręsè gloss. in c. generaliter, 16. q. 1. in uerb. necessitatis, Sal icet. dictá authen. cassa, num. 12. ubi dat consilium, quod Iudex laicus recipiat licentiam ab Episcopo, & eius auctoritate Clericos cogat, idem uoluit Ambr. de Opiz. in repet. l. filiusfamilias, §. Diui, num. 89. ff. de leg. 1. Calder. cons. 2. de cens. col. 3. vers. adhoc tamen Clerici, Barbat. cons. 1. col. 12. uers. & dicit, quod statuta lib. 3. Abb. in dicto cap. non minus, col. fin. ubi docuit, quod quando Clerus nollet consentire ordinatis ex iusta, & rationabili causa per laicos, posset populus offitium superioris Ecclesiastici implorare, ut compellat Clerum ad consentiendum, & contribuendum, idem censuit Paul. de Castr. in l. ad instructionem, C. de sacrosanct. Eccles. vbi dicit, quod tali casu non cogentur Clerici per Iudicem sæcularem, sed per Episcopum, & illum referendo sequitur Natt. cons. 311. num. 4. & ad Iudicem Ecclesiasticum pertinere hoc casu coactionē dixit Guliel. Bened. in c. Raynutius in verb. & vxorem nomine Adelasiam, num. 70. de testam. Bellam. cons. 45. in princ. & fin. & Innoc. inter cons. eiusdem Bellam. cons. 46. num. 4. & cons. 47. vers. super 6. artic. & facit ad prædicta optimum, & nunquam satis laudatum exemplum Constantini Principis, † de quo in c. Sacerdotib.
205 11. q. 1. cui cum in scripto oblatæ accusationes contra Ecclesiasticos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, sed eosdem, qui accusati fuerant, conuocās in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens; Ite, & inter vos causas vestras disponite, quia dignum non est, vt nos iudicemus Deos, innuens verbo, Deos diuinis eloquijs, quibus Sacerdotes aliquando Dij vocantur, vt in eo, Dijs ne detrahes, scilicet Sacerdotibus, vt idem in eodem textu, Ampliationem sequutus est etiam Isern. in c. 1. §. illicitas de pac. Iuràm. form. vbi dixit, quod quando Clerici tenentur ut propter acris salubritatē, taxantur per Episcopos consulto Papa, non autem per Superiores Laicorum, & idem sensit Rip. in tract. de pest. in tit. de remed. ad conseru. vbert. num. 234. vbi voluit dum Clerici ad aliqua tenentur, vt vniuersali ratione, & necessitate ita suadente, auctoritate ordinarij Ecclesiastici, non autem per Laicos, debent adstringi, quia notum est, subiungit quod laici nullam coactionem habent in Clericos. & hoc idem apertè probatur in dicto cap. non minus, de immun. Eccles. vbi in illis casibus, in quibus aliquando Concilium Lateranensem arbitratus est Clericos debere contribuere cum laicis, statuit tamen id absque vlla laicorum exactione, sed iuditio Ecclesiasticorum fieri debere, & clarius etiam idem habetur in cap. aduersus eodem tit. vbi etiam in casibus, in quibus aut necessitas, aut vtilitas persuadebit, Clericos subuenire laicis, & subsidia per Ecclesias conferrenda, laici, nulla coactione præcedente, sed humiliter, & deuotè recipiant à Clericis cum gratiarum actione, consulto prius Romano Pontifice, & in cap. si Imperator, 96. dist. scribitur, non legibus publicis, non à Potestatibus sæculi, sed à Pontificibus, & Sacerdotibus Omnipotēns Deus Christianæ Religio-

nis

nis Clericos, & Sacerdotes voluit ordinari, & discuti, & Imperatores Christiani subdere debent executiones suas Ecclesiasticis Præsulibus, non præferre.
206 Limita tamen suprascriptam Ampliationem, vt procedat, nisi periculum esset in mora, expectando consensum, & approbationem Superiorum Ecclesiasticorum; nam tali casu si ageretur de his, quæ non possent exequi, nisi consulto Romano Pontifice, tunc quilibet consensus Superioris Ecclesiastici sufficeret, si autem ageretur de his, in quibus soli inferiores Ecclesiastici consentire possent, tunc verum, non autem affectatum, & verè, non autem affectatè imminens periculum, talē consensum non expectaret, sic colligitur ex his, quæ tradit Abb. in dicto cap. non minus, num. 9. vers. potest tamen esse Anchar. in dicto cap. 1. num. 5. de immun. Eccle. in 6. vers. sed ego vlterius circa hoc quæro, vbi de mente Oldrad. fatetur Summū Pontificem esse consulendum, nisi mora esset periculum allatura, nam illa stante, sufficeret deliberatio Episcopi, & Clericorum, idem voluit Osasc. decis. 68. nu. 2 1. & faciunt omnia ea, quæ tradunt Doct. in cap. 2. de Iudic. ad idem optimè facit tex. in cap. Præsidentes de hęret. in sexto, vbi necessitate vrgente, quando sine moræ periculo, vel negotijs dispendio recursus ad competentem Superiorem haberi nō potest, qui Iudex non est, & esse prohibetur, & solum de facto Iurisdictionem exercet, rectè tamen iurisdictionalia, & iustitiam exequetur, conuenit etiam quod dixit Bald. in l. si quis filio, §. hi autem, ff. de iniust. test. quod propter metum peri-
207 culi, † vel scandali potest Magistratus legem transgredi, & in cap. obertus qualiter olim feud. alien. pot. notauit, quod propter casum terribilē licitum est transgredi leges, & Innoc. in c. venerabilem de elect. dixit, quod etiam in Iuramento lici-
208 to † potest quis contrauenire propria auctoritate imminenti necessitate ineuitabili, & alia ad id optimè fauentia allegat Felin. in cap. 1. num. 49. & seq. de constit. &
209 facit, quod voluit Roman. cons. 242. vnum est, num. 2. vbi dixit, quod † incompetentiæ Iudicis allegatio non admittitur, quando is, qui captus est, fuerit captus, vt suspectus, & sic esset periculum in mora, & hanc mirabilem, & singularem conclusionem appellat, quod placuit etiam prius Anchar. cons. 134. aliàs 192. incip. in auxilium veritatis, & quod ibi periculum est in mora, non consideratur incompetentia Iudicis magis communiter à Doctoribus teneri testatur Mandos. ad Romam vbi supra cum latè ibi per eum adductis, Mars. in repet. l. fin. num. 54. vers. 2. limitat, ff. de Iurisd. omn. Iud. Hinc ratione periculi euitandi quandoque per quosdā
210 dictum fuit † sæcularem ipsum superiorem etiam in Ecclesiasticos animaduertere posse, quando Ecclesiastici Iudices ita dormirent, vt Clerici sursum, & deorsum omnia voluentes, & grassantes effrenatè in aliorum, & Reipublicæ perniciem se gererent, quasi illos Ecclesiasticos non castigando, & ab iniurijs non cohibendo, aut quia nolit, aut quia non possit, hoc liceat sæculari magistratui, non quidem auctoritatiuè, sed defensionis causa, vt scilicet suorum subditorum personas, & bona, ac Reipublicæ quietem seruaret, & tueretur laicus superior; Nam si ad vim repellendam licet, vt seruus in Dominum, & filius in patrem insurgat, idem, & sæcularis Iuris administratoribus licebit, vt cohibeanr Ecclesiæ ministros, ne eorum immunitate Ecclesiæ intentionem malè vtentes in præiuditium proximi temerè pergant, ciuilem societatem molestare, & summoperè differt gladium auferre, resistere, & impedire, atque id genus alia, & ista facere auctoritatiuè; Nam hoc superiori tantum licet, illa verò cuilibet, cum vnicuique licita sit defensio, vt per Gaet. de auctor. Pap. cap. 27. pro quibus etiam faciunt not. per gloss. & Doct. in l. adictos, C. de

211 C. de Episc. audien. & confert, quod † Canonis pœna, quę contra inuasores, aut quouis modo Episcoporum, aut Cardinalium offensores infligetur, nullatenus locum habet, quoties id non hostiliter, aut iniuriosè, sed necessaria defensionis via fit ita gloss. & communiter Doct. in c. fęlicis in princ. in verb. percusserit de pœn. in 6. & in Clem. 1. in verb. temerè eod. tit. & notatur in cap. 1. & in cap. 3. vbi Abb. & in c. ex tenore de sent. excom. & sic etiam si dolus iniuriandique animus absit Canon si quis suadente nullatenus locum habebit Abb. per text. ibi in d. c. 1. & d. c. ex tenore de sent. excom. & quod magis est prædicti etiam ausi sunt dicere, quod licet hęc permissio, siue defensionis remedium fieret iuditiali ordine per laicos, semper tamen defensio diceretur; Nam quæ ad tutionem auctoritate propria fieri valent, multo potiori iure per Iudicem etiam incompetentem administrabuntur teste glo. in S. Serui verò in verb. transitu institut. de libert. Nec tali casu testium examinatio iuditiarium ordinem præsefert, sed instructionem potius, vt facti veritas perpendatur, & sæculares Magistratus intelligant, quid in ea re agendum sit, vt in simili animaduertit Ant. de Butr. cons. 81. incip. quidam Clericus Archid. in cap. frequens, distinct. 54. & pro primo dicto facit etiam optimè text. in dicto capit. perpendimus, de sentent. excommunic. vbi Comes quidam minimè absolutione indigere declaratur, etiam si quidem sacerdotem acceptis armis seditionem facientem iussit fustigari, & qui postea etiam eius mandato traditus patibulo expirauit, eò quia talis sacerdos non propulsando, sed inferendo iniuriam prędicta commiserat, cui casui, & textui optimè etiam conuenit consilium Curt. Sen. 20 & aliorum Doctor.
212 Florentinorum, qui responderunt optimo Iure † Franciscum Saluiatum Archiepiscopum Pisanum captum, repentè ex Prætoris fenestris unà cum alijs suspensum fuisse, eò quia cōtra Rempublicam conspirando omnia perturbabat, & multuabat, & ut sedarentur, & ne coniurati, interfecto illorum Principe ulterius sperarent, & ab incepto desisterent, talem in dictum Archiepiscopum deliberationem uti rectissimam prædicti Doctores comprobauerunt, non quia auctoritate laicali factam, sed quia ad suam, & Reipublicæ defensionem gestam demōstrarunt, pro quo facit etiam dictum Iasin d. l. de pupillo, §. præterea, ff. de nou. oper. nunciat. ubi uoluit, quod propter imminens periculum potest recedi à regulis Iuris etiam prohibitiui,
213 nec potest Iudicis incompetentia allegari, † & malo imminenti quoquomodo obuiandum esse dixit Anchar. cons. 277. num. 10. & quod per uiam facti resisti possit, si mora interpellandi, uel adeundi Iudicem est allatura periculum, & quod potest contemni statutum legis, & Canonis, si in eius obseruantia mora afferat periculum, & adducit ad prædicta, quod scribit Valer. libr. 3. cap. de fortitud. ubi cum Tibe-
214 rius Graccus † profusissimis largitionibus fauore populi occupato, Rempublicam oppressam teneret, conuocatis patribus conscriptis in ędem fidei à Consule Mutio Sceuola, quidnam in tali tempestate faciendum esset deliberabant, cunctis censentibus, ut Consul armis Rempublicam tueretur, Sceuola negauit, se quicquam ui esse acturum, tunc Scipio Nasica, quoniam, inquit Consul, dum Iuris ordinem sequitur, illud agit, ut cum omnibus legibus Romanum Imperium corruat, ego memet priuatus uoluntati uestrę ducem offero, ac deinde leuam apertè manum togę circumdedit, sublataque dextera proclamauit, qui Rempublicam saluam esse uolunt, me sequantur, eaque uoce cunctatione ciuium bonorum discussa, Graccum cum scelerata factione, quas meruerat pœnas, persoluere coegit, & ex isto exēplo Anchar. dicit notandum, quod ubi quies patriæ infestari timetur, omisso Iuris

ordine ad arma, recurritur, quibus delatis fuere Imperium facilè esset, uoluit etiã Thesaur.decis. 110.ratione scandali euitandi,& ne partes deueniant ad arma,posse Iudicem, & superiorem laicum mandare associari beneficiatum ad possessionem beneficij, obmissa etiam citatione contra quoscumque interesse prætendentes, vel cum clausula,nisi quis se opponat,& ita fuisse iudicatum,& seruatum per Senatum Pedamontanum,Imo.in dec. 131.testatur fuisse iudicatum,& seruatum Dominum sæcularem posse facere reductionem beneficij vacantis ad manus suas, donec de beneficio à Summo Pontifice fuerit prouisum, vt scandala, & rixæ euitentur.

Benè verum est, quod supradicti voluerunt talem animaduersionem per superiores laicos minimè fieri posse in personas Clericorum, sed solùm in eorũ bona, & temporalitates eis illos priuando,& à Republica reijciendo per glo.& Io.Fabr. in d.l.addictos,C.de Episc.audi.& in l.3.ff.de offic.Præsid. Bald. in c.si Clericus, de pac.tenen.& eius violat.c.quo Iure,80.distinct. Oldra.cons.17. & cons.63. Aufrer. de potest. sæcul. secunda, & quarta regula, & pro hoc l. quicunque, C. de Episc. & Cleric. vbi Episcopus ab Episcopatu eiectus fuit, quod contra quietem publicam moliretur.

215 Sed quidquid prædicti senserint,non obstantibus supracitatis,haud eorũ opinio admittenda esset, nisi quæcunque per sæculares agi contigerit in Clericos in actu ipso defensionis,& ita contra eos mera necessitate cogente fierent, vt supra in principio limitationis, tali enim casu prædicta, & maiora permittuntur,cum defensionis concessio non exceptuat personam priuatè quomodocumque offendentem ad trad.in l.vt cum,ff.de iust. & iur.& in d.c. si quis suadente,& in d.c.fœlicis,& in d. c.cum non ab homine,& in cap.si verò,il primo, de sentent. excommun. & in d.c. perpendimus,& si priuatis id conceditur,multo magis,& Principibus, & Magistratibus licebit,& tali casu,nedum in bona,vt supra,& temporalia agi poterit per laicos se defendendo impunè, sed etiam in personas contra quoscumque Ecclesiasticos, vt in dicto cap. perpendimus, & in alijs supra allegatis,& iuxta trad.per Cur. Sen. d. cons.20. cum alijs ibi per eum.

Cęterum semota necessitate defensionis,& cessante,aut subito,aut irremediabili periculo, etiam contra Clericos quæcunque grauia committentes, debere Iuris ordine seruato, & per suos Iudices competentes procedi, vt in ipso crimine læsæ Maiestatis hoc determinant Bart. in d.strauag.ad reprimendum, vers. conditionibus, Doct. in d. c.cum non ab homine, Gig.in tract.de crim.læs.maiest. lib.1.in q. illa, quis de crimine læsæ Maiestatis cognoscere potest,num.12.& plur. seq. Clar. in pract.crim.§.læsæ Maiestatis,vers.hinc infertur, & in §.fin.q.36. vers. nunquid Clericus; & hanc tutiorem,& communem sententiam testatur Farinac.de inquisit. q.8. nu.30. vers. sed his non obstant.& ideò Felin.in c.1.de const. nu.50. de mente Rom. in d. l.si verò, §.si viro,fol.12.ff. sol.matrim. tenuit,quod etiam in quocunque casu inopinato, & periculoso, & terribili, si id fieri potest, semper debet adiri superior proprius, & consuli, vt facit text.in l. Diuus, la vltima, ibi Imperatori rescribitur,ff.de fals.Nec releuat, quod si licet priuato propriam iniuriam se defendendo, prosequi proprijs manibus, multò magis hoc licebit Principi etiam per Iudicem incompetentem per d.gloss. in dicto §. serui, versic. transitu, instit. de libert. quia potius potest retorqueri argumentum in contrarium, quod sicut ex intervallo, & cessante periculo, non licet priuato absque excommunicationis incursu, manus in Clericos inijcere per Iura supra adducta,& præcipuè per d. cap. si verò, de sen-

de sentent. excommun. ita nec idem per alium quemlibet Iurisdictione in Clericos carentem licebit; nam, ut dicebamus, & ut omnes indistinctè fatentur, non auctoritas, quæcumque illa sit in sæculari facit, quod possit animaduertere in Clericos etiam ex quocunque delicto, sed solùm propriæ defensionis necessitas, & periculi euasio, qua cessante, cessant etiam omnia sub eo prætextu concessa, & defensio non potest considerari, dum non incontinenti, sed ex interuallo agitur, quia tūc ad uindictam potius, quàm ad defensionem fieri diceretur iuxta considerata per Carer. in sua pract. §. circa nu. 110. cum ibi latè per eum Bart. in l. 1. col. fin. in uers. tertium moderamen in fin. C. unde ui Dec. in d. l. ut cum num. 10. uers. secus tamen est D. Iosephus frater meus, de probat. uol. 1. concl. 490. num. 13.

Ideò restringendo omnia supradicta ad casum merę necessitatis, & subiti pericu
216 li euitandi, prout in principio limitationis; Amplia eandem limitationem esse uetam, etiam quando Ecclesiastici Superiores ad suam iurisdictionem spectantia exercere non possent, & in his à delinquentibus contemnerentur, nam etiam in illos per Iudicem sæcularem intelligi posset, & prouideri, & tali casu non in contemptum, aut læsionem, sed in adiutorium Ecclesiasticæ Iurisdictionis fieri prædicta dicerentur, iuxta trad. in cap. Princeps, & tribus sequentibus, 23. q. 5. ubi præcipuè gloss. & in cap. adiutorium 10. distinct. & in cap. 1. de nou. oper. nunciat. & Iudicem sæcularem etiam in rebus ecclesiastici fori adiri posse, cum Iudex Ecclesiasticus deesset, uel per Iudicem ecclesiasticum prouideri non posset, dixit gloss. in c. filijs, 16. quęst. 7. & in cap. nec licuit 17. distinct. quod etiam fieri permittitur ipso
217 Iudice Ecclesiastico prouisionem, † & remedium negligente, ut apertè probatur in dicto cap. filijs, ibi, quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitano eius hęc insinuari procurent, si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare, non differant, & pro hoc facit, quod consuluit Ancharan. consil. 196. magnificæ, & illustris, num. 7. & 8. ubi determinauit, quod Iudex laicus etiam ab Ecclesiastico præuentus in aliquo delicto, quod est mixti fori, potest tamen Ecclesiastico Iudice per negligentiam, uel dolum, non puniente, supplendo talem punire rationibus ibi per eum, & quod negligente, & quod, renitente Superiore Ecclesiastico, possit sæcularis Iudex adiri, latè comprobat ex Iure Diuino, Canonico, & Ciuili, Rebuff. respons. 135. per tot. & facit in fortioribus, quod supra in alio proposito diximus, quod etiam propria auctoritate possunt laici contra Clericos exequi, quando indebitè, quod ad illos spectat, retinent, vt per Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 77. & Ang. in dicto cons. 102. & hanc eandem opinionē sequutus fuit Menoch. de retin. poss. remed. 3. num. 354. vbi amplius dixit, quod Clerici ipsi possunt adire Iudicem laicum, superioribus Ecclesiasticis illis iustitiam ministrare negligentibus circà eorum bona, eò quia in realibus potest Iudex, & superior laicus supplere negligentiam Iudicis Ecclesiastici, & repręhendit Abb. & Socin. tenentes contrarium, 1. in capit. qualiter, numer. 7. de Iudic. & 2. in cap. si quis Clericus, num. 28. & cap. sanè, num. 10. de for. compet. in quibus locis voluerunt non posse per Iudicem laicum suppleri negligentiam Iudicis Ecclesiastici iustitiam non administrantis, & quod text. in dicto cap. filijs, 16. q. 7. sit correctus, & suæ opinionis dicit etiam fuisse Couar. pract. quęst. c. 35. nu. 3. vers. 2. probatur, & ante eum Nauar. in c. cum contingat, pag. 152. vers. & quamuis de rescript. & Aufrer. in d. tract. de potest. sæcular. super Ecclesiast. person. reg. 2. fallen. 30. & Bened. in c. Raynut. in verb. Adelasiam, num. 454. de testam.

Verùm quia contra prædicta tenuerunt Abb.Soc.& alij,de quibus supra, & per Franc.Marc.decis.1091.part. prima, possent conciliari ex declaratione Decian. in
218 tractat.crim.lib.4.cap.9. num.83. & 108. vbi tenet, & ipse, quod † Iudex sæcularis possit supplere negligentiam, & defectum Iudicis Ecclesiastici in administranda iustitia hoc declarauit verũ,quando, probata negligẽtia, & defectu in superiore
219 Eccles. per † probationem coarctatã tãquam de negatiua tempore, & loco,& quod requisitus fuerit Iudex, & quod in specie sic requisitus neglexerit, & quod pote-
220 rat facere,& non fecit, non per hoc sola negligentia primi Iudicis, † sæcularis Iudex deberet, aut posset supplere, sed primo negligente deberet prius recurri ad alium superiorem, & tandem ad Papam, & data in omnibus negligentia, defectũ sæcularis supplebit, non quidem auctoritatiuè, cum nullam Iurisdictionem habeat in Ecclesiasticos, sed quasi proprios subditos subleuans, & defendens à denegata iustitia, & à damno illis ex hoc iniustè illato, iuxta superius considerata, quæ species defensionis cum sit de Iure naturæ,non potest recusari, prout supra probatum fuit, etiam contra personas nedum contra bona, & Iura quorumcumque Ecclesiasticorum, vt in dicto cap. perpendimus, & cap. si verò, de sentent. excommunic. cum alijs, de quibus supra.
221 XXIX. Amplia, vt conclusio procedat etiam in his,quæ sunt voluntariæ Iurisdictionis, vt in legitimando; nam nec ea poterunt exerceri à laico erga Clericum etiam in minoribus constitutum, quia etiam illa,quæ sunt voluntariæ Iurisdictionis debent fieri coram Iudice competenti,ita latè Dec. cons.150. per tot. Anchar. cons.320.Alex.cons.67.num.8.vers non etiam potest lib.1.
222 Primò,limita generaliter Conclusionem quoad leges Ciuiles generales,seu ius commune, quod seruandum est etiam quoad Clericos, & personas Ecclesiasticas, & eorum bona, & in causis ipsorum,cap.1.de oper.nou.nunciat. & ibi per gloss. & apertiùs in c.inter alia de immunit.Eccles. vbi iuxta sacrorum Canonum statuta,& traditiones legum Ciuilium,& hanc veriorem, & regularem sententiã dicit Capr. in d.concl.15.nu.4.& concl.16.nu.3 etiamsi non deficerent Canon.nã vnà cum eis poterunt allegari leges,vt ibi per eum,& Dec.in d.c.Eccles. nu.104. vbi etiã Abb. & patet in omnibus legib.quæ de contractibus loquuntur, nã omnes, quæ Canonibus non contradicunt,vt infra dicetur,seruari debent,vt dixit Dec.vbi supra,& ibi dem Abb.& Anchar.in d.c.1.vers.circa illam tamen dictionem eod.tit.de Constit. Abb.in d.c.1.de oper.nou.nuntia.& in c.dilecti,& in c innotuit de arbitr. & in c.1. de Iur.cal.Butr.in d. c.Ecclesia, col.3.vers. dic si quæritur,facit c.|si in adiutorium, 10.dist.Decian.resp.43.nu.9.lib.1.& facit text.in c.fin.16.q.3.ibi venerandæ Romanæ leges diuinitus per ora Principum promulgatæ,& text.in cap. super specula de Priuileg.vbi dicitur Sancta Ecclesia legum sæcularium non respuit famulatum, & hinc est,quod Romani Pontifices in decidendis causis, & in negotijs Ecclesiarum, & Clericorum sæpissimè fundant suas decisiones in dictis legum, vt patet in cap. ex antiquis 54.distinct.in cap.cum accusatores,& ca. cuius agendo,3.q.8.cap. legibus,cap.cum deuotissima,12.q.2.c.2.de alien.Iud.mut.cau.fact.in d.c.innotuit, & cap.dilecti de arbitr. cap.nouit de Iud. cap.1.de Iur.calc.cap.1.de confess.cap.ad vltimum, & cap.pastoralis de caus. poss. cap.in causis, cap. cum à nobis de testam. cap. venientes de iureiuran.c.1.de re iud.cum simil.Vnde Beatus Thomas in 2.2.q. 16. quem sequitur Summa Pisan. in verb. lex,§. vtrum leges humanæ, dixit,quod leges humanę si iustæ sunt, habẽt vim obligationis in foro conscientię à lege ęterna, à

na, à qua deriuantur secundum illud Prouerb. 8, Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.

223 Sublimita, vt non procedat, quando leges, siue Ius commune contradiceret Canonibus; nam tunc lex ipsa seruanda erit in foro Ciuili, non in foro Canonico, in quo seruari debent Canones, vt in d. c. 1. de nou. oper. nunciat. vbi Doct. in c. oēs de test. & ita limitat Capr. in dictis concl. 15. & 16. sub nu. 5. & 4. & sublimitationē sequitur Dec. in d. c. Ecclesia, nu. 104. & 110. vbi etiam Abb. & Ant. de Butr. facit c. non fine de arb itr. Bart. in d. l. priuilegia, C. de sacrosī. Eccles. Abb. in c. Clerici, de * Iud. & in d. c. 1, de oper. nou. nunciat. & hanc communem opinionem testatur Felin. in dicto cap. Ecclesia, num. 43.

224 Intellige sublimitationem, vt non procedat quando ageretur de foro sæculari, existente tamen de temporali Iurisdictione Ecclesiæ; nam in eo seruabuntur Canones non attentis legibus Ciuilibus contrarijs, ita Capr. d. concl. 15. sub num. 5. & d. concl. 16. sub nu. 4. per text. in c. si duobus de appellat. & c. quod Clericis de for. compet. & latè Felin. in d. c. Ecclesia S. Mariæ, nu. 43. & nos alibi.

225 Secundò, Sublimita, quando lex esset præiuditialis ecclesiæ, vt est quando simpliciter infertur onus, & præiuditium sine causa, quia tunc non valet, c. dignam, 3. q. 8. Io. Andr. post Host. in c. fi. de solut. Capr. vbi sup. nu. 7. Dec. in d. c. Eccl. nu. 104.

226 Tertiò, Sublimita quando lex ipsa disponeret, statuendo, vel præsumendo expræsse super re spirituali, vel Ecclesiast. persona; nam vt supra diximus, tunc non valet ex defectu potestatis, cum disponat super materia non subiecta, nec videtur Papa probare eam, imò potius improbare, cum alias denotaretur superioritas in Imperatore, ita dixit Capr. vbi supra nu. 11. subdens, quod ideò talis lex in foro Ecclesiast. non erit de honestate seruanda, cum sit res mali exempli, cum ex hoc Imperator, qui debet obedire Ecclesiæ, vsurparet eius Iurisdictionē, pro quo alleg quod habetur in c. singula, 88. dist. & quod not. per Innoc. & Io. Andr. in c. 1. de reb. Eccl. non alien. nu. 16. & per Feder. de Sen. cons. 35. & cons. 110. apparet quædam lex, Abb. & Dec. in d. c. Ecclesia, nu. 88. cum plur. seq. vbi Felin. nu. 66. & prius nu. 40. vers. recipit, vbi dicit, quod licet tales leges non essent in damnum Ecclesiarū, nec repugnarent Canoni, tamen non sunt etiam de honestate seruanda propter argumentum superioritatis, quod denotaret obseruantia illarum legum, & ideò Innoc. in d. c. 1. de reb. Eccles. non alien. in 6. dicit, quod solemnitas inducta per Imperatorem in alienatione rei Ecclesiasticæ, de qua in authen. hoc Ius, C. de sacros. Eccles. non valet, nec est seruanda, quia non potuit disponere super hac solemnitate, ponendo falcem in alienam messem, quod dictum sequitur etiam Abb. in c. inter alia de immunit. Eccles. & Felin. vbi sup. num. 40. & nos etiam supra.

227 Amplia sublimitationem, vt procedat, & sit vera, etiamsi tales leges essent incorporatæ in decretis, quia nisi aliqui Canon. faciant de ipsis mentionem, non dicuntur canonizatæ ex eo solo, quod Grat. eas inseruerit, ita Feli. vbi supra, nu. 40. per gloss. in d. c. 1. de reb. Eccles non alien. lib. 6. in verb. tractatus.

228 Sublimita sublimitationem, vt vera sit, quando lex principaliter disponeret circa actum spiritualem, & Ecclesiasticum, secus si super actu temporali, cui est annexus spiritualis, & Ecclesiast. ita Abb. in d. c. Ecclesia, num. 18. in lectura, qui dicit ita debere intelligi Bar. in l. oēs populi, ff. de iust. & iur. dum dixit valere statutum laicorum, si in certo casu præsumit contractum simulatum, licet sit appositum iuramē tum in contractu, secus autem si statutum irritaret iuramentum principaliter non præsu-

præsumendo simulationem contractus, vel aliam contractus annullationem, idem voluit Dec. in d.c. Ecclesia, nu. 145. vbi Felin. nu. 65. vers. hanc declarationẽ, Capr. vbi supra, num. 16. Rim. conf. 12. Alex. conf. 196. nu. 4. lib. 6. & conf. 151. lib. 7.

229 Sublimita, & intellige limitationem, vt quotiescumque, & in quibuscumque casibus dicitur, quod leges Ciuiles habent locum etiam quoad Ecclesias, & personas Ecclesiast. intelligitur non virtute propria, & ex ea auctoritate conditorum illarũ, sed ex tacita approbatione Iuris Canonici, & Summorum Pontificum, qui in illis casibus, ex alijs, in quibus similes leges ab eis approbatæ expręsse fuerunt, & in illis ipsis approbatæ censentur, & præsumantur adiuncta longa patientia, ita cõiter Doct. & præcipuè Dec. in d.c. Eccles. S. Mariæ, nu. 107. & licet Abb. in eodem loco requirat, quod debeat interuenire specialis, & expręssa approbatio Summi Pontif. ad effectum, vt in aliquibus casibus leges Imperatorum locum habeant quoad Ecclesiast. personas, tamen ne vniuersalis machina huius materiæ destruatur, quoties lex est fauorabilis, & Canonibus non contradicat ex generali Ecclesiæ patientia, & approbatione comprobata satis esse dicetur ex sententia Dec. & aliorum vbi supra, ad quos accedit Luc. de Pen. in l. fi. col. 6. C. de incol. lib. 10. per text. in c. nemo, 16. q. 3. quæ approbatio tunc etiam magis inesse dicetur, si aliquando Principes sæculares ita requirentibus, & instantibus superioribus Ecclesiastic. in adiutoriũ Ecclesiæ, aut Ecclesiasticorum aliquid etiam expręssè de Ecclesia mentionem faciẽtes statuerunt, & tunc tãtum abest, quod improbatum dici queat, quod potius summè laudandum sit tanquam in obsequium, & suffragium Ecclesiæ factum iuxta, c. quoniam, 10. dist. in d.c. 1. de nou. oper. nũciat. & in c. 1. de rer. permut. cum ibi not. & alijs, de quibus supra.

Secundò, limita conclusionem, vt non procedat quotiescumque per Sum. Pont.
230 fuisset per gratiam, † & ex aliqua iusta causa concessum alicui Regi, aut Reipublicæ, ut posset etiam contra Clericos sua ordinamenta exequi in aliquibus, nã licet, vt supra dicebamus in alio loco, Priuilegium exemptionis Clericorum sit de Iure diuino, ita vt nec per Papam possit in vniuersum tolli, poterit tamen in specie in aliquibus casibus, ita rationabili, & iusta aliqua causa suadente illi per Pontificem derogari, & declarari in illis non habere locum, vt per communiter Scribentes in dicto cap. decernimus, de Iud. Archid. & alij in cap. sunt quidam 25. q. 1. Felin. in cap. 2. num. 3 & 4. de maiorit. & obed. Steph. Aufrer. in repetit. capit. 1. de offic. ord. quęst 4. num 6. Card. in c. perpendimus, num. 6. in fin. de sent. excom-
231 munic. & facit quod † sicut Papa poterit delegare causas etiam spirituales aliquibus laicis, vt in c. verum 22. dist. vbi Papa commisit duobus Ducibus causam Clericorum Simoniacorum cum alijs, de quibus in capit. nos, & si competentem, 2. quæst. 7. & in cap. illud, 10. quæst. 3. ita quoque poterit Priuilegium concedere, vt pro quibusdam casibus Clerici subsint Iudici laico, & tunc Iudex laicus non exercebit Iurisdictionem propria virtute, sed tanquam Iudex datus, & deputatus à Papa, in quo casu per consequens non poterit considerari læsio immunitatis Ecclesiasticæ, vt benè notauit Decian. dicto suo tractat. crimin. libr. 4. capit. 9. num. 66. iuribus, & auctoritatibus ibi per eum, qui etiam num. 67. ibidem subiungit, quod si non constaret expręssè de tali Priuilegio, sufficeret possessio tanti tem-
232 poris, † de cuius initio memoria non extaret cum allegatione ipsius Priuilegij, quia per tantum tempus Priuilegium pręsumitur extisse de mente Alexand. cons. 6. vol. 1. Dec. cons. 85. col. 2. & seq. Aufrer. dicto capit. 1. de offic. ordin. in prima

reg.

regul. in 12. fallen. & dub. sequen. latè Cassan. in consuet. Burgun. cap. 49. numero 48. in tit....

233 Tertiò, limita conclusionem, vt non habeat locum in Clericis ratione alicuius officij, vel administrationis laicalis ab eis assumptæ, in quibus subiacebunt potestati, & ordinibus laicorum, vt est de Iure, text. expræssus in ca. Sacerdotibus ne Cler. vel Mona & tenuit Aufrer. d.c. 1. de off. ord. in 1. reg. 16. fallen. & 17. num. 24. & 25. & arg. not. in l. miles in pri. ff. de re iud. & per Ias. in l. fi. §. fi. in 5. not. C. de Iur. delib. & Decian. dicto suo tractat. crim. in lib. 4. c 9. nu. 143. qui tamen restringit, vt id sit verum in ciuilibus, & quoad ciuilia, non autem quoad criminalia, & facit pro limitatione, quod habetur in addit. ad Capel. Tholos. quæst. 168. vbi notatur quod Clericus effectus depositarius, potest ratione officij inter laicos cogi executiuè per Iudicē sæcularem ad restitutionem depositi alleg. Bal in l. acceptam, col. 2. C. de vsur. vbi tamen declarat, quod secus esset si non executiuè, sed per modum iuditij cognosceret Iudex de deposito.

Quartò, limitā conclusionem, quando statutum disponeret circa ordinem Iudi-
234 cij, vel præparatoria Iudiciorum † non autem quoad decisoria, nam tunc seruari debet tale statutum generaliter loquens, quod processum fiendum in foro sæculari, etiamsi sit causa Ecclesiarum, & Clericorum, prout hanc communem regulam dixit Decian. in d.c. Ecclesia, num. 146. nempè quod in his, quæ spectant ad litis ordinationem, attenditur statutum, vel consuetudo, vbi causa agitur indistinctè, nam cum iudicium nascatur vbi agitatur, legibus, & statutis illis loci subijcitur, vt not. Cuman. cons. 139. P. laicus, col. 2. & Abb. & cæteri scribentes in d.c. Eccles. Bar. in l. 3. §. fin. de testibus, & in l. 1. col. 6. vers. 6. quærò, C. de Sum. Trinit. & tali casu Clerici non dicuntur ligari statuto laicorum, sed arctari ad obseruantiam iudiciorum, quæ subeunt, permittente Iure Canonico, vt per regulam, quod actor sequitur forum rei cap. cum sit generale de for. compet. & ideò Clericus litigans in foro sæculari arctabitur ex tempore præfixo instantiæ à statutis laicorum, vt per Abb. in dicto cap. Ecclesia, & Butr. in dicto cap. quod Clericus, col. 8. vbi etiam Imol. col. 1. Dec. in dicto cap. Ecclesia, num. 43. & 49. vbi etiam Felin. num. 81. versic. tertius casus est, ea ratione, quia lex Canonica consentiens, quod ibi causa agitetur, censetur etiam velle, quod agitetur secundum modum illius iudicij, ita gloss. in dicto cap. quod Clericis de for. compet. & in Clem. 2. in verb. vsuris de Iud. & Lap. alleg. 81. incip. non valuit, dixit, quod Clericus litigans in iudicio sæculari arctatur statuto disponente super exhibitione mandati, & hanc limitationem communem testatur Roch. de Curt. in d. tract. de statut. sect. 8. q. 11. nu. 66. vbi latè eandem etiā sententiam tenuit Cephal. cons. 654. num. 32. lib. 5.

235 Quintò, limita, vt procedat conclusio, quando tempore statuti quis Clericus, vel res de foro Ecclesiastico reperitur, secus si laicus sit, vel de foro sæculari tempore statuti, quia tunc à statuto vinculum inijcitur, à quo postea non eximitur per Clericatum superuenientem, ita Abb. in d.c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nume. 25. in lect. & nu. 36. in reper. vbi ideò infert ad quæstionem, quam disputauit Ioan. Andr. in reg. fin. col. 1. de reg. Iur. in 6. in fin. de statuto, quod primogenitus præferratur, nam si secundo genitus tempore statuti laicus reperitur, ligatur à statuto, & excludetur, quamuis postea Clericus efficiatur, quod tenuit etiam ibidem Butr. & Imol. quos refert, & sequitur Capr. vbi supra, num. 47. cum seq. qui dicit, quod ita potuit intelligi, cap. statutum de restit. in integr. & ca. cum venissent de eo, qui mitt. in poss.

& per hoc Abb.in dicto cap.Ecclesia dixit,quod si statutum disponeret, quod stantibus masculis fœmina non succedat,ligabitur ex eo filia quantumcumque postea intret Monasterium, secus si tempore dicti statuti fuisset monialis, vt etiam voluit Lap.alleg.101,sed de hoc dicto, vide supra in illatione 5.Abb. in dicto cap. quod Clericis, de for.compet.Paul.Castr.cons.35.primum dubium,col.6.Salic.in dicta authen.cassa,col.fin.vers.ex his deciditur,C.de sacros. eccles. vbi inquit, quod ita vidit terminari in personam Episcopi Imolensis.Rom. in l. stipulatio, hoc modo concepta, ff.de verb.oblig.Anchar.cons.434.postquam ista Domini, & in dicto c. 1.de const. vers.pro hoc quæstio disputata, decis.Tholos.144. Bald.cons.308.lib. 3.Abb.in cons.111. Aret.in dicto cap.quod Clericus,qui dicit communem in fin. licet arguat in contrarium,& ita in practica seruari testatur Roch.de Curt.vbi sup. num.81.& hanc sententiam defendit à contrarijs,Felin.in d.c.Ecclesia, num. 111. & facit,quod voluit Bald.in l.officiales,C.de Episc.& Cler. dum dixit,quod superuenientia Clericatus non impedit causam prius inchoatam coram sæculari Iudice, vide Couar.pract.quæst.cap.8.& Alexand. cons.211.num.4.lib.2.& pro hoc facit etiam, quia aliàs de facili fraus posset fieri, quia secundo genitus Clericus efficeretur, ne statuti dispositione grauaretur, prout considerauit Ioan.Andr in d.reg.si ne culpa in fin. & illum sequitur Anton.de Butr.in dicto c.quod Clericis, & Mart. Laud. in tractat.de primogen. col.8.

236 Primò, sublimita, vt procedat limitatio de vinculo iniecto ante Clericatum in casibus,qui habent principium,& fundamentum ante Clericatum, sicuti in exemplo de secundo genito, & de moniali fœmina, quæ excluditur,secus est in alijs casibus, qui essentiam, & principium recipiunt post Clericatum, in quibus non potest dici vinculum iniectum ante Clericatum, exemplum in quæstione, quam disputauit Calder.incip.statuto Ciuitatis cauetur col.fin. vbi concludit,quod dictante statuto, quod solutio debiti per testes probari non possit, si laicus post solutum debitum Clericus efficiatur, poterit solutionem probare testibus, quia probatio fit post Clericatum, & respectu probationis non potest dici, quod vinculum inijciatur ante Clericatum, quia probationes habent suum principium, quando quis necessitatur, vel euenit casus, quod fiant ante Iudicem, & ita declaratur dictum Ioan, Andr. in cap.sine culpa, prout notauit Anchar. in cap.ea, col. fin. de reg. Iur. in 6, quem sequitur Dec.in dicto cap. Ecclesia.num.204. vbi etiam Felin. numer.101. vers. sed pro declaratione, qui dicit, quod ista est necessaria, & bona declaratio; aliàs verò multa absurda sequerentur, quia cum nemo nascatur Clericus, & communiter statuta iam facta sint tempore, quo quis nascitur, viderentur semper inie-
237 cisse vinculum ante Clericatum,quod non est dicendum, † & pro declaratione, & modo cognoscendi vinculi iniecti ante Clericatum, vel post, vide semper Ant. de Butr.in disput.quæ incipit,stante statuto municipali in solut. secundi dubij,& Calder.in d.disput.incip. statuto Ciuitatis cauetur.

238 Secundò, sublimita, vt vera sit limitatio, dummodò effectus Clericus possit etiã post Clericatum sine peccato seruare statutum, prout poterat facere ante, aliàs secus,ita Ioan.Andr.in cap.fin.de except.lib.6. quem refert, & sequitur Capr. dicta concl. 15. num. 52.

239 Tertiò, sublimita, vt non procedat limitatio in eo, qui etiam si tempore statuti non erat verè Clericus, tamen constat quod tunc iam emiserat votum Religionis, nam etiamsi post statutum adimpleret votum, & sic efficeretur postea verè Cleri-

cus,

cus, tamen de eo, ut de uerè Clerico iudicaretur etiã tempore statuti, & ante statutum, ita Bald. in l. 1. in fi. C. an seruus ex suo facto, vbi dicit hoc fixum menti esse tenendum, & illum sequitur etiam Ias. in l. cum quædam puella, num. 11. ff. de Iurisd. omn. Iud. vbi etiam asserit, quod statur Iuramento asserentis votum emisisse ante statutum, cum sit de illis, quæ consistunt in animo, quod etiam licèt in alio proposito approbauit Nauar. cons. 25. num. 7. & 10. de voto, & voti redempt. Quod tamẽ vltimum dictum de stando assertioni votum asserentis non ita facilè admitterem, cum non semper etiam quæ in animo consistunt probantur iuramento solo, sed secundum coniecturas, & alia, quæ vel suadent assertionem, vel reprobant, vt dixit, Marsi. cons. 7. num. 7. & cons. 9. num. 36. ideò hoc relinquerem Iudicis arbitrio habita persona, & facti ratione.

240 Sextò Limita quando statutum respiceret ea, quæ sunt ad communem vtilitatẽ Clericorum, & laicorum; nam Clerici ex eis ligarentur, vt probatur in cap. 2. & d. cap. non minus, & c. aduersus, de immun. Eccles. & c. Clericus, & c. 1. eod. titu. in 6. & cap. vlt. de vit. & honest. Cler. & hanc dicit communem sententiam Canonistarum, Decian. resp. 14. num. 12. lib. 1. ponens exemplum in refectione Pontium, & viarum, & in custodia Ciuitatis, tempore belli, & alijs pluribus exemplis, de quibus per eum, & prędicta approbauit etiam Natt. cons. 280. num. 6. qui exemplificat in expensis ad euadendum rapinas, incendia, captiuitates, & alia mala ex aduentu alicuius hostilis societatis contra Ciuitatem, & redimunt se Ciues pecunia, non valentes aliter se defendere, & ibi cumulet alios, & idem tenuit Anchar. in d. cap. non minus, vbi dicit posse dari generalem doctrinam, quod vbicumque tractatur de communi vtilitate Clericorum, & laicorum mixtim, Clerici tenentur se contribuere vnà cum laicis, vt dicit se habuisse de facto, & fecisse consultum, quod adageres, qui fiunt circa mare, vel flumen propter periculum, seu timorem inundationis possessionum tenentur Clerici se contribuere pro suis possessionibus, sicut laici propter commune periculum, & Salicet. in dicta authent. cassa, C. de sacros. Eccles. dicit, quod statuta Notarij de Fanglo, quæ sunt ædita Bononiæ circa stratas, cloacas, & immunditias, ex dicta ratione ligant Ecclesiam, & Clericos, & idem voluit Archid. in cap. generaliter, §. ad instructionem alias est, cap. ad instructionem, 16. quæst. 1. & ideò collecta in cap. aduersus de Immunit. Eccles. in fin. dixit, quod si vtilitas communis est laicis, & Clericis, tenerentur Clerici contribuere per illũ text. à contrario sensu, & facit quod dixit Specul. in tit. de censibus, §. nunc dicendum in princ. vers. item pone, quod si vicinia habet puteum communem, qui egeat purgatione, vel refectione, contribuere debent etiam Clerici, & Ecclesia ad expensas, hinc rescripsit Gregorius Nonus, in capit. peruenit, de immunit. Eccles. Clericos teneri excubias facere pro custodia, & defensione Ciuitatis, ex quo communem laicorum, & etiam Clericorum vtilitatem respicit, & Anchar. in dicto cap. non minus, num. 8. vers. item Clerici notauit, Clericos pro bono pacis, & quietis qua laici tenentur tueri, & defendere, Ecclesiam posse compelli præstare tributum per cap. tributum, 23. quæst. 8. & idem Ancharan. in cons. 96. respondet Clericos teneri conferre pro impensa facta ad euitandum, ne Ciuitas, & territorium ab hostibus deuastaretur, combureretur, & prædaretur, ea ratione, quia tam Clerici in eorum bonis, & possessionibus, quàm laici in suis euitarunt ex eo dispendia, & ideò æquitati, & Iuri conuenit, vt impensæ onus sentiant, sicut senserunt commodum iuxta, l. secundùm naturam, ff. de reg. iur. & cap. qui sentit, eodem titulo in

K sexto,

sexto, & idem sensit Bart. in l. nullus peritus, C. de curs. publ. lib. 12. quem referendo etiam sequitur Decian. resp. 14. nu. 20. lib. 1. vbi etiam subiungit, quod ideò Nauis Ecclesiæ, & Clericorum non excusatur ab onere portandi res, vel personas, ita communi Reipublicæ necessitate suadente, & Luc. de Pen. in l. vlt. in fin. C. de exaction. tribut. lib. 10. dicit Clericos teneri contribuere pro impensis excauationis fluminum, & reparationis Pontium, & fossorum Ciuitatis, cum ex conseruatione talium æquè consulatur Clericis, & eorum bonis, sicut laicis, quod approbauit etiã Guid. Pap. q. 7. & q. 78. & Bart. ac Platea in l. 1. C. vt nemini liceat in emptio. spe cier. lib. 10. voluerunt, quod Clerici subiaceant moderationi pretij frumenti factæ à Principe sæculari tempore penuriæ, & hoc idem latè comprobat Vinc. Franc. in decis. 9. ibique ita decisum fuisse testatur, quod & à Theologis est receptum, vt per Sot. in 4. sentent. distinct. 25. quæst. 2. art. 2. col. 4. vers. 4. conclusio, vbi dixit personas Ecclesiasticas, neque Iure diuino, neque Iure humano adeò esse à legibus exemptas ciuilibus, quin non obstante Clericatu, remaneant Ciues Reipublicæ, & eius membra, & propterea teneri Clericos, quatenus leges Principum spectant ad pacem, & tranquillitatem, & commune bonum Reipublicæ eis parere, & subdit, quod si Rex pretia frumenti, vel hordei, vel quarumcumque rerum lege moderetur, Clerici cariùs vendentes mortaliter peccant, & delinquunt, & ad restitutionem, sicut laici tenentur, prout hoc idem sensit Nauar. in Manuali, cap. 23. nu. 88. cum alijs ibi per eum, & hanc partem nouissimè latè tuetur Excellentissimus Dominus meus Petrus Caballus post hæc scripta visus in suis Centur. criminal. resolut. cas. 9. cent. prima, ibique ita fuisse obseruatum in plerisque Italiæ partibus de anno 1590. quo tempore vbique maxima vigebat penuria frumenti, & frugum omnium testatur Iuribus, & auctoritatibus ibi per eum, & Isern. ac Afflict. in dicto §. illicitas, num. 9. dixerunt, quod Clerici ligantur statuto, siue edicto emanato ob salubritatem aeris, ex quo & id eisdem commodo sicut laicis est, idem voluit Rip. in tractat. de pest. part. prima, num. 456. & seq. vbi subdit generaliter, quod vbicumque vertitur æqualiter vtilitas Clericorum, & laicorum, quod & Clerici tenentur ad omnes expensas pro rata conferre, & quod licet Abb. in dicto cap. non minus, & in consilio tertio teneat contrarium, & quidem multis, & vrgentibus auctoritatibus, & rationibus, tamen contra eum est communis opinio, prout etiam
* eandem communem affirmat idem Rip. cons. 20. incip. Ciues, & Incolæ per tot. libr. 2. respons. & ex hoc Decian. dicto cons. 14. per totum, respondit etiam Clericos etiam teneri circa expensas, & stipendia docentium in publico gymnasio, quia est causa continens in se communem vtilitatem tàm Clericorum, quàm laicorum, & Clericos teneri ad solutionem impositionis, seu collectæ pro pace obtinenda cum inimicis, voluit Andr. Sicul. cons. 1. col. 4. vol. 3. qui col. 5. dicit, se idẽ cosuluisse Mutinæ, & obtinuisse, & ibi respondet de alleg. per Abb. in dicto cons. 3. & in dicto capit. non minus, idem tenuerunt Card. Hostiens. & Zabarell. Butr. Ancharan. & Ioan. Andr. in dicto capit. secundo, & in dicto capit. non minus de immunit. Eccles. & in capit. 1. eodem titulo, num. 6. vbi etiam Philipp. Franc. &
* hanc communem testatur, & illam defendit Rip. Riminal. cons. 2. per tot. libro 1. ibique de facto seruari affirmat.

241 Si tamen hanc communem contra Abb. piè, & doctè allegantem in dicto capit. non minus, & dicto consilio tertio supradictis, sequi malueris, illam tamen intellige, vt Clerici non iudicio, & auctoritate laicorum; sed suorum superiorum Ecclesia-

clesiasticorum in prædictis grauari, taxari, & astringi debeant iuxta superius allegata in 28. Ampliat. & secundum expræssè disposita in dicto cap. non minus, & in dicto cap. aduersus de immunit. Eccles. aliàs laici contrarium tentantes excommunicationi se nouerint subiacere prout, & hoc idem concessit Riminal. dicto consilio secundo, num. 26. libro primo, vbi omnibus, & præcipuè Abb. in dicto cons. 3. tenenti contra communem respondet, & hoc idem firmauit Natt. cons. 280. num. 6. & nouissimè hoc comprobat, & tenet Dominus Caballus vbi supra, numero 10. & seqq.

242 Et his stantibus, & alijs, de quibus supra, præcipuè in dicta 28. Ampliatione redditur mihi admodum dubitabilis opinio Couarr. pract. quæstion. capitul. 33. ad finem, & variarum resolur. capitulo vigesimo, ad finem, ac Clar. in practica criminali, §. finali, quæstione 36. versiculo vlterius quæro numquid, & quam nouissimè sequitur ipse Dominus Caball. in d. cas. 9. dum voluerunt, quod familia sæcularis possit nulla præcedente licentia Iudicis Ecclesiastici, sed propria auctoritate, & ex se ipsa capere Clericos, & illos armis spoliare de facto absque timore excommunicationis, aut restitutionis armorum prohibitorum per legem laicalem; nam aut volumus beroarios talia exequi ex mandato Superioris Ecclesiastici, & supradicti Doctores præsupponunt nullum mandatum adesse, aut volumus exequi ex mandato Superioris Laici, aut virtute edicti laicalis, & in eis deficit auctoritas imperandi contra Clericos, & vt dicebamus alias si adeò est exempta persona Clericorum ab auctoritate, & potestate laicali, vt neque etiam in his, quæ publicam, & communem vtilitatem respiciunt, vt est consulere salubritati aeris, inuasione inimicorum, ac rapinis, & viarum, pontium, adagerum restauratione prouidere, & alijs permultis, de quibus supra in 27. Ampliatione, & 28. quod per laicos superiores alias congruenter procedentes aliquid ex seipsis contra Clericos attentare, aut exequi posse negauimus, non est vnde possit dici, beroarijs insolenter, & temerariè, vt plurimum se gerentibus hoc permissum facere, ita vt possint manus in Clericos inijcere, & de facto, & ex libera eorum auctoritate eos capere, & publicè spoliare armis in maximum dedecus, & opprobrium sacerdotij, & Ecclesiasticæ dignitatis; nec facit meo iuditio, quod cum edicta laicorum prohibitoria delationis armorum respiciant vtilitatem publicam, & quietem totius populi, tenentur Clerici eis parere, quia, vt supra vidimus, præcipuè in 27. & 28. Ampliat. non sufficit quæcumque causa honesta, iusta, & laudabilis in constitutione, vt compræhendat Clericos, & ex ea astringantur, sed requiritur in statuente auctoritas imperandi etiam Clericis, quam nullam habent laici, vltra quod etiamsi daremus huiusmodi edicta tamquam honesta, & laudabilia Clericos ligare, nihilominus, vt etiam supra latè fuit probatum non possent Clerici contrauenientes per laicos occasione prædicta ex eorum propria auctoritate in aliquo molestari, exequutari, aut grauari, sed debent in omnibus per eorum Superiores Ecclesiasticos, aut de eorum licentia coherceri, & licet subiungat Couar. ac alij in locis supra citatis, quod cum Iudex, & Superior Ecclesiasticus non habeat, vt plurimum familiam armatam, quæ possit noctu Clericos armatos incedentes capere, & arrestare, vnde cessante metu familiæ sæcularis liberè vagarentur perturbando quietem Ciuitatis, quod non est permittendum, tamen cum facilis possit adesse prouisio contra prædicta non erit ex hoc concedendum in læsionem immunitatis,

& exemptionis Ecclesiasticorum à sæcularibus, quod possint Clerici à beroarijs superioris laicalis sbirrari, & spoliari, sed (vt apud nos seruatur) & apud Reuerendissimum Dominum nostrum Episcopum, qui familiam armatam in numero sufficientem tenere non solet, poterit vel per Ecclesiasticum superiorem fieri pariter prohibitio pœnalis circa delationem armorum, vel per ipsum mandari, quod etiam Clerici abstineant ab huiusmodi delatione prohibita à laicis superioribus sub pœnis in eorum edictis contentis; & non existentibus ministris ipsius Iudicis Ecclesiastici, concedetur licentia in scriptis beroarijs Iudicis sæcularis, vt etiam Clericos contrauenientes capiant, & incarcerent ad instantiam ipsius Superioris Ecclesiastici, vt inde debitis pœnis afficiantur, & sic ex his salua libertate, & exemptione Ecclesiastica remanebit prouisum secundum mentem Principum sæcularium quieti Ciuitatum, & locorum, & cessabit absurdum quoad vagationem impunè, & liberè Clericorum cum armis per loca, & si aliquando reperirentur Superiores Ecclesiastici, quod tamen nec præsumendum, nec credendum est, qui aut recusarent, aut negligenter prouiderent contra suos Cleric. in prædictis, ita ut generaretur aliquod inconueniens, aut scandalum in Ciuitate, iam in hac eadem Conclusione supra diximus, quid in hoc casu agendum sit, & agi possit per Superiores laicos in remedium, & pro quiete subditorum, & locorum, & quia hæc omnia fauent libertati Ecclesiasticæ, nec repugnant menti Principum sæcularium circa quietem populorum, & locorum, salua pace tantorum virorum supra contrarium tenentium his potius eueniente casu adhærerem, quàm contrariæ opinioni, præcipuè etiam quia, quod delatio armorum sit prohibita etiam de Iure Canonico, vt argumentantur supradicti Doctores, non infert, quod idcò Superiores laici, aut illorum executores possint ex seipsis, & inconsulto Superiore Ecclesiastico, contra Clericos irruere, & exequi, prohibentur enim etiam ex eodem Iure, prout etiam de Iure Ciuili multa alia delicta, & malefacta, vt est notorium, & tamen in illis Ecclesiastici à laicis minimè iudicantur, & cohercentur.

243 Secundò, Intellige, vt ad prædicta Clerici astringi possint, si propter necessitatem, non autem ad decus Vrbis solùm fierent, ita Rebuff. de sentent. prouisio. articulo tertio, gloss. sexta, numero quarto, & sexto, vbi ita pluries iudicatum fuisse testatur.

244 Tertiò, Intellige, quod ad effectum, vt Clerici ad supradictas expensas, & reparationes teneantur, requiritur, quod ecclesia res ibi temporales possideat, aliàs Clerici, & Ecclesiæ ad talia non poterunt condemnari, ita idem Rebuff. vbi supra numero septimo, de mente Guliel. Bened. in cap. Raynutius in verb. & vxorem, num. 1030. de testam.

245 Septimò, Limita Conclusionem, vt non procedat ratione feudi, cuius respectu Clericus efficitur de foro Iudicis laici, & per consequens illius statutis ligatur, prout hanc veriorem opinionem testatur Scap. in tractat. de Iur. non script. libro primo, capit. 6. & illam in practica seruandam affirmat iuribus ibi per eum, idem voluit Roch. de Curt. in dicto tractat. de statut. dicta sectio. 8. quæst. 11. numero 86. de mente Abb. Anton. de Butr. & Hostiens. in dicto capit. quod Clericis, de for. compet.

246 Octauò, Limita, vt non procedat Conclusio, quando statuta Laicorum essent confirmata à Summo Pontifice, quia tunc omnis potestatis defectus, ac impoten-

tiæ

tiæ cessat, & compræhendet Clericos ex eo, quod propter confirmationem Pontificalia effecta sunt, quia omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impartimur inquit text. in l. 1. §. merito, C. de vet. Iur. enucl. & ideò pulchrè dixit Bald. in l. ex placito, C. de rerum permut. quod si Papa confirmat statuta Spoleti forma specifica, quod amplius non dicuntur statuta Spoletana, sed statuta Papalia, & transgressor punietur, vt transgressor statutorum Papalium, prout idem voluit Barbat. cons. 14. numero 34. vol. secundo, & probatur ex text. in cap. benè quidem, 96. distinct. ibi maximè, cum neque Papa Romanus subscripserit, nec alicuius secundum Canones Metropolitani legatur assensus, & in dicto capit. ecclesia Sanctæ Mariæ de constitut. vbi statutum Basilij de non alienandis prædijs rusticis, uel urbanis ministerijs, & ornamentis Ecclesiarum illa reprobatum fuit potissima ratione, quia auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum, ita Maluas. consilio tertio, numero 28. per cap. cum accessissent, vbi Dec. col. 2. versiculo secundo, concludo prædicta locum habent de constitut. Abb. in dicto cap. Ecclesia, col. 3. in fin. & ita omnes tenere testatur idem Maluas. vbi supra Doct. in dicta l. prima, C. de Summ. Trinit. & fid. Cathol. & in dicta l. omnes populi, ff. de iust. & iur. idem sensit Bertaz. cons. ciu. secundo, numero secundo, vbi dixit, quod confirmatio operatur, quod censeatur Principis statutum, & quod extendatur ad casum, ad quem extendi non posset, pro quo facit Roman. cons. 12. viso facto, col. 2. vers. maximè, quia vt mihi, vbi propter confirmationem Summi Pontificis statutorum voluit compræhendere casum iuratum, Alexand. consilio 123. numero 17. libro quarto.

247 Nono, Limita quoad consuetudinem mixtam Clericorum, & Laicorum, tunc enim Clerici ligantur, quia cessat ratio suprafirmatæ regulæ, nempè defectus superioritatis, & Iurisdictionis, cum in tali consuetudine Clerici non ex potestate Laicorum, sed ex lege sua propria sibi ipsis per eorumdem consuetudinem imposita adstringi dicantur, & licèt in eadem consuetudine concurrant etiam laici, ita vt promiscua dici possint, tamen non obstat, cum non ex laicorum, sed ex sua propria consuetudine adstringantur, nec est, vnde possint dici Clerici, quod potius obediant consuetudini Laicorum, quàm propriæ ipsorum, cum vna, & eadem sit, & suæ, non autem laicorum, prout Iuris est, regulari censendi sunt, ita Roch. de Cur. vbi supra num. 65. de mente Ant. de Butr. Gemin. & aliorum in dicto cap. Ecclesia, ponens exemplum in consuetudine inducta promiscuè in loco tàm per Clericos, quàm per Laicos: Idem voluit Dominic. & Imol. in capitulo ad nostram per illum text. de probat. Hostiens. in Summa de consuetud. §. final. vers. sed pone, quod inter laicos.

248 Decimò, vt non procedat regula respectu bonorum emphiteoticorum Ecclesię, quia compræhenduntur in generali statuto laicorum respectu vtilis dominij, ita Roch. de Curt. vbi supra numero 84. de mente Alexand. consilio nono, ponderatis, col. prima, vol. 5. facit quod notat idem Alexand. cons. 101. visis in fin. volu. 1. vbi allegando Andr. de Isern in cap. primo, numero 56. & seq. quæ sint regalia, dicit, quod emphiteutæ ecclesiarum tenentur ad collectas ratione fructuum, quos colligunt. & ita dicit obseruari de consuetudine, limitationem sequitur Anchar. cons. 125. visis, & diligenter ruminatis, numero septimo, vbi dicit, quod tale Ius vtile in re Ecclesiastica non dicitur Ecclesiasticum, sed prophanum, & cum suprascri-

ptis

ptis tenuit Federic. de Sen, cons. 3. incip. quæstio talis est Bald. cons. 31. libro primo, Bertran. cons. 4. libro primo, Decian. dicto tractat. crimin. lib. 2. cap. 35. numero 14. Ruin, cons. 70. numero vndecimo, libr. 5. vbi dixit, quod de tali vtili dominio iudicatur sicut de quolibet alio Iure laicali, & temporali, respectu tamen præiuditij, & interesse laicorum dominorum vtilium, secus respectu Ecclesiæ præiuditij, vt idem voluit, & declarauit etiam Anchar. cons. 434. incip. postquam ista domina Ias. in l. prima, num. 12. C. de indict. iud. toll. Rolan. cons. 18. num. 28. Menoch. de arbitr. Iud. cas. 180. numero octauo, & nouissimè in cent. 6. cas. 562. vbi ** numero 30. testatur hanc opinionem veriorem, & magis communem.

249 Sublimita tamen vt prædicta limitatio, non procedat etiam respectu vtilis dominij, & emphiteotæ quoad munera, & onera sordida, ad quæ cum non teneatur emphiteota Fisci, & Principis, l. penult. C. de excusat. mun. libro decimo, ita nec emphiteota Ecclesiæ poterit grauari eorum causa, ita idem Menoch. d. cas. 562. numero 31. iuribus, & auctoritatibus ibi per eum, ibique docet, quæ dicantur munera sordida, ex l. maximarum, C. de excusat. mun. lib. 10. vbi recitantur latè, & ibidem Bart. Ioan. de Plat, & Luc. à Pen.

250 Vndecimo, Limita, vt non procedat in statuto laicorum, per quod excludantur Clerici à benefitijs inductis per ipsa statuta, quia tale statutum valet contra Clericos, ita Roch. de Curt. vbi supra numero 35. per Bald. in l. de quibus, columna 19. versiculo sexto, quæro an Clerici, ff. de legibus, & in l. si quis Curialis, C. de Episcop. & Cler. & in dicta authen. cassa, vers. sed quæritur, C. de sacrosanct. Eccles. idem voluit Calcan. consilio septimo, numero 17. vers. item, ibidem Ancharan. in cap. & quæ de reg. Iur. in sexto, vbi dicit, quod tale statutum non dicitur contra libertatem Ecclesiasticam, quia reducit Clericos ad metam Iuris communis auferendo sibi benefitium proprij statuti, vel priuilegium ex statuto concessum, quod fieri potest, & ratio est, quia nemo tenetur de suo facere alteri benefitium, cap. præcariè, il primo, 10. quæst. 2. nec per hoc, qui benefitium non impendit, dicitur facere iniuriam, ita Felin. in dicto cap. Ecclesia, num. 81. vers. 2. declara, vbi etiam Dec. numero 226. Decian. dicto tractatu criminali, libro secundo, capitulo 35. numero septimo, Bald. in l. prima, in 6. quæst. C. de contrahen. empt. & nos supra.

251 Sublimita, nisi ageretur de statuto aliquo, quod specialiter, & expræsse prius aliquod benefitium, seu Priuilegium Clericis concessisset, nam etiam per statutum superueniens excludens Clericos à benefitio statutorum, tale statutum non censeretur reuocatum, nec istud secundum operaretur in præiuditium Clericorum, quoad primam, quia illud dispositum in primo erga Clericos exprçsse videtur transijsse in priuilegium ipsorum, & cum tali casu dicatur Priuilegium concessum non subditis, non videtur posse reuocari, ita Dec. in dicto cap. Ecclesia Sanctę Marię, numero 238. per cap. nouit de Iudic. & hoc pacto procedere ait, quod per hoc dixit Barthol. in l. Priuilegia, C. de sacrosanct. Eccles. vbi notauit, quod Ciuitas non potest reuocare ęlemosinam, quę uigore statuti consueuit dari Religiosis, & idem fuisse de mente Dominic. in dicto cap. primo, nouit de Iud. & Archid. in cap. quicunque, 11. quæstione prima, ubi uoluerunt, quod nec Imperator priuilegium semel concessum Ecclesię reuocare potest, faciunt notata in cap. quę in Ecclesiarum de constitut. ubi Abb. in tertio notab. Dec. numero sexto, Anton. de Butr. num. 3.

Imol,

Imol. numero 6. & comprobat Couar. pract. quęst. dicto cap. 31. quarta Conclus. & secundum istam doctrinam fuit iudicatum nouissimè Romæ in sacro Rotę Audit. in vna Valentina Gabellę coram R. P. Domino Pamphilio nunc meritissimo Cardinali, & de hoc nos etiam supra, & secundum illam hæc etiam intellige.

252 Limita Conclusionem in ijs, quæ respiciunt solemnitatem actus † introductum
253 à statuto, ad validitatem ipsius actus, nam quoad illam etiam Ecclesiastici ex huiusmodi statuto tenentur, & ligantur, vt nos latè in conclusione, quod statutum loci contractus attendatur in tertia ampliatione ad primam intelligentiam.

254 XIII. Limita, vt non procedat conclusio in his, in quibus statutum disponendo esset conforme Iuri communi, & de eisdem in Iure Canonicum modicum haberetur, quia in alijs, in quibus Ius Canonicum deficeret, & suppleret statutum in conformitatem Iuris communis, comprahenderet Ecclesiam, & Ecclesiasticas personas, si credimus Barbat. dicto consil. 14. col. 6. vers. item istud statutum videtur conforme Iuri communi, vol. 2. allegans ad id Petr. de Anchar. in repet. d. cap. 1. de constitut. in 6. car. vbi quærens quoad Ecclesiam, & Clericos quid in materijs, de quibus in Iure Canonico modicum habemus, sed in Iure Ciuili copiosè, puta in contractibus, vt commodati, depositi, locati, emptionis, venditionis, & pignoris, & dicit se credere, quod personæ Ecclesiasticæ, & Ecclesiæ, postquam in accipiendo, & retinendo, & disponendo de bonis temporalibus, & de omnibus prædictis titulis sunt capaces, quod subiaceant legibus, quæ prodita sunt super talibus bonis acquirendis, & retinendis.

255 XIIII. Limita, quoad obseruantiam dierum festorum, quam Laici Superiores possunt vti Religiosi, & pij eorum subditis præcipere, ac eidem contrauenientes punire arg. tot. tit. C. & ff. de fer. & probatur ex vniuersali omnium locorũ consuetudine, in quibus passim leges, & statuta contra non festantes festa reperiuntur, & ex cap. irreligiosa de consecrat. distinct. 3. & ex doctrina, Bal. in cons. 166. nu. 2. lib. 5. Maran. in 4. par. Spec. §. validum, aut inualidum, nu. 91. respondendo etiam contrarijs Dec. in l. milites, num. 18. C. de milit. testam. Beat. Antonin. in Sum. sacr. Theolog. part. 2. tit. 9. cap. 7. in princ. & in §. festa autem Summ. Syluestr. in verb. Dominica, numero secundo, & tertio, & facit, quia laicus superior potest suos subditos laicos punire de omni delicto nedum sæculari, & profano, sed etiam Ecclesiastico, Abb. in cap. cum sit generale, numero 31. de for. competen. & ratio est, quia non inconuenit pœnas temporales à temporalibus etiam superioribus adijci contra illud crimen, quod Ecclesia ipsa improbat, & damnat Couarruu. in Epit. de spons. part. 2. cap. 6. num. 18. cum duobus sequen. immò, vt dicebamus nedum potest laicus superior dictam obseruantiam præcipere, sed etiam ex pietate Christiana ad prædicta tenetur, cum veneratio Dei, & eorum, quæ Dei sunt, sit Religio, qua omnes obligamur, & quæ nobis ex iure ipso naturali, & diuino etiam insinuatur Beat. Antonin. dicto cap. 7. in princ. Nauar. in Manuali, cap. 13. num. 1. Vnde non est dubium quin, & à rerum initio publica Magistratus auctoritas subditos in hoc conseruauerit, summaque diligentia, ne quis ab ea deflecteret, cauerit & quod etiam hodie cauere possit, cum in his, quæ ad benè, beatèque viuendum secundum naturalem rationem pertinent laicis superioribus à Deo immediatè iã inde ab exordio Mundi potestas data sit Nauar. cons. 25. num. 3. de senten. excommun. & in cap. nouit, notab. 3. num. 86. de Iud. Hinc etiam blasphæmos, deierantes,

tes, sacrilegos, & id genus alios quod à natura eã oĩa minimè perpetrãda esse cuili bet insitum sit, & Republicæ intersit, vt huiusmodi homines pœnis afficiantur, etiam punit sæcularis potestas, cap. 2. de maledict. Ancharan. cons. 15. incip. spiritualis Iudex, Calder. cons. 236. Socin. cons. 119. col. 2. vers. circa 2. vol. 4. Vnde etiã Pius Quintus sanctissimæ memoriæ eius 5. Constitut. huiusmodi dierum festorum obseruationem, quantum potuit nedum locorum Ordinarijs, verum etiam alijs Magistratibus commendauit eisdem districtè præcipiendo tandem, vt eam diligẽter obseruari procurent, sub pœnis arbitrio ipsorum imponendis, & moderandis.

Nec potest dici meo iuditio, vt aliqui voluerunt, quod dicta Constitutio quoad Magistratus sęculares procedat, dummodò præsupponatur delictum adesse, non autem si de hoc disputetur, quia cum eadem Constitutio vnica, & eadem oratione tàm de locorum ordinarijs, quàm de Magistratibus sæcularibus quoad prædicta loquatur ibi; Quo verò in diebus præfatis opus aliquod illicitum fecisse depręhensus fuerit præter vlctionem, & amissionem animalium, quibus ad vecturam vtetur, etiam graues pœnas incurret arbitrio nostro, seu vicarij nostri in vrbe. In alijs autem locis arbitrio Ordinariorum, vel aliorum Magistratuum; ita vt præuentioni locus sit, & infra debita cum reuerentia obseruari faciant sub pœnis arbitrio ipsorum imponendis, & moderandis, non potest, inquam, quoad sæculares ad delictum iam in esse deductum restringi, & quoad Ecclesiasticos etiam quoad illius cognitionem, & decisionem ampliari ex vulgata regula quod determinatio vna respiciens plura determinabilia vniformiter omnia determinat, l. quamuis, C. de impub. & alijs substit. Vnde si Vicario Papę in vrbe, in alijs autem locis arbitrio Ordinariorum, vel aliorum Magistratuum Summus Pontifex nedum huiusmodi curam remisit, sed, vt etiam diximus, inter eos præuentioni locum reliquit, si Vicarius in Vrbe, & in alijs locis ordinarij habent circa prædicta cognitionem ex dicta bulla, non est, ni fallor, vnde ab ea remoueri possit Magistratus sæcularis, qui ab eadem Constitutione nedum indistinctè pari passu in prædictis procedere cum Ecclesiasticis statuitur, sed etiam illos præuenire posse determinatur; vltrà quod verba ipsius Constitutionis huiusmodi cognitionem etiam in sæcularibus superioribus important, cum omnia sub pœnis arbitrio ipsorum imponendis, & moderandis relinquantur, nec arbitrari Iudex poterit, an in vno casu sit pœna augenda, vel moderanda, nisi & circa huiusmodi casus qualitates, personas, & circumstantias prius intelligendo cognoscat, & cognoscendo perpendat, & arbitretur ad trad. latè per Menoch. de arbitr. Iud. lib. 1. q. 1. cum plur. seq.

Nec obstat, quod hi, qui huiusmodi curam à potestate laicali segregatam contendunt, opponunt, videlicet quod imò festiuitates Dei, & Sanctorum, ac obseruationis illarum præceptum ab Ecclesiastica sola potestate dependet, & quod hæc est materia merè Ecclesiastica, de qua per consequens nihil quoad laicos, Doctores in cap. licet. de fer. Anton. de Butr. in cap. conquæstus, num. 19. eodem titulo, Scribent. in dicto cap. cum sit generale de for. compet. Beat. Antonin. & Summ. Syluestr. vbi supra cum similibus; Quia respondetur, quod hoc est verum quoad peccatum, vt infra, & quoad inducẽdas festiuitates de nouo, & quoad festiuitates Sanctorum nondum approbatorum ab Ecclesia, quæ certum est, quod omninò dependent à sola Ecclesia, & à Summo Pontifice, & in quo nedum laici, sed nec Episcopi ipsi habent auctoritatem, & circa quæ, si laicus superior, quicumque esset,

ter, delinqueret, ex suo marte, & ex propria lege Sancti, nondum ab Ecclesia approbati, festum ordinando, vtique esset peccare in materia merè Ecclesiastica, & esset delictum merè Ecclesiasticum, & ad solos ecclesiasticos superiores spectans, sed secus est, quoad festiuitates, & solemnitates Sanctorum iam canonizatorum, & ab Ecclesia approbatorum, de quibus loquimur, quarum obseruationem statuere, nedum non est merum Ecclesiasticum, sed potius est debitum, & proprium cuiuscumque superioris verè Christiani, prout sic colligitur ex dist. gloss. in ca. pronunciandum, de consecr. dist. 3. & B. Anton. d. c. 7. vers. hoc verum esse de festo Sanct. qui sunt canonizati, & Sum. Siluestr. in d. verb. Domi. nu. 3. vers quod limita primo, & per Doct. in c. fin. de fer. & in c. 1. de reliquijs, & vener. Sanctorum, & prout suadent multa adducta per Ludou. Carb. in suo tractatu de legibus, libro septimo, disputatione secunda, & si crimen esset merè ecclesiasticum ab Ecclesia tantum prohiberetur, vel laici de illo se impedire non possent iuxta doctr. Abb. in dicto cap. cum sit generale, de for. compet. ponens exemplum in crimine hæresis, & quando dubitatur de substantia vsuræ, & pro suprascripta limitatione adest additio ad gloss. in l. si feriatis, ff. de fer. vbi habetur, quod per consuetudines, & statuta laicorum possunt feriæ iudici, & indictæ tolli, quia decretalis dicit, quod etiam in ferijs in honorem Dei seruentur consuetudines, & statuta laicorum.

256 Amplia limitationem, vt etiam laicus ex aliqua causa dispensatus ab Episcopo, vt possit operari in die festo, poterit tamen contra prohibitionem de illo die festo à suo Superiore laico emanatum operans puniri, quia quod dicitur, quod omnis licentia operandi in die festo spectat etiam respectu laicorum ad Ecclesiam, Dominic. Sot. de iust. & iur. libro 2. quæst. 4. artic. 4. post med. vers. sed tamen alia sunt, & versiculo quinta causa, Couar. in simil. dicto cap. 6. numer. 18. vers. secundum multò minus obstat, intelligitur quoad peccatum incurrendum, vel non, in quo etiam laici subduntur Ecclesię, nec de hoc Superior Laicus, qui de peccato non cognoscit, se impedire potest, cap. nouit de Iudic. Fusc. de visit. lib. 2. cap. 21. num. 4. & 41. Sed non per hoc laicus hoc respectu peccati excepto, eximitur quoad reliqua propter dictam licentiam Ecclesiastici a Iurisdictione, & obedientia sui superioris laici, qui ideò poterit punire suum subditum non obseruantem prohibitionem à se factam circa festorum obseruantiam, non obstante licentia Episcopi, quæ concernit, vt dicebamus, peccatum solùm, & relaxatio ab onere peccati facta à Superiore Ecclesiastico non impedit iuditium, & poenas temporales in eadem re à Superiore laico indictas, nec in hoc vertitur aliquod præiuditium Ecclesiasticæ Iurisdictionis, cum laicus de peccato non se intromittat, sed solùm punit suum subditum inobedientem, & vnaquæq; potestas hoc pacto suo vtitur iure, Couar. var. resol. lib. 2. c. 10. nu. 3. Farin. de inquisit. q. 4. nu. 5. Et licèt malè aget Superior laic. iniustè tali casu fortè puniendo subditum, qui rutè etiam quoad Deum, & in conscientia operatur iuxta licentiam superioris spiritualis in illo die festo, tamen quia posset idem laicus sic dispensatus ab Ecclesiastico, operari, vel in contemptum ordinationis sui superioris laici à quo non curauit requirere, & obtinere li. entiam, vel alio modo, vel etiam dato, quod superior laicus iniustè vexaret in hoc suum subditum laicum, tamen nihil de hoc cum Iudice Ecclesiastico, qui diuisum habet Imperium cum ipso Iudice, & Superiore Laico, nec super eo per consequens quoad prædicta intendere poterit, sed dictus superior laicus iniustè se gerens hoc pacto

erga suum subditum habebit quoad conscientiam Deum vltorem, & de hoc aget cum suo Confessario, vel in reliquis erit recurrendum ad illum, quem ipse in Superiorem recognoscit pro remedio iuxta not. in cap. duo sunt, 96. dist. & in d.c. nouit de Iudic. & in c. solitæ de maiorit. & obed.

Verum, quia hæc me adnotante audio ortam fuisse differentiam occasione præmissorum circa obseruationē festorum pœnas violantium, & circa dispensationem de operando in die festo, non obstante prohibitione inter Serenissimum Senatum nostrum, & Reuerendissimum nostrum Episcopum, eaque de causa fuisse recursum ad sacram Congregationem Illustrissimorum Cardinalium super Sacri Concilij Tridentini interpretatione, ideò omnia à me hic dicta à resolutione prædictorum Illustrissimorum Dominorum Cardinalium regulari, ac reformari intendo, & protestor, eidemque omnia hic scripta subijcio.

257 Est tamen animaduertendum, quod licèt ex suprascriptis videatur permissum superioribus laicis de festorum obseruatione statuere, hoc tamen est intelligendum in augumentum ipsorum festorum, non autem in violationem, aut contrauentionem, ita Summ. Angel. in vers. dies festos, & Summ. Siluestr. in d. verb. Dominica, numero quarto, vers. limita verum, unde si laici subditi irreligiosè se gererent in festiuitatibus intuitu licentiæ eorum superioris laici, possent nihilominus ab Ecclesiastico, non obstante dicta licentia, pœnis ab eo indictis puniri, & corrigi, quia si, vt dicebamus, auctoritas laicalis, & temporalis non desinit in suis subditis laicis, quoad laicalia, & temporalia, non obstante in prædictis licentia Ecclesiastica, in his tamen, quæ Dei sunt, & concernunt salutem, & utilitatem animarum, non eximit eos à Iurisdictione Ecclesiastica, Fusc. dicto capit. 21. numero 40. & 41. Doct. in cap. primo, de constit. & in capit. 2. §. statuto, eodem titulo, libro sexto, sed licentia superioris laici tunc operabitur, quod contraueniens obseruationi festorum per laicum superiorem ordinatæ, non poterit pœnis in dicta ordinatione contentis puniri, iuxta in simili not. per Felin. in d.c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 109. & per Abb. in d. conf. 83. in fin.

258 Et generaliter nota distinctionem circa obligationem Clericorum propter statuta laicorum, quod aut loquimur in extraiuditialibus, aut Iniuditialibus; In primo casu considerandi sunt isti tres casus; Primò an statutum laicorum disponat circa certam solemnitatem adhibendam in aliquo contractu tempore contractus, & tunc, si contractus factus sit per Clericum cum laico sine illa solemnitate, non valebit contractus, siue sit statutum laicorum, siue Clericorum, cum non possit subdito sine lege sui Superioris, cap. 2. de maiorit. & obed. l. sancimus, vbi not. C. de donat. & in vtroque foro iudicabitur secundùm tale statutum, & ita concludit Capreol. vbi supra, num. 58. & Felin. in dicto cap. Ecclesia, num. 82. vers. quartus casus ea ratione, quia dicitur tali casu nata obligatio propter resistētiam statuti, l. lex in venditionibus, ff. de fideiussor. & ideò Clericus contrahendo cum laico, omissa solemnitate statuti, nulliter contrahit, ita etiam Abb. in dicto cap. Ecclesia in repet. & in dicto cap. quod Clericis de for. compet. dicens, quod si Card. & Anton. istum casum considerassent, aliter scripsissent, & adducitur in simili Federic. cons. 85. statuta Ciuitatis Perusiæ, & Castren. cons. 159. in præsenti causa visis, & examinatis in fin. & conuenit dictum Alex. cons. 93. lib. 2. vbi dixit, quod inuestitura facta per Clericum laico, non vocato possessore iuxta formam statuti laicalis, est nulla, &

la, & hanc dixit communem opinionem Doctorum, Maluas. consilio tertio, numero vigesimoquinto, Roch. de Curt. in dicto tractat. de statut. d. quæst. 11. numero 75. vbi latè, & facit, quod si statutum irritet donationem non insinuatam, quando excedit certam summam, si fiat talis donatio Clerico à laico non facta insinuatione, non tenebit secundum Felin. in dicto capitulo Ecclesia, numero 82. versic. modò ex isto casu, & Abb. in dicto capit. quod Clericis per not. in dicta l. sancimus, C. de donat. secus tamen si non fuisset facta Clerico intuitu ipsius, sed fieret Ecclesiæ, quia in Ecclesia cessat causa requirens insinuationem, nempè suspicio fraudis, & ita communiter Doctor. tenere testatur idem Felin. vbi supra, & quod Clerici teneantur seruare solemnitates in contractibus dispositionis statuti laicorum dixit Lamberteng. in dicto suo tractat. de contract. in fin. quæst. 39. numero 139. vbi hanc opinionem veriorem esse testatur, & ibi recitat contrarium tenentes, & nos ad hoc etiam in Conclusione, quod statutum loci contractus attenditur, vbi latè.

Secundo casu, aut statutum loquitur circa rem laici, vt si dicat, quod talis res ex aliqua iusta causa non possit alienari, & tunc si Cler. eam emat à laico, non valebit ipsa alienatio, cum venditor eam non possit alienare ob statutum rationabiliter disponens circa materiam subiectam, quod ideò tenet arg. not. in dicto capitulo secundo, de maiorit. & obed. & d. l. lex, ff. de fideiussor. nec tale statutum dicetur esse contra libertatem Ecclesiæ, nec ligare Clericos, sed tantùm subditos, ex quo statuit circa res subditorum, & dum sunt ipsorum, & ex quo talis prohibitio est facta tempore habili, & ex rationabili causa, non autem in fraudem Clericorum, aut Ecclesiæ, & in odium ipsius iuxta not. vt supra in prima illatione ad cõclusionem, & per ea, quæ not. Barthol. in l rescripto, ff. de muner. & honor. & secundùm hoc statutum iudicabitur in vtroque foro, ita Felin. in dicto cap. Ecclesia, numero 84. adducens exemplum in re dotali, vtputa si statutum dicat, quod res dotalis non possit alienari, nam si Clericus emat, non valet alienatio, quia inhabilitatur vendens, & res vendita ab habentibus auctoritatem, unde naturalis obligatio non oritur, l. cum lex, l. non dubium, C. de legibus, nec dicetur hoc statutum, vt supra ligare Clericum, & statuere in illum, sed tamen subditum uendentem, & quoad rem venditam, quę est eius potestatis, & impedit obligationem oriri ex contractu, & super re sua quilibet potest statuere, l. Iure mandata, C. mand. & ita decidit etiã Abb. in d. c. quod Clericis, Roch. de Curt. ubi supra num. 78. & ibi latè Capreol. ubi supra, num. 50.

Tertio casu, aut statutum disponit circa personam, ut quod aliquis debeat facere aliquid, puta appræhendere possessionem infra certum tempus post contractum & tunc non ligabit Clericos, sicuti non ligabitur è contra laicus ex statuto Clericorum talia disponente, ita idem Capreol. ubi supra, numero 60. per ea, quæ not. Barthol. in dicta l. prima, C. de Summa Trinitate, & fide Catholica, & in l. prima, ff. de tutor. & Curat. dat. ab his, & in l. prima, C. de sacrosanct. Eccles. & supra tactum est.

Secundo autem casu quando disponit circa iuditialia, seu explicanda in iuditio dic, quod aut statutum respicit ordinatoria, aut decisoria, si ordinatoria, compræhẽdet etiam Clericos, & eos ligabit ad illius obseruantiam, ut supra fuit ostensum in secunda limitatione, si decisoria, nunquam, ita Doctor. communiter in dicto

L 2 cap.

cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ,& in dicto cap. quod Clericus, de foro competen. & hanc claram, & indubitatam Doctorum sententiam testatur Rolan.à Vall. consil. 33. numero sexto, libro tertio, & ita omnes sentire in dicta l. cunctos populos, dicit Decian. respons. 109. numero 39. libro secundo, Bertazzol. consilio crimin. 469. numero nono, libro secundo, ubi ideò dixit, quod statutum loquens de instantia, tanquam concernens ordinatoria, ligat, & compræhendit Clericum, secus si ageretur de desertione causæ, quia eo casu diceretur respicere decisoria idem Ceph. consil. 273. numero 30. libro 2. & nos supra in hac eadem Conclusione, & in Conclusione, quod Statutum non ligat forenses, & quod Statutum loci contractus attenditur.

ARGVMENTVM

Statuta recipiunt interpretationem à Iure communi, & quid ab alijs Statutis, ab obseruantia, à prefatione, à Rubrica, & ab alijs.

1 *STATVTA recipiunt interpretationem passiuam, & declarantur a Iure communi.*

2 *Quando per statutum inducitur aliquod munus personale, omnes leges, quæ de muneribus personalibus subeundis loquuntur, possunt ad talis statuti interpretationem adaptari.*

3 *Si statutum confirmat aliquod testamentum, quod alias de iure communi non valeret, tunc leges omnes loquentes de testamentis, habebunt locum circa interpretationem dispositionis talis statuti loquentis de huiusmodi testamento.*

4 *Statutum permittens filias familias testari, interpretatur proui de Iure, vt scilicet non per hoc possit disponere de dote profectitia, quæ fuit stipulata reddi patri.*

5 *Si statuto cauetur, quod mulier post mortem viri possit eius domum inhabitare, & ibi habere alimenta, & nihil vltra, etiamsi maritus eam reliquerit dominam, & vsufructuariam omnium bonorum, interpretabitur ex eo, quod in tali casu disponit ius commune.*

6 *Si extat statutum, quod maritus, stantibus filijs non possit relinquere quicquam in vltima voluntate eius vxori, si tamen maritus eam reliquerit dominam, & vsufructuariam, & filij, qui extabunt tempore Legati, defecerint, habebit vxor integrum vsumfructum.*

7 *Stante statuto, quod executiones debitorum fiant contra hæredem, sicut contra defunctum, cum defunctus possit in solidum conueniri, tamen si hæres confecerit Inuentarium, non poterit iuxta Iuris communis dispositionem fieri executio contra eum, nisi quatenus importabunt facultates hæreditatis.*

8 *Quando statutum loquitur super aliqua dispositione à iure communi interpretata, vt putà de debito, debitore, & creditore, quæ verba a iure communi interpretata importat nedum principalem debitorem, sed etiam eius successorem semper, & de debitore, & de eius successore, & prout ius commune ipsum intelligit interpretabitur pariter, & statutum.*

9 *Stante statuto, quod ille Doctor aggregetur Collegio, qui plures albas habuerit, quàm nigras, si voces fuerint pares, ille tamen admittetur, si maioris erunt auctoritatis illi, qui pro eo voces dederit.*

10 *In partis dandis attenditur non tàm numerus, quàm auctoritas vocum.*

11 *Canonici Lunen. Sarzanen. admonentur pro partitis, quæ quotidie dantur, & proponuntur in eorum Capitulo.*

12 *Quando duo fuerunt electi, qui haberent voces æquales, ille obtinebit, qui pro se habuerit Priorem, Sacristam, & similes, qui sunt in dignitate, & prefertur ei, qui habuerit voces aliorum Canonic. simplicium, dignitatem non habentium.*

13 *Archi-*

45 Fen-

45 *Feudalia subiacent dispositioni confiscandorum quando aliter dispositio verificari non potest.*
46 *Falsum à statuto punitum intelligitur de eo falso, per quod inciditur in aliquod caput, l.Cornel. de fals.*
47 *Arbitrium Iudici à statuto concessum intelligitur de arbitrio regulato à iure.*
48 *Operam praestans ad delictum, quomodo punietur vigore statuti imponentis eandem poenam operam praestanti, & delinquenti.*
49 *De spe statutum loquens debet intelligi de spe probabili.*
50 *Quaestiones facti non iuris veniunt in compromisso vigore statuti faciendo.*
51 *Debitor non potest capi vigore statuti, nisi praecedat citatio.*
52 *Periculum vbi est in mora citatio mittitur,*
53 *Fideiussorem a praestando excusatur, qui fideiussorem non inuenit,*
54 *Minorum contractus absque propinquorum auctoritate valebunt, non obstante statuto huiusmodi auctoritatem requirente, quando propinqui deficiunt.*
55 *Notarius vnus sufficeret in confectione instrumenti, non obstante statuto duos requirente, si duo haberi non poterunt.*
56 *Exceptio litis ingressum impediens non excluditur a statuto exceptiones excludẽte.*
57 *Statutum Ianuae, lib.2.c.3. sub Rubr. de caus. execut. interpretatur.*
58 *Solemnitates aliàs de iure communi introducta non censentur resecta a statuto nouas solemnitates in eodem actu adhiberi mandante.*
59 *In obligationibus minorum debent seruari etiam solemnitates Iuris, vltra inductas a statuto, nisi vt num. seq.*
61 *Statutum Ianuae, lib.4.cap.20. §.bis verò ponderatur.*
62 *Statuta debent reduci ad concordiam cum iure communi.*
63 *Statuto inhaerendum est, nullo alio attento, quando ita apparet de mente statuẽtium.*
64 *Coniecturis non est opus in claris.*
65 *Praeferendi in aliquo honore vigore statuti intelligitur, si sunt idonei.*
66 *Aufugiens non habetur pro confesso non obstante statuto, quando habuerit iustam causam fugiendi.*
67 *Vnica tantum gabella de contractu, & illa in loco contractus est soluenda.*
68 *Praescriptio non habet locum non obstante statuto, nisi data facultate agendi.*
69 *Negligentia vbi non adest, non debet esse poena.*
70 *Poena imposita offitiali non inquirenti intelligitur data scientia delicti.*
71 *Statutum disponens idem, quod ius commune, recipit omnes limitationes, ampliationes, & declarationes, quas recipit ius ipsum commune.*
72 *Dispositio casus veri verificatur in casu ficto, si statutum loquitur in materia Iuris, in qua casus verus, & fictus aequiparantur.*
73 *Interpretatio a iure communi admittitur in statuto etiam formam inducente.*
74 *Interpretatio eadem fit ad ius municipale de vna lege, quae fit de ipsa lege ad alium.*
75 *Legatum factum vxori praesenti, & sibi stipulanti transit in vim donationis causa mortis.*
76 *Interpretatio admittitur in statuto a iure communi etiam in alterius per ipsum statutum vltra ius commune.*
77 *Interpretionem recipit statutum a iure communi etiamsi deberet intelligi ad litterã, quando intelligi, vt num 78.79.& 80.*

81 *Fran-*

81 Fraudis, & absurditatis euitandi causa admittitur omnis interpretatio in statutis.
82 Statutum Ianuæ sub rubr. de extrinseco intellectu.
83 Significatio dubia verbi in statuto quomodo declaretur.
84 Improprịantur verba, vt habeat locum interpretatio proueniens a Iure in statuto.
85 Ciuitatis dominantis statuta dant intellectum statutis subditorum.
86 Subditorum statutis deficientibus recurritur ad statuta Ciuitatis dominantis.
87 Interpretatio facilius admittitur, quàm inductio noui iuris.
88 Ius commune seruatur non statutum Ciuitatis dominantis, stante statuto, quod deficientibus statutis recurratur ad ius commune.
89 Iuris communis appellatione, nisi aliter addatur, intelligitur de Iure Romanorum.
90 Iuris communis appellatione non venit Ius præcipuum alicuius Ciuitatis.
91 Principi quod placet, legis habet vigorem.
92 Ad Ciuitatis dominantis statuta recurretur, non obstante statuto de recurrendo ad ius commune, quando ita dici fuisset obseruatum.
93 Mutanda non sunt, quæ diutinam habuerunt interpretationem.
94 Imperio Romano omnes subiacent.
95 Principis statuta dicuntur Ius commune subditis.
96 Interpretationi ex obseruantia prouenienti standum est.
97 Ius commune erit seruandum, non obstante statuto de recurrendo ad statuta Ciuitatis dominantis, quando ita esset dici obseruatum.
98 Absurdi, vel superfluitatis euitandæ causa iuris communis appellatione veniunt statuta Ciuitatis dominantis.
99 Iuris communis appellatione, quando veniat ius municipale.
100 Iuris appellatione simpliciter venit tàm ius commune, quàm Ius municipale.
101 Sarzana statutum consideratur.
102 Consuetudo Ciuitatis dominantis seruabitur, deficiente consuetudine subditorum in aliquo casu.
103 Constitutio noua intelligitur, & distinguitur secundum antiquam.
104 Reformationes statutorum magis recipiunt interpretationem à statutis reformatis, quàm à Iure communi.
105 Reformatio etiam cum clausula aliquo alio statuto non obstante recipit interpretationem à statutis reformatis.
106 Clausula reuocatoria statuti eatenus statutum reuocat, quatenus cum ipso reuocante repugnat.
107 Statutum nouum ab antiquo declaratur, non obstante dictione taxatiua.
108 Taxatiua dictio non operatur in casus concordes, vel concordabiles.
109 Antiqua statuta declarantur à nouis.
110 Statuta vno, & eodem contextu condita adinuicem declarantur.
111 Ius commune sicut se habet ad Ius commune, ita statutum ad statutum.
112 Pars vna statuti ab alia declaratur.
113 Præcedentia verba statuti à sequentibus interpretantur.
114 Æquiuocum verbum statuti declaratur à dispositione eiusdem alibi de tali verbo expresso.
115 Referens à relato regulatur.
116 Statuta recipiunt interpretationem potius ab alijs statutis, quàm a iure.

117 Sim-

162 *Consuetudo interpretatiua dicitur potius assuetudo.*
163 *Arbitrio Iudicis relinquitur ex quib actibus inducatur consuetudo interpretatiua.*
164 *Consuetudo admittitur ad interpretationem statutorum, quæ non aduersatur statut.*
165 *Consuetudo inducitur per decennium.*
166 *Consuetudo facit valere statutum, quod aliàs non valebat.*
167 *Obseruantia facit actum de inualido validum.*
168 *Consuetudo facit, quod statuta obseruentur, licet sit dubium, an de Iure valeant.*
169 *Consuetudo contra quam non extat memoria, non indiget probatione.*
170 *Consuetudo reducens ad ius commune dicitur fauorabilis.*
171 *Consuetudo interpretatiua inducitur ex duobus, vel tribus actibus.*
172 *Consuetudo interpretatiua iudicatum ex obseruantia maioris partis populi.*
173 *Vsus communis loquendi ille dicetur, qui erit frequentior in Ciuitate.*
174 *Consuetudo interpretatiua habet locum quousque sumus in verbis dubijs statuti.*
175 *Casus si occurret non determinatus à statuto, neque à consuetudine quid agendum.*
176 *Præfatio statuti tribuit ei intellectum.*
177 *Præfatio statuti ostendit illius causam finalem.*
178 *Dispositio sequens à præfatione restringitur, & declaratur.*
179 *Præfatio statuti si est generalis, generaliter etiam statutum intelligetur.*
180 *Præfatio præbet intellectum toti legi.*
181 *Præfatio mentem disponentis, & causam dispositionis demonstrat.*
182 *Præfatio vbi non habet locum, nec statutum locum habebit.*
183 *Statutum aliàs strictè interpretandum ob præfationem largè interpretabitur.*
184 *Ratio proemij censetur in sequentibus repetita.*
185 *Mens statuentium, & ratio plus est attendenda, quàm verba, & dispositio statuti.*
186 *Ratio motiua statuti vbi cessat, cessat & statutum.*
187 *Conclusioni statuti stabitur potius quàm præfationi, nisi vt num. 188.*
189 *Rubrica dat interpretationem statuto.*
190 *Rubricarum ex diuersitate ostenditur diuersitas sensus statutorum.*
191 *Rubrica declarat textum dubium.*
192 *Rubrica ostendit mentem statuentium.*
193 *Interpretatio illa est sumenda, quæ est magis consona Rubricæ.*
194 *Prælatio ellicitur ex ordine Rubricarum.*
195 *Rubrica dispositiuè loquens prout nigrum indicatur.*
196 *Rubrica sine textu allegatur ad decisionem causarum, si habet rationem perfectam.*
197 *Rubrica ob generalitatem ampliatur statutum.*
198 *Statutum exorbitans propter generalia verba dispositiua Rubricæ generaliter intelligitur.*
199 *Statutum, quod extantibus masculis, fœmina non succedat, declaratur.*
200 *Rubrica si est generalior nigro attenditur, non obstante, quod nigrum limitatè loquatur, quod dic, vt num. 201.*
202 *Rubrica perfectam rationem habere, quando dicatur.*
203 *Rubrica magis quàm statutum, quando attendatur.*
204 *Baldi dicta aliquando contraria concordantur.*
205 *Rubrica particulares casus exprimens, non dicitur generaliter loqui.*
206 *Rubrica generalitas restringitur, vt iniquitas euitetur.*

207 *Ini-*

207 *Iniquitas vt euitetur Rubrica debet potius reddi superflua.*
208 *Rubrica si est contraria dispositis in statuto, cedit statuto.*
209 *Rubrica operatur interpretationem in obscuris, non autem in contrarijs.*
210 *Statuta in materia proportionata interpretantur in omnibus, vt mens testatoris.*
211 *Ius commune fictè aliquid disponens non accommodatur ad interpret. statutorum.*
212 *Fictus casus, vt comprahendatur a statuto, debet specialiter exprimi.*
213 *Statutum puniens committentem delictum non comprahendit attentantes solum.*
214 *Statutum de portantibus perlis, non intelligitur de fictis.*
215 *Persona appellatione non venit Communitas in statuto.*
216 *Consensus requisitus a statuto intelligitur de vero, et non de illicito per taciturnitatē.*
217 *Conuictus non dicitur in statuto deficiens in probatione Canonica.*
218 *Fictio habet locum in statutis, quæ sunt secundum, vel præter ius commune.*
219 *Statuta non deuiantia a dispositione iuris recipiunt omnes iuris interpretationes, & limitationes,*
220 *Fictio habet locum in statuto, quando esset omninò eadem ratio in casu ficto, quæ in casu vero.*
221 *Posthumus habetur a iure pro iam nato.*
222 *Priuilegiatus casus, quando comprahendatur in statuto.*
223 *Fictio habet locum in statuto, quando esset maior ratio in casu vero statuti, quàm in ficto iuris communis.*
224 *Committendo quis magis delinquit, quàm omittendo.*
225 *Fictio habet locum in statuto, quando aliàs esset ellusorium.*
226 *Statutum derogatorium iuris cōmunis ab eo non recipit interpretationem, quod dic, vt num. 227. & 228. 229. 230. 231. 232. 233.*
234 *Ordinata a statuto correctorio de casu vero non interpretantur a dispositis a iure de casu ficto.*
235 *Fideicommissarius nan verè, sed fictè dicitur hæres.*
236 *Disposita a statutis non extenduntur ad casus non comprahensos in eis, licèt a iure communi dispositos.*
237 *Statuta sunt stricti iuris.*
238 *Statuta extenduntur, quando in eis disposita non possunt commodè sortiri effectum.*
239 *Statuta extenduntur ad alios casus, in quibus est eadem ratio, quando non sunt casus illi per ius communē decisi.*
240 *Statutum generaliter loquens non recipit interpretationem a dispositis a iure limitatè de eadem re loquentis.*
241 *Statutum prohibens appellationem ab interloquutorijs declaratur.*
242 *Statutum prohibens appellationem in causa possessionis declaratur.*
243 *Statutum disponens in aliquo casu, idem quod ius commune, militabit etiam in casibus exceptuatis ab ipso iure communi in illa materia, quod tamen dic, vt numer. 244. 245. & 246.*
247 *Iuris communis interpretatio non admittitur in statuto, quando illius verba remanerent superflua, aut essent geminata.*
248 *Nullus est uerbum uniuersale negatiuum.*
249 *Statutum interpretatur a iure communi ordinario, non autem irregulari, & extraordinario, & speciali causa inducto.*

250 *Iuris communis interpretatio admittitur in statuto, quando non repugnat verbis Statuti.*
251 *Interpretatio iuris cõmunis reijcitur a statuto, quãdo repugnat rationis ipsius statut.*
252 *Interpretatio iuris communis non admittitur in statuto, quando sic interpretatum nihil omninò operaretur, secus si aliquid licèt minimum, vt num. 253.*
254 *Statutum quando potius a Iure Ciuili, quàm a Canonico, & è contra interpretationem sumat.*
255 *Interpretatur statutum, nè quis indebitè damnum patiatur, etiamsi nihil operaretur, & essent impropriãda verba.*
256 *Interpretabitur statutum, vt rationabilem sensum contineat, & ne videantur statuẽtes illa ex abrupto addidisse.*
257 *Statutum debet esse sanctum, honesta iubens, prohibensque contraria.*
258 *Interpretantur statuta, ne absurdum contineant.*
259 *Interpretatur statutum non Iudaicè, & secundum corticem verborum, sed secundum rationem.*
260 *Interpretantur statuta, prout erit verisimile statuentes fuisse responsuros.*
261 *Interpretantur statuta, vt præsumantur statuentes illud solùm statuisse, super quibus habent potestatem.*
262 *Interpretantur statuta secundum æquitatem.*
263 *Aequitas potius, quàm rudis figura statuti attendi debet.*
264 *Interpretatur statutum, ne quis iniustè ad lucrum admittatur.*
265 *Interpretantur statuta secundum suam causam, & materiam subiectam.*
266 *Mercatorum libris si est credendum vigore statuti intelligetur de concernentibus mercantiam.*
267 *Interpretatur statutum, quamuis generaliter loquens, vt non porrigatur ad illicita.*
268 *Statuentes non præsumuntur voluisse disponere ea tacitè, quæ expræsè non possent.*
269 *Statuendi facultate concessa non venit potestas ad iniqua.*
270 *Confirmatis statutis ab aliquo Principe non censentur confirmata ea, quæ sunt illicita, & contra libertatem Ecclesiasticam.*
271 *Statuta illicita, quando dicantur.*

CON-

CONCLVSIO SECVNDA.

1

TATVTA recipiunt † interpretationem passiuam, & declarantur à iure communi, ita communiter Doctor. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in l. si serui vestri, C. de noxal. & in l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim. & hanc esse communem opinionem testatur, Crott. in dicta l. omnes populi, num. 294. & hanc veram, & communem Doctorum sententiam affirmat Ioan. Andr. in Reg. Pro possessore, num. 7. de reg. iur. in 6. & passim, ac vbique Doctores.

2 Primò, ex Regula, & Conclusione infertur, quod † si per statutum induceretur aliquod munus personale, omnes leges, quæ de muneribus personalibus subeundis loquerentur, possent ad talis statuti interpretationem adaptari, ita Bart. in dicta l. omnes populi, num. 60. & cons. 159. Visa quadam, num. 2. quem sequitur Sanct. Seuer. in dicta l. omnes populi, numer. 246. & idem Barthol. in l. 1. ff. de muner. & honor.

3 Secundò infertur, quod † si statutum confirmaret aliquod testamentum, quod aliàs de iure communi non valeret, leges omnes loquentes de testamentis habebũt locum circa interpretationem dispositionis talis statuti loquentis de huiusmodi testamento: quia licet tale testamentum de iure communi non subsisteret, tamẽ ex quo per statutum admittitur tanquam validum, si erit quæstio, quousque procedant verba statuti, erit standum, depositis à iure communi circa testamenta valida: ita voluit Barthol. vbi supra, in dicta l. omnes populi, & illum referentes etiam sequuntur Sanct. Seuer. & Crott. locis proximè citatis. Idem Bart. in dicta l. 1. ff. de muner. & honor. vbi dixit, quod si statutum permittit, quod filiusfamilias possit testari, certè lex extendit se ad istud, vt intelligatur, quod faciat legitimè, & secundum leges, & ex eo petetur hæreditas, & Falcidia detrahetur, & omnes leges testamentariæ habebũt locum in eo, & idem confirmauit in l. 1. §. Lex Falcidia, ff. ad leg. Falcid. idem voluit Ias. in l. cum mota, num. 21. C. de transact. & Barth. in l. 1. ad fin. C. de his, quibus vt indign. & in dicto cons. 159. num. 2. & facit quod cõ-
4 suluit Ceph. cons. 256. num. 11 & per totum consilium, libro 2. quod si † statutum permittat filiæfamilias testari, interpretabitur, prout de iure, vt scilicet non per hoc possit disponere de dote profectitia, quæ fuit stipulata reddi patri.

5 Tertiò infertur, quod † si statuto caueatur, quod mulier post mortem viri possit eius domum inhabitare, & ibi habere alimenta, & nihil vltrà, etiamsi maritus eam reliquerit dominam, & vsufructuariam omnium bonorum, interpretabitur ex eo, quod in tali casu disponit ius commune, nempè prædicta habere locũ, quando maritus reliquerit filios, aliàs, illis non extantibus, habebit integrum vsumfructum à marito relictum, ita Crott. vbi supra, nume. 159. per ea, quæ habentur in l. Titia cum testamento, §. fin. ff. de legat. 2. & in Auth. Hoc locum, C. si mulier secundo loco nupser. & facit quod consuluit Alexand. in cons 29. per totum, libr. 4. vbi
6 voluit, quod † si extat statutum, quod maritus stantibus filijs non possit relinquere quicquam in vltima voluntate eius vxori, si tamen maritus eam reliquerit dominam, & vsufructuariam, & filij, qui extabant tempore legati, defecerint, habebit vxor integrum vsumfructum, & conualescet legatum, non obstante dispositione sta-

ne statuti, quod interpretatur à iure procedere solum in casu suo, idest, existentibus filijs, & illis deficientibus, voluisse, quod procedant aliàs à iure disposita, & de quibus in d. l. Titia, §. fin. & in d. Authen. Hoc locum.

7 Quartò infertur, quod † stante statuto, quod executiones debitorum fiant contra hæredem, sicut contra defunctum, cum defunctus possit in solidum conueniri, tamen si hęres confecerit Inuentarium, non poterit iuxta Iuris communis dispositionem fieri executio contra eum, nisi quatenus importabunt facultates hæreditatis, ita Calcan. cons. 17. vers. ad hoc accedat, vbi hanc omnium Doctorum opinionem testatur.

8 Quintò infertur, quod † vbi statutum loquitur super aliqua dispositione à iure communi interpretata, vtputà de debito, debitore, & creditore, quæ verba à iure communi interpretata, important nedum principalem debitorem, sed etiam eius successorem, semper, & de debitore, & de eius successore, & prout ius commune ipsum intelligit, interpretabitur pariter, & statutum; ita idem Calcan. vbi supra, dicto cons. 17. vers. pro hoc facit, per ea, quæ voluit Imola in cap. cum causam, de Rescript. & cap. cum dilectus, de probation.

9 Sextò infertur, quod † stante statuto, quod ille Doctor aggregetur Collegio, qui plures albas habuerit, quàm nigras, seu qui obtinuerit partitum per maiorem partem Doctorum, si voces fuerint pares, ille tamen admittetur, si maioris erunt auctoritatis illi, qui pro eo voces dederint; ita declarante, & interpretante dispositione iuris communis, qua mandatur, vt non † tàm numerus, quàm auctoritas in
10 similibus attendatur, vt in l. vbi absunt, ff. de tut. & curat. dat. ab his, vbi gloss. & Cyn. & alij, in l. Pomponius, aliàs incip. si vni, cum gloss. in fin. vbi etiam Iacob. de Rauen. Barth. & Angel. ff. de re iudic. Alex. cons. 192. num. 1. lib. 2. quod notent
11 † pręcipuè Illustr. & multum Reuer. DD. mei Canonici Lunen. Sarzanen. pro partitis, quæ quotidie dantur, & proponuntur in eorum Reuerendo Capitulo: nam si erunt voces pares, ille tamen obtinebit, pro quo erunt multum Reuerendi Domin. Archidiaconus, & Præpositus, ita decidente Barthol. in lege testium, in
12 princip. ff. de testibus, vbi dixit, quod per Canonistas tenetur, quod † si duo erunt electi, qui haberent voces æquales, ille obtinebit, qui pro se habuerit Priorem, Sacristam, & similes, qui sunt in dignitate, & præferetur ei, qui habuerit voces aliorum Canonicorum simplicium, dignitatem non habentium: & Bart.
13 sequitur, Alex. d. cons. 192. num. 2. lib. 6. ad quod etiam nota, quod † non stabitur dicto, etiam cum iuramento, Dominorum Archidiaconi, & Præpositi, asserentium se vocem dedisse pro tali: prout nec stabitur dictis aliorum, sed debet de hoc aliter constare: per ea, quæ idem Alexan. allegat vbi supra, num. 12. qui loquitur in terminis; vnde bonum erit, si votantes, in re pręcipuè graui, facient apparere in scriptis coram eorum Cancellario adhibitis duobus testibus, quia requiritur, vt de tali voto, vt diximus, sufficienter constet per testes concordes, vt tenet idem Alexand. ibidem, iuribus, & rationibus ibi per eum.

14 Septimò infertur, quod † statutum excludens simpliciter dotatam, intelligitur ex iuris dispositione de congruenter dotata, ita Bursat. cons. 348. nume. 8. libr. 3. ex Bald. in l. fin. C. de dot. promiss. Corn. cons. 111. num. 8. & 9. & cons. 162. nume. 3. & seq. vol. 2. Ruin. cons. 56. num. 4. in fin. vol. 3. de quo nos alibi.

15 Octauò infertur, quod † stante statuto, quod occidens puniatur pœna mortis, interpretabitur si dolo homicidium commiserit, iuxta dispositionem iuris communis,

munis, de pœna homicidij loquentis, in l. cum autem, §. excipitur, ff. ædil. edict. Barth. in l. quod ergo, §. pœna grauior, col. 3. ff. de his, qui not. infam. Crot. vbi supra, in dicta l. omnes populi, num. 195. Bald. in l. quicunque, col. 2. C. de seru. fug. & in l. 2. C. de noxal. action. vbi etiam Salyc. Alex. cons. 15. num. 2. libr. 1. & cons. 144. num. 7. lib. 2. Bertaz. cons. crimin. 505. num. 10. lib. 2. Bald. in l. & si seuerior, C. de his, qui not. infam. & in l. data opera, col. 3. C. qui accus. non possunt, Doctor. & præcipue Iaf. & Paul. de Castro, in l. 1. ff. de legib. Euerard. in sua Centuria, in loco ab absurdo, num. 4. in fin. Ioan. Andr. in dicta Reg. Pro possessore, nume. 3. de reg. iur. in 6.

16 Limita hoc dictum Salycet. in dicta l. 2. C. de noxal. action. vt non procedat, si statutum diceret, committens homicidium quomodocumque, nam tunc propter vniuersale: (Quomodocumque) statutum non reciperet talem interpretationem, & Salyc. sequitur Crott. vbi supra, allegans gloss. in l. cum pœna, ff. de arbitr. & facit text. in l. 1. §. 1. vers. quomodo, de testam. milit. idem videtur sensisse Ruin. cons. 77. col. 3. numero 8. libr. 2. Bello. consilio 8. numer. 11. Alexand. consil. 35. num. 9. libro 6.

* Sed mitiorem partē sequendo, tanquā, & veriorem, & cōem tenetur contra Sa-

17 lyc. nam † homicidia tunc pœna mortis tenetur, & homicidium est punibile tali pœna, quando dolo malo, & per nequitiam committitur. Cęterum si quid errore, vel si quid casu fecerit, cessabit edictū, inquit Vulp. in d. l. cum aūt. §. excipitur, ff. de ædil. edict. ideò licet statutū vteretur isto verbo, (Qūocumque) intelligeretur tamē qūocunq; dolo interueniente, iuxta text. in l. Cornelia, ff. de sicar. aliàs sequeretur absurdum, quod si esset tale statutum intelligendum generaliter, & in omnem casum, infans, furiosus, uel se defendendo, & non uolens, sed casu occidens, puniretur

18 pœna mortis, † quod est contra iura, ut in Clem. si furiosus de homicid. l. illud, ff. de iniur. c. canon, 19. quæst. 1. l. quod infans, ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & esset intellectus repugnās iuri naturali, l. vt uim, ff. de iust. & iur. l. 1. C. Vnde ui. l. Diuus, ff. de offic. Pręsid. & in hoc proposito adducitur à Doctoribus casus uulgaris, & iam notus, disputatus, & iudicatus Bononię, de quodam statuto, quod generaliter mandabat puniri pœna manus quemcumque extrahentem sanguinem in platea; nam barbitonsor, qui extraxerat sanguinem in platea flebotomiam faciendo, non fuit per hoc pœna statuti punitus: quia in eo non poterat argui dolus, qui requiritur (ut diximus) ad incurrendam pœnam statuti de homicidio loquentis, etiamsi exta-

19 ret statutum, quod uerba statuti † deberent intelligi pręcisè, & ad litteram sine ulla interpretatione sub maxima pœna, prout refert Barthol. in repet. d. l. omnes populi, 6. q. princip. post principium, num. 55. & in l. non dubium, ubi etiam Iaf. C. de legib. & hanc eandem sententiam secutus est Bertazz. dicto cons. 505. libr. 2. num. 10. Coadiuuatur hęc opinio ex textu, in l. si quis id, quod, ff. de iurisd. omn. Iud. ibi, qui si per imperitiam, uel rusticitatem, uel ab ipso Pretore iussus, uel casu aliquid fecerit, non tenetur, & si alius siue dolo malo fecerit alius dolo malo mandauerit, qui mandauit tenebitur, si uterque dolo malo fecerit, ambo tenentur ad idē, Euerard. ubi supra in d. loco ab absurdo, num. 4. ubi latè.

20 Nonò infertur, quod statuta simpliciter loquentia de uectigalibus debent intelligi modificari, & restringi secundum ius commune, utpută, quod nihil soluatur pro his, quę deferuntur sui usus gratia, sed solum causa mercaturę, uel negotiationis, ut in l. uniuersi, C. uectigal. l. si publicanus, §. primo, ubi Barthol. ff. de publica,

& in

* & in l. cętera, §. sed si quis, ff. de legat. 1. ubi Ias. in 5. not. de communi testatur, & ita consuluit Natt. conf. 655. per tot. vbi etiam subiungit, quod contraria consuetudo
21 non valet † illamque improbam appellat, prout ita etiam dixit Barth. conf. 96. nu. 9. & prout sic respondet Anchar. conf. 264. num. 2. in casu statuti loquentis de pedagio soluendo pro ęquis, iumentis, & alijs generaliter, & dicit non comprąhendi
22 † ęquos, super quibus equitant transeuntes vsus sui causa ratione, de qua supra, quia scilicet huiusmodi statutum, licet indistinctè loquatur, debet tamen intelligi, vt disponat de pedagio soluendo de his, quæ negotiationis causa conducuntur, nō autem ex causa proprij vsus, & sic concordet cum Iure communi, de quo in dicta l. si publicanus, §. 1 ff. de publica. & ibi not. & in l. fin. §. quotiès, ff. eodem tit. & in c. quamquam de censibus, lib. 6. & in dicta l. vniuersi, C. de vectigal. idem voluit Ioseph Ludouic. in conclus. 14. vers. infertur 16. & versic. infertur 41. Rolan. à Val. consilio 71. numero 21. libr. 4. Iul. Ferret. in tractat. Gabellæ, numero 176. Franc. March. in decis. 241. par. 2. Bertach. in tract. de gabell. in 7. part. in quæst. 7. & ideò si statutum prohiberet extrahi frumentum de Comitatu absque gabella, vel de cer-
23 to territorio non intelligeretur de eo, † quod quis extraheret vsus sui causa, ita Bar
* thol. in dicta l. cętera, §. sed si quis, vbi Ias. in 5. not. ff. de legat. 1. Barthol. communiter Doctor. sequi testatur Rol. à Val. dicto consil. 71. num. 16. & Ias. in consil. 20. col. 4. vol. 1. sicut idem est de alijs victualijs sui vsus gratia Franc. March. decis. 41. num. 4. in 2. part. Rolan. à Val. vbi supra num. 16. qui ideò dicit, quod de vestimen
24 tis, quæ quis portat in dorso non debet solui gabella † etiam stante statuto de gabel la soluenda, idem est de saldubio, quod quis portat retrò equum suum vsus sui causa, idem de anulis, quos qui defert in digito, & de vestibus, quas qui defert causa sui vsus quotidiani, vt idem Rol. ibid. & per Barth. in l. sed etsi, ff. de naut. caup. &
25 stabul. Franc. March. decis. 285. par. 1. vbi etiam tradidit, quod illi, † qui emunt in mercatu victualia vsus sui causa necessarij, vel suæ familiæ, vel pro bladis, corio, vel vestibus, vt supra sui vsus pedagium soluere non debent, & contra exigentes imponitur pœna capitalis d. l. vniuersi, C. de vectigal. & d. l. publicanus. §. de rebus, ff. de publica. Barth. in l. 4. in fin. ff. de naut. caup. & ibidem idem Franc. Marc. num. 3. dicit hoc etiam procedere (remota tamen semper omni fraude) licet emés
26 à principio vsus sui necessarij causa † ex post facto mutauerit propositum, quia debet attendi prima destinatio, vnde qui à principio emerit frumentum, vel vinum pro toto anno causa sui necessarij vsus, ex hoc dicetur exemptus à gabella, etiamsi ex post facto reuendat, quia habet de superis, nec per hoc incidet in pœnam statuti, quod placuit etiam Rolan. à Val. dicto consilio 71. numero 19. & idem Franc.
27 March. in d. decis. 41. num. 5. dicit † quod statur iuramento partis, an bladum, vel alia victualia portentur sui vsus causa, & admonet, quod licet de prædictis non sol-
28 uatur gabella, † debet tamen profiteri, & designare, & facere fidem de apodixia per l. fin. §. Diuus, ff. de publican. quod etiam placuit Rolan. à Val. dicto cons. 71. num. 22. vbi admonuit, quod licèt huiusmodi personæ non teneantur ad solutionem gabellæ, nihilominus debent bona profiteri gabellario, quoniam apud Do-
29 ctores receptum est, quod priuilegiatus à gabellis tenetur, † perfectè consignare bona datiario iuxta text. in dicta l. fin. §. Diuus, vbi Barth. ff. de publican. & ideò refert ad propositum Bald. in conf. 79. col. 2. vol. 2. dicentem, quod quis non debet sibi sua auctoritate ius dicere, sed instructo Datiario, & de eius conscientia, ne colludatur, & fiat fraus gabellæ appositis aliorum mercibus, & Bertach. in tractat. de gabel-

gabellis in vltima par. quæst. 29. sequendo Barthol. in dicta l. fin. §. Dinus, ff. de
publican. inquit, quod quamuis Scholaris non teneatur soluere pedagium de li-
30 bris, † tamen debet petere bullettã à Gabellario, aliàs libri incidũt in commissũ.
Decimò. Infertur, quod si statutum disponat, quod nulla exceptio opponi pos-
31 sit † contra Instrumenta, nisi solutionis, & falsitatis, si dictæ solutiones fuerint op-
positæ, statutum quoad eas interpretabitur secundum Ius commune, & ideò in eis
obseruabitur, quod de iure communi est dispositum, ita Ant. de Canar. in suo tra-
ctat. de execut. Instrum. quæst. 10.
32 XI. Infertur, quod statuta loquentia de successionibus, † interpretantur secun-
dum iura communia, quæ loquuntur de successionibus, vnde quemadmodum in
testamento, si testator vocauerit simpliciter fratres, tamen de iure communi intel-
* ligetur de vtrinque coniunctis, Paul. de Castr. quem ibi communiter omnes sequũ
33 tur, in l. fin. C. de verb. signif. ita & statutum vocans † fratres de vtrique coniunctis
intelligendum erit, Decian. resp. 16. num. 42. vol. prim. vbi idem dicit, si statutum
34 † vocaret agnatos simpliciter; nam nihilominus deberet intelligi, quod eo ordine
vocet, quo ab intestato successuri fuissent de iure communi, prout idem voluit So-
cin. cons. 252. visis Instrumentis, num. 17. vol. 2. vbi dixit ex doctrina Petr. de An-
charan. in repet. cap. Canonum statuta in 13. quæst. princip. de constit. quod stante
statuto, quod proximiores admittantur ad successionem debet intelligi, & redigi
35 ad intellectum † iuris communis, quod scilicet frater utrinque coniunctus excludat
fratrem consanguineum tantùm, idem firmauit Paul. de Castr. in authen. itaque in
vers. nec obstat illa authen. C. com. de success. & idem fuit de mente Alex. in cons.
36 5. num. 4. lib. 6. dum uoluit, quod † si statutum admittat simpliciter, uel alternati-
uè vtrinque coniunctos, uel ex latere patris tantùm, intelligitur tamen prout de iu-
re communi, ut consanguineus tantum per utrinque coniunctum excludatur, sicut
37 etiam si statutum admitteret † fratres, & de filijs fratrum nullum uerbum fecisset,
tamen statutum illud interpretaretur, ut etiam admitteret filios fratrum, secundùm
tamen iuris regulas, & dispositionem, prout ita fuisse iudicatum in Rota Bononien
si testatur Bertaz. cons. ciuil. 22. nu. 13. de mente Bolognet. in cons. 17. & in addict.
ad tractat. Matthesil. de success. ab intest. in tertio artic. num. 4. & eandem senten-
* tiam affirmat Fulgos. in cons. 84. num. 3. & hanc illationem communiter teneri te-
statur idem Bertaz. in eodem consilio 22. num. 12. pro qua etiam tenuit ante om-
nes Barth. in l. 1. C. de his, quibus, ut indign. & in l. in cognitione, col. 2. ff. ad Sillan.
Dec. cons. 90. num. 3. uers. & quod Barth. dicit Paris. cons. 119. nume. 23. uolum. 4.
Alex. in l. ea demum, C. de collat.
XII. Infertur, quod si extat statutum, quod discordantibus arbitris debeat ter-
38 tius eligi per Iudicem, tale † statutum interpretabitur nedum discordantibus in iu-
dicando, sed etiam in eligendo, quo casu etiam de iure communi permittitur Iudi-
ci tertium eligere, Decian. resp. 42. num. 6. & 7. lib. 3.
39 XIII. Infertur, quod statuta similiter loquentia de capiendis debitoribus de-
bent interpretari, & intelligi, ut non compræhendant Doctores legum, & medici-
næ, qui non possunt personaliter capi pro debito, ex contractu, uel quasi ita dispo-
nente iure communi per l. medicos, C. de profess. libr. 10. Matthes. in sing. suo 59.
nota, quod legum Doctores cum ibi allegatis.
40 XIIII. Infertur, quod statutum † prohibens contrafacientes illius dispositioni
posse allegare ignorantiam, & ex ea se tueri, intelligitur de ignorantia crassa, non

N autem

autem de iusta, prout & ita disponitur à iure communi, cap. ut animarum de const. in 6. Bald. in l. 1. col. 3. uers. ita dicta constitutio, C. de caduc. toll. Saly. in l. ita nobis, C. ad l. Iul. de adulter. & in l. Senatus, C. de his, qui sibi in testamento, Roman. in l. 1. §. enunciatio, ff. de oper. nou. nunciat. & hos referendo sequitur, Crott. in d. l. omnes populi, num. 129. ff. de iust. & iur.

41 XV. Infertur, quod si extaret statutum, † quod uictus uictori in expensis condemnetur, debet interpretari, nisi talis uictus habuerit iustam causam litigandi, prout disponit ius commune, l. qui solidum, §. etiam ff. de legat. 2. Bald. in l. terminato, C. de fruct. & lit. expens. Alex. & alij in l. properandum, §. sin autem, C. de iud. refert, & sequitur Crott. ubi supra num. 126. & hanc testatur ueritatem ipsam Zanch. ad cons. Alex. 183. num. 9. uol. 5. & ita etiam obseruari.

42 Et licèt regulariter est facienda interpretatio in statuto, † ut aliquid operetur vltra ius commune, & vt aliquid addat iuri communi, vt per Mars. in sing. 121. incip. habens iustam causam, & latè in alio sing. 207. incip. victus, tamen non procedit talis doctrina, & regula, quando quis indebitè damnum pateretur, & contineret addendo iniquitatem, nam tali casu debet statutum reddi potius superfluum, quã iniqua, & damna tertij indebitè continere, vt latè per nos in conclus. quod statuta sint strictè interpretanda, & in conclus. quod statuta debeant ita interpretari, vt reducantur ad concordiam cum iure communi, sed si statutum, de quo supra, interpretatur, vt etiam iustè litigans in expensis deberet condemnari, haberet in se nescio quid iniquitatis, quia puniretur factum etiam aliàs iustè factum, vltrà quod quis cogeretur quodammodo ius suum etiam iustum indefensum relinquere timore, nè fortè succumbens cogeretur soluere expensas, prout ita animaduertit Crott. in dicta l. omnes populi, dicto num. 126. & hanc veriorem Doctorum sententiam, & æquiorem testatur Gabr. in suis commun. conclus. sub tit. de expens. conclus. 1. de mente Alex. in dicta l. properandum, §. sin autem, il secondo, col. 1. versiculo item limita, gloss. C. de iud. circa quam tamen vide in contrarium allegata per eũdem Gabr. ibidem, & per alios communiter in dicto §. sin autem. Est tamen aduertendum, quod huiusmodi difficultas cessat in Dominio Serenissimæ Reipublicæ nostræ, in quo extat statutum sub rubr. de impens. lit. lib. 3. cap. 5. quod succumbẽs, etiam si habuerit iustam causam litigandi non possit per Magistratum absolui ab expensis.

XVI. Infertur, quod statutum loquens de confiscatione bonorum interpreta-
43 tur, ne compræhendat ea, † quæ de iure communi non veniunt in confiscatione, ita Bertaz. cons. crim. 368. num. 9. lib. 2. vbi ideò dicit, quod huiusmodi statutum non compræhendit feudalia, etiamsi generaliter loqueretur, quia de iure commu-
44 ni bona feudalia † non veniunt regulariter appellatione bonorum confiscandorũ, nisi de eis facta fuerit specialis mentio, quod etiam voluit Rolan. à Val. consil. 29.
* numer. 14. lib. 3. vbi asserit hanc esse communem opinionem Borgni. in tract. de vsufruct. num. 237.

45 Intellige tamen istam illationem, vt non procedat quando statutum † eo modo loqueretur, quod non posset verificari, nisi etiam in his, quæ regulariter non veniunt in confiscatione, tunc enim etiam de feudalibus, & alijs bonis intelligeretur, vt colligitur ex Bar. in cons. 196. incip. Ciuitati Camerinæ, col. 2. in 4. dub. & Borgni. vbi sup. nu. 104. cum alijs, de quibus per Bertaz. cons. crim. 369. nu. 14. lib. 2. & faciunt infra alia, quod statutum debet ita interpretari, vt aliquid operetur.

XVII. In-

XVII. Infertur, quod si statutum puniret aliquem committentem falsum sim-
46 pliciter, † debet intelligi de eo falso, per quod inciditur in aliquod caput legis
Corn. de falso,& sic de falso,pro quo de iure cõi põ aliqua imponi pęna, ita Bert.
in cons.crim.300.num.2.lib.2.de mente Barth.in l.quid sit falsum,ff.ad leg.Corn.
de fals.Alex.conf.73.num.5.lib.1.Paul.de Castr.inter cons. crim. vlt. Tom. cons.
45.num.1.& Boss.in tit.de fals.num.80.
XVIII. Infertur, quod statutum aliquid committens Iudicis arbitrio, interpre
47 tatur prout de iure communi † de arbitrio regulato ab eodem iure communi, &
secundum iuris communis dispositionem, ita Ruin.cons.147.num.1.& 7.vol.5.&
Menoch.de arbitr.Iud.lib.1.q.78.num.2.& q.13.num.20.& quęst.seq.
XIX. Infertur, quod statutum disponens, quem teneri pro opera præstita eadē
48 pœna, qua tenetur consocius delinquens † debet intelligi secundum ius commu-
ne, quando scilicet talem operam, & auxilium præstiterit maleficio, quod ipsi ma
leficio causam dederit, vel ex eo fuerit maleficium sequutum, aliàs tenebitur pro
modo culpæ, ita Salyc.in l.vnica,col.ante penult.vers. aut pœna est eadem cum pę
na, principali,C. de rapt.virg.Cępol.in cons.27.num.14.Marsil.sing.15. incip.sta
tuta,& in cons.24.numer.16.& cons.38.num.14.Gram.cons.45.num.41.
XX. Infertur, quod statutum loquens de bonis,quæ sunt in spe, debet intelli-
49 gi † secundum ius cõmune de spe probabili,& sic quod subsit causa de præsenti,vt
ex pluribus concludit Cephal.conf 526.num.67. cùm pluribus præcedentibus, &
seq.lib.4.Bertaz.cons.ciuil.57.num.15.
XXI. Infertur, quod statutum mandans omnes causas inter coniunctos debe-
50 re compromitti, intelligitur de quæstionibus † facti, non autem iuris,quæ distin-
guuntur ab ipso iure communi, de quibus per Cephal. consilio 371. numero 39.
libro tertio.
XXII. Infertur, quod statutum mandans debitorem posse capi ad omnem re-
51 quisitionem creditoris,debet intelligi præcedente † citatione ad effectum,vt prius
constet eum esse debitorem iuxta l. Diuus,ff.de testam.milit.Mars.in l.de vnoquo-
que col.13.de re iud.Alexan.& Castr.in l.per diuersas, C.manda. Ruin. cons. 102.
col.1.vol.5.Cephal.cons.439.num.9.& 74.lib.3.
Hoc tamen intelligerem, & obseruarem, nisi militaret aliqua ex illis causis,
52 † propter quas etiam aliquando citatio ipsa omittitur de iure,vt puta, quia pericu-
lum esset in mora, quia ageretur de captura debitoris suspecti, ac de alijs, de quib.
per Doct.in d.l. de vnoquoque,& in l.nam ita Diuus,ff.de adopt.& in l. si quando,
C.de test.cum simil. nam tunc statutum ipsum reciperet interpretationem ab ipso
iure communi,vt etiam sine citatione obseruaretur, quemadmodum,& de iure cõ-
muni illa existente causa posset citatio omitti.
53 XXIII. Infertur, quod si statutum exigat fideiussionem præstari, † intelligitur
dummodò fideiussor haberi possit, prout de iure communi,semper in casu possibi-
li quælibet dispositio intelligitur, ita Cephal. in cons.89.num.10.lib.1. de mente
Castren.in authen.cui relictum in fin.C.de indict.vidui. toll. ibique etiam subiun-
git, itidem statutum exigens propinquorum auctoritatem in minorum contracti-
54 bus ex eadem ratione intelligi, modo essent propinqui, † qui possint authorare,
Bald. in l. prima, C. vnde vir, & vxor, & facit, quod voluit Marsil. in l. 1. §. præ-
terea, versiculo & subdit etiam,& in §. Diuus, ff. de quęst. vbi si ex forma statuti
55 duo Notarij † requiruntur ad conficiendum aliquod Instrumentum, subintellige-

tur tamen, si duo haberi possunt, aliàs vnus sufficeret, vt plenè ibi per eum.

XXIIII. Infertur, quod sicuti de iure communi exceptiones impedientes litis
56 ingressum † semper possunt opponi, ita statutum tollens exceptiones, & illis viam præcludens, interpretatur, quod non excludat eas, quæ litis ingressum impediũt, vt de exceptione implementi non sequuti consuluit Crauet. cons. 127. nume. 14. & cons. 248. col. pen. vers. non obstat Corn. cons. 245. col. 2. lib. 4. Menoch. consil. 55. numero tertio, libro primo, Castrens. in l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empt. Roman. cons. 244. numer. 5. vbi Mandos. in addit. in littera E. quod nota pro nostro
57 statuto Ianuæ, lib. 2. cap. 3. sub rubr. de caus. execut. † dum reijcit omnes alias exceptiones præter ibi expressas.

XXV. Infertur, quod si statutum inducit aliquas solemnitates, puta in contra-
58 ctibus minorum, & mulierum, † non propterea censetur minuere, aut tollere alias, quæ sunt inductæ à iure communi, & ideò non sumetur argumentum à contrario sensu in derogatione Iuris communis, ut dicamus, quod seruata tantum solemnitate statuti, contractus minoris valeat, sed dicta solemnitas statuti ultra ius commune cumulatiuè requiritur, & statutum dicetur suppleri à iure communi in reliquis, ita Dec. in cons. 110. num. 1. de mente Paul. de Castr. in cons. 278. aliàs 271. incip. à secundo dicto dictas uenditiones, col. 1. & 2. exemplificans in statuto; quod
59 minor uiginti quinque annis non possit † se obligare sine consensu duorum propinquorum, & dicit, quod tale statutum non intelligitur excludere alias solemnitates, quæ de Iure communi in obligationibus minorum requiruntur, quia cum ueniat statutum addendo ad ius commune inducta ad unum finem nõ debent contrarium operari, l. cum tale, §. falsam, ff. de condit.

Quod ego tamen intelligerem uerum, nisi statutum, adhibitis tantùm solemni-
60 tatibus, de quibus in eo, mandaret, † quod, illis obseruatis, contractus, & alia facta per minorem essent rata, & firma, & ualerent, prout disponit nostrum statutum
61 Ianuæ sub rubr. de contract. minor. & mulier. cap. 20. §. his uerò, quæ supra libr. 4. nam tunc apertè diceretur apparere de mente statuentium, quod uoluerint in reliquis derogare dispositis à iure communi, quoad solemnitates contractus minorũ; Vnde, obseruatis contentis in statuto, contractus subsisteret, & ualeret iuxta dicti statuti dispositionem, quia licet regulariter statuta debent ita interpretari, ut non
62 derogent iure communi, † sed reducantur ad concordiam cum ipso iuxta not. per glos. & Doctor. in l. 2. C. de noxal. & in cap. cum dilectus de consuet. tamen quando
63 apertè apparet de contraria mente statuti, contrarium seruabitur, † & inhærebimus statuto, Caccialup. in dicta l. omnes populi, num. 203. Castrens. in authen. nouissima, col. 2. C. de inoff. testam. Riminald. cons. 190. num. 38 libr. 1. Decian. resp. 32. num. 9. lib. 2. & facit, quia tunc interpretatio iuris communis, & aliorum admittitur in statuto, quando uerba essent dubia, sed si clarè de uoluntate statuentium
64 appareret, cessabit coniectura de eorum intentione iuxta reg. uulg. quod † in claris non est opus coniecturis iuxta not. in l. ille, aut ille, §. cum in uerbis, & in l. non aliter, ff. de legat. 3. l. continuus, §. cum quis, ff. de uerb. oblig. & nos alibi.

XXVI. Infertur, quod statutum mandans homines certę conditionis in hono-
65 re præferri † interpretatur, si sunt idonei iux. not. in l. ut gradatim, §. sed etsi lege, ff. de muner. & honor. Ioan. Andr. in reg. pro possessore, numero 3. de reg. Iur. in sexto.

XXVII. Infertur, quod stante statuto, quod aufugiens habeatur pro confesso

66 de crimine, quod ei adscribitur, † debet intelligi ex iuris interpretatione, nisi iustam habuerit causam, & æquam aufugiendi secundum not. per Ioan. Andr. in dicta reg. pro possessore, & in terminis, Alex. in cons. 144. num. 6. lib. 2.

XXVIII. Infertur, quod licèt statutum simpliciter, & indistinctè disponat, quod
67 in quacunque parte Mundi celebratus sit contractus, † debeat solui tamen gabella in loco statuti, nihilominus tale statutum intelligendum est, quando in ea parte Mundi celebratur contractus, in qua nulla gabella de tali contractu solueretur, quia de iure communi, vnica tantum gabella solui debet, & illa in loco contractus, ita Angel. de Nicol. inter cons. Socin. cons. 302. in subscript. vers. præterea, & 3. & idem Socin. ibidem num. 3. & cons. 303. vol. 2. iuribus ibi per eum.

XXIX. Infertur, quod statuta disponentia circa præscriptiones, intelliguntur
68 secundum ius commune † data facultate agendi, Dec. consilio 445. in casu ad me transmisso, num. 48. vers. & hoc idem, & not. in l. si quando, C. de inoff. testam. & in ca. cum dilectus de consuet. & proptereà licet statutum dicat generaliter, quod omnibus, qui non exegerint à debitoribus suis intra decem annos, currat præscriptio, tale statutum non habebit locum in eo, qui agere non potuit, quia hæc regula
69 † quod non valenti agere non currat præscriptio est naturalis, nam vbi non adest negligentia, non debet esse pœna, & procedit etiam in statutis, vt per Bald. in auth. nisi annale tempus in princ. C. de bon. mater. Alex. cons. 84. num. 2. lib. 1. Dec. cons. 468. num. 33. & seq. cum alijs ibi per eum.

XXX. Infertur, quod statutum imponens pœnam officiali non inquirenti in-
70 tra certum tempus, † intelligitur de officiali, qui sciuit delictum cum ignoranti pœna de iure non imponatur, l. ex maleficiorum, ff. de act. & oblig. Menoch. cons. 74. num. 10. lib. 1. Alex. in l. vlt. C. de dolo.

Primò, Amplia modò conclusionem, vt tanto magis procedat, si statutum di-
71 sponeret idem, quod ius commune, † nam tunc reciperet omnes limitationes, ampliationes, & declarationes, quas recipit ius commune in eadem met materia, ita Gallin. in suo tractat. de verb. signif. lib. 10. cap. 32. num. 39. & 40. Bald. super statutis in vers. interpretatio, Anton. de Butr. in cons. 1. col. 3. vers. ad 3. dotis, & consilio
72 80. col. 2. vers. item statuta, hinc fit, † quod casus veri dispositio verificabitur in casu ficto, prout & disponitur à Iure communi, quando statutum loqueretur in materia iuris, in qua casus verus, & fictus æquiparantur, ita Felin. in capit. insinuatum, num. 2. de Simo. Abb. in c. cum dilectus, num. 5. de Cler. non resid. & in ca. ad audientiam, num. 2. eod. tit. Rom. cons. 105. num. 2.

Secundò. Amplia, vt vera sit conclusio, etiam si statutum induceret formam,
73 quia nihilominus reciperet † subauditionem à iure communi, ita Carpan. super statutis Mediolani in prælud. numero 278. de mente Afflict. consilio 76. numero sexto, & septimo.

74 Tertiò. Amplia, vt omnis interpretatio, quæ fit de vna lege ad aliam, † fit de ipsa lege iuris communis ad ius municipale, ita Lancillot. Gallia. in consuet. Alexand. in vers. legare, quæst. 7. num. 47. vbi ideo infert, quod quemadmodum de iure communi, vbi sumus in persona incapaci relictum transit in contractum, ne fiat fraus legi, eadem interpretatione debet inferri ad statutum, & per consequens si statutum prohibet maritum posse legare vxori, licèt legatum aliàs factum vxori
75 præsenti, & sibi stipulanti, † possit dici transire in vim donationis causa mortis, & sic substineri si non iure legati, saltim iure donationis, tamen quia adest in statuto

talis prohibitio, ex qua vxor dicitur incapax legati, tale legatum non transibit in contractum, & non poterit peti ab vxore, quamuis præsente, & stipulante, sed remanebit exclusa à statuto sic interpretato ab illa interpretatione iuris communis, per quam prohibetur relictum transire in contractum; quando agitur de persona incapaci, & inhabili, & ad id allegat Angel. de Nicol. in subscript. ad dictum cons. Socin. 302. col. fin. vers. & hinc est, quod Salyc. idem voluit idem Salyc. in l. 2. C. de noxal.

Quartò. Amplia, vt procedat conclusio etiam in his, quæ alterantur ab ipsomet
76 statuto vltra jus commune, † veputà in pœnis alteratis à statuto, vltrà quàm fecit Ius commune, nam in his nihilominus statutum recipiet interpretationem ab ipsomet iure communi iuxtà doctr. Barth. in dicta l. omnes populi in 6. quæst. princ.
* ff. de iustitia, & Iur. quem sequitur, & dicit communiter receptum, Bertaz. consil. crim. 309. num. 5. lib. 2.

77 Quintò, Amplia, vt habeat locum conclusio, etiamsi extaret statutum, † quod statuta deberent intelligi ad litteram, & prout scripta iacent, reiecta omni interpretatione, & glosatione, ita Paris. cons. 16. num. 51. lib. 3. Brun. super statut. fœm. exclus. in quinto art. princip. quæst. 29. num. 21. & 22. Bart. in dicta l. omnes populi, col. antepenult. num. 65. vers. vltimo, quærit Cephal. cons. 533. num. 33. lib. 4. Felin. in procem. decret. num. 22. Dec. in cap. translato, num. 40. de constit. Ruin. cons. 15. num. 11. lib. 2. Alexand. cons. 50. col. vltima, num. 12. & cons. 80. col. 3. numero quinto, versiculo & ita declaratur, libro primo, vbi testatur, quod ita videtur esse communis conclusio Doct. Aret. cons. 109. num. 1. Barbat. in l. cum acutissimi, num. 170. vers. & idcò in proposito C. de fideicomm. Pol. à Val. cons. 34. num. 46. lib. 4. Cott. in suis memor. in vers. statutum cautum est ferè in vers. & de effectu, & vers. item stante hoc statuto, Curt. Iun. cons. 7. num. 8. Menoch. cons. 5. num. 23. lib. 1. Bonacoss. crim. quæst. in vers. glossatio, Angel. in l. non possunt, num. 1. versic. 2. casu, ff. de legib. Cuma. cons. 30. num. 1. Osasc. decis. 21. num. 15.

78 Sed ego tamen in hoc distinguerem, † quod, aut agitur de interpretatione iuris restituta, qua fit per ipsorum statutorum arctationem, aut de extensiua, quæ fit per statutorum protrahationem, aut de correctiua, quæ fit per ipsorum patentem contrarietatem, & stante tali statuto, nullam harum interpretationum admitterem per ea, quæ voluit Bald. in l. 2. num. 8. C. de patr. qui fil. distrax. Felin. in d. cap. translato, num. 4. & 12. Ias. in l. non dubium, num. 30. & 31. vers. nota tamen, & num. 36. C. de legibus, & in cons. 52. num. 1. vol. 1. Cott. in suis memor. in uers. statuto cautum est, uers. dicebat singulariter Baldus, Carpa. ad stat. Mediol. cap. 174. num. 14. & 69. lib. 2. & hanc ueriorem opinionem dicit Brun. in d. statut. fœm. ex-
79 clus. artic. 5. quæst. 29. quia quando statutum disponit, quòd attendantur † uerba sola, & sonus uerborum, prout iacent, non potest porrigi ad plus, nec ad minus, quam ipsa uerba sonant, & continent ex eorum grammaticali significatione per l. non aliter, ff. de legat. 1. & not. in d. l. non dubium, C. de legibus.

Aut agitur de interpretatione declaratiua proueniente ex iuris dispositione ad diffinitionem, & dispositionem uerborum in statuto contentorum, declarando ueritatem sermonis in statuto dispositi, & tunc talis interpretatio esset admittenda,
80 non obstante supradicta dispositione statuti, quia talis interpretatio † diceretur literalis, & de mente statuentium, & appellatur interpretatio significatiua, & non censetur reiecta à dicto statuto iuxta ea; quæ animaduertit, Bald. in tractat. super

statut.

ſtatut. in uer. interpretatio, num. 9. 10. 11. & 14. & not. in cap. exiui de Paradiſo, & in cap. exit, qui ſeminat in fi. de verb. ſignif. in ſexto, & idem Bald. in l. iubemus, §. fin. C. ad Trebell. Signorol. conſilio 101. numero quinto, Montepic. conſilio 85. numero vigeſimoprimo, & 25. Orian. de interpret. ſtatut. numero ſexto, & Cott. vbi ſupra dicto verſic. ſtatuto cauetur, & Plot. conſ. 17. num. 68. dixerunt, quod declaratoria, & diſtributiua, non autem ampliatiua, vel reſtrictiua interpretatio admittitur in tali caſu, idem voluit Galli. in tractat. de verb. ſignif. lib. 8. cap. 31. nu-
* mer. 17. & hanc communem opinionem teſtatur, Bart. in dicta l. omnes populi, numero 56. verſ. 3. quæro. Et adducta ſupra in ampliatione poſſent procedere, quando ageretur de ſtatuto, in quo non adeſſent verba, adeò prægnantia, quæ interpretationes, & declarationes etiam ſubauditas, omninò reijcerent, nec ad litteram obligarent, ſed ſolum, aut præciſè loquerentur, aut ſimpliciter interpretationem, vel gloſſationem prohiberent, quibus caſibus, quia etiam verbum præciſum, recipit interpretationem laudabilem, & prohibita ſimpliciter interpretatione, & gloſſa, non cenſetur reiecta iuſta, & legitima interpretatio ſecundum not. per Bart. in d. l. omnes populi, dicto verſiculo vltimo quæritur num. 65. & Cepol. in conſ. 33. num. 10. & in l. prima, C. de leg. iuſta, & legitima interpretatio tali caſu admitteretur, & ſtatuta poſſent diſtingui, & interpretari ſecundum iura, & alia ſtatuta, ita Alexan. d. conſ. 80. num. 5. lib. 1. iuribus, & auctoritatibus ibi per eum.

Intellige tamen, quod dixi de alijs interpretationibus arctatiuis, & extenſiuis
81 non admittendis † ſtante tali ſtatuti diſpoſitione, niſi aliud iniquitatis, fraudis, & abſurditatis reiectio, & euitatio ſuaderet, nam tunc admitterentur, quia dicerentur de mente ſtatuentium, qui nunquam præſumuntur voluiſſe ſtatuendo inducere iniquitatem, fraudem, & abſurditatem, prout ita animaduertit Menoch conſil. 11. num. 19. libro primo, & ante eum, Bald. ſuper ſtatut. in dicto ver. interpretatio, numero 13. & Brun. in dicto ſtatut. fœm. excluſ. art. 5. quæſt. 29. in fin. Montepic. dicto conſ. 85. cum ibi per eum allegatis, Rot. deciſ. 724. num. 16. par. prima, quod nota
82 pro noſtro ſtatuto Ianuæ, ſub rubr. de extrinſeco intellectu, † circa quod in facti contingentia recurre ad Carpan. vbi ſupra cap. 114. numer. 5. vſque ad finem, vbi perbellè, & latè, & ad Galli. in dicto ſuo tractatu de verb. ſignif. capit. 30. & 31. & nos etiam de hoc alibi.
83 Intellige etiam quod dictum eſt de interpretatione ſignificatiua, † quod ſi verbum in ſtatuto habebit vnum ſignificatum certum tantùm, illud erit ſequendum, ſi plura, talis interpretatio ſignificatiua illius verbi ſumetur, prout conueniens erit ſtatuto, ſi fortè eſſet dubium, ad quos ſpectaret declaratio, ſumetur ex iuditio non illorum, qui ſtatuta compilarunt, ſi ſupereſſent, quia illi, conditis ſtatutis, dicuntur functi officio ſuo, nec ampliùs habent imperium, & ſic non habent ius interpretandi, ſed ex iuditio populi, ſeu Conſulis loci ſtatutorum, ita Barthol. in dicta l. om-
* nes populi, numero 56. verſ. veritas eſt, vbi ita omnes tenere affirmat, & idem voluit Salyc. in dicta l. 2. C. de noxal. num. 5. iuribus ibi per eos.

Sextò. Amplia, vt etiam ſint impropriandа verba, vt habeat locum interpreta-
84 tio † proueniens à iure communi Doctor. & præcipuè Ant. de Butr. & Imol. in d c. cum dilectus de conſuet. Cephal. conſ. 210. num. 18. lib. 2. Corn. conſ. 14. num. 2. lib.
* 4. Doctor. omnes in l. fin. §. in computatione, C. de iur. deliber. Alexand. conſ. 85. numero 12. lib. 4. Ruin. conſ. 129. num. 2. lib. 2. Socin. conſ. 30. num. 34. libro primo. Gozad. conſ. 35. num. 13.

Septimò,

Septimò. Amplia conclusionem, vt statuta nedum recipiant interpretationem
85 à iure communi, † sed etiam à statutis Ciuitatis dominantis, quia si statutis in ali-
86 quo casu in loco subditorum deficientibus recurritur † ad statuta Ciuitatis domi-
nantis iuxta doctr. Paul. de Castr. in dicta l.omnes populi,num.7.ff. de iust. & iur.
Corn. consilio 151. num.6.lib.3.Socin.cons.81.3.col.& cons.128.in princ. vol.4.
* Socin.Iun.cons.11.num.5.lib.1. & alibi communiter Doctor. multò magis statu-
ta dubia locorum subditorum interpretabuntur secundùm statuta Ciuitatis domi-
nantis loquentia in eadem materia, cum faciliùs admitti debeat interpretatio sta-
87 tuti iam facti, † quàm inductio eius, quod factum nō est arg. l. patre furioso, ff. de
his, qui sunt sui, vel alien. iur. & ita Decian. resp. 32. num.29.& 30.uol.2.

Declara tamen supradicta, ut non procedant, quando in statuto Ciuitatis sub-
ditæ disponeretur, quod deficientibus statutis illius Ciuitatis recurreretur ad Ius
88 commune, † nam tunc licet non per hoc diceretur exclusa interpretatio, quæ aliàs
posset deriuare à statutis Ciuitat. dominantis, tñ ante illam, & ante oīa erit recur-
rendum ad ipsum Ius commune secundùm quod statuta Ciuitatis subditę interpre
tabuntur, & seruabuntur, & statuta Ciuitatis dominantis post ius commune locum
habebunt, & interpretationem tribuent statutis subditæ, ita consuluit Dec. consi-
lio 429. numero 5. ubi hanc opinionem sæpiùs obseruatam, atque usu receptam
Florentiæ testatur, & Roma. contrarium sentientem reprobari affirmat, & ab hac
opinione non esse recedendum dicit Mandos. ad Roma.cons.218.littera H. illam-
89 que confirmat, & defendit auctoritatibus, & rationibus, & præcipuè, † quia ius
commune, nisi aliter addatur de Romanorum iure intelligitur, §. sed quoties in-
stit. de iur. natur. gent. & ciuil. & etiam quia inseruiendum est menti statuentium,
qui non censentur uoluisse statuta ipsorum regulari à statutis superiorum, eò quia
expræssè mentionem fecerunt de iure communi in defectum statutorum suorum,
90 & ius commune non potest dici † ius præcipuum alicuius Ciuitatis etiam dominā-
tis, & licèt Roma. dicto consilio 218. numer.4. & alij tenendo opinionem contra-
riam dicant, quod aliàs esset iniustum statutum inferiorem statuendo, quod debe-
ret recurri ad ius commune, quia per illud tolleretur ius Ciuitatis superioris domi-
nantis, quod in hoc uersatur, scilicet, ut loca inferiorum suis constitutionibus de-
beant gubernari, tamen tale fundamentum non destruit suprapositam opinionem,
quæ illa solùm determinat quid agendum stante dispositione supradicta de statuto
inferiori Ciuitatis disponente in defectum ipsius recurrendum esse ad ius commu-
ne, non autem determinat, an tale statutum inferiorum esset iustum, nec ne, vltra
quod non potest dici, quod huiusmodi statutum sit iniustum, quousque saltem Ci-
uitas dominans, siue Princeps sciens illud tolli, & abrogari à volumine statutorum
non mandat, si enim Princeps sciens illud permittit, frustra quærunt alij, nunquid
91 valeat, & iustum sit, cum quod Principi placet, legis habeat vigorem, † & tanquā
lex sit seruandum quousque de contraria Principis uoluntate appareat, ut in simili
dixit Bald.cons.473. numero 6. libro 5. & facit tex. in §. sed quod instit. de iur. na-
** tur. gent. & ciuil. & hanc magis communem opinionem testatur Borgn. in suo tra-
ctat. num.96. in fin. & illam, quicquid aliquando in contrarium dixerit approbat
ultimo loco Menoch. de præsumpt. lib.2. præsumpt. 6. num. 14. ubi recenset etiam
contrarium tenentes, & Roma. opinionem, contrarium, ut supra tenentis, commu
niter esse reprobatam, dixit Ludou. conclus. 55. uers. quintus casus est, ibique in prin
cipio affirmat hanc magis communem.

Primò,

Primò. Subdeclara dictam declarationem, vt non procedat, quando ex commu
92 ni consuetudine Ciuitatis subditæ fuisset obseruatum, † quod non obstante dicto
statuto de recurrendo ad ius commune in defectum statutorum dictæ Ciuitatis, es-
set tamen recursum semper ad statuta Ciuitatis dominantis, nam tunc non obstan-
te dispositione dicti statuti erunt obseruanda statuta superiora, & ab illis statuta in-
feriora interpretationem recipient, nam tali casu ita obseruantes videntur hoc vo-
luisse, ex quo ita consueuerunt, non obstante dicto statuto, & minimè mutanda sunt
93 † quæ diutinam habuerunt interpretationem, l. minimè, ff. de legibus, & quemad-
modum vertitur in dubium apud Doctores; an in statutis subditorum appellatio-
ne iuris communis veniat ius commune Romanorum, eò, quia dicitur ius commu
94 ne omnibus, † cum omnes subiaceant Romano Imperio vt l. deprecatio, ff. ad l. rod.
95 de iact. an vero ius superiorum eo quod statuta Principis † quodammodo possunt
dici ius commune omnibus populis sibi subditis per not. in d. §. fin. instit. de satisd.
ita dicetur huiusmodi dubium esse sublatum per obseruantiam eueniente casu dicti
statuti ob recursum factum ad statuta superiorum, nàm certum est, quod consuetu-
96 do, & obseruantia declarant statuta dubia, & standum est interpretationi † ex obser
uantia prouenienti, Ant. de Butr. in cap. cum dilectus de consuetud. Socin. Iun. dicto
conf. 2. num. 26. lib. 1. Dec. conf. 11. num. 12. & nos infra. Sicut è contra si probabi-
tur per obseruantiam communem non fuisse obseruata statuta Ciuitatis dominan-
tis in aliquo casu, sed ius commune, non erunt huiusmodi statuta superiora atten-
97 denda, non obstante, † quod aliàs esset recurrendum etiam ex dispositione statuto-
rum subditorum ad statuta superiorum, ita Gozad. conf. 37. num. 14. iuribus ibi per
eum, & Socin. Sen. conf. 81. numer. 3. libro primo, & in consilio 271. numero deci-
motertio, libro secundo. Dec. consilio 469. numero duodecimo, & Menoch. dicta
præsumpt. 6. in fine.

Secundò. Subdeclara, nisi aliqua sequeretur superfluitas in statutis, vel absurdũ
98 aliquod, † vel nisi aliter de mente statuentium appareret, ita Decia. in suo tractat.
crimin. libr. 2. cap. 32. num. 4. ea ductus etiam ratione, quia ius scriptum in statuto,
ex quo est commune omnibus habitantibus in illa Ciuitate, vel municipio non ab-
surdè aliqua ex prædictis ratione suadente etiam ius commune appellari poterit, &
iuris communis appellatione venire, vnde subiungit, quod si quis in libello accu-
99 sationis requisierit aliquẽ condemnari secundum ius commune, † & nulla sit im-
posita pœna à iure communi Romanorum, sed tantùm à iure municipali illius lo-
ci, verba illa, secundum ius commune, interpretabuntur, idest, secundum statuta
Ciuitatis illius per ea, quæ voluit gloss. prima, in fin. in l. ius autem Ciuile, ff. de iu
stitia, & iur. & apertius Bald. in l. 1. C. de confess. columna 12. versiculo sed dubi-
tatur, & columna 16. vers. quinimò dico, quod si per statutum, & in l. secunda, C.
de bon. quælib.

Hoc tamen certum est, quod si fuerit simpliciter dictum, & prolatum verbum,
100 hoc ius, vel prout de iure, † intelligetur nedum de iure communi Romanorum, sed
etiam de iure municipali tàm scriptum, quàm ex consuetudine receptum, & ideò
si per statutum remittatur aliqua causa terminanda iuris terminis seruatis, vel fue-
rit dictum, quod quis puniatur secundum pœnam à iure impositam, & similia in-
telligetur etiam de iure municipali, tàm scripto, quàm consuetudinario, ita idem
Decia. vbi supra numero 5. de mente Ias. in l. præscriptione, in 4. not. num. 14. cum

plur. seq. C. si contra ius, vel vtilit. publ.& in l.omnes populi, numero 12.& plur. seq. in prima lect. ff. de iust. & iur. vbi etiam Crott. numero nono, latè, & facit gloss. in proem. Clem. in vers. iuris text. & gloss. vbi etiam Abb. in capit. 1. in fin. vt lit. non contest.

101 Quod nota pro nostro statuto Sarzanæ, † quod mandat ius reddi, deficientibus nostris Statutis secundum Statuta Ianuæ, & illis deficientibus secundum Ius commune.

102 Subamplia ampliationem, vt quod dictum est de statutis, † idem sit quoad consuetudinem, nam si subditi non haberent in aliquo casu consuetudinem vel haberēt, sed dubiam, recurritur ad consuetudinem Ciuitatis dominantis, Paris. consil. 25. num. 21. & seq. lib. 4. Lud. conclus. 55. in fin.

103 Sextò. Amplia conclusionem, † vt statuta recipiant etiam interpretationem ab alijs statutis antiquis ipsius Ciuitatis nouorum statutorum, cum noua constitutio debeat intelligi, & distingui secundum leges antiquas, posteriores enim leges ad priores pertinent, vt per eas posteriores corrigantur, & terminentur, & suppleātur inquit text. in l. sed, & posteriores, ff. de legib. & not. in l. filiusfamilias, ff. de actio. & oblig. iuncta, l. 1. ff. ad maced. & in l. iuris gentium, §. si paciscar, ff. de pact. & in l. transigere, vbi gloss. magna, C. de transact. Ias. in l. sciendum, num. 4. ff. qui satisd. cog. vbi dicit hoc valde notandum pro statutis, & reformationibus nouiter factis, idem voluit Bart. in l. omnes populi in 7. quæst. princip. & in proposito reformationum ad statuta dixit Decia. in suo tract. crim. lib. 2. cap. 36. numero sexto, quod

104 † reformationes huiusmodi magis recipiunt interpretationem à statutis reformatis; quàm à iure communi, prout hoc consuluit Anchar. cons. 94. ista domina, vers. non obstat, Decia. cons. 65. num. 4. & cons. 301. num. 10. Paris. cons. 56. numero 27. libro primo.

105 Primò. Subamplia ampliationem, vt procedat, etiamsi noua constitutio, † & reformatio haberet clausulam, aliquo alio statuto non obstante, ita Bart. in dicta l. sciendum, numero 2. vbi etiam Ias. num. 4. per gloss. in authen. de hæredit. quæ ab intest. defer. in princ. in ver. vocantibus, & idem Bart. in extrauag. ad reprimēdum in vers. non obstantibus, Roman. in cons. 4. num. 5. Alex. cons. 80. num. 4. lib. 1. & ra

106 tio est, quia clausula illa reuocatoria alterius statuti, eatenus statutum, † vel constitutionem reuocare videtur, quatenus cum ipso statuto reuocante repugnantiā continet, & non plus, igitur in alijs, in quibus statutum poterit declarari, interpretari, & determinari ab antiquo, non autem corrigi, dicta clausula non obstabit, ita Roma. in cons. 57. num. 1. & in cons. 322. nume. 2. & cons. 309. num. 10. Dec. in l. in toto iure post numerum septimum, ff. de reg. iur. Tiraq. de vtroque retractu, titul. 1. §. 15. gloss. 2. in fin.

Secūdò. Subāplia, vt vera sit ampliatio, etiamsi noui statut. haberet in se dictio-

107 nes taxatiuas, † vtputà tantùm, dumtaxat, & similes, quia non per hoc excluderetur interpretatio ab vno ad aliud si inter se ex interpretatione possent concordari,

108 & correctio euitari, † quia taxatiua non operatur in casus concordes, vel concordabiles, ita Roma. cons. 322. num. 2. per gloss. in l. non tantùm in vers. nec vlla exceptio ff. de peten. hæred. & in l. 1. §. denique in vers. nulla iusta, ff. quod vi, aut clam, & in l ob æs, C. de præd. minor. Euerard. in sua cent. in loco à natura dictio taxa. numer. 3. iuribus ibi etiam per eum.

Tertiò.

109 Tertiò. Subamplia, vt idem sit de ipsis Statutis antiquis, † quæ à nouis pariter declarantur, & recipiunt intellectum, nam non est nouum, vt priores leges ad posteriores trahantur, inquit text. in l. non est nouum, ff. de legibus, & ibi gloss. subiungit, vt determinentur, suppleantur, corrigantur, ex his enim, quæ statuentes vltimo loco apertius dixerunt, quid in antea intellexerint clarius colligitur, arg. not. in dicta l. si seruus plurium, §. fin. ff. de legat. primo, Alexand. consilio 192, numero vndecimo, libro sexto.

110 Septimò. Amplia conclusionem, vt etiam statuta ab alijs statutis vno, † & codē contextu conditis, & vno, ac eodem volumine compræhensis interpretationem sumant, nam non est nouum, quod vna lex aliam declarat iux. not. in l. non est nouū ff. de legib. Alex. cons. 85. num. 9. lib. 4. Paris. cons. 16. num. 52. lib. 3. Bart. in l. prim. §. & parui, vbi etiam gloss. ff. quod vi, aut clam, Socin. cons. 242. num. 9. vol. 2. Rol. à Val. cons. 62. num. 30. lib. 3. Alciat. cons. 89 num. 10. vers. 2. respondeo, Alexand. dicto consilio 123. numero 10. & plur. seq. lib. 4. qui num. 15. dixit, quod sicut se ha-
111 bet ius commune, ad ius commune, † ita se habet statutum ad statutum, & sicut Ius commune semper intelligitur, & interpretatur, vt non corrigat ius commune, sed vt concordet, eodem modo debet intelligi statutum ad aliud statutum.

112 Primò. Subamplia, vt etiam idem sit de vna parte statuti ad aliam, † quæ ab illa interpretationem sumet, etiamsi nulla fuisset facta expræssio, vel repetitio præcedētium, cum semper hoc censeatur expræssum, ita Bertaz. in cons. cri. 465. nu. 25. lib. 2. vbi hanc verissimam sententiam dicit Dec. cons. 553. num. 8. Socin. Iun. consilio 46. num. 4. volum. 4 Gozad. cons. 89. num. 6. Alba cons. 36. num. 3. Ruin. cons. 8. nu.
113 11. libro 5. & quod verba statuti præcedentia recipiant interpretationem † à verbis subsequentibus eiusdem statuti, sicut sequentia declarantur per præcedentia, not. in l. si seruus plurium, §. fin ff. de lega. 1. & hoc voluit Alex. cons. 29. numero 9. lib. 4. & in cons. 192. num. 11. lib. 6. vbi dixit, quod si verbum vnum æquiuocum sit
114 positum in vna parte statuti, † declarabitur ex his, quæ in alia parte statuti continentur, si apparet, quod in ipsa alia parte statuti verbum illud fuerit clarum expræssum, & prolatum per tex. in l. vtrum, vbi Bald. ff. de petit. hæred. idem cum subampliatione voluerunt, Ceph. cons. 526. num. 10. lib. 4. latè Hieron. Gabr. cons. 11. nu. 33. & plur. seq. lib. 1. Decia. resp. 6. num 24. vol. 1.

Secūdò. Subamplia, vt tūc sine dubio aliquo ampliatio procedat, qñ vnū statu-
115 tum se refert ad aliud, † quia tunc referens à relato regulatur, Bursat. cons. 44. num. 34. vol. 1. & faciunt latè adducta per Alex. d. cons. 123. num. 10. & plur. seq. & cons. 135. num. 8. vol. 4. Bart. in l. Prætor, §. heri, ff. de vi bon. rapt.

Tertiò. Subamplia, vt potius statuta recipiant interpretationem ab alijs statu-
116 tis, † & quod vnum statutum magis declaretur ab alio, quàm ab ipsomet iure communi, Bertaz. cons. ciuil. 56. num. 29. & cons. 15. num. 2. Dec. in c. causam, quæ col. fi. de rescript. & cons. 301. nu. 8. & cons. 65. num. 4. Anchar. cons. 422. col. fin. quia in ha-
117 bentibus symbolum † facilior est transitus, idem Dec. ibidem, & Anchar. cons. 63. ista Domina in versiculo non obstat, quod istud, & facit quod dicit idem Dec. cōs. 110. num. 2. quod scilicet statutum præsumitur potius velle se confirmare cum alijs
118 statutis, † quæ ab eodem fonte, & ab eisdem statuentibus processerunt, quàm cum iure communi, idem voluit Cephal. cons. 146. num. 17. lib. 1. Paris. cons. 97. num. 16. lib. 3. Bertaz. cons. crim. 369. numer. 15. lib. 2. & in cons. 410. num. 3. & in cons. 303.

 num. 4.

119 num.4.vbi ideò dixit, quod statutum prohibens exceptiones opponi, † non prohibet exceptionem prouenientem ab alio statuto, cum vnum per aliud suppleatur, & declaretur, idem tenuerunt Ruin.cons.200.num.16 vol.2.Dec.post Abb.in c.ex literis, num.8, cum seq.de constit.Bursat.cons.69.num.5.& 6.lib.1.Curt.Iun. cons 6. num.12.& Roma.cons.399.num.7.vbi dixit, quod magis est attendenda cōcordia inter duo statuta, quàm de vno statuto ad ius commune propter præsumptam voluntatem statuentium, qui censentur, prout Principes ipsi magis conseruari velle id quod à seipsis est constitutum, quàm quod ab alijs, sì à iure cōmuni iuxta not. in l.si hominem, ff.manda.& in l.formam.C.de offic.Præfect.præt. subampliationem secuti sunt, Grat.cons.116, num.27.vol.2.Ias.in l.qui filiabus post princ. ff.de lega. 1.Crauet.cons.118.num.4.Decia.d.resp.6.num.25.Menoch.de præsumpt.lib.1.q. 37.num.22.Gozad.cons.61.num.20.

Quartò. Subamplia, vt tantò magis procedat ampliatio, si eadem ratio est scri-
120 pta in uno statuto, † quæ in alio, nam tunc eadem debet esse interpretatio, quia sta-
121 tuta, & dispositiones restringuntur, † & regulantur secundum rationem scriptam d. l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. patron. Socin. consilio 89. numero 19. libro quarto, & nos infra.

Quintò. Subamplia, vt vnum statutum recipiat interpretationem ab alio etiāsi
122 adesset statutum, † quod statuta deberent intelligi ad litteram, quia nihilominus vnum declarabitur, & supplebitur ab alio, ita Osasc.decis.167.num.18.Dec.in l.si. num.3.C.de eden.Anchar.cons 422. vers.ad hoc dico, quod ista uerba, col.2. nu. 2.Alex.cons.80.num.5.uol.1.Carpan.ad statuta Mediol.cap.174.num.89.lib.2. Paris.d.cons.16.num.5. lib.3.

Octauò. Amplia conclusionem, ut etiam statuta recipiant interpretationem à
123 statutis Ciuitatis uicinæ, † quia sicut si in aliqua regione defecerit aliqua consue
124 tudo circa aliquem casum, spectanda erit in illo consuetudo † regionis uicinæ, ut per Menoch.cons.9. num.22.lib.1. ita, & in statuto, faciunt adducta per Castrens.
125 cons.437.nu.2.lib.2.& ratio est, † quia statuētes censentur se accommodasse consuetudini aliorum locorum uicinorum, & statuisse ad similitudinem illorū, iuxta not. per gloss.fin.in cap.cum olim de consuet.& in cap.super eo de censib.& facit, quod
126 dixit Crauet.cons.118. num.3. ubi uoluit, † quod si de aliqua obseruantia non constaret in aliquo loco, recurrendum erit ad patrias uicinorum, nam circa declarationem actus, aut interpretationem etiam uicinorum consuetudo inspicitur.

Declara modo, quæ supradiximus in proximis ampliationibus, & subampliationibus, prout infra.

Et primò, declara, quod si ageretur de interpretando statuto antiquo, deberet
127 interpretari † secundum interpretationem antiquam statuti antiqui, non autem secundum quod interpretatur modò statutum nouum, nisi statutum nouum ueniret expreßè ad interpretationem casus dubij statut.ueteris, & antiqui, ita Bal.de statut. in uer.interpretatio in fin.per gloss.in authen.de fil.ante dot. instrum. nat.

Secundò. Declara, quod quando pro interpretatione statutorum recurritur ad
128 alia statuta † omnes qualitates in statutis interpretaturis existentes censentur repetitæ in statutis interpretatis, Bertaz.cons.ciuil.15.num.27.allegans, Curt.Iun.cons. 5.num.8.& faciunt adducta per Mars.in cons.64.num.34.Rom. cons.345. col. fin. & cons.379. ante finem.

Tertiò.

129 Tertiò. Declara, ut statuta † recipiant interpretationem ab alijs, quando agitur de eadem materia, secus si de diuersa, nam sicut ex diuersis non fit illatio, ita nec ex illis posset aliqua declaratio inferri, Ias. in d. l. sciendum, nu. 4. vers. 2. limita, ff. qui satisd. cog. & not. ex gloss. in c. 1. in ver. declaramus ne cler. vel mona. in 6. & glos. in c. licet Canon in glos. magna de elect. eod. lib. 6. & in c. quæ in iure de regu. iur. eo l. lib. Bald. in l. 1. ad fin. C. ad Velleia.

130 Quartò. Declara, vt tunc recipiant statuta interpretationem ab alijs, † nisi in cõtrarium expræsse appareret de voluntate contraria statuentium, nam posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint, inquit text. in l. sed ad posteriores, ff. de leg. Ias. in dicta l. sciendum, numer. 4. Gozad. cons. 37. numero 14. vers. non obstat vltimum.

Quintò. Declara, quod licet nouum statutum vetus declarando non solum dica-
131 tur respicere futura, † sed etiam in dubio ad præterita trahetur, vt in authen. de fil. ante dot. instrum. nat. in princ. Capr. conclus. 6. numero 20. Rot. decis. 142. numero
* 2. par. 2. vbi de communi, & not. per scriben. in proem. Clement. in ver. de cętero, tamen hoc non est verum, quotiescunque in dicto statuto nouo adsit verbum propter quod apparet fuisse de mente conditorum nolle præterita compræhendere, ut de verbo, de cætero, senserunt Domini de Rot. decis. 158. num. 4. par. 2. Butr. in ca. fin. num. 15. vers. uel quando non præferuntur, & uers. nisi statutum nouiter factum, de constit. ubi etiam Felin. num. 5. Barbat. num. 39. Imol. num. 12. per tex. in capit. fin. de spons. duor. ubi etiam Abb. num. 4. uers. in contrarium, Capr. ubi supra, num. 21. cum ibi per eum.

132 Primò. Amplia declarationem, ut idem sit † quotiescũque nouum statutum declaratorium haberet per prius intellectum communem in contrarium, ita quod cõmunis obseruantia seruabat contrarium, quia tunc non trahetur ad præterita, ita Domini de Rot. d. decis. 158. num. 5. per glos. in c. 1. in uer. de cætero ibi communi iuditio, ubi etiam Gemin. col. ult. post prin. uers. nota benè istam glos. & Franc. nu. 5. uel ipsa constitutio, de constit. Præpos. in dicto c. fin. de spons. duor. num. 3. propè finem, uers. si uerò habet consuetudinem, uel communem interpretationem, & Gemin. in cap. ex antiquis, col. 3. circa med. uers. hæc procedunt, distinct. 54. ubi ponit
133 regulam circa ius nouum declaratorium, † ut tunc porrigatur ad præterita, quãdo ius uetus haberet diuersas sententias, & opiniones, & nouum ius approbat, & declarat alteram ex istis opinionibus.

Secundò. Amplia, ut idem sit, quando statutum nouum procederet annullando,
134 † nã tunc si causa annullationis induceretur ab eodem statuto nouo non trahetur ad præterita, nisi aliud appareret ex uerbis ipsius, ut quia loqueretur per uerba prçteriti temporis l. decernimus, C. de sacrosanct. Eccles. si autem causa annullationis haberet etiam ante nouum statutum illius dispositio trahetur ad præterita, ita Capreol. ubi supra num. 35. & seq. per text. in §. omnia in authen. de alien. & emphit. & in §. hoc quidem in authen. de incest. nupt. & per not. per Imol. & Ant. de Butr. in dicto c. quoniam, de constit.

Tertiò. Amplia, ut idem sit si confirmatio de eodem statuto facta ab illo, ad
135 quem spectat, † se referat ad futura, nam quæcunque sint uerba in statuto confirmato, non tamen porrigetur ad præterita, ad quæ confirmatum nõ præsupponitur, ita Rot. decis. 142. numero 4. par. 2. per Butr. in dicto cap. fin. num. 15. uers. nisi statutum

tutum nouiter factum, ubi etiam Imol. num. 12. uers. nam primo dicit, & Barbat. nu mero 39. & Felin. numero 5. de constit. Bolognet. in d. l. omnes populi, ff. de iust. & iur. numero 16.

Quartò. Amplia, vt idem sit si nouum statutum non procederet declarando,
136 † sed de nouo inducendo, vel disponendo, nam tunc non traheretur ad præterita, sed solum ad futura, vt est expressum in cap. quoniam de constit. & in cap. 2. eodem tit. & in l. leges, & constitutiones, C. de legibus, leges, & constitutiones, inquit tex. futuris certum est dare formam negotijs, non ad facta præterita reuocari, nisi nominatim, & de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotijs cautum sit, secus si procederet solum inducendo nouam confirmationem à statuto antiquo dispositorum, quia etiam præterita contineret, ita Capreolus dicta regul. 6. numero 41. vbi de communi.

137 Limita ampliationem in primo dicto, vt non procedat, † quando nouum statutum disponeret, & induceret addendo, vel minuendo pœnam à lege, & statuto antiquo impositam, nam tunc etiam de commissis in præteritum, nondum tamen iudicatis seruaretur, vtputa si extaret statutum, quod vendens sal sine licentia, capite puniatur, & fiat nouum statutum, quod talis vendens puniatur solum in centum, etiamsi ante nouum statutum aliquis vendidisset, non puniretur tamen, nisi ad pœ-
138 nam noui statuti, † quod debet attendi; ex quo agitur de pœna, in qua spectatur tēpus sententiæ, ita Capr d. concl. 6. num. 45. per text. in l. penult. ff. si ex noxa. & per glos. in authen. vt Iud. sine quo suffra. §. opinionem cum alijs ibi per eum, sicut & idem esset, si statutum nouum induceret disponendo exceptionem de nouo post sta tutum ex aliquo facto à statuto considerato causatum, quia & illa habebit locum etiam in præteritum, prout in omnibus alijs, quæ post statutum nouum incipiunt, aut competere, aut esse, & effici, vt latè in exemplis per eumdem Capr. allatis in dicta conclus. 6. num. 6. num. 45. & plur. seq. vbi plenè habebis, quando statutum, siue quælibet alia constitutio respiciat etiam præterita, de quibus latius etiam per nos in alia speciali de hoc conclusio, quod statutum dicatur respicere futura in 2. limit. ad quæ hic dicta accommoda.

Nonò. Amplia conclusionem, vt statuta etiam recipiant interpretationem à cō
139 suetudine, † & obseruantia, nam secundum quod consuetudo, & obseruantia, illa declarauerit, ita erunt intelligenda, & obseruanda, & hæc dicitur potius assuetudo,
140 † quàm consuetudo, vt infra, latè Ioā. de Amic. cōs. 42. vers. 3. coniugali, & ita Bertaz. consi. ciuil. 71. num. 21. & seq. vbi infert ad statutum de aliqua moneta loquente, & concludit, quod ex obseruatione sequuta interpretabitur, de qua monetæ qualitate sit intelligendum, Alex. cons. 39. col. 1. vol. 3. & cons. 211. in fin. lib. 6. vbi di-
141 xit, quod si statuta de gabella soluenda essent in aliquo verbo dubia, † tamen debe ret attendi, quod ante hac fuerat obseruatum, nec erit recedendum ab intellectu, & interpretatione declaratiua data à communi obseruantia, & facit text. apertus in l. si de interpretatione, & l. nam Imperator, ff. de legibus, vbi habetur, quod si de interpretatione legis quæratur, in primis inspiciendum est, quo iure Ciuitas retrò in huiusmodi casibus vsa fuit, optima est enim legum interpres consuetudo, nam Imperator noster Seuerus rescripsit in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiscun tur, consuetudinem, aut rerum perpetuò similiter iudicatarum auctoritatem in legum obtinere debere, vnde Barth. in l. neque leges, ff. de legibus, dixit, quod si con

142 ſuetudo † interpretata eſt aliquem caſum dubium in ſtatuto, ſecundum illam ſemper erit iudicandum, idem voluit Parif conſ.56.num.34.lib.2.vbi notauit, quod ſi
143 aliqua reformatio ad ſtatutum, ita in contingentia facti fuerit obſeruata, † vt ſolum corrigat ſtatutum, reſpectu alicuius rei tantum, minimè recedendum erit à tali interpretatione obſeruantiæ, & Brun. in d.ſtatut.fœm.excluſ.art.15.princip.q.7.
144 num.15.dixit, quod conſuetudo poteſt interpretari † ſtatutum excludens fœminas in talem ſenſum, qui excludat, vel non excludat, & obſtet, vel non obſtet fœmi-
145 nis, & Alberic.in l.minimè, ff. de legib. inquit, † quod conſuetudo poteſt inducere interpretationem etiam contra uerba ſtatuti, & quod ſi ſtatutum habet uarios intellectus, ille implectendus erit, qui per conſuetudinem interpretatiuam fuerit receptus, idem tenuit Decian.reſp.32.num.14.& plur.ſeq.lib.2.& Dec.conſ.538 nu.2,
146 & Bart.in d.l.neque leges, vbi etiam Bald.num.3.docuerunt, † quod licet in dubijs ſtatuti recurrendum ſit ad Principem, ut in l.& ideo, ff.de legib.& in l.cum de nouo C.eod.tit.tamen fallit ubi conſuetudo eſſet interpretata ſtatutum aliàs dubium, nã tunc illi ſtandum eſſet, quia ubi ſimile habemus, non eſt recurrendum pro declara-
147 tione ad Principem, & quod omnis diſpoſitio, † ſiue legalis, ſiue ſtatutaria, ſiue hominis priuati, ſiue Principis regulam recipit à conſuetudine, probatur apertè per ea, quæ tradidit Dec.conſ.48.col.1.num.2.Felin.in cap.cum m. num.8. de conſtit. Innoc. in c.olim, num.2, de uerb.ſignif. Alex.conſ.37.num.9.uerſ. præterea ſi contractus, lib.2.& latiſſimè per Gabr.concl.1.in tit.de conſuet.& Ioſeph. Ludouic. in
148 concluſ.38.per tot.& quod in dubijs ſequenda ſit illa opinio, & intellectus, † quem conſuetudo approbauit, docuit Dec.conſ.131.col.pen.uerſ.ſed nõ obſtat, & talis cõ
149 ſuetudo interpretatiua non dicitur noua diſpoſitio, † ſed ſtatutum ipſum, ſcilicet ſic interpretatum, quæ interpretatio, quam attribuit conſuedo, eſt obſeruanda, licet poſtea appareat non bona, Socin.conſ.145.num.2.libro primo, Ruin.conſ.104.numer.3.in fin.lib.5.Crauet.conſ.294.uerſ.21.ibi amplius dico, & quod intellectus
150 ille ſumi debeat, quem effectus, † & rerum exitus uerum eſſe demonſtrat, dixit Crauet. ibidem, & latius in conſ.201.nume.10.uerſ. ſed longius conſideratis, ubi ideò conſuluit, quod licet quis ex eo ſolum, quod habeat bona in territorio alicuius,
151 † non poteſt, ſi alias eſt in reliquis forenſis aſtringi ſtatuto ibidem diſponente circa deciſoria, quia bona non faciũt aliquem ſubditum, & quod quis poſſit dici ſubditus alicuius l.Libertus, §.ſola, ff.ad municip.l.reſcripto, §.fin, ff.de muner. & hon. Paul.de Caſtr.cõſ.89.poſſet quis dicere col.2.circa med.lib.2, Ant.de Butr. Innoc. Abb.& Felin.in c.poſtulaſti, de for.comp.& forenſis non adſtringitur ſtatuto circa deciſoria diſponente. Alexand. conſilio 164. column.fin.uerſiculo ad allegata, lib. 6.& conſilio 138.libro primo, & conſilio 16.libro quinto, tamen ſi ita ſe habuit obſeruantia in illo loco, & uſus per lõgum tempus, etiam forenſis adſtringetur, & ante eum Iaſ.in conſ.128.col.penult.in princ.libro primo. Et quod ſtante conſuetudine interpretatiua ſtatuti, non ſit ulterius ambigendum uoluit Grat.conſ.45.nume. 12.libro primo, hinc etiam not.Gozad. conſ.37. numero 14. quod ſi extaret com-
152 munis obſeruantia, † quod aliquod ſtatutum particulare non obſeruaretur, nõ obſeruabitur tale ſtatutum propter illius inobſeruantiam, ſicut è contra obſeruabitur illud, quod aliquo caſu communis obſeruantia fuerit interpretata habere locum, idem, & plura alia ad hoc accumulat. Bertaz.dicto conſ.ciuil.71. num.21. ad idem uide Carpa, ubi ſupra, d. cap.174.in fin.libro 2.& Cepol.conſ. ciuil.34. numer.6,

ubi

153 ubi dixit, quod licet statutum prohibeat † reductionem, restitutionem, & supplicationem à sententia lata per arbitratores, si tamen semper fuerit intellectum, & interpretatum, quod possit peti reductio ad arbitrium boni uiri, quando esset enormissima læsio, à tali interpretatione non erit recedendum, & si talis interpretatio esset notoria, sufficiet, si Iudex interroget Tabelliones, siue Actuarios, an ita fuerit interpretari consuetum.

Primò. Subamplia, & uera sit ampliatio, etiamsi non probaretur ita in facto ex
154 consuetudine obseruatum, † sed tantùm quod omnes opinantur tale statutum, ita esse intelligendum, & interpretandum, & ita longo tempore opinatum, nam talis opinio esset obseruanda loco statuti ex ea ita interpretati, Decian. d. resp. 46. num. 130. per ea, quæ uoluit Geminian. in cap. conquęstus de fer. ubi etiam Io: Andr.

Secundò. Subamplia, vt procedat ampliatio, etiamsi verba essent impropriãda,
155 nam nihilominus † sequi debemus intellectum, & interpretationem à consuetudine approbatam, ita Socin. cons. 209. col. vlt. versiculo 9. comprobo lib. 2. allegans, Anton. de Butr. in cap. cum dilectus, de consuet. quod etiam confirmauit Decian. d. resp. 46. num. 134.

156 Tertiò. Sublimita, vt interpretatio statuti proueniens † à consuetudine prę cæteris sit attendenda per text. in d. l. si de interpretatione, ff. de legib. in primis enim inquit, tex. & sic ante omnia si de interpretatione legis quæratur inspiciendum est, quo iure Ciuitas retrò in huiusmodi casibus vsa fuit.

Quartò. Subamplia, vt etiam interpretatio à consuetudine habeat locum quã-
157 uis extaret statutum, † quod contra iura scripta non possit allegari cõsuetudo, quia tale statutum intelligitur de consuetudine contraria statutis, in quo multa requirũtur, vt not. in cap. fin. de consuetud. secus in consuetudine interpretatiua, quæ non aduersatur, nec contradicit, sed declarat; ita Dec. cons. 11. num. 10. quod nota pro
158 nostro statuto Ianuæ † sub rubr. de extrinseco intellectu, lib. 1. ca. 16. dum prohibet allegari consuetudinem contra statuta, vt intelligatur de consuetudine derogatiua, aut contraria, vt etiam verba ipsius indicant, non autem de consuetudine interpretatiua, per quam statuti verba declarantur, in quem sensum cõsueuerunt intelligi.

159 Quintò. Subamplia, vt prædicta ampliatio locum habeat † etiamsi talis consuetudo interpretatiua non esset præscripta, non enim requirit præscriptionem, prout aliæ consuetudines, sed sufficit ita aliquando fuisse obseruatum, Crauet. cons. 118. num. 2. & cons. 201. num. 10. & Paul. de Castr. cons. 348 num. 4. libro primo, vbi dixit, quod ideò non requiritur præscriptio, quia præscriptio procedit super re certa
160 † contra quam præscribere intendimus ad illam tollendam secus in consuetudine interpretatiua, quæ tantummodo inducitur ad declarationem actus dubij, & sic versatur solum circa casum dubium non ad illum tollendum, sed ad declarandum,
161 & facilius est declarare, † quã quod certum est tollere, & Ant. de Butr. in dicto cap. fin. num. 47. uers. ex his dicit Nicol. de Mat. de consuetud. notauit, quod ista cõsue-
162 tudo interpretatiua dicitur potiùs, ut supra tetigimus † assuetudo, idest obseruãtia quædam, quæ differt à consuetudine in pluribus, ut ibi per eum, & præcipuè, quia consuetudo exigit tempus ad habitum firmandum populi, hæc autem non exigit tempus, sed sufficit aliquibus actibus hoc obseruatum, quod relinquitur arbitrio iu-
163 dicantis, differt etiam à consuetudine in effectu, † quia consuetudo, ut iuris uim omnem legis habet obseruantia, ut facti, habet tãtum unicum effectum declaratiuum,

vel iuris, quod verba dubij, vel omissi a iure declarandi, vel uerborum loci, aut uo cabulorum, uel omissi ab hominibus supplendi, ideò si lex est dubia, & multipliciter intelligibilis, seruari debet quod pluries erit seruatum a populo, licet non sit hoc præscriptum, dum tamen alteri legi non obuietur apertè, quia tunc oportet, quod sit consuetudo hæc Anton. de Butr. vbi supra, ex quo nota, quod dum diximus supra, & dicemus infra, & dicunt Doctores, quod consuetudo operatur ad in-
164 terpretationem statutorum intelligunt de consuetudine, † quæ non aduersatur statuto, nec tendit ad derogationem illius, sed solum ad illius verba dubia, aut mentem incertam declarandam, & in qua per consequens non requiritur aliqua præscriptio, sed sufficit, quod ex aliquibus actibus ita fuerit obseruatum, cum non dicatur propriè consuetudo, sed potius assuetudo, vt supra, si autem ageretur de consuetudine contraria statuto, & derogante illius dispositioni, tunc benè requireretur præscriptio, & essent necessaria in eo omnia requisita ad propriam consuetudinem inducendam, prout dicit Anton. de Butr. vbi supra, & prout supponunt alij Doctores, & nos de hac diximus latè in conclusione, quod statuta non ligant forenses, ad quæ recurre subampliationem sequutus est etiam Dec. cons. 48. numero secundo, & in cons. 441. numero 13. & in l. semper in stipulationibus in fine de regul. iur. Decian. d. resp. 46. numero. 129. Crauet. cons. 101. numero quarto, versicul. & adeò potens est Menoch. cons. 21. numero decimoquinto, libro primo, & consilio 75. numero 76. eodem libro primo, & de arbitr. iudic. cas. 99. numero vndecimo, Alexand. consilio octauo, numero septimo, libro sexto, Corn. cons. 83. libr. 3. & cons. 188. col. fin. libro quarto, Aret. cons. primo, columna vltima, versic. sed tamen, & cons. 95. numero sexto, & cons. 11. col. 3. vers. sed tamen, Socin. cons. 3. num. quinto, libro primo, & consilio 111. col. fin. vers. sed certè possumus eodem libro primo, Alexand. cons. 107. col. penult. vol. 2. Gabr. dicta conclus. prima, nume. 70. & Ludouic. dicta conclus. 38. vers. ampliatur primo idem Roch. de Curt. in suo tractat. de consuetud. in gloss. fin. sectio tertia, numero 31. vbi aliam rationem addu cit, quare ista consuetudo non requirit cursum temporis, sicut alia, quia videlicet ista consuetudo interpretatiua non dicitur induci ad faciendum ius non scriptum in loco, sed ad iam inductum declarandum, alia autem operatur ius ipsum, quoad populum illum inducentem, & ideò requiritur tempus tale, quod colligitur circa
165 illam consensus populi, † quod est decennium secundum communem opinionem Legistarum, de qua per Anton. de Butr. vbi supra numero 39. versiculo quod decem anni.
166 Sexto. Subamplia, quod statutum, quod aliàs non ualeret, † si tamen ex consue tudine esset interpretatum illud ualere in aliquo casu, uel generaliter in omnibus casibus, & sic fuerit obseruatum, recipiat tale fomentum ab huiusmodi consuetudine, quod semper ualebit, ita Decian. d. resp. 46. numero 123. & fuit de mente Anton. de Butr. in dicto cap. cum dilectus, col. quinta, numero 50. ibi ex quo infertur, quod licet non ualeat statutum contra ius, tamen si ex consuetudine contra ius interpretatur ex iuribus consuetudinis potest statutum contra ius trahi, & facit, quod uoluit idem Decian. ubi supra, numero 135. quod actus, qui aliàs aliquam opposi-
167 tionem pateretur, † tamen si de facto diutius fuerit obseruatus haberi debet pro ualido, nec poterit reuocari per gloss. fin. in l. qui habebat, ff. de manumiss. testam.
168 & Alciat. cons. 53. libro nono, numero sexto, dixit quod † statuta quando sunt per

consuetudinem approbata, debent obseruari, licet sit dubium, an de iure ualeant, Calcan. ad idem cons. 3. & cons. 7. Socin. cons. 145. numero 3. vers. confirmatur, libro 1. Abb. cons. 27. lib. 2.

169 Septimò. Subamplia, vt prædicta tanto magis procedant † si ageretur de consuetudine interpretatiua, contra quam nulla extaret memoria, & quæ in tali casu tamquàm consuetudo notoria, & inueterata non opus est, vt probaretur, sed Iudex se posset ex se ipso informare, ita Decian. vbi supra, numero 121. & resp. 32. numero 46. libro secundo. Ioseph Ludouic. in dicta conclus. 38. versic. ampliatur sexto, * cum ibi per eum alleg. & omnes Doctores in dicta l. de quibus, ff. de legibus, Bald. in l. prima, columna secunda, versiculo sed hic quæro, C. ad Velleian. & faciunt ad hoc ea, quæ latè de consuetudine immemorabili dicit Bertaz. in dicto consilio ciui. 71. num. 38. & plur. seq.

170 Octauo. Subamplia, vt tantò magis prædicta vera essent, † si ageretur de consuetudine fauorabili, & quæ nos reduceret ad ius antiquum, vel ad ius commune, quia tali casu tanto magis admitteretur, quanto res de facili redit ad suam naturam, l. si vnus, §. pactus ne peteret vbi Ias. nume. 6. ff. de pact. cap. ab exordio, 35. dist. Felin. in cap. cum accessissent, col. 2. de constit.

171 Nonò. Subamplia, vt sufficiant duo, vel tres actus † ad inducendam huiusmodi consuetudinem, & obseruantiam, prout ita fuisse tentum in Rota Romana in vna Bononien. Sancti Andreæ, coram D. de sancta Cruce testatur Ant. Maria de Papazzo, in addit. ad decis. vltim. Rot. de consuetud. in nou. & tenuit Ioseph Ludouic. vbi supra, versiculo ampliatur secundo, sed melius hoc iudicabitur ex arbitrio iudicantis, cui relinquendum est, vt dixit Anton. de Butr. in dicto cap. fin. de consuetud. num. 47. vers. 2. differt, & nos supra.

Primò. Declara modo supradicta, quod data varietatem consuetudine illa dicetur in casu nostro, & quoad effectum interpretandi statutum consuetudo, † quæ ma-
172 gis, & à maiori parte populi loci statutorum erit obseruata, ita Dec. consilio vndecimo, col. 12. versiculo secundo, respondetur Bertaz. consil. ciuil. 39. numero 32. Bero. cons. 87. numero 21. libro 3. idem Dec. consilio 215. numer. secundo, vers. namque plures, Menoch. cons. 75. num. 76. libro primo, & faciunt, quæ nos diximus in conclus. de communi vsu loquendi circa interpretationem statutorum, dum firma-
173 uimus, † quod ille dicetur communis vsus loquendi, à quo statuta interpretationẽ sument, qui erit frequentior, & vsitatior in Ciuitate.

Secundò. Declara, quod tunc est locus interpretationi ex obseruantia prouenien-
174 ti quousque sumus in verbis dubijs statuti, † nam si essent verba clara, tunc talis interpretatio, & obseruantia cessaret Rot. decis. 108. num. 6. par. 1.

Et nota, quod si occurreret casus non determinatus à statuto, neque à consuetudi-
175 ne, † sed esset solum similis compræhensorum à statuto, & determinatorum à consuetudine, vnde oriretur dubium, an pro resolutione illius esset ne recurrendum ad statutum, an potius ad consuetudinem, erit tibi distinguendum, quod si casus occurrens erit de materia consuetudinis, recurrendum erit ad simile consuetudinis, si verò erit de materia statuti, recurrendũ erit ad simile compræhensorum in statuto, si autem materia erit indifferens, recurrendum erit ad illud, quod magis ratio suadebit, si autem in vtroque eadem ratio vigebat recurrendum erit ad determinationem Statuti, quod censetur in viridi obseruantia, & cui Ciues acquiescere

præsumuntur, quousque non appareat de contrario, prout si per multas rationes, & auctoritates distinguit Euerard. in sua cent. in loco a ratione legis larga, num. 77. & idem colligitur ex traditis per Barbat. in d. l. de quibus col. 2. vbi etiam Angel. col. 3. & Dec. in d. c. translato in fin.

Decimò. Amplia etiam conclusionem, vt habeat locum quoque in præfatione
176 statuti, † à qua ipsum statutum recipit declarationem, & euidentem intellectum,
177 quia prooemium, & præfatio ostendit causam finalem, † qua moti fuerunt statuentes, & semper est consideranda ratio, qua statuentes fuerunt inducti ad statutum cõdendum, Osasch. decis. 58. num. 5. Paris. cons. 83. num. 13. & seq. vol. 3. Bart. in l. fin. num. 3. ff. de hæred. instituen. & in l. 1. in princ. ff. ad Maced. Alex. cons. 7. numer. 5. vol. 2. & cons. 54. num. 11. vol. 4. Socin. cons. 165. num. 6. & 7. lib. 2. Barbat. cons. 19. col. 1. volum. 1. Dec. cons. 10. num. 12. & cons. 532. num. 9. & hinc dixit Barthol. in l. cum hi in princip. & §. eam transactionem, num. 1. ff. de transact. quod sequens di-
178 spositio † à præfatione restringitur, & declaratur, & in l. regula, in fine, ff. de iur. &
179 fact. ignor. docuit, quod si præfatio legis est generalis † generaliter etiam debet intelligi res ipsa, & ibidem subiunxit Bald. quod legis præfatio præbet intellectum
180 toti legi, † sicut etiam prooemium, & præfatio statuti coniecturam facit eorum, quæ statuentes ipsi voluerunt, & Roma. in cons. 16. num. 4. scripsit, quod ex præfatione statuti dispositio huiusmodi, ac mens restringitur, extenditur, atque declaratur, ibi-
181 que Mandos. affirmat præfationem eius esse naturæ, † vt mentem disponentis, causamque dispositionis demonstret, & ob id ex ea ad dispositionis restrictionem, ampliationem, & declarationem argumentum sumere licere, & idem voluit Riminal. cons. 25. num. 29. libro primo, Rol. à Val. cons. 49. num. 43. lib. primo, Roma. cons. 238. num. 3. Tiraq. in suo tractat. cessante causa, limit. 1. num. 65. Barbat. cons. 10. col. penult. vers. & si quispiam, volum. primo, Curt. Sen. cons. 49. post num. 26. Bertrãd. cons. 182. vol. primo, Mars. cons. 19. num. 5. Dec. cons. 134. num. 2. Curt. Iun. cons. 5. num. 19. Rip. resp. 3. numero 7. libro secundo, Lap. alleg. 101. numero 24. versiculo circa secundum.

Primò. Subamplia adeò prædicta procedere, vt vbi non habet locum præfatio,
182 † nec etiam locum statutum habebit, ita Bertaz. in consilio crimin. 201. numer. 19. libro primo, & consilio 439. numero 23. libro 2. post Osasc. d. decis. 58. numero 6. & Lanfranc. in capitulo quoniam contra in secundo not. de probation. & faciunt infra.

Secundo. Subamplia, vt procedat ampliatio etiam quando sui natura dispositio
183 strictè interpretaretur, † vt quia in ea ageretur de materia, in qua stricta de iure deberet sumi interpretatio, nam ob præfationem, rationem tamen statuti continentem expressam, largè dispositio interpretari deberet, ita Crauet. consilio 192. numero 21. Socin. cons. 91. col. 3. libro primo, Dec. cons. 10. numer. 2. versiculo 1. quia Gozad. cons. 1. nu. 16. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 2. nu. 13. & est ratio,
184 quia causa, seu ratio, quæ colligitur ex prooemio, seu præfatione cẽsetur in sequentibus repetita, Barth. in l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verb. oblig. & in l. Titia, §. idem respondit eodem titulo, Calcan. cons. 7. col. 5. in princ. Crauet. dicto cõs. 192. numero 24. & ideò sequens dispositio secundum dictam declarationem regu-
185 lari debet, nam plus est attendenda ratio, † & mens statuentium, quàm ipsius statuti verba, & dispositio, Alex. dicto cons. 54. num. 9. & seq. vol. 4. Osasc. d. deci. 58.

num.7.& hinc etiam dicebat Bald.in l.omnes populi,col.3. num.59. de iustitia, &
186 iur. † quod vbi ratio motiua statuti non potest saluari, tunc non debemus sequi sensum litteralem,& planum ipsius statuti,nam ratio restringit, limitat,& regulat statutum,l.cum pater,§.dulcissimis,ff de lega.2.

Limita ampliationem prædictam, vt si conclusio, & dispositio statuti aliud ter-
187 minaret, & concluderet,† quàm præfatio ipsa sonaret, stabitur tunc potius conclusioni,& dispositioni statuti, quàm præfationi, sicut quando textus repugnat rubricæ,statur magis textui,quàm rubricæ, Menoch. dicta præsumpt. 2. numero 15. & seq.de mente Purpurat. in l.cum quid,num.10.in fin.versicul 2.declaretis, ff.si cert. pet.& per not.in l.1.vbi præcipuè,Ias.ff.cod.tit. Eucrar.in sua cent. in loco à rubro ad nigrum, num.12.

Sublimita, nisi præfatio statuti haberet,vt dicebamus,in se rationem expressã,
188 † quare statuentes fuerint moti ad statutum condendum, nam tunc stabitur potius præfationi ob rationem finalem in eo expressam, quàm dispositis, & terminatis à statuentibus, qui in tali casu dicerentur errasse in modo determinandi, & concludēdi eorum intentionem,& mentē, postquam qualis esset iam expresserant apertè in præfatione, nec censentur se in eodem actu correxisse,aut sibi ipsis contrariasse, & ideò, postpositis verbis statuti, erit illius sensus, & intellectus regulandus à ratione expressa in præfatione, quæ dicitur esse anima statuti,& quę si saluari non potest, vt dicebamus, nec etiam sensus litteralis, & planus ipsius statuti sequendus erit, rationibus,& auctoritatibus,de quibus in præcedenti subampliatione,& argumentum,vt supra,allegatum per Menoch. de rubrica ad præfationem, procedet, quando rubrica esset recisa,nec haberet, prout de præfatione dicebamus,rationem in se perfectam, quo casu non est mirum,si nigrum,in quo latius, & fortè diuersa, & contraria ad ea,quæ Rubrica præcisa, & restricta ex eius lectura innuit,disponitur, magis attenditur,quod secus est, quando Rubrica habet perfectam rationem, & certa mens statuentium ex eius verbis sine vlla supplectione percipitur, vt de præfatione supra supponimus, nam tunc nedum non corrigitur a textu, sed potius ad similitudinem præfationis textus ipse vno modo loquens ab ea ampliabitur, & supplebitur ad intellectum,& generalitatem ipsius Rubricæ,Dec.consilio 527.nu. 11.num.1.lib.primo, Hieron.Gabr.consilio 12.numero sexto, libro primo, & nos infra proximè.

XI.Amplia,vt statutum recipiat interpretationem etiam à Rubrica ipsius, Dec.
189 conf.508.num.3. vbi ideò dixit, † quod ex diuersitate Rubricarum ostenditur di-
190 uersitas † sensus statutorum,& idem voluit in dicta l.prima,vbi etiam Alexan.Ias. * Alberic.& alij communiter Doctores,ff.si cert.pet.Corn.conf.67. numero primo, libro primo,Bald.in consi.34.num.3.libro quinto, vbi docuit, quod vbi textus est
191 dubius, † declaratur per rubricam, quæ quandoque habet ampliare textum, & quandoque restringere, nam Rubrica est quasi initium legis,idem voluit in consi-
192 lio 378.num.quinto, eodem libro quinto,& quod Rubrica † ostendat mentem statuentium,& ex ea argumentum sumi possit ad statutum ipsum voluit gloss.& ibidē Bart.in l.prima, C.de capita.ciuil.cens.eximen.libro vndecimo,Roman.dicto consilio 16.numero 4.vbi Mandos.in addit.Curt.Iun.conf.5.num.15.& consilio 107.nu * mero secundo, ubi de communi opinione testatur, prout illam etiam communem * dicit Dec. in dicta l. prima, ff. si cert. pet. & quod illa interpretatio sumenda sit,

quæ

613 † quæ est magis consona rubricæ uoluit gloss. in cap. bonæ, & ibi Abb. circa fin. de confirmat. vtil. vel inutil. & in cap cum monasteriũ, vbi Ioan. Andr. Imol. & Abb.
194 de elect. hinc dixit Bald. in l. 2. ff. de stat. hom. quod prælatio elicitur † ex ordine rubricarum, & idem gloss. in rubr. ff. de eo, per quem.
195 Primò. Subamplia, vt prædicta tanto magis procedant, † si rubrica per verba dispositiua loqueretur; nam tunc perconsequens, nedum interpretationem daret, sed etiam prout nigrum disponere diceretur, ita Corn. cons. 67. numero primo, volum. primo, per gloss. & Doctor. in rubr. C. ne fideiuss. do de. & in rubr. C. etiam ob Chirographa pecu. & per Imol. in rub. de verb. oblig.
196 Secundò. Subamplia, vt etiam rubrica, si reperiatur sine textu, † possit nihilominus nedum inseruire pro argumento voluntatis statuentium, sed etiam allegari ad decisionem causarum, si habet orationem perfectam, Ias. in dicta l. prima, numero decimo, ff. si cert. pet. de mente Angel. Aret. in procem. instit. in 8. col. & per gloss. in l. 1. ff. si quis testam. lib. esse ius.
Tertiò. Subamplia, vt rubrica generaliter loquens nedum seruit ad interpreta-
197 tionem † dispositorum in statuto, sed etiãm ob suam generalitatem illud ampliat, Corn. dicto cons. 67. numer. 1. vbi notauit, quod si rubrum statuti disponeret, quod mulier dotata non succedat, & nigrum dixerit, quod soror dotata non succeder, tunc non solum soror excluditur, sed etiam alia mulier propter generalitatem rubricæ, sicut pariter si statutum diceret, quod vir lucretur tertiam partem dotis traditæ, trahetur etiam ad dotem non traditam, sed tantum promissam, si generaliter verba rubricæ disponerent, quod vir lucretur tertiam partem dotis, iuribus, & auctoritatibus ibi per eum adductis, propter quas refert se in diuersis casibus pluriès
198 consuluisse, † quod statutum exorbitans, licet strictè loqueretur, tamen propter generalia verba dispositiua rubricæ magis generaliter deberet intelligi, pro quo facit, quod respondit Castren. cons. 83. num. 4. lib. 2. vbi voluit, quod si rubrica statu-
199 ti generaliter disponat, † quod mulier extantibus masculis non succedat, textus autem dicat, quod mulier extantibus masculis non succedat patri, ille tamen textus declarabitur à generalitate rubricæ, vt etiam non succedat mulier patri, matri, auo, & similibus, ad idem facit Socin. Sen. cons. 128. num. 8. lib. 4. & quod si rubrica sit
200 generalior nigro, seruiet ad interpretationem ipsius nigri, † immò quod attendatur generalitas rubricæ, non obstante, quod nigrum limitatè loquatur, voluerunt Crauet. cons. 61. num. 1. Dec. cons. 527. num. 11. Bero. cons. 51. num. 2. vol. 2. Natt. cons. 282. nu. 10. vol. 2. Bertaz. cons. crim. 35. nu. 1. lib. 1. Burs. cons. 12. nu. 16. lib. 1. Paul. de Castr. cõs. 83. præsens casus, col. 2. ad finem, lib. 2. Alex. cons. 1. col. 2. vers. præterea posito quod in nigro, libro quarto, & in consil. 89. col. secunda, ad finem, versicul. pro hac etiam adducit, libro sexto, & consilio sexto, col. prima, ad finem, versiculo 2. præsuppono, lib. 7.
Primò. Declara subampliationem, vt procedat, dummodò rubrica dispositiuè
201 loquatur, † & habeat perfectam orationem, vt supra diximus, ita Crauet. dicto consilio 61. num. 1. Bertaz. d. cons. 35. num. 1. Bursat. d. cons. 12. num. 16. Menoch. cons.
* 75. num. 80. lib. 1. & communiter Doctor. in dicta l. 1. ff. si cert. pet. ac alij supra in præcedenti proxima subampliatione citati, & Hieron. Gabr. dicto cons. 12. num. 6.
* libro primo, vbi hanc communem sententiam affirmat, † & perfectam orationem
202 habere rubr. tunc dicit cũ certa mẽs ex eius verbis sine vlla suppletione percipitur.
Secun-

Secundò, Declara, quod si rubrica non numerat casus, sed generaliter tantum
203 loquitur, † & adeò clara,& perfecta est, vt mentem certam, & non obscuram statuentium ostendat. statutum autem de aliquibus tantum casibus loquatur, si tamen eadem ratio expræssa in statuto, aut maior adest in casibus omissis à statuto, & sub generalitate rubricæ compræhensis, tunc concurrente generalitate rubricæ, & ratione statuti, rubrica haberetur pro lege, & statutum nedum per ipsum interpretaretur, sed etiam suppleretur in casibus eandem, vel maiorem rationem habêtibus, quamuis enim non concordante rubricæ generalitate, ratio sola statuti non sufficeret ad hoc, vt viderentur comprçhensi in statuto casus omissi, quia ratio illa putaretur restricta solum ad personas in statuto expræssas per not. in l. 4. §. toties, ff. de damn. infect. & in l. Diuus, §. & quatenus, ff. de fals. & in l. illam, C. de collat. Dec. cons. 71. col. fin. tamen propter generalitatem rubricæ interpretatio fiet, vt omnes casus sub ratione compræhensi statuto includi dicantur, & ex hoc concordatur Bal.
204 † si aliquando respondit propter rationem solam onerum matrimonij statutum de dote tradita lucranda non procedere in promissa, vt in consilio 333. volum. quarto: si postea etiam propter generalitatem rubricæ alias consuluit, procedere etiam in promissa, vt hoc etiam notauit Ias. in dicta l. prima, numero nono, ff. si cert. pet. & in effectu si cum generalitate rubricæ concurreret ratio statuti; nedum rubrica faciet argumentum, & tribuet interpretationem, quoad casus in statuto expræssos, sed etiam quoad alios eandem, vel maiorem rationem habentes, vt in casibus, de quibus per Corn. dicto cons. 67. numero primo, per Castrens. cons. 83. numero 4. libro secundo, & per alios supra, sed si rubrica erit quidem verbis generalibus cõcepta, sine tamen numeratione casuum, nec constet eandem rationem statuti vigere in omnibus casibus, qui possint sub generalitate rubricæ dici comprahensi, tunc rubrica nedum ob generalitatem, vt supra dicebamus, non supplebit statutum ad omnes casus generales, vltra in statuto expræssos, sed potiùs tanquam obscura declarabitur, & restringetur per statutum ad casus in eo nominatos, ita declarauit Ga-
* briel dicto consilio 12. numero quarto, vbi hanc communem opinionem testatur allegans ad id gloss. in l. fin. in ver. militiæ, C. de iurisd. omn. Iud. & in l. prima, C. ne rustica ad vlt. off. deuo. lib. 11. & not. in dicta l. prima, ff. si cert. pet. Ias. numero quinto, Curt. num. 13. Rip. numero 15. & 17. Bolognet. numero 14. & 18. Alciat. in 3. casu, & per Socin. cons. 92. num. 5. volum. primo, & Socin. Iun. consilio 31. numero septimo, & cons. 138. num. 4. volum. primo, & ibidem idem Gabriel affirmat hoc procedere non solum quando ratio est expræssa in statuto, vel tanquam vnica habetur pro expræssa, sed etiam quando non est ita clara, sed tamen fit clara per di-
* sposita ab ipso statuto, & ita omnes supracitatos Doctores sentire affirmat, & dum dixit de rubrica concepta verbis generalibus, sine tamen numeratione casuum,
205 fuit, quia si rubrica descenderet ad casuum particularium numerationem, † non poterit dici simpliciter generaliter loqui, & tunc casus expræssi in rubrica debebunt suppleri in nigro, si fuerint omissi, etiamsi expræssi in nigro non eandem rationem cum reliquis expræssis in rubrica continerent, ne rubrica tali casu videretur in illis superflua, ita Gabr. dicto cons. 12. num. 1. vbi dixit, quod tali casu rubrica habetur pro initio legis, & videntur in nigro expræssi solum aliqui casus ex pluribus nominatim compræhensi à rubrica gratia exempli, & non ad restrictionem rubricæ, vnde reliqui omissi sine dubio supplentur ex rubrica, quod dicit etiam

fuisse

fuisse de mente Aret. in rubr. de verb. oblig. & Salic. in dicta l.prima, numero 16.
. si cert. pet.
. Tertiò. Declara, vt non procedant prædicta, quando rubrica esset generalior
206 dispositis in statuto, † & illam ita generaliter intelligendo iniquitas resultaret, nã
tunc nedum non seruit pro latiore interpretatione statuti, sed potius ipsummet statutum illius restrictionem ad per eum disposita operatur, ita Cephal. consilio
207 146. numero 14. libro primo, vbi etiam numero 15. inquit, † quod vt iniquitas euitetur debet potius rubrica reddi superflua, ad idem Crott. in l. qui Romæ, §. duo
fratres, num. 22. ff. de verb. oblig. & faciunt aliàs à nobis adducta, & præcipuè
in concl. de statuto strictè interpretando, dum probauimus statuta potius interpretanda, vt nihil operentur, quàm quod iniquitatem contineant, prout etiam infra.
208 Quartò. Declara, vt non procedat ampliatio, † quando rubrica esset omninò
contraria dispositis in statuto, nam tunc magis statutum attenditur, & dispositum
in eo tanquàm posterius, quam rubrica, cum posteriora derogent prioribus, ita
Alberic. Salicet. Alexand. & Ias. in dicta l. prima, ff. si cert. pet. Ias. in rubric. instit.
de action. & post omnes Euerard. in sua centur. in loco à rubro ad nigrum, numero duodecimo, & facit, quod dicit Gabr. dicto consilio duodecimo, numero
primo, dum voluit, quod generalitas rubricæ operetur circa interpretationem tex-
209 tus, † quando in textu reperitur obscuritas, secus autem quando adest contrarietas, & faciunt etiam per nos supra allegata de non admittenda coniectura in claris
& de non adhibenda interpretatione ad mentem statuentium certam, & determinatam, sed in hoc dic, vt supra fuit conclusum de præfatione in limitatione, &
sublimitatione.
210 Duodecimo. Amplia conclusionem, vt † statuta in materia proportionata ijsdem coniecturis, & modis interpretentur, quibus, & mens testatoris, Rot. dec. 232.
num. 2. part. prima
211 Primo. Limita modò conclusionem, † vt non procedat quando ius commune
aliquid disponeret non secundum veritatem, sed secundum fictionem, quia talem
interpretationem statutum non assumeret, cum illud sit intelligendum propriè, &
verè, non autem impropriè, & fictè, Barthol. in dicta l. omnes populi, in 6. quæst.
212 princip. vers. vlterius quæro, ff. de iustitia, & iur. vbi dicit, quod ad hoc, † vt illud
quod est secundum fictionem compræhendatur in statuto necesse habet specialiter
exprimi per text. in l. 3. §. hæc verba ibi de quo fuit necessarium ædicere, vbi gloss.
ff. de negot. gest. idem voluit Crott. in eadem l. omnes populi, num. 197. vbi dixit
ex præsenti limitatione uerificari dictum Baldi in l. si quis, C. de Episc. & Cler. & in
l. quicunque, C. de seru. fugit. Et alibi sæpè, dum voluit, quod si statuto caueatur, vt
213 si committens delictum aliquod pœna capitis puniatur †, est interpretãdum, vt solum compræhendat eos, qui in effectu, & reipsa delictum illud commiserint, nõ autem, prout de iure communi, etiam qui sunt attentati illud facere, sed non potuerunt, nam quod delictum committens puniatur, etiam si solum animum occidendi habuerit, & attentauerit, licet non sit sequutus effectus, est de iure communi secundum fictionem, secundum quam quis ex affectu ad delictum, delictum ipsum
commisisse fingitur, unde affectus in aliquibus, sicut effectus, punitur ex prædicta
fictione, non autem secundum ueritatem iuxta distinctionem, de qua in l prima, §.
Diuus, ff. ad l. Cornel. de sicar. & ideo non recipiet dictum statutum hanc inter-

pretationem, hanc eandem limitationem sequutus est Abb. in cap. at si Clerici in princ. col. quinta, de iudic. Imol. & Alexand. in l. in illa, ff. de verb. oblig. & quod generaliter statutum non trahatur ad casus fictos voluit Alex. cons. 82. nu. 7. libr. 2. & not. a Doct. in l. gallus, §. & quid si tantum, ff. de lib. & posthum. & in l. prima, §. lex falcidia, ff. ad leg. falcid. & not. in cap. fin. de consuetud. libro sexto, Abb. Dec. & alij in dicto cap. translato, de constitut. & pro hoc in argumento facit, quod di-
214 xit, Barthol. in l. prima, §. hoc interdictum, ff. de font. vbi voluit, † quod si statutum prohibeat mulieres portare perlas sub certa pęna, non comprąhendet portantes perlas fictas, & contrafactas, nisi specialiter in dicto statuto fuerit expræssum, quas neque fictæ possint portari, quia debet intelligi statutum de perlis naturalibus, & non fictis, & compositis, & Ancharan. in cap. nouit. de his, quæ fiunt a Prælat. no-
215 tauit, † quod statutum puniens personam, non extenditur ad Communitatem, quę est, vt dicitur, persona ficta, & Card. in cap. his, qui fidem de sponsal dicit, quod statutum puniens consumantem matrimonium certa die, non ligat cognoscentem sponsam de facto tali die, & Bald. in l. 2. §. voluntatem, ff. solu. matrim. docuit, quod
216 statutum requirens consensum intelligitur de vero, † & non de ficto, & ideò consensus per taciturnitatem elicitus non habebit locum in tali statuto. quod nota pro nostro statuto Sarzanæ consensum requirente nonnullorum in contractu mulierũ, & minorum, de quo tamen dic, vt latè per Tiraquel. in tractat. de legib. connub. in gloss. 7. in vers. exprez. in princ. vsque ad numerum quadragesimumnonum, & per Lamberteng. in suo tractat. de contract. in gloss. 7. in ver. consensus, numero primo, & secundo, & pro nostra limitatione facit dictum Abb. in cap. primo, in 6. co-
217 lumn. de eo, qui mitt. in possess. vbi infert, quod si statuto caueatur, † quod conuictus de certo crimine debeat puniri certa pœna, deficiens in purgatione non habebitur pro conuicto, vt possit pęna statutaria puniri, quia licet deficiens in purgatione puniatur de iure tamquam actor criminis, vt in cap insinuatum, & in ca. de hoc de simon. & in cap. accedens, de accusat. tamen quia deficiens in purgatione est interpretatiuè, secundum ius, & non verè conuictus, vt dixit gloss. in capit. inter de purgat. Canon. a statuto non dicitur compræhensus, cui dicto concordat, quod not. Bald. in l. si quis seruo. num. 12. C. de furt. dum concludit, quod si constitutio Episcopi excommunicat facientes furtum, illa pęna non habebit locum in casu ficto, & faciunt per nos adducta in conclus. quod statuta sunt propriè interpretanda, & quod statuta in casu vero non habent locum in ficto.
218 Primò. Sublimita, vt non procedat limitatio in statutis; † quæ sunt secundum, vel præter ius commune, nam tunc dicendum est, sicut de iure communi, illa verificari etiam in casu ficto, quia tali casu statuta recipiunt extensionem secundum ius commune, ita Alexand. in dicta l. prima, §. lex falcidia, numero nono, versiculo si autem loquimur in statutis, ff. ad l. falcid. iuribus ibi per eum, idem sensit Ioan. Andreas in dicto cap. fin. super. ver. per alios de consuetud. libro sexto, Abb. in capit. ad audientiam de Cler. non resid. & in dicto cap. insinuatum, numero sexto, & fin.
219 de simon. vbi dixit, quod statuta recipiunt omnes limitationes, † & interpretationes iuris improprias, & strictas, quando non deuiant a dispositione iuris, Alexan. cons. 179. columna quarta, libro quinto, sublimitationem etiam sequutus est Ioã. Imol. in dicta l. gallus, §. & quid in tantum Card. consilio 60. columna secunda, versiculo ita statuta concernunt, Felin. in dicto cap. insinuatum, numero secundo,

Diaz.

Diaz. in reg. 700. verſ. limita primo, & facit, quod voluit Roma. conſilio 105. numero ſecundo, vbi dixit, quod quando ſtatutum diſponit idem quaſi in aliquo caſu, quod ius commune, tunc ſi ius commune diſpoſitionem ſuam in illo caſu emanatam vellet trahere etiam ad caſum fictum, tunc ſtatuti diſpoſitio in illo caſu etiam ad caſum fictum trahetur, & de hoc affirmat eſſe notabilem caſum in dicto ca. ad audientiam, & in cap. dilectus, de cler. non reſid. idem voluit Dec. in cap. translato, in prima lectura, num. 38. de conſtit.

Secundo. Sublimita, niſi adeſſet eadem omninò ratio in caſu ficto, quæ in caſu
220 vero, † nec aliqua poſſet reddi cauſa differentiæ, quia tunc ſtatutum verificabitur etiam in caſu ficto diſpoſito à iure communi, & poteſt poni exemplum in poſthu-
221 mis, & in iam natis, quoad inſtitutionem, & ius ſuccedendi, † nam tunc diſpoſita à ſtatuto de iam natis verificabuntur circa illorum inſtitutionem, & ius ſuccedendi etiam in poſthumis, qui fictè habentur à iure pro iam natis, ita Zabarel. dicto conſilio 60. columna ſecunda, verſiculo item cùm ſit eadem ratio, Socin. conſilio primo, numero 12. libro primo, Barthol. in l. prima, §. bonorum, ff. ad Trebell. Bal. in dicta l. gallus, §. quid ſi is, ff. de lib. & poſthum. Doctor. in cap. poſtquam, §. primo, de elect. facit, quod dixit Bald. in l. ſi poſſidetis, numero decimo, C. de probat. vbi voluit, quod ſi caſus priuilegiatus à iure erit idem, qui & diſponitur à ſtatuto
222 ſimpliciter, ex eo poterit argumentum ſumi, † cum ſtatutum etiam ad caſum priuilegiatum trahatur, quando propter priuilegium ille caſus eſt idem cum diſpoſito à ſtatuto.

Amplia ſublimitationem, vt tantò magis procedat, ſi in caſu vero ſtatuti eſſet
223 maior ratio, † quàm in ficto iuris communis, nam tunc multo magis diſpoſita fictè à iure cenſerentur comprehenſa à ſtatuto diſponente de aliquo caſu vero, maiorem tamen in ſe rationem habente, vt in caſu ſimili conſuluit, Angel. conſil. 72. columna ſecunda, verſiculo quarto, quia vbi uoluit, quod ſi ſtatutum concedat impunitatem uerè committenti aliquod delictum, multo magis tali impunitate gaudebit ille, qui propter negligentiam habetur, tanquàm committens delictum ex
224 iuris aliqua diſpoſitione, cum ſit maius delictum, † quod fit committendo, quàm illud, quod fit negligendo, ſiue omittendo iuxta text. in l. nec in ea, ff. de adult.

225 Tertiò. Sublimita, niſi aliàs ſtatutum † eſſet eluſorium, ita Diaz. dicta reg. 700. uerſiculo tertio, limita Felin. in dicto capitulo inſinuatum, numero quarto, de ſimon. poſt Dominic. in capitulo ut circa, in princip. columna finali, de elect. in ſexto.

Secundo. Limita concluſionem, ut non procedat, quando ſtatutum ſe habet ad
226 ius commune derogatiuè, † uel correctiuè, tunc enim non recipit interpretationem paſſiuam à iure communi, ſed ſimpliciter debet intelligi, prout ſtatutum iacet, ita Bald. in l. maximum uitium, columna penultima, in princ. C. de lib. præterit. per text. in l. prima, §. hunc igitur, C. de Iuſtinian. Cod. conform. Pariſ. conſilio 91. numero 12. libro tertio, Dec. in l. prima, numero 14. C. qui admitt. Socin. conſilio 52. numero ſexto, ad finem, uolum. 3. & conſilio 89. numero nono, uolum. quarto, Alciat. conſilio 52. numero 20. Rol. à Val. conſilio 62. numero 45. & ſeq. libro tertio, Oſaſch. deciſ. 142. numero primo, Burſat. conſilio 12. numero 53. uolum. primo, Natt. conſ. 154. num. 6. uolu. 1. Neuiz. conſ. 95. nu. 18. Menoc. conſ. 65. num. 57. & conſilio 88. numero 30. libr. primo, ubi de magis communi teſtatur: Et hoc pu-

to uerum, intelligendo tamen prout infra, nec obstant meo iuditio, quę contra
hanc limitationem adducit, Ias. in dicta l. omnes populi, numer. 61. cum seq. ex alijs
Auctoribus contrarium sentientibus, quia potest responderi, quod ista limitatio no
stra procedit in terminis suis, idest inquantum per statutum disponitur contra ius,
227 † nam in illo disposito contra ius non potest recipere interpretationem ab ipso iu-
re, contra quod statuit in illo indiuiduo; ea autem, quæ allegantur à Iasone, proce-
dunt item in terminis suis, idest in alijs qualitatibus, in quibus statutum non di-
sponit contra ius, sed tacet, & circa illas reperitur dispositum à iure cõmuni, quod
debet obseruari in illius interpretatione, postquam per statutum illi nõ derogatur,
228 vtputà statut. cauetur, quod filiusfamilias possit testari, † & hoc est contra ius cõe, l.
qui potestate, ff. de testament. l. senium, in fine, C. qui testam. facere poss. & in hoc
casu statutum non potest recipere aliquam interpretationem à iure communi, ve-
rum quia statutum non derogat iuri communi, quoad numerum testium, remanet
firma dispositio ipsius iuris in hoc, & operabitur circa tale testamentum filij fami-
lias ab ipso iure improbatum, quoad hanc declarationem, vt scilicet dictum testa-
mentum habeat septem testes, prout de iure communi, sed non per hoc ius com-
mune dicetur dare interpretationem statuto correctorio ipsius iuris, ex quo in eo,
in quo ius commune de testamenti testibus disponit, à statuto non corrigitur, cum
de illo requisito statutum nullum verbum faciat, in eo autem, in quo per statutum
habilitatur filiusfamilias ad testandum, ius commune non potest interpretando
quidquam operari, qui velit, nolit, tale testamentum, licet ab eo improbatum ex sta
tuti dispositione sustinebitur, postquam in hoc contra ipsum ius statutum apertè di
sponit, & idem erit in omnibus alijs casibus adductis per Ias. vbi supra, in quibus si
statutum loqueretur corrigendo ius commune, comprehendens etiam qualitates,
& alia, de quibus per Ias. nec etiam tali casu in illis qualitatibus, & alijs posset ius
distinguere, aut interpretationem adducere, vt videre est in exemplo modo addu-
cto de filiofamilias, in cuius testamento si per statutum fuisset dispositum, quod
tantummodò quinque testes sufficerent, non fuisset locus dispositioni iuris commu
nis de septem, cum, & in illo requisito statutum diceretur vis corrigere, nec in illo
passu posset aliam interpretationem recipere à iure, quam fuit statutum, & sic con-
229 cluderem, quod in dispositis contra ius, † statutum non recipiat ab eo interpreta-
tionem, in qualitatibus autem dispositorum, & alijs circumstantijs, in quibus statu
tum tacet, tanquam de casu omisso, operetur dispositio iuris, & secundùm illam
intelligentur, nec in hoc potest cadere aliquod dubium, quia quod statutum in nõ
dispositis contra ius recipiat à iure interpretationem, satis, superque fuit supra ostẽ
sum, & de hoc extat præsens nostra conclusio, quod autem in determinatis in de-
rogationem ipsius iuris apertè non debeat ab eodem iure in contrarium modifica-
ri, intelligi, aut interpretari; patet pariter ad sensum, quia aliàs mens statuti non
saluaretur, nec operaretur ad quod fuit inductum expressè, vt scilicet in eo casu cor
rigeret ius commune, & facit etiam, quia ex improbata dispositione non potest fie-
230 ri voluntatis ipsius improbantis † interpretatio in eo, in quo improbatur, l. si ita sti
pulatio, ff. de oper. libert. & idem sensit Alexan. consilio 20. viso processu, numero
nono, libro primo, & ita intelligerem contrariam illam communem, & magis cõ-
231 munem opinionem, † quod statutum etiam derogatorium iuris communis, recipit
interpretationem ab ipso iure communi, de qua per Curt. Iun. consilio septimo,

numero octauo, libro primo, Capreol. consilio octauo, numero nono. Parif. consilio 59. numero vigesimotertio, libro tertio, Gozad. consilio decimonono, numero sexto, & illam etiam veriorem dicit Bertaz. consilio crimin. 465. numero decimo sexto, & prius in consilio 151. numero decimoseptimo, Mandof. ad Roman. consilio 399. Cephal. consilio 536. numero decimonono, libro quarto, prout ita illam intelligit idem Bertaz. in consilio ciuil. 22. numero decimoquarto, dum ait, quod etiam statutum iuris communis correctorium debet intelligi secundum ius commune in eo, in quo illud non corrigit, & Parif. consilio decimosexto, numero decimosexto, libro tertio, & idem sensit doctus, & elegans Borgnin. in decisione secunda, numero decimo, vbi ait, quod statutum in illo, † in quo corrigit ius commune, non intelligitur secundum ius commune, sed operatur suum effectum, in reliquis verò interpretatur, vt sit conforme iuri communi, prout idem voluit Riminald. Iun. consilio vigesimoseptimo, numero 64. volume primo, Cephal. dicto consilio 536. numero vigesimoprimo, libro quarto, Gozad. dicto consilio decimonono, numero sexto, & decimoseptimo, in fin. Bertaz. dicto consilio crimin. 465, numero decimoquarto, libro secundo. Et ex his non rectè sensisse videtur, aliàs Doctissimus Menoch. dicto consilio 88. numero tertio, dum de mente Baldi voluit,

232

233 † quod si statutum corrigat ius commune, quoad legitimam illam, vtputà reducendo à tertia parte ad quintam, non poterit ab eodem iure communi interpretari, ita vt illa quinta debeat relinqui titulo institutionis, prout de iure, sed postquam in eo alteratur ius commune à statuto, cessabit in dicto casu legitimæ omnis ipsius iuris communis dispositio, quia in hoc ex supradictis videtur verum non dicere, quia statutum solum disponit de quantitate legitimæ contra ius commune, de modo autem illam relinquendi non loquitur, & per consequens interpretabitur secundum illud, & vt sit illi conforme, ex quo in tali modo non derogauit, nec correxit, & facit pro supradictis alia regula, quæ habet, quod statuta non recipiant interpretationem à iure communi, quando interpretatio verbis statuti apertè repugnaret, de qua per Cephal. consilio 561. numero octauo, libro quarto, Ruin. consilio trigesimosecundo, numero duodecimo, libro tertio, & per alios passim, & nos supra, & infra.

234 Amplia limitationem, vt tanto magis procederet, † si disposita à iure communi essent de casu ficto, ordinata autem à statuto correctorio essent de casu vero, vtputa si statutum corrigẽdo ius commune disponeret aliquid de hærede, & ad illud quis vellet argumentari ex his, quæ traderet ius commune de fideicommissario,

235 qui non verè, † sed fictè dicitur hæres, vt not. in l. si filius, §. primo, ff. quod cũ eo, & in l. postulante, ff. de acquir. possess. quia tunc extat vulgaris conclusio, quod dispositio statuti correctorij iuris communis non interpretatur ad casum fictũ secundum tradita per Alexand. consilio 82. incip. perspectis his, numero septimo, volume secundo, per l. percipimus, C. de appellat. & per dictam l. gallus, §. & quid si tantum, ff. de lib. & posthum. vbi Doctor. & præcipuè Barth. & etiam iuxta not. in dicta l. prima, §. lex falcidia, ff. ad legem falcidiam, & in dicto cap. fin. de consuet. libro sexto, Bald. in l. meminimus, C. de legit. hæred. & faciunt supra adducta in prima limitatione.

236 Tertiò. Limita conclusionem, † quod licet statuta recipiant interpretationem passiuam à iure communi, non tamen recipiunt actiuam, idest, non extenduntur

ad casus non compræhensos in eis, à iure tamen communi dispositos, ita Barthol. in dicta l. omnes populi, numero 60. in quinta quæstione, princip. quia non est nostrum legem condere, & per consequens extendere, vt not. in l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim. & in l. quod constitutum. ff. de testam. milit. & in l. constitutioni-
237 bus, ff. ad municip. & etiam quia statuta † sunt stricti iuris, vt in dicta l. constitutionibus, sed in his, quæ sunt stricti iuris casus non expræssus habetur pro omisso, l. quicquid astringendæ, ff. de verb. oblig. & casus omissus iuris communis dispositioni relinquitur, vt not. in l. si cum dotem in princ. ff. solut. matrim. & in l. commodissimè ff. de lib. & posthum.

Primò. Sublimita, vt non procedat limitatio in illis casibus, si ne quibus disposi-
238 ta † per statuta non possent commodè sortiri effectum, nam tunc ad illos statutum extenderetur, ita Barthol. in dicta l. omnes populi, in dicta quæstione quinta, princip. numero 60. versiculo primo casu, aut quæris per text. in l. si ita stipulatus fuero per te non fieri, ff. de verb. oblig. & in l. non distinguimus, §. de officio, ff. de arbitr. & quod ibi not. & in l. 2. ff. de iurisd. omn. Iud. & in dicta l. ad rem, & in l. ad legatum, ff. de procurat.

239 Secundò. Sublimita quoad illos casus, in quibus est eadem ratio, † nec sunt casus illi per ius commune decisi, nam etiam, & ad illos statuta extendentur, ita idem Barthol. vbi supra versiculo aut quęris de alijs casibus per text. in l. de quibus in princip. & in l. non possunt, ff. de legib. & in l. 1. C. quæ sit longa consuetudo.

Restringe tamen has sublimitationes secundum ea, quę fuerunt per nos dicta supra, & dicentur in conclus. quod statuta sunt strictè interpretanda in casu, quando adesset statutum reijciens omnem interpretationem, & glossationem, aut extrinsecum intellectum, & quod disposita deberent seruari ad litteram, & prout iacent, & quod nec ex identitate, nec ex maioritate rationis possint extendi, aut interpretari, & secundum ibi dicta pręsentia modificabis, & intelliges.

Quartò. Limita conclusionem, vt non procedat quando essemus in casu, in quo
240 statutum disponeret super aliquo iure, vel causa † generaliter loquens, super quas ius commune in aliquo tamen tantum casu idem disponeret, nam tunc statutum generaliter loquens de illa re non reciperet interpretationem secundùm limitatè disposita à iure communi in eadem re, sed generalitas statuti obseruaretur etiam quoad casus exceptuatos etiam vltra limitationem iuris communis, ne reducendo generaliter disposita à statuto ad eadem disposita à iure communi in aliquo casu particulari, statutum redderetur superfluum, verbi gratia, si extaret statutum prohibens appellari à mera interlocutoria, cum idem sit statutum de iure communi à
241 multis interlocutorijs non debet statutum interpretari, † quod voluerit prohibere appellationem solùm ab illis interlocutorijs, à quibus de iure communi appellari prohibetur, cum iam de hoc adsit prohibitio ipsius iuris communis, sed debet intelligi, prout generaliter loquitur de omnibus interlocutorijs etiam exceptuatis à iure, ne reddatur superfluum, & tali casu statutum non dicetur corrigere ius commune in casibus ab ipso iure exceptuatis, sed potiùs extendere ius iàm concessum ab ipsomet iure communi, idest permissionem appellationis ab interlocutoria ad omnes interlocutorias, ita sic distinguendo consuluit Aret. consilio 106. numero septimo, per trad. à Barthol. in l. prima, §. nunciatio, ff. de oper. nou. nunciat. & in l. prima, C. de sacrosanct. Eccles. & per singularem doctrinam Bald. in l. secunda, C.

da, C. de appellat. vbi dixit, quod si superior statuit, quod in causa possessionis nō
242 possit appellari, † quia idem est regulariter dispositum à iure communi, tale statu-
tum dicetur continere iuris iam concessi extensionem, & intelligetur pręcisè etiam
vbi aliàs de iurę cōmuni appellari poterat, ne aliàs statutum reddetur superfluum,
ad idem facere videtur, Crauet. consilio 221. numero sexto, libro secundo, dum
voluit, quod dum agitur de extensione iuris iam concessi verba generalia, vel vni-
uersalia non restringuntur, & concordat, quod uoluit Decian. in resp. 49. numero
decimoseptimo, libro primo, & resp. 61. numero septimo, libro secundo, vbi di-
243 xit, quod quando statutum idem disponit in aliquo casu, † quod disponit ius com
mune, nedùm non interpretabitur secundùm tantùm disposita ab eodem iure com
muni, sed hoc efficacius operabitur, quod militabit, & procedet etiam in casibus
exceptuatis ab illo iure communi in illa materia.

Sed tamen circa pręducta arbitror cogitandum, quia omnia iura clamant,
244 † quod statuta sunt ita interpretanda, vt quàm fieri possint sint conformia iure cō-
muni, & quàm minus sit possibile deuiant ab eo iuxta ea, quæ nos adduximus in
conclus. de reducendo statuta ad concordiam cum iure communi, & ideò non ita
facilè extenderem statutum idem disponens; quod ius commune iam disposuit,
vel concessit, ad omnes etiam casus, ad quos ipsum ius commune prohibuit eius
dispositionem extendi, illos ab ea exceptuando, ne hoc pacto discordare potius,
non autem concordare videremur statutum cum iure communi, & ad obiectum
superfluitatis statuti, vide ea, quæ dixi in dicta conclusione, ad quam recurre.
245 Sed forsan possent saluari supradicta, † quando ius commune quidem dispone-
ret de aliquibus casibus concedendo, de alijs tamē non prohibendo, nam ad alios
non prohibitos tunc statutum ex sui generalitate posset adaptari, ex quo in eis nō
diceretur corrigere, aut venire contra ius; & cessarent contraria, & militarent ad-
ducta de extensione iuris iam concessi, sed si ius commune prohibendo de alijs,
de aliquibus disponeret, non esset extendere ius iam concessum, sed potius esset
extendere prohibitum contra prohibitionem ipsius iuris ad casus alios, in quibus
ius ipsum prohibuisse præsupponitur.

Vel possent secundò saluari supradicta, quando esset adeò certa mens statuen-
246 tium, † quod euidenter appareret voluisse in sua generalitate compræhendere e-
tiam casus exceptuatos à iure, vt supra fuit dictum, quando apparet statutum uo-
luisse contra disposita à iure statuere, cui tunc standum est, ex quo de certa illius
mente constat contra ius, & vt infra.

Quintò. Limita conclusionem, vt non procedat, quando in statuto essent ver-
247 ba, aut geminata † aut talia, quæ interpretando statutum secundum ius commu-
ne, superflua, & vana remanerent, vtputà si statutum disponat, quod quilibet cu-
iusuis conditionis possit testari, compræhendet enim tunc etiam aliàs inhabiles
de iure communi, à quo tali casu statutum non recipit interpretationem, quoad
habiles propter geminationem in eo contentam, Bellon. consilio octauo, nume-
ro vndecimo, & consilio decimotertio, numero decimoquarto, Bertazzol. consi-
lio crimin. 293. numero decimoquinto, libro secundo, Cephal. consilio quinto,
numero trigesimoquinto, libro primo, Ruin. consilio quadragesimoseptimo, nu-
mero tertio, libro tertio, vbi ideò dixit, quod stante statuto, quod nullus forensis

succe-

succedere possit ab intestato, ex illo verbo nullus, quod est uniuersale negatiuum
248 † omnis forensis excludetur, & per consequens etiam mater, si erit forensis.
249 Sextò. Limita, vt non procedat conclusio, † quoad ius commune irregulare idest, ex speciali, aut particulari aliqua causa inductum, nam statutum non interpretatur secundum ius extraordinarium, & speciale, sed secundum ius commune ordinarium, ita Socin. consilio 89. numero decimooctauo, libro quarto, Ruin. consilio trigesimoseptimo, numero decimotertio, & consilio nonagesimoquarto, numero quinto, libro tertio, Castrens. in dicta l. final. §. in computatione, C. de iur. deliber. & in l. lege duodecim tabularum, C. de legit. hæred. Cephal. consilio 536. numero nono, libro quarto, Doctor. in dicta l. omnes populi, vbi præcipuè Ias. num. 53. & Sanct. Seuer. in repet. num. 203.
250 Septimò. Limita, vt non habeat locum conclusio, † quando interpretatio repugnaret verbis statuti apertè, nam tunc quia in claris non est opus coniecturis, & interpretatio non admittitur, vbi apparet de certa mente statuentium, non esset recedendum ab ipsis verbis statuti, Ruin. consilio trigesimosecundo, numero duodecimo, libro tertio, Cephal. consilio 561. numero octauo, libro quarto, Dec. consilio quinto, numero secundo, Menoch. consilio 187. numero quadragesimosexto, volume secundo, Calcan. consilio vndecimo, numero 33. Decian. resp. 32. numero nono, libro secundo, Rolan. à Val. consilio quinquagesimoquinto, numero sexto, libro primo, & faciunt ea, quæ supradiximus de interpretatione non admittenda in his, in quibus statutum apertè loquitur contra ius commune.
251 Amplia limitationem, vt idem sit, † quando interpretatio repugnaret rationi statuti, immò, & multò magis, quia semper est consideranda magis ratio, quàm verba statuti secundùm ea, quæ supradiximus suis locis in conclus. & prout hoc idem firmat Carpan. ad Statut. Mediolan. in prælud. num. 293. de mente etiam Alciat. cons. 200. num. 7.
252 Octauò. Limita conclusionem, vt non procedat, † quando intelligendo statutum secundùm interpretationem iuris communis, nihil omninò operaretur, sed * remaneret superfluum, iuxta not. per Doctor. communiter in dicta l. secunda, C. de noxal. & in dicta l. omnes populi, ff. de iustitia, & iur. & in cap. si Papa, de Priuileg. in sexto, & in cap. si Romanorum, 19. distinct. Socin. consilio 89. numero decimoseptimo, libro quarto, Decian. resp. 32. numero 8. libro secundo, & nos supra, & alibi passim.
253 Declara istam limitationem, † vt sufficiat statutum in aliquo etiam minimo operari, & non esse superfluum, quia tunc etiam interpretabitur secundùm ius commune, Paris. consilio 110. numero septimo, libro tertio, Bellon. consilio 53. * numero octauo, vbi hanc veram, & communem opinionem testatur de mente Curt. Iun. consilio 105. columna prima, Cephal. consilio 210. numero decimoquinto, libro secundo, & consilio 247. numero 39. eodem libro secundo, Bursat. consilio 44. numero 33. libro primo, Corn. consilio 35. columna prima, libro pri- * mo, Doctor. communiter in dicta l. 1. §. in computatione, C. de iur. deliber. & nos etiam alibi.
254 Intellige modo generaliter conclusionem, † quod stante differentia in aliquo casu inter ius Ciuile, & ius Canonicum, si sumus in materia Canonica, vt in matrimo-

trimonio, & similibus, statutum recipiet interpretationem à Iure Canonico, non autem Ciuili, si autem tractabatur de materia Ciuili, puta successionum, tunc interpretatur à Iure Ciuili, si autem erimus in materia indifferenti, idest, conuenienti vtrique iuri, vt in periurio, & in adulterio, tunc in terris Ecclesiæ præualebit ius Canonicum, & ab eo statuta sument interpretationem iuxta not. in cap. primo, de oper. nou. nunciat. & in l. priuilegia, C. de sacrosanct. Eccles. In terris verò Imperij, aut statutum factum est ab Episcopo, & tunc attendetur pariter ius Canonicum in interpretatione, aut à populo, & tunc statutum regulabitur à iure Ciuili, ita distinguit Ioan. Andr. in addit. ad spec. in titulo de success. ab intest. §. primo, versiculo sed an filij, & versiculo quàm de gradibus mentionem fecimus, & illum referendo sequitur Sanct. Seuer. in reper. dict. l. omnes populi, numero 215. & idem voluit Dec. in cap. causam, quæ numero 26. de rescript. & in consilio 158. numero primo, columna secunda, Brun. in dicto statut. fœm. exclus. articulo quinto, quæstione vndecima, iuribus etiam ibi per eum, idem voluit Decian. dicto tractat. crimin. libro secundo, cap. 18. numero nono, vbi ideò infert, quod statutum loquens de gradibus, & generaliter de concernentibus peccatum interpretatur à iure Canonico, non Ciuili, omnes scribentes in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, de constitut. Calcan. consilio 74. columna nona, Alexand. consilio 69. columna tertia, volume tertio, Anchar. consilio 411.

Inter alias autem interpretationes, quæ à iure communi ad statutorum interpretationem emanare dicuntur, vltrà notata opportunè in alijs conclusionibus, & passim per Doctor. in dicta l. omnes populi, ff. de iustitia, & iur. & in dicta l. secunda, C. de noxal. & in dicta l. de quibus, ff. de legibus, & in dicto capit. final. de consuetud. in 6. & alibi sæpè infrascriptæ, summatim tamen recitandæ potissimum locum obtinent.

255 Prima igitur erit interpretatio de iure ad statuta, † ne quis damnum indebitè patiatur, Doctor. communiter in dicta l. final. §. in computatione, vbi etiam gloss. C. de iur. deliber. & in l. quarta, §. Prætor, ff. de damn. infect. & in dicta l. secunda, C. de noxal. Rolan. à Val. cunsilio 97. numero 27. libro secundo, Socin. consilio 46. numero quinto, cum seq. volum. 4. Natt. consilio 172. numero tertio, volume primo, Osasch. decis. 192. numero secundo, Crauet. consilio 221. numero quarto, libro secundo; & hæc interpretatio seruabitur etiam si statutum sic interpretatum nihil operaretur, Riminal. consilio 124. numero 15. libro primo, Marsil. sing. 630. numero quinto, Bonacoss. quæst. crimin. in ver. interpretatio, versiculo in statut. Bursat. consilio 169. numero octauo, volume secundo, Menoch. consilio quinto, numero quarto, volume primo, Ruin. consilio 138. numero 15. libro tertio, Socin. Iun. cons. 1. num. 131. libro 1. & etiamsi verba statuti deberent impropriari, Calcan. consilio 120. colum. 3. per not. in l. scire oportet, §. aliud autem, ibi præcipuè Barth. ff. de excusat. tut.

256 Secunda Interpretatio erit, vt rationabilem sensum statuta contineant † ita vt à sapiente repræhendi non possint iuxta not. in l. Saluius Aristo. ff. de legat. præstã. Cephal. consilio 765. numero 35. libro quinto, Socin. consilio 64. columna penultima, & consilio 122. volume primo, & consil. 31. numero tertio, cum seq. volum. 3. Rolan. à Val. consilio 72. numero 42. & seq. libro tertio, Riminald. consilio

silio 15. numero 110. & seq. volume primo, & Menoch. de præsumpt. libr. 2. præsumpt. prima, numero 4. dixit, quod statuta sunt taliter intelligenda, vt habeant in se rationem, & ne videantur statuentes illa ex abrupto edidisse, eò quia statutum præsumitur iustè, & sanctè conditum, latè Tiraquel. de retracta. consanguin. in prohem. numero 77. Alexand. consilio 36. numero 16. in fin. libr. 6. idem Crauet. consilio 259. numero 6. libro 2.

257 Et ratio huius, & similium interpretationum est, † quia statutum, prout lex debet esse sanctum, honesta iubens, prohibensque contraria, l. 2. ff. de legibus, capit. erit autem lex, distinct. 4. Ideò statuentes præsumuntur fuisse in statutis condendis huius præcepti memores, quod seruandum est etiam in interpretandis illis statutis, quæ dura aliquando videntur, & appellantur à Doctoribus, vt in l. prospexit, ff. qui, & à quibus, nam & in illis ratio etiam inesse dicitur, & talis, quæ fortè magis vrgens erat, & magis æquitati consentanea, quàm illa, quæ prima fronte dura, & importabilis apparet, vt benè notauit Menoch. de arbitr. Iudic. libro 2. cas. 82. numero 14. & 15.

258 Tertia interpretatio, quæ conuenit cum supradicta sumetur, † ne statuta absurdum contineant, Crauet. cons. 70. numer. 21. Bursat. consil. 40. numero 2. Alexand. cons. 83. numer. 5. volum. 2. Rolan. à Val. cons. 97. numer. 26. volum. 2. & dicto consil. 72. numer. 41. lib. 3. Osasch. decis. 59. numer. 3. Cephal. cons. 76. numer. 70. libro primo, latè Euerard. in sua centur. in loco ab absurdo uitando, & nos infra in alia Conclusione, de intelligendo statuta generaliter, dum generaliter loquuntur, vbi etiam ampliauimus.

259 Quarta erit interpretatio, ne statuta intelligantur iudaicè, † & secundum corticem verborum, sed secundùm rationem, & secundùm ius, Bonacoss. quæst. crim. in. in ver. statutum, versiculo statuta non sunt, Alexand. consilio 144. numerò octauo, volum. 2. Rolan. à Val. cons. 97. numer. 25. vol. 2. Doct. in l. damni, §. si is, vbi etiam gloss. ff. de damn. infect.

260 Quinta interpretatio fiet, † prout erit verisimile statuentes fuisse responsuros, si de illo interrogati fuissent per gloss. in l. tale pactum, §. fin. vbi Bald. in 2. not. & Ias. & Castrens. & alij, ff. de pact. Alexand. cons. 46. num. 2. lib. 2. Roman. cons. 105. col. prima, in fin. vers. 2. quia semper, & in cons. 392. in fine, Curt. Sen. cons. 9. num. 16. Dec. cons. 64. col. penult. vers. vltimo suadetur, Mars. latè in l. si quis viduam, num. decimo, ff. de quæst. in l. sed sciendum, columna prima, & seq. ff. de pari. & consilio 16. numero 34.

261 Sexta erit interpretatio, † vt statuentes illud solum statuisse præsumentur super quibus, & de quibus habebant potestatem, Cepol. cons. 15 numero 7. Alexand. consilio 33. in fin. num. 16. vol. 5. Bertaz. cons. ciuil. 57. numero 26. Roman. cons. 92. numero 5. & cons. 209. numero 2. Corn. cons. 65. volum. 3. Bald. in dicta l. fin. §. in computatione, in fin. C. de iur. deliber. & not. in capit. à nobis, il primo, de sentent. excommun. vbi præcipuè Abb. in 3. not. & per Bart. in dicta l. si quis sub conditione, in fine, ff. de condit. instit. Anton. de Butr. in cap. cum Ecclesia, circa fin. de const. & in cons. 40. in princ.

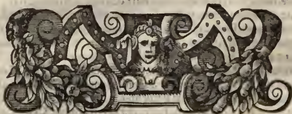
262 Septima erit, & sumetur interpretatio † ab aliqua æquitate, Crauet. dicto cons. 221. numero 1. lib. 2. & cons. 86. num. 14. lib. 1. Socin. cons. 44. col. 4. ad fin. vers. &

dicta

dicta verba non aliter libro 1. Bald. in conſ. 357. in fin lib. 4. vbi dixit, quod ſecun-
dùm naturalem æquitatem declaratur mens ſtatuentium, & Angel. in conſ. 345. in
263 fin. dixit, quod attendi debet † æquitas potius, quàm rudis figura ſtatuti, idem vo-
luit Cephal. conſ. 28. num. 44. lib. 1.
264 Octaua ſurget interpretatio, † ne quis indebitè ad lucrum veniret, Crauet. dict.
conſ. 221. nu. 6. per text. in l. Marcellus, in princ. vbi Socin. in 2. not. & Iaſ. in 4. not.
ff. ad Trebellian.
265 Nona erit interpretatio, vt ſtatuta intelligantur † ſecundùm ſuam cauſam, & ſe-
cundum materiam ſubiectam, ideò ſtatutum, quod credatur libris mercatorum, re-
266 ſtringetur ad cauſam mercantiæ † ſicut idem erit de ſtatuto diſponente de fide adhi
benda ſigillis offitialium, quod pariter reſtringetur ad ea tantùm, quæ pertinent ad
eorum officium, ita Crauet. vbi ſupra num. 12. de mente Alexand. in conſ. 113. col.
2. lib. 7. & Dec. in c. poſt ceſsionem in fine de probat.
267 Decima erit interpretatio, † quod ſtatutum generaliter loquens, vel aliquid mã-
dans non interpretatur ad illicita, iſta regula probatur per Barthol. in l. ſiquis ſub
conditione, nu. 2. ff. de conditio. inſtit. quem refert, & ſequitur Brun. tract. de ſtatut.
art. 6. princip. num. 36. Bald. in dicta l. fin. §. in computatione in fine, C. de iur. deli-
ber. Alex. conſ. 33. in fin. vol. 5. facit cap. primo, de iureiur. in 6. Felin. in c. Eccleſia
Sanctæ Mariæ, num. 70. verſ. & iſtis adde Bart. de conſtit. Anchar. in regula ea, quæ
de regul. iur. in 6. Imol. in Clem. paſtoralis, in ver. etſi dicatur de re iud. Ioan. Andr.
in cap. fin. de immunit. Eccleſ. in 6. Butr. in cap. quod Clericus, de for. compe. Abb.
in cap. ſi diligenti, eodem tit. facit, l. procurator in princip ff. de cond. indeb. Cepol.
conſ. crimin. 15 num. 9. Iacob. Butr. & Bald. in auth. ſtatuimus, C. de Epiſc. & Cler.
Paul. de Caſtr. in authen. caſſa, C. de ſacroſ. Eccleſ facit l. quanquam, ff. de rit. nupt.
& in l. ſi pater; ff. de his, quæ in fraud. cred. Cephal. conſ. 146. nume. 21. lib. 1. Et ra-
268 tio eſt, quia non uidentur tacitè velle ſtatuentes, † quod expræſsè eis facere non li-
ceret, nec cenſentur ſtatuiſſe ea, ex quibus repræhendi poſſent, Cephal. conſil. 765.
num. 35. lib. 5. Anchar. conſ. 61. iſta quæſtio, Barbat. conſ. 7. col. 1. libr. 1. Ioan. Andr.
in c. 1. de immun. Eccleſ. in 6. idẽ Barbat. conſ. 12. nu. 10. in fin. eod. vol. 1. Butr. cõſ.
19. col. 4. & conſ. 74. Cardinal. conſ. 33. in fin. Decia. reſp. 56. nu. 6. lib. 2. facit quod
dixit Bertaz. conſ. 166. nume. 40. libr. 1. in criminalibus ex generalitate ſtatuti, vel
proclamatis non eſſe inferendum ad caſum iniuſtum, & rationi contrarium, idem
voluit Cephal. conſ. 28. num. 44. lib. 1. & conſ. 235. num. 27. & ſeq. idem Bertaz. cõ-
269 ſil. ciuil. 57. nu. 12. Rol. à Val. conſ. 72. num. 40. vol. 3. & † conceſſa facultate ſtatuen
di, ſeu condendi ſtatuta, non tamen cenſetur data poteſtas quoad ſtatuta iniqua, l.
ambitioſa, vbi Bart. & alij, ff. de decret. ab ord. facien. & facit, quod licet omnia ſta-
tuta alicuius Ciuitatis eſſent confirmata à Principe, & inter illa aliqua eſſent illici-
270 ta † non cenſetur Princeps confirmaſſe illicita, ita Cepol. dicto conſ. 15. num. 3. per
ea, quæ not. Bald. in l. vnica, C. de Monopol. Iaſ. latè in l. mora, ff. de iuriſd. omn. iud.
num. 38. Pariſ. conſ. 33. num. 53. vol. 3. Rom. in l. quod ſeruus, ff. de acqui. poſſeſſ. nu.
4. Vnde ſi Princeps confirmat omnia ſtatuta, non intelligitur confirmare ea, quæ
ſunt contra libertatem Eccleſiæ, vt notant omnes in l. omnes populi, ff. de iuſtitia,
& iur. Felin. in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, numer. 4. de conſtitut. Bart. in l. 1. ff. de his,
qui ſunt ſui, vel alien. iur. Roman. in l. ſi verò, §. de viro, nume. 63. vbi latè, ff. ſolut.
matrim. Crott. in d. l. omnes populi, num. 119. per c. 1. de iureiur. in 6. & Bald. in ca.

1. per quos fit inuest. inusib. feud. & in l.3. C. de precib. Imp. offer. Roma. cons. 22. incip. præsens consultatio, Ioã. Bapt. Sanct. Seuer. in dicta l. omnes populi, num. 12. ex quo infert, quod si Papa generaliter confirmet statuta alicuius loci, non videtur confirmare statuta, quæ essent contra libertatem Ecclesiæ, sicut non intelligerentur confirmata statuta inducentia peccatum, Clem. 1. de vsur. & ibi not.

271 Ad propositum tamen nota, quod † statutum, vel consuetudo non dicitur illicita, licet repugnet iuri positiuo, vel iuri naturali mutabili, sed potius facit licitum id, quod aliàs erat illicitum ex dispositione iuris positiui, & naturalis mutabilis, quia consuetudo talia iura immutat, secus esset si statutum, vel consuetudo repugnaret iuri diuino, vel iuri naturali, vel esset statutum improbatum à iure, quia illud esset statutum, & consuetudo irrationabilis, quæ corruptela vocatur, ita distinguit, Lap. alleg. 101. num. 13.

ARGVMENTVM

A communi vsu loquendi an, & à quo, & quomodo interpretationem sumant Statuta.

1 *TATVTA recipiunt interpretationem à communi vsu loquendi.*
2 *Nomina, & significationes rerum, & uerborum sunt imposita, & inuenta secundum vsum loquendi.*
3 *Statuentes præsumuntur se accommodare vsui loquendi loci statutorum.*
4 *Intelligenda sunt statuta secundùm mentem statuentium.*
5 *Mens alicuius præsumitur talis, qualis esse debet.*
6 *Gerere quis præsumitur, prout de iure tenetur.*
7 *Factum, quod erat de iure faciendum præsumitur.*
8 *Actus præsumitur factus, vt ius disponit.*
9 *Vsus communis omni regula, omnique constitutioni in exaudiendis sermonibus derogat.*
10 *Dos propriè non dicitur, nisi adsit matrimonium.*
11 *Vidua etiam dicitur, quæ nunquam maritum habuit.*
12 *Vestis appellatione venit regulariter quidquid tegit corpus.*
13 *Pupillus, vel alius intestabilis comprahenditur in statuto de intestatis, vel ab intestato loquente, si ita comportat communis vsus loquendi.*
14 *Filiorum appellatione non veniunt nepotes in statuto, quando ita se habet communis vsus loquendi.*
15 *Mobilium appellatione, quæ veniant tàm de iure communi, quàm statutario.*
16 *Vxoris appellatione, an veniat sponsa per verba de præsenti.*
17 *Mensis intelligitur regulariter de triginta diebus.*
18 *Bestiarum appellatione, quæ veniant, tàm de iure communi, quàm statutario.*
19 *Parentelæ, vel familiæ nomine, qui veniant.*
20 *Nepotis significatione, qui comprehenditur in statuto.*
21 *Domus appellatione, an veniat apotheca.*
22 *Communis vsus loquendi attenditur etiam in statuto correctorio, exorbitanti, & pœnali.*
23 *Communis vsus loquendi propriæ significationi vocabuli præfertur.*
24 *Communis vsus loquendi attenditur in statuto etiam mandante statuta debere intelligi ad litteram, & prout iacent.*
25 *Verbum solitum proferri ex consuetudine alicuius loci intelligitur secundùm communem vsum.*
26 *Simbolum inter habentes facilior est transitus.*
27 *Communis vsus loquendi ille attenditur in interpretatione statutorum, qui est frequentior, & vsitatior.*
28 *Consuetudo iudicatur ex frequentioribus actibus.*
29 *Communis vsus loquendi non attenditur in statutis, quando verba statutorum debe-*

rent intelligi secundùm propriam illorum significationem, quod declara, vt numero 31.

30 *Arbitrio Iudicis relinquitur, quæ dicatur propria significatio verbi in statuto positi.*

32 *Communis vsus loquendi non habet locum in statuto, si mandaretur statuta debere intelligi nullo extrinseco intellectu addito, de quo tamen vide ibidem.*

33 *Communis vsus loquendi non habet locum in statuto latino sermone concepto, quando verba in eo prolata non habent suum vulgare distinctum.*

34 *Communis vsus loquendi ille seruit pro interpretatione statutorum, qui est in loco statutorum.*

35 *Communis vsus loquendi, vt habeat locum in statutis, debet probari de tempore statutorum, imò quod inoleuerit per decem annos ante, vt num. 36.*

37 *Communis vsus loquendi antiquissimi modus probationis.*

38 *Verba statutorum interpretantur secundum communem vsum loquendi illorum hominum, quos respiciunt, & de quibus disponunt.*

39 *Communis vsus loquendi de aliquibus tantùm hominibus, quando operetur in statutis.*

40 *Vsi si fuerint ciues per longum tempus aliquo modo statuto, in eo casu non consideratur communis vsus loquendi.*

41 *Si de interpretatione legis agetur in primis inspiciendum est, quo iure Ciuitas retrò in huiusmodi casibus vsa fuit.*

42 *Consuetudine potest induci, quod potest per statutum.*

43 *Obseruantia, & consuetudinis requisita, vt habeant locum in statutis remissiuè.*

44 *Communem vsum loquendi, dum dicimus, qui veniat latè, & num. 47. & 48.*

45 *Glosæ auctoritas suprema.*

46 *Lego verbum de legali sensu, & significatione importat etiam institutionem.*

49 *Communem vsum allegans debet illum probare, & in specie de re, de qua agitur, nisi in notorio, & publico, vt num. 50. & 51.*

52 *Communem vsum loquendi notorium, quæ faciant, & releuant ab onere probandi remissiuè.*

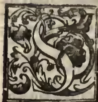
53 *Doctori attestanti de communi vsu loquendi, an sit standum, & quousque nu. 54. 55. & quid in gloss. num. 56. & iterum de Doctore, num. 57. 58.*

59 *Testes, vt communem vsum loquendi probent, quomodo deponere debeant.*

60 *Communes vsus loquendi reputatur inter ea, quæ sunt difficilis probationis.*

61 *Probatio omnis residet in arbitrio Iudicis.*

CONCLVSIO TERTIA.

1 TATVTA recipiunt interpretationem a communi vſu † lo-
2 quendi,ſecundum quem ſicut nomina,& ſignificationes † re-
rum, & verborum impoſita ſunt, & inuenta, ita ſecundum
eundem pro tempore exiſtentem mutãtur,& renouantur iux-
tà illud Horatij in Poet. Multa renaſcentur,quæ iam cecide-
re, cadentque. Quæ nunc ſunt in honore vocabula ſi volet
vſus, quem penes arbitrium eſt, ac ius, & norma loquendi,
ita communiter traditur à Doct. in l. labeo, ff. de ſuppellect.
legat. & in l.librorum, §.quod tamen Caſſius, ff. de leg.3. in l. cum de lanionis, §.
Aſinam,ff.de fund.inſtruct.Bart.in l.vxorem,§.legauerat in fi.ff.de leg.3.& in l.vi-
num,§.illud,ff.tritico legat.gloſ. & omnes Canoniſtæ in c. nonnulli, de reſcript. &
in c. cupientes vbi præcipuè Franch.de elect. in ſexto Felin. & alij latè in proemio
decret.Iaſ.Rom.Alex.& cæteri in rubr. ff.de nou. oper. nunciat.vbi Cuch. in addit.
* ibi ad Rom. teſtatur hanc eſſe communem ſententiam,prout illam communem di-
cit etiam Hormonoth.in repet d.rub.num.24.& ibidem num.86.eandem commu-
nẽ fatetur Socin.Iun.Crott.& alij in l.omnes populi,ff.de iuſt.& iur.& paſſim vbiq;
3 Doct. & ratio etiam Concluſionis poteſt eſſe, quia † ſtatuentes in condendis ſtatu-
tis tenentur ſe accommodare vſui, & conſuetudini loquendi Ciuitatis, & loci ſta-
tutorum,c.erit autem lex 4.diſtinct.glo.in d.c.nonnulli in verb.dictas,& in d.c.cu-
pientes in verb.commodè. Igitur cenſentur verba,prout tenentur tali vſui accom-
4 modaſſe, etſi ſtatuta ſunt intelligenda † ſecundum mentem ſtatuentium, & ſecun-
dum intentionem illorum,a quibus emanarunt arg.l.ſi quis intentione, ff. de iudit.
l.ſemper in ſtipulationibus,& l.in ambiguis orationibus, ff.de reg.iur. interpretan-
do illa ſecundum communem vſum loquendi interpretatio fieri dicetur,ſecundum
5 quod ſtatuentium mens cenſetur fuiſſe poſtquàm ad id, vt diximus tenebantur † &
mens alicuius talis eſſe præſumitur, qualis eſſe debet Bald.in d.l.omnes populi,nu-
6 mero 87.ff.de iuſt.& iur.ac vnus quiſque ea feciſſe,& † in vno quoq; actu ſe geſſiſſe
præſumatur, prout de iure tenetur arg. tex.in l. quædam mulier, ff.de rei vendicat.
l.2.C.de acq.poſſeſſ.Hippol.Riminal.conſ.492.num.28.lib.5.& præſumitur id fa-
7 ctum,† quod erat de iure faciendum,Cephal.conſ.9.num.16.lib.1.Bar. & Doct.in
8 l.cum ſeruum, ff.de verb.oblig. & actus præſumitur factus, † vt ius diſponit Ceph.
conſilio uigeſimoquinto, numero uigeſimoquarto eodem lib. 1. qui ibidem nu-
mero 22. dixit quod actum faciens cenſetur ſecundum leges de illo loquentes fa-
cere, & pro concluſione ſeruit quod dicit Corn. conſil.233. numero 6. in fine vo-
lum. 4. quod ſcilicet ex conſuetudine loquendi regionis verba debent interpreta-
ri, & quod communis vſus loquendi patriæ in interpretatione verborum ſit inſpi-
ciendus dixit Rom.conſ.179. num.5. quin etiam in exaudiendis ſermonibus com-
munem vſum loquendi potentiſſimum eſſe ſcribit Paul. de Caſtr. conſil.40. in fine
vol.1. & vulgarem interpretationem,& formulam loquendi regionis præſtare nõ
paruum adminiculum intellectus tradit Bald.in conſ.245.ad finem volum.3.quia
talis præſumitur inquit intentio ſingularis qualis eſt vniuerſalis idemque in con-
ſil.398.num.1.volum.3.dicit,quod ſi conſuetudo vocabulum interpretatur, huiuſ-

modi

modi interpretatio est necessaria, vnde etiam Paul. de Castr. in cons.300. nume.1.
vers.& quia sentio volum.2. scribit, quod vulgi opinio est quodammodo Ius natu-
rale, quòd naturaliter, non artificio aliquo insitum est mentibus singulorum; Vnde
Illustrissimus Mantica de coniect. vltim. volunt. lib.3. tit.8. nu.2. dicit, quod quan-
do constaret de communi vsu loquẽdi nullus Doctor teneret, quod is propriè ver-
borum significationi non debeat præferri, & nume.4. subiungit, quod illa est acci-
pienda interpretatio, quæ vulgari cõsuetudini loquendi magis congruit, quia om-
nis intellectus extraneus esse dicitur qui non cõsonat auribus vulgi Bal. in §. Opiz-
zoni in fi. de pact. constant. Socin. Sen. cons.89. circa finem vers. accedat volum.4.
Alexand. consil.102. num.13. volum.6. Ias. cons.51. colum. pen. vers. confirmantur
volum.3. & est glo. not. in d.l. librorum, §. quod tamen Cassius in verb. non conti-
9 nebuntur, ff. de leg.3. dicens, † quòd vsus omni regulæ, omnique constitutioni in
exaudiendis sermonibus derrogat solus, idemque voluit Oldrad. & Bald. in l. vlt.
num.35. C. de hæred. instituen. dicit, quòd communis intellectus vocabuli omni si-
gnificationi præponderat, & reddit rationem, quia sicut per intellectum communẽ
natæ sunt verborum significationes, ita etiam per easdem causas, idest per commu-
nem sensum, & intellectum possunt mutari, augeri, & minui, & Marcus Cic. de in-
uent. lib.2. Rhet. scribit considerari oportere quemadmodũ homines in consuetu-
dine scribendi, & sermocinandi aliquo verbo, de quo controuersia est vti soleant.

Primò. Infertur, quod si mulier ex statuto debeat relinquere dotem suam fi-
filijs vtriusque matrimonij æqualiter verificabitur dispositio etiam in vidua, quæ
10 non habet maritum, quia licèt propriè das non dicatur, † nisi adsit matrimonium
l.2. ff. de iur. dotium, l. fin. C. de donat. ante nupt. tamen secundum cõmunem vsum
loquendi etiam mulier, quæ non habet maritũ dicitur habere dotem, ita Bald. l.1.
C. vnde vir. & uxor. Crott. in d.l. omnes populi, num.170. Alexand. cons.55. nu.8.
lib.1. Salic. Paul. de Cast. & Rom. in d.l.1.

11 Secundò. Infertur, quod licet etiam illa dicatur uidua, † quæ nunquam maritũ
habuit l. malum, §. uidua, ff. de uerb. signif. tamen quia secundum communẽ usum
loquendi illa sola dicitur uidua, quæ marito orbata est, in illa uerificabitur statutũ
de uidua loquente, ita Crott. ubi supra num.170. de mente Abb. in c. ex tenore de
for. compet. in fi. & Felin. in d. procem. decret. nu.5.

12 Tertio. Infertur, quòd licet appellatione, uestis, † ueniat quicquid tegit corpus
l. uestis, §.1. & l. argento, §.1. ff. de aur. & argent. legat. tamen statutum loquens de
uestibus non comprehendit caligas, uel capucium, considerato communi usu lo-
quendi, ita Card. in clem.2. in quinta quæstione, de uit. & honest. cleric. quem re-
fert, & sequitur Crott. ubi sup. d. num.170. Nat. cons.291. num.2. lib.2.

Quartò. Infertur, quod licèt sit magna alteratio inter Doctores, an in statuto de
13 intestatis, uel ab intestato morientibus comprehendatur † pupillus, uel furiosus in-
testabilis, tamen si erit communis usus loquendi in loco, quod etiam intestabilis
diceretur ab intestato decedere, propter cõmunem usum, declarabitur indubitan-
ter statutum etiam intestabilem comprehendere, ita Alexand. cons.115. nume.6.
lib 2. Gabr. suis commun. conclus. prima conclus. nu.8. tit. de statut. Io. de Imol. in
l. centurio, ff. de uulg. & pupil. Bald. in cons.12. in fi. uers. benè tamen fateor uol.3. &
cons.475. uers. ego Baldus sequendo communem opinionem eod. uolum. Ang. in
cons.26. uers. sed his de cuius successione, & passim Doct. de quibus per Gabr. ubi

supra

sup.num.8.& per Crass.de success.§.successio q.1.num.5. ubi de communi testatur.

Quintò. Infertur, quòd licèt stante statuto quod filius masculus filiam fœminã
14 excludat appellatione † filij ad exclusionem filiæ veniat etiam nepos ex filio masculo, vt latè per Gabr.conclus.1.num.19.tit. de verb. signific. vbi communem dicit, tamen si extaret communis vsus loquendi, quòd aliter filij,& aliter nepotes appellarentur, statutum ex eo vsu interpretationem sumeret, & nepos nõ veniret sub nomine filij, ita Gabr. vbi supra numero 90.vers.20.limita cum ibi per eum alleg.

15 Sextò. Infertur, quòd licèt † appellatione mobilium veniant omnia, quæ moueri possunt de loco ad locum,& per consequens etiam se mouentia, l.mouentium, ff. de verb.signific.Oldrad.cons.219.incip. factum est Dominus Rex Dec. cons.472. num.4.& seq.ubi exemplificat in libris in auro,& argento, & pecudibus, & fructibus separatis a solo, imò etiam in pendentibus, & in pecunia numerata, reprobando contrarium sentientes rationibus ibi per eum, tamen si ita se haberet communis vsus loquendi in loco vbi statutum de mobilibus loquens extaret, ad suppellectilem solùm verbum mobilium restringeretur, & sic solùm venirent ea, quæ habentur in l.suppelectili legata, ff.de suppelect.leg.ita Oldrard.ubi supra spec.de fructib.& interesse, §.primo vers. sed pone, quos refert, & sequitur Dec.d.consil.472. num.4.& plur.seq.

16 Septimò. Infertur, quod stante statuto, † quòd vir non possit relinquere vxori, non comprehendet sponsam etiam per verba de præsenti, quia communis vsus loquendi ante consumatum matrimonium sponsam,& nõ vxorem appellat, ita Dec. cons.540.per tot. per tex.& ibi Abb. in cap.3.loco de præsumpt. & in c.ex publico de conuers.coniugat.Anchar.cons.21.num.8.vers.3.ponderandum dixi.

** Sed in contrarium esse magis communem opinionem testatur Gallia. in consuet.Alexand.in verb.maritus q.1.num.26.cum ibi alleg.ibique illam ampliat, & limitat, & dicit, quòd opinio Decij esset vera, si appareret per probationes de illo communi vsu loquendi in illo loco, in quo talis statuti dispositio vigeret.

17 Octauò, Infertur, quòd si in statuto fieret mentio de mense, † nisi aliud ex eodẽ statuto appareret, intelligitur de triginta diebus ex interpretatione communis vsus loquendi, ita Franch.in cap.quàm sit §.1.num.4.de elect.in sexto cum ibi per eum.

18 Nono. Infertur, quòd licèt bestiarum appellatione † comprehendantur solùm ex propria significatione animalia fera, vt Leones, Vrsi, & similia, vnde in materia exorbitanti,& stricta animalia domestica,& mansueta non venirent, l.1. §.bestias, ff.de postulan.Bart.in l.1.§.remouetur, ff.eod.tit.tamen si extat communis vsus loquendi denotans contrarium, statutum de bestijs loquens ex interpretatione dicti communi vsus, mansueta etiam comprehendet Mattesila.sing.95. incip.not.vnum mirabile, vbi lata additio.

19 Decimò. Infertur, quod licet quando fit mentio de parentella, † vel familia intelligatur ordine successiuo, vt in l.gallus, §. quidam rectè, ff. de lib. & posthum.l. peto, §.fratrem,& l.cum ita, §.in fideicommisso, ff.de leg.2.in l.fin. C.de uerb.sign. id tamen non verificabitur in statuto de familia loquẽte, si communis usus loquendi erit in contrarium, Cephal.cons.318.num.60.lib.3.Socin.cons.37.sub num.11. uers.ad secundum dico lib.3.

20 XI. Infertur, quòd licèt appellatione † nepotis ex proprio significatu uocabuli ueniat dumtaxat filius filij, uel filiæ, l.Iurisconsultus, ff. de gradib. tamen ex com-

muni

muni usu loquendi statutum de nepote loquens interpretabitur etiam de filio fratris, uel sororis, ita Ioan. Andr. in c. fundamenta de elect. lib. 6. quem refert, & sequitur Euerard. in d. loco ab opinione uulgi num. 4.

21 XII. Infertur, quod licèt appellatione domus † comprehendatur etiam apotheca, ad quam ex domo fit ingressus, tamen in statuto loquente de capto, uel insultato in domo, non uerificabitur in apotheca, quæ ex communi usu loquendi distinguitur, nec uenit sub simplici uocabulo domus, ita Natt. cons. 291. nu. 2. lib. 2. & Paul. de Castr. cons. 45. uiso puncto col. 3. de quo tamen infra in prima ampliatione ad nonam declarationem.

22 Primò. Amplia conclusionem, ut procedat etiam in materia, † siue statuto correctorio ex horbitâti, ac pęnali, ita Mattesila. d. sing. 95. Abb. Ant. de Butr. & Felin. in d. proem. decretalium post Bar. in l. non dubium, C. de legib. & in d. l. labeo, ff. de suppelect. legat. cum ibi per eum, & in l. 1. circa medium in uers. communis enim usus, ff. de suis, & legit. & in d. l. cum de lanionis, §. Asinam Io. Andr. in c. fundamentum de elect. in 6. Aret. in §. 1. in fi. Inst. de legitima agnat. success. Tiraq. de retract. §. 2. gl. 1. num. 5. Ias. in d. rubr. ff. de nou. oper. nunciat. nu. 7. ubi Gormanoth. nu. 24. hoc communiter esse receptum affirmat, & ibidem Socin. Iun. nume. 93. pariter de communi testatur, ubi etiam Alexan. num. 6. prout & eam communem dixit addit. ad Abb. in d. c. nonnulli littera H. & hanc etiam uerissimam, & receptissimam opinionem affirmat Galli de uerb. signific. lib. 8. cap. 18. num. 5. Bar. in l. libellorum, §. sed si aliud in fi. ff. de accusat. Abb. in c. 2. in princip. de arbitr. & in c. per tuas col. 2. ubi etiam Felin. de probatio. & in d. c. ex tenore in fin. de for. compet. Crauet. consil. 308. num. 3.

23 Secundò. Amplia, ut communis usus loquendi † in interpretatione supradicta statuti præualeat omni propriæ significationi uocabuli Tiraq. d. §. 2. glo. 1. nume. 6. de mente Bar. in cons. 58. circa medium, Curt. Sen. cons. 9. nu. 10. Abb. ac alij, ibi per eum in d. c. nonnulli colum. 1. ubi dicit, quod in interpretatione cuiuscumq; dispositionis primo recurrendum est ad communem usum loquendi, & in cap. 1. col. pen. uers. ad unum tamen aduertas de iudit. notauit communem usum loquendi in quacumque materia semper præferri proprio significato, siue id elliciatur ex diffinitione, siue ex etimologia. siue ex Iuris auctoritate Dec. cons. 472. nu. 12. & 13. uers. in secundo dubio, Bart. in d. l. omnes populi, num. 59. ubi Crott. num. 170. Ias. in d. rub. ff. de nou. oper. nunciat. nume. 7. uers. ego teneo, ubi dicit hanc esse communem
* opinionē, facit tex. in cap. quamuis, ubi Abb. & Ant. de Butr. de uerb. signif. & not. in l. Alphenus l, uulgari, & Anniculus, ff. de uerb. signif. Socin. Iun. in d. rubr. ff. de
* nou. oper. nunciat. nu. 86. ubi ita communiter a Doctoribus teneri affirmat, & hoc ibidem tenuit Bar. num. 6. idem uoluit Rui. cons. 63. nu. 7. uolum. 3. Fulgos. cons. 27. colum. 1. Maluas. cons. 121. num. 9. Bald. in d. l. ultima, nume. 35. C. de hæred. instit. Alex. cons. 140. num. 9. uolum. 5. & de hoc est, ut supra dicebamus glos. ordinaria in d. l. librorum, §. quod tamen Cassius in uerb. continebunt, & faciunt alia supra adducta in principio conclusionis.

24 Tertiò. Amplia, ut Conclusio procedat etiam si adsit statutum, † quòd statuta intelligantur ad litteram, siue ut sonāt, aut ut iacent; nam nihilominus sequendus erit in statuti intelligentia cōmunis usus, ita Paul. de Monte Pic. in cons. 85. nu. 33. de mente Bald. in l. omnes populi in penult. colum. uers. 3. nota, ubi dicit, quod littera

tera

tera intelligitur, prout vulgus exponit, & nu. 59. subiũgit, nota quod intellectus litteralis exponit etiam, idest vulgaris, sic vt vulgus intelligit Anch. in repet. Canon. statuta decimaquarta quæst. princip. vers. vtrum, quinto statuta, de constitut. Ant. de Butr. in dicto proem. Decret. vbi etiam Abb. colum. 3. & Felin. columna 6. num. 14. Bald. in d. l. de quibus, ff. de legib. Alexand. d. cons. 2 1 1. nume. 2. lib. 6. Ias. cons. 205. vers. item est animaduertendum colum. 5. lib. 2. Abb. cons. 75. numero 9. lib. 1. Tiraq. d. §. 2. gl. 1. num. 6. in fine, Euerard. in sua Cent. in loco ab opinio. vulg. numero 5.

Quartò. Amplia, vt idem, & multò magis sit si ageretur de interpretando ver-
25 bo non scripto in statuto, † sed solito proferri ex consuetudine alicuius loci, nam facilius consuetudo, siue consueta uerba secundum communem, & consuetum modum loquendi qui frequentatur in loco intelliguntur, quàm alia dispositio, cum plus habeat inter se communis vsus, & consuetudo, quæ omnia ex non scripto pro-
26 cedunt, quàm communis vsus, & statuti verba, quæ ex diuerso fonte emanant, † & inter symbolum habentes facilior est transitus, §. hodie instit. de adopt. Gallia. in d. consuetud. Alexan. in verb. maritus quæst. 1. nume. 38. & in verb. legare q. 7. nu. 92. & facit dictum Bald. in cap. 1. num. 5. de feud. Marchio. ubi dicit, quod communis usus loquendi in iure maximè consuetudinario spectandus est.

27 Primò. Declara conclusionem, † quod si communis usus loquendi varius reperiretur in aliquo loco, ille deberet seruari pro interpretatione statuti, qui esset frequentior, & usitatior, ita Gallia. vbi supra in verb. solidos quæst. 1. nu. 14. & 15. ad quod facit Curt. Sen. d. consi 9. num. 23. vbi dixit, quòd spectari debet, qui a maiori parte populi receptus est vsus, & ad cognoscendum communem usum loquendi attentandam esse maiorem partem Ciuitatis not. Felin. in d. proem. decret. col. 7. num. 16. in fi. & prius idem voluit Abb. in cap. ex parte num. 6. & in fi. de censib. & facit quod habetur per Dec. cons. 1 1. num. 12. Bertaz. cons. ciuil. 39. nu. 32. & Bero.
28 cons. 87. nu. 2 1. lib. 3. quibus in locis dixerunt, quod in iudicanda cõsuetudine † debemus attendere quod frequentius obseruatum est, qđ & replicauit Dec. cõs. 215. num. 2 uers. namque plures, quod tamen declara, vt infra in septima declaratione.

29 Secundò. Declara conclusionem, ut uera sit, † nisi in volumine statutorum adesset statutum, aliquod, per quod disponeretur uerba statutorum debere intelligi secundum propriam illorum significationem, nam cum usus cõmunis loquendi non dicatur propria, sed abusiua, & figuratiua significatio vocabuli *Bar.* in d. l. labeo num. 4. ff. de suppel. leg. Socin. Iun in d. rub. ff. de nou. oper. nunciat. numė. 88. & 91. idem Bar. cons. 138. hæc est copia in fi. tunc haberetur solùm consideratio quanũ verba propriè, & in proprio illorum significatu importarẽt, nec attenderetur quomodo apud communem loquendi modum reciperentur, quia ex quo tali casu statutum requirit solùm propriam significationem uocabuli, & præcisè innititur dictæ propriæ significationi, ut statutum seruetur de propria significatione uerborũ erit curandum omissa pro tunc omni consideratione quoad communem usum loquendi, ita Bar. in d. l. labeo, nume. 5. Hormanoth. in d. rub. ff. de nou. oper. nuntiat. num. 75. ubi etiam Socin. Iun. qui nume. 95. testatur ita communiter à Doctoribus teneri, & idem ibidem Ias. num. 7. in fi. Salic. in l. cum antiquioribus ultima colum. in princip. C. de iur. delib. Felin. in d. c. per tuas, num. 80. de probat. Bald. in d. l. omnes populi q. 14. ubi Sanct. Seuer. nu. 234. vers. caue tamen Alex. in rubr. nu. 21. ff. de

oper.nou.nunciat.post Castren.in l.1.ff.si cert.pet. Anch.cons.413. incip.visopuncto colum.6.Euerard.d.loco ab opinio. Vulg. num.8. & quomodo tali casu erit accipiendus proprius intellectus,† & significatio erit in pectore Iudicantis,ita addit. ad Abb.in d.c.nonnulli in uerb.ad communem usum littera H.de mente Butr.in c. ex litteris de sponsa.& Innoc.in c.cum populi causam de testi. & in cap. cum oporteat de accus.

31 Subdeclara, vt vera sit declaratio, quando verè appareret,† quòd cōmunis usus loquendi,& propria significatio vocabuli discreparent, nam alias si non appareret de differentia inter se, cum tunc solùm communis usus loquendi dicatur impropria significatio quando certè aparet discrepatio a propria, & vera significatione vocabuli Alex.d.cons.211.num.2.Bart.in d.l.labeo,nu.4. vers.respondeo communis vsus potest esse idem cum propria significatione, & nihil repugnat, non reijceretur ab interpretatione statutorum, ob supracitati statuti dispositionem, ita idem Alexand. ibidem num.5.

Tertiò. Declara conclusionem, vt non habeat locum quando adesset statutum,
32 † quod statuta intelligentur nullo extrinseco intellectu addito, nam tunc non erit sumenda interpretatio ex communi vsu loquendi, qui dicitur intellectus extrinsecus, ita Ias.in d.rubr.ff.de nou.oper.nunciat.num.7.vbi Socin.Iun.num.101.& seq. * testatur de communi Iac. Butrig. in d.proem.digestorum, Paris.cons.20.nume.29. lib.2.Paul.de Montepic.d.cons.85.nu.33. Hormanoth. d.rubr.ff.de nou.oper.nunciat.num.25.Crott.in d.l.omnes populi, num.171. Roman. sing.421. incip. communis doctrina est,qui dicit, quod per hoc obtinuit magnam quæstionem Florentiæ Alex.d.cons.211.nu.2.lib.6. Aret.cons.109. coegistis me in princip. & plenius cons.145.licet statuta Ant.de Butr.Abb.& Felin.in d.proem.decret.& in d. cap.per tuas de probat.latè add.ad Rom.d.sing.422.

Animaduertendum tamen est ad hanc declarationem fortè non veram, quia si statuentium mens,vt dicebamus supra in principio conclusionis,præsumitur fuisse, prout ad id tenebantur,accommodare verba statutorum ad vsum, & consuetudinē communem Ciuitatis iuxtá etiam not.in l.si seruus plurium, §.fi.ff.de leg.i. & in d. l.cum de lanionis,§.Asinam,ff.de fund.instruct.Socin.Iun.in d.rub.num.93.interpretando statuta secundum communem vsum loquendi non dicetur aliquid addi extrinsecum in statutis, sed potius quod intrinsecum est ex significatione uerborū secundum præsumptam mentem statuentium regulatam ad communem usum regionis propalare,& aperire,sicut in simili fuit dictum,quando adesset statutū,quod verba intelligerentur ad litteram prout iacent in statutis,nam nihilominus admittitur communis vsus loquendi pro illorum interpretatione, quia ex quo,ut dicebamus, uerba in statutis censentur a principio a statuentibus posita secundum significationem communis vsus loci,cui seruire dêberent,si interpretarentur postmodum secundum illum communem usum loquendi,dicetur interpretatio fieri,prout littera iacet,ex quo vt diximus iacet littera ex mente statuentiū vsque a principio quo statuta fuerunt condita secūdum communem significationem usus loquendi illius loci,ubi condita fuerunt, & sic etiā in casu supradictæ declarationis nihil addi statutis extrinsecè poterit dici propter communem usum loquendi, postquam a principio,quo statuta fuerunt condita, secundum illum communem usum loquendi censentur statuentes verba statutorum protulisse,& posuisse,prout & hoc idem videtur animad-

animaduertiſſe Socin. Iun. in dicta rubrica numero 101. & ſequent.

Fortè tamen non procederet præſens conſideratio quando propria ſignificatio vocabuli diſcreparet a ſignificatione communis uſus loquendi,& extaret,ut ſupra,ſtatutum, quod ſtatuta intelligerentur ſecundum propriam ſignificationẽ verborum,nam tunc cum propria ſignificatio,& ſignificatio communis vſus eſſent diuerſæ,eſſet quidem addere quid extrinſecum in ſtatutis, ſi a communi vſu loquendi, diſcrepante a propria ſignificatione, ad interpretationem illorum,propriam ſignificationem requirentium, agere vellemus,& ideò non admitteretur intelligentia, ſiue interpretatio communis vſus tamquàm extrinſeca, & diuerſa, ſtante tali ſtatuto,quod ſtatuta intelligantur nullo extrinſeco intellectu addito.

33 Quartò. Declara, ut procedat concluſio † quando verba ſtatutorum in Latino ſermone prolata haberent ſuum vulgare diſtinctum, prout habent Latinum, ſecus ſi in Latino ſermone eſſet diſtinctus ſermo, qui non eſt in vulgari, ita Socin.Sen. in l.gallus,§.ſi eius,num.5.in ſi.ff.de lib.& poſthum.Illuſtriſs.& æquè doctiſs.Mantic. in tract.de coniect.vlt.volunt.lib.3.artic.8.num.7.Felin.in d.proem.Decret.nu.13. qui explicant primo modo in legitimis, & legitimatis qui tam in latino ſermone, quàm in vulgare, ſuum habent vulgare,& latinum diſtinctum, ſecus in liberis, & filijs,qui latinæ diſtinguuntur, vulgariter autem non.

Quintò. Declara, ut procedat concluſio quoad communem vſum loquendi loci, † cui ſtatuta ſeruire debent, ita Bar.in d.l.habet nu.7. & Socin.Sen.in d.§.ſi eius

34 Ruin.conſ.63.col.3.lib.3.Curt.Iun.conſ.175.colum.2.Rolan. in tract. de lucr. dot. q.6.nume.12. quos refert,& ſequitur Menoch.d.caſu 488.nume.3.& ratio eſt, quia communis vſus loquendi poteſt eſſe diuerſus in uno loco, vel in alio, ideo ſimplex probatio de communi vſu loquendi non concluderet quoad aliquem locum particularem, niſi & illius loci particularis communis vſus probaretur,ita omnes Doct. ſupracitati in principio concluſionis, & vbiq; alij,& præcipuè Dec. conſ.472. numero 16.& Alexand.d.conſ.5.num.11.in ſi.Soc. in d.§.ſi eius, & facit etiam, quia ſicut ſtatuentes cenſentur uerba ſtatutorum poſuiſſe in eo ſignificatu, in quo communiter in loco ſtatutorum accipiebantur,prout ſupra ſæpe dictum fuit,& infra,ita ut interpretatio ipſorum procedat ſecundum ipſorum ſenſum,de ſenſu,& vſu,ac ſignificatione loci illius ſumi debet.

Primò. Amplia declarationem, vt requiratur nedum probatio de communi vſu

35 loquendi loci ſtatutorum, † ſed quod talis communis vſus loquendi extiterit tempore conditi ſtatuti Bar.in d.l.labeo,num.7.& 8.Mattheſila.in ſing.162.incip.nota quod ſi capitulum,num.19.in addit.Rebuff.de verb.ſignif. in procem. verſ.2. eſt regula Socin.Iun.in d.rub.nu.94.Corn.conſ.83.col.5.volum.4. Menoch.d.caſu 488. num.2.& rationem etiam allegat additio ad Abb. in d. proem. decret. in littera H. dicens, quod qui vult ſtatutum interpretari non ſecundum propriam ſignificationem, ſed ſecundum communem uſum loquendi nihil aliud vult inferre, niſi quòd concurrente communi vſu loquendi,& propria ſignificatione verborum debemus intelligere ſtatuentes voluiſſe, prout tenebantur accommodare ſtatuta ſecundum communem uſum loquendi loci, pro quo tunc ſtatuta condebant, ſed ſi non apparet, quod iſte cõis uſus loquendi ſuper quo quis ſe fundat, extaret tempore conditi ſtatuti, & quod per conſequens ſtatuentes potuerint, & voluerint ſe ſuper illo fundare, quomodo procedet concludens de eo probatio, quia non ſequitur, vt dixit

Alcia.de verb.sign.lib.2.fol.mihi 42.nunc est communis vsus loquendi, ergo erat, & tempore conditi statuti, cum posset esse, quòd illo tempore non esset. & quod de illo statuentes, nec quidem cogitassent, vnde si concludens debebit haberi probatio, communem usum allegaris, de tempore conditi statuti necessarium est, vt probet, tamquàm fundamentum suæ intentionis, hinc Fulgos.consil.165.in quæst.proposita, nu.7.animaduertit, quod necesse est formare articulos non de communi vsu loquendi, qui nunc sit, sed qui erat tempore latæ constitutionis, quicque ipsam constitutionem longo tempore, idest per decem annos præcessisset, nam probatio de communi usu loquendi præsenti non releuaret, cum ex moribus Ciuitatum, & usu rerũ sæpenumero mutata sit nominũ, & rerum significatio, idem voluit Dec.in c. in præsentia, col.10.nu.90.de prob.Alexand.in l.quinta in princ.ff.de lib. & posth. Soc.in d.l.gallus, §.si eius, nu.6.in princip.ff.de lib. & posthum. Euerard. in d.loco ab opinione vulgi, num. 7. D.Iosephus frater meus carissimæ memoriæ de probat. conclus.329.num.8. & seq.vol.1.Dec.cons.472.num.16.& cons.366.num.8.

Secundò. Amplia, quod ut communis usus loquendi possit prætendi requiritur,
36 † nedum quod fuerit tẽpore conditi statuti, sed etiam quod inoleuerit, ut dicebat Fulg. vbi supra per decem annos ante, quia ad hoc vt constituatur communis vsus, requiritur usus longi temporis, ita Bar.in d.l.labeo, num.6. uers.quod autem dixi a decem annis citra, idem voluit in l.1. nu.99. C.de dignit.lib.12.& Bald. in l.2.C. si aduer.rem iud.& in l.dies festos, C.de fer.Aret.in cons.2.num.6. Crauet. in consil.308.colum.3.versic.ad illud respondeo Lanfranch.de Oria.in tract.de testibus, num.97. ubi dixit, quod necesse est, ut testes concludant de tempore decem annorum, quia alioquin non diceretur communis usus loquendi in loco, ut in l.nummis, ff.de legat.3.& in l.si seruus, §.si.ff.de lega.1. idem voluit Marcel.Cala.in suo tract. de modo articulandi, num.518.iuxtà tex.in l.de quibus, ff.de legib. & in l. consuetudinis, C.quæ sit longa consuetudo.

Sed animaduerte ad prædicta, quod si ageretur de statuto, adeo antiquo, ut non possent haberi testes, qui etiam de decennali communi usu loquendi, ultra tempus
37 conditi statuti deponerent, † ad euadendam istam difficultatem, & impossibilitatẽ probationis erit probandus communis usus loquendi, per tempus, cuius initij memoria non extat in contrarium, quia hoc probato resultabit concludens de eo probatio, ita in specie nos docuit Crauet.d.cons.308.num 3. uers.ad istud respondeo, quod prius etiam fuit de mente Socin.in d.l.gallus, §.si eius colum. fin. ff.de lib.& posthum.& Fulg.d.cons.165.nume.7.licèt hoc pro constanti non affirmat, & idem censuit Alcia.de verb.sign.lib.2.fol.mihi 42.uers.quapropter qui hodie, & faciunt not.in c.cum Apostolica, de his quæ fiunt a Prælat.sine consens.cap.ubi Laicus non potest retinere decimas, nisi concessas ante Concil.Lateran. & quærunt Doct.quomodo probabit Laicus concessionem, sibi factam ante illud Concilium Lateran. nam ista probatio videtur impossibilis, cum homo viuens, non possit de hoc testificari, respondent Doct. quod sufficit probare Laicum possedisse decimas per tẽpus, cuius initij memoria non extat in contrarium, quia hoc probato præsumitur concessionem decimarum factam esse ante Concilium Lateran. aliàs esset grauare ad probationem impossibilem, quod sequitur Ias.cons.156.colum.1.lib.2.ubi testatur hanc esse communem opinionem.

Sextò. Declara conclusionẽ, quod si disputatio, & uerba statuti conuenient generaliter

38 neraliter omnibus ciuibus † de communi usu loquendi omnium ciuium erit probandum, si autem respicient solùm quodam genus personarum, vtputa mercatorũ, artificum, Medicorum, & similium, debent verba secundum cõmunem casum loquendi illius generis hominum, cui conueniunt, intelligi, & interpretari, vtputa si agatur de termino solutionis posito cum hac demonstratione ad octauam Paschatis in aliquo statuto determinante rem, & negotium inter mercatores, erit omninò probandum, quænam dies appelletur Pascha, non solùm communiter apud vulgares, sed præcipuè, & præcise inter mercatores, prout ita consuluit Socin. Iun. consil. 61. num. 26. vers. & plus dico volum. 2. quod etiam censuit Dec. consl. 7. nume. 3. & Menoch. d. casu 488. num. 5. & nouissimè D. Frater meus d. conclus. 329. vbi supra num. 13. & facit ad hoc doctrina Bar. in d. l. labeo numero 6. dum voluit, quod ad probandum quisnam equus appelletur Palafrenus, testes debent deponere de auditu illorum, a quibus talia tractantur.

39 Septimò. Declara, quòd si ageretur, de verbis statuti, † quæ factum quotidianũ respicerent, & in quibus per consequens posset cadere usus loquendi frequens, & communis non concludetur communis vsus loquendi probatio, si de aliquorũ tantùmmodo vsu loquendi fieret, & testes deponerẽt, quia, ut supra fuit ostensum, maior pars populi requiritur ad constituendum communem vsum, secus si factum nõ esset, ita quotidianum, & frequens, quia etiam si de aliquibus tantum hominibus deponeretur concluderet probatio, quia in his, quæ perraro cõtingunt, non requiritur maior pars populi ad inducendum communem usum, prout in communi usu utendi testatur Bar. in d. l. labeo, num. 10. versic. sed quæro si interrogatur, & sequitur Menoch. loco proximè citato, nume. 4. & D. Frater meus ubi supra nume. 12. & ante eos Alcia. de uerb. sign. lib. 2. fol. mihi 42. ubi dixit, quòd si de eo agatur, quod contingere solet sufficiet si non a plurimis, sed ab his dictum constet, qui de ea re verba fecerunt, quamuis pauci fuisse proponatur.

40 Octauò. Declara, ut non procedat conclusio † quando in eodem loco esset usus conditæ legis, uel statuti, & communis vsus loquendi, nam attenderetur potius usus statuti, idest quomodo statutum fuerit interpretatum eueniente casu, & quomodo eo per longum tempus fuerint usi Ciues, quàm quomodo se haberet cõmunis usus loquendi, nam si de interpretatione legis quæratur, in primis inspiciendum est,
41 quo Iure Ciuitas retro in huiusmodi casibus usa fuit, † quia in ambiguitatibus, quę ex legibus proficiscuntur, consuetudinem, aut rerum perpetuo, idest decennio similiter iudicatarum auctoritatem vim legum obtinere voluit tex. in l. si de interpretatione, & in l. nam Imperator, ff. de legib. & etiam quia ex quo non obstante communi usu loquendi in illo loco, tamen semper statutum, ita obseruatum fuit, censetur de mente populi fuisse in illo casu, siue statuto communem usum loquendi non debere attendi, sed quod obseruatum fuit, nam ea quæ longa consuetudine comprobata sunt, & per annos plurimos obseruata uelut tacita Ciuium conuentio erũt seruanda inquit tex. in l. sed ea. ff. de legib. & si per statutum potest induci, ut communis usus loquendi non habeat locum, ita & per consuetudinem, quia quod po-
42 test fieri per statutum † potest etiam induci per consuetudinem, & mutari, ita Gallia. in consuet. Alexand. in præfatione quarta, nu. 12. Socin. Iun. consl. 65. num. 29. lib. 1. Abb. in consl. 7. colum. pęnult. lib. 2. De qualitatibus autem, & requisitis su-
43 pradictæ obseruantiæ, † & consuetudinis vide apud Ioseph. Ludouic. conclus. 38. & Gabr.

& Gabr.concluſ.1.tit.de conſuet. Capr. reg.13.& nos alibi in concluſ.quod ſtatuta recipiunt interpretationem à iure communi.

Vertitur inter Doctores quæſtio, quod præſuppoſito, quod ſtatuta ſint interpre-
44 tanda † ſecundum communem uſum loquendi de quonam communi uſu intelligatur, an ſcilicet vulgarium, an verò hominum peritorum, & quia in hoc multi multa dixerunt, & multi etiam variarunt, quicquid ſit, & poſſet dici in alijs diſpoſitionibus in ſtatutis, eam, ni fallor, arbitror meliorem ſententiam, quæ vulgarium uſum communem ſpectandum affirmat, quàm quæ ad peritorum loquelam tantùm conclusionem reſtringit ſub tamen modo, de quo infrà, & moueor.

Primò, propter ipſam denotātiam iſtorum verborum communis vſus, quæ importat, & ſupponit maiorem partem populi, nàm vt ſupra oſtendimus, ad conſtituendum vſum loquendi, qui poſſit dici communis ſpectari debet, quod a maiori parte populi receptum eſt Curt.Sen.d.conſ.9.num.23.Gallia. in d.conſtit.Alexan. in verb.ſolidos,q.1.num.14.& 15.qui dixit, quod ille vſus loquendi erit attendendus in interpretatione ſtatuti, qui eſſet frequentior, & vſitatior in Ciuitate, & ad cognoſcendum communem uſum loquendi maiorem partem Ciuitatis ſpectandam eſſe dixit Felin.in d.proem.Decret.num.16.& Abb.in d.c.ex parte,num.6. de cenſibus, & alij, de quibus ſupra, ſi ergo non poterit dici uſus communis, niſi ex maiori parte populi, certè non poterit cauſari ex loquela, ſiue intellectu peritorum ſolum, qui nedum non faciunt, ut experientia ipſa docet, maiorem partem ciuium, ſed aliquando, & ſæpe reperiuntur loca, in quibus, aut nulli, aut perpauci periti adſunt, & ſemper faciunt, aut conſtituunt minorem partem, a qua parte minori non poſſe cōſtitui vſum communem docuerunt omnes ſupracitati Doctores, & pręcipuè Abb. in d.c.ex parte in fine, ſicut de conſuetudine notauit Roch.ſectio.4.in tertio requiſito, num.61.quæ non poteſt induci ab vna tantum parte Ciuitatis, & not. in l.1. C. quæ ſit long. conſuet. Nec obſtat, quod ſi replicaretur, quod ſi non adeſſent periti in loco, poſſet communis vſus loquendi haberi, & verificari ſecundum communē vſum loquendi peritorum aliorum locorum, quia reſpondetur, quod hoc eſſet directo contra communem opinionem omnium Doctorum, qui, vt ſupra viſum fuit, in hoc cōueniunt omnes, quod vſus communis loquendi ſit illius loci, cui ſtatuta ſeruire debent, & quod ad illum conſtituendum attendatur maior pars Ciuitatis ſtatutorum.

Secundò. Moueor, quia ſi ſtatuta ſunt intelligenda ſecundū mentem ſtatuentiū, ut ſupra fuit oſtenſum, & mens ſtatuentiū pręſumitur fuiſſe, prout, & talis eſſe debebat, accommodare verba ſtatutorum ad communem vſum loquendi populi, pro quo ſtatuta condebant, & in ſenſum qui communiter eis dabatur, & in ea ſignificatione, ſecundum quam communiter in illa regione, ſiue loco accipiebantur, vt per Socin.Iun.in d.rubr. ff.de nou. oper. nunciat.num.92.& ſeq. & vt etiam ſupra probauimus, certè vt mens ſtatuentium ſaluetur non poterunt ſtatuta interpretari, niſi ad communem vſum loquendi vulgarium, a quibus tamquam a maiori parte populi vſus deducitur cōmunis, & communis verificatur, & non ad vſum peritorum, qui forſitan, aut non reperirentur, aut eſſent longè inferiores numero alijs, & tamquàm minor pars non poſſunt vſum conſtituere.

Tertiò. Moueor, quia cum ſtet concluſio, quod ſtatuta intelligantur, ſecundum vſum loquendi communem, & vſus loquendi non poſſit dici communis, niſi conſtituatur

ſtatutura maiori parte populi, ſequeretur, quod aut nunquam, aut per rarò verificaretur commune dictum, & concluſio, ſi ad peritorum tantum vſum reperiretur, quia aut nunquam, aut rariſſimè periti facerent maiorem partem loci, & populi, & tamen regulæ, & communes concluſiones præcipuè, ſicut etiam aliæ diſpoſitiones, ad ea quæ frequentius accidunt, nõ autem ad ea quæ per rarò contingunt adaptanda ſunt iuxta tex. in l. iura conſtitui, & l. ex his, & l. nam ad ea, ff. de legibus.

Quartò, Moueor, quia, vt diximus, omnes Doctores tàm vnam, quàm aliã opinionem ſequentes in hoc conueniunt, quod ſtatuta ſint intelligenda ſecundũ communem vſum loquendi loci Ciuitatis, vel Patriæ, in qua ſtatuta condita fuere, & cui ſeruire deberent, ſi ergo eſt attendendus indiſtinctè vſus communis loquendi loci, ciuitatis, & Patriæ, ad quid de vſu ſolum peritorum, qui, vt ſupra vidimus non poteſt dici communis in aliquo loco, etſi replicaretur, quod intelligendo ſtatuta ſecundum vſum communem illorum peritorum qui in loco ſunt poſſet dici interpretatio ſecundum communem vſum loquendi illius loci reſpectu peritorum, reſpondetur quod iſtud eſſet diſtruere omninò concluſionẽ, quia ſi ad conſtruendum communem vſum loquendi alicuius loci requiritur maior pars populi eiuſdem loci non poterit concluſio de communi vſu loquendi diſponens verificari in peritis qui ſint minor pars, & ad quos ſe reſtringere eſſet, quod particulare eſt illius generis hominum commune appellare contrà omnes Iuris regulas, & doctrinas.

Quintò. Moueor, quia ſi, vt ſupra vidimus, in aliquo ſtatuto eſſent aliqua verba dubia ſpectantia tamen ad aliquod genus hominum, vt puta artificum, & mercatorum, recurretur pro illorum intellectu non ad Peritos, ſed ad communem vulgarem uſum loquendi illius generis hominum, quos dicta uerba ſtatuti reſpiciunt, ut uoluerunt Socin. & Dec. & alij de quibus ſupra in 7. declaratione ad Concluſionem, unde reliqua uerba ſtatutorum alia genera hominum in communi reſpicientia non debent eodem modo ſecundum communem loquendi uſum ipſorum intelligi, & interpretari.

Seſtò. Moueor, quia ſi in legibus ipſis Latinè, & a peritis cõditis, & ſcriptis verba ſunt ſecundum communem vulgarem, ac quotidianum loquendi uſum interpretanda, vt not. in l. vt Alphenus, & in l. Lanniculus, ff. de verb. ſignif. & in d. l. labeo, & in d. l. librorum, §. quod tamen Caſſius, d. l. cum de lanionis, § Aſinam d. c. nonnulli, vbi Doct. & glo. d. c. cupientes, vbi pariter Doct. & glo. Abb. in c. maiores ad fin. de Baptiſmo, imò etiam ipſa diuina ſcriptura ſumit interpretationem a cõmuni uſu loquendi, Euerard. in d. loco ab opiniõ. vulg. num. 3. per d. tex. & ibi Abb. in d. cap. maiores, & idem Abb. in c. nam, & res, & c. Ioſeph. & d. c. quamuis, de verb. ſignific. quare non idem erit in ſtatutis licet latinè, & a peritis conditis, prout, & hoc modo argumentatus eſt Felin. in d. proem. decret. nu. 13. vbi dixit, quod imò fortius prædicta procedunt in ſtatutis, & licèt Crott. in d. rubr. ff. de nou. oper. nunciat. num. 42. dicat, quòd communis vſus loquendi habebit locum in alijs legibus, & diſpoſitionibus, non autem in ſtatutis, quia in illis verba poſſunt impropriari, in iſtis autem non, tamen reſpondetur, quod imò in ſtatutis præcipuè verba impropriantur, dum agitur de communi vſu loquendi, qui facit ceſſarem propriam ſignificationem, cũ illi præferatur, vt ſupra vidimus. Et ex hoc apparet, quod quicquid poſſe dici in alijs, tamen in ſtatutis non procedit diſtinctio, quam faciunt aliquando Doctores, dum volunt, quod in ſermone vulgari, vulgaris vſus communis loquendi, & in ſermone

mone latino peritorum vsus inspiciatur, quia quomodocumq; fuerint condita statuta, semper communis usus loquẽdi in illorum interpretatione locum obtinebit, non enim consideratur conditio personæ, quia quis utitur ad aliquid agendum, sed conditio illorum, ad quos ille actus dirigitur in effectu, Rom. consil. 511. per tot. & Dec. in l. & militibus, C. de milit. testam. nu. 7. & verba esse intelligenda secundum conditionem personæ, in quam dispositio confertur dixit Bar. in l. plenum, §. equitij, ff. de vsu, & habit. qui licèt loquatur in uerbis testatoris, tamen ualet argumentũ ab illis ad uerba legis Crott. in d. rubr. ff. de nou. oper. nuntiat. num. 40. vnde non refert, an fuerit Bartolus ipse, aut quilibet alius Excellentissimus, qui in cõdendis statutis adhibitus fuerit, cum tamẽ, & Bartolus ipse, & omnis alius in dictorum statutorum dispositione non propriæ uoluntati ipsius, aut usui, & intellectui, sed illorum, quibus statuta seruire deberent, & ipsorum vsui, & consuetudini, prout ad id tenentur seipsum accommodasse præsumendus sit, & facit, quod nõ tantum uerba, quàm personæ, quarum contemplatione proferuntur attendi debent, l. isti quidem §. fi. ff. quod met. caus. l. seruo legato, §. si testator, ff. de leg. 2. Crauet. cons. 91. nu. 6. lib. 1. & hanc opinionem indubitatam appellat Felin. in d. proem. Decret. num. 13. iuribus, & auctoritatibus ibi per eum, & faciunt etiam infrà proximè.

Septimò. Moueor, quia hanc partẽ, ultrà suprà citatos Doctores, tenuerunt Ant. de Butr. d. proem. decret. num. 4. Rom. cons. 4. num. 5. ubi affirmat Bal. in c. 1. de succes. feud. in usib. feud. & alibi uerum non dixisse dum uoluit, quod uerba prolata à vulgaribus secundum vulgarem modum cõmunem sint intelligenda, & quod prolata a peritis secundum consuetudinem peritorum sint accipienda, cum potius indistinctè uerba etiam a Iurisperitis prolatã, secundum communem usum vulgi loquendi sint interpretanda propter glossas apertas ibi allegatas, quibus in dubio di-
45 cit inhærendum, quia illarum auctoritas est suprema, † adeò ut præponi debeant communi opinioni, ut testatur Cephal. cons. 210. nume. 27. lib. 2. ubi multa alia, & plura, de auctoritate glossæ, & idem Roman. idem uoluit cons. 32. nu. 4. & apertius cons. 13. uers. contrarium tamen uerius Corn. cons. 106. nu. 3. uers. nec obstat lib. 4. & Bald. ipse in cons. 183. num. 2. lib. 2. incip. statuto Ciuitatis Veronæ, uoluit, quod ad talis statuti interpretationem deberet considerari opinio uulgi, & qualiter uulgus appellat illa, de quibus in d. cõs. quia inquit appellatio uulgi pro iure habetur, & in cons. 398. nu. 1. lib. 3. incip. punctus talis est, scripsit, quod licèt in statutis uerba sint interpretanda secundum intellectum datum a iure uocabulis, quibus statuta utuntur, tamen secus esset, quando communis usus loquendi aliud importaret, nàm interpretatio communis vsus est necessaria, a qua recedere non debemus, & in cons. 12. nu. 5. lib. 3. apertè etiam intellexit de communi vsu loquendi vulgi, ibi, benè tamen confiteor, quod si probaretur de communi vsu loquendi, videlicet, quod intestatus vulgò diceretur omnis etiam intestabilis. Accedit Theorica Bar. communiter a Doct. approbata in d. l. labeo, num. 6. circa modum probandi communẽ vsum loquendi, vbi exemplificat de casu, quo testator habens multos equos legauerit alicui palafrenos suos, & dubitatur, quid intelligatur appellatione palafrenorum suorum, certè inquit Barto. debet declarari a communi usu loquendi, & subiungit ad declarandum autem communem usum loquendi formabis articulum, quod a decem annis citrà, & per ipsum tempus communis usus loquendi fuit in hac Ciuitate, vnde est testator, uel ubi testator conuersabatur, quod equus talis condi-

conditionis appellaretur Palafrenus, & Paulò infrà idem Bar. sequitur interrogatus testis, quomodo scit, dicet quia per dictum tempus in dicto loco audiuit equum talis conditionis ab omnibus tractantibus de hoc Palafrenum vocari, vnde nota illa verba communis usus loquendi in hac Ciuitate, quæ important communem usum loquendi loci, & non solùm peritorum, & alia sequentia ab omnibus tractantibus de hoc, quæ non includunt, nec se restringunt ad solos Iuris peritos idem uoluit Franch. in c. 1. num. 3. glo. 2. de iniur. & damn. dat. lib. 6. ubi not. & gl. ibi quod uocabulo Iuris interpretantur secundum communem usum loquendi, & intelligit de communi usu loquendi vulgò, cum illa glo. istud expresse declarat, ibi considerandum est, qualiter vulgus loquatur, & idem Franch. in d. c. punientes, nume. 6. de elect. lib. 6. apertè notauit, quod uerba statutorum, licet sint composita a peritis, tamen debent intelligi secũdum vulgarem, & communem vsum loquendi, & secundum consuetudinem loci, & non secundum legalem, quod dixit menti tenendum, & idem fuisse de mente Anchar. ibidem, facit, quod dicit Bertrand. cons. 326. nu. 5.
46 lib. 2. vbi voluit, quod licèt verbum lego de legali sensu, † & significatione importet etiam institutionem iuxtà not. in l. verbis legis, ff. de verb. signif. tamen quia de communi vsu loquendi importat solùm legatum, de legato intelligetur, non autem de institutione, cum uerba etiam legis secundum talem communem usum interpretari, & intelligi debeant, ad idem Matthesil. singul. 95. not. unum mirabile, qui voluit, quod uerbum legis, quod licèt secundùm legalem intellectum importaret unum, illud tamen solum significabit, quod communis usus loquendi regionis denotabit, & Bar. in cons. 57. incip. Annacellus nu. 2. apertè demonstrans, quod communis usus loquendi intelligitur de cõmuni vulgari, prout ab omnibus in illo loco recipitur, exemplificat dictum communem usum loquendi, per uerba in uulgari sermone, secundum quem loquebatur communiter, & uulgariter ibi, idem affirmauit Abb. in d. proem. decret. num. 11. & Ang. cons. 26. per tot. dixit, quod uerbũ intestatus positum in statuto declarabitur a vulgari usu loquendi, an etiam cõprehendat inhabilem ad testandum, & Ruin. cons. 50. nu. 7. uolum. 3. respondit, quod non refert utrum statuta sint condita à peritis, an non; quia semper usus communis præualet, & Beto. q. 94. in fi. concludit, quod licet ad cognoscendum quis sit alueus fluminis, qui dicitur terminus, seu uerbum, quo Iurisconsulti utuntur in suis legib. non dẽt attẽdi sola opinio, siue usus circũ colentiũ rusticorũ, tamen si usus loquendi esset in illo loco non solùm illorum circum colentium, sed generalis apud omnes; licèt Alueus sit, ut supra uerbum usitatum a peritis, & prolatum in lege, tamẽ a tali generali ex communi usu loquendi interpretationem, & significationem sumet, hanc opinionem etiam secutus est Hippol. Rimin. cons. 34. nu. 43. lib. 1. & faciunt allegata supra in principio Conclusionis, & præcipuè glos. in d. c. nonnulli in uerb. dietas de rescript. & in d. c. cupientes in uerb. commodè de elect. in sesto, Gallia. in d. consuet. Alexand. in uerb. solidos quæst. 1. num. 11. & faciunt ad idem uerba, Alexand. in cons. 131. nume. 4. lib. 7. ibi, & sufficit ad probandum communem usum loquendi, quod probetur per testes, qui audierunt ab omnibus loquentibus; uel tractantibus de aliqua re, circa quàm adducitur communis usus loquendi, & sic non restrinxit probationem ad auditum solùm a peritis, sed de omnibus in genere loquitur, iuxtà Theoricam supra citatam, Bar. quem ibidem allegat, & sequitur pro hac opinione etiam concurrit Socin. cons. 37. num. 11. lib. 3. Et hæc erit quoad

nos alia declaratio conclusionis nostræ, ut scilicet dum diximus statuta recipere interpretationem a cõmuni usu loquendi, de communi usu loquendi vulgarium hominum, non autem solùm peritorum intelligatur.

47 Sed ne decipiaris attende, quod dum hominum vulgarium dico, † nõ de plebeis tantùm, aut grossis, idiotisq; hominibus loquor, sed vulgares appello respectu hominum literatorum, & peritorum, quia sicut plebei solùm non constituunt populum, sed connumerantur etiam uniuersi ciues, comprehensis etiam Patritijs, & Senatoribus, §. Plebis, scitum instit. de Iur. nat. gent. & ciuil. ita à Plebeis solis, seu Idiotis hominibus usus qui possit dici communis alicuius Populi, uel loci non constituetur, nec per consequens verba statutorum ab eorum grosso, & Plebeo usu solo normam accipient, prout sic Felin. in d. proem. decret. nume. 17. credit uoluisse Bald. in lege secunda, versic. nec puto, C. de success. edict. & in dicto capitulo primo de success. feud. dum vulgarem communem usum reprobauit in interpretatione statutorum a peritis conditorum, ut scilicet, de vulgari grossorum hominum intellexerit tantùm, & prout sic accipitur text. in l. ita vulneratus, ff. ad l. acquil. & in l. si dictum, ff. de euict. & in l. item Prætor, ff. de suis, & legitim. & prout hoc fuit etiam de mente Bero. dicta quæstione nonagesimaquarta, dum tenuit, quod Alueus fluminis non ex sola opinione nõnullorum rusticorum circum colentium dictum flumen, quisnam esset dignosceretur, quia tales rustici nimia gaudent simplicitate, & ignorantia, sed ex generali totius loci communi usu loquendi, nisi tamen de tali loco ageretur, in quo solùm homines Plebei omninò, uel potissima pars Idiotarum reperiretur, nam tunc statutum illius loci eiusdem loci consuetudinem, ac usui accommodatum, prout decet, præsumetur, & a communi usu illorum hominum etiã rudium interpretationem sumet, per supradicta in discursu, & per ea, quæ animaduertit Felin. in d. proem. decret. numero decimoseptimo, versiculo hoc tamen non pono pro constanti, ubi dixit, quod etiã a vulgo vili potest introduci usus loquendi, quando in loco facit maiorem partem illius, sed ad hoc uide secundam conciliationem sequentem.

48 Si tamen aliquando contraria sententia de usu peritorum cum hac nostra † de usu hominum vulgarium concordari posset, dicemus, quod prima procedet quando uerba statuti non haberent suum vulgare distinctum, prout habent Latinum, nã tunc uerba Latina peritorum non sumerent interpretationem à uerbis vulgaribus communis usus, quæ in illo casu significationem uerborum non distinguerent, nec importarent, prout distinguitur, & significatur in sermone Latino, secunda autem opinio procedat quando in sermone vulgari idem esset sermo distinctus qui est, & in Latino, iuxtà ea, quæ supradiximus in quarta declaratione ad Conclusionem, & prout hoc idem innuit Felin. ubi supra numero decimotertio, versic. sed loquitur in uerbis.

Vel dicas, quod prima opinio reijciens interpretationem a communi usu vulgarium, intelligit, ut supra fuit dictum de illo communi usu loquendi, qui est apud personas omninò uiles, & penitus Idiotas, & quæ licet constituant maiorem partem illius populi quoad numerum, tamen illarum usus non fuit receptus ab alijs eiusdem loci magis intelligentibus, tamquàm adeo grossolanus, ut uix ab eisdem, qui eiusdem loci sunt, quid sibi vellit intelligatur, & tamquàm improprius, ne dixerim, barbarus habeatur, secundum ea, quæ animaduertit Felin. ubi supra nu. 17.

versiculo tertio, cogitabam, & in dicto capitulo per tuas, numero septimo in fi. ibi, nec obstant Iura, quæ reijciunt aliquando communem usum vulgi, ut in dicta l. ita vulneratus, &c. quia loquuntur de communi usu loquendi imperitorum, & idiotarum, & ex toto incongruo; quia talis non attenditur, & subiungit, quod ita intellexit Bald. in locis, in quibus primam opinionem affirmauit, idem significauit Ias. in dicta rubrica, ff. de nou. oper. nunciat. numero 7. ibi ad l. item prætor, respondetur, quod ibi erat communis usus loquendi nimis ineptus, meritò reprobatur a Iureconsulto, alias attenderetur. Secunda verò opinio procedat quoad communem usum loquendi, & qui est communis totius populi per consequens comprehědentis, vt supra dicebamus, nedum Plebeos, & Idiotas, sed etiam uniuersos Ciues, Patritios, & Senatores.

Vel tertiò, dicas, quod prima opinio procedit, dum agitur de aliqua lege generali, aut alia dispositione, quæ in illius constitutione non adaptatur, neque respexit ad aliquem usum loquendi particularem, & de quo per consequens non est curandum in illius interpretatione. Secunda autem habeat locum in lege, & statuto particulari alicuius loci, pro quo fit, & cui specialiter seruire debet, & secundum cuius communem usum loquendi interpretandum est, cum debeat statutum Ciuitati, cui factum est conuenire iuxtà ea, quæ nos supradiximus, & secundum ea, quæ respondit Román. dicto consilio 32. numero quarto, versiculo non obstat, d. l. si dictum, & ad hoc faciunt verba Alexand. in d. rubr. ff. de nou. oper. nunciat. numero 17. ibi, quia verba Iurisconsulti in lege non debent intelligi secundum communem usum loquendi vnius loci, quia debent esse generalia, & ideò non mirum si generaliter ad Iurisconsultorum intellectum referuntur, & reseruantur, sed si agitur de statuto interpretando, & est vnius loci, in quo loco usus loquendi est certus, secundum hoc debet fieri interpretatio, quod etiam placuit Campeg. in suo tract. de dote, q. 63. vers. non obstat, d. l. si dictum.

Vel quartò dicas, quod prima opinio procedit in odiosis. Secunda autem in fauorabilibus, per ea quæ animaduertit idem Campeg. loco proximè citato vers. aduerte quia, vbi dixit, quod hoc modo procedit opinio Bald. in d. cap. 1. de success. feud. & alibi, dum distinxit, quod uerba prolata a vulgaribus grosso modo, a peritis autem secundum peritos debent intelligi.

Vel quintò dicas, quod prima opinio poterit verificari, si ageretur, de proprietate Latina vocabuli, ad quam indagandam, nedum erit recurrendum ad vsum loquendi Latinum, siue peritorum, sed etiam præferetur huiusmodi proprietati. Secunda autem opinio habebit locum si ageretur de significatione vocabuli etiam latini in vulgari tamen denotanda, & declaranda, nàm tunc vulgaris cōmunis usus loquendi, cui sermo latinus statuti conuenire, & seruire decet summopere ad talem significationem indagandam operabitur secundum considerata a Cornelio Beninca in suo tractato de paupertate quæstione prima, nume. 45. ibi videlicet communis usus loquendi latinus præferatur proprietati latinæ.

49 Nonò. Declara conclusionem, † vt talis communis vsus loquendi debet probari ab allegante illum, & a se fundante in eo, tùm quia vnusquisque tenetur probare fundamentum suæ intentionis, iuxtà textum in l. qui accusare, C. de eden. l. ei qui dicit, ff. de probat. l. actor, quod asseuerat, C. eod. tit. tùm etiam quia communis usus dicitur facti, & facta non præsumuntur, l. in bello, §. factæ, ff. de capt. & post limi. re.

cum similibus, ita Alexand.consil.37.numero 17.lib.6. Bart.in d.l.labeo ad finem ff.de sup.lega.& in dicta lege vinum, §.illud, ff.de trit.lega. Dec.consf.472. num.14. versic. sed tamen prædictis Doctores communiter in dicta rubrica, ff.de nou.oper. nunciat. Illustrissimus Mantic.in d.tract.de coniect.ultim.uolunt. libro tertio, tit.8. nume.6. Paul.de Castr.consil.48. nume.3. lib.1. Fulgos. consil.165. circa medium colum.4. Cuman.consil.77.numero quinto, Dec.consil.483.numero 28.Ioan.Fab. instit.de Iur.nat.gent.& ciuil.§.ex non scripto, Rolan.a Val.consil.83.numero 20. lib.3. Alex.consf.5.colum.penult.lib.3.Gallia.in d.consuet. Alexan. verb. maritus, quæst.1.num.41. & ubique alij.

Primò. Amplia declarationem, ut nedum sit probandus communis usus ab alle-
50 gante, † sed debet probari in specie de re, de qua agitur, vtputa si tractaretur de statuto puniente aliquem, alium percutientem in domo sua, prout extat statutum criminale, Ianuæ sub rubr.de percutientibus lib.2.cap.12. si quis percusserit alium in Apotheca, ad quam sit solus ingressus ex domo si volet euadere pœnam statuti, sub prætextu, quod appellatione domus non veniat Apotheca ex cōmuni usu loquendi, debebit probare, quod non venit etiam Apotheca illa, ad quam solùm ingredi potest, & solet ex domo, alias stabitur proprio significato domus, quæ comprehendit etiam Apothecam prædictam Natt.consil.291.numero secundo libro secundo, & hanc ampliationem tenuit Gallia.in dicta consuet. Alexand.verb.maritus, dicta quæstione prima, numero vigesimoseptimo, vbi dixit, quòd cum communis usus loquendi sit uarius in denominanda aliqua re, est in specie probandus ille, super quo quis se fundat, prout idem de consuetudine probanda in illo casu speciali in quo allegatur consuluit Crauet.consil.96.numero quarto libro primo, & ante eum Oldrad.consilio 237.columna prima, Anchar.consil.339. columna quinta, versic. ad secundam rationem Alexand.consil.196.colum.3. versic. quia dicti testes nihil probant lib.2. Neuiza.consil.45.nume.8.& in simili Menoch. consil.75.nume.73. lib.1. dixit, quod qui nititur usu alicuius actus probare debet usum illum fuisse in eo speciali, ita introductum.

51 Intellige supradictam ampliationem, vnà cum declaratione, † ut non procedat in notorio, & generali, ac publico communi usu loquendi, qui sufficit allegari, nec est opus, quod aliter probetur Simon de Prèt.de interpret.ult.uolunt. libro primo, produxit dubio 3.solut.11.numero septimo versic. at in specie nostra, idem ante eum dixit Dec.consilio 284.nume.10.qui ideò consuluit, quod ex quo communis vsus loquendi, quod appellatione filij simpliciter nōn venit legitimatus, sed qui est ex iustis nuptijs ortus, est notorius ubique, non requiritur de hoc alia probatio, sed Iudex ex se supplere potest, idem firmauit Curt.Sen. consil.73. nume. 25. versic. ult.ultrà præmissa allegans ad hoc dictum Bart.in l.lege Iulia, ff. de test. ubi ulterius uoluit, quod si quis allegaret aliquid fuisse seruatum de consuetudine iudex poterit a seipso interrogare Tabelliones, an ita de consuetudine fuerit seruatum ad idem Dec.consil.540.nume.12.loquens in sponsa, quæ cum ex consuetudine uniuersali ante consumatum matrimonium non dicatur, nec appelletur uxor, non erit opus de tali communi usu loquendi probare, sed satis erit, quod allegetur, & in illo Iudex supplebit, accedit Crauet.consil.137.numero 5.loquens in consuetudine notoria, & plus dicit, quod quando viget in loco Iudicij, non est necessaria illius allegatio, quia sicut non est etiam necessarium allegare statutum, quod est in loco

Iudicij, cum Iudex de tali Iure certus esse debeat, ita nec consuetudinem allegare
52 oportebit, quæ est Ius non scriptum. † Quę aut faciunt usum communem notorium in casu nostro, ita vt non sit opus illum probare, & quando quis releuatur a tali probatione, & etiam ab allegando illum, vide per ea quæ adducit Lamberteng. in d. verb. Agnati, num. 32. & seq.

53 Secundò. Amplia, † vt non sit standum Doctori asserenti de tali communi usu loquendi, ita Dec. consil. 472. numero 16. vbi hanc veriorem opinionem testatur per ea, quæ concludit Alexand. in l. post dotem, uersic. sed puto indistinctè, ff. solut. matrim. dicens, quod etiam si plures Doctores in eorum lecturis affirment, ita de consuetudine esse, & obseruari, tamen illis non creditur, quia illis est concessum Iura interpretari, non autem super his, quæ sunt facti disponere, & idem tenuit Aret. consil. 132. nume. 2. versic. sed tamen his non obstantibus Curt. consil. 78. nume. 10. versic. nec obstat consuetudo Corn. consil. 83. numero 14. lib. 4. Bald. in l. fin. C. de fideicomm. & in l. cum quidam, §. quod dicitur in fin. ff. de acquiren. hæredit. Imò nec glossæ dicto standum esse, si testatur de consuetudine Bald. in l. consentaneum in quinta oppositione in fine, C. quomod. & quando Iud. & in l. si quis, §. 1. ff. de pigno. in lect. antiq hanc opinionem sequutus est Iaf. in l. de quibus, numero 90. ff. de legib. Roch. de Curt. in capit. fin. in quæstione quinta, nume. 569. de consuetud. ubi
* affirmat hanc esse communem opinionem Paris. consil. 25. nume. 18. lib. 1. & hanc
** magis communem opinionem testatur Grat. consil. 111. numero quinquagesimosecundo libro secundo, & conf. 12. numero quinquagesimonono libro primo, cum alijs latissimè adductis per Lamberteng. in suo tract. de contractib. in verb. agnati glos. 11. num. 10.

Verùm quia sunt, & permulti, qui contrariam sententiam tenuerunt, ita ut idem Lamberteng. post longam seriem citatorum Doctorum, pro hac parte ibidem, nu-
** mero 13. hanc secundam opinionem communiorem affirmat, illamque tuetur rationibus, & auctoritatibus, & pro hac etiam faciunt latè adducta per Port. & per Gabr. in locis infra allegatis ex his quæ sequuntur limitationibus ad supradictam ampliationem, aliqua eueniente casu, poterit concordatio sumi.

54 Primò igitur limita, vt supradicta ampliatio procedat, † quoad probationē tantummodò præsumptiuam, idest, quod assertio Doctoris circa usum communem nō plenè probet, sed inducit talem præsumptionem, per quam transfertur onus probandi contrarium in aliam partem, ita Bar. in d. l. de quibus, numero 21. ff. de legib. vbi dixit, quod huiusmodi assertio sufficit, nisi probetur contrarium, & in hoc Bar.
** magis communiter approbari testatur, Dec. in lege secunda, §. mutuī datio in secunda lectura, numero octauo, ff. si certum petatur, & idem Dec. consil. 559. num. 7. & consil. 691. nume. 13. & in consil. 540. num. 11. Thob. noni. consil. 35. nume. 19. vbi dicit, quod creditur Doctori attestanti, de communi usu loquendi, donec contrarium probatū fuerit, ex illa enim attestatione inquit inducitur presumptio transferens onus probandi in aduersam partem, & hanc verissimam sententiam dixit Grat. resp. 111. nume. 53. lib. 2. idem voluit Crauet. consil. 166. numero 9. attestans
** de magis communi, & consil. 325. columna secunda, idem censuit Simon de Pręt. de interpret. vltim. volunt. lib. 1. interpret. 1. dubitat. 5. solut. 11. nume. 13. Rolan. a
* Val. consil. 71. numero 22. lib. 1. vbi attestatur de communi de mente Curt. Iun. in conf. 60.

consil.60.columna quarta, & hoc magis communiter a Doct.teneri, affirmat Grat. d.resp.12.nume.59.libro primo, & in consil.sequenti, nume.46. dicit, quod in hoc concordant supradictæ duæ communes opiniones contrariæ, & ex hoc concordari contrarias opiniones etiam affirmauit D.Ioseph frater meus de probat. lib.1. conclus. 426.nume.11.& sequent.vbi hanc partem etiam veriorem, & magis communem testatur de mente Vict. ibi, & faciunt alia latè adducta per Port. libro primo, conclus.24. & per Gabr. libro primo, conclusione quarta, de probat. Lamberteng. vbi supra num.29.

55 Primò. Amplia limitationem, † vt procedat etiā si vnius tantùm Doctoris adesset assertio Bar.in d.l.de quibus, qui loquitur in numero singulari, & non plurali, Paul.de Castr.in consil.164.nume.1.volum.2.Guid.Pap.quæst.139.Ias.consil.15. in fine nolumine tertio, Dec.dicto consilio 140.numero 9. Christoph.Port.siue sit Ias.in addit.Instit.qui sunt sui, vel alie.Iur.colum.2.Præposit. in cap.1. §. præterea Ducatus columna 1. de prohibita alienat.feud.per Federic.Bologn.in sua repet. in authent.habita, C.ne filius pro patre, colum.11.uersic.superest autem Andr.Barba. inter consil.Curt.Sen.consil.66.columna 52. versic.pro qua consuetudine, & hanc magis communem affirmat Socin.Iun.consil.60. nume. 10. lib.2. cum alijs ibi per eum, & idem voluit Lamberteng. ubi supra num.23.

56 Secundò. Amplia, ut id multò magis sit verum, † si communis usus attestaretur ab aliqua glossa, cuius auctoritas maxima est, & præfertur cuicumque Doctori, secundum tradita a Dec.in l.ut uim, nume.34.ff.de iust.& iur. Cephal. consil.210. nume.27.lib.2. hoc firmauit Bart.in d.l. de quibus, nume.21. ubi alij communiter Doct.Bald.in capit.cum dilectus, de consuet. Dec. consil.694. nume 4. Socin.Iun. consil.60.colum.3.versic.& quia lib.2. & hoc indubitatum esse dicit Lamberteng. ubi supra num.21. in fine.

57 Primò. Sublimita, seu declara, † ut prædicta procedant quando ageretur de excellentis, & approbatæ auctoritatis Doctore, cui præsumptiuè, ut supra standum erit, secus si ageretur, de quocumque alio Doctorello, ita voluit Bart. in d.l.de quibus, ibi nàm auctoritas Poetę, vel alterius excellentis iuri probat in arte sua, ergo auctoritas excellentis Doctoris, idem Rolan.a Val.dicto consil.71. num.21. & 22. Curt.Sen.in consil.74.versic.vlt. vltra præmissa Simon.de Præt.vbi supra num.12. Paul.de Castr. in consil. 164. incip.in causa præsenti prima columna volumine 2. exemplificans in Baldo, prout etiam de Baldo dat exemplum Cuman.in consil.57. incip.Monasterium Iure locationis in ultima columna in fine, Guid. Pap.d.decis. 139. nume.1. loquens de Archidiacono Ias. in hoc sibi aliquando contrarius hoc idem affirmauit loquens de Angelo in l.fin.numero 58. de Iur.emphit. Socin. Iun. consilio 126.numero quadragesimo in fine libro primo, ubi excellentem dixit Socinum Sen. Crauet.dicto consil.325.columna secunda, qui loquitur de Bart. Rom. Ang & Alexand. Lamberteng. in loco supracitato, numero vigesimoprimo, cum ibi alleg.

58 Secundò. Sublimita, seu declara prædicta, † vt procedant solùm, quoad communem usum loquendi loci, ubi talis Excellens Doctor versabatur habitando, uel legendo, quia cum usus communis possit esse varius, & quod unus sit in uno loco, qui non sit in alijs, cum ut dici solet unusquisq; abundet in sensu suo, non erit credendum

dendum etiam præsumptiuè Doctori, de communi usu testanti, nisi quoad illum locum particularem, in quo ipse moratur, cum quoad alia non possit scire, an ibi reperiatur, quia eorum quæ facti sunt, & remoti quilibet præsumitur habere ignorantiam, capit. 1. de constit. in sexto, cap. cum in tua, qui matr. accus. poss. hoc voluit Alexand. d. consil. 5. numero 12. lib. 3. ita Farinac. in suo tract. crim. tit. de accusat. quæst. 14. nume. 32. ubi ideò uoluit, quod credatur Claro, & Bossio quandoque de consuetudine attestantibus, quoad Statum, & Ducatum Mediolani, tantùm in quo versati sunt, secus extrà, & idem affirmat fuisse de mente aliorum, ibi per eum citatorum, & idem uoluit Lamberteng. ubi supra num. 27. idem Duran. de arte testan. tit. de substit. caut. 35. num. 3. dum ait, quod assertio Doctoris, circa consuetudinem, operatur, quoad Curiam, in qua versatus est, & idem dixit fuisse de mente Paris de Puteo in tract. sind. in verb. Doctor, seu Aduocatus.

Ego verò præsuppositis qualitatibus, de quibus supra, videlicet, quod sit Doctor excellens, & maximè auctoritatis, & doctrinæ, & quod illius assertio operetur tantummodò probationem præsumptiuam transferentem onus probandi contrariam in partem aduersam, non recederem a supracitata communi opinione, quæ tenet, quòd indistinctè, & generaliter indistinctus, & generalis usus, & consuetudo ob dictum Doctoris probetur, cum hac tamen additione; quod prædicta essent vera in alijs legibus, seu dispositionibus; quoad autem statutorum interpretationem, cum non possit verificari, & affirmari pro certa probatio communis loquendi usus, quoad certa statuta, nisi de certo etiam communi usu loquendi, respectu certi loci dictorum statutorum appareat, & quis certus sit non utique admitterem assertionem Doctorum, de communi usu loquendi, quoad quædam vocabuli generalem, nisi specialiter de communi usu loquendi loci statutorum, de quorum interpretatione agitur, deponerent, & affirmarent, nàm ut supra uidimus usus communi loquendi loci statutorum attenditur in illis interpretandis, non autem generalis, & cum posset esse varius, & diuersus secundum loca, & variari secundum tempora, poterat esse per consequens talis communis usus loquendi tempore, & in loco Doctoris, de eo asserentis, qui non esset modò, prout hoc considerant Alexand. in dicto consil. 5. nume. 11. & Ias. in d. l. de quibus, nume. 90. ff. de legibus, & Corn. consil. 83. num. 14. lib. 4. & Neuiza. consil. 66. num. 31. & Aret. in consil. 132. nume. 3. uersic. præterea in casu nostro, ubi ideò dixit, quod probatio de usu Ciuitatis non infert ad Comitatus usum, qui potest esse diuersus, & idem voluerunt alij, de quibus supra per nos in sexta declaratione ad conclusionem, & ex hoc fortè procederet, quod dixit Dominus frater meus de probat. d. conclus. 426. numero vigesimo libro primo, quod scilicet in hoc uersabitur multum arbitrium Iudicantis inspecta qualitate, tàm Doctoris, quàm distantia locorum cursu temporis, & alijs, quæ animum ipsius mouere, & inducere possent ad talem assertionem admittendam.

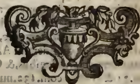
59 Testes autem de communi usu deponentes † debet probare talem communem usum loquendi fuisse in eo loco, ubi vigent statuta tempore dictorum statutorum, per tempus decem annorum, & quod ita audierunt loqui communiter ab omnibus tractantibus de illa re, circa quam allegatur communis usus loquendi, prout hæc docuit apertè Bart. in d. l. labeo, numero sexto, & septimo, qui subiungit, quod si Testis interrogatus quomodo sciat, responderet, quod sic communiter dicitur, non

probaret

probaret, quia non testificaretur aliquid, quod suo sensu perciperet, vnde est necesse, quod dicat, quia audiuit, ut supra, & Bar. secuti sunt communiter Doctores, de quibus per addentes ad Abb. in proem. decret. in uerb. usus, Menoch. de arbitr. Iud. lib. 2. centur. 2. cas. 488. Euerard. in d. loco ab opinione vulgi, nume. 7. Illustrissimus Mantica d. tract. de coniect. ult. uolunt. lib. 3. tit. 8. nume. 6. & Dominus frater meus in dicta conclusione 329. numero 4. lib. 1. de probat. & Simon de Praet. d. solut. 11. nume. 4. & 5. & Nouissime Marcel. Cala. in suo tract. de modo articulan. num. 518. & sequent.

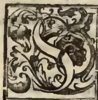
60 Verum est, † quòd ex quo communis usus loquendi reputatur inter ea, quae sunt difficilis probationis, ut per Felin. in d. proem. decret. numero 17. Socin. consil. 37. numero 12. lib. 3. Gallia. in d. consuet. Alexan. in verb. maritus, q. 1. num. 41. Simon de Praet. d. solut. 11. numero quinto, testes licet non ita exactè conformiter deponentes, debent admitti, & attendi, ita Socin. d. consil. 37. num. 12. & Simon de Praet. d. solut. 11. num. 5.

Hoc tamen admitterem, quoad non substantialia probationis, circa quae dummodò alias testes concluderent de requisitis ad usum communem loquendi constituendum iuxtà Theoricam Bart. supra positam, non curarem de uerbis ipsorum omnino formalibus, & ad vnguem, iuxtà in hoc Theoricam supradictam, & fir-
61 matam a Doctoribus, & prout Iura disponerent, † & in hoc stabitur arbitrio Iudicis, a cuius voluntate pendet omnis probatio iuxtà tex. in l. tertia, § tu magis, ff. de testibus, & l. quinquaginta, ff. de proba. prout fit etiam affirmat idem Socin. ibidem loco proximè citato dicto num. 12.

ARGVMENTVM

Quod stricta, & propria est sumenda interpretatio in Statutis, & quando, & quomodo hoc procedat.

1 *TATVTA sunt propriè intelligenda.*
2 *A verbis statuti recedere non debemus.*
3 *Dicere non debemus, quod non dicit statutum.*
4 *Statutum tantum disponit, quantum loquitur.*
5 *Statuta dicuntur sterilia tanquam mula.*
6 *Intelligi debet Statutum, prout cantat.*
7 *Ciuis appellatione non venit ille, qui est ciuis secundum quid.*
8 *Subditus quis non dicitur respectu bonorum in statuto.*
9 *Personæ appellatione non venit generatio, aut familia in statuto, nec vniuersitas.*
10 *Donationis appellatione in statuto venit solùm propria donatio.*
11 *Insinuationem mandans statutum intelligitur in donatione simplici.*
12 *Fratris appellatione in statuto venit frater carnalis, non autem patruelis.*
13 *Statutum prohibens lucrum ex actibus legitimis non comprehendit acquisitionem ex testamento.*
14 *Testamentum est de iure gentium licèt de Iure ciuili approbatum.*
15 *Feudi appellatione in statuto intelligitur de feudo vero, & proprio.*
16 *Mulier nupta Forensi non dicitur propriè Forensis.*
17 *Nullitate reiecta à statuto non censetur reiecta eccidens, & patens.*
18 *Termino a statuto præfixo ad dicendum de nullitate elapso quacunque nullitas e cluditur.*
19 *Tamen statutum lib. 3. cap. 1. §. qui de nullitate allegatur.*
20 *Casus mixtus non venit in statuto.*
21 *Nullitate reiecta intelligitur de simplici, non autem de geminata.*
22 *De causis pendentibus faciens mentionem statutum non comprehendit pendentes per appellationem.*
23 *Affinitatis appellatione non venit affinitas, per solam simplicem fornicationem.*
24 *Coniuncti appellatione non venit naturalis tantum.*
25 *Dotata exclusa a statuto intelligitur solùm ab hæreditate dotantis, nisi aliter appareat de mente statuti.*
26 *De dote data loquens statutum non habet locum in promissa, de quo dic, vt nume. 27, & 28.*
29 *Sententia appellatione in statuto venit solùm sententia valida.*
30 *Accusationis nomine in statuto intelligitur de rectè instituta.*
31 *Probibitio de nullitate, vel de appellatione in statuto non comprehendit, nisi tunc litigantes.*
32 *Sorore a successione fratris exclusa per statutum non habet locum versa vice.*
33 *Solemnitates in contractu requisitæ a statuto non habent locum in actu tacito, aut rescisorio.*

34 *Agnatorum appellatione non veniunt illegitimè nati in statuto.*
35 *Appellatione prohibita in statuto non censetur prohibita querella.*
36 *Hæreditatis appellatione non venit fideicommissum in statuto.*
37 *Religiosi sub nomine non veniunt clerici puri.*
38 *Mariti appellatione in statuto non venit sponsus, nisi vt num. 39.*
40 *Consensus, & non concubitus matrimonium facit.*
41 *Filij rebellium prohibitis stare in Ciuitate intelligitur viuente patre, quo tempore propriè dicuntur filij.*
42 *Probationes requisita a statuto non adimplentur per præsumptiones, & coniecturas, de quo tamen, num. 43.44.45.46.47.48.*
49 *Cattaneorum de Sarzana emphiteusis de pensa.*
50 *Gabriel Falconius Romana Curia Aduocatus.*
51 *Statuta contra Ius commune sunt accipienda prout littera iacet.*
52 *Interpretari debent statuta, vt minus quàm fieri possit lædant Ius commune.*
53 *Statutum contra Ius commune non trahitur vltrà casum expressum etiam ex maioritate rationis.*
54 *Statutum non extenditur de persona ad personam.*
55 *Marito prohibito relinquere vxori non intelligitur econtrà prohibita vxor relinquere marito.*
56 *Statutum extenditur ad casum, in quo concludit maioritas, & paritas rationis quoque modo ex latissima significatione vocabuli.*
57 *Occidere si permittitur, & vulnerari permissum censetur.*
58 *Filia exclusa multò magis neptis exclusa dicetur.*
59 *Ratio scripta in statuto facit, vt extendatur etiã in correctorijs ex maioritate rationis.*
60 *Ratio legis dicitur anima legis.*
61 *Ratio quando est scripta in lege generaliter ex ea infertur ad quemlibet casum, secus in ratione tacita.*
62 *Ratio vnica quando assignari potest in statuto, facit quod statutum extendatur etiam in correctorijs.*
63 *Rationes plures, an vna præsumatur in statuto.*
64 *Ratio etiam scripta in statuto si tamen sumus in correctorijs, & pœnalibus non facit illud extendi.*
65 *In limitatorijs Iuris communis ex identitate rationis extenditur statutum.*
66 *Statutum licèt correctorium dicitur tamen fauorabile quando nos reducit ad Ius antiquum consuetum, & ideò extenditur.*
67 *Absurdum, vt euitetur extenditur statutum etiam in correctorijs.*
68 *Correctio Iuris communis, vt euitetur reijcietur interpretatio quæcumque coniecturalis.*
69 *Argumentum a contrario sensu, an, & quando habeat locum in statuto, & nume. 70. 71.72.73.74.75.76.77.78.79.80.81.82.83.84.85.*
86 *In pœnalibus statuta sunt strictè intelligenda.*
87 *In pœnis vbi lex figit pedem non debemus nos vltrà procedere.*
88 *Pœna imposita a statuto contra deferentem arma, & contrà facientem insultum, & contrà vulnerantem restringetur ad vnicam tantùm, si quis cum armis fecerit insultum, & vulnerauerit.*

89 *Villa*

89 *Villa si tenetur ex statuto capere malefactorem sub pœna si plures fecerint vnum homicidium, & villa non ceperit illos non per hoc tenetur, nisi unica pœna.*
90 *Interpretatio larga, & stricta sumenda est, prout magis, & minus delictum, & pœna inducitur.*
91 *Statutum pœnam imponens alicui pro altero debet strictè interpretari.*
92 *Pater non tenebitur pro delicto filij spurij, non obstante statuto, quod pater teneatur pro filio.*
93 *Pater si premisit pro filijs de non offendendo, non debet puniri si filius naturalis tantùm offendit.*
94 *Pater non tenebitur pro nepote ex filio, stante statuto, quod pater teneatur pro filio.*
95 *Pater non tenebitur pro filio propter contumatiam condemnato, non obstante statuto, quod pater pro delicto filij teneatur, nisi ut num. 96.*
97 *Contumatiam rei principalis si disponatur nocere fideiussoribus per statutum, debet intelligi de fideiussore non comparente.*
98 *Pater si tenetur pro filij delicto vigore statuti non habebit locum in delicto filij intrà decimumquartum annum.*
99 *Statutum obligans vnum pro alio restringitur ad territorium statuentium.*
100 *Pater obligatus vigore statuti pro filio negotiante intelligitur de contractibus, & obligationibus factis in territorio statuti.*
101 *Additio posita in fine statuti pœnalis verificatur de pœna posita in ipso statuto.*
102 *Statuta eo magis sunt strictè intelligenda si extaret statutum, quod deberent intelligi ad litteram;*
103 *Ad litteram, vt statuta intelligantur, si statutum disponat, quid importet.*
104 *Statuta terrarum consistunt sæpe in sic volo, & sic iubeo.*
105 *Ratio vnica quando allegari potest in statuto, tunc de ea iudicatur, prout de expressa.*
106 *Ratio similis in statuto non facit illud extendi ad casum similem.*
107 *Correlatiuorum argumentum cessat stante statuto, quod debeant statuta intelligi ad litteram.*
108 *Masculinum non comprehendet fœmininum in statuto ad litteram intelligendo.*
109 *Communis vsus loquendi interpretatio non reijcitur etiam stante statuto, de intelligendo statuta ad litteram.*
110 *Fraudis, & absurdi euitandi interpretatio admittetur, non obstante statuto, de intelligendo ad litteram.*
111 *Interpretatio proueniens ex alio statuto admittetur, non obstante statuto ad litteram intelligendo, idem de interpretatione naturali, & intrinseca, vt num. 112.*
113 *Ianua statutum, sub rubr. de extrinseco intellectu declaratur.*
114 *Statuta sunt propriè intelligenda, & strictè, si alias sequeretur absonus intellectus.*
115 *Absurdum quid dicatur.*
116 *Absurdum, vt euitetur receditur etiam a propria significatione vocabuli.*
117 *Statuta strictè tunc magis interpretantur, si alias sibi ipsis contrariarentur.*
118 *Interpretatio stricta, tunc praecipuè admittitur in statuto, quando aliàs quis indebitè damnum pateretur.*
119 *Interpretatio ea est sumenda, qua saluatur praiuditium tertij.*
120 *Fratris appellatione non venit frater patruelis in praiuditialibus.*

121 *Tertij ius seruandum est potius, quàm inhærere dispositioni statuti.*
122 *Impropriantur verba statuti, & euitetur damnum indebitum alterius.*
123 *Odiosum statutum præcipuè est strictè intelligendum.*
124 *Gabella statutum est odiosum, & strictè intelligendum contrà gabellas exigentes, & largè ad fauorem soluentium.*
125 *Onerum impositio est odiosa, ideò strictè contrà impositionem, & largè ad fauorem grauatorum interpretanda.*
126 *Gabella soluenda de aliquo contractu vigore statuti intelligitur de contractu valido, & si fuerit solutum de contractu nullo potest repeti.*
127 *Gabella de venditione non habet locum in promissione de retrouendendo.*
128 *Dotata exclusa a statuto intelligitur de congruenter dotata.*
129 *Pater præsumitur capere consilium pro filio melius quàm alius.*
130 *Paternum amorem nullus alius vincit.*
131 *Coniecturis non est opus in claris.*
132 *Dotationi indiscretæ patris non statur, non obstante statuto mandante filiam debere stare discretioni patris quoad dotem.*
133 *Arbitrio generaliter concesso dolus semper excipitur.*
134 *Filia si prohibetur posse allegare se incompetenter dotatam limitatur, nisi appareat de indiscreta dotatione.*
135 *Ianuæ statutum lib. 5. cap. 2. de fœm. dotan. declaratur.*
136 *Filiæ incongruenter dotatæ subuenitur congruenter arbitrio Iudicis.*
137 *Remedia pro fœminis deceptis in renuntiationibus erga parentes, & alios.*
138 *Dos congrua quando, & ex quibus iudicatur.*
139 *Odiosa etiam si sint secundario fauorabilia, sunt tamen strictè intelligenda.*
140 *Alienationem prohibens statutum in Forenses dicitur secundariò fauorabile, & principaliter odiosum.*
141 *In fauorabilibus statuta sunt largè interpretanda.*
142 *De compromissis inter agnatos statutum dicitur fauorabile, & comprehendit filium emancipatum & nepotem, & alios ex eis.*
143 *Filijs extantibus si fœmina excludatur vigore statuti intelligitur etiam de nepote.*
144 *Fauorabile statutum extendetur etiam ad bona extrà territorium.*
145 *Maritus prohibitus a statuto instituere vxorem prohibitio extenditur etiam ad bona extrà territorium.*
146 *Fauorabile, uel odiosum, quando, & ex quibus statutum cognoscatur.*
147 *Fauorabile, non autem odiosum in dubio statutum est præsumendum.*
148 *Fauor publicus præcipuè facit, quod statutum largè interpretetur.*
149 *Maleficia punire expedit Reipublicæ.*
150 *Pœna statuti punientis facientem maleficium extendetur ad fieri facientem.*
151 *Fauor publicus operatur largam interpretationem, nedum in statutis, sed etiam in pactis, & stipulationibus.*
152 *Pater qui decem aureos promiserat se daturum filio singulo mense pro victu, & omnibus impensis in studio faciendis, fauore studiorum, qui dicitur publicus fauor tenetur augere stipendium, si illa summa non sufficit.*
153 *Fauoris publici causa etiam in exorbitantibus extendetur statutum.*

154 *Appellationes extrà Ciuitatem, vel Dominium ne committantur statutum disponens, dicitur concernere publicam vtilitatem.*
155 *Fauoris publici causa extenditur statutum etiamsi deberet intelligi ad litteram.*
156 *Fauoris animæ respectu etiam in pœnalibus statutum extendetur.*
157 *Animæ fauorem constitutio respiciens reputatur fauorabilis, licèt aliàs esset odiosa.*
158 *In fauorabilibus dictio taxatiua non impedit extensionem inter easdem personas, ita rationis identitate suadente.*
159 *Taxatiua dictio in dispositione fauorabili excludit solùm casus habentes dissimilitudinem rationis.*
160 *Qualitas personæ facit, vt recedamus a propria, & stricta significatione vocabuli.*
161 *Interpretatio non est accommodanda ad propriam, & strictam significationem verborum in statuto quando incontrarium apparet de mente statuentium.*
162 *Mens statuentium magis, quam verba statuti attenditur, etiamsi statuta essent intelligenda ad litteram.*
163 *Communis usus loquendi præfertur propria significationi verborum, etiamsi essemus in correctorÿs, vt num. 164.*
165 *Honestate aliqua ita suadente receditur a stricta, & propria significatione vocabuli in statutis.*
166 *Parentum appellatione veniunt omnes in infinitum, quando agitur de conueniendo aliquem in iudicio.*
167 *Ratio expressa in statuto facit recedere a propria significatione vocabuli, etiam in correctorÿs, & etiamsi statutum deberet intelligi ad litteram, vt numero 168. & 169.*
170 *Ratio vnica quando reddi potest in statuto iudicatur de illa sicut de expressa.*
171 *Consuetudine defficiente in aliquo casu poterit allegari ratio tacita ipsius consuetudinis.*
172 *Ratio statuti tunc dicitur certa, quando est vnica, & quando vnica a Doctoribus assignatur.*
173 *Statutum exclusiuum fœminarum declaratur.*
174 *Ex vnica ratione statuti licèt non scripta extendetur statutum etiamsi deberet intelligi ad litteram contrà Curt. Iun. consil. 6. num. 10.*
175 *Salicet. a Curt. Iun. vbi supra allegatus declaratur.*
176 *Ratio proemÿ, & præfationis quæ præsumitur finalis, restringet, & ampliabit statutum.*
177 *Dictio taxatiua si reperiretur in statuto correctorio, non posset statutum extendi etiam ex ratione expressa, idem in statuto correctorio, & pœnale, vt num. 178.*
179 *Ratio expressa in statuto tùnc illud extendit quando est finalis, secus si tantùm impulsiua.*
180 *Ratio impulsiua quæ dicatur, & quæ finalis.*
181 *Ratio adiuncta in statuto illud non extendit, quando esset ex pluribus capitibus correctorium.*
182 *Geminatus actus magis operatur, quàm simplex.*
183 *Ratio scripta in statuto non operatur illius extensionem, quando ex alia ratione aliud suaderetur.*

184 *Inter-*

184 *Interpretatio larga, & impropria sumitur in statuto, quando aliàs non operarentur etiam in pœnalibus, & etiamsi per statuta esset reiecta interpretatio, vt num. 185. & 186.*

187 *Interpretatio larga admittitur in statuto quando sic minus derrogaretur Iuri communi.*

188 *Strictè non interpretantur statuta, quando potest procedi vigore statuti de similibus ad similia.*

189 *In æquiparatis à statuto fit extensio, etiamsi æquiparatio fuisset facta à statuto antiquo, & essemus in pœnalibus, & in exorbitantibus, vt num. 190. 191. & 192. de quo tamen, num. 197. 198. 199. & 200.*

193 *Correlatiuorum ratione statuta extenduntur, quod dic, vt num. 194. 195. & 196.*

201 *Interpretatio larga sumitur in statuto, quando aliàs resultaret aliquod irrationale, & iniquum.*

202 *Interpretatur largè statutum, & fictè quando non posset verificari in casu proprio, & vero.*

203 *Posthumi appellatione venit filius adoptiuus, quando testator erat eius conditionis quod nullos filios posthumos habere poterat.*

204 *Strictè, & largè interpretantur statuta, prout consuetudo loci suadet.*

205 *Ars aliàs vilis ex consuetudine loci erit nobilis existimanda.*

206 *Exempla non restringent statuti dispositionem.*

207 *Extensio concessa in correctorijs multò magis censetur permissa in pœnalibus, & exorbitantibus, in quibus minus strictè proceditur, quàm in correctorijs.*

208 *Verbum si reperitur in statuto habens plures, omnes tamen proprias significationes, quid agendum.*

209 *Propria significatio verbi à quo cognoscetur.*

CONCLVSIO QVARTA.

1 STATVTA sunt propriè, † & strictè intelligẽda, doctrina est communis Doctor. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in l. non dubium, C. de legib. in l. quod constitutum, ff. de te stam. milit. in l. constitutionibus, ff. de municip. in l. 3. §. hæc verba, ff. de negot. gest. & in l. non aliter, ff. de leg. 3. & facit, quia
2 † a verbis statuti recedere non debemus Bart. in d. l. quod constitutum Dec. in consil. 5. num. 2. & quod statutum non
3 dicit, † nec nos dicere debemus iuxtà l. si seruum, §. nō dixit Prætor, ff. de acq. hæred. Bald. in d. l. omnes populi, paulò ante finem, vbi etiā Bart. num. 58. versic. iuxtà præmissa quæro Ias. in l. fin. colum. 3. versic. item ex quo, C. de indict. iud. toll. Cephal. consil. 571. num. 59. lib. 4. & consil. 277. nume. 16. lib. 2. faciunt not. in l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim. & quod statutum tantum dispo-
4 nat † quantum loquitur, & non vltrà dixit Maluas. in consil. 74. nume. 6. de mente Bald. in l. testamentum non ideò in fi. nu. 5. C. de testam. Pet. Gherar. sing. 7. nu. 10. & vbi statutum non loquitur, cessat illius dispositio Ias. in l. non tantum, num. 6. ff. de re iud. Bonacoss. quæst. crim. in verb. statutum versic. vbi statutum, idem voluit Bertazzol. consil. crim. 505. num. 19. lib. 2. Marsil. cons. 30. sub nu. 2. Decia. resp. 43.
5 nume. 3. volum. 2. & statuta dicuntur † sterilia tanquam mulæ, quæ non pariunt, & ideò sunt stricti iuris, & strictè intelligenda Bertazz. consil. crim. 175. num. 13. lib. 1.
6 & statutum debet intelligi † prout cantat Bald. in l. maximum vitium col. 5. versic. vlterius, C. de liber. præter. Osasc. decis. 4. num. 10.

Primò, Infertur ex conclusione, quod statutū loquens de Ciue, vel subdito non
7 habet locum in illo, † qui est Ciuis, vel subditus secundum quòd ita Bursat. consil. 245. num. 23. lib. 3. vbi ideò consuluit, quod qui erat subditus respectu tantùm bo-
8 norum, quæ ibi possidebat, † non venit appellatione subditi, de quo in statuto illo, ad idem allegat Socin. Sen. consil. 129. nume. 5. & 6. lib. 1. Brun. in tract. constit. & decret. ver. ciues, & vers. statutum de Ciuibus.

9 Secundò. Infertur ex ista conclusione, quod statutum loquens de persona, † non comprehendit generationem, & familiam, quę dicitur nomen collectiuum vniuersale, & non habens personam, nisi fictè, & impropriè Decia. resp. 73. num. 18. lib. 2. per ea quæ not. in rubr. C. ad Trebellia. vbi præcipuè Bart. & ex hoc etiam Roma. cons. 400. num. 4. & 5. uoluit, quod nec etiam vniuersitas sub nomine personæ propriæ in statutis comprehendatur ea, inter alias, ratione, quia vniuersitas est corpus quoddam, quod ex multis inuicem collectis conficitur, non autem ex vna sola persona, & ideò propriè persona dici non potest.

10 Tertiò. Infertur, quod statutum loquens de donationibus, † intelligatur de proprijs, non autem de improprijs, & de impropriè donationibus, ita Bertazz. consil. ciuil. 19. num. 44. ubi ideo dixit, quod statutum loquens de donatione insinuanda
11 † habet tantùm locum in donatione simplici, & non propter nuptias, vel in pacto Lucrandæ dotis ex mente Bald in authen. eo decursu ad finem, C. de donatio. idem Alexand. consil. 113. num. 31. lib. 6. Signorol. consil. 8. numero... Ruin. consil. 126. nume. 19. volum. 3. sicut nec statutum de donationibus habet locum in donatione

reci-

reciproca, & facta fratribus, vt ſubirent onus ſatisfaciendi creditoribus Alexand. conſ.167. um.9.volum.7.Natt.conſ.609.num.9.& ſeq.& num.38.

12 Quartò Infertur, quod ſtatutum loquens de fratre † intelligitur loqui de fratre carnali, non autem patrueli, qui non dicitur frater ſimpliciter, ſed cum illa dictione, patruelis, & ſic non propriè frater, ſed ſecundũ quid, ita Bertazz.conſ.ciuil.62. num.37.ex mente Bart.in l.Lutius, §.quæſitum.ff.de leg.3. faciunt alleg. ab Alex. in l.1.C.de ſucceſs.edict.& in l.ſi dotali,ff.ſolut.matrim.& conſ.97.colum.2.vol.2. Socin.conſ.9.num.9.lib.3.Corn.conſ.169.colum.fin.volum.4. ec. conſil.461. in princip.Pariſ.conſil.110.nume.14. volum.3.- & Iaſ.conſ.206. colum.5.verſic.non
* obſtat ſtatutum lib.2.vbi de communi teſtatur, & latè Cephal.conſil.616.num.73.
* lib.5.vbi etiam communem affirmat.

13 Quintò. Infertur, quod ſtatutum † prohibens bannito lucrum ex actibus legitimis, non tamen videtur prohibere acquiſitionem ex teſtamento, quia ſucceſſio ex
14 teſtamento non eſt propriè actus legitimus, † ſicut ſucceſſio ab inteſtato, cum teſtamentum ſit de iure gentium, licèt de iure ciuili approbatum Bertazz. conſ.crimin. 489 num.9.lib.2.per tex.in l.3.§.de illo,ff.pro ſoc. & in l.legitima vbi gl. ff. de peten.hæred.Alexand.conſ.56.colum.2.vol.2.Socin.conſ.12.num.3.volum.3.

15 Sextò. Infertur, quod ſtatutum loquens de feudo † debet intelligi de vero, & proprio, non autem de improprio Cephal.conſil.641.num.62.lib.5.

16 Septimò. Infertur, quod ſtatutum prohibens † alienationem in forenſem non comprehendit mulierem ciuem nuptam tamen forenſi, vt in caſibus, de quibus per Cephal.conſ.526.nu.37.lib.4.vbi latè, & Burſat.conſ.8.nu.37.lib.1.Plot.conſ.108. num.33.

17 Octauò. Infertur, quod ſtatutum prohibens de nullitate dici † eſt adeò ſtrictè intelligendum, vt non comprehendat nullitatem, quæ eſt euidens, & patens ex inſpectione ſententiæ, ſeu ex expreſſo Iuris errore Cephal.conſ.395.nume.44. lib.3. & conſ.654.num.34.& ſeq. lib.5.Bald.& Saly.in l.1. C. ne liceat tertio prouocare Oldrad.conſ.106.Bart.conſ.38.lib.2.Socin.conſ.121.num.2.verſic.præterea lib.3. Ruin.conſ.131.num.13.lib.2.Iaſ.in l.1.colum.2.verſic.3. ff.de oper.nou.nuntiat.

18 Hoc tamen intelligi, niſi ſe reſtringeret ſtatutum † ad tempus certum, & determinatum, vt puta ad decem dies, intrà quos permitteretur de nullitate poſſe dici, nam tali caſu poſt illos decem dies, nec etiam de euidenti, & quacumq; aliàs conceſſa nullitate dici poterit, quia actus faciendus in termino ſi non fuit factus in eo, videtur ei renuntiatum, & non valet vltra, ita Alex.conſil.225.per tot.lib.6.vbi ad contraria reſpondet, & dicit, quod nec Iudex poteſt tali caſu ſupplere pro parte, aut ſuum officium impartiri, & conſ.105.nu.7.lib.5.Cephal.d.conſ.654.nu.34.lib.5.

19 Quod nota pro noſtro ſtatuto Ianuæ † ſub rubr.de ſenten.firmit.lib.3.capit.1.§. qui de nullitate, quo in loco præfigitur terminus trium menſium computandorum a die habite notitiæ de ſententia, vt contrà eam de nullitate, & exceſſu dici poſſit, nàm poſt dictum terminum etiam ſi aliàs eſſet euidens, & notoria nullitas, etiam ex defectu citationis, aut alio quocunque modo non poterit opponi, vt per Alexan. & alios vbi ſupra.

20 Nonò. Infertur, quod ſtatutum ſemper debet intelligi in caſu ſimplici, † non autem in caſu mixto Ruin.conſ.15.num.23.lib.3.Bart.in l.certi condit io, §.quoniam, ff.ſi cert.pet.Ang.in l.ſi ita ſcriptũ in princ.ff.de lib.& poſth.Iaſ.conſ.12.nu.1. lib.1.

Decimò.

21 Decimò. Infertur, quod statutum tollēs † nullitatis exceptionem intelligitur de simplici, non autem de geminata Cephal.cons.708.num.21.lib.5.allegans Corset. in tract.de verb.geminat.vers.17.Barbat.cons.38 num.26.& seq.lib.2.

22 XI. Infertur, quod statutum loquens † de causis pendentibus non habet locum in his, quæ pendent per appellationem, quia quantum ad hoc causa nō dicitur propriè, & strictè pendere, cum semel fuerit decisa per sententiam, nisi expressè cautū sit etiam de causis pendentibus per appellationem Cephal. consil.661. nume. 16. lib.5.Dec.in c.quoniam,num.37.de constit.de mente Ang.per illum tex.in §.super hoc in versic.& nota diligenter in authen.in me litis fac.ius.non fie.collat.8.

23 XII. Infertur, quod statutum loquens † de compromissis inter affines non loquitur, vbi affinitas fuerit contracta solùm per simplicem fornicationem, non autem ex legitimo matrimonio Cephal.cons.480.num.29.lib.4. de mente Ioan.Andr. in c.non debet de consanguinit.& affinit.& Duen.reg.36.num.12.limit.12.prout non
24 comprehenderet † coniunctos naturales tantùm si mādauerit fieri compromissum inter coniunctos, vt per Alexand.consilio 60.num.11. lib.2.vbi tamen distinguit, vt infrà.

25 XIII. Infertur, quod statutum excludens † mulierem dotatam intelligitur solùm ab hæreditate dotantis, & non alterius Ceph. cons.578.nu.4. lib.4. de mente Bald. & Castren.post glos.ibi in l.1.C.de legit.hæred.Bald.in l.mater pro filia, C.de Iur. dot.& in cons.21.lib.3.idem voluerunt Castren. Alexand. Socin. Corn. Annani. & Capr.in locis notatis per Curt.Iun.consil.65.num.1.qui ideò dixerunt, quod si pater dotauit, filia dotata non excludetur ab hæreditate matris.

Quod tamen intellige, nisi aliter appareret de mente statuti, quia tunc sufficeret, quod ab vno de nominatis esset dotata, vt excluderetur ab hæreditate aliorum nominatorum, ita Cephal.consil.578.num.16.lib.4.Ias.cons.105.col.2.vers.nec prædictis lib.2.Curt.Iun.cons.69.colum.1.vers.secunda est.

26 XIIII. Infertur, quod statutum loquens de dote data, † non habet locum in promissa Ang.cons.158.vbi dixit, quod si ex statuti dispositione vir debeat lucrari tertiam partem dotis in causa eius restitutionis si eam non habuerit, ex eo quia termini Socero assignati adhuc non sunt lapsi, tertiam ipsam lucrari non debet, & illū sequitur Ias.post Castrens.& Alexand.in l.si donaturus, §.1.col.fin. versic. item adde, ff.de cond.caus.dat.Boer.decis.22.num.40.Ruin.in rubr.ff.solut.matrim. nu.98.
* & in cons.225. colum.1.volum.1.vbi hanc partem dicit communem, prout eandē
* communem, & veriorem opinionem dicit Rolan.à Val.de Lucr. dot. q.6. post plurimos ab eo allegatos.
** Et retenta ista opinione tanquam magis cōmuni quicquid dixerit Cephal. consil.336.vol.3.cum ibi per eum allegatis, & adductis eā declara, vt procedat quando
27 statutum facit mentionem de dote data, † vel de dotis restitutione, secus autem si simpliciter disponeret de muliere dotata, vtputa si statutum diceret, quod fœmina dotata excludatur, nam tali casu intelligitur etiam habere locum vbi solùm dos esset promissa, ita Socin.consil.92.colum.3.lib.1. Brun. in tract.fœmi. exclus.artic.6. quæst.7.num.223, Rol.a Val.vbi supra versic.2.respondetur Viu.comm.opin.315. incip.statutum excludens fœminas, & in hoc opiniones supradictas differentes hoc modo fædere distinctionis conciliauit Osasc.decis.21.nume.15.iuribus ibi latè per eum, & hanc opinionem secutus est Crass.de successio.§.legatum q.48. num.8. vbi

** de communi, & magis communi testatur, ita vt nedum asserit talem mulierem, cui promissa, aut relicta a patre dos fuit dicitur dotata verè, & tale relictum dos appelletur, sed etiam ob illud excluditur à masculis vigore statuti fœminas dotatas excludentis propter masculos iuribus, & auctoritatibus ibi latè per eum.

28 Declara hanc opinionem dum de dote data diximus, † vt non procedat quando extaret communis vsus loquendi, quod statim, ac dos promissa est, data diceretur, prout vidimus quotidie dici, talis dedit filiæ suæ mille pro dote, licèt illa solùm tunc temporis promiserit, ita declarat Rol. a Val. vbi supra vers. limita tamē, idem tenuit Brun. in d. tract. fœm. exclus. loco proximè citato col. pen. & Crass. vbi supra in fine.

29 XV. Infertur, quod statutū loquens de qualicunq; sententia, † veluti si disponat qualemcunque sententiam executioni mandari, intelligitur tamen de valida, & iuridica tantùm, quia sententia nulla non dicitur propriè, & verè sententia Cephal. cons. 112. num. 72. lib. 3. allegans Dec. cons. 8. num. 9.

30 XVI. Infertur, quod statutum disponens † officialem teneri recipere omnes accusationes, intelligitur de rectè institutis, quæ tunc verè, & propriè possunt dici accusationes Cephal. cons. 312. num. 73. lib. 3. de mente Marss. in l. de minore, §. plurimum, num. 110. ff. de quæst.

31 XVII. Infertur, quod statutum prohibens de nullitate dici, uel a sententia appellari, debet strictè intelligi, vt non comprehendat nisi partes tunc litigantes, non autem tertium Cephal. cons. 395. num. 51. lib. 3. Rui. cons. 209. num. 25. lib. 1. Dec. in cap. super eo, num. 8. ff. de offic deleg. Ias. in l. a Diuo Pio, §. si super rebus col. fin. versic. ad idem facit, ff. de re iud. Paris. cons. 107. num. 121. lib. 3.

32 XVIII. Infertur, quod statutum excludens † sororem a successione fratris non habet locum versa vice, ita vt excludat fratrem a successione sororis Bald. in l. lege duodecim tabularum ad fi. C. de legit. hæred. vbi etiam Fulgos. Castrens. Corn. & Alexan. in l. intrà stipulantem, §. sacram num. 5. in fi. & ibi Ias. colum. 9. vers. tu con-

* firma melius, ff. de verb. oblig. & idē Ias. in rubr. de acq. possess. in fi. vbi dicit communem Brun. in d. tract. fœm. exclus. art. 7. q. 3. num. 19. Ruin. cons. 33. nu. 11. lib. 2.

* communem etiam dicit Alciat. in d. rubr. ff. de acq. possess. nu. 7. Dec. in l. secundùm naturam, num. 5. vbi etiam Cagnol. ff de reg. iur. & ab hac sententia in actu practico non esse recedendum dixit Socin. Iun. in d. rubr. ff. de acq. possess. num. 121.

33 XIX. Infertur, quod statutum requirens solemnitates † in contractibus mulierum non habet locum in actu tacito, neque in actu rescisorio Cephal. d. consil. 395. num. 35. & 38. lib. 3. allegans Alciat. in l. 1. in princip. nu. 9. ff. de verb. oblig.

34 XX. Infertur, quod statutum loquens de agnatis † non habet locum in agnatis illegitimè natis Dec. cons. 316. num. 1. Castrens. cons. 138. versic. vt confirmantur prædicta lib. 2. quos referendo sequitur Cephal. cons. 278. num. 31. lib. 2.

35 XXI. Infertur, quod statutum prohibens appellationem † non censetur prohibere appellationem, & querellam auth. quæ supplicatio, C. de precib. Imper. offer. Ruin. consil. 253. in secundo dubio, num. 15. lib. 5. Dec. in l. fin. num. 51. C. de edict. Diu. Adr. toll.

36 XXII. Infertur, quod statutum loquens de hæreditate † non habet locum in fideicommissis Cephal. cons. 259. num. 30. lib. 2. Dec. cons. 55. nu. 9.

37 XXIII. Infertur, quod statutum excludens † a successione feudi, vel alterius rei

Reli-

Religiosos, non trahitur ad puros Clericos, qui propriè,& strictè non dicuntur religiosi, sed sunt diuersi inter se facit tex. in c. Clericus, si de feud. fue. controuers. inter Rom.& agnat. Doct. in l. 1. ff. de reb. dub.& latè Felin. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 1.& 2. de constit.& in cap. tua nos de iureiuran. num. 1. in quibus locis limitat,& concordat. **
38 XXIIII. Infertur, quod statutum loquens de marito † non habet locum in sponso, qui propriè non dicitur maritus, l. non fine, C. de bon. quę lib. vbi Castren. Abb. in c. accepisti in primo notab. de spons. & in cap. ex publico in vlt. not. de conuers. coniugat. Signorol. cons. 144. nume. 1. vbi ideò consuluit, quod stante statuto, quod maritus succedat in dote vxori non existentibus liberis, nō habebit locum in sponso, qui non dicitur maritus ex proprio significatu verborum, idem econtrà, quod statutum loquens de sponso, non habebit locum in marito Felin. post alios in rubr. de sponsal. in princip.
39 Hoc tamen intellige de sponso per verba de futuro, † secus de sponso per verba de presenti glos. in l. solet, ff. de his qui not. infam. quia sponsus per verba de præsenti dicitur verè maritus,& propriè, nam sponsus dicitur quasi promissus,& sponsa quasi promissa, sed post contracta sponsalia de præsenti, cum adimpleta sit promissio, non amplius sponsus, & sponsa, sed maritus, & vxor appellantur etiam ante
40 copulam, quia solus consensus, † & non concubitus matrimoniū facit l. nuptias, ff. de reg. iur. c. sufficit 27. quæst. 2. Doct. in d. l. solet Abbas, & alij in d. rubr. de spons.
** & hanc opinionem magis communem,& in iudicando, ac consulendo sequendam testatur Gallia. super consuet. Alexand. in ver. maritus q. 1. nu. 26. ibique illam comprobat,& defendit præcipuè a Dec. cons. 540. & nos etiam alibi.
41 XXV. Infertur, quod si per statutum filij rebellium † prohibentur stare in Ciuitate intelligitur viuente patre, quo tempore propriè dicuntur filij illius, secus eo mortuo, quia tunc non sunt filij, sed quondam fuerunt, ita Bald. in l. cum acutissimi num. 10. C. de fideicomm.& not. in l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet.
42 XXVI. Infertur, quod statuto requirente in aliquo casu probationis, † nō adimplebitur eius dispositio, per præsumptiones, & coniecturas, etiam iuris, quia præsumptio huiusmodi nō dicitur vera,& propria probatio, sed præsumpta, sic respondet,& tuetur rationibus,& auctoritatibus latè Curt. Sen. consil. 78. incip. Domina Franceschina, num. 9. per tex. quem appellat aureum in l. 1. ff. si tab. testam. extab. ibi quia ex coniectura non propriè scriptus videtur, & glos. ibi exponit, idest ex præsumptione,& per Bald. in l. Ciues in princ. C. de appellat.& Bart. in l. 1. circa princ. C. de fid. Instrum.& iur. ast. fisc. lib. 10. vbi dixit, quod tali casu ipse non probat, sed ius præsumit, & hoc idem voluerunt Roma.& Alexan. in l. 1. C. de testam. milit. & Alex. in l. licet Imperator, ff. de leg. 1. Ias. in §. præiuditiales, num. 71. instit. de actio. ††
Contrarium tamen tenuit Bald. in l. 1. vers. quæro quid si statutū, C. de fideicōm.
43 vbi voluit, quod si statutum requirat † instrumentalem probationem, quod sufficiat præsumptio iuris per l. cum de in rem uerso, ff. de usur. & adducit tex. quem ad hoc dicit esse notandum in l. 3. C. de appoch. publ. lib. 10. idem censuit Dec. in rubr. de probatio. colum. 17. num. 13. uers. & adeò hæc procedunt, quod etiam si statutum, & uers. hæc uera sunt, ubi contrarijs respondet, & idem tenuit in cons. 54. col. 2. nu. 3. uers. nàm etsi statutum Ias. sibi ipsi contrarius in l. 1. C. de testam. milit. num. 10. ubi adducit tex. quem dicit didicisse a magno Aduocato Papien. in l. fin. in §. cum glos. ††

ff.de probatio.idem voluit Grat.conf.54.nume.52.lib.1.Parif.conf.80.nume.15.& conf.97.num.6.lib.1.Felin.in d.rubr.de probatio.num.2. verf. secunda conclusio, vbi alios permultos refert Rolan.a Val. de lucr.dot.q.75.num.23.& 24. Afin. latè
** in sua pract. lud. §.19.c.2.nume.4.vbi hanc magis communem testatur,& illam sequitur Menoch.de præsumpt.lib.1.q.36.nu.8. vbi contrarium tenentes improbat, & dicit,quod eorum opinio nec iure,nec ratione probatur, & hanc sequendam arbitror rationibus per Doct.supra adductis, Immo etiam si statutum sub conditione requireret probationes, vt puta disponendo, si quis probauerit talia, vel si fecerit constare,& similia,sufficerent iuris præsumptiones,vt voluit Dec.in d.rubr.de probat.numero centesimoquinquagesimoquinto,vbi hanc opinionẽ veriorem contrà communem testatur illamq; comprobat,& tuetur iuribus,& auctoritatibus, & præcipuè quia in multis iuribus requiruntur probationes sub conditione,& tamẽ præsumptiones,siue probationes præsumptiuæ satisfaciunt,vt in c.Michael.de fil. presbit. vbi glos.& in cap.tua eod.tit.& in c.laudabilem de frigid.& malefic. & in l.1. C.quor.bonor.& in l.1.C.de satisd.& in l.si tutor, C.de peric.tutor. & in eodem loco respondet ad contraria,& illam etiam approbauit Alciat.de præsumpt.in princ. par.3.nu.5. vbi respondet,quod contraria opinio fundata super l.lucius,ff.de cond. & demonstrat.& volens, quod vbi probatio conditionaliter requiritur, nõ est satis præsumptio, debet intelligi quando sumus in casu, in quo constat subesse præsumptionem,& nihilominus,aut statutum,aut lex requirit probationem, nàm tunc ne ista requisitio sit penitus inutilis, debet adhuc esse probatio vera iuxtà not. in l. si quando,ff.de leg.1. & regula quod probatio conditionalis debet adimpleri in forma specifica non obstat, quia formaliter dicitur impleta secundùm subiectam materiam, & secundùm quod a iure disponitur, circa huiusmodi præsumptiones, vel quod quando verè conditio impleri non potest, sufficit, quod eo modo impleatur, quo potest fieri etiam stante prædicta regula,vel quod saltem satis sit conditionem impleri in effectu prout hæc omnia animaduertit Dec.loco supracitato nume.156. & duob.seq.per iura,& rationes,de quibus ibi per eum, vltra quod cum probationum plures sint species, inter quas est probatio, per præsumptiones iuris iuxtà latè not.nouissimè per D.Iosephum fratrem meum de probatio. in prælud. q.4. non est dubium, quod sub hoc nomine generico, probationis, de quo in statuto, probatio etiam præsumptiones iuris tamquam species continebitur propriè, & verè in illis casibus, vt præsupponimus, in quibus etiam in iure tanquam probationes admitmittuntur iuxtà not.per scribentes in l.in toto,ff.de reg.iur.cum similibus.

44 Potest tamen adduci pro concordantia prædictorum, † vt supradicta illatio, & opinio illam sequentium procedat in præsumptionibus hominis, & quæ resident in arbitrio Iudicis, in quibus quod dictum est de probatione præcipuè conditionali,non verificabitur, cum tales præsumptiones Iudicis arbitrariæ non sint probationes,secunda autem hæc nostra habeat locũ in præsumptione iuris,quæ vera probatio,& firma appellatur,& quæ ideò de quacumque probatione, aut simplici, aut conditionali habebit locum, prout sic distinxit Dec.d.rubr.de probat.nu.149.ver§. hæc vera sunt,& illum secutus est Rol.a Val.d.q.75.nu.21.& 22.& Afin.d.c.2.in fi.

45 Vel secundo dicas, † quod prima opinio erit vera quãdo probatio nominabitur cum verbis aliquibus qualificatis, vel prægnantibus,vt si statutum requirat veram probationem,vel indubitatam,& similia,quo casu, nec etiam præsumptiones iuris

suffi-

sufficient, ita Felin. in d. rubr. de probat. nu. 4. & 5. quem sequitur Dec. in eodem loco num. 163. qui num. 165. hoc magis communiter a Doct. approbari affirmat allegans ad hoc Bald. in d. l. eum qui in princip. ff. de iureiur. vbi dixit, quod vera non est probatio, quæ fit per iuramentum, sed præsumptiua, ideò si veræ probationes requirantur, non recipietur iuramentum, sic de probationibus apertissimis, in quarũ locum præsumptiones iuris minimè sufficere tradunt Archid. in cap. 1. vers. si quis in glos. in ver. apertissimis de except. in sexto vbi etiam Ioan. Andr. & Dominic. & glos. magna in l. fin. ff. quod met. caus. idem in liquida probatione dixit Salicer. per illum tex. iunct. glos. 1. in l. si quando, C. vnde ui, sic etiam si probatio legitima requiratur glos. in l. cum de indebito in princip. in vers. legitimis, ff. de probat. idem quando esse deberẽt probationes indubitatæ, vel quod probatio luce clarior requiratur, vel probatio perspicua, vel probatio manifesta, vel euidentissima probatio Bald. in l. fin in fi. per illum tex. in versic. item nota, C. de secund. nupt. & in l. fin. per illum tex. in princip. C. si minor se maio. dixe. & in l. in bonæ fidei colum. penult. vers. 2. inspicitur, C. de reb. credit. & in l. 1. in fi. per illum tex. C. de reuoc. donat. in primo notab. quæ tamen Felin. in supracitato loco nu. 5. limitat, vt non procedant in materia parui præiuditij, quia non obstantibus prædictis in ea nõ oportebit fieri fidem plenis documẽtis iuribus ibi per eum, ibique subiungit, quid importet clausula, si docueris, & alia, si clarè constiterit, & alia si euidenter constiterit, & alia, si certis probationibus apparuerit, & alia, si legitimè probauerit, de quibus etiam per Bald. in l. 1. in vlt. colum. C. de Aduoc. diuers. Iud. & per Card. cons. 71. incip. vacante in fi. & Anchar. cons. 242. incip. efficacibus Abb. in c. cum quærente de restitutiõ. spoliat. & in cap. in præsentia de sponsal. Roma. in rubr. de arbitr. col. 7.

46 Vel tertio pro concordantia prædictorum distingue † vnà cum Decio in supracitato loco nume. 166. ponendo tres casus, primus quando talis est materia, in qua præsumptiuæ tantùm probationes fieri possunt, vt in probando filiationẽ, vel adulterium, & isto casu ex quo concludens probatio non potest haberi, præsumptiones tales veræ probationes dicentur iuxtà nor. in l. fi. ad fi. ff. de probat. & in c. 1. de frigid. & malefic. & in cap. laudabilem eod. tit. & in l. 1. §. debebit, ff. de lib. agnoscen. & in l. pen. ff. qui sunt sui, vel alien. iur. & sicut istæ tali casu dicuntur veræ probationes, ita legitimè, dilucidè, indubitatè, liquidissimè, apertissimè, & similibus verbis supradictis nominari possunt, ex quo aliter, nisi præsumptiuæ probationes fieri non possunt, & sic declarari potest dictum Bald. de veris probationibus allegatum supra in d. l. eum qui, & in l. 1. C. de fideicomm. vers. item soluendo, & alia ab alijs adducta, dum vno loco præsumptiones iuris apertissimas probationes fatentur, & ita in alio, nec illas tanquam simplices probationes admittunt.

47 Secundus casus est, quando probationes concludentes fieri possunt, † & probatio etiam, vt supra cum verbis qualificatis profertur in aliqua dispositione incidenter, nõn principaliter, vt quia statutum dicat, quod in causa mutui procedatur summariè adhibitis tamen probationibus legitimis, & tali casu non obstantibus prædictis præsumptiones sufficient, & admittentur, quia illa verba legitimis probationibus tanquam incidenter posita non censentur adducta ad requirendam veram, & legitimam probationem, prout in casu sequenti.

48 Tertius casus est † si talia verba proferantur principaliter in aliqua dispositione, puta si statutum dicat, quod contrà pupillos, vel minores aperta probatio, vel legitima

gitima requiratur, & tali casu non sufficerent probationes præsumptiuæ, cum de
mente statuti appareat, quod voluerit facere vim in qualitate probationũ, sic Dec.
vbi supra iutibus ibi per eum, & hæc conueniũnt cum his, quæ voluit etiam Felin.
in ead.rubr.num.21 vers. sed aduerte, quia pro intellectu, vbi dixit, quod si materia
potest verè probari, stãte dispositione, aut legis, aut hominis circa probationes, cen-
setur de vera probatione cogitatum, sed in materia, quæ de sui natura nõ posset nisi
præsumptiuè iure probari, tunc sufficiet ipsa præsumptio iure probata, quia etiam
præsumptiones, quando subiecta materia non parit verã probationem in quacunq;
dispositione etiam conditionali, plenè probationes, & euidentissimæ dicuntur, vt
in d.l.si tutor in ver.ostenderis, & in d.l.licet Imperator, & not.per eũdem Dec.vbi
supra nu.175. quæ doctrina Felin. & Dec. in hoc vltimo optimè facit pro me dum
49 allegabam ad fauorem DD.meorum Conciuium, † & ex amore fratrum de Cata-
neis in causa cuiusdam emphiteusis cum mensa Episcopali, quod beneplacitũ Apo-
stolicum reseruatum in illo contractu dicebatur satis probatum per lapsum trigin-
ta, vel quadraginta annorum, qui intercesserant iuxtà sæpius canonizatam opinio-
nem in Rot.Rom.& de qua per Ferret.cons.248.num.16.vol.2.Anchar.cons.135.
incip.ex consilijs Gabr.cons.88.num.14.lib.1.nam vltrà tunc allegata faciunt præ-
dicta, quod scilicet ex quo versabamur circa talem subiectam materiam, quæ ob
antiquitatẽ temporis loco plenæ, & perfectæ probationis, & certæ recipit præsum-
ptionem, resultantem ex cursu temporis iuxta opinionem supradictorum DD. de
Rota, & aliorum, de quibus supra, licèt in eodem contractu fuisset reseruatum be-
neplacitum Apostolicum, per verba posita in ablatiuo absoluto, & sic importantia
conditionem, & probationem conditionalem secundùm allegata per partem ad-
uersam, & secundùm traddita per Borgni.in decis.46.num. . par.1. & decis.8. nu. .
par.2.tamen prædictis remanebat satisfactum per supradictam præsumptionẽ pro-
cedentem ex lapsu dictorum 30. annorum iuxtà etiã traddita per Crauet. de antiq.
temp.par.3.num.1.& num.10. & nu.25. & prout sic etiam fuit consultum per non-
nullos Excellentissimos Curiæ Romanæ Aduocatos, & præcipuè per insignem, &
50 nunquam satis laudatum D.meum † Gabrielium Falconium.
51 Primò. Amplia conclusionem, vt tantò magis procedat, † si statuta essent con-
trà Ius commune, nàm tunc sunt adeò strictè intelligenda, vt nõ possint extendi vl-
trà casus in eis nominatos, immò sunt accipienda solùm prout littera iacet Decia.
* resp.21.num.41.lib.2. Osasc.decis.21. num. 14. vbi testatur hanc communem opi-
52 nionem, statuta enim debent ita interpretari, † vt minus quàm fieri possit lædat Ius
commune iuxtà not.in l.si serui vestri, C.de noxal.& in l.fin.§.in computatione, C.
de iur.deliber. Alexand.cons.29.num.7.lib.4.Riminal.cons.40. nu.7. lib.1. & ple-
nè per Doct.& præcipuè per Bald.& Imol.in l.si verò, §.de viro, ff.solut.matrim. &
* in l.si constante, ff.eod.tit. Ias.& communiter Doct.in d.l.omnes populi, ff.de iust.&
iur.Maluas.cons.74.num.3.hinc dicebat Gaill. in tract. de verb. signif. lib.8. c.16.
num.4.quod statutum corrigens Ius commune in casu expresso, non censetur corri-
gere in casu non expresso, sed is remanet in dispositione Iuris communis antiqui.
53 Subamplia, vt etiã procedat stante maioritate rationis, † nam nihilominus quã-
do statutũ esset correctorium Iuris communis non posset trahi vltrà casum expres-
sum, ita probatur in authen.quas actiones, vbi Bart. & omnes, C.de sacrosans.Ec-
cles.glos.in l.tam is §.1.ff.de donat.Bart.in l.præcipimus, §.fi. C.de appellat.idem

Bart.

Bart.& omnes in d.l.ſi conſtante q.9.par.1.princip.ff.ſolut.matrim.& hanc veram
concluſionem dicit Curt.Iun.conſ.6.num.13.Cephal.conſ.535.nume.18.lib.4.&
hanc etiam communem opinionem affirmat Iaſ.in d.authent.quas actiones,nu.21.
prout etiam communem teſtatur Alex.conſ.54.nu.9.lib.7.& poteſt poni exemplũ,
ſi extaret ſtatutum, quod pro homicidio imponeret pœnam pecuniariam contrà
diſpoſita à iure communi, quod imponit pœnam corporalem, non tamen in alio
crimine minori homicidio, & pro quo de Iure imponeretur pœna corporalis, licèt
in eo vigeat maior ratio minuendi pœnam, quàm in homicidio ex maioritate rationis,
ſtatutum interpretabitur velle etiam in eo minori delicto corrigere pœnam
corporalem de iure communi impoſitam, niſi expreſsè, prout de homicidio hoc
fuiſſet diſpoſitum, ita Euerard.in ſua cent.in loco a ratione legis larga nume.16.iuribus,
& auctoritatibus ibi latè per eum.

54 Secundò. Subamplia, ut tantò magis procedat ampliatio, † ſi in ſtatuto contra
ius ageremus de facienda extenſione, de perſona ad perſonam Socin.conſ.74.nu.5.
55 lib.3.qui ideò conſuluit, quod ſtatutum † prohibens uirum relinquere uxori, non
intelligitur, quod prohibeat uxorem relinquere uiro,& declarat ibidem, quod cõmunis
illa doctrina, quod in correlatiuis diſpoſita in uno intelligantur diſpoſita in
altero etiam in materia correctoria,& pœnali, de qua per Bart.in l.1. C. de cupreſſ.
lib.11. & not.in l.fin.C.de indict.uidui.tollen.& in l.fin.ff.de acceptilatio. procedit
reſpectu eiuſdem actus, non autem diuerſi, & reſpectu eiuſdem rei, & non diuerſe,
& quod per hoc prohibito uiro relinquere uxori, cenſetur prohibita uxor capere ex
illo relicto, & prohibita uenditione alicuius rei, cenſetur prohibita emptio eiuſdẽ
rei,& hanc opinionem ueriorem,& crebriorem, ac in conſulendo, & iudicando ſequendam
affirmat Lancillot. Gallia. in d. ſuo Comento ſuper ſtatuto Alexand. in
uer.uxori q.4.num.88.& illam per totam dictã quæſtionem defendit reiectis contrarijs
fundamentis, de quibus per Curt.Sen,conſ 11.Iaſ.conſil.112.lib.1.Crot.in
repet.d.l.omnes populi colum.37, verſ.nona concluſio Menoch. conſ.11. num.18.
lib.1.Maluaſ.conſ.74.de quo etiam infrà.

56 Declara primam ſubampliationem, ut non procedat, † quando verba poſſent
trahi ad caſum, in quo concludit maioritas,& paritas rationis quoquomodo etiam
ex latiſsima ſignificatione vocabuli, & verborum, quia tunc dicetur caſus potius
comprehenſus, quàm extenſus, & ideo ſi ſtatutum, ſuppoſita validitate ipſius, per-
57 mitteret impunè bannitum occidi, intelligendum etiam eſſet, † quod, & vulnerari
permitteret, quia ſub uerbo occidere comprehenditur vulnerari per regulam iuris,
quæ habet quod plus in ſe, ſemper continet quod eſt minus l.qui quartam in
princip.ff.de leg.1. Bart. in l.nec in ea, ff.de adulter.etſi ſtatutum excluderet filiam
58 † à ſucceſsione exiſtente maſculo, excludit,& neptem, quæ licèt filia non ſit, tamen
eſt minus, quàm filia,& comprehenditur ex latiſsima ſignificatione filiorum l.filij
appellatione, & l.iuſta,& l.liberorum, ff.de uerb.ſignific.& ita limitat Ant.de Butr.
in cap.fin.num.58.verſ.fallit primo de conſuet.Bald,& Doct.in l.2.C.de in ius uocan.
& d.l.ſi uerò, §.de uero ubi præcipuè Ioan.de Imol.ante fin.

59 Secundò. Declara, ut non procedat quando in ſtatuto correctorio eſſet † ratio
ipſius apertè ſcripta, nam tunc licita eſſet extenſio etiam in correctorijs ex maioritate
rationis, quia ubi ratio eſt expreſſa in ſtatuto, tunc non dicitur extenſio, ſed lex
60 ipſa loqui dicitur, cum ratio legis ſit mens, † & anima ipſius, ita uoluit Bald.in d.
authent.

authen. quas actiones, num. 4. vers. sed ego dico, dicens, quod quando generalis ra-
61 tio est scripta in lege † ex ea possumus inferre ad quemlibet casum, nam tacitè cautum intelligitur quando eadem ratio reperitur, & subiungit, quod secus esset in ratione tacita propter quam non fieret extensio in correctorijs, idem tenuit Paul. de Castr. in l. quamuis in fine, C. de fideicomm. & in d. l. si verò, §. de viro vbi etiam Io. de Imol. Ias. in l. de quibus in quinta colum. ff. de legi. & nos infrà.

62 Amplia declarationem, ut idem sit, † quando vnica tantùm ratio assignari potest, nam tali casu etiam in correctorijs licitum erit arguere, sicut de expressa ratione, & extendere, secus si plures rationes in statuto coniecturari possent glos. est singularis in d. l. quàuis, C. de fideicomm. & ibi expressè hoc voluerunt Bald. & Paul. de Castr. & idem Bald. & Ioan. de Imol. in l. fin. ff. de hæredibus instituen. & in d. l. si vero, §. de viro, & nos latius infrà.

Nota tamen in proposito, quod si vna partium dicat, quod non potest assignari
63 nisi una ratio in statuto, † alia autem pars dicat, quod immò plures possint assignari, certè in dubio non debet præsumi, quod unica tantùm ratio possit reddi, & sic sit licita extensio, immò præsumi debet oppositum, & transfertur onus probandi in asserentem unicam subesse rationem, quando scilicet verè ratio statuti esset dubia, nō autem si non dubia, vel si plures rationes prætenderentur ex eo solo, quod quis illas plures asseueraret, quia ex sola tali assertione nō transfertur onus probandi contrarium, si aliàs, ut diximus, uerè ratio dubia non appareret, nec plures possent uerè præsumi, ita Euerard. in dicto loco a ratione legis larga, num. 23. & idem ante eum uoluit Alexand. in d. l. si constante, nume. 5. uers. sed quid si peteret de mente Salic. in d. l. 2. C. de noxal. colum. 9. in fi. & Ias. in d. authent. quas actiones, nume. 22. Curt. Sen. cons. 80. colum. 5. in fi. qui hoc pacto declarat dictum Salic. & Alex. vbi supra licèt non ita apertè distinguant Socin. Iun. cons. 1. nume. 53. lib. 1. dixit quod malè sensisset Alex. nisi vt supra intellexisset.

64 Limita declarationem, vt non procedat in statuto, quod esset correctorium, & pœnale simul, nam tunc etiamsi ratio esset scripta in statuto, non posset fieri extensio, ita Alexand. in d. l. si constante num. 5. vers. hoc tamen intelligi debet per gl. quam dicit singularem in clem. 2. in vers. in eisdem iuncto tex. de ætat. & qualit. idem uoluit Ias. in d. authent. quas actiones num. 22. uers. tamen intellige istam fallentiam quod etiam fuit de mente Roma. in consil. 129. vers. secunda ratio me mouens, & clarius in cons. 150. num. 5. Crauet. consil. 6. ante num. 11. Euerard. ubi supra nu. 24. cum ibi per ipsum adductis, & nos infrà, vbi etiam alias limitationes, & declarationes adduximus.

65 Tertiò. Declara, ut non habeat locum prima subampliatio, † quando statutum verè non esset contrà ius commune, nec illud corrigeret, sed tātùm illud limitaret, nam tunc si adesset nedum maior, sed solùm eadem ratio, licita esset extensio, quia in limitatorijs ex identitate rationis licitum est extendere statutum, ita Maluas. d. cons. 74 num. 22. de mente Bart. & aliorum in d. l. si constante quæst. 9. primæ par. num. 39. & 43. ff. solut. matrim. Abb. in cap. ad audientiam in primo not. de Cler. nō resid. & in cap. cum dilectus colum. 2. num. 8. de confir. vtil uel inutil. Ias. in l. stipulatio hoc modo concepta in quinta columna in princ. sub num. 6. ff. de uerb. oblig. Curt. Sen. cons. 11. num. 10.

66 Quartò. Declara ampliationem, & subampliationem prædictam, † ut etiamsi statutum

statutum esset correctorium, si tamen nos reduceret ad ius antiquum consuetum, extenderetur, quia dicitur tali casu esse de materia fauorabili, cum res de facili redeat ad suam naturã iuxtà not. in l. si vnus, §. pactus ne peteret, ff. de pact. c. ab exordio 35. distinct. ita Euerard. in dicto loco a ratione legis larga num. 29. per glossam, quàm dicit singularem in cap. statutum in verb. numerandum de præben. in sexto quam etiam ad hoc ponderat Alexand. in d. l. si constante, & Ias. in d. authent. quas actiones, & in d. §. pactus ne peteret Abb. Ioan. Andr. & Butr. in c. olim tibi de verb. significat.

67 Quintò. Declara, vt idem sit, si aliàs sequeretur absurdum, † nam tali casu etiam si essemus in correctorio statuto lata fieret interpretatio, & extenderetur statutum: ad euitandum absurdum, ita Euerard. ubi supra nume. 30. & in loco ab absurdo, ubi latè, & nos infrà.

68 Secundò. Amplia conclusionem, vt eò magis sit vera, † si non intelligendo, & nõ accipiendo statuta strictè, & propriè, sed per subauditos intellectus, coniecturás, & tacitas subauditiones corrigeretur ius commune, tunc enim tantò magis talis interpretatio reijcerentur, quanto per subauditos intellectus non debet iuri communi derrogari, ita Ias. in d. authent. quas actiones num. 21. per glos. quam dicit notabilẽ in cap. cupientes, §. quid si per viginti de elect. in sexto, Cephal. conf. 535. nu. 19. lib. 4. Doct. in d. l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in l. 1. §. huius rei, ff. de offic. eius, & facit regula, quod ea est sumẽda interpretatio in statuto, vt quàm fieri possit concordet cum iure communi, de qua infrà.

69 Et ex prædictis sequitur, † quod argumentum a contrario sensu non habet locũ in statuto, quando ex eo resultaret correctio iuris, quia cum sit tacitus, & subauditus intellectus, vt est glos. not. in l. 2. C. de commiss. infert. venit enim ex coniectura, vt est tex. cum gl. in l. apud antiquos, C. de furt. & in cap. cum Apostolica, ibi per quod indirectè datur intelligi de his, quæ fiunt a Prælat. sine cons. cap. non admittetur ad derrogationem ipsius iuris, prout not. communiter a Doct. in d. l. 2. C. de condit. insert. & in l. côuenticulam, C. de Episc. & Cler. Abb. & Felin. in cap. a nobis, il secondo, C. de sent. excomm. Doctor. in l. fin. §. filij autem familiàs, C. de bon. quæ liber. iuncta l. penult. C. qui testam. fac. poss. Bart. & Doct. in d. l. omnes populi, & in d. l. 1. §. huius rei, ff. de offic. eius, vbi præcipuè Alex. & Ias & in l. si cum dotem in princip. ff. solut. matrim. Castren. cons. 175. num. 3. lib. 1. Gozad cons. 37. num. 5. Bald. in l. 1. C. de inutil. stipul. vbi per hoc infert, quod statutum prohibens minorem quindecim annis contrahere sine certa solemnitate, & nisi certa seruata forma, non videtur a contrario sensu post illud tempus illum habilitare, & facere idoneum, ac si esset annorum 26. & legitimæ ætatis, ita vt posset omittere solemnitates aliàs a iure requisitas in contractibus minorum quod confirmauit etiam Castren. consil. 278. quod est in meis 106. lib. 2. Dec. cons. 110. nu. 1. & 5. & principale dictum esse communiter receptum testatur Cagnol. in d. l. 1. in fi. nu. 131. ff. de offic. eius, prout illam dixit communem etiam Ploti. in tract. de in lite iur. §. 3. nu. 24. & hanc communem omnium Doctor. resolutionem affirmat Euerard. ubi supra in loco a contrario sensu, num. 9.

70 Amplia, quod supradictum est, † vt multò magis sit verum, si per argumentum a contrario sensu sumptum in statuto resultaret correctio alterius statuti, ita Dec. d. cons. 110. per tot. vbi consuluit, quod si statuto disponatur, mulierem nõ posse obli-

gari sine consensu viri, non ideò erit interpretandum statutum, vt solus consensus viri sufficiat in obligationibus vxoris, si aliæ solemnitates sint inductæ per aliud statutum in contractibus mulierum, sed prædictis alijs solemnitatibus ab alio statuto requisitis, quotiescunque tractabitur de contractu vxoris adiungetur consensus uiri, ne inducatur correctio alterius statuti, quemadmodum enim statutum præsumitur potius velle cōseruare alia statuta, quæ ab eodem fonte processerunt, quàm ius commune, quod dicitur quodammodo alienum, vel saltem aliunde prouenire. arg. l. si hominem, ff. mand. & l. formam C. de offic. Præfect. Pręt. ita etiam difficilius inducetur correctio de vno statuto ad aliud, quàm de vno statuto ad Ius commune, prout hoc etiam voluit Roma. cons. 399. num. 7. vbi hoc ampliat, etiamsi per huiusmodi argumentum corrigendo vnum statutum reduceremur ad Ius commune iuribus ibi per eum, idem sensit Gozad. consil. 37. nu. 7. Decia. resp. 32. nu. 35. vol. 2. Crott. in repet. d. l. omnes populi num. 133. & nos etiam de hoc alibi.

71 Subamplia, etiam si statutum aliud contrà quod induceretur correctio † per argumentum à contrario sensu, esset pœnale, quia nihilominus non induceretur correctio in illo, ita Dec d. cons. 110, num. 4. ponens exemplum, si statutum imponat pœnam mille pro malefitio, & pro eodem malefitio aliud statutum imponeret pœnā quinquaginta ducatorum, nō diceretur corrigi aliud statutum de maiori pœna etiāsi, quod magis est, in statuto de minori pœna adesset dictio taxatiua, vtputa tantùm, & simile, quod dicit fuisse de mente Bart. in l. 3. §. cum Titio, ff. de adimen. lega. Alex. in d. l. si constante col. 5. & Imol. in d. l. si vero, §. de viro, & hoc idem firmauit Borgni. decis. 6. num. 6. par. 1.

72 Secundò Subamplia, vt tantò magis prædicta habeant locum, † quando in statuto adessent dictiones implicatiuæ, vtputa præsertim, maximè, & similes, quæ inducunt maiorem rationem in contrario casu, ideo eò magis cessabit argumentum a contrario sensu Ant. de Butr. in d. cap. cum Apostolica, nume. 27. de his quæ fiunt a Prælat. facit tex. cum glos. in cap. 1. in ver. præsertim de except. & in l. qui se patris, C. unde lib. glos. in l. illud in ver. æstimari, ff. ad leg. aquil. & in l. cum Prætor in uer. Iudex, ff. de Iud. Euerard. in d. loco a contrario sensu, num. 12. Doct. in d. l. conuenticulam, cum alijs per d. Euerard. adductis.

Primò limita, vt non procedat illatio supradicta de argumento a contrario sen-
73 su, † quando statutum in sensu directo nihil operaretur, tunc enim sumitur argumentum prædictum etiam ad correctionem iuris, ne statutum reddatur superfluū, ita Borgni. in suo tract. de tutt. nume. 91. inferens ad statutum Florentinum, disponens, quod quælibet mulier in hæreditate patris succedere possit, si non extiterint filij masculi, & per argumentum a contrario sensu dicit, quod vigore illius statuti, si extiterint, non poterunt succedere filiæ fœminæ, etiam quod in hoc corrigatur ius commune iuxtà tex. in l. maximum vitium, C. de lib. præterit. quia in sensu dirrecto statutum nihil operaretur, cum etiam de iure communi filiæ succedant patri, si masculi non extant, & in tract. de vsufruct. nume. 125. fol. 310. declarat, hoc non habere locum, quando super dispositis a statuto in sensu dirrecto aliqualiter posset dubitari, nàm tunc quia statutum diceretur aliquid operari, vt quia tolleret illud dubium, & reduceret illud mediante eius dispositione ad casum clarum, cessabit argumentum a contrario sensu, prout hoc idem voluit Ias. in d. l. 1. num. 51. ff. de offic. eius, vbi cæteri scribentes, & in l. 2. ff. solut. matrim. & hanc communem opinionē

testatur

testatur Borgni. loco proximè citato, & illam sequuntur Bald. in l. obseruare, §. proficisci, ff. de offic. Procons. Fulgos. in l. ut liberis, C. de collat, Crauet. cons. 105. nu. 7. lib. 1. Doct. in authent. ex testamento, C. de collat. vbi præcipuè Roma. in vers. ex quo nota Corn. cons. 91. colum. 5. lib. 1. Dec. cons. 626. colum. 2. post medium nu. 6.
* vbi pariter affirmat hanc opinionem communem, & facit, quia verba etiam contrà eorum naturā debent intelligi, & impropriari potius, quàm nihil operentur Doct. in l. si stipulatus fuero, ff. de verb. oblig. & in l. stipulatio ista, §. sed si seruus, & §. possidere, ff. eod. tit. huius opinionis fuit etiam Natt cons. 467. nu. 24. & Ruin. cons. 89. num. 80. lib. 1.

74 Amplia supradictam limitationem, † vt procedat nedum quādo statutum nihil omninò operaretur, sed etiam quando operaretur in aliqua parte sic, & in aliqua parte non, quia respectu partis, in qua nihil operatur, sumetur argumentum a contrario sensu, ita Dec. d. cons. 626. num. 6. reprobando Socin. contrarium sentientem in cons. 207. in causa D. Annæ vers. non obstat tertia ratio, quia ratio, qua mouentur Doctores, & præcipuè Bald. in d. l. conuenticulam, C. de Episc. & Cler. & alij, de quibus supra, vt scilicet argumentum tunc a contrario sensu admittatur in statutis, quando in sensu directo nihil operaretur, militat tàm in toto statuto superfluo, quàm in parte, quæ superflua redderetur, si prædictum argumētum non sumeretur, nàm parum prodesset, vt reliqua disposita a statuto operarentur, si pars vna superuacaret, cum tali modo non remaneret prouisum superfluitati, & vanitati dispositorum in statuto, & tamen certum est, quod nullum verbum etiam minimum debet esse superfluum, & vanum in statutis, ita not. Bald. in rubr. C. de contrahen. empt. in nona quæstione, & etiam silaba non debet esse posita nisi necessaria sit, vt not. per. glo. in l. 1. in princ. ff. de eo quod met. cau.

75 Intellige ampliationem cum supradicta limitatione, † vt non habeant locum quando sumendo argumentum a contrario sensu statuentes inciderent in pœnam excommunicationis, vel in aliam pœnam, vel quando sensus contrarius esset cōtra Ius diuinum, & induceret ad peccatum, nàm tūc etiamsi statuta nihil omninò operarentur in sensu directo, non posset sumi argumentum prædictum, ita Euerard. vbi supra in loco à contrario sensu num. 24. per glo. quam dicit singularem in clem. 1. in uers. facere de vsur. Roma. sing. 108. Alexan. in l. si eum, §. qui iniuriarum, ff. si quis caut. Ias. in d. l. 1. nu. 42. & seq. Carpa. ad statuta Mediol. in prælud. nume. 479. Dec. consil. 626. per tot. Osasch. decis. 174. num. 14.

76 Secundò. Limita, vt non procedat prædicta illatio, † quando casus omissus posset haberi pro expresso aliqua coniectura, tunc enim licet inferri ad casum illum a sensu contrario huiusmodi coniectura vrgente, ita Euerard. vbi supra in loco a contrario sensu num. 23. per not. in l. si ita scriptum in princip. ff. de lib. & posthum. & in l. clemens patronus, ff. de hæred. instit.

77 Tertiò. Limita, vt tunc non excludatur argumentum † a contrario sensu præcipuè quando statutum verè non loqueretur contra ius commune, tunc enim sicut in verbis legis, & Canonis, ita in statutis licitum est arguere a cōtrario sensu, ita Eue-
* rard. ubi supra num. 22. vbi hanc veram, & communem conclusionem testatur, & ita trāddunt communiter Doct. in d. l. 1. ff. de offic. eius, & subintrant tali casu communica, & regularia dicta, videlicet quod illud quod venit a contrario sensu, dicitur contineri in statuto, & haberi pro expresso iuxtà not. per glossam in lege qui

 testa-

testamento, §. mulier, ff. de testamen. ubi Paulum de Castrum.

78 Quartò limita multò magis econtrà, † quando statutum sumendo argumentũ a contrario sensu nedum non remaneret contrarium Iuri communi, sed potius cum eo conformaretur, & saluaretur Iuris dispositio, ita Borgni. in d. tract. de tut. nu. 85. * Decia. resp 46. nu. 8. lib. 2. Doct. omnes in d. l. 1. ff. de offic. eius Aret. conf. 143. col. 3. vers. sed ad hoc respondetur Riminal. consil. 224. num. 4. vol. 2. Plot. in cons. 108. num. 10. vol. 1. consil. crim. diuers.

79 Amplia limitationem, vt tali casu sit tantę efficatiæ argumentum † a contrario sensu reducens dispositionem statuti in saluationem iuris communis, quod si statutum inferioris, ita loqueretur, scilicet per argumentum a contrario sensu non esset recurrendum ad statuta Ciuitatis dominantis, ad quod esset recurrendum per dispositionem statuti inferioris in defectum ipsius statuti inferioris, vt tali casu prouisum expressè per contrarium sensum a dicto statuto inferiori, ita Borgni. vbi supra de tut num. 86. de mente Corn. cons. 65. sub num. 6. & 7. vol. 4. & Gozad. consil. 37. & alij ibi per eum.

80 Primò. Intellige prædictam ampliationem † vnà cum duabus præcedentibus limitationibus, vt non procedant quando alio statuto caueretur, quod statuta non recipiant extraneum, vel subauditum intellectum, tunc enim licèt ageretur de statuto, quod non esset contrà, sed solùm præter ius commune, argumentum a contrario sensu in eo non admitteretur, quia dicitur, & est subauditus intellectus, vt supra ostendimus, ita Euerard. vbi supra num. 22. vers. 1. vt procedat per doct. Bald. id ni l. 2. C. de cond. insert. & Abb in d. c. cum Apostolica, per illum tex. in ver. indirectè, & Alex. in apostil. ad Bald. in d. l. apud antiquos, & Roma. in sing. 419. incip. communis doctrina est.

81 Secundò. Intellige, nisi per aliud statutum mandaretur, † quod statuta intelligantur ad litteram, prout iacent, tunc enim etiã in statuto non contrario iuri communi non posset argumentum a cõtrario sensu sumi, ita Euerard. vbi supra de mente Bald in l. 2. C. de patr. qui fil. distraxe. & Ias. in d. l. 1. nu. 41. vbi etiam Dec. nu. 66. ff. de offic. eius Alciat. resp. 59. num. 2. & 3. Brun. super stat. fœm. exclus. art. 5. q. 29. vers. nàm eo casu Socin. reg. 46. argumentum limit. 10. Bonacoss. quæst. crimin. in ver. statutum vers. statutum dicit, & nos etiam infrà latè.

82 Primò. Subintellige prædicta, vt non procedant, † quãdo verba statuti non possent operari in sensum directò, nam tunc non obstãte dispositione, quod statuta intelligantur ad litteram, habebit locum argumentum a contrario sensu, ita Carpa. in eius vtilibus laboriosis, & doctis annotationibus ad statuta Mediolani, cap. 174. num. 37. lib. 2. de mente Corn. cons. 331. num. 7. vol. 1. Ias. cons. 42. colum. 2. vers. 6. confirmatur vol. 3. Bonacoss. quæst. crim. vbi supra.

83 Secundò. Subintellige, nisi non sumendo argumentum † a contrario sensu sequeretur aliquod absurdum, nàm tunc etiam si statuta deberent intelligi ad litteram, neque posset accipi extraneus, aut subauditus intellectus, habebit tamen locũ sensus contrarius, quia talia statuta prohibentia extraneum intellectum, vel subauditum, & statuta debere intelligi ad litteram, semper tamen interpretantur, nisi per hoc sequeretur absurdum, eò quia talis intelligentia absurdi euitandi causa cũ proueniat a iure naturali, a quo omne absurdũ remouetur l. 3. §. his legibus, ff. de orig. iur. debet præualere cuicunque contrariæ dispositioni, immò statutum etiam volẽs

illam

illam tollere, nō posset, quia nec iuri ciuili ipsi hoc permittitur, vt l. 2. ff. de vsufruct. ear. rer. quæ vsu, & de hoc latè per Euerard. in sua centur. in loco ab absurdo, Aret. cons 109 num. 1. Alex. cons. 80. num. 8. lib. 1. Socin. cons. 84. num. 4. lib. 1. Ias. in l. non dubium, num. 39. C. de legib. Alciat. in l. 1. §. si quis ita nume. 9. cum seq. ff. de verb. oblig. Riminald. cons. 74. num. 66. vol. 1.

84 Nota modo circa supradicta de argumento a contrario sensu † vt procedant circa materiam, de qua potest verificari argumentum a contrario sensu, & de quo loquitur statutum, & non circa alia, & non supposita reuolutioni contrariæ, licèt etiā annexa fuissent cū dispositione cōtraria, quia in annexis non suppositis argumento a cōtrario sensu, attendi debet ius commune, seu statutū Superioris, vti casus omissus a statuto, & potest poni exemplum, si statutum dicat, quod nemo audeat vendere rem alterius, & qui vendiderit, teneatur rem sufficiētem vero Domino restituere; Verùm, quia statutum non loquitur de interesse, & de damno passo a Domino, ob venditionem rei suæ factam, non poterit inferri venditor rei alienæ restituit rē sufficientem vero Domino rei venditę iuxtà dispositionem statuti, ergo vigore statuti ad nihil aliud tenebitur, postquam statutum mandato, quod restituat rem sufficientem, & nihil aliud requirit, facta restitutione, ab omnibus alijs censetur liberatus per argumentū a contrario sensu, quia cum, vt dicebamus, statutum nō disponat de damno, & interesse, licèt sit annexum cum dispositione supradicta de restituendo rem alterius ex iuris communis voluntate, quod mandat, vt etiam interesse, & damnum debeatur, iuxtà not. in l. si filio, §. si vir, ff. solut. matrim. & in §. non solùm instit. de verb. oblig. non habebit tamen quoad dictum damnum, & interesse locum argumentum a contrario sensu, sed licet annexum, tanquàm tamen nō suppositum reuolutioni contrariæ, & de quo statutum non loquitur restabit in dispositione Iuris communis, vti casus omissus, ita Borgni. in d. tract. de tut. num. 91. per ea quæ ponuntur a Bero. q. 97. num 5. & seq. & q. 37. nume. 4. Dec. consil. 484. Crauet. cons. 203. num. 11. Decia. resp. 32. num. 36. lib. 2.

85 Nota etiam quod inquantū supradiximus de argumento a contrario sensu † procedunt in verbis dispositiuis statuti, non autem in verbis narratiuis, quia verba narratiua non constituunt ius allegandi c. si Papa de Priuileg. in sexto Doct. Canonistæ, & præcipuè Ant. de Butr. & Abb. in cap. publicato de elect. Ioan. Andr. in capit. dilecto, de præben. glo. & Doct. in l. j. C. quando non peten. part. peten accre. idem Io. Andr. in d. c. cum Apostolica, vbi etiam Ant. de Butr. num. 27. vbi etiam distinguit quando in verbis dispositiuis sit sumendum argumentum prædictum, & concludit, quod non est sumendum a causa impulsiua, quia illa cessante non cessat dispositio arg. tex. in l. j. § sexum, ff. de lib. & posthum. secus autem a causa finali si est vna sola, nec repugnat ratio vniuersalis, vel aliqua absurditas, & alia, de quibus supra, si autem sunt plures causæ finales non ab vna, sed ab omnibus sumi debet iuxtà not. in d. l. conuenticulam, C. de Episc. & Cler. & in §. affinitatis instit. de nupt. & in l. si vero, ff. de hæred. instit. & in l. liberorum, §. notantur, ff. de his qui not. infam.

86 Tertiò. Modò amplia principaliter conclusionem, † vt tanto magis habeat locum si essemus in pœnalibus, quo casu statuta sunt restringēda, & strictè intelligenda iuxta trad. in c. odia, & in c. in pœnis de reg. iur. in sexto, & in l. factum, §. in pœnalibus, ff. eod. tit. & ibi Doct. hinc Bald. in l. fin. col. j. C. de litig. dixit, quod in pœ-

87 nis, vbi lex figit pedem, † non debemus nos vltrà procedere, hoc idem voluit Ber-

tazz.

tazz.conſ.crim.409.num.11.& conſ.465.lib.2.vbi etiam additio in littera A. vnde ſi ſtatutum imponat pœnam centum deferenti arma, & centum facienti inſultum
88 contrà aliquem,& centum vulneranti, † ſi quis cum armis fecerit inſultum,& vulnerauerit,reſtringētur diſpoſita à ſtatuto ad vnicam tantùm pœnam, cum licèt aliquo modo poſſit conſiderari in tali delicto,& portatio armorum,& inſultus,& vulnus,tamen quia,vt diximus, in pœnalibus ſtrictè procedendum eſt ratione euitandæ pœnæ, præſumetur, & reputabitur vnicum tantùm delictum, & aliæ pœnæ in vnam, puta vulneris,quod reputatur maius delictum,confundentur ita Marſil.in l.
* ſi in rixa,num. 14.ff.ad leg.Cornel.de ſicar.per gloſ. quam dicunt communiter approbatam in l.qui de crimine,C.de accuſat.idem tenuit Bertazz. conſ.crimin.520.
89 num.2.lib.2. ad idem facit, quod ſi caueretur ſtatuto, † quod Villa teneatur capere malefactorem,& eum denuntiare, & ſi non fecerit,teneatur ſoluere certam pœnā, ſi plures fecerint unum homicidium,& Villa non cæperit illos, non per hoc tenebitur niſi unica pœna tantum,ita Bart.in l.ſi exhibuiſſent,§.fin. ff.de public. & in l. ex maleficijs,§.fin.ff.de actio.& obligat.Alber.in ij.par.ſtatut.q.171.incip.cauetur ſtatuto,quod ſi quis accuſauerit aliquem, & non probauerit, teneatur in decem libris,ſi aliquis accuſauerit plures in una tamen accuſatione, & non probauerit, non tamen punietur ad decem pro quolibet accuſato, ſed una tantùm pro omnibus, ita idem Marſ.in d.l.ſi in rixa,num.12.inferens etiam, quod ſtante ſtatuto, quod quicunque non cæperit malefactorem,puniatur in centum, ſi plures fuerunt, qui non cæperunt,non per hoc omnes,ſcilicet quilibet, qui non cæpit malefactorem punientur in centum,ſed unica ſolutio liberabit omnes iuribus ibi per eum,cōcordat etiā, quod ſi ex ſtatuto caueretur, quod producens falſum teſtem aliqua pœna puniatur, ſi quis producet plures teſtes falſos, ad vnam tamen rem, & ad vnum tantùm effectum,non pluribus pro numero teſtium,ſed vna tantùm pœna tenebitur ſecundum Bart.in l.inficiando, § infans,ff.de furt. quem referendo ſequitur Marſil. vbi ſupra num.17.affirmans etiam de mente Bart.in eodem loco in quarta colum.quod ſi ſtatutum dicat, quod ſi quis luſerit ad Azzardum; puniatur in tantum, ſi vnus luſerit vno ſero cum pluribus, & pluriès vicerit, & perdiderit, non per hoc tenebitur niſi vnica pœna,ſicut ſi ſtatuto caueretur, quod pro iniuria alicui lata quis condemnetur in tantum, etiam ſi multa, & plura verba iniurioſa, vnico tamen impetu aliquis alicui dixerit, non per hoc tenebitur,niſi vna pęna, ſicut etiam ſi extaret ſtatutum, quod qui blaſphemauerit Deū,puniatur in centum,qui Beatam Virginem in quinquaginta,& qui Sanctos in decē,ſi aliquis vna tamen oratione, & impetu blaſphemauerit omnes, vt quia dicat, maledicatur Deus, & omnes Sancti, vel quid ſimile, vna pœna ſola,nō autem pluribus mulctetur,hæc,& alia ſimilia adduxit Marſil. loco ſupra citato,num.23.& 24.auctoritatibus,& iuribus ibi per eum,& Bertazzol. conſil.crim.444.num.4.& 7.lib.2.ex mente Afflict.deciſ.vlt.num.6.Aret. in l. gallus, §.quid ſi is col.penult.ff.de lib.& poſthum.dixit,quod licèt ſi ſtatutum quando loquitur in rem de delinquente, vt quia dicat pro homicidio quis puniatur pœna tali,non autem in perſonam,vt quando dicit, ſi quis occiderit, tali pœna puniatur,
** habeat locum etiam in mandante, prout ibidem hanc dicit communiorem, & veriorem opinionem,tamen ſi ſtatutum imponeret pœnam irregularem, & extraneā à delicto,erit reſtringendum, vt non comprehendat mandantem, & quod genera-
* liter in ſtatuto pœnali verba reſtringantur,ut delictum, & pœna fugiatur, eſt com-
munis

munis, & vulgata Doctorum sententia in d.c.odia, & in d.c.in pœnis, & in d. §. in
* pœnalibus, sicuti etiam communiter, & ab omnibus firmatur ibidem, quod, & lar-
90 ga, & stricta sumenda erit interpretatio, † prout magis, & minus delictum, & pœ-
na inducitur, de quo etiam per Cephal.consil.310. nume. 14. lib.3. Gabr.cons.17.
num.1.lib.1.

Subamplia ampliationem, vt tantò magis procedat quando statutum imponeret
91 pœnam alicui pro delicto alterius, † tunc enim adeò strictè est interpretandum sta-
tutum, vt vel non habeat locum, vel, vt minus quàm fieri possit, lædatur tertius pro
delicto alterius, ex quo fit, quod imponente statuto pœnam alicui pro altero, debet
in dubijs intelligi, & interpretari, vt potius verificetur in aliqua pœna pecuniaria,
quàm corporali, ita doctus criminalista Bertazzol. cons.crim.326. nume. 13. lib. 2.
per ea, quæ tradit Socin.cons.31. colum. 5. vol. 1. Dec. in cap. 2. in prima lect. nu.4.
92 de constit. & ex hoc etiam sequitur, quod stante statuto, † quod pater teneatur pro
filio ratione delicti per eum commissi, non comprehendet delictum commissum a
filio spurio, vel naturali tantùm, quia appellatione filiorum non veniunt strictè, &
propriè filij spurij, vel naturales tantùm, ita Alber. in prima parte statut. quæst.49.
incip. ita supposito statuto, & in q.61. in eadem parte prima Bald in l.generaliter §.
cum autem, ff. de instit. & sub stit. sub cond. fact. & in l.cum acutissimi colum. 1. in fi.
C. de fideicõm. pro quo etiam facit doctrina Cyn. in l.cum pater, §.volo, ff. de leg. 2.
dum dixit, quod si pater habet inimicum, & cum eo faciat pacem, & præstet cau-
93 tionem pro se, & pro filijs de non offendendo, † si postea ille offendatur per filium
naturalem tantùm, pater non tenebitur aliqua pœna, quod placuit etiam Felin. in
c. in præsentia in decima colum. circa med. vers. & adde quod si pater de probatio.
& Alber. in d.q.61. incip. item quæro, & pro eodem tenet Ioan. Andr. in additio. ad
specular. in tit. qui fil. sint legit. super rubr. & Alberi d.q.49. Io. de Imol. in l.Lucius,
94 §.fin. ff. de leg. 2. & pro subampliatione facit, quod stante statuto, † quod pater te-
neatur pro filio, non tenebitur pro nepote ex filio, si delictum commiserit, ita Bald.
in l.filius tuus, C. ad Maced. quem referendo sequitur Marsil. in d.l.infans num. 19.
vbi nume. 20. subiungit, quod pater non tenebitur soluere condemnationem pro
95 delicto filij, † etiam stante statuto, quod pater pro delicto filij teneatur, quando fi-
lius fuit condemnatus propter eius contumaciam, & sic ex ficta, non autem ex ve-
ra, & propria confessione, & ex vero, & proprio delicto, sed ex præsumpto, allegans
ad hoc multa iura, & auctoritates, & præcipuè Bart. in l.cum filius in princip. ff. de
verb. oblig. & in disputatione sua incip. Perusinæ Ciuitatis statuto, vbi admonet di-
96 ligenter esse ponderanda verba statuti, † nàm si statutum diceret, quod pro filio de-
linquente teneatur pater, non obstabit patri condemnatio filij ob contumaciam;
sed si simpliciter diceret, quod pater teneatur soluere condemnationem de filio, tūc
statutum illi obstabit, & tenebitur illam soluere, non obstante contumacia filij, non
extendetur etiam statutum puniens patrem pro filio ad delictum filij, qui licèt sit
filius, est tamen in loco statuti forensis, ita comprobat Marsil. in d.l.infans, num. 29.
97 & seq. & ad subampliationem conuenit, quod statutum disponens † contumaciam
rei principalis nocere fideiussoribus, debet intelligi, quod talis contumacia noceat,
fideiussoria non comparenti, & se legitimè non purganti, & ideo poterit fideiussor,
reo principali contumace, & non comparente, comparere, & se defendere, ita Ber-
tazzol. in cons.crim. 287. num. 3. lib. 2. quod dicit obseruandum pro materia, & oc-

currente

currente casu treguæ, vel cautionis de non offendẽdo, prout id fuisse etiam de men-
te Hercula. in suo tract. caut. de non offend. c. 29. nu. 1. & ferè per tot. & Hier. Moro.
in tract. de fid. tregua, & pac. par. 2. quæst. 53. in princ. & tandem quod statutum pu-
niens vnum pro delicto alterius sit strictissimè interpretandum, est apud omnes in-
dubitata doctrina, de qua præcipuè, vltrà superius allegatos, per Menoch. cons. 27.
num. 55. & cons. 100. num. 120. Bertaz. cons. crim. 48. num. 18. lib. 2. Alexand. de
Nouo. cons. 87. nob. Barbat. inter cons. Calcan. cons. 66. num. 13. Bald. in l dotis tuæ,
C. de iur. dot. Socin. cons. 122. col. 2. uers. moueor etiam lib. 1. Dec. cons. 359. num. 1.
& cons. 491. num. 1. & in l. extrà territorium num. 5. de Iurisd. om. Iud. & in l. filius
num. 1. C. de pact. Ruin. cons. 8. columna prima lib. 5. & facit vulgata regula, quod
alteri per alterum, vel non debet, vel quam minus fieri potest debet iniqua condi-
tio inferri, & quod non debet quis alterius odio, vel quàm minus possibile est, gra-
uari, & accedit Marsil. in sing. 368. incip. statutum volens, quo in loco inter multa
etiam adducit tanquam notandum, quod stante dicto statuto, quod pater teneatur
98 pro filio, † non habebit locum in delicto commisso à filio intrà decimumquartum
annum propter tex. in cap. 2. de delict. puer. secundùm quem tex. tale statutum li-
mitabitur, prout hoc idem voluit Ias. in §. actiones autem num. 89. instit. de actio. &
99 Dec. corroborando sub ampliationem in d. cons. 359. infert † quod statutum obli-
gans vnum pro alio restringetur ad territorium statuentium, vt si obligaret patrem
100 pro filio, † qui negotiatur, deberet restringi ad contractus, & obligationes factas
in territorio statuti allegans ad hoc Socin. in l. modestinus, ff. de except.
101 Et in proposito statuti pęnalis nota, † quod si in fine alicuius statuti pęnalis fie-
ret aliqua additio, tunc pęna posita in ipso statuto censetur repetita in eius additio-
ne, nàm additio siue adiectio dicitur pars illiusmet statuti, vtputa quando dicere-
tur in fine statuti Adijcientes, &c. Vel insuper adijcimus, vel similia glos. est nota-
* bilis in cap. de multa super verb. Ecclesia de præben. & hanc sententiam commu-
niter à Doctoribus teneri testatur Euerard. in d. loco a ratione legis larga, num. 67.
cum alijs ibi per eum.

Quartò. Amplia principalem conclusionem, vt tunc eò magis statuta sint strictè
102 intelligenda, si extaret statutum, † quod deberent intelligi ad litteram, & prout ia-
cent, nullo extraneo intellectu subaudito, prout extat nostrum statutum Ianuæ, nàm
tali casu verba erunt attendenda secundum eorum specialem sonum grammatica-
lem, nec aliqua subauditio, vel interpretatio erit admittẽda, quia tale statutum im-
103 portat, ut intellectus illius non distorquatur ad aliud, † quàm ipsa littera sonat cap.
exit propè finẽ uers. super ipsa de verb. signif. in sexto, & tunc dicitur intelligi sta-
tutum ad litteram, quando declaratur, prout uerba, & prout dictiones, & rationes
propriæ importante, & interpretatur non secundùm quod intellectu percipitur, sed
secundùm quod oculo corporali uidetur, Signol. cons. 101. num. 5. Bald. in l. 2. nu. 8.
C. de patr. qui filium Rol. à Val. cons. 34. nu. 47. uol. 4. & stante talis statuti disposi-
tione, non admittitur tacitus, uel subauditus intellectus, ut dicebamus, nec mens
non scripta ultrà uerba, & uerba diffinitiuè prolata generaliter, & indiffinitè intelli-
guntur, & remouetur omne argumentum etiam ex identitate rationis non scriptæ
Dec. cons. 64. col. 2. nu. 5. uers. & similiter illa uerba, Brun. d. tract. fœm. exclus. art. 5.
q. 29. uers. & tunc, & uers. tale statutum operatur Bald. in d. l. 2. num. 6. Felin. in d. c.
translato, num. 4. & 12. de constit. Ias. in d. l. non dubium, num. 30. & 31. & 36. C. de

legib.

legib. Parif.conf.49.num.90.& conf.83.num.23.vol.3.Curt.Iun.conf.6.nume.10. Burfat.conf.114.nume.36.volum.2. Et licet non defint, qui voluerunt, quod non obftante tali ftatuto poffit argumentum fumi, & extendi ftatutum ex identitate rationis, tamen aut funt reprehendendi, aut funt intelligendi de ratione expreffa in ftatuto, quia tunc cafus in ratione expreffa comprehenfus dicetur etiam comprehenfus in ftatuto fecundùm propriũ intellectum, nec erit difcrepantia inter ea, quæ ratione certa, & expreffa cõueniunt, nec per hoc dicetur ftatutum extendi, fed enucleari, & cafus, qui expreffa, & determinata ratione includebatur, detegi, feu declarari, prout latè infrà, at quando quis vellet folùm inniti ratione præfumpta in ftatuto, ficut effet quodãmodo diuinare, & procedere per imaginationem, & imaginaria mens ftatuti non admittitur fecundum Bald. in conf.452. numero 8. lib. 1. Carpan.ad ftat Mediol.in præluđ.num.140.ita illud non effet attendendum, ftante talis ftatuti difpofitione, quæ fe reftringit ad certam ftatuti determinationem, dum mandat effe intelligendum ad litteram, & prout iacet, ita cenfuit Brun. in d. tract. fœm.exclus.artic.3.verf.& per hoc facit Bonacoff.queft.crim.in ver.gloffatio verf. nec dicatur Calder.conf.1. in princ.vt lit. pend. & poft illos Carpan.vbi fupra nu-
104 mero 146. & in cap. 174. num.35. lib.2. quod etiam ex eo fuadetur, † quia ftatuta terrarum fæpè confiftunt potius in fic volo, & fic iubeo, quàm in meditari eorum rationem, pro qua ratione in his quæ funt Iuris pofitiui ftat vt plurimum voluntas Dec.in d.c.translato,nu.43.de conft.Bald.de vfib.feud.tit.de alien.feud.in fi.Iaf.in l.gallus, §. fi eius, num.15.ff.de lib.& pofthum.& in conf.188.ad fin. vol.2.Cott.in fuis memo.in ver.ftatuta terrarum,& in ver.ratio.& Brun.vbi fupra art.1. quæft.5. nu.4.ad fin.dixit, quod ftatuta funt magis facti, quàm Iuris, & ideò poffet effe contrà rationem quandoque fi femper rationem non expreffam, fed præfumptam, vel imaginariam amplecti voluerimus, cum non ratione, fed, vt dicebamus, voluntate ad ita ftatuendum potuerint effe moti ftatuentes, fed quod dictum eft de ratione ex-
105 preffa, tamen declarãdum eft, nifi de tali ftatuto ageretur, † in quo vnica tantùm ratio indubitanter allegari poffet, quia tunc dicendum effet, prout de expreffa, cũ tanquam expreffa tali cafu habeatur, vt refpondit Menoch.conf.11.nu.19.lib.1. Alex. conf.35.num.4.lib.4.glof.in d.l.quamuis, C.de fideicomm. vbi Bald.Bart.in l.maximum vitium, C.de lib.præter.& in l.quoties ab omnibus, C.de fideicomm. Salic. in d.l.fi ferui veftri, C.de noxal.Iaf in §.omnium, num.38. cum addit.ibi inftit. de actio.Cott.vbi fupra in ver.ratio in princ.Afin.in fua pract. iudic. §.19. cap.5.ampliat.25.num.4.& nos latè infrà, & dixi, indubitanter, quia fi effemus in dubio, an plures rationes allegari, & affignari poffent, eò quia in ftatuto plures cadere poffent, quemadmodum non effemus certi, an potius vna, quàm alia ratione fuiffent moti ftatuentes ad ita ftatuendum, ita effet diuinare, ex qua de pluribus rationibus poffet ftatutum extendi, interpretari, & intelligi, nifi effemus in cafu, in quo illæ plures rationes in vnam tantùm conuenirent, & fic licèt plures effent numero, una tamen effet omnium ratio, & confideratio, prout animaduertit Menoch. d.confil.11. num.19. Cæterum femota talis ftatuti difpofitione vera, & communis eft Doctorũ fententia, quod in ftatutis ex eadem ratione poteft procedi ad aliorum cafuum de-
* cifionem, prout illam communem teftatur Gallia.in confuet.Alexand.in ver.legare quæft.7.num.110.de mente Rol.à Val.conf.14.num.30.& 31. lib.3. & Caftren. conf.441.colum.fi.lib.1. dixit, quod cum in pluribus eadem appareat ratio omnes

Z illos

illos casus decidit non per extensionē, sed sicut genus omnes suas species cōprehendit, ita generalis ratio multos casus decidit, & ideò infert, quod expresso vno casu propter rationem eandem omnes veniunt, in quibus ipsa eadem ratio vigebit, &
106 nota illud, eadem ratio, † quia si esset similis, & non eadem, non sufficeret, quia esset progressio de termino ad terminum per adæquationem, seu paritatem, quod non admittitur in statuto, vt per Bald. in l. de quibus, ff. de legibus, & nos de hoc alibi. Et redeundo ad dictum principale ampliationis, quod stante talis statuti dispositione, quod scilicet statutum debeat intelligi ad litteram, & prout iacet, de-
107 beant tali casu eò magis statuta strictè interpretari, succedit, † quod tunc cessat argumentum correlatiuorum, licèt aliàs esset permissum in statutis, & sic non fiet extensio de correlatiuis expressis in statuto ad correlatiua non expressa Brun. d. tract. fœm. exclus. artic. 7. quæstio. 3. numero 3. ad finem, & artic. 5. quæstio. 29. versic. & tale statutum Cott. suis memorab. in ver. statuto cautum est ferè ad fin. Plot. in l. siquando §. 11. nume. 3. C. vnde vi. Gabriel. in suis commun conclus. sub tit. de le-
** gib. conclus. 3. num. 49. vbi hanc magis communem opinionem dicit; Tolletur etiā ex hoc statuto, ne casus mixtus comprehendatur sub simplici, licèt esset talis, qui aliàs comprehenderetur, ita Ias. cons. 50. circa fin. & cons. 12. num. 1. volum. 1. & in d. l. 1. num. 41. ff. de offic eius Angel. ita scriptum in princ. ff. de lib. & posthum. Brun. d. art. 5. q. 29. vers. nec sub simplicibus, quos sequitur Carpan. vbi sup. nu. 55. & 56. vbi dicit hoc etiam procedere, licèt sit casus fauorabilis de mente Menoch. de adipiscen. possess. remed. 4. num. 225. Lamberteng. in tract. ad statut. de alienat. mulier. glos. 2. nu. 6. cum ibi alleg. Nec etiam tali casu masculinum concipiet fœmini-
108 num, † nisi in ipso statuto expressa sit ratio, quæ in vtroque casu militaret, prout, hanc veriorem opinionem affirmat idem Lamberteng. vbi sup. gloss. 11. num. 92. de mente Corn. cons. 14. col. 2. vers. & successiuè lib. 2. Menoch. d. remed. 4. nu. 223. & seq. Dec. in l. 2. num. 101. in fi. ff. de reg. iur.

Primò. Declara tamen Ampliationem supradictam, vt per talis statuti disposi-
109 tionē † non per hoc excludatur interpretatio proueniens à communi vsu loquendi, quæ, illo non obstante, habebit locum in statutis Abb. in cons. 75. nu. 9. lib. 1. Felin. proem. decret. num. 14. vers. 4. amplia Alexand. cons. 211. num. 2. vol. 2. Ias. in l. fin. num. 17. ff. de success. ædict. Corn. cons. 331. num. 9. volum. 1. & hanc opinionem
* communem dicit Galli in d. tract. de verb. signif. lib. 4. capit. 5. & de hoc nos latè in conclusione quod statuta sunt intelligenda secundùm communem vsum loquendi, ampliat. 3.

Secundò. Declara, vt per huiusmodi statuti dispositionem non dicatur remota,
110 & reiecta interpretatio † per quam fraus, circumuentio, & absurdum tollitur, semper enim prædicta, non obstante quacunque dispositione statuti, censentur reiecta, vt per nos etiam supra, & infrà, & sic voluit Brun. d. tract. fœm. exclus. art. 5. q. 29. num. 21. vers. & pariter, & num. 22. vers. & tunc benè credo Menoch. cons. 11. nu. 19. versic. præterea volumine primo, Aret. consil. 109. num. 1. Socin. Sen. cons. 84. nu. 4. vol. 1. Hippolit. Rimin. cons. 74. num. 66. vol. 1. Carpan. d. c. 174. nu. 84. & 88.

111 Tertiò. Declara, vt pariter non censeatur reiecta, propter dictum statutum, † interpretatio proueniens ex alio statuto, ita Carpan. vbi supra nume. 89. & ante eum Alexand. cons. 80. num. 8. volum. 1. & cons. 32. nu. 3. volum. 7. Dec. in c. grata col. 2. num. 4. de offic. deleg. & in l. fin. in princ. num. 3. C. de eden. Brun. d. art. 5. quæst. 29. num. 22.

num.22.verſ.& tunc vnum ſtatutum Plot.conſ.17.num.68.Rolan.à Val. conſ. 62. num.30.vol.3.Oſaſch.deciſ.167.num.18.

Quartò. Declara, vt ampliatio procedat quoad extrinſecam interpretationem, vtputa quod, ſtante talis ſtatuti diſpoſitione, aliquid non ſubaudiatur, vel reſtrin-
112 gatur, † ſed nõ per hoc cenſetur excluſa interpretatio naturalis,& intrinſeca in ſtatutis, etiamſi propter ſupradictum ſtatutum ſint ſtrictius intelligenda, prout nos oſtendimus in illa Concluſione, quod ſtatuta recipiant interpretationem à iure cõmuni,& prout hoc idem voluit Alex.d.conſ.80.nu.9.volum.1. Dec. in d. cap. tranſlato,num.13.de conſtitutio.Oſaſc.deciſ.21.nume.14.& 15. Barbat. in l.cum acutiſſimi num.167.& 170.C.de fideicomm.Brun.vbi ſupra.d.art.5.q.29.& 22. verſ. nec laudabilis Pariſ.conſ.10.num.12.volum.3.Rolan.à Val.in tract.de Lucr.dot.q.35. num.3.Bonacoſſ.quæſt.crim.in ver.interpretatio verſ.ſtatutum remouens, & ratio eſt quia cum naturalis,& propria interpretatio dicatur congrua verbi, vel orationis declaratio, vel expoſitio, non alterat ſtatutum, nec vnquam cenſetur excluſa; ita communiter per ſcribentes in d.l.omnes populi,ff de iuſt.& iur.

Nota tamen in propoſito,quod licèt prædicta quoad noſtrum ſtatutum Ianuæ de
113 extrinſeco intellectu, viderentur ſtrictius intelligenda, † ita vt non poſſet prætendi ab eo comprehenſus,aut deciſus,niſi caſus verbaliter, & per ſimplicem litteram ab eo,& in eo expreſſus, ex quo prohibet omnem alium ſenſum nedum ex identitate, ſed etiam ex maioritate rationis,& ex alia occaſione,vel ratione, vnde forſan poſſet dici, quod vigore talis ſtatuti, excluſo vno propinquo non cenſetur ideo excluſus remotior illo,de quo ſtatutum non facit expreſſam mentionem,licèt ſit maior ratio excluſionis in remotiore,quàm in magis propinquo contrà ea,quæ voluit Alexan. d.conſ.80.nume.6.lib.1.& contrà ea, quæ communiter notantur in cap.cui licet de reg.iur.in ſexto,& in l.non debet,ff.eod.tit.tamen etiam quoad prædictum noſtrum ſtatutum Ianuæ illud de maioritate rationis non ita iudaicè acciperem, vt ſoli verborum cortici adhærerem,ſed hoc dictum intelligerem de maioritate rationis præſumpta,& allegata ex arbitrio hominis,quæ cum ſit imaginaria,& argumentalis,& poſſet eſſe erronea,& circunduci,ſtatutum prohibuit,ne quis ex ea poſſet contra ſtatuta arguere,ſubaudire,& alia, ne ex hoc ſtatuta dicerentur dependere ex arbitrio, & interpretatione hominũ,inter quos cum ſæpè tot ſint ſententiæ,quot capita propter diuerſitatem opinionum, inducerentur lites,& litium multiplicationes, & dilationes ex eo,ex quo, & lites, & litium an fractus deberent amputari, & amoueri, prout ad id fuerunt inuenta,& facta ſtatuta, & ſic operarentur contrarium effectum contrà Iuris regulas. Si autem ageretur de maioritate rationis ſurgente ex Iuris diſpoſitione, vt quia talem maioritatem rationis lex in caſu occurrenti aliàs approbaſſet, vel quia verba ſtatuti etiam ex latiſsima ſignificatione importarent ex Iuris interpretatione illud, ad quod ex maioritate rationis allegantur, & declarantur,& alia huiuſmodi, tunc quemadmodum iſta interpretatio non poſſet circumduci, ita admitteretur, & caſus minorem dubitationem habens diceretur comprehenſus in ſtatuti diſpoſitione de caſu maioris dubij loquente, & ſtatutum tali caſu dicetur nõ fuiſſe loquutum de caſu minoris dubitationis, quia diſponendo de maiori videbatur ſuperfluum poſtquam diſpoſitio de maiori multò magis de minori diſpoſitio iudicatur, prout hoc modo argumentatus eſt Alexand.d.conſ.80.num.6.in quo loco idcò conſuluit, quod ſi ſtatutum propter Auum, vel Auiam paternam excludat

matrem, quæ est proximior, benè videtur excludere Amitam, quæ est vlterior matre, & etiam Auia, de qua dixit, quod non erat opus facere mentionem in statuto, ex quo est posterior in successione, & facit etiam, quia si ex statuto permitteretur patri posse vendere bona propria filij propter necessitatem, multò magis, dicunt Doctores, quod illi ex statuto erit permissum, vt possit ea obligare secundùm not. in l. 2. vbi gl. C. de patr. qui fil. et si statutum permitteret indistinctè marito occidere vxorem ad vlteram, diceretur ei etiam permittere vulnerari iuxta trad. per Ant. de Butr. in repet. c. finalis in prima fallen. de consuet. & DD. de Rota decis. 686. nu. 2. prima par. dixerunt, quod vbi adest maior ratio, non tamen dici potest extensio, quàm comprehensio, vnde fuit ibi decisum, quod licèt in statuto fœminarum exclusiuo non extendatur de persona ad personam etiam ex identitate rationis, vt per Bald. & communiter alij in l. illam, C. de colla. tamen id fallit, quando daretur maior ratio in persona, de qua agitur, quam in exclusa à statuto, vnde fuit resolutum, quod per statutum excludens sorores stantibus fratribus defuncti, excludantur etiã filiæ fratrum, aliàs si indifferenter reijceretur omnis alius casus, in quo vigeret maioritas rationis, & intelligeretur statutum solùm quoad casum speciatim, & in indiuiduo in eo expressum, nihil aliud, aut magis, aut minus etiam approbatum à lege vlterius curando, sequerentur multæ absurditates, & mille iniustitiæ, & multi in eo, in quo deberent subleuari, grauarentur, & in quo deberent grauari, subleuarentur, & verificaretur dictum Ciceronis pro Aul. Cecin. sic dicentis, si verba sequi volumus, si ad verbum rem attingere, nos labi necesse est, prout sic considerarunt Domini de Rota vbi supra, & prout in proposito hac eadẽ ratione vsus est Montepic. cons. 85. num. 16. vers. 4. quia, & prout colligitur ex tradditis per Doct. & præcipuè per Dec. in d. l. non debet, ff. de reg. iur. & per Euerard. in sua cent. in loco à minori, & per Doct. in l. nec in ea, §. ius occidendi, vbi Bart. ff. ad leg. Iul. de adulter. & in l. si vero, §. de viro, ff. solut. matrim. cum similibus, & in terminis Cepol. cons. ciuil. 33. num. 10. Vnde etiam Montepic. consil. 85. num. 45. dixit, quod quando agimus detrahendo, vel extendendo statuto ad aliquod maius, vel minus, vt quia est maius id quod est permissum, vel minus, id quod est prohibitum, quod tali casu non dicitur produci, nec extendi statutum, sed potius innititur virtute, & ratione, ac mente eiusdem. Et quod stante tali statuto reijciente omnem interpretationem, & glossam, & quod præcisè obseruentur, & similia, dicatur solùm reiecta interpretatio, & glossatio hominis, non autem legis dixit specificè Bald. in d. l. omnes populi nume. 78. vers. sed quid si caueturalio statuto, ff. de iust. & iur. & Alexan. cons. 192 nu. 3. lib. 6. & cons. 211. in fi. cod. lib. 6. Zucard. in l. fin. num. 235. C. de ædict. Diui Adr. tollen. Euerard. in d. loco a ratione legis larga num. 73. Curt. Sen. cons. 9. nume. 25. qui loquitur de statuto mãdante statuta debere intelligi ad litteram, & quod semper censeitur permissa interpretatio legis non obstante talis statuti dispositione, vt diceba-mus, hoc etiam voluit Rol. à Val. cons. 34. num. 46. volum. 4. Alex. cons. 50. nu. 11. lib. 1. cons. 89. num. 11. & 13. lib. 6. Ruin. cons. 27. num. 11. lib. 5. Menoch. d. cons. 11. nu. 19. Osasc. d. decis. 21. nume. 19. & nos in alia conclusione, quod statuta recipiunt interpretationem a iure communi vbi etiam aliæ declarationes, & intelligentiæ.

114 Quintò. Amplia conclusionem, vt tantò magis procedat, † si intelligendo statuta largè, & impropriè sequeretur absonus intellectus, ille enim est omninò euitandus, & statuta sunt semper intelligenda taliter, ne absurdum inducatur, etiamsi dispone-

disponerent,quod deberent intelligi ad litteram, & prout sonant verba, vt nos su-
pra,& alibi,& Bart.in d.l.omnes populi in sexta quæst princip.& Doct.in d.l.2. C.
de noxal.& in l.vt gradatim, §.1.de muner.& honor.Abb. in cap. solitæ de maior.
& obed.Alber.in l.quamuis,ff.de in ius voc.Ias.in d.l.non dubium,C.de legib.ver-
ba enim quamuis simpliciter prolata debent restringi ad id,quod rationis est iuxtà
not.in d.l.quamuis,ff.de in ius voc.& generaliter quæcunque dispositio, quæ aliàs
non distingueret, & propter quam nec nos distinguere deberemus iuxtà tex. in l.
de pretio,ff.de publicia.& in l 1.§.generaliter,ff.de legat.præstan.recipit tamen de-
clarationem,vt non procedat quando sequeretur absurdum, ita Roma.in repet.d.l.
si vero,§.de viro in septima fallen.& infrà ff.solut.matr.latè Euerard.in sua cent.in
115 loco ab absurdo vbi nume.8. declarat in proposito, † quod absurdum dicitur id, in
quo nec ratio,nec æquitas militat,sed ex quo omne malum aptum est prouenire,&
116 quod ratione euitandi absurdi nedum statuta latè interpretantur, † sed quod etiam
receditur a propria significatione vocabuli voluit Ruin.consf.141.num.3.volum.3.
Montepic.cons.85.num.26.vers.hæc secunda conclusio.
117 Sextò. Amplia conclusionem,vt eò magis verificetur, † si aliàs statuta sibi ipsis
contrariarentur Alexand.cons.29.num.8.lib.4.& not.in cap.cum tu de testib.idem
Alexand.cons.123.num.10.& plur.seq.eodem lib.4.Anchar.cons.6.num.5.Socin.
Iun.cons.11.num.10.lib.1.Decia.resp.32.num.35.vol.2.Roma.cons.399.nume.7.
& faciunt,quæ supradiximus de argumento a contrario sensu in prima Ampliatio-
ne,& subampliatione.
118 Septimò. Amplia si latè intelligendo statuta, † quis indebitè damnum patere-
tur,vel lucrum amitteret,tunc enim multo magis sunt restringenda statuta, & stri-
ctè interpretanda iuxtà not.in l.fin.§.in computatione,C.de iur.deliber.& in l.adi-
gere, §.quamuis,ff.de iurepatron.Riminal.cons.485.num.19.lib.3.ea enim semper
119 est facienda interpretatio, † ne quis indebitè afficiatur, & saluo præiuditio tertij
Imol.in c.1.de testam.& in l.4.§.prætor,ff.de damn.infect.Rimin.cons.125.nu.14.
lib.1.Alexan.d.cons.101.num.15.& cons.13.num.16.eod.volum.3.& cons.2.nu.3,
lib.4.Decia.resp.13.num.11.volum.3.Dec.cons.563.nu.2.Crauet.cons.221.nu.5.
lib.2.Aret.cons.132.colum.fin.vers.præterea Gabriel.cons.8.nu.10.lib.j.& ex hoc
succedit,quod in similibus casibus præiuditialibus,& indebitè damnum inferenti-
120 bus, † appellatione fratris non veniat frater patruelis, vt per Bart. in l. Lucius, §.
quæsitum, ff.de lega.3. Bald. in cap.1.de feud.Marchio.& appellatione patrui non
venit patruus magnus Bald.in l.Iubemus,§ fin.ff.ad trebell.
Primò. Subamplia,vt procedat ampliatio, etiam si statuta nihil aliàs operaren-
121 tur, † seruandum est enim potius ius tertij, & obuiandum indebitum damnum al-
terius, quàm inhærere dispositioni statuti, ita omnes supracitati Doctores in am-
pliatione,& Crott.in d.l.omnes populi num.125.ff.de iust.& iur.Imol. & Castren.
in d.l.4.§.prætor, ff.de damn. infect. & Doct. in d.l.non dubium,vbi præcipuè Ias.
num.25.Cephal.cons.535.num.9.& 10.lib.4.Abb.in cap.pastoralis in princip. de
appellat.Ant.de Butr.in cap.1.de rescript.& in cap.ex parte de verb.signif. Marsil.
sing.630.num.5.Bursat.consil.169.num.8.volum.2.Menoch.cons.5.num.4.lib.j.
Ruin.cons.138.num.15.lib.3.Socin.Iun.cons.1.num.131.lib.
Secundò. Subamplia, vt nedum sint verba statuti strictè intelligenda ad euitan-
122 dum damnum indebitum alterius, † sed etiam debēt potius impropriari, ita Alex.
cons.83.

conf.83.num.5.lib.2.Doct.& præcipuè Ant.de Butr.& Imol.in d.cap.cum dilectus de consuet.Calcan.conf.120. colum.3. & not.in l.scire oportet, §. aliud autem vbi præcipuè Bart.ff.de excus.tut.

123 Octauò. Amplia conclusionem, vt tunc præcipuè procedat, † quando statutum est odiosum,quo casu tunc maximè est restringédum Dec.d.consi.563.nu.4. Corn. conf.224.num.9.& seq.volum.2.Imol.in l.Titio centum,§.Titio genero,ff.de cód.& demonstrat.Decia.resp.13.num.22.& seq.volum.3.& faciunt not. in cap.odia,

124 & in cap.in pœnis,de reg.iur.in sexto cum similibus,& ex hoc sequitur,† quod statutum loqués de gabellis,cum sit odiosum Abb.conf.69.colum.2.lib.1. Bald.in l.j. questione prima,C.quæ sit longa consuet.Natt.conf.274. num.8. & hanc communem sentétiam Doctorum,quidquid alij aliter senserit testatur Ludouic.concl. 15. vers.sed istęc.& vers.nám ista communis opinio,ad quem in contingentia materiæ gabellarum recurre, cum ibi latè de hoc, venit strictè intelligendum contrà vectigalia,& gabellas exigentes,& imponentes,& largè ad fauorem illorũ,contrà quos gabellæ prætenduntur,vt consuluit Angel.conf.9.num.2.& melius consil.385. per totum,vbi ideò concludit,quod stante statuto, quod de gestis inter fratres non soluatur gabella,appellatione fratris tali casu venit etiam frater naturalis ad idẽ Natt.

125 d.conf.274.num.7.vbi num.9.ex hoc etiam infert, quod quemadmodum † impositio onerum est odiosa,ita contrà impositionem fiet stricta,ad fauorem autem grauatorum fiet larga interpretatio, & sic concessa immunitate simpliciter ab aliquib. oneribus,extendetur nedum ad præsentem, sed etiam ad nouam impositionem superuenientem post concesionem immunitatis, prout hoc idem affirmat voluisse Alexan.conf.193.in tertio dub.lib.2.per tex.in l.si seruitus,ff.de seruit.vrb.præd.& per alia plura ab eodem Alexan. adducta, & in corroborationem prædictorum fa-

126 cit,† quod statutũ de gabella soluenda de aliquo contractu non intelligitur de contractu nullo Bart.in l.vlt.§.fin autẽ vbi Bald.& alij,C.com.de leg.Tiraq.de retract. lignag.§.1.glos.2.num.7.vers.cui finitimum est,immò si quid fuerit solutum poterit repeti Bald.vbi supra Tiraq.de retract.conuent.§.6.glo.2. num.6.vers. primum igitur,quos refert,& sequitur Ludouic.d.conclus.15.vers.hinc infertur, sicut si ga-

127 bella deberetur vigore statuti de venditione, † non deberetur de promissione, de retrouendendo Tiraq.de retract.ligna.§.1.glo 2.num.56.& de retract. conuent. ad fin.tit.num.42.vers.ubi ex hoc dicunt Ludouic.ubi supra uers. infertur sexto; & ibi multa alia ad materiam solutionis gabellæ reperies,& Ampliationem sequutus est Bertazzol.conf.crimin.453.num.1.& seq.lib.2.465.nu.10. eod lib.2. Decia. resp. 23.num.2.volum.2.resp.55.num.60.lib.3.Cephal.conf.642.post nu.57. lib.5.ubi dixit,quod stante statuto,filiam debere esse contentam dote, quam sibi pater dede-

128 rit,nec aliquid aliud ulterius etiam legitimam petere posse, † cum tale statutum sit odiosum respectu filiæ iuxtà not.in l.fin.C.de liber.præter. l. mater filio, C. famil. ercisc. Alexand.conf.7.num.6.in fi. lib.2. debet restringi ad dotem congruam aliquo modo,non autem quando dos esset adeò parua, quod filia ænormiter læsa diceretur,& pater dolosè se gereret contrà illã,quod placuit prius Castren.conf.108. post primum quæsitum lib.2.Alexan.conf.33.num.4.lib.4.nám licèt præsumatur,

129 quod pater melius, † quàm alius capiat consiliũ pro liberis, l.nec in ea, ff. de adult. & ideò quod sibi competens visum fuit pro filia non debet alijs incompetens uideri arg.tex.in l.si furioso in fi.ff.de curat.furios.nec redargui potest ab aliquo, cũ

nullus

130 nullus amor uincat paternum. l.fin.in princ. C. de curat.furiof. † tamen quando in contrarium apparet de excessu,& quod dolus patris argui potest, tunc præsumptio cedit ueritati, & contrà patrem iudicandum est arg.l.si neruæ cum seq.ff. pro socio,
131 nàm in claris non est opus coniecturis, & cessant præsumptiones, † ubi apparet in contrarium ueritas, l.ille,aut ille, §.cum in uerbis,ff.de leg.3. cum similibus, idem tenuit Iaf in l.uoluntatis,num.2. C.de fideicomm. & in cons. 133.colum. antepen. uerf.non obstat etiam lib.4.Curt.Sen.cons.27.num.38.ubi in proposito respondit, quod si statuto caueretur filium debere stare arbitrio, seu discretioni patris quoad
132 dotem, † tamen indiscretæ dotationi patris non esset standum, quia etiam in gene-
133 rali concessione arbitrij excipitur semper dolus, † qui colligitur in casu præsenti ex re ipsa,ex immoderato excessu. & idem de dote tenuit Ruin.cons.152.num.12. lib.5.Dec.cons.180.num.2.& 181.nu.3.& 565.nu.6. quibus in locis uoluit, quod regula illa,qua cauetur, quod filia dotata a patre non possit dicere se incompeten-
134 ter dotatam, † limitatur, nisi appareret de indiscreta dotatione, & de ænormi læsione, nam tunc etiam si statutum prohiberet filiæ, ne posset ulterius quicquā prætendere,sed deberet stare contenta dote data,uel promissa, possèt tamen conqueri, & remedium ad congruam dotem implorare, quia,ut dicebamus statutum cum sit odiosum respectu filiæ non debet ita largè interpretari cōtrà eam,ut etiam de quacumque impertinenti,& incongrua dote indistinctè contenta esse debeat, & teneatur, sed debet illius dispositio restringi saltem ad rationabilitatem aliquam, & idē censuit Alciat.de præsumpt reg.j.præsumpt.2.nu.8.Boer.quæst.62.num.15.Grammar.decis.101. nu.52.& in hoc dicto contrarias inter se opiniones conciliari ostēdit mihi semper carissimę memorię D.Iosephus frater meus de probat.concl.570. nume.8.lib.1. ex multis ibi, ibi per eum allegatis,& etiam colligitur ex additis ad
* Alex.cons.29.lit.6. lib.3. & hanc opinionem communem testatur additio ad Dec. d.cons.180.in ver.ænormi cum qua tenent omnes alij allegati per Bursat.cōs.248. num.13.lib.3.Alba.cons.23.num.3.Decia.resp.6.num.41. lib.1.& alij, de quibus per Cephal.d.cons.642.num.57.cum seq.

Quod nota pro nostro statuto Ianuæ sub rubr.de fœminis dotandis lib.5.cap.2.
135 † in quo licèt tàm amplè, & prægnanter disponatur, quod mulier dotata non possit quidquam petere ultrà suas dotes,& quod de prædictis sit contenta, nec aliquo iure,vel causa possit plus petere,uel habere,& alia, de quibus in dicto statuto, tamen debent talia, & maiora uerba intelligi cum grano salis,et prudenter,ut scilicet non per hoc sit aperta uia patri,& multò minus alijs fraudandi filias, & contrà illas indiscretè se gerendi, illas dotando in tenuissimis dotibus, & ad eorum arbitrium, & libitum ab omni congruentia,& ratione alienum, nàm licèt statutum fuit introductum,ut faueret masculis,& ad conseruationem agnationis, & familiæ, non tamen eius mēs fuit prosequi odio fœminas,& illas disperdere,sed totum fuit fundamentum in præsumptione,quæ uiget regulariter in patre,ut supradiximus,quod scilicet prout decet, & ex paterno amore Iure naturæ tenetur se erga filias paternè gereret, & quod licèt eidem permittatur,seu potius ex statuto disponatur,quod filij masculi sint melioris conditionis in aliquibus ratione, ut diximus, conseruationis familiæ, & domus, tamen non per hoc deberet obliuisci filiarum suarum in comparationem masculorum,maximum enim uitiū hoc esset, ut inquit Imperator in l. maximum uitium, C.de liber.præterit. igitur quousque tali præsumptioni amoris, &

bene-

beneuolētiæ paternæ pater relinquit locum, statutum, quod vt supra, disposuit, quia de illo confidit, obseruabitur, & locū habebit, sed si euidens erit læsio, dolus, & fraus erga filias, & quod non bonum consilium, & prout de eo lex præsumebat, sed potissimum etiam contrà Iura naturæ pro illis acceperit, sicut apparebit hoc casu de veritate malæ intentionis, ita cessabit præsumptio boni animi in patre, & filiæ subue-
136 nietur congruenter, † vel, in alijs locis, ad arbitrium Iudicis, vt est de iure communi secundùm Menoch. de arbit. Iud. cas. 149. num. 34. & seq. lib. 2. & iuxtà tradita per Dominum Iosephum fratrem meum d. conclus. 570. num. 12. vel in Dominio Ianuen. ad arbitrium trium ex proximioribus propinquis ex patre, prout disponitur in eodem supra citato statuto in casu quando mulier non fuisset dotata. Et hæc sint etiā pro illis renunciationibus, quibus vtuntur, & patres ipsi aliquando, & mul-
137 tò sæpius fratres, & alij in fraudem facilis fœminiei sexus, † & ad coadiuuandas illorum prauas intentiones contrà filias, sorores, aut propinquas à quibus ideò cum dubitent aliquando posse molestari in bonis, aut hæreditatibus ad dictas filias pertinentibus pro aliqua sua parte saltem, inducunt illas, aut blanditijs, aut minis, & fortè etiam verberibus, quod statī earum tali quali dotatione renuntient dictis bonis, & hæreditatibus in fauorem ipsorum adhibendo Iuramēta, obligationes, clausulas, & alias permultas solemnitates, quibus pro tunc ligantur quidem mulieres, sed veh miseri illaqueantur multò magis ipsorum animæ, & tamen, vt supra diximus, illis nō obstantibus subuenitur facilitati mulierum, vt possint vti suis Iuribus contrà eosdem, & contrà dictas indiscretas dotationes non consideratis prædictis fraudulentibus renuntiationibus, prout ita in terminis nostris consuluit Cephal. d. cons. 642. per tot. Dec. d. cons. 180. in quo destruit multas efficacissimas clausulas in similibus adhiberi solitas, & idem in cōs. 263. nu. 4. & 5. & 6. Ruin. cons. 60. nu. 23. & 27. lib. 3. & cons. 98. num. 26. lib. 1. Paris. cons. 121. nu. 80. & seq. lib. 1. Anchar. in cap. 1. in vers. ego etiam consului in Ciuitate Senarū de constit. & in cons. 39. Abb. cons. 8. lib. 2. Corn. cons. 11. & latè cons. 124. lib. 3. & vbique Doctores.
138 Quando autem dicatur dos incongrua, † & quando filia possit prætendere se læsam ad effectum prædictum, licèt possit colligi ex Doctoribus supra citatis, dū consuluerūt in contingentia casuum, tamen recurrendum erit ad arbitrium Iudicis, qui pro modo facultatum, pro dignitate viri, & mulieris, pro loci, & temporis qualitate, & pro consuetudine regionis, & patris familiàs arbitrabitur, prout ipsi videbitur, ita nos docuit Dominus Iosephus frater meus in d. conclus. 170. nume. 14. & 15. & ante eum Dec. cons. 26. num. 4. Paris. cons. 26. nu. 88. lib. 3. Ruin. cons. 27. nu. 11. & 13. lib. 3. & cons. 52. nu. 13. lib. 2. Gramat. decis. 101. nu. 69. & Menoch. de arbitr. Iud. d. cas. 149. num. 34. cum ibi allegatis.
139 Subamplia istam Ampliationem de statuto odioso, † & odium continente, vt procedat etiamsi statuta essent in consequentia, & secundario fauorabilia, dummodò sint principaliter odiosa, ita Cephal. cons. 161. num. 6. & 7. lib. 2. vbi loquitur in
140 statuto prohibente alienationem in Forenses, dicens, † quòd licet tale statutum quandoque appelletur fauorabile, quasi Reipublicæ intersit non fieri alienationes in Forenses, eo quia subditi remanent locupletiores, tamen quia illa vtilitas publica est vtilitas secundariò Bart. in l. 1. § huius studij in secunda opposit. ff. de iust. & iur. & in l. 1. in quarta opposit. vers. exemplum, ff. solut. matr. & in l. ambitiosa col. 6. vers. sed quæro pone, ff. de decret. ab ord. facl. & tale statutum est principaliter odio-

sum

sum tanquam auferens liberam facultatem dominis disponendi de rebus suis l. dudum, C. de contrahen. empt. & in l. re mandata, ff. mand. debet strictim quantum res patitur interpretari, ita Fulgos. cons. 215. colum. 2. versic. cum namque Barbat. consil. 43. colum. 9. lib. 1. Ias. consil. 120. columna penult. versic. certum est autem libro primo.

141 Primò. Limita Conclusionem, † vt non procedat è contra quando essemus in statuto fauorabili, tunc enim nedum non esset strictè, & propriè interpretãdum, sed etiam extendetur ad casum, qui largè, & impropriè continetur, utputa in statuto de
142 compromisso faciendo inter agnatos, quod † est fauorabile pro litibus decidendis, vt in l. fin. ff. famil. ercisc. Bart. in prima constit. Cod. Castren. in l. qui se patris, num. 10. C. und. lib. & ideò extenditur, vt comprehendat filium emancipatum, & nepotem natum post emancipationem, & alios ex eis descẽdentes, quamuis largè, & impropriè sint agnati ita Bald. in d. l. qui se patris in vlt. colum. nu. 36. ubi Paul. de Castr. num. 11. dicens, quod istud præcipuum dictum Bald. allegauit in quodam consilio super statuto de compromisso fiendo inter affines, & per illud respondit, quod comprehendebat tale statutum etiam illos, qui impropriissimè sunt affines, idem in eodem loco nu. 23. sensit Alex. non obstantibus quæ possent obijci in contrarium, quibus ipse respondit, & facit id quod voluit Bald. & Salyc. in l. 2. C. de in
143 ius vocan. vbi dixerunt, quod statutum disponens, † quod extantibus filijs excludantur fœminæ, quia est principaliter inductum ad fauorem masculorum, extenditur ad nepotem, qui impropriè, & largè dicitur filius, vt per Bart. in l. liberorum in secunda quæst. princ. ff. de verb. signific. l. filium habeo, ff. ad Maced. de quo tamen nos alibi, & hanc limitationem sequutus est Ias. in d. l. non dubium nume. 42. C. de legib. Roma. in d. l. qui se patris nu. 33. vers. & ex prædictis vbi etiam Corn nu. 20. cum seq. & alij scribentes Dec. in cons. 13. num. 3. Alexan. cons. 125. num. 14. lib. 7. Ruin. cons. 9. quæstione prima columna secunda, versic. & illud lib. 4. Rolan. à Val. cons. 71. num. 64. cum seq. lib. 1. Ruin. cons. 118. num. 10. uolum. 2. Decia. resp. 30. num. 10. volum. 3. vbi ideò num. 11. dixit, quod statutum reducens nos ad Ius antiquum, cũ dicatur fauorabile, erit per cõsequens extendendum, idem Brun. d. statut.
* fœm. exclus. 4. art. principali num. 6. vbi communem dicit, sicut statutum fauens, vt supra, agnationi, ex quo dicitur fauorabile debet pariter extendi Bald. in l. intestato, ff. de legit. tut. & in l. cunctos populos quęst. 12. C. de Summ. Trinit. & in l. j. C. de secund. nupt. Dec. d. cons. 13. num. 7. Decia. d. resp. 30. num. 10. Cyn. & Salyc. in
* l. 1. C. de adult. & hanc communem, & veriorem opinionem testatur Decia. resp. 17. num. 26. volum. 1. & statutum factum ad remouendum fraudem vsurarum tanquã fauorabile esse pariter extendendum consuluit idem Decia. resp. 62. num. 22. vol. 1. & not. in cap. si Ciuitas de sentent. excommun. in sexto, & per glos. & Doct. in cap. quanquam de vsur. eod. lib. 6.

Amplia limitationem, vt nedum verba, & dispositio statuti fauorabilis sit exten-
144 denda ad casum † qui largè, & impropriè continetur in statuto, sed etiam extendetur ad bona existentia extrà territorium statuentium, ita Bar. in l. 1. in sexta quæst.
145 nu. 32. C. de Summ. Trinit. vbi ideò dixit, quod statutum † vetans virum instituere vxorem porrigitur etiam ad bona extrà territorium collocata, quia est fauorabile, idem voluit ibidem Saly. nu. 11. & idem Bart. in l. de quibus in fi. ff. de legib. Bald. in cons. 418. in princ. lib. 4. Roma. cons. 39 in primo dubio, vbi etiam additio Alex.

conf.128.num.3.lib.2.& Clarius conf.41.num.7.& 11.lib.5.Socin.conf.131.nu.2. lib.4.Corn.conf.241.num.3.lib.2.Capr.conf.21.nu.5.8.& 9.Ruin.conf.53. nu.14. lib.2.conf.160.colum.1.vbi communem dicit lib.4. & Bart.dictum communiter à Doct.sequi dicit Seuerin.in d.l.1.num.99.C.de Summ.Trinit. idem tenuit Barbat. conf.vlt.nu.25.lib.3.Roch.de Curt attestans de communi in cap.fin.sectio.9.q.13. num.26.in 3.limit.de consuet.hanc opinionem etiam communem,& ab ea non recedendum dixit Dec.in l.fin.num.13.& Marf.num.142 & Cagnol.num.6.ff.de iurisd. omn. Iud. & ab hac in iudicando, & consulendo non esse discedendum voluit nouissimè Lancilot.Gallia.in d.consuet.Alexand.præfat.8.nu.11.ad quem tamen te remitto,cum apud eum etiam contrarium tenentes latè reperies, & ex limitationibus, ampliationibus,& distinctionibus ab eodem adductis facilè veritatem harũ opinionum colliges, quia hæc ibidem ex professo tractat, de quo etiam per nos in Conclus.quod statutum non ligat Forenses, ad quæ recurre.

146 Ad cognoscendum autem quando statutum † sit fauorabile,& quando odiosum dic vt per Bald.in l.venia,C.de in ius voc.& in l.penult.C.de pact.& per Doct.in l. si quis nec causã,& in l.arrogasti,ff.si cert.pet.& latè per Galli.in suo tract. de verb. signif.lib.8.cap.1.& 7. Et generalem accipe regulam,vt omne statutum,quod tendit ad damnum euitandum, dicatur fauorabile, & omne quod tendit ad lucrum cũ iactura alterius,dicitur odiosum Bald. in l.qui exceptionem, ff. de condit. indeb. & illum referendo sequitur Caccialup.in d.l.omnes populi, num.253.Vel etiam dic, quod omne statutum continens pœnam sit odiosum, ita Carpan.ad statuta Mediol. in prælud.num.58.Oria.de interpret.statut.num 4. & nume.52. Gallin. vbi supra. Et tertiò dicas,quod alia regula est,quod ad cognoscendum,an statutum sit odiosũ, an potius fauorabile,debet inspici principalis ratio statuentium Rom.conf.4.nu.7. & conf.32.num.4.& conf.39.nu.2.Paris.conf.83.nu.4.lib.3.idem Roma.conf.328. nume.2.vbi dixit, quod ad cognoscendum, an aliqua dispositio sit fauorabilis,vel odiosa, id semper considerari debet, propter quod ipsa dispositio est principaliter introducta: Si enim causa eius erit fauor alicuius principaliter, censebitur dispositio fauorabilis, si verò alterius odium,principaliter erit dispositio odiosa, subiungens num.3.quod ad considerandum, an causa ipsius dispositionis fuerit principaliter fauor,vel odium alicuius, debet considerari plurimum eius dispositionis præfatio,nam præfationis præstant euidentem intellectum dispositioni,in qua præmittuntur iuxtà tex.in l.1.ff.de orig.iur.in l.fin.ff.de hęred.instit.& hoc idem latè comprobauit Tiraq in tract.de vtroque retract.tit.1 § 30.glos.1.nu.5.Dicetur etiam statutum fauorabile, quando nos reducet ad Ius commune, vel ad Ius antiquum duodecim tabularum,ita Decia.d.resp.30.num.11.cum ibi per eum.

147 Si autem dubitaretur,an statutum esset fauorabile,an potius odiosum,† in dubio pronuntiandum esset,quod sit fauorabile, non autem odiosum, prout hanc veriorem opinionem testatur Decia.resp.17.in fi.lib.1.iuribus,& auctoritatibus ibi per eum,& de hoc etiam Abb.in cap.in litteris ad fin. de restit. spoliat. & not.in l.2.C. de in ius voc.Anchar.conf.37.post medium,& consil.215.colum.3.num.8. vers. in contrarium.

148 Primò. Amplia limitationem, vt eò magis procedat, † si fauor proueniens ex statuto esset fauor publicus.& respiceret vtilitatem publicã principaliter,nàm tunc multò magis statutum traheretur ad casum largè, & impropriè comprehensum in

eius

eius dispositione, ita Bart. in l. quemadmodum nu. 4. C. de agricol. & censit. lib. 11.
149 vbi ideò dixit, quod † sicut expedit Reipublicæ punire maleficia adhoc vt Prouincia maneat in quiete, vt l. congruit, ff. de offic. Præsid. l. si longius, §. si filius familias, ff. de iud. ita pœna statuti punientis facientem maleficium extendetur ad fieri
150 facientem, † & illa punietur si fecerit fieri per l. si quis id quod, ff. de Iurisd. omn. Iud. quod placuit etiam Roma. in cons. 105. num. 3. ubi latè Mandos. in littera E. & quod ratione publici fauoris extendatur dispositio aliàs strictè interpretanda, colligitur ex tradditis per Doct. in l. illud, vbi etiam glos. in verb. alia causa, & in l. fin. in ver. captiuorum, C. de sacros. Eccles. & in cap. odia de reg. iur. in sexto, & faciunt not. per Bart. in l. si constante in nona quæstione princip. primæ par. ff. solut. matr. Ias. in d. l non dubium num. 44. ff. de legib. & not. in l. 2. §. exercitu, ff. de his qui not. infam. & in l. si quis in graui, §. vtrum, ff. ad Sillania. Cephal. cons. 55. num. 3. & consil. 138. num. 47. lib. 1. Riminald. d. cons. 105. num. 2. & 3. Bald. in l. qua actione, §. si in collutatione vers. quærò dicit statutum, ff. ad leg. Aquil. Decia. resp. 38. nume. 6.
151 lib. 2. vbi dicit, quod & statuta, & pacta, & stipulationes, † quæ regulariter sunt strictè interpretanda iuxtà terminos promissionum, tamen si concernant fauorem publicum, latè erunt interpretanda, & ideò consuluit, quod pater, qui decem scutos aureos constituerat se daturum singulo mense filio studijs incumbenti Patauij pro
152 eius victu, & omnibus impensis faciendis, teneatur augere stipendium, † si nō sufficit illa summa ad omnia necessaria, quia causa studiorum concernit fauorem publicum l. 1. C. de stud. lib. vrb. Roma. lib. 11. & in authen. habita C. ne fil. pro patr. & fauore publico aliàs inducitur, vt quis vltra portionem debitam teneatur l. ex pollicitatione, & l. penult. ff. de policitatio. & Ampliationem sequutus est etiam Dec.
153 cons. 13. num. 6. Riminal. cons. 40. num. 41. lib. 1. vbi voluit, † quod statutum etiam in materia exorbitanti fauore publico extendatur ad alios casus ex identitate, vel maioritate rationis, idem tenuit Montepic. d. cons. 85. num. 53. ubi ideo dixit, quod stante statuto, quod appellationes a diffinitiuis non possint committi extrà ipsam
154 Ciuitatem, cum tale statutum censeatur concernere publicam vtilitatem, † ne scilicet Ciues fatigentur in expensis in litigando extra propriam Ciuitatem, extendetur ex identitate rationis etiam ad appellationes ab interlocutorijs, & idem Felin. in cap. translato colum. fin. de constit. & Decia. d. resp. 30. num. 13. volum. 3. tenuit ampliationem procedere, etiam si extaret statutum, quod verba statutorum debe-
155 rent intelligi ad litteram, † nec interpretationem admitterent, idem voluit Corset. singul. incip. extensio Barbat. cons. 48. colum. 1. lib. 2. Ias. in d. l. qui se patris, nu. 56. C. vnde lib. & in l. si filius familiàs colum. penult. vers. aliam notabilem regulam, ff. si cert. pet. Dec. cons. 65. nu. 3. & cons. 72. colum. 2. vers. hoc intelligitur largo modo Ruin. cons. 60. num. 5. lib. 5. & facit quod dixit Alexan. in l. si ex toto in princip. ff. de leg. 1. vbi voluit, quod proceditur de similibus ad similia etiam in exorbitantibus a regulis Iuris communis quando agitur de fauore publico, idem tenuit Riminald. cons. 40. num. 41. lib. 1.
156 Secundò. Amplia limitationem, vt tantò magis sit vera, † si fauor statuti respiceret salutē animæ, tali enim casu multo magis extēderetur illius dispositio, etiam si essemus in pœnalibus, ita Io. Andr. in cap. ex tenore, num. 5. in fi. qui fil. sint legit. vbi notauit, quod constitutio aliàs odiosa, quia pœnalis, si tamen respicit salutem,
157 & fauorem animarum, † dicetur fauorabilis, & ideò erit dilatanda, ut euitentur pe-

ricula, quam doctrinam appellat notabilem, & mēti tenendam ibidem Abb. nu. 6. idem censuit Dom. in cap. pro humani, §. fin. de homic. in sexto, vbi alleg. gloss. in cap. sciant cuncti de elect. in sexto, Abb. in c. quæsiuit de diuort. Ioan. Andr. in c. 1. de homicid. lib. 6. faciunt dicta per glo. & Doct. in authen. sacramenta puberum, C. si aduers. vendit. & not. in cap. fin. de præscript. Ant. de Butr. in d. capit. fin. in prima fallen. num. 58. de consuet. Innoc. & Anchar. in cap. quamuis de pact. in sexto, Alex. in l. qui iurasse in princip. ff. de iureiur. Ias. in authent. quas actiones nume. 25. C. de sacros. Eccles. Euerard. in d. loco a ratione legis larga num. 30. cum ibi alleg.

Tertiò. Amplia, vt procedat limitatio etiam si in statuto fauorabili esset dictio
158 aliqua taxatiua, † nàm illa non obstante extendetur statutum propter fauorem, ad alium casum, vt supra, comprehensum, vel similem inter eadem tamen personas, & ita rationis identitate suadente, ita Euerard. vbi supra num. 44. & seq. per glo. quam dicit singularem iuncto tex. in l. fin. super ver. voluerint, C. de reuocan. donatio. vbi
159 Cyn. & Salicet glo. & Doct. in d. l. illud, C. de sacros. Eccles. & facit quia dictio † taxatiua posita in aliqua dispositione fauorabili videtur excludere solùm casus habentes dissimilitudinem rationis, vt in Iuribus supra allegatis, & ideò dixi, ita identitate rationis suadente, quia si non adesset identitas rationis non procedet extensiò etiam si essemus in materia fauorabili, ita Euerard. vbi supra num. 48. cum alijs ibi per eum.

Secundò. Limita Conclusionem principalem, vt non procedat quando qualitas
160 personæ, † ad quàm verba statuti referuntur, aliud suaderet, tunc enim recedimus a propria, & stricta significatione vocabuli, & intelligimus verba etiam in casu improprio, ita Ias. in d. l. non dubium num. 44. Bart. in d. l. omnes populi num. 58. & in l. 1. in princip. ff. ad leg. Falcid. vbi etiam Alexand. num. 11. in fine, quo in loco ideò infert, quod stāte statuto, quod filia fœmina sit contenta dote pro Falcidia sibi debita in bonis patris, si filia petat legitimam sibi de iure naturę debitam, eò quod nō dicat eam esse Falcidiam, de qua in statuto, nō debet audiri, cum talis legitima possit dici Falcidia rationibus ibi per eum, & verba statuti fuerint directa ad filiam, cui debetur legitima in bonis patris, dicendum est, & intelligendum statutum loqui de legitima, & pro Falcidia venire legitimam, quia vt dicebamus, verba sunt intelligenda potiùs secundùm qualitatem personæ de qua statutum loquitur, quàm con-
* siderata solùm illorum proprietate, & hoc dicit communiter ab omnibus teneri quidquid dixerit Alber. in secunda parte statut. quæst. 221. quod si statuto cauetur quod mulier, & faciunt latè adducta per Illustriss. Manticam de coniect. vlt. volūt. lib. 6. tit. 11. ubi dixerit de coniectura resultante ex qualitate personę, ad quam verba testatoris referuntur.

161 Tertiò. Limita conclusionem quando aliàs appareret de mente † statuentiū in contrarium, ita Bart. in d. l. omnes populi num. 58. per l. non aliter, ff. de lega. 3. & ibi subiungit, quod in vno casu satis de mente statuentium dicetur apparere, quando scilicet intelligendo verba statuti strictè, & propriè sequeretur iniquitas, & absurdum, idem voluit Barbat. in l. cum acutissimi numero 172. C. de fideicomm. Corn. cons. 331. nu. 9. vers. item ex alio lib. 1. & ratio est, quia magis attenditur mens sta-
162 tuentium † quam verba statuti, & verba sunt intelligenda secundùm mentem proferentis Brun. in terminis in d. statut. fœm. exclus. art. 5. q. 29. nu. 22. vers. & sic statutum Paris. cons. 16. num. 51. volum. 3. qui loquitur etiamsi adesset statutum, quod

statuta

statuta deberent intelligi ad litteram,& prout scripta iacent Alexan.conf.85. nu.8. lib.4.& conf.52.nu.2.lib.1.

Quartò. Limita, vt non habeat locum conclusio, quando aliter se haberet com-
163 munis vsus loquendi loci statuentium, † nàm tunc talis communis vsus loquendi esset præferendus propriæ significationi verborum, ita Bart. in d. l. omnes populi nu.59. vbi etiam subiungit, quod communis vsus loquendi omni regulæ, omnique constitutioni in exaudiendis,vel examinandis sermonibus derogat per tex. vbi etiã
* glos.aperta in l.librorum,§.quod tamen Cassius,ff. de leg.3.& hanc cõmunem opinionem testatur Galli.in suo tract.de verb.signific.lib.4.cap.5.6.& 7.& nos latè in Conclus.de interpretatione communis vsus ad statuta.

164 Amplia limitationem, vt procedat etiam si essemus in correctorijs, † nam nihilominus casus extẽderetur vltra propriam significationem vocabuli, si erit comprehensus sub casu expresso ex communi vsu loquendi, Ita Euerard. in d.loco a ratione legis larga num 37.de mente Imol.in repet.d.l.si verò,§.de viro colum.8. & Bart.& Castren.in d.l.non dubium, & in d.l.omnes populi, & in l.scire leges, ff.de legibus.

Quintò. Limita, vt non verificetur conclusio aliqua honestate contrarium sua-
165 dente, † nàm tunc propter illam recedemus a propria, & stricta significatione vocabuli,& extendimus ad latam,& impropriam,ita nos docuit tex.in l.4. §.parẽtem hic accipe, ff. de in ius vocan. vbi licèt secundùm propriam significationem vocabuli parentes dicuntur vsque ad tritauum l. Iurisconsultus, §.parentes, ff.de grad.ta-
166 men si agetur de conueniendo aliquem in iudicio,illud verbum parentes † extenditur in infinitum ad omnes parentes etiam supra gradum tritaui ex honestate,quę seruari debet erga maiores, quod & ibi notant Ang. & Fulgos. prout illos referendo sequitur Ias.in d. l.non dubium num.44.

Sextò. Limita conclusionem, vt non obtineat locum quando in statuto adesset
167 expressa,& adiuncta causa ipsius statuti, † nàm ratio adiuncta facit recedere à propria significatione uocabuli,& extendere verba ad alium casum, vbi est eadem ratio, ita Decia.resp.30.num.12.lib.3.Paul.de Montepic.d.conf.85. nume.26. Curt.
* Sen.conf.80.num.1. vbi testatur, quod in hoc nemo discrepat per tex. in l.his solis, C.de reuocan.donat.& facit dictum Bald.in cap.1.§.decedente circa septimam columnam tit.qui feud.dar. poss.in vers.extrà quæritur vtrùm, vbi voluit, quod vbi statuti ratio est expressa,& militat,ibi, & statutum esse dicitur,nec tunc dicetur fieri extensio, licèt procedamus ad alium casum vltrà casum expressum in statuto, sed erit potius enucleatio,siue declaratio eiusdem casus, qui latebat sub eadem ratione statuti,& ob quam ideò dicitur comprehensus in statuto, sicut comprehenduntur plures species sub vno genere, nàm tale statutum ob dictam rationem expressam dicitur tanquàm genus ad omnes casus sub eadem ratione expressa comprehensos Bertazzol. conf.ciuil.24.num.18.Cepol.in tract.extensionum in tit.vnde elici possit extensio num.27.Ias.in d.l.non dubium nu.44.& facit, quia ratio statuti expressa dicitur anima ipsius Dyn.in cap.fin.de reg.iur.in sexto Cyn. in d.l.non dubium Bald.in l. 1.colum.3.ff.de nou.oper.nunt.igitur in quocunque casu aderit ratio prędicta,& anima statuti,& sic & statutum ipsum,ac illius virtus adesse dicetur, immò sicut magis attenditur,& præponitur anima corpori, ita erit magis attendenda, & præponenda ratio statuti uerbis, quæ verba dicũtur corpus statuti,& per cõsequens

licèt

licèt verba strictè,& propriè intellecta vnum importarent, tamē attēderetur aliud, quod importabit mens, & ratio,quamuis largo,& improprio modo, ita Curt. Sen. d.consf.44.num.16.& d.consf.80.num.1.Abb.cons.1.& cons.75.& in cap. nihil de * elect.Bald.in l.si quis seruo, C. de fur. & hoc communiter à Doctor.teneri testatur Curt.Sen.d.consf.80.num.2. & nos supra,& alibi latè.

168 Primò. Amplia limitationem, vt procedat † etiamsi essemus in correctorijs Iuris communis, nàm hoc nō obstante quando ratio est expressa in statuto poterit extendi de casu ad casum,& de persona ad personam ex eadem, vel maiori ratione,ita Decia.d.resp.30.num.12.Ias.in d.authen.quas actiones num.22. Anton.de Butr.in clement.prima, vbi etiam glos.in ver.eligetur de elect.Bart.in d.l.liberorum, ff.de verbor.signific.Bald. in d.authent.quas actiones in secunda columna, & nos etiam supra.

169 Secundò. Amplia,vt procedat limitatio etiam si extaret statutum,† quod verba deberent intelligi ad litteram, nàm nihilominus ex ratione expressa extenderetur, ita Decia.dicto respon.30.nume.13.Montepic. d.consil.85 nume.27.& nos etiam supra.

170 Tertiò. Amplia etiamsi ratio non fuisset expressa in statuto, † sed tamen essemus in casu. in quo vnica tantùm ratio in statuto dispositorum reddi posset,nam tunc sicuti illa habetur pro expressa, & perinde, ac si expressa fuisset,ita ex ea sicut expressa licitum erit arguere, trahere, & extendere in statuto. Rimin.consf.264.num.13. lib.2.per not. in l.quamuis, vbi gloss. C.de fideicom. Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. & per gloss. in d. authent. quas actiones, vbi etiam Bald. latè Euerard. in d.loco à ratione legis larga, num. 21. & seq. & sicut deficiente consue-
171 tudine in aliquo casu † potest allegari ratio tacita ipsius consuetudinis. Bald. in d.l. de quibus.ff.de legib.ita deficiēte statuto in aliquo casu particulari, poterit allegari eius vnica ratio, & tacita, quæ habetur pro lege, nec tali casu dicetur statutum extendi,sed potius declarari in eo,quod ab eo comprehenditur,ita vnica eius ratione suadente Riminal.d.consf.264.numē.25. Cyn. in l.quod verò contrà ff.de legibus, dicens,quod vbi est vnica,& eadem ratio,non dicitur fieri extensio, sed ex virtute eiusdem statuti determinatur,& profertur decisio directè,licèt verba deficiant iuxtà not.in l.de pupillo, §.si quis riuos,ff.de oper.nou.nuntiat. d. l.his filijs, C.de reuocan.donat. & paria esse rationem esse expressam in statuto, vel non esse expressā verbis, sed illud esse tale, quod in eo nisi vnica ratio assignari possit voluit Rimin. consf.40.num.25.lib.1.& facit etiam quia vbicunque ratio legis,& statuti est certa, tunc ex ea argui potest ad decisiones aliorum casuum tanquam ex causa finali, vt probatur in l.militis agrum ff. de re milit. & tunc dicitur certa quando est vnica l. nominatim cum ibi not.ff.de lib.& posthum.ideò quando vnica ratio assignatur in
172 statuto à Doctoribus, † tunc dicitur certa, & comprehendit alios casus ibi non expressos, & pro ista ampliatione consuluit Montepic.dicto consilio 85. numero 38. Alexand.consil.89.num.4.lib.6. vbi dixit quod tali casu non dicitur fieri interpretatio extensiua,sed intellectiua,quod dicit fuisse etiā de mēte Bal.de Castr.consf.83.
173 lib.2.vbi consuluit,quod stante rubrica statuti, † quod mulier dotata non succedat extantibus masculis,& stante alio statuto, quod soror dotata a patre de bonis communibus non possit venire ad diuisionem,nec successionem bonorum, quæ penès fratrem remanserunt,si de fratre, vel fratribus legitimis hæres remanserit, habebit

locum

locum dicta exclusio mulieris, etiamsi talis mulier fuerit dotata non a fratribus, sed à patre viuente, adeò quod excludetur a successione paterna, licèt statutum nō loquatur specialiter de successione paterna, sed de alia, mouetur, quia dictum statutū censetur prohibere successionem fœminarum per vnicam rationem tantùm, scilicet ob conseruandas agnationes, & familias, & quod illa habetur pro expressa, ad eò quod fiet extensio ad alium casum eandem rationem habentem, & subdit, quod cum sit tunc eadem, & vnica ratio, non dicitur fieri extensio de casu ad casum, sed omnes casus sub illa eadem, & vnica ratione comprehensio ta nquàm species a suo genere decidantur, secus si essent plures rationes specie differentes, sed tamen similes, quia etiamsi essent similes diceretur fieri extensio, quæ dicitur progressio quædam de termino ad terminum secundùm Bald. in d. l. de quibus, & Petr. ac Cyn. in l. circa ff. de legib. & idem Alexan. cons. 5. in fi. lib. 5. & cons. 75. nume. 3. eod. lib. 5. Abb. in cap. super qua stione in princip. in penult. not. de offic. deleg. & cons. 75. incip. quidam decessit colum. 9. Fulgos. in cons. 78. Cuma. consil. 50. columna prima Alexan. cons 129. num. 6. lib. 7. Paul. de Castr. in d. l. si vero, §. de viro, ff. solut. matr. Decia. resp. 88. num. 61. volum. 2. vbi ideò voluit, quod statutum excludens fœminas propter filium, licèt sit correctorium Iuris communis, tamen extenditur etiam ad nepotem ex filio, quia tale statutum habet hanc vnicam rationem, scilicet conseruandarum familiarum, vnde pro expressa haberi debet, & ex ea extenditur dispositio etiam ad nepotem, idem voluit Dec. cons. 372. num. 5. ex mente Bald. in d. l. maximum vitium reprehendentis Bart. in d. l. liberorum col. 8. ff. de verb. signific. aliter sentientem, & concludit quod quando est certa ratio legis, licèt tacita, potest ex ea argui tanquam ex causa finali, & certa, vt dicebamus, tunc ratio dicitur quando illa sola reddi potest Roma. cons. 32. num. 5. & cons. 404. nume. 4. & cons. 100. in princ. Curt. Sen. d. cons. 44. nu. 17. & cons. 9. nu. 20. vbi appellat hanc conclusionem marmoream, vt etiam alibi diximus, & illam cōfirmat etiā cons. 80. col. 4. vbi latè, ibiq; subiungit, quod doctrina, quæ se habet quod alleganti vnā tantùm reddi posse rationem in statuto, incumbit onus probandi, cum in dubio in statutis non præsumatur, quod ex unica tantùm ratione moti fuerint statuētes, vt supra per nos fuit tactum, procedit quando illa ratio, quę dicitur unica, non est certa, & tanquam certa communiter a Doctoribus assignata, sed de ea adhuc dubitatur, & in hoc posset forsan procedere opinio Bart. ut supra, contrarium tenentis in d. l. liberorum, ac aliorum illum sequentium, de quibus per Curt. Sen. d cons. 80. num. 1 & per Socin. Iun. d. cons. 1. num. 54. lib. 1.

Limita hanc ampliationem, vt non procedat quando adesset statutum, per quod mandaretur statuta debere intelligi ad litteram, nam tunc nisi ratio esset scripta, & expressa in statuto, non liceret statutum extendere ad alios casus ex ratione prædicta præsumpta, ita Curt. Iun. cons. 6. num. 10. cum ibi allegatis.

174 Sed haud facilè cum Curtio tenerem † repugnantibus supra allegatis, & adductis passim in contrarium in conclusione, & præcipuè Menoch. d. cons. 11. num. 19. lib. 1. & ante eum Alexand. cons 85. num. 4. lib. 4. & alijs communiter tenentibus, quod idem iudicatur de ratione vnica, licèt non expressa, quod & de ratione expressa in statuto, de quo potissimum per Curt. Sen. d. cons. 9. nu. 20. & nos supra, sed quando ratio est expressa in statuto, etiam non obstante talis statuti dispositione, quod statuta intelligantur ad litteram latè intelligentur, & fiet extensio, vt supra

fuit

fuit ostensum, igitur idem erit dicendum de vnica tātùm ratione, licèt non expres-
** sa, & Curt. opinionem in Saliceti dicto se fundantem magis communiter improbari testatur Gallia. in consuet. Alexandr. in præfatione quinta in fine, & posset verificari Curt. & Salicet. dictum, quando ratio statuti non esset adeò certa, & vnica, quin de illa etiam quodammodo dubitari posset, nàm tunc quia non diceretur ratio necessaria, sed magistralis, nō posset quis se super ea fundare ad trahendum statuti di-
175 spositum † prout hoc modo Salicetum, & illum sequentes intelligit, & saluat Curt. Sen. d. cons. 80. colum. 5. vers. & in hoc cessat illud dictum Salic. & idemmet Socin. Iun. d. cons. 1. num. 53.

176 Quartò. Amplia, vt idem sit de ratione, † quæ colligitur ex ipso proemio, & ex præfatione statuti, nàm & illa restringet, & declarabit, & ampliabit statuti dictum, quia præsumitur finalis, & ex ea argui poterit Rimin. cons. 338. num. 3. lib. 2. per ea, quæ not. glos. & Bart. in l. cum tale, §. falsam causam, ff. de cond. & demonstrat. & secundùm ea, quæ habentur in l. fin. ff. de hæred. instit. & in l. Titia, §. idem respondit, ff. de verb. oblig. & idem tenuit Bertazzol. cons. ciuil. 24. num. 10. Crauet. cons. 192. num. 21. vbi dixit, quod propter causam, quæ colligitur ex proemio, & præfatione, quæ ideò dicitur finalis, dispositio largè interpretabitur, quæ aliàs de sui natura restringeretur, & faciunt alia per nos adducta, dum tractauimus de interpretatione proueniente ad statuta ex præfatione in conclusione, quod statuta recipiunt interpretationem à iure communi.

Primò. Intellige supradicta in sexta limitatione cum suis ampliationibus, vt nō
177 procedant, † quando ageretur de statuto, quod esset correctorium iuris communis & loqueretur taxatiuè, & haberet dictiones taxatiuas, nam tunc quamuis haberet rationem expressam, non extenderetur, & multo magis quando non esset ratio expressa, nàm dictio taxatiua negationem in reliquis inducit, ita Euerard. in d. loco à ratione legis larga num. 25. & Ias. in d. auth. quas actiones num. 22. vbi etiam Bald. & Cyn. colum. 2.

178 Secundò. Intellige, vt non habeant locū, † quando statutum esset correctorium, & etiam pœnale simul, nàm tunc ratio adiuncta, & expressa in statuto non operatur extensionem ita Paris. cons. 69. num. 189. lib. 3. Ias. loco proximè citato, vers. intellige tamen istam fallentiam Alexand. d. l. si constante, Ant. de Butr. d. c. si. in prima, & 12. fallen. de consuet. Roma. cons. 150. num. 5. Ias. in l. fin. nu. 5. ff. de in ius vocan. & l. si quis id quod colum. 3. vers. 7. ff. de Iurisd. omn. Iud. Euerard. vbi supra nu. 24. & nos etiam alibi supra.

179 Tertiò. Intellige quando ratio expressa † in statuto esset finalis, secus autē quando illa fuisset tantùm impulsiua, ita Paris. d. cons. 69. num. 178. de mente Io. Andr. in c. 1. de temp. ord. in sexto quē ēt refert, & sequitur Matthes. in tract. extēsio. col. 2. Ias. in d. authen. quas actiones num. 16. vers. puto tamen, & num. 22. vers 3. limita, & ratio impulsiua tunc dicitur, quando decisio legis, & statuti est magis generalis,
180 † quàm sit ipsa ratio, quæ ideò, cum non militet generaliter, non potest dici finalis, sicut dictix finalis quando est generalior, vel equè generalis cū ipsa lege, ita Bald. in l. generaliter in tertia columna, C. de Episc. & Cler. Bart. in extrauag. ad reprimendum in ver. nec ex eorum absentia, & illos referēdo sequitur Euerard. in supra citato loco num. 26. & Crauet. cons. 192. nume. 21. ubi dixit, quod causa finalis illa dicitur, quæ generaliter respicit totam dispositionem, & generaliter ad illam influit

fluit, & prout etiam hoc idem concludit Ias. vbi supra num. 18. & illum referendo sequitur Paris. dicto cons. 69. num. 179.

181 Quartò. Intellige nisi statutum esset † ex pluribus capitibus correctorium, nam tunc etiam ex ratione adiuncta, siue expressa non posset fieri extensio, ita Paris. dicto consilio sexagesimonono numero centesimo octuagesimoquinto, rationem adducens, quia scilicet dispositio ex pluribus capitibus odiosa, siue correctoria maius producit impedimentum, quàm correctoria simpliciter secundùm Doct. in l. si quis in graui, §. fin. ff. ad Sillania. & quia duo vincula magis ligant quàm vnum authen.

182 itaque C. commun. de successs. glos. & alij in l. 1. C. de pact. & quia etiam actus † geminatus magis operatur, quàm simplex. adnot. in l. ballista, ff. ad Trebellia. Bart. in l. sancimus, C. de agric. & censit. lib. 11. & facit etiam dictum Bello. cons. 8. nu. 12. vbi consuluit, quod si statutum disponeret, quod quilibet cuiusvis conditionis posset testari, propter illa verba geminata, quilibet cuiusuis conditionis, intelligeretur generaliter, prout loquitur, nec in eo operabitur interpretatio aliàs concessa de iure quoad habiles tantùm.

183 Quinto. Intellige, nisi alia ratio etiam non scripta in statuto suaderet † extensionem fieri non debere, & ratio est, quia tali casu depræhenditur, quod in casu non expresso non militat omninò eadem ratio, quæ in expresso, & ideò tanquam inter differentes non poterit fieri extensio, ita Euerard. in loco supra citato nume. 26. per tex. cum glos. in cap. constitutio de elect. in sexto, vbi etiã Io. Andr. Imol. & Domi. & idem Imol. in d. l. si verò, §. de viro, ff. solut. matrim.

184 Septimò. Limita conclusionẽ, vt non procedat quando statuti verba non † operarẽtur nisi impropriè, & largè intelligerentur, ita Bald. in cap. pastoralis colum. 1. num. 2. de appellat. per tex. quem dicit adhoc singularem in l. hæredibus, §. fin. ff. ad Trebell. Ias. in d. authent. quas actiones num. 22. Castrens. cons. 175. nu. 5. lib. 1. Riminal. cons. 40. num 40. lib. 1. faciunt not. in l. scire oportet, §. aliud vbi Bald. ff. de excusat. tut. Imol. in d. l. si verò, ff. de viro, ff. solut. matrim. & not. per Bart. in d. l. non dubium, C. de legibus, & in d. l. omnes populi num. 6. quæst. princip. & in l. 3. ff. de vsucap. & in l. 4. §. Prætor ait colum. 3. vers. quæro quod si statutum, ff. de damn. infect. Decia. resp. 31. num. 14. lib. 3. & faciunt alia, de quibus nos supra in proposito argumenti a contrario sensu, vbi latè.

Primò. Amplia, vt limitatio procedat etiã si essemus in pœnalibus, in quibus ver-
185 ba contrà propriam significationem latè interpretantur, † quando aliàs dispositio redderetur superflua, & frustratoria tex. est in cap. Ciuitas de sentent. excommun. in sexto, quem adhoc allegat Abb. in cap. fin. ad fin. de præb. & illum sequitur Ias. in d. l. non dubium, num. 4. in fi. & in l. talis scriptura colum. 4. ff. de leg. 1. & in dicta authen. quas actiones num. 26. Decia resp. 33. num. 19. lib. 1. Imol. in d. l. si verò, §. de viro Riminal. d. cons. 40. num. 40. lib. 1. facit glo. in clement. 1. in ver. sepelire in fi. de sepultur. & in cap. quanquam in fi. de vsur. Euerard. in d. loco à ratione legis larga num. 31. cum ibi pereum.

186 Amplia, vt idem sit, etiam si extaret statutum, † quod interpretatio nulla admitteretur in statutis, ita Castren d. cons. 175. num. 4. in fi. lib. 1.

Octauò. Limita Conclusionem, vt procedat, si sic strictè intelligendo statuta mi-
187 nus læderetur Ius commune, si autem contrarium eueniret, † vt scilicet statutum

Bb latè

latè interpretando minus Iuri communi derogaret, tunc latè, & latissimè statutum erit interpretandum, immò, & impropriandum, prout minus derogabitur Iuri ipso communi, ita Rim.cõs.43.num.13.lib.1.Rolan.à Val.cons.21.nu.21.lib.1. Roma. cons.399.num.1.Socin.Iun.cons.11.num.12.lib.1.Alexan.cons.85.num.12.lib.4. & cons.19.num.4.lib.1.Cephal.cons.210.num.18.lib.2.

188 Nonò. Limita conclusionem, vt non habeat locũ quando extaret statutũ,† quod procederetur de similibus ad similia, nam tunc extenderetur, & latè, si opus erit interpretabitur statutum, ita Rimin.cons.59.nu.14.lib.1.de mente Bald. in l. nequimus, ff.de legibus, & Ant.de Butr.in d.c.fin.de consuet.& Imol.in d.§. de viro, Euerard. in d.loco à ratione legis larga num.69.qui loquitur etiam si essemus in pœnalibus.

189 Decimò Limita Conclusionem, vt non obtineat locum, † quando multi æquiparantur in statuto in aliquo casu, nàm tunc statutum in vno ex ipsis æquiparatis trahitur ad alios, ita Rimin.cons.264.num.41. lib.2. vbi ideò consuluit, quod quia soror, mater, & Auia æquiparabantur in illo casu à statuto in successione intestati, non existentibus agnatis, statutum in vno ex ipsis æquiparatis trahetur ad alium, & sic sicut statutum excludebat matrem, & auiam, extantibus agnatis, ita & sororẽ excludere intelligetur per not.in l.si quis seruo, C.de furt.& in l.2.C.de indi.vidui. tollen & in c.eam te de ætat.& qualit.Doct.& præcipuè Ias.in l.1.nu.43. ff.de leg.1. Rubeus, Alexan.cons.151.num.4.& probatur in l.2.C.de curat.Furios.& in l.quod verò contra ff.de legib.Ias.in l.transigere, C.de transactio. & in §. ex malefitijs instit. de actio.

190 Primò. Amplia, vt idem habeat locum, nedum † si æquiparatio fieret in eodem statuto, sed etiam si fuisset facta à statuto antiquo, & superueniret nouum statutum, quod de vno æquiparatorum aliqua disponeret, nàm tunc quidquid esset dispositũ per statutum nouum in vno ex illis æquiparatis à statuto antiquo, traheretur, & intelligeretur etiam dispositũ de alijs ab eodem statuto antiquo æquiparatis ita Ias. in d.l.transigere num.15.& not.in d.l.si quis seruo, C.de furt.vbi præcipuè glo.fin., & Clarius in d.l.quod verò contrà ff. de legib. Diaz.regu.429. Euerard. vbi supra, num.27.cum alijs ibi per eum.

191 Secundò. Amplia, ut idem sit etiam si essemus in pœnalibus, † in quibus ideò statutum in æquiparatis extenderetur Rube.Alexand.d.cons.151.num.4. Ias. in d. l.transigere, num.15.not.in cap.si postquam, §.fin.vbi glos.& Doct.de elect.in sexto, Abb.in cap.de mulcta, de præben. Diaz. d. reg.429. versic.3. Fallit cum ibi per eum Crot. in d.l.si constante, num.81.ff.solut.matrim.

192 Tertiò. Amplia, vt idem procedat † in correctorijs, & exorbitãtibus à iure communi, ita Ias.loco proximè citato de mente Bart. in l. Marcellus in princip. ubi etiã Alex.& alij, ff.ad Treb.& in auth. sed cum testator, C.ad leg.Falcid. & in l.2. ff.de leg.1.Imol.in d.§.de viro in quinta fallen. Diaz.d.reg.429. vers.amplia, & vers. 2. Fallit, vbi reprobat Aret.cõtrarium sentiẽtem, idem voluit Euerard. vbi sup.nu.37. vbi ideò dixit, quod quãdo duo casus æquiparantur per statutum antiquũ in omnibus, & per omnia in materia, de qua agitur, statutum, siue lex noua, corrigens in vno ex æquiparatis intelligetur etiam corrigere, & in alio, adducens exemplũ, videlicet regula Iuris antiqui habet, quod qui non potest testari, non potest etiam codicillari, l.2.ff.de leg.primo modo si per legem nouam, vel per statutum minor viginti

ginti annis non posset testari-vbi tamen per legem antiquam maior 14. annis poterat facere testamentum l.qua ætate, ff.de testamen. cum similibus, certè hóc statutū nouum corrigens in testamento censetur etiam corrigere in codicillis, & sic minor viginta annis in loco vbi vigebat tale statutum nouum, non poterit etiam codicillari, & adhoc allegat Barto. & post eum alios in dicta lege secunda, ff. de legato primo.

193 Quartò. Amplia, vt idem censeatur de correlatiuis, † in quibus statutum quod disponit in vno censetur etiam, & in alio disponere, ita Euerard. in d. loco à ratione legis larga num.28. per tex. quem ad hoc dicit notabilem in l.fi.vbi Barr. Ang. Iaf.& alij, C.de indi.vidui.tollen. Bald. & Paul.de Castr.in d.authen.quas actiones Imol.in d.§.de viro colum.8.Seuerinus in repet.d.l.omnes populi in nona Falent. ad idem est tex.in l.1. vbi Bart.C.de cupres.lib.11.Iaf.in l.qui condemnare, nu.9. ff.de re iud.vbi communem dicit, prout & illam cōmunem fatetur Curt.Iun.cōs.6. in princ.Curt.Sen.consil.11.per totum Iaf.consil.112.colum.1.versic. sed præmissis omnibus volumine primo, Dec.in lege secunda, C. de in ius vocan. nume.6. & in lege prima, vbi Bald. Paul.de Castr.Saly.& Alexan.C.eod.tit.Bald. in cons.104. columna prima, versic. præterea volumine 1. Calcan. consil.125. columna prima versic.nihilominus in casu nostro Fabia.de Monte in tract.empt.& vendi.in tertia parte principale quæstione 28.& nos supra in subampliationibus ad primam ampliationem.

194 Primò. Intellige prædicta, quando in vtroque correlatiuorum † omnino eadem ratio militaret, aliàs secus, ita Euerard.in loco a correlatiuis num.8.per tex.in l.Curatorem cum ibi not.per glos.Cyn.& alios, C.de interd. matr. & in l.fin.vbi Salic. post glos.C.de rescind.vendit Iaf.in d.l.transigere columna prima, C. de transact. & d.l.fin. vbi etiam Bart. Angel. & alij, C.de indi. vidui. tollen. Bart.in l.multum interest vers.qualiter ergo, ff.de verb.oblig.vbi etiam alij Doct. & not. in d. l.1. C. de cupres.lib.11.Socin.consil.74.colum.2.versic. quinimo dico volumine tertio, latè Gabriel de legibus conclusione tertia numero quinquagesimoprimo, versic.). Limita.

195 Secundò. Intellige quoad eundem actum, & eandem rationem, † non autem diuersam, prout loquitur Socin.d.consil.74.numero quinto lib.3.& iuxtà ea, de quibus nos supra in Conclusione in subampliationibus ad primam ampliationem; & per adducta à Lancilot.Gallia.in suo coment.super stat.Alexan. in ver. vxori quæstione quarta, Dec.in lege prima, colum.2. versic. secundus casus, C. de in ius vocan. Crauet. de antiquita. tempo.in quarta parte numero 115. qui etiam requirit, quod vt supra dicebamus adsit eadem ratio Gabr. dicta conclusione tertia, de legibus, num.38.

196 Subintellige, nisi adesset statutum, † quod mandaret statuta debere intelligi ad litteram, & prout iacent secundùm ea, quæ diximus supra, & per adducta ab eodem Gallia. loco citato quæst.4.num.89.& Gabr.in suis crimin.conclus.sub tit.de legibus conclus.3. nume.49. ad quem recurre semper in materia correlatiuorum, quia latè, & distinctè loquitur, & nos alibi supra.

Et quod dictum etiam est super de æquiparatis.

197 Primò. intellige, vt non habeat locum quando essemus in casu, † quod quis vel-

est idem etiam stante alio statuto, quod non posset in statutis fieri aliqua glossa, seu interpretatio, ita consuluit Card. cons. 72. colum. 9. vers. ad septimum cum quaeritur, vbi stante statuto, quod acta deberent praesentari D. Patriarchae in publica forma, & stante alio statuto, quod statuta deberent ruditer intelligi, & ad textum absq; aliqua interpretatione, & glossa, eueniente casu, quod Patriarca esset mortuus, & sedes Patriarcalis vacaret, ille, qui tenebatur praesentare acta coram Patriarca, dicetur satisfecisse statuto, si ea praesentauerit coram eo, qui de consuetudine Prouinciae faciebat idem consistorium cum Patriarca, ex quo erat impossibile, quod statutum posset verificari in casu suo vero, cum Patriarca esset iam mortuus, ex quo auditorium illius, coram quo praesentauit, acta erat idem cum Auditorio Patriarchae, ita permittente consuetudine, actus perinde erit, ac si factus fuisset coram Patriarca, idem referendo Card. sensit Montepic. d. cons. 85 nu. 27. vers. tertio, limitatur, & faciunt not. per Bald. post glos. ibi in l. si quis posthumos in fine princ. ff. de lib. & posthum.
203 quo in loco dixit, † quod appellatione posthumi venit filius adoptiuus, quando testator erat eius conditionis, quod nullos filios posthumos habere poterat, eò quia vtputa erat in sacris constitutus.

204 XIII. Limita, vt non procedat conclusio, quando contrarium suaderet † consuetudo loci, nàm secundùm illam statuta minus strictè, & minus propriè interpretabuntur, prout fuerit consuetum secundùm trad. per Bart. in l. labeo ff. de suppellect.
205 lega. Alciat. de praesumpt. reg. 1. praesumpt. 48. num. 12. ubi ideò dixit, † quod licèt aliqua ars esset aliàs vilis, tamen si ex consuetudine Ciuitatis reputaretur nobilis, erit nobilis existimanda, & per consequens si statutum prohiberet admitti in Collegium eum, cuius pater artem vilem exercuisset, non reijcietur ille, cuius pater artem aliàs generaliter vilem, secundùm tamen consuetudinem Ciuitatis nobilem reputatam exercuerit, quod placuit etiam Cephal. cons. 611. nume. 31. volum. 4. & faciunt quae nos latè diximus alibi de interpretatione prouenienti ab obseruantia, & consuetudine in conclusio. quòd statuta recipiunt interpretationem à iure communi.

206 XIIII. Limita, vt non procedat conclusio quoad ea, † quae in statuto essent dicta gratia exempli, nàm sicut exempla non restringunt dispositionem, ita ex eo nõ per hoc sumetur stricta interpretatio, & intelligentia secundùm not. in lege prima, §. quod vulgo, ff. de vi, & vi arma. & in l. damni infecti stipulatio pertinet, ff. de damn. infect. Imol. in d. l. si vero, §. de viro, ff. solut. matrim. colum. 8. glos. in clement. 1. super ver. Praesidentes in fi. de rescript. vbi etiam Ant. de Butr. Card. & Imol. qui notauit, quod dictum in vno etiam in constitutione poenali, non videtur negatum in alio, quando ratione frequentioris vsus id quod est dictum fuit expressum.

Notandum est pro supra in discursu adductis, quatenus de hoc apertè non essemus
207 locuti, † quod in omnibus casibus, in quibus fuit concessum fieri extensionem in correctorio statuto, multò magis erit extensio etiam licita, & permissa in statuto poenali, & exorbitanti, cum magis sit strictè procedendum in correctorijs, quàm in poenalibus, vel exorbitantibus iuxtà not. in d. authen. quas actiones, & in l. praecipimus, C. de appellat. Euerard. in d. loco a ratione larga nume. 42. & 55. cum ibi per eum allegatis.

208 Nota etiam ad conclusionem, quod si in statuto reperiretur verbum † habens plures,

plures, sed tamen omnes proprias significationes, illa accipietur significatio verbi, quæ congruet magis subiectæ materiæ, ita Bart. in d. l. omnes populi, num. 58. vers. iuxta præmissa quæro per tex. in l. si vno, ff. loca. & in l. quoties idem sermo, ff. de reg. iur.

109 Propria autem significatio verbi cognoscetur. † Primò ab auctoritate, vt si in aliqua lege sic dicatur, vt in l. propriè, ff. de verb. signific. & in multis alijs legibus eiusdem tituli.

Secundò à diffinitione, vt in l. 1. ff. de testam. & in l. 1. ff. de tute. & instit. de oblig. in princip. & de actio. in princip.

Tertiò, quando prædicta defficient sumetur propria significatio ex allusione, seu deriuatione vocabuli, ut in l. pupillus, §. territorium, ff. de uerb. signific. & in l. tugurij, ff. eod. dummodò tamen allusio non repugnet limitationi, seu qualificationi factæ a iure, vt in l. 2. §. appellata, ff. si cert. pet. ubi mutuum dicitur, quod de meo fit tuum, & non tamen vbicunque fiet de meo tuum, illud erit, propter allusionem uocabuli, aut dicetur mutuum, stantibus alijs qualificationibus, & requisitis a iure ad hoc, ut mutuum constituatur, de quibus in d. l. 2. prout hoc nos docuit Bart. in d. l. omnes populi num. 59.

ARGVMENTVM.

Generalis diſpoſitio ſtatuti quando, & in quibus generaliter procedat, vel non.

1 *TATVTVM generaliter loquens generaliter debet intelligi.*

2 *Statutum vbi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.*

3 *Appellatione generaliter prohibita per ſtatutum cenſetur tàm de deuolutiua, quàm de ſuſpenſiua.*

4 *Generalia verba ſtatuti eò magis ſunt generaliter intelligenda ſi aliàs ſtatutum nihil operaretur.*

5 *Generalitas ſtatuti procedit etiam quoad caſum, in quo maior eſſet ratio, quàm in alio.*

6 *Generalitas ſtatuti procedit etiam in materia odioſa, niſi aliter appareat de mente ſtatuentis, vel eſſet fruſtratorium ſtatutum.*

7 *Generalitas ſtatuti indubitatè obſeruatur, quando in omnibus caſibus eſt eadem ratio.*

8 *Interpretatio legis procedit ſecundùm ipſius rationem.*

9 *Ratio vbi eſt eadem caſus pro expreſſo reputatur.*

10 *Lex eſt omne, quod ratione legis conſiſtit.*

11 *Indiſinitè loquens ſtatutum indiſinitè debet intelligi, maximè ſi verba indefinita ſunt adiuncta perſonis, & nominibus collectiuis, & quando eſt eadem ratio omnium in ratione indefinita comprehenſorum, vt num. 12. & 13.*

14 *Statutum etiam dubium generaliter eſt intelligendum.*

15 *In dubio ſtandum eſt verbis ſtatuti.*

16 *Statutum etiam durum debet generaliter intelligi.*

17 *Specialitas in principio ſtatuti non officit, quin generale in fine generaliter ſit intelligendum.*

18 *Generalitas ſtatuti in principio attenditur, licèt poſtea loquatur per verba ſpecialia, de quo dic vt num. 22.*

19 *Exempla regulam non reſtringunt.*

20 *Ratio finalis ſtatuti ex proemio colligitur.*

21 *Proemij, ſiue præfationis verba attenduntur in intelligentijs ſtatuti.*

23 *Generalitas ſtatuti eò magis attenditur, ſi ſtatuta eſſent intelligenda ad litteram.*

24 *Generalia verba ſtatuti tunc præcipuè generaliter procedunt ſi id ratio recti ſermonis ſuadet.*

25 *Teſtari permittens ſtatutum quemlibet cuiuſuis conditionis comprehendit etiam aliàs inhabiles.*

26 *Generalitas ſtatuti extenditur etiam ad acceſſoria principalis diſpoſitionis.*

27 *Ratio generalis in ſtatuto ampliat ſtatutum ad caſus a tali generalitate comprehenſos.*

28 *Ratio ſtatuti vbi militat, ibi & ſtatutum eſſe dicetur.*

29 *Generalitas ſtatuti præcipuè obſeruatur in materia fauorabili.*

30 *Fauo-*

66 Intellectus bonitas, & peritia facit, vt recedatur a generalitate statuti.
67 Scholaris optimi intellectus, & peritia praefertur doctori imperito.
68 Ordinari potest etiam parum sciens, si tamen est spes, quod possit proficere.
69 Pacis causa non attenditur generalitas statuti.
70 Scandali euitandi causa non est standum in generalitate statuti.
71 Executio sententiae non suspendetur, non obstante statuto, quando ex dilatione generaretur scandalum.
72 Scandalum quid dicatur.
73 Specialia 33. ob euitanda scandala remissiuè.
74 Mora ob periculum receditur à generali dispositione statuti.
75 Inordinata promotio restringit generalitatem statuti.
76 Doctor per saltum promotus non venit in priuilegio concesso Doctoribus a statuto.
77 Doctores absque examine requisito, & velo leuato promoti per aliquem habentem auctoritatem Doctores faciendi non gaudent praerogatiua doctorali.
78 Reipublicae vtilitate ita suadente non curatur generalitas statuti.
79 Generalitas statuti semper restringitur ad id quod rationis est.
80 De praescriptione statutum loquens semper intelligitur interueniente mala fide.
81 Homicidium puniens statutum intelligitur, nisi habuerit iustam causam, & dolo interueniente.
82 Loci respectu recedimus a generalitate statuti.
83 Ob sterilitatem superuenientem non statur generali dispositioni statuti.
84 Persona mala qualitas eximit à generalitate statuti.
85 Ianua statutum sub rubr. de domibus ad pensio. locat. non aufer. declaratur.
86 Socio rixoso reperto potest recedi a societate.
87 Inimicitia facit discedere a generalitate statuti, & quid de inimico reconciliato.
88 Affinitas, & parentella excusat à generalitate statuti imponentis pœnam receptatoribus bannitorum.
89 Fisci procurator poterit etiam contra Fiscum suam, vel suorum agere causam.
90 Paritate gradus, & affectionis praesupposita non attenditur generalitas statuti prohibentis aliquem consanguineum dari posse pro confidente, vel pro iudice.
91 Iudex suspectus minime recusari poterit ratione consanguinitatis si est pariter litigantium consanguineus.
92 Testis pariter consanguineus non repellitur à testimonio inter consanguineos.
93 Ianua statutum lib. 1. cap. 1. §. in his quae per Senatum interpretatur.
94 Aequalis bonitas, & sufficientia distinguit generalitatem statuti mandantis medicum conductum per se, non autem per alium curare debere.
95 Iacobus Iuanus medicus Sarzanen. laudatur.
96 Metus in pictio restringit generalitatem statuti.
97 Sententia intimatio potest fieri in alio loco verisimilis notitia propter metum, non obstante statuto, quod stat personaliter, aut ad domum.
98 Clausula potens in priuilegio, vel alia concessione non subiacet generalitati statuti.
99 Paupertas personae limitat generalitatem statuti.
100 Sarzanae statutum, quod de bonis communis non possit donari remitti, &c. interpretatur.

101 *Paupertas non excusat omninò in delictis, licèt mitius cum paupere agatur.*
102 *Paupertatis ratione multa contrà Iuris regulas inducuntur.*
103 *Necessitas facit licitum quod non est.*
104 *Variatio qualitatum, vel defficientia in aliqua re facit recedere à generalitate statuti, & exempla 105. 106. & 107.*
108 *Absentia, vel aliud impedimentum personæ requisitæ habilitat contrà generalitatem statuti.*
109 *Consensum propinquorum statutum requirens in contractu intelligitur si sunt præsentes.*
110 *Notorietas limitat generalitatem statuti.*
111 *Inualiditas actus facit recedere a generalitate statuti.*
112 *Sarzanæ statutum de soluenda gabella de contractu declaratur.*
113 *Non perseuerantia facit, quod non statur statuto generaliter concedenti priuilegia his, qui aduocant, vel aliquas artes exercentes.*
114 *Scholaris recedens ab exercitio studij non gaudent priuilegijs.*
115 *Antiani Sarzanæ curam & officium non exercentes arma ferre non debent.*
116 *Affectatio, siue ambitio restringit generalitatem statuti contra affectantem aliquod officium, & reprehenduntur, qui procurant mitti Ianuam pro rebus Communitatis.*
117 *Necessitas officij excusat à generalitate statuti.*
118 *Sarzanæ statutum, quod pater non possit sine venia à filio vocari in Iuditium declaratur.*
119 *Necessitas in persona propria non subiacet generalitati statuti.*
120 *Locator indigens pro se re locata potest a locatione recedere.*
121 *Appellatio non datur a sententia de exfratando.*
122 *Sarzanæ statutum sub rubr. de lit. & quæst. propinq. per arbitr. terminan. lib. 3. c. 20. §. etsi arbiter declaratur.*
123 *Contrauenient statuto propter necessitatem non dicitur contrauenire.*
124 *Defectus copiæ superioris permittit aliquem posse capi pro debito absque licentia, non obstante statuto in contrarium.*
125 *Fictus casus non comprehenditur a generalitate statuti.*
126 *Vicinitas actus personæ, vel loci limitat generalitatem statuti.*
127 *Ad cemeterium Ecclesiæ fugiens est tutus ratione cohærentiæ sicut in Ecclesia.*
128 *Mala valétudo corporis excusat a generalitate dispositionis statuti.*
129 *A Republica missus quousque infirmus manet dicitur Reipublicæ causa abesse etiam finito negotio.*
130 *Multitudo superueniens excusat à generalitate statuti, & illam restringit.*
131 *Ob frequentiam casuum, & delictorum Iudex potest excedere pœnam statuti, & admonentur Ciues arma Sarzanæ portantes.*
132 *Contumacia nimia facit recedere a generalitate statuti.*
133 *Remunerationis causa restringit generalem dispositionem statuti, contrà quam ideò multa permittuntur.*
134 *Dignitas maior in concedente alterat statutum de aliquo casu generaliter disponens.*
135 *Superuenientia rei facit, vt recedatur a statuto generali.*

175 *Generalitas statuti restringitur, si statuti verba nihil aliàs operarentur.*
176 *Princeps, siue Dominus loci non comprehenditur à generalitate statuti subditorum.*
177 *Princeps confirmans statuta omnia subditorum non dicitur confirmare ea quæ sunt contrà se.*
178 *Minor contrahens cum Principe superiore obligatur etiam absque solemnitatibus à statuto loci subditis requisitis.*
179 *Persona loquens non continetur in generali sermone.*
180 *Princeps vtens aliquo statuto pro se debet vti cum suis qualitatibus.*
181 *Princeps non præsumitur vti plenitudine potestatis, immo peccaret, nisi iusta, & legitima causa, ita suadente illam exerceret.*
182 *Posse illud dicimur, quod honestè possumus.*
183 *Princeps a Deo constitutus est, vt iustitiam faciat, & iuditium.*
584 *Principis potestas licèt suprema, tamen intrà fines iustitiæ semper conclusa manere debet.*
185 *Ciuitas ipsa in vniuerso, a qua statuta emanarunt, non comprehenditur sub illorum generalitate.*

CONCLVSIO QVINTA.

1 STATVTVM generaliter † loquens, generaliter debet in-
telligi, ista regula probatur per Bald. in l. non dubium, vbi
etiã Iac.de Aren. C.de legib.& in l. 1.§.generaliter, ff. de leg.
præstan.in l.3. ff.de offic. Præsid. in l.de pretio, ff. de pollicit.
c. quia circa de priuileg. in l. si quis seruum, §.non dixit Præ-
tor,ff.de acquir.hæred.in l.si rem; la prima, §.fin.vbi glos. ff.
de euictio. in l.Iulianus, ff.de leg.3. in c.solitæ in fi. de maior.
& obed.in l. 1.§.quod autem,ff.de aleator. in l fin. §.vxori, ff.
de aur.& arg.leg.in l.in fraudem,§.fin.vbi Bald.ff.de milit.testam.Ang.in l.fin.col.
vlt.vers.3.quæritur,ff de constit.pecun.Dec.in cap.1.nu.28.de constit. Petr. Duen.
reg.133.Doctor.in l.3.§.si liber homo iuncta glos.in ver.accepisset,ff.de condit.ob
caus.in cap si Romanorum 19.distinct.Roma.in l.si verò,§. de viro,num.19. ff.sol.
matrim.Ias.in d.l.dubium num.38.C.de legib.Marsil.in l.cum vnius, §.cogniturũ
num.26.& seq.ff.de quæstio.Crauet.cons.294.num.5.& cons.307. & 308. nume.3.
2 Francisc.Viu.lib.1.comm.opin.322.& ratio est:quia † vbi statutum non distinguit,
nec nos distinguere debemus. Bart. in d. l. de pretio, Crot. in l. omnes populi,nu-
mero 166.ff.de iust.& iure. Alexan.consil.55.col.fin.uol.1.Maluas.cons.7.nu.24.
Decian.Resp.17.num.16.lib.1.Bertazz.cons.crim.202.nume.1.lib.1.& cons.166.
num.39.eod.lib.1.Cephal.cons.573.num.1.lib.4.561.num.7.eod.lib.4.309.nu.33.
lib.3.414.num.66.eod.lib.3.Rot.decis.330.par.2.vbi voluit,quod statutum gene-
3 raliter † prohibens appellationem intelligendum est tam de deuolutiua, quàm de
suspensiua, vt per Grat.cons.163.num.8.volum.3.
4 Primò. Amplia, vt tantò magis procedat conclusio, si alias statutum nihil † ope-
raretur, ita Bart.in d.l.non dubium,C.de legib.& in d.l.omnes populi numero 55.
6.quæst.princip.& in l.3 ff.de vsucap.& in l.4. §. Prætor ait colum.3. versic. quæro
quod si statutum,ff.de damn.infect.ita etiam Bald.in cap.pastoralis colum. 1. nu.2.
de appell.per tex.quem ad hoc dicit singularem in l. hæredibus,§.fi. ff.ad Trebell.
Decia.resp.31.num.14.lib.3.& Ias.in authent.quas actiones nume.22. C. de sacros.
Eccles.Imol.in d.l.si vero,§.de viro ff.solut.matrim.Riminal.cons.40. nu 40. lib.1.
Castrens.cons.175.num.5.lib.1.faciunt not.in l.scire oportet, §.aliud vbi Bald.ff.de
excusat.tut.
5 Secundò. Amplia, ut procedat etiam quoad casum, in quo maior esset † ratio,
quàm in alio,nám omnes sub generali statuto comprehenduntur d.l.1. §. quod au-
tem,ff.de aleator.d.l.fin.§.vxori,ff de aur.& arg.lega.d.l.j. §.cum generaliter, ff. de
lega.præstan.Decia.resp.17.num.16.lib.1.Dec.in l.pecuniam,nume.11. ff. si cert.
peratur.Cephal.cons.235.num.25.lib.2.cons.336.num.30.cons.309 nu.33. lib.3.
& ratio est,quia statuentes, qui non distinxerunt casum etiam maiorem in se ratio-
nem habentem ab alio de minori, omnia sub generalitate statuti censentur com-
prehendere voluisse,ita Bursat.cons.40.num.6.lib.j.Dec.cons.5.num.2.& cons.20.
colum.2.ad fin.& cons.536.num.9.Bertazz.cons.crimin.526. nu.5. lib.2. hinc Ce-
pol.in authen.sed nouo iure nu.61.C.de seruit.fugit.dixit, quod statutum generali-
ter loquens de furto,comprehendit omne furtum tàm grande, & magnum, quàm

miui-

minimum,licèt magnitudo rei furatæ sit qualitas grauans delictum, & propter hac
* alia sit ratio in furto paruo,quàm in magno,vt etiam de communi testatur Farinac. de delict.& pœn.q.18.num 95.de quo etiam per nos alibi, & facit, quod generalis loquutio quoad verba nihil intactũ relinquere dicitur Bald.cons.305.& cons.191. colum.vlt.vol.j. & Ampliationem secutus est etiam Tiraq. de retract.consang.§.1. glos.14.num.101.cum ibi per eum.

6 Tertiò. Amplia,nàm etiam in materia odiosa lata † fit interpretatio, vt dispositio,& statutum generaliter loquens, generaliter intelligatur,ita Decian.d.resp.17. num.16.lib.j. per ea quæ voluit Ang.in l.fin.colum.vlt.vers.3.quæritur,ff.de const. princip.& etiam quia materia odiosa non per hoc excludit interpretationem, quæ insurgit ex proprietate,& ex natura generalis sermonis,vt est tex.in l.cum lege vbi Aret.de testam.Caldetin.cons.1.in princip.de consanguinit.& affinit.ubi dicit hoc verum, nisi aliter appareat de mente statuentis, vel nisi aliter redderetur elusoria dispositio statuti,& idem tenuit in cons.24.de præben.per cap.fin.de translat. Prælat.& cap quod dilectio de consanguin.& affinit.& facit tex.in cap.si quam de sentent.excomm.quem adhoc adducit Dec.in cap.non liceat col.2. in fi. de præben.& cons.61.num.j.cons.20.col.2.in fi.& cons.5.in fine.

7 Quartò. Amplia,vt indubitatè procedat, quando in omnibus casibus est † eadẽ ratio,vt per Bart.in l.si plurib.ff.de leg.2. per c.quia circa de elect.in sexto,Decian. d.resp.17.num.16.lib.j.Calder.in cons.j.in princip.vt lit.pend.ubi dixit,quod cum
8 interpretatio legis † procedat secundùm ipsius rationem cap.nuptiarum 27.q.j. c. sic enim 28. q.j. cap.debitum de bigam. sequitur quod casus in quo subest per omnia ratio legis saltem tacitè inclusus intelligatur,l.quędã,§.numularios,ff.de eden. l.si postulauerit,§.ratio, ff.de adult. & sic non esset nouum casum addere, sed quod primò in ratione legis includebatur,detegere,siue declarare iuxtà cap.si postquam
9 de elect.in 6.& c.nouit de appellat.& facit quia casus,in quo similis habetur † ratio pro expresso reputatur not.in l.gallus, in glos.non solùm, ff.de lib. & posthum. nec
10 mirum quia lex est omne † quod ratione legis consistit, & per consequens ubi habet locum legis ratio circa illud, & prodita lex dicitur not.in capit.consuetudo prima distinct.

11 Quintò. Amplia,ut idem sit, si statutum loqueretur † indefinitè, nàm in dispositione legali, & statutaria indefinita ratio æquipollet uniuersali, ita Decian. dicto resp 17.num.20.lib.j.per ea,quæ dicit Bart.in d.l.si pluribus,ff.de lega.2. glos.in d. c.ut circa de elect.in sextò,latè Dyn.in rubr.de reg.iur.in sexto, ubi etiam Anchar. Bart.in l.j.ff.de reg.iur.Oldr.cons.100.in executione Bald.cõs.52.lib.j. & cõs.180. colum.j.lib.2,Alex.in l.qui filiabus in princip.ff.de leg.1.& cons.7.&100.in princ. lib.1.& cons.33.lib.7.Bart.in l.omnes populi in ult.q.uers.iuxtà præmissa quæro,ff. de iust.& iur.idem Alexand.cons.26.num.3.lib.4.

12 Subamplia istam ultimam Ampliationem,ut maximè procedat † quando indefinita est adiuncta personis,& nominibus collectiuis,ut sunt liberi,filij, agnati, cognati,descendentes,& similia,ita Decian.d.resp.17.num.21.lib.1. per ea quæ dixit Bart.in d.l.si pluribus in princip.per illum tex.& alium not.in l.si quis ita, §.fin. ff. de testam.tut.& facit tex. in l.fin. C.de suis, & legit. & in auth. de hæred.ab intest. in princip.

13 Intellige tamen Ampliationem, ut uera sit, quando est eadem † ratio omnium

in

in oratione indefinita comprehẽsorum, ita Bart. in d.l. omnes populi, in tertia quæstione sextæ quęstionis princip. versic. quandoq; in statuto Alex. consil. 201. nu. 13. lib. 6. per l. quæsitum §. illud, & l. si cui, & l. hæres meus, §. 1. ff. de leg. 3. iuncta d.l. si pluribus vbi Doct. ff. de lega. 2. glo. in d.c. vt circa in ver. aliunde de elect. in 6. Dyn. in d. rubr. de reg. iur. in 6. glos. & Doct. in cap. 2. de congrat. lepros. Bald. in l. 1. ff. de lib. & posthum. Ange. in l. cum quiddam, C. de impub. & al. substitutio. l. si ita relictum in princip. ff. de leg. 2. Alex. d. cons. 261. num. 3. vol. 4.

14 Sextò. Amplia, vt procedat, etiamsi esset aliquod † dubium, an statutum sit generale, vel non, ita Petr. Duen. d. reg. 133. nume. 1. ea ratione quia lex simpliciter loquens, præsumitur comprehendere omnem casum, vt in d.l. 1. §. quod autem ff. de alcator. & in d.l. in fraudem §. fin. ff. de testam. milit. Galiaul. in l. 1. § fin. ff. de verb. oblig. l. fin. §. vxori ff. de aur. & arg. lega. & facit quia quando est dubia causa statu-
15 ti † stãdum est legi, & illius uerbis, nec ab eis est recedendum in dubio l. 1. §. is qui nauem, ff. de exercit. actio. l. non aliter ff. de lega. 3. Euerard. in sua centur. loco a ratio. leg. cess. num. 11. Cephal. cons. 36. num. 19. lib. 1.

16 Septimò. Amplia etiamsi tale statutum generaliter intellectum † contineret rigorem, & esset durum, ita Petr. Duen. ubi supra nu. 20. de quo dicit esse tex. in l. prospexit, ff. qui, & a quibus Ias. in d.l. non dubium nu. 31. C. de legib. c. in memoriam 19. distinct. Euerar. in sua centur. in loco a ratione legis num. 4.

17 Octauò. Amplia etiamsi statutum esset generale † in fine, & speciale in principio, idem Duen. ibidem num. 3. per glos. apertam in rubr. C. etiam ob chirographar. pecun. vbi etiam Alberic.

18 Nonò. Amplia etiam si statutum esset solùm generale † in sui præfatione, & initio, quia licèt postea loquatur per verba specialia, quæ certas personas videantur respicere, tamen totum statutum erit generale glos. in d. rubr. & ita idem Duen d. reg. 133. num. 4. per tex. & ibi Bart. in l. regula, §. fin. ibi nàm initium constitutionis, ff. de iur. & fact. ignorant. facit quod dixit Crauet. cons. 221. nu. 7. lib. 2. vers. 7. verba quietationis, vbi voluit, quod generalia verba regulantur ex præfatione, etiamsi ratio ipsius dispositionis esset specialis, quia attenditur ratio finalis, quæ colligitur ex proemio, & secundùm illam largè interpretantur ea, quæ de sui natura aliàs restringerentur allegat Socin. cons. 96. colum. 2. lib. 1. Dec. cons. 10. & idem Dec. in d. cap. 1. in prima lect. num. 35. de constit. Curt. Iun. cons. 185. num. 1. facit quod notat Signorol. cons. 6. num. 6. Imol. in l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verb. oblig. & facit
19 quia exempla † regulam nõ restringunt l. a Diuo Pio in princip. ff. de re iud. l. damni infecti stipulatio, §. si, ff. de damn. infect. c. 1. ne Cler. vel Monach. Dec. cons. 102. num. 4. cum seq. & cons. 51. num. 2. per tot. & facit, quia, vt dicebamus, ratio finalis
20 † statuti, & dispositionis ex proemio colligitur l. fin. ubi Bart. ff. ad Maced. Dec. ad propositum in cap. 1. nume. 78. de probatio. & facit quod communiter concluditur
21 per Doct. in d.l. regula, ff. de iur. & fact. ignor. quod quando proemium est † generale, licet postea subijciantur verba specialia, tamen virtute proemij generalis resultat dispositio generalis, & Bald. ibidem dicit, quod præfatio legis dat intellectũ toti legi. Hinc dicitur, quod proemia, & præfationes demonstrant causam finalem dispositionis, a qua licitum est sumere argumentum ad decisionem causarum tex. in lege prima, ff. si cert. pet. faciunt tradita latè per Barbat. consil. 19. columna prima, & 2. volum. 2. sicut è contrã dicebat Crauet. cons. 221. num. 8. lib. 2. quod quando

ex præfatione ipsius statuti appareret fuisse de mente statuentium, nõ generaliter, sed
strictè voluisse disponere, statutum strictè, & non generaliter intelligeretur, de quo
etiam per nos in Conclusione, quod statuta recipiunt interpretationem à iure com-
muni, & in alia Conclusione, quod de duobus statutis vltimum est attendendum.

Limita istam Ampliationem, vt procedat quando initium statuti esset generale
22 † per modũ regulę, & postea infertur ex regula ad casum specialem, nam tunc benè
attenditur generale principium statuti, sed quando statutum post principium ge-
nerale non procederet inferendo, sed vlterius declararet mentem suam à generali-
tate, de qua in principio, diuersam, tunc non procederet ampliatio, sed haberet lo-
cum, quod dicitur, videlicet quod præcedentia per sequentia declarantur, ita dicit
Dec.d.cons.502.num.5.& ita fuit de mente Imol.in d.l.si ita cuis, §.ea lege in vers.
non obstat si dicatur, ff.de verb.oblig.& facit tex.in d.l.regula §.Imperator es vers.
& licet, ff.de iur.& fact.ignor.Simon de Pret.in lib.2 de interpret.vltim.volunt.in
fi.nu.4. sed de hoc vide in d.Cõcl.quod de duobus statutis vltimum est attẽdendũ.

Decimò. Amplia conclusionem, vt tanto magis procedat, si extaret statutum
23 † prout extat Ianuæ de extrinseco intellectu, &c. quo caueretur statuta esse ad litte-
ram intelligenda, quia tunc generalitas statuti non posset restringi, quia interpreta-
tio restrictiua est contra litteralem sermonem l.si seruitus, ff.de seruit.urba.præd.
Bald.cons.371.vers.in contrarium lib.5.Crauet.cons.131.num 10.vers.nec obstat
Dec.consil.64.colum.3.num.5.Brun.de stat.fœm.exclud.artic.5.q.29.vers.& tunc,
& vers.tale statutum operatur Bursat.cons.114.num.36.uolum.3. Bald.in l.2.C.de
patr.qui fil.num.6.Felin.in cap.translato num.4 & 12.de constit.Ias.in d.l.non du-
bium num.30.& 31. vers.nota tamen, & nume.36.C.de legibus & cons.52.num.1.
volum.1. Corn. in suis memo. in ver.statutum cautum est vers.dicebat singulariter
Bald. & de hoc in Conclusione quod statuta sunt strictè intelligenda.

24 XI. Amplia generaliter, & maximè procedat † quando verba statuti essent adeò
generalia, & prægnantia, vt nullos habeant terminos arctatiuos, & ideo rationi te-
cti sermonis, vel menti disponentis, vel dispositioni restrictio repugnare videre-
tur, quia tunc generalitas generaliter, & vniuersaliter debet operari ita Bald.con-
sil 184.ad fin.lib.4.Castren.cons.333.lib.2.Ange.cons.268.in the mate colum.2.
Bello.cons.8.num.11.& cons.13.num.14.Bertazzol.cons.crimin.293 nu.15.lib.2.
25 ponens exemplum de statuto, quod permitteret, quod quilibet cuiusuis † conditio-
nis possit testari, nam generaliter etiam de aliis inhabilibus intelligetur Cephal.
cons 5.num.35.lib.j. Ruin.cons.47.nu.3.lib.3. ubi ideò dixit, quod stante statuto,
quod nullus Forensis succedere posset ab intestato, ex illo verbo, nullus, quod est vni-
uersale negatiuum, omnis Forensis excluderetur, & sic etiam mater, & alij coniuncti
si essent Forenses Bero.cons.44.num.5.cum seq.lib.j.Alexand.cons.117.colum.2.
sub num.3.vers.subdit etiam lib.j.Ias.in l.2.§.Prętor, ff.qui satisd.cog.& Afflict.de-
cis.106.num.6.Curt.Iun.cons.1.colum.j.& seq.Socin.Iun.cons.98.colum.fin.lib.1.
Crauet.cons.294.num.

26 XII. Amplia, vt non solum procedat in principali dispositio, † sed etiam in eius
accessorio, ad quod verba generalia statuti extenduntur, vt illud comprehendant,
ita Bart.in l.Aurelio §.casus circa fin.ff.de liber.leg.Salic.Castren. Alexand. Ias. &
alij in l.si de certa, C.de transactio. Euerard. in loco a generalitate num.9.versic.2.
dicta regula fallit.

XIII. Am-

27 XIII. Amplia, vt procedat, stante maximè generali † ratione in statuto, quę ampliat tali casu dictum statutum ad casus compræhensos ab ipsa generali ratione, ita Cephal.cons.196.num.26.lib.2.per ea quæ not.in d.l.regula.§.cum quis, ff. de iur. & fact.ignor.Bart.in l.pater, §.fundum, ff.de leg.3. Decia.resp.30.nume.12.lib.3. Montepic.cons.85.num.26. Curt.Sen.cons.80.num.1, vnde dicebat Bald.in cap.1. §.decedente circa 7.colum.qui feud. dar. poss.vers. extrà quæritur quod vbi statu-
28 ti † ratio militat, ibi, & statutum esse dicetur, nec tunc dicetur fieri extensio, licèt procedamus ad alium casum vltrà casum expressum in statuto, sed erit potius enucleatio, siue declaratio eiusdem casus, qui latebat sub eadem ratione statuti, idē voluit Bertazzol.cons.cit.24.num.18.& nos latè de hoc in Conclusione, quod statuta sunt propriè, & strictè interpretanda in limitationibus, ad quas recurre.
29 XIIII. Amplia, vt tanto magis procederet conclusio si essemus in materia † fauorabili, nàm tūc statutū generaliter deberet intelligi, immò, & ampliari, ita Dec. d.cons.5.num.2.& facit tex.in cap.odia de reg. iur. in sexto cap. statutum de elect.
30 eod.lib.6.Bald.in l.3.in 3.not.ab.ff.de offic.Præsid.quæ autem dicatur materia † fauorabilis, & statutū fauorabile diximus in alia Conclus. quod statuta sunt propriè & strictè intelligenda in prima limitatione, vbi etiam latè de ista 15. Ampliatione, & ibi vide [illegible]
XV. Amplia, vt tunc pręcipuè habeat locum Conclusio si ageretur in aliquo ca-
31 su de remouendo † fraudem, quæ fieri posset in præiudiciū alterius, nàm tunc etiā si materia esset odiosa, tamen lata deberet fieri interpretatio, vt fraus excluderetur Dec.d.cons.5.in fi.per tex.in l j.§.pecuniam, ff.de calumn.& in l.Iulianus in princ. & §.mutui datio, ff.ad Maced. & in cap. quarto de Priuileg. & in c.Ciuitas de sent. excomm.in 6.
Primò. Limita principaliter conclusionem, vt non procedat quoad casus ex spe-
32 ciali † causa fauorabiles, & specialiter priuilegiatos, vt causa alimentorum, & similium, nàm quoad illos dispositio statuti quantumuis generalis non extenditur, nec illos tāquam speciali ratione dispositos, sub generali oratione comprehendere dicetur, ita not.per Doct.in l.sciendum in princ.ff.qui satisd. cog. in l. in testamentis, C.de testam.vbi Fulgos.l.hac consultissima in princip.vbi gl. Roma. Corn. & alij, C.qui testam.fac.poss.l.si adulterium, §.liberto, ff.de adult.Ias.in l.cohæredi, §. qui discretas in 4.not.ff.de vulg. & pup.glos.in d.l.sciendum in princ.vbi Bart.& Doct. ff.qui satisd.cog.gl.in l.ex testamento, & ibi Sancta Seuer.& Dec.C.vnde lib.Paul. de Castr.cons.427.incip.inhærendo colum.1.lib 1. Abb. in cap.verum col.5. vers. nunc quæro de for.compet.Felin.in c.1.colum.7.vers. 2. dispositio de rescript. Ias. in l.j.colum.3.nume 9.vbi etiam alij, ff.solut. matrim. & in l.filiusfamilias, §.diui, colum.8.num.64 ff.de lega.1.Malua.cons.42.num.46.& 48.Caccialup.in d.l omnes populi num.127.qui dixit, quod iura generaliter disponentia non comprehendunt specialiter priuilegiatos per legem primam, C. quand. Imp. vnde in statuto prohibente fieri alienationem in Forensem non comprehēditur causa pia, vt dotis, vel alimentorum, prout scribit Corne.cons.259. volum.4. vbi multa ad propositū congerit Crauet.cons.209.num.1.199 num.10.Grat.cons.140.nu.3.volum.2. cum alijs ad propositum additis per Bursat.consil.32. num.24 lib 1. Gabr. conclusione prima num.10.& 11.de legib.& constit.& de communi sententiā testatur Bursat.d. cons.32. num.27. & num.11. lib.1. & quod statuta requirentia certas solemnitates

in testamentis non cōprehendunt dispositiones factas fauore causæ specialiter priuilegiatæ, vtputa piæ causæ dixit Bald. in l. generali in fi. C. de sacros. Eccles. Abb. in cap. relatum num 5. de testam. Felin. in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 83. de constitutio. Alex. consil. 209. colum. j. volum. 2. Dec. cons. 455. in fi. Hieron. Gabr. cons. 101. nu. 1. lib. 1. & statuta generalia non comprehendunt dotem, ac bona dotalia, in quibus speciale priuilegium à lege datum locum habet l. fin. ubi Salic. C. de iur. dot. Ias. in l. j. 3. not. ff. solut. matrim. in l. quod dicitur; la secunda, colum. 2. ff. de verb. oblig. Gozzad. cons. 43. nu. 11. & 12. Ruin. cons. 61. nu. 3. lib. 3. Bald. nouell. de dot. 6. par. priuileg. 47. & communem esse dicit Neguſ. de pign. primo membr. 8. par. num. 23. sequitur Cephal. cons. 13. nu. 43. lib. 1. cum alijs latissimè adductis à Tiraq. de retract. consang. §. 1. glo. 14. nu. 91. & 92. & per Gabr. in suis comm. conclus. de legib. concl. j. num. 10.

33 Primò. Sublimita, vt istud verum sit, quando statutum simpliciter † generaliter procederet disponendo, non etiam vbi non simpliciter disponeret, sed casus exciperet, in quibus non procederet, quia tunc exceptio regulam in casibus non exceptuatis etiam aliàs priuilegiatis firmat, & sub ea casus, qui aliàs non comprehenderentur, compræhenduntur l. nam quod liquidè, §. fin. ff. de pœn. lega. & §. vt autē lex in auth. de non alien. aut permut. reb. Eccles. colum. 2. Bart. in l. quæsitum, §. denique, ff de fund. instrut. & videtur sentire Dec. in cons. 5. In causa Dominæ Mariæ num. 2. quem refert sequendo Maluas. d. cons. 42. nu. 47. qui ait, tunc eò magis prædicta locum habere, quando vltrà casuum exceptuationem adesset aduerbium tantùm, cuius virtutis est, omnes alios casus præter exceptuatos nominatim excludere, l. iuris ordinem, C. de iurisd. omn. Iud. Bart. in l. 3. §. cum Titio, ff. de adim. lega. Grat. cons. 69. in præsenti causa colum. 2. num. 9. lib. 2.

Declara sublimitationem, vt non procedat quando statutum excipiens aliquos

34 casus loqueretur † in materia iuris, & sic esset conforme cum iure commune; quia tunc cum non agat specificè derogare iuri, recipit omnes limitationes iuris; & per exceptionem unius casus non censetur excludere alios casus etiam exceptuatos à iure in illa materia, de qua loquitur statutum, sed cum casu à statuto expresse exceptuatio venient etiam similes a iure exceptuati, secus si statutum esset contrà, vel præter ius, ita Corset. sing. in ver. statutum incip. nota vnum dictum per tradditia ab Abb. in cap. ad audientiam, de Cler. non resid. vbi voluit, quod statutum priuans non residentes a fructibus, excipiendo duos casus, intelligitur nihilominus, vt etiā excipiat alios casus similes a iure in non residentibus exceptuatos, de quo tamē vide, quæ diximus, dum notauimus, quod statutum disponens in materia iuris recipit omnes declarationes, & intelligentias, prout ipsum ius, de quo in conclusione quod statuta sunt propriè, & strictè intelligenda, & quod statuta recipiunt interpretationem a iure communi.

35 Secundò. Sublimita, vt vera sit limitatio in his tantùm casib. † in quibus fauorabilia, & priuilegiata habent priuatum, proprium, & speciale priuilegium, nàm in alijs casibus generalis dispositio statuti omnes indistinctè comprehendet, cum priuilegium in vno casu concessum non possit, aut debeat priuilegiare quoad omnes alios, de quibus priuilegium non loquitur, nàm specialia, siue priuilegia non sunt multiplicanda, & amplianda, nec ad alios casus, nec ad alia in exemplum sunt trahenda l. quod uero, & l. ius singulare, ff. de legib. & quod dicitur, quod dispositio

gene-

generalis non includit casus priuilegiatos est vera, & verissima in se, idest quoad casus priuilegiatos, & in quibus conceditur a iure communi aliquod priuilegium, vt supra, sed ex mente etiam huiusmodi regulæ nō colligitur quod quoad alios casus non priuilegiatos, & in quibus non reperitur concessum priuilegium, debeat in vno priuilegiatus etiam in alijs priuilegiatus haberi, immò totum contrarium ex eadem regula percipitur, postquam ad casus priuilegiatos, & de casibus priuilegiatis illam sequentes illam firmant, & per consequens volunt, quod in his casibus, in quibus non adest priuilegium, & sic non reperiuntur priuilegiati, generalis dispositio non impediatur, quia tunc cessat in illis casibus impedimentum, siue causa impedimenti generalis dispositionis, quæ est priuilegium, quod dicti casus non habēt à iure, & per consequens debet cessare huiusmodi impedimenti effectus, vt dispositio generalis suum habeat locum, prout sic distinguendo nos docuit Bald. in l. omnes populi, nume. 101. vers. item nota ff. de iust. & iur. quem referendo sequitur Tiraq. de retract. consangu. d. §. 1. glos. 14. nume. 105. qui hanc partem comprobat, & tuetur a num. 96. vsque ad num. 108. ibique contrarijs rectè respondet, & hoc etiam modo distinguendo tenuit Dec. cons. 301. nume. 9. de mente Bald. in l. in fraudem, §. fin. ff. de testam. milit. & idem Dec. sic declarando dictum Salic. in d. l. fi. C. de iur. dot. ad quem omnes recurrunt consuluit cons. 5. num. 2. & 3. & cons. 536. numero 9. versic. 3. principaliter obstare videtur, vbi testatur, quod secundùm prædicta fuit iudicatum.

36 Hinc generaliter loquendo, dicimus statutum generale comprehendere † etiam minores, furiosos, mulieres, absentes, & similes, licèt aliquando in aliquibus casib. eis à iure concedatur aliqua prærogatiua; prout hoc voluit Alex. cons. 129. nu. 34. lib. 6. vbi testatur Bart. distinguentem inter casum lucri captandi, & damni euitandi in l. fin. C. in quib. caus. in integr. restit. non est nec communiter damnari, & hāc etiam communem opinionem contrà Bart. affirmat D. Odo. de rest. in integr. par. j. q. 4. artic. 7. nu. 48. & idem voluit Roma. sing. 816. tu audisti, vbi tamen limitat, nisi statutum puniret aliquid, quod de iure communi non esset punibile per tex. in c. 2. de delict. puer. & ibi in addit. alias limitationes reperies, & quòd lex, siue statutum generaliter loquens comprehendat etiam casus speciales, & prærogatiuas, qui tamen non sunt priuilegiati in illa materia, & in illo casu, de quo statutum loquitur tenuit Cagnol. in l. j. nu. 16. ff. de reg. iur. vbi testatur hanc opinionem esse communem apud Doct. & illum sequitur Mant. cons. 289. circa fin.

37 Secundò Limita quando quis, intelligendo statutū generaliter, indebitè † damnum pateretur, nam statuta generaliter loquentia restringuntur, nè quis damnum indebitè sentiat Crauet. cons. 221. num. 5. lib. 2. glos. Bart. & alij in l. fi. §. in computatione, C. de iur. delibe. Dec. in cons. 356. colum. 2. num. 4. vbi de communi testatur, & cons. 174. in fine, & cons. 74. in fine, Aret. cons. 132. colum. fin. vers. præterea not. in l. 2. C. de noxal. l. adigere, §. quamuis, ff. de iur. patron. l. quamuis, ff. de in ius voc. Doct. & præcipuè Bart. & Crot. in d. l. omnes populi in materia interpretationum Thom. Doui. cons. 200. nu. 1. Ias. in d. l. non dubium num. 35. vbi etiam Bart.

38 C. de leg. dicens, quod potius statuta sunt interpretanda, vt nihil † operētur, quàm quod quis indebitè damnum patiatur; & idem tenet Crauet. cons. 3. nu. 3. & cōs. 33. num. 9. Riminal. cons. 125. num. 14. lib. 1. Alexand. cons. 101. num. 15. & consil. 13. num. 16. volum. 3. Decia. resp. 13. num. 11. volum. 3. Gabr. cons. 8. nu. 10. lib. 1. Imol.

& Castren.in l.4.§.prætor ff.de damn.infect.Ruin.cons.138.num.15. lib.3. Socin.
Iun.cons.1.num.131.lib 1.Bursat.cons.165. nu.8.volum.2. Menoch. cons.1. nu.4.
lib.1.Ang.cons.281.colum.1.& cons.116.in fi.vbi dixit, quod illa verba in omnibus,& per omnia,restringũtur, ne quis indebitè damnum patiatur Abb. cons.100.
colum.2.& melius cons.44 colum 2.& cons.64.colum.pen.lib.1.Imol.in l.fi.col.6.
sub ver.item secundi ff.de conditio.institut. Simon de Præt. lib.2. de interpret.vlt.
volunt.in fi.volum.1.num 27.solut.3. & nos in Conclusione quod statuta sunt strictè,& propriè intelligenda in ampliationibus, vbi vide.

39 Amplia, vt idem erit, quando quis indebitè † ad lucrum admitteretur, vel non
admitteretur, tunc enim generalis dispositio statuti generaliter nõ debet intelligi,
ita Crauet.cons.70.num.16. per tex.in l.Marcellus in princ. vbi Ias. in quarto not.
ff.ad Trebell.Abb.d.cons.44.Simon de Præt.vbi supra alleg.Imol.in d.l.fin. col.6.
sub versic.item secundo, ff.de cond.instit. Bart. in dicta lege non dubium colum.3.
C.de leg. Doct.in cap.cum dilectus,& in cap.ad audientiam, vbi præcipuè Ioan. de
Imol.de Cler.non resid.glos. & Doct.in d.l. fin.§. in computatione super ver. confundantur in fi.C.de iur.deliber. vbi etiam Bart.Bald.& alij Doct.in l.vt gradatim
§. & si lege ff.de muner.& honor.& in d.l.adigere,§.quamuis, ff. de iur. patr. Euerard.latè in sua centur.in loco a ratione legis num.6.& 7.Riminal. cons.588. nu.5.
lib.3.Alexan.cons.185.num.34.volum.2 Hieron.Gabr.cons.8.nu.10.lib.1.& vide
in dicta Conclusione quod statuta sunt strictè intelligenda.

40 Tertiò. Limita propter personæ † maiorem excellentiam, l.sed, & reprobari, §.
amplius, vers.valde tamen, ff.de excus.tut. vbi à lege generaliter dicente, quod alibi
exercens artem legendi, quàm in loco originis, non excusatur ab onere tutelæ in
loco originis, excipitur valde excellens, quoniam ille etiam alibi docens, in loco
originis ab oneribus immunitatem habebit facit tex.in l.si cum dies, §.aliter, ff.de
41 arbitr. vbi lex generaliter dicens, quod arbiter † extra locum compromissi nõ possit sententiam ferre, ita restringitur, vt non comprehendat arbitrum dignitatis, vel
præminentiæ excellentis, quoniam ille extrà locum pronuntiare poterit si modo
litigatores facilè eo loci conuenire possint, facit tex. in c. statuimus. §. his omnibus
42 auctoritatibus distinct.61.vbi Canon prohibens Laicum eligi in Episcopum, † ita
restringitur, vt non comprehendatur Laicus, qui singulari vitæ dignitate resplendet confert tex.in l.2.C.de senten.ex breui.vel recit.& cap.fin.de re iud.ubi lex ge-
43 neraliter dicens, iudicem non posse † sententiam legere per alium, ita restringitur,
vt non comprehendat eum, qui excellenti dignitate pollet, vt est Episcopus, & facit tex. in cap.vbi periculum de senten. excomm.in sexto cum alijs, quæ ad hoc allegat Roma.in d.l.si verò,§.de viro, ff.solut.matrim.nu.20. qui subiungit, quod licèt contrà ista omnia faciat cap.innotuit de electio. & cap. de multa in fi. de præb.
tamen illa iura non obstant, quominus talis excellentiæ dignitas,& prærogatiua sit
iusta causa dispensandi contrà statutum generaliter disponens, & faciunt quæ infrà dicemus de gradu personæ, & ea quæ ad hoc latè prosequitur Io. Corras. in suo
tract.de iur.ciuil.in art.redig.par.4.cap.18.

44 Quartò. Limita propter personæ † vilitatem, quæ facit, quod in generali dispositione aliquis vilis non comprehendatur, sed quod a generalitate recedamus, vt si
extaret statutum generaliter prohibens, mulierem capi posse, non comprehenderet
45 personam mulieris, † quæ in vilitate vitæ esset constituta propter meretricium, de

quo

quo est doctrina Bald. in l. consentaneum, C. quomod. & quand. iud. facit, l. sed, etsi
46 vnius §. filio, ff. de iniur. vbi lex generaliter dicens, quod pater † cōtradicente filio, remittere pôt iniuriam illatā filio, ita restringitur, vt non comprehendat patrē, qui vitæ vilitate sordescit, conuenit tex. in l. si cum dotē, ff. de procur. l si Lenones, C. de Episc. aud. l. Senatoris filia, ff. de rit. nupt. l. 2. & l. si patrona, ff. eo. tit. l. 2. vers. etsi persona, C. vt inter cert. temp. Io. Andr. in addit. ad speculat. in rubr. de iniur. & damn. dat. Roma. in d. §. de viro nu. 22. Socin. reg. 284. vers. 2. fallit Corras. vbi sup. c. 19.
47 Quintò. Limita propter rei † paruitatē, vt si statutum puniat certa pœna vulnerantem, generaliter non intelligetur de vulnusculo, ita Bertazzol. cons. crimin. 85. num. 29. lib. 1. Cataldin. cons. 22 num. 12. inter consil. crim. diuers. lib. 2. vbi etiam Asin. cons. 114. num. 24 & seq. idem Bertazzol cons. 184. num. 10. eod. lib. 1. Marsil. consil. 80. num. 1. Ang. Aret. in tract. malef. in ver. vna alia percussione vers. quæro statutum punit vulnus cum alijs tradditis per Petr. Plaz. in suo Epitom. delict. c. 13.
48 num. 2. & facit quod dicitur, quod de minimis † non curat Prætor, nec habentur in consideratione, de quo latè per Tiraq. in tract. de reb. exigu. & per Corset. in tract. de minim. facit l. decurio fortunam, C. de decur. lib. 10. l. mediterranorū, C. de ann. trib. eo. lib. l. 2. §. quod si penitus ęgenis, & §. tractari, ff. ad Tertull. l. Senatus, § Marcellus, ff. de leg. 1. l. 1. circa fin. ff. de ventr. inspic. l. 1. §. proinde ff. de ædilict. ædict. l. quæsitū, §. potest, ff de re iudic. l. 1. §. quod si vulnerati, ff. ad Sillanian. & conuenit
49 quia parum, † & nihil æquiparatur c. licet causam, §. quanquam in ver. nulla, uel modica de probatio. Instit. ad leg. Falcid. in princip. in uer. pro nullo, aut minimo, vnde Rom. sing. 334. incip. hodie quidā dixit, quod statutū prohibens generaliter
50 alienare domum in Forensem † non habet locum in parua domo per d. l. Senatus §. Marcellus, ff. de leg. 1. vbi hoc idem sentit Angel. & Alex. Imol. & Ias. in l. sciendum num. 10. ff. qui satisd. cog. & add. ad Roma d. sing. 334. Bald. in l. fin. C. de ædilict. actio. nu. 3. & 4. ubi dixit, quod si per statutum Sindici tenentur denuntiare per-
51 cussiones, † nō tenentur denuntiare, vbi est leuis cutis scissura, ubi etiam inquit pro
52 uitijs † paruis non dari redhibitoriam l. cui dens abest, ff. de ædilict. ædict. & uulnusculum modicum nullum habet in se delictum, & si de uulnere facto in platea esset
53 pœna manus, † pro uulnusculo non imponeretur tàm atrox pœna, quia modica alteratio non denominat infirmitates l. qui clauum, §. fin. ff. de ędilict. ædict. & idem Bald. in l. si quis in hoc genus, C de Episc. & Cler. in fi. dixit, quod statutum, uel lex puniens offendentem clericum comprehendit solùm offendentem grauiter, & inferentem atrocem iniuriam, non autem leuem, hinc Canon. si quis suadente diabolo
54 interpretatur, ut non habeat locum † in leui offensa, & percussione, ut per Abb. & alios in cap. peruenit, & c. cum illorum de sent. excomm. Nauar. in Manual. cap. 27. de excomm. pap. reser. non cont in bull cænę lap. alleg. 76 Card. cons. 43. & conuenit id quod dixit idem Marsil. d. cons. 80. num. 26. ubi uoluit, quod statutum loquēs de uulnere cum sanguinis effusione, non habet locum, nec est intelligēdum de uulnere, ex quo modicus sanguis effudit per glos. in d. c. cum illorum in uer. sanguinis effusione, & ibi scribēn. de sent. excomm. Socin. d. regu. 284. uers. 3. fallit facit, c. etsi
55 quæstiones de Simon. ubi per exigua quantitas † muneris Simoniam non inducit,
56 & l. unica, C. de ingrat. liber. ubi pro leui † offensa non ideo reuocatur filius in po-
57 testatem, & l. fin. C. de reuoc. donat. ubi nec pro leui offensa † donatio rescinditur l.
58 scio, ff. de in integr. restit. ubi nec pro minimo † damno minor restituitur, & c. terru-

las

59 las 12.q.2.ubi Prælatus res Ecclesiæ aliàs alienare prohibitus, † res modici præiudicij alienare potest, hanc limitationem secutus est Corras.loco citato cap.24.& facit quod dixit Ias.in d.l.sciendum nu.8.ff qui satisd cog. vbi denotauit, quod si statutum disponat, quod possidens † apothecam non possit tanquam suspectus personaliter capi, si tamen quis possidet minimam apothecam poterit non obstante statuto capi, sicut si extaret statutum, quod Forensis non possit † immobilia acquirere, tamen poterit acquirere vnam domunculam, vel vnam capanam, ita Imol. in d.l. Senatus, §. Marcellus, ff.de leg.1.per illum tex.& Bald. in c. si duo fratres de duob. fratr.de no.benefic.inuest.& etiam facit, quia si extaret statutum, quod debitor, uel creditor alicuius † non possit illi esse tutor cuius est debitor, vel creditor, si tamen debitum, vel creditum esset modicum poterit esse tutor glos.in authent.minoris debitor vbi Barto. & alij, C.qui dar. tut.post Barto. in l.si quis in pignore, §.fin.ff.de pignor.

60

61

62

63 Sextò. Limita propter personæ † gradum, & existimationem, vt si statutum dictaret, citationem posse fieri verbo, non est ita generaliter intelligendum, vt comprehendat etiam illum, qui est dignitatis illustris, quoniam citari debet in scriptis, ita Roma.d.l.si verò §.de viro, ff.solut.matrim.ad quod alleg.tex.in l.quoties, C.de dignit.lib.11.glos.in l.desertorem, § pœna militis, ff.de re milit.quæ dicit, quod iura mandantia aliquem suspendi debere occasione alicuius delicti, non sunt generaliter intelligenda, vt comprehendunt etiam qui sunt in gradu militiæ Decuriones, & similes, sed solùm plebeos, vt etiam patet in l.capitalium, §.non omnes, & §.2. & l.more, §.iste fere, ff.de pœn. facit tex.in l.quacunque, ff.de procurat.l.fi.C.de iniur. l.medicos, C.de profess.& med.lib.10.& l.ne quis, C.de aduoc.diuers.iud.c.dilecti de arbitr.l.fin.C.eod.cap.1.in fi.de offic.ord.in 6.cap.2.de offic.deleg. lib.6. l.mili-

64 tes, C.de quæstio.Socin.d.reg.284.vers.4.fallit, & facit quia licèt in causa † criminali non admittatur Procurator l.fin. §.1. ff.de public. iud. tamen propter personæ gradum in grauibus etiã criminalibus admitteretur, l.fin.C.de iniur.Grat.resp.71.

65 lib.2.responsor.num.2. vbi num.3.ampliat procedere in Clerico, † qui personæ Illustri æquiparatur, l.ad similitudinem cum ibi not.C.de Episc.& Cler. & in puncto tradit Socin.reg.322. septima fallen.qui secundùm Grat.d.resp.non habet contradicentem, & conferunt, quæ latè prosequitur Corras. vbi supra cap.18. qui ad hoc allegat casum cuiusdam Guelfi de Prato potestatis Bononiæ, qui sibi datum in custodia militem magni nominis, & probatæ existimationis, non iunctũ, nec in compedibus custodiuit, sed vrbem ei pro carcere etiam absque vadibus assignauit, & licèt miles ille postmodum arrepta fuga sibi consuluerit, tamen dictus Potestas fuit absolutus, neque enim qui est dignitatis, & gradus illustris, & integræ opinionis in ea causa uidetur, vt tàm arctè debeat custodiri, l.si a bonæ fidei, ff.de re ucnd.

66 Septimò. Limita ratione elegantiæ, & bonitatis † intellectus alicuius personæ, ad quam non ideò extenditur statutum generaliter mandans aliquid, vt si extaret statutum, circa præcedentiam personarum, quod mandaret Doctores præcedere Scholaribus, & mulctandos esse scholares talem honorem Doctoribus non deferentes, nàm non intelligetur de scholare optimi intellectus, & peritiæ respectu Do-

67 ctoris nomine, non autem effectu, quia Imperitio Doctori peritissimus † Scholaris etiam in honoribus, & conditionibus est præferendus, ut benè animaduertit glos. in l.j.C.de annon.ciu.lib.11.& hoc ualde notandũ, & menti tenendum, dicit Rom.

vbi

vbi ſupra num.26.ad propoſitum alleg.tex.in cap.multi 40.diſtinct. qui tex.dicit, qui peritus eſt honorem affert cathedræ,& illum ſibi attribuit, qui uerò imperitiſſimus iniuriam ſibi facit,& cathedræ,& ibidem idem Roma.ex not.doctr.Innoc.in
68 c.cum in cunctis de elect.nume.1. volentis, quod licèt non ordinandi † ſint parum ſcientes, ſi tamen ſit ſpes, quod poſsint proficere, promoueri poſſunt,colligit cum alijs doctoribus,quod tex.in l.nemini, C.de aduoc. diuerſ.& in l. magiſtros, C.de profeſſ.& medic.lib.10.uolentes neminem poſſe ad gradum doctoratus aſſumi,niſi ex facto diligenti examine repertus fuerit peritiſsimus,ita intelligi,ac reſtringi debeant,ut non complectatur parum ſciens,optimi tamen intellectus, adeò ut ſpes ſit de eo in futurum maioris peritiæ,nam ille poterit licitè promoueri, idem Felin. in rubr.de magiſtr.num.1.Imol.in clem.1.de ætat.& qualit. eandem limitationem ſecutus eſt Socin.ubi ſupra uerſ.5.fallit Corras ubi ſupra cap.18.
69 Octauò. Limita ratione pacis † inducendæ, uel cõſeruandæ,cuius reſpectu receditur a generalitate diſpoſitionis Socin.d.reg.284.uerſic.6.fallit,facit quod not.Io. Andr.in reg.actus legitimi de reg.iur in ſexto, Roma. d.§. de viro nu.27. allegans adhoc tex.quem dicit notabilem in cap.2.de deſponſat.impub.& alium tex.ſing.in cap.1.§.ſi quis hominem de pac.tenen.in vſib.feud.
70 Nonò. Limita ratione euitandi † ſcandali, propter quam non erit ſtandũ in generalitate diſpoſitionis,& ſtatuti, ſed ab ea recedi poterit, vt probatur in l. qui cędẽ ff.ad l.Cornel.de ſicar.& l.filio exhæredato, §.quod tamen ff. de iniuſt. nupt. cap.ſi
71 quando de reſcript. ex quibus in effectu colligitur legem mãdantem † ſuſpendi ex aliquibus cauſis ſententiæ executionem, ita reſtringi, vt non extendatur ad caſum, quo executionis dilatione generaretur ſcandalum quoniam illa debet accelerari Roma.vbi ſupra num.28.& conueniunt ea, quæ ſparſim diximus in.Concluſione, ſtatuta eſſe ſtrictè interpretanda, & facit tex.in cap.vt conſtitueretur diſtinctio. 50. vbi dicitur eſſe iuris ſeueritati detrahendum, cum ex eius obſeruatione contigere poteſt grauis ſcandali generatio.& facit, quod non eſt ſtandum generalitati diſpoſitionis, quando propter ſuſpitionem futuri mali deſideratur celeritas per l. ſi quis officium, §.fin.de rit.nupt.l.oratione, §.fin.ff.eod.in ratione ſui, nàm cum periculoſum ſit, vt experientia docet, morari in tradendo filiam nuptui, & ſuſpicari probabiliter poſsit de futuro malo, ideò nimirùm ſi iura volẽtia officialem in prouincia, cui præeſt,non poſſe pręſtare conſenſum liberis, vt ibi contrahant,reſtringantur, vt non procedant ratione ſupradicta quando ipſe conſentire quærit filiæ in ea nubere volenti ſic I.C.Paul.in d.l.ſi quis officium,§.fin.ſimiliter eadem,& conſimili ratione reſpondet in d.l.oratione, §.ſi. ubi iura volentia in matrimonio aſſenſum patris, & aui requiri,ita reſtringuntur, vt non procedant quando tractatur de matrimonio fœminæ,quæ caſu ſufficit conſenſus aui,idq; ea ratione,de qua per gloſ.ibidem,ne ſcilicet ex requiſitione conſenſus multorum,& diſſenſione,quæ inter eos poſſet generari, dilataretur matrimonium cum periculo ſcandali,& quod propter ſcandalũ euitandum permittantur ea, quæ alias non permitterentur dixit Decia. reſpon. 14. num.22.lib.3.per tex.in cap.quoniam de iur.patron.Oldrad. conſ.95. in fi. colum. penult.cap.authoritate 15.q.6.Abb & Aretin.in c.ex parte de teſtib. idem Decian. reſp.63.num.9.eod.lib.
72 Et ad noſtrum propoſitum ſcito, quod ſcandalum † dicitur, dictum, vel factum minus rectè præbens occaſionem ruinæ, ita Hoſtien.in ſumma de pæn.& remiſs. §. pen.

pen. verſ. eſt autem ſcandalum cum alijs adductis per Decian. reſp. 8 num. 52. lib. 1.
73 de quo vide, quæ latiſsimè ſcribit Felin. qui 33. ſpecialia † ponit ob euitanda ſcandala in cap. 2. de præſcriptio.

74 Decimò. Limita quando periculum eſſet † in mora, quo caſu receditur à generalitate, de qua in ſtatuto, & diſpoſitione, vt ſi extaret ſtatutum, quod tempore feriarum ob vtilitatē hominum inuitis partibus Iudex non poſſit cognoſcere non extenditur talis generalitas ad caſum, quo mora eſſet periculum allatura. Nam non obſtante tali ſtatuto Iudex procedere poſſet in tali caſu moram non patiente, ut ex cauſa alimentorum, ita voluit I. C. in eadem ff. de fer. nam venter non patitur dilationem, ſeu moram Surd. poſt alios ſuo tract. de aliment. tit. 8. q. 37. num. 9. quod eſt verum vbi debentur alimenta præſentia, vel futura; nam ubi agitur de præteritis alimentis cauſa non deſiderat celeritatem, nec mora periculum eſt allatura, vt patet ad ſenſum, & tradit idem Surd. d. tract. tit. 8. priuileg. 2. ferè per tot. & maximè ſub num. 14. & tenuit Roma. in d. §. de viro num. 71. per tex. in l. de pupillo, §. ſi quis riuos, ff. de oper. nou. nuntiatio. l. ſi quis ex ſignatoribus verſ. etſi fortè, ff. quemadm. teſtamen. aper. l. Ariſto cum ſeq. ff. de iur. deliber. & l. prohibere, ff. de acq. hæred. c. fin. de iudic. & facit, quod generaliter dicitur, quod quando periculum eſt in mora receditur a regulis ordinarijs, de quo per Doct. præcipuè Dec. in cap. dilecta ad fin. verſ. & hoc verum de confirm. vtil. vel inutil. & per Matſil. in l. 1. col. 40. C. de probatio. Mandoſ. ſuper reg. 31. quod commiſſio cauſarum q. 3. nu. 2. Decian. reſp. 14. numero 51. lib. 3. Socin. d. reg. 284 verſ. 7. fallit, & faciunt ea, quæ latè diximus de periculo moræ in Concluſione quod ſtatuta Laicorum non comprehendunt Clericos, &c.

75 XI. Limita propter inordinatam † promotionem, & ordinem non ſeruatum, vt
76 ſi extaret ſtatutum concedens priuilegium † generaliter Doctoribus, reſtringitur, vt non comprehendat Doctorem promotum per ſaltum, id eſt ſine ordine requiſito, ita Roma. in d. §. de uiro nu. 31. quod dicit not. contra illos Doctores, qui abſque
77 † examine requiſito, & velo leuato, promoti ſunt ad Doctoratus dignitatem per aliquem habentem auctoritatem, qui non gaudent prærogatiua doctorali, pro quo allegat tex. quem dicit ualde ſingularem in l. nemo cauerem, C. de aduoc. diuerſ. iud. & pro hoc faciunt dicta a Felin. in cap. per tuas num. 3. de maior. & obed. dum loquitur de Doctore creato ſine examine, qui præſumitur paruæ doctrinæ, vt per Bart. in l. profeſſores, C. de profeſſor lib. 10.

78 XII. Limita, ita ſuadente Reipublicæ † vtilitate, propter quam ſtatutum, & diſpoſitio generaliter loquens non debet generaliter intelligi, ſed reſtringitur, prout vtilitas Reipublicæ requirit iuxta ea, quæ diximus in cõcluſione quod ſtatuta ſunt ſtrictè interpretanda, & quod de duobus ſtatutis vltimum eſt attendendum, & quæ latè adduxit Andr. Gail. pract. obſeruat. lib. 2. obſeruat. 22. vbi quod multa ita utilitate Reipublicæ ſuadente permittuntur, quæ aliàs non concederentur, & facit tex. in l. potioris, C. de offic. rect. prouin. l. in prouinciali §. fin. ff. de nou. oper. nunciat. l. iubemus nullam, C. de ſacroſ. Eccleſ. l. iubemus, C. de nauic. non exon. lib. 10. c. non minus de immun. Eccleſ. Cephal. conſ. 55. num. 3. lib. 1. Rom. in d. §. de viro nu. 32. vbi latè Ruin. conſ. 9. num 6 volum. 5. Iaſ. in d. l. non dubium colum. 7. poſt mediũ, C. de leg. Dec. in l. ſi Ruffinus in fi. C. de teſtam. milit. & Bald. in d. l. iubemus; la j. num. 5. C. de ſacroſ. Eccleſ. relatus per Ruin. d. conſ. 9. inquit priuilegium generali-

ter

ter indultum non includere casum publicæ vtilitati contrarium,& verba generalia non includere casum,qui esset contrà libertatem Ecclesiæ, quæ libertas æquiparatur secundùm eum publicæ vtilitati, & idcircò in statuto prohibente vendi non subiectis non includuntur Ecclesiæ,de quo tamen nos alibi in Conclusione quod statuta Laicorum non comprehēdunt Clericos,& Bart.in l.cum ad præsens,C.de muri leg. lib.11. dixit quod in verbis generalibus statuti intelligitur excepta publica utilitas,sicuti econtra quando agitur de publica utilitate,verba generalia,quæ fiunt pro publico fauore non restringuntur, sed intelliguntur generaliter etiam quoad personas inhabiles,ita Ias.in l.1.num.13.C.de sacros.Eccles.per tex.in l.si quis graui,§.verum vers.hi quoque,vbi Bart.& alij,ff.ad Sillania.Bald.in l.1.& ibi Salicet.& Fulgos.C.de precibus Imper. offer. Ias.in l.1.§ nunciatio,ff.de oper.nou.nunciat.Euerar.in sua centur.in loco a ratio.legis stricta num. 11. & quod statutum propter publicam vtilitatem compræhendat etiam casum,qui non venit, nisi ex impropria verborum significatione tradit Cephal.cons.526.num.4.lib.4.

79 XIII. Limita, quod verba generalia † statuti generaliter semper restringuntur ad id, quod rationis est,ita Ias.in d.l.non dubium num.36.C.de leg.Felin.in d.cap.solitæ in secunda columna de maior.& obed.Bald.in authent.ingressi, C. de sacros.Eccles.Euerard.in sua centur.in loco ab absurdo num.6. Alexand.cons.85.num.11.lib.4.Bart.in d.l.omnes populi in tertia,& sexta quæst.princ.& in versic.iuxtà præmissa quæro Alciat.resp.358 vers.3.quia Socin.cons.64.colum.pennl.& cons.121.num.5.lib.1.facit quod dixit idem Bald.in cap.1.in sexta colum. de constitut.quod omnia statuta recipiunt interpretationem per punctum rationis, nàm licèt statuta regulariter sint stricti iuris,& sterilia tanquam mulæ fœtum nō recipientes, nec parientes, recipiunt tamen interpretationem per punctum rationis, a qua regulantur Rip.resp.suo 5.tit.de iur.gent.& ciui.num.13.Bertazzol.cons.175.volum.1.nu.13.& ideò statutum quantumcunque generaliter disponens de præscriptione, tamen
80 semper intelligitur interueniente † bona fide Abb.cons.77. in quæst. quæ ad præsens colum.4.lib.2.quem sequitur Ias.vbi supra num.36.vbi subiungit, quod ideò
81 statutum puniens † homicidium committentem, intelligitur tamen, nisi habuerit iustam causam de mente Alexan. cons 144. post redditum volum.2. sicut statutum generaliter puniens homicidium intelligitur de homicidio cum dolo, aliàs homicidium casuale commissum sine dolo non debet ita puniri tex. est quem meliorem de iure appellat Ias.vbi supra in l.cum autem,§.excipitur; il primo in vers.capitale ff.de ædilit.ædict & in l.1.ubi idem Ias & prius Ang.& Castren. ff.de leg. & quod statuta debent taliter interpretari, quod contineant rationabilem sensum, & quod habeant sanum intellectum, ita vt a sapiente reprehendi non possint voluit Rolan. à Val.cons.72.num.42.lib.3.Socin.Sen.cons.64.colum.penul.& cons.121.num.5.volum.1.Menoch cons.133.num.6.volum.2.Riminal.cons.15.num.110.& sequ.volum.1.Cephal.cons.765.num.35.lib.5.idem sensit Crauet. cons.3.nu.3.vbi ait, quod verba legis,vel statuti generalia restringuntur ad id,quod rationis est, & quod statutum possit restringi etiam ab homine ob aliquam rationabilem causam tradit Bald.in l.1.in fine, C.de fid.instrum.Ias.in l.quodcunque de verb.oblig.& in d.l.3.§.1.ff.de nou.oper.nunciat.Hieron.Gabr.cons.8.num.11.lib.1.& faciunt quæ infrà dicemus nominatim de absurdo euitando.

82 XIIII. Limita ratione loci, † in quo quis reperitur, vtputa si ex statuto caueretur

generaliter, quod lite contestata non possit reus discedere à loco iudicij absque eo quod constituat procuratorem, debet tamen ita restringi, vt non extendatur ad casum, in quo quis in illo loco, quo est, non potest reperire idoneum procuratorem, de quo est tex. in l. idemque ff. pro socio, & probatur limitatio ex l. rescripta, ff. de milit. testam. vbi patet legem generaliter arctãtem quemlibet paganum ad confectionem testamenti solemniter, ita restringi, vt non extendatur ad casum, in quo quis esset decedens, in loco hostili, quoniam ibi militari iure quomodo vult, & quomodo potest testabitur facit tex. in c. licet de pœn. ubi Innoc. & Hostien. Socin. d. reg. 284. vers. fallit 10. Roma. in d. §. de viro nume. 33. vbi multa ad propositum cõgerit, & quod ex loci qualitate a generalitate dispositionis recedatur dixit Corras. vbi supra cap. 26. ex quo infertur, quod stante statuto, quod filiusfamilias in iudicio esse non possit, prout est de iure communi l. fin. §. necessitate, C. de bon. quæ liber. si tamen reperietur in loco a quo pater esset absens agere non prohibetur l. si longius, §. fin. ff. de iudic.

83 XV. Limita propter sterilitatem, & tenuitatem † rei, vt si extaret statutum generaliter mandans colonum intrà quinquennium non posse culturam agri, quem ad colendum conduxit, deserere, restringetur, vt non comprehendat casum, quando ager sterilis effectus fuisset, quoniam tunc deserere posset ita Bart. in l. 2. C. de agric. & censit. lib. 11. quem sequitur Roma. vbi supra num. 34. cum declaratione, nisi esset colonus Reipublicæ habens non solùm agros steriles, sed & alios remanentes fertiles, quoniam tunc non potest deserere steriles, nisi relinquat etiam fertiles, vt est tex. in l. qui vtilia, C. de omn. agr. desert. lib. 11. licèt hoc posset facere colonus priuati per legem primam, §. vniuersi, C. de fund. patrimon. eod. lib. facit tex. in cap. cæterum de donat. Socin vbi supra vers. fallit 10. Corras. vbi supra cap. 24. & tunc sterilitas dicetur contingere, cum tàm modici fructus percepti sunt, vt soluta pensione colonus in dimidia iusti prçcij, reperiatur læsus Bart. in l. licèt C. locati Abb. in c. 3. eod. tit. vel is fundus sterilis dicetur, ex quo deducto culturæ impendio nihil superest l. mediterraneæ, C. de anno. & trib. lib. 10. quod nota.

84 XVI. Limita propter malam personæ † qualitatem, vt si extaret statutum, prout extat Ianuæ sub rub. de domibus ad pensio. locat. non aufer. &c. mandans generali-
85 ter conductorem † infrà tempus conductionis non posse expelli a re conducta, non adeò operaretur illius generalitas, quin deberet restringi, vt non comprehenderet illum, qui in re conducta malè versaretur, ille enim repelli posset, tali statuto nõ obstante, & hoc per tex. in l. ædem C. locati, & in cap. propter sterilitatem eod. tit. quos adhoc ponderat, & adducit Roma. in d. §. de viro nu. 35. & ita tenet nouissimè Carrot. in suo tract. locati, & conducti par. 2. tit. de recusat. nu. 15. vbi perbellè explicat quomodo, & quando istud procedat, & facit tex. in authen. qui rem, C. de sacros. Eccles. l. fin. ff. si a par. quis fuer. man. l. si conuenerit, ff. pro socio, vbi patet legem gene-
86 raliter dicentem conuentiones † esse seruandas, non extendi ad illum, cum quo societas est contracta, & rixosus postea reperitur, quoniam propter hoc potest implorari societatis separatio facit tex. in cap. litteras de restit. spol. vbi licèt vir ab vxore generaliter separari non possit, tamen si vir est erga illam nimis seuerus, separabitur quoad habitationem, & torũ, & facit tex. in l. nullus, C. de pal. sacr. largit. lib. 12. vbi patet legem generaliter dicentem cuicunque liberum esse aditum pro officio supplicandi, non extenditur ad Thesaurarium, qui ratione commissæ culpæ ab eo officio

officio est remotus, ille enim ad idem, seu ad aliud officium non permittitur aspirare, nisi ex certa scientia Principis l. si quis C. de cohor. Princip. lib. 12. & l. si aliquid C. de suscept. & arcan. lib. 10. & in authent. de armis ad finem.

87 XVII. Limita, vt inimicitia † faciat discedere a generalitate statuti, vt si per illud disponeretur, quod in causa enormissimi criminis, vtputà læsæ maiestatis, deberent admitti in testes, & accusatores aliàs illegitimi, & inhabiles, non per hoc extenderetur, & intelligeretur, vt comprahenderet etiam inimicos accusati, immò tales censerentur excepti, vt habetur in cap. per tuas; il primò, de Simon. & hoc notat singulariter Bart. in l. in quæstionibus, ff. ad leg. Iul. maiest. & sequitur Roma. ubi supra num. 37. cum alijs ibi per eum Corras. ubi supra cap. 22. Marsil. cons. 65. nu. 20. Ang. in l. famosi, ff. ad leg. Iul. maiest. Gomez. variar. resol. tom. 3. tit. de prob. delict. cap. 12. num. 14. Clar. in pract. §. fin. quæst. 24. versic. item quarto Rolan. consil. 95. num. 26. volum. 4. & alibi passim, & cõmuniter tradunt Doct. & nouissimè Farinac. tit. de accusat. quæst. 12. num. 39. & 40. nemine, quem viderit, discrepante, ut ibidẽ ipse inquit, & ubi ampliat etiam procedere in notorijs ex Roma. cons. 324. & Alex. cons. 125. volum. 4 & etiam quod inimicus inimicitia capitali, qui esset de recenti reconciliatus, repellitur ab accusando, & testificando, vt de inimico recõciliato de recenti communem opinionem esse testatur Felin. in cap. cum oportet nu. 10. & 12. de accusat. Couar. pract. quæst. q. 18. num. 13. Plot. in repet. l. si quando num. 880. C. vnde vi, sic distinguendo tradit Farinac. ubi supra num. 41. & 42. & quod adhoc vt inimicus repellatur ab accusando, & testificando debeat esse inimicitia capitalis, & non leuis communem attestati sunt Ang. de malefic. in ver. ad querelam, & adden. ad eum, & alij relati per eundem Farinac. loco relato num. 45. & 46. quicquid tamẽ sit in crimine hæresis, in quo inimicus ad accusandum admittitur, & in casibus, in quibus inimicus suam, vel suorum iniuriam prosequi potest, nàm tunc licèt repellantur à testimonio, admittuntur tamen ad accusandum Farinac. d. q. 12. nume. 39. & 40. ad quem recurre, quia ampliat, & limitat, & declarat.

88 XVIII. Limita propter affinitatem † personarum, vt si per statutum pari pœna punirentur generaliter receptatores delinquentis, & ipse delinquens, non intelligeretur de receptante affinem, ratione enim affinitatis inducitur diminutio pœnæ ita dixit Roma. in d. §. de viro nume. 39. per ea quæ not. in l. fin. ff. de receptator. & præcipuè per Bart. quem refert, & sequitur Alexan. cons. 144. in fi. volum. 2. Tiraq. de pæn. caus. 22. in fi. quod dicit etiam sensisse Paul. de Castr. in l. si vnquam, C. de

89 reuocan. donat. & faceret si extaret statutum, quod Aduocatus † Fisci non posset aduersus Fiscum postulare iuxtà l. 2. C. de aduoc. diuers. iud. l. 1. & 2. C. de aduoc. Fisc. causam tamen suam, vel suorum agere non prohibetur l. pen. ff. de postuland. & sicut ægritudo propria citatum nõ comparentem excusat à contumacia l. quæsitum, ff. de re iud. ita suorum infirmitas excusabit c. communis filius vbi glos. 23. distinct. quod nota pro statuto de contumacibus, & tradit Foler. in pract. crimin. Canonica cap. 10. in ver. non comparentes contumaces reputantur sub num. 51. quem refert, & sequitur Farinac. tit. de inquisit. q. 10. num. 53. in fine.

90 XIX. Limita propter paritatem † gradus, & affectionis, vt si extaret statutum, quod non possit dari pro suo confidente in casu compromissi, vel iudicij, vel æstimationis, & similium aliquis consanguineus litigantium, non habet locum quando daretur consanguineus, qui esset pariter consanguineus amborum litigantium

arg.not.per glos. in cap. postremò de appellat. vbi dicitur iura dicentia consangui-
91 neum † iudicem recusari posse ratione suspictionis per aliam partem, non extēdi ad
casum, quo Iudex esset pariter litigantium consanguineus, quoniam tunc affectio-
nis, & gradus ratio aequalis omnes suspictionem excludit, ad idem est glo. in cap. 1.
92 3 q. 1. vbi lex generaliter remouens † consanguineū à ferendo testimonio pro con-
sanguineo ratione suspictionis non extenditur ad casum, quo ipse cōsanguineus est
pariter ipsorum litigantium consanguineus Bart. in l. qui testamento, ff. de testib. &
latè D. Ioseph. Mascard. frater meus de probatio. vol. 1. conclus. 408. nume. 21. & in
93 conclus. 68. num. 7. quod nota pro statuto Ianuae † de decretis lib. 1. capit. 1. §. in ijs
quae per Senatum, in quo prohibentur in Senatu adesse agnati, cognati, & affines li-
tigantium, dum aliquid per Senatum Serenissimum in causa prouidetur, vt non in-
telligatur de his Illustrissimis Senatoribus, qui vnicuiq; parti aequè cognati, agna-
ti, & affines sunt, dum tamen non dissimili amore ambas partes prosequantur, aut
aliàs particulare aliquod interesse, aut principaliter, aut secundariò illos vni potius,
quàm aliae parti propensos reddat, de quo stabitur arbitrio Serenissimi Senatus, nisi
partes aliud considerabile expresè in contrarium allegarent, & opponerent, tunc
enim ipsis, quae sua facta norunt, & generalitati, statuti standum esse arbitrarer.

94 XX. Limita propter aequalem † aequitatem, & bonitatem, seu sufficientiam, vt si
statutum mandaret, quod Medicus publicè conductus a Ciuitate deberet per se cu-
rare, nec alium posset substituere, non intelligeretur in casu, in quo substitueret Me-
dicum in qualitate, bonitate, ac sufficientia parem arg. tex. in l. pen. ad fi. C. de agen.
in reb. lib. 12. & l. si quis ex corpore, C. de murilegul. lib. 11. vbi patet regulam di-
centem non posse quem, cuius industria est electa, alium substituere non extendi ad
casum, quo quis vellet substituere alium in qualitate, & bonitate parē, & ita arguit
Roma. in d. §. de viro num. 41. cum alijs ibi per eum, quod nota pro Magn. D. meo
95 Iacobo Iuano Medico electo a nostra Vniuersitate, si tamen alius aequè idoneus, &
& suae eximiae bonitati, & excellentiae similis reperiri potest.

96 XXI. Limita, vt lex, siue statutum generaliter restringatur † propter probabilē
97 metus suspictionem, vt si statutum generaliter mandaret, intimationem † sententię
debere fieri personaliter, vel ad domum propriam illius, contrà quem fuit lata, non
per hoc excludetur, quod si propter iustum metum intimatio, aut personaliter, aut
ad domum fieri non poterit, non valeat, si facta erit alio in loco idoneo, ex quo ve-
risimiliter ad victi notitiam possit intimatio deuenire arg. tex. in cap. statuimus de
offic. deleg. & in clem. causam versic. si propter appellati de elect. c. vbi periculum,
§. porrò de elect. lib. 6. clem. 1. de for. compet. & facit quod dicitur id pro facto ac-
cipi, quo quisq; aliquem perhorrescit, quominus faciat, de quo in l. 1. §. sed, & Ari-
sto ff. quod vi aut clàm.

98 XXII. Limita propter potentem † clausulam positam, vel in priuilegio, vel in
aliqua concessione, cui per statuta generalia derogantia non censetur praeiudicatū,
de quibus casibus, vide Roma. vbi supra nume. 45. vbi exemplificat multis modis,
& praecipuè vbi priuilegia, vel fuerunt confirmata iuramento, vel transiuerunt in
contractum remuneratorium, vel sunt concessa ad pias causas, & similia.

99 XXIII. Limita propter personarum † paupertatem, vt si extaret statutum, prout
100 extat Sarzanae, quod de bonis Cōmunis non possit † donari, remitti, &c. nihilomi-
nus si tractetur de donando, vel remittendo aliquid pauperi, donatio, & remissio va-
lebit,

lebit, prout quotidie obseruatur in practica in præsenti Ciuitate Sarzanæ erogando ælemosinas maximè pro maritandis puellis non obstāte tali statuto arg. tex. vbi glos. sing. in l. omnes la prima, C. de anno. & trib. lib. 10. gl. in cap. in primis 2. q. 1. l. illicitas ad fi. de offic. Præsid. l. Iudices, C. de Episcop. aud. l. tām demū nii, C. eod tit. c. charitatem 12. q. 2. quod adeò verum existimo, vt periniquum putarem aliter tenere, impedire enim subuentionem pauperum, esset contra Euangelium, quod nota pro illis, qui contrà dictum statutum nō sunt ausi facere in beneficium pauperū, timentes magis imprudenter inobseruantiam legis humanæ, quàm piè amātes obseruantiam legis diuinæ, quorum delicta miseratio Dei clementer absoluat, & ad
101 prædicta facit, quia quanquam in delictis † non omninò præbeat paupertas excusationem cap. quoniam de Simon. & proinde non sit ignoscēdum mulieri, quę paupertatis velamento se turpem vitam egisse profitetur l. palam §. 1. ff. de rit. nupt. mitius tamen cum illo agitur, qui vrgente fame, aut alia necessitate nonnihil prohibi-
102 tum admisit cap. si quis propter de furt. & paupertatem multa contra † iuris, & cuiuslibet dispositionis regulas inducere testatur Tiraq. de pæn. caus. 32. cum seq. vbi etiam affirmat a multis alioquin prohibitis excusare, vt ibi per eum latè, quod nota pro nostro statuto Sarzanæ de pæn. furt. vt scias defendere aliquem ægenum furtū aliquod fame sic cogente facientem. Nàm si quod non est licitum in lege, necessi-
103 tas † facit licitum c. quod non est de reg. iur. in sexto, vbi glos. item inculpabile est iudicandum quod necessitas intulit cap. ad limina 30. q. 1. & c. 1. 34. q. 1. fames quæ inter necessitates primum locum sibi vindicat excusabit furtum committentem. Sed prædicta intellige cum grano salis, ne sub specie necessitatis indifferenter nedum defendas, sed etiam præbeas aditum quibuscunque ad furandum contrà conscientiam.
104 XXIIII. Limita propter variationem, seu mutationem † qualitatis, & illius def-
105 ficiētiam in aliqua re, vel persona, vt si statutum, siue lex generaliter dictaret, † Iusdicentem, vel Medicum ab aliqua vniuersitate conductum, vel artificem, & Prælatum ab officio non debere amoueri, non extenditur ad casum, quo qualitas in eis varietur, vtputa quia de diligente efficitur quis negligens, nàm tunc licitè amoueri possunt arg. l. si quos C. de offic. Præfect. Prætr. & l. milites, ff. de custo. reor. cum alijs, de quibus per Roma. d. §. de viro nume. 52. Et si extaret statutum, seu lex generali-
106 ter mandans fideiussores semel datos † volenti amplius non posse improbari, non ideò habebit locum variata qualitate in aliquo fideiussore a principio pro idoneo reperto, ut quia efficiatur ex diuite inops inopinatæ fortunæ impetu arg. l. si ab arbitrio, ff. qui satisd. cog. & in l. si is a quo §. fi. cum l. seq. ff. ut in poss. leg. quod facit etiā pro statuto mandante Tabellionem tanquam seruū publicum omnibus in his quæ ad sui exercitium spectent inseruire debere, quod non seruabitur, si varietur in il-
107 lo † qualitas, veluti si efficiatur Doctor, quo casu non poterit ad officium exercendum pro aliquo compelli, nisi in causa hæresis l. vniuersos, C. de decur. lib. 10. c. sicut ne Cler. vel Monac. c. vt officium, §. ad scribendam de hæret. lib. 6. facit l. liberto §. largius, ff. de ann. leg. l. cum quis in princip. ff. de solutio. l. si cum Cornelius ad fin. ff. de confirm. tut. c. si clericus pauper de præben. lib. 6.
108 XXV. Limita propter absentiam, vel aliud impedimentum † personę requisitę, vt si statutum in contractibus minorum, patre carente, requirat consensum matris, & duorū propinquorum consanguineorum, nihilominus si contractus fuerit factus

absque

absque consensu matris, eò quia erat absens, vel adeò impedita quod non poterat consensum præstare, valebit, quia statutum etiamsi generaliter loquatur, debet tamen intelligi de possibili, & sic si mater consensum præstare posset, vel esset præsens ita Bald in l.in conventione vers.aduerte dicitur, C.de nupt.num.30. pro quo facit quod not.Bart.in l.si cum dotem, §.eo autem tempore nu.3. vers. aut pater non potest esse præsens, ff.solut.matrim. Bald.in l.transactionem, C.de transactio.in fine, &
109 in l.turpia.§.1.ff.de leg.1.vbi dicit, quod si statutum requirat consensum † propinquorum in contractu mulieri, si propinqui erant absentes tẽpore contractus in longinquis partibus poterit mulier sine eis contrahere per l.nullam in princ. ff.de cód. & demonstr.& pro limitatione facit, quod etiam supra diximus de filio, qui poterit esse in iudicio absque patris consensu, si pater esset absens per text.in d.l.si longius, §.si filius, ff.de iud.& d.l.si filiusfamilias viaticum, ff.si cert. pet. quod nota pro nostro statuto requirente consensum patris, mariti, & propinquorum in contractibus minorum & mulierum.

110 XXVI. Limita propter rei † euidentiam, & notorietatem, vt si extaret statutum, quod generaliter permitteret beneficium appellationis, non tamen esset intelligendum in casu, quo quis ex delicto notorio, vel notorio debito esset damnatus, ita probat in simili tex.in cap.cum speciali §.porrò, & c.consuluit de appellatio. c. Roma. eod.tit.in sexto sicut econtrà nullitas notoria, & manifesta, statuto nullitates generaliter reijciente, non includetur, sed illo non obstante opponi poterit Bald. in l.1. C.ne lit.test.prouoc.& in l.si vnus, §.pactus ne peteret colum.14.ff.de pact. Imol.& Alexan in l.de pupillo §.qui opus colum.penul.ff.de oper.nou.nuntiat. Abb.cõs.55. lib.2.& cons.44.lib.1.Anchar.cons.207.Alexan.cons.77.colum.3.in fi. lib.3.Dec. cons.8.num.8.facit tex.in cap.inter cæteras, & cap.pastoralis de appellatio.Corset. sing.90.Vant.in tit.quis poss.dic.de nullit.num.51.Bertazzol.cons.crim.14.nu.14. volum.1.vbi statutum prohibens appellationem non comprehendere, inquit, iniustitiam notoriam, & nullitatem ex defectu Iurisdictionis, quæ notoria dicitur, cum nullus maior detur defectus iurisdictione ipsa, & pro hac limitatione optimè faciũt adducta a Roma.in d.§.de viro num.55. vbi multa singularia dicta adhoc allegando accumulat.

111 XXVII. Limita propter actus † inualiditatem, vt si extaret statutum, prout extat
112 Sarzanæ, quod de contractu † donationis, emptionis, & similia soluatur gabella, nõ intelligetur de cõtractu inualido, sed ad validum restringetur Bald.& Salic. in l.nõ dubium, C.de leg. Bertach.tract.de gabell.5.par.nume.7. & Io.Bapt.Ferret.d.tract. num.312.& 314.quos refert, & sequitur Bertazz.cons.crim.175.volum.1.num.5. & faciunt not.in l.2.C.de Eunuch.& probatur ex generali doctrina l.4. §.condemnatum, ff.de re iud.condemnatum, inquit I.C.cum accipere debemus, qui ritè cõdemnatus est, vt sententia valeat, cæterum si aliqua ratione sententia nullius momenti sit, dicendum est condemnationis verbum non tenere, idem colligitur ex l.non putauit, §.non quæras, ff.de bon.poss.contr.tab l.2.§.testamenta ff.quemadmod. testa. aper.l.si is cui §.Flauius, ff.de solutio.cum alijs multis.de quibus per Roma. ubi supra nume.63. vbi si statutum, vel constitutio tribuat executionem paratam Instrumentis, seu contractibus, non extenditur ad casum, quo contractus inualidus est, & vide, quæ diximus in regula quod statutum loquens in casu vero non habet locum in casu ficto, & quod statuta sunt strictè interpretanda.

XXVIII. Li-

113 XXVIII. Limita propter non perseuerantiam, † seu non continuationem, vt si statutum generaliter disponendo concederet aliqua priuilegia Aduocatis, vel militibus, comprehenderet solùm Aduocatos, & milites actu, non autem qui ab effectu, vel militiæ exercitio destiterunt arg. l. fi. C. de restit. in integr. l. ne quidã, C. de testa. milit. l. 2. C. de primipil. l. 3. C. de donatio. & prætext. lib. 12. l. fi. C. de aduoc. diuers. Iud. l. generaliter, C. de Episc. & Cler. l. semper §. negotiatores, & §. licet, & §. quibusdam ff. de iur. immunit. vbi pater iura aliquibus artificijs immunitates cõcedentia ad eos non extendi, qui ab exercitio actus huiusmodi destiterunt Roma. vbi su-
114 pra num. 65. qui ex hoc infert ad Scholares recedentes † ab exercitio studij, quia non gaudent priuilegijs, & adhoc multa allegat, ex hoc nota, quod non immeritò
115 condemnari possunt illi ex delatione † armorum, qui licèt sint electi Antiani, quib. per statutum arma ferre licet, tamen vocati, & eueniente occasione, nec in Consilio nec in alijs rebus Communitatis peragendis adesse volunt, sed nomine Antiani; aut contenti, aut etiam indignati omnia, quæ ad Antiani officium spectant, prætermittunt, igitur nec armorum delationis priuilegio gaudere eis licebit.

116 XXIX. Limita propter affectationẽ, † vt si statutum concederet aliquod priuilegium alicui propter officium, non extenderetur ad illum, qui affectauit, & affectatè illud officium procurauit, & fuit tandem propter importunitatem assecutus arg. tex. secundùm vnam lect. glos. in l. vniuersi, C. de legib. lib. 10. Rom. vbi supra num. 67. quod notent hi, qui ad officia publica, tàm affectatè intendunt, vt vix aliud cogitet, & ex alia doctrina eiusdem Roma. potest notari etiam contrà illos, qui aut propria negotia habentes, aut salarium, & lucrum affectantes, aut etiam ex ambitione moti cum omni affectatione, & procuratione procurant mitti pro rebus Communitatis Ianuam. Nàm illis non debentur prærogatiuæ, quæ aliàs cõceduntur eis, qui pro Ciuitate absunt, vt colligitur ex l. pen. C. quomod. & quand. Iud. & l. & qui data ff. ex quib. caus. maior, sed vt verè fatear loquendo de officijs, & dignitatibus, aut lucrum, aut superioritatem in Ciuitate, & alibi afferẽtibus quis est hodie, qui non affectet illas, & procuret, & laudabimus eum certè, aut nulli, aut perpauci, etsi qui illas non libenter amplecti videntur, tunc tibi dic, meritò, credo minus, ideò cõclude, quod omnis homo currit, loquor regulariter, non autem indistinctè.

117 XXX. Limita propter officij † necessitatem, vt si extaret statutum, prout extat
118 Sarzanæ, quod pater non possit sine † venia a filio vocari in iuditium non enim extenditur ad filium, qui ratione necessitatis officij sui, vel tutelæ, patrem in Ius vocat. Nàm tunc veniæ non est necessaria imploratio, ita nos docet tex. in l. quæsitum ff. de in ius vocan. & in simili in l. cum non solùm, §. necessitatẽ, C. de bon. quæ lib. & in l. aduersus, §. 1. ff. de inoff. testam. & §. si tutor instit. eod. l. tutorem, ff. de his quibus, ut indign.

119 XXXI. Limita propter necessitatem in persona † propria, vt si extaret statutũ, prout extat Ianuæ, generaliter mandans conductorem intrà tempus conductionis non posse expelli, non erit intelligendum, ut habeat locum etiam quando locator
120 haberet necessitatem † rei locatæ, immò tunc conductor potest expelli, vt nos docet tex. in l. ædem C. locati, cap. propter sterilitatem eod. tit. Roma. ubi supra nu. 70. in fine, de quo tamen dic, vt per Vinc. Carrot. in suo tract. locat. & cõduct. par. 2. tit. de recusatio. ubi latè hoc explicat, & tu hic obiter nota, non dari appellationem a
121 sententia † de extrahendo Gramat. cons. ciuil. 58. num. 15. quia talis causa celeritatem

tatem desiderat Carrot.d.tract.par.3.tit.si de momentanea possessione num.2.& 3. & pro limitatione relata facit quod habetur in l.licet, ff. de arbitr. & l. si longius in princip.ff.de iud.ubi patet, iura generaliter volentia, Iudicem, vel arbitrum post susceptam cognitionem causæ compelli iudicare, non extendi ad casum, quo ita ipsi in concernentibus personam propriam sunt impediti, vt liti terminandę operā da-
122 re non possint, quod nota pro statuto Sarzanæ sub rubr. † de litib. & quæstio. propinq. per arbitr. termin.lib.3.capit.20. in §.& si arbiter, vbi statuitur, quod arbiter postquam compromissum acceptauerit intrà tempus cōpromissi debeat terminare controuersiam commissam sibi, aliàs puniatur, vt ibi, intelligatur cessante necessitate in persona propria, facit etiam quod tradit Rip.in capit. cum M. Ferrariensis
123 17.not.numero 24.de constitutio.quod qui contrauenit statuto propter † necessitatem non dicitur contrauenire sequendo Rol.à Val.cons.50.num.28.vol.3. Bertazzol.consil.crimin.554.num.5.lib.2.
124 XXXII. Limita propter defectū copiæ † Superioris, vt si sit statutum, quod quis non possit capi pro debito ciuili absque licentia Prætoris, non habebit locum, si Prætor esset absens, & esset timor fugæ expectando illum, nam tunc non obstante tali statuto poterit capi absq; licentia, vt probatur in l.generali, C.de decur.lib. 10. vbi glos. facit glos. in l.nullus, C.de iud.l.si alius, §.bellissimè, ff. quod ui, aut clam. Roma. vbi supra num.72. & conferunt supra in decima limitatione, & in Conclus. quod statuta Laicorum non ligant Clericos, dum de moræ periculo diximus.
125 XXXIII. Limita, vt non habeat locum in casu † ficto, quem generalia statuta nō comprehendunt, ut diximus in Conclusione, statutum loquens in casu vero nō habet locum in casu ficto, vbi tamen vide, pro quo facit tex. in l.si maritus, §. lege Iulia, ff.de adulter.ubi iura disponentia de absentibus non habent locum in absentibus fictè, prout & nos retulimus in dicta conclusione faciunt dicta a Bart.in l.2. §. hoc interdictum; il secondo, ff.de fint. ubi voluit, quod statutum generaliter puniens mulieres portantes perlas, non habet locum in his, quæ portant perlas non veras, & naturales, sed fictas, & artificiatas, quod nota pro Pragmatica Ianuēsi prohibente similia, &c.
126 XXXIIII. Limita propter rei, seu actus, & personæ, vel loci † vicinitatem, vt si extaret statutum de imponendis collectis, per quod statueretur pariter hominibus subditis parium diuitiarum onus collectarum imponendum esse, non extenderetur ad casum, quo unus esset æquè diues, sed tamen magis vicinus Ciuitati, ad quā fieret solutio onerum impositorum, nàm viciniori æquè diuiti debet imponi maius onus solutionis, quàm remotiori, licèt æquè diuiti, quia consideratur, quod minor est sibi impensa pro eundo ad locum deputatum solutioni, quàm remotiori, ita nos docet tex.in l.pro locis, C.de anno. & trib.lib.10. vel aliud exemplum potest afferri, vt si extaret statutum, quod tale delictum committens posset in quocunque loco Ciuitatis capi, præterquàm in Ecclesia, non intelligetur tamen statutum, ut cōprehendat locum uicinum Ecclesiæ, & illi cohærentem, qui eadem immunitate gaudet, qua Ecclesia adeò ut qua pœna punitur quis ex statuto uulnerans in Ecclesia, eadem punietur uulnerans iuxtà illam, ita Ioan. Andr.in addit.ad Speculat.in rubr. de immunit.Eccles.ad fin.& Felin.in c.cum per causa de sent.excomm.dicit per il-
127 lum tex.& per cap.sicut antiquitus 17.quæst.4. quod qui fugit † ad cemeteriū Ecclesiæ est tutus ratione cohærentiæ, & quod uiolans propè Ecclesiam dicitur uiola-

re

re ipsam Ecclesiam, cum Ecclesia dicatur per quadraginta passus, de qua re vide latè per Remig. de Gonn. in suo tract. de immun. Eccles. in ver. cemeteriū amplia. 4. & 7. cum plur. seq. & melius per Boss. tit. de capt. num. 31. Clar. in pract. crim. §. fina. quæst. 30. vers. hinc est Farinac. in tit. de carcerib. q. 28. num. 12. & Scap. de iur. non script. lib. 1. cap. 26. vbi cum prædictis asserit hoc in desuetudinem abijsse, cui tamen repugnat Farinac. loco citato.

128 XXXV. Limita propter aduersam corporis † valetudinem, vt si extaret statutū, quod quis perfecto officio gauderet tali immunitate, si quis propter infirmitatem illud non valuit perficere, statuto tamen gaudebit, quasi officium perfecisset, cū per ipsum non stetit, sed propter infirmam valetudinem, vt probatur in l. ex agentibus C. de Princip. agēt. in rubr. lib. 12. & tenuit Roma. in sing. 66. An stante statuto Bar. & Alexan. in additio. in d. l. ex agentibus Abb. in cap. magnæ de voto colum. 2. qui dicit, quod tale statutum haberet etiam locum in senectute Roma. in d. l. si verò, §. de viro num. 76. & facit tex. in l. si cui, §. tam diuus, ff. ex quib. caus. ma. vbi patet iura dicentia deducto ad finem negotio, pro quo quis missus est a Republica nō dicetur

129 missus amplius abesse causa Reipublicæ, † nisi tamen persisteret absens, eò quod infirmus esset, tunc enim Reipublicæ causa abesse dicetur, & immunitatibus quibuscunque gaudebit, quod est valdè notandum pro illis, qui quotidie ab vniuersitatibus, & Principibus mittuntur ad aliquem locum, vt etiam infirmi gaudeant emolumentis, & mercede statuta, & pro limitatione, & dicto principali facit etiam benè tex. in cap. si testium de testib. vbi patet, legem generaliter dicentem citatū ad præstandum iuramentū pro reddendo testimonio apud Iudicis Tribunal debere comparere, non extendi ad casum, quo citatus esset infirmus, tunc enim ad domum iuramentum esset deferendum, quod nota pro statuto Ianuę de testib. cog. in crim. lib. 1. cap. 16. & in cap. de his qui voc. ad test. in ciuil. lib. 2. cap. 20. & est conforme dispositioni statuti Sarzanæ sub rubr. de positio. lib. 3. c. 4. §. si verò persona, vbi propter infirmitatem, honestatem, & dignitatem mittitur ad domum respondere debentis positionibus, & etiam stat. Ianuæ d. cap. 20. saluat iustum impedimentum arbitrio Iudicis.

130 XXXVI. Limita propter personarum, seu actuum multitudinem, † vt si extaret statutum generaliter mandans hospitem teneri, & debere recipere omnes viatores sub pœna, non incidat in pœnam hospes, qui occupato hospitio quosdam recipere noluit Roma. vbi supra num. 78. versic. 3. probatur, & facit glos. in cap. significauerunt in ver. effrenatam de testibus dicens iura dicentia Iudicem non debere, & posse concedere vsque ad quartam dilationem pro testibus probatorijs producendis iuxtà c. vltrà tertiam de testib. & l. in pecuniarijs de dilatio non extendi ad casum, quo post productionem primam intrà quam producti sunt testes ad sufficientiā, petit quis secundam, vel tertiam, intrà quam vult producere testium aliorum multitudinem. Nam potest tunc ipsa dilatio petita denegari, quod nota pro statuto Sarzanæ de testib. & de rat. summar. lib. 3. cap. 3. §. etsi qua dictatum partium, vbi statuitur, quod Capitaneus possit statuere terminum longiorem parti alleganti habere testes alios absentes, vt non habeat locum quando sufficienter fuerunt examinati, vel possent examinari testes præsentes, vt effrenati testium multitudini obuietur iuxtà illud c. vltrà tertiam de testibus, & iuxtà d. cap. statuti Ianuæ sub rubr. de his qui voc. ad testim. lib. 2. c. 20. §. nec possit aliquis magistratus, vbi prohibetur n ul-

titudo testium examinandorum,& pro limitatione facit tex.in l.aut facta, §. fin. ff. de pæn.ex quo colligitur,quod iura imponentia certam, & determinatam pœnam
131 pro aliquo crimine, † nō extēduntur ad casum,quo Iudicens in illo loco præsidet, in quo reperit eius loci homines circa tale delictum sępisimè maiori pro parte delinquentes. Tunc enim ad refrenandam illorum malam consuetudinem à tali delicto, permissum est excedere pęnam à iure statutum ea ratione,vt quos Dei timor, & pœnæ paruæ impositio a malo non reuocat, saltem coerceat seueritas disciplinę.
132 XXXVII. Limita propter nimiam contumaciam, † vt si per statutum mandaretur,nemini audientiam esse denegandam à Iudice sub pœna,non habebit locum in Iudicente, qui propter nimiam contumatiam denegauit audientiam parti, ita not. glos.in l.sed,etsi per Prætorem,§.sed si cum decreto,ff.ex quibus caus. maior.quam adhoc ponderat,& allegat Roma.ubi supra nume.80.versic. 5. probatur ubi etiam versic.4.inquit statutum,vel legem disponentem contumatiam nō debere esse pluribus pęnis punitam,non extendi ad casum,quo sit nimia contumatia, l.relegati, ff. de pœn.& c.quoniam frequenter,§.sin autem vt lit. non contest.
133 XXXVIII. Limita respectu remunerationis, † vt si extaret statutum, prout etiā in alio proposito diximus extare Sarzanæ sub rubr.de non dando,vel donando,vel mutuando, vel commodando de bonis communis non erit intelligendum in casu, quo Magnifici Antiani, siue Consilium darent in remunerationem alicuius necessarij seruitij præstiti ab aliquo nostræ Communitati, ut hoc suadetur ex l. cum nauareorum,C.de nauicul.&c.lib.11,vbi patet, legem generaliter dicentem neminē posse remittere onus solutionis tributi Reipublicæ debiti, non extendi ad casum, quo superior in remunerationem vellet remittere ei,qui in aliquo necessario seruitio Reipublicæ gratus extitit,& facit tex.in cap.quicunque suffragijs, & in cap.Ecclesia 12.q.2.& cap.per tuas cum ibi not.de donatio.quibus in locis patet, iura generaliter dicentia prohibitam fore rerum Ecclesiarum alienationem, non extendi ad casum quo eas velit alienare Superior,vt eos remaneret,qui Ecclesię grata opera impenderunt,& statutum,siue lex generaliter rescindens cōtractum donationis, vel alium quemlibet metu factum,non extendi ad casum,quo donatio, uel contractus metu factus est vere remuneratoria,& remuneratorius, sic probat tex. in l.metum.§. sed licet,ff.quod met.caus.quod est verum,nisi ille, ad cuius fauorem est facta donatio,uel contractus,uim,uel metum ipse submiserit donanti,sic cantat tex.in d.§.sed licet.
134 XXXIX. Limita propter maiorem dignitatem † concedentis,& conferentis, ut si extaret statutum de præcedentia Doctorum, quo caueretur promotum ad dignitatem posterius postponi debere promoto prius,non extēdetur ad casum, quo promotus posterius est promotus ab eo,qui est in maiori excellentia dignitatis, quàm ille,qui fuit promotor prioris, ita suadetur ex tex.in l.2.ff.de alb.scrib. & capit. per tuas,de maior.& obed & quod not.glo.in cap.1.eod.tit.cum alijs a Roma. adductis vbi supra num.82.de quo tamen dic, ut per Felin. in d.cap. per tuas de maior. & obedient.ubi inter cætera dicit hoc procedere quādo doctoratus posterior a Prencipe maioris dignitatis sit creatus cum rigore examinis, secus si simplici verbo, esto Doctor,idem Maria.in capit.qualiter 2.3.not.de accus. Doctor. in d.l.2. ff. de alb. scrib.
135 XL. Limita propter nouam rei † superuenientiam, vt si extaret statutum, quod

post

post conclusum in causa,& elapsis quibusdam diebus, non possint produci in causa aliqua alia Instrumenta, vt si de nouo Instrumenta deuenerint ad manus partis, & de eo constabit, poterunt produci, prout ita notant Doct.per l.admonendi secundũ vnam lect.quam ibi pōderant Bart.de iureiur.vbi etiam Rip.nu.48.& Curt.nu.67. vbi testatur de communi Felin.in cap.pastoralis de caus.poss.& propriet.de quo tamen dic,vt per Dominum Ioseph fratrem meum de probatio.in conclus.925.nu.7. cum seq.volum.2.vbi etiam habebis quomodo probetur Instrumentà esse de nouo
136 † reperta.& vide etiam Asin.in sua pract.Iud.23.Limitatio.3.

137 XLI. Limita propter iustam,seu probabilem † ignorantiam,vt si generaliter per statutum punirentur receptantes bannitos,intelligitur de receptantibus scienter,Ita colligitur ex glos.vbi communiter scribentes in l.1.ff.de receptato.& est ratio,quia; vt inquit Imp.in l.generali,C.de tab.lib.10.sciente,non autem ignorantem uolumus obligari, vt not. Bar.in l.omnes,C.de agric.& censit.lib.11.& l.11.C.de colon. illiric.eo.lib.quod benè animaduertit statutum criminale Ianuæ sub rubr.de rebell. & exulib.ed.pub.non recip.ibi sciens receperit, & ita erit intelligendum aliud statutum de recip.pirat.vel præd.& facit etiam aliud statutum criminale de viro vxore superstite aliam superinducente ibi aliam sciens superinduxerit. An autem, &
138 quando præsumatur † ignorantia habes apud D. Ioseph fratrem meum in secundo volum.probatio,conclus.874 cum duabus seq. ubi in vltima sub num.22.reperies, quod statutum prohibens allegare ignorantiam,non intelligitur de iusta.

139 XLII. Limita propter conclusionẽ † in causa,qua stante,multæ exceptiones non admittuntur,quæ alias ex generalia statutorum permissione conceduntur,ita colligitur ex traditis à Roma.vbi supra nu.85.vsque ad nu.86. latissimè Asin. in prax. Iudicial.§.23.per tot.ubi copiosissimè per ampliationem, & limitationem de vi, & effectu conclusionis in causa docet.

140 XLIII. Limita propter senectutem,vel antiquitatem,† cuius respectu senes non comprehenduntur in generali statutorum dispositione, vt multis casibus exemplificat Roma.vbi supra num.86.& 87.& de hoc extat statutum Sarzanæ sub rubr.de priuileg.septuagen.lib.1.cap.26.& probatur in cap.si testium de testibus,vbi ob senectutem remittitur onus accedendi ad Iudicem testi,&c.placuit 18 distinctio.vbi propter senectutem remittitur onus personaliter comparẽdi, & faciunt dicta de infirmis supra in 35.limitatio.& per D.Ioseph fratrem meum vol.3.de probat. conclusio.1295.

141 XLIIII. Limita generaliter ita necessitate † in aliquo casu suadente,quæ cum legem non habeat l.1.ff.de offic.consl.l.Tutor.ff.de excusat.tut.l.aliquando, ff.de offic. proconf non est mirũ,si in ea cessat dispositio legis generalis, vt ex pluribus exemplis comprobat Roma.ubi supra,& quod necessitatis gratia cesset statutum circa solemnitates generaliter disponens dixit Bertazzol.consil.ciuil.88.nume.42.Bald.in l.turpia,§ 1.ff.de leg.1.ubi alij, & necessitatis tempore cessare dispositionem statuti testatur Lamberteng.in fine sui tract.de contract.ubi cõmunem dicit, & quamplurimos adhoc allegat,& faciunt dicta supra in 25.& 331.Limitatio.

142 XLV. Limita, quod licèt factum contrà dispositionem † generalem statuti non operatur in totum,tamen aliquando operatur saltem in tantum,ut si statutum extaret,quod post didicita testificata,vel publicatas attestationes,non possent recipi aliqui testes, si fuerint recepti non probabunt quidem plenè tanqu m recepti contrà

 dispo-

dispositionem statuti, sed tamen facient, sic etiam examinati qualem præsumptionem, ita colligitur ex Innocen. in cap. cum dilecti de accusatio. sub num. 1. quem sequitur Roma. vbi supra num. 89. cum alijs permultis, de quibus ibi per eum, & facit generaliter, quod testes non examinandi, neque admittendi de iure, si tamē fuerint examinati, & admissi, operantur saltem quoad quale inditium Bart. in l. maritus vers. vlterius oppono, ff. de quæstio. Bald. Salicet. & alij in l seruos, C. de testib. latè Marsil. singul. 198 testis qui non debet cum ibi per eum alleg. hocque declarat habere locum parte non opponente.

XLVI. Limita, vt non procedat, quando causa, vel ratio † dispositionis statuti adiecta esset. Nàm tunc illa causa, & ratio adiecta limitat, & restringit generalitatem ipsius statuti ad limites, & terminos ipsius rationis, ita Alber. in l. quæsitum, §. Meuij, ff. de leg. 3. & in l. Aurelius, §. sticho, vbi etiam Bart. ff. de lib. leg. Bart. cōs. 6 & generalitas in princip. Anchar. consf. 254. super primo quæsito colum. 2. nu. 4. Castr. cons. 332. viso testamento post princip. lib. 1. Alexand. cons. 170. colum. pen. vers. 3 hoc colligi potest lib. 2. Barbar. inter cons. Alexan. 52. num. 19. colum. 4. lib. 4. Dec. cons. 376. colum. 5. num. 6. Paris. cons. 50. num. 24. volum. 3. Gozad. cons. 35. nu. 34. Crauet. cons. 3. num. 12. & cons. 221. nu. 6. lib. 2. causa enim in specie restringit dictum in genere dicit Bart. in l. iubemus in secundo notab. C. ad Velleian. & in l. pactum colum. penult. q. 17. de colla. Bald. inter cons. Angel. 68. in princip. l. cum pater §. dulcissimis vbi Bart. Imol. & alij, ff. de leg. 2. l. adigere, §. quamuis ubi Bart. ff. de iur patron. l. si is qui animo iuncta glos. vbi Paul. de Castr. & alij, ff de acq. possess. l. milites in princip. ff. de re milit. Salicet. in repet. l. 2. C. de nox. act. Abb. in capit. Ecclesia colum. 2. de immunit. Eccles. & in cap. ad audientiam de decim. & in cap. fin. de rescript. & ratio est etiam, quia ratio est anima legis, vnde sicuti anima dominatur corpori, ita ratio verbis, l. scire leges, ff. de legib. l. cū mulier, & ibi Doct. ff. solut. matrim. l. non dubium, vbi glo. & Doct. C. de leg l. nominis, & rei, §. verbum iunct. glos. ff. de verb. signif. Intelligentia enim dictorum est assumenda ex causis dicendi, cap. intelligentia, & cap. præterea, de verbor. signific. Cephal. consil. 76. num. 88. lib. 1. & nos etiam supra in decimaquarta ampliatione, & alibi in alijs cōclusionib.

144 Primò. Amplia limitationem, ut ratio † adiuncta faciat recedi a proprio significatu verborum antecedentium, ita Bald. & Castren. in l. si seruus legatus, §. qui quinque, ff. de leg. 1. quos sequitur Euerard. in loco a ratione legis num. 3. vers. immò quod plus est.

145 Secundò. Amplia, vt procedat non solùm in causa † expressa, sed etiam in tacita, & coniecturata, ita Crauet. cons. 3. num. 3. per tex. in cap. super, ubi Dec. in secundo notab. de appellat. & in cons. 33. num. 9. Barbat. d. cons. 52. num. 19. inter cons. Alex. Bald. d. cons. 68. inter cons. Angel. Euerard. vbi supra nu. 9. in princip. qui id restringit, quando vnica tātùm ratio coniecturari potest, & ita testatur voluisse Petr. Cyn. Castren. & alios in d. l. non dubium, C. de leg. & Bald. in l. maximum vitium, C. de lib. præter. Abb. in cap. ad audientiam de decim. & in cap. fin. de rescript. & in cap. nihil de elect. & ratio est, quia quando non potest reddi, nisi vnica ratio in statuto, illa habetur pro expressa gl. sing. in l. quamuis vbi Bald. & Castren. C. de fideicōm. Alexand. cons. 85. nume. 4. volumine quarto Ias. in §. omnium, numero 38. cum addit. instit. de actio. Cott. in suis memo. in ver. ratio in princip. Asin. in sua pract. Iud. §. 9. capit. 5. ampliat. 35. nume. 4. & nos latè tàm de limitatione, quàm de prædictis

ampliа-

ampliationibus diximus in Conclusione, quod statuta sunt propriè, & strictè intelligenda in sexta limitatione, ad quæ recurre.

146 XLVII. Limita, vt semper generalitas statuti restringatur † ad ea, quæ statuentes facere possunt, & de quibus ipsis est permissum statuere, & non vltrà Roma. consil. 108. idem in proposita ad finem, & consilio 393. colum. 2. versic. 1. quia Castrens. consil. 294. colum. 1. versic. sed hic lib. 2. cons. 13. num. 2. eod. volum. Aret. in l. gallus, §. 1. in secundo not. ff. de lib & posthum. Dec. cons 504. nume. 4. & ratio est,

147 quia actus humani † regulantur, & interpretantur a potestate facientis Bald. in l. 1. num. 55. C. de sacros. Eccles. Barbat. consil. 10. num. 8. volum. 2. Socin. Iun. consil. 72. num. 14. lib. 2. l. 1. in fine, C. de muner. & honor. lib. 10. Bart. in l. penul. §. 1. nume. 5. ff. de leg. 2. Alexan. cons. 168. num. 8. lib. 2. cons. 95 lib. 6. & faciunt quia nemo censetur quid agere velle per generalem verborum conceptionem, quod per speciale agere non potuisset l. Lucius. §. ita respondit ff ad municipal. l. si pater, ff. de his quę in fraud. cred. c. si generali si de feud. fuer. controuer. Io. Andr. in cap. cos de immu. Eccles. in sexto Roma. cons. 289. num. 2. cons. 48. num. 2. cons. 92. num. 5. cum alijs permultis, de quibus per Mandos. in additio ad dictum consil. 289. & latissimè per Caffan. cons. 1. in terrio dubio num. 19. Cephal. cons. 516. num. 17. lib. 4. Cepol. consil. 15. nu. 7. Bertazz. cons. ciuil. 57. nu. 26. Rom. cons. 92. nu. 5. Ant. de Butr. in cõs. 40. in princ. not. in cap. a nobis; il primo de sent. excomm ubi præcipuè Abb. in 3. not.

148 XLVIII. Limita ob euitandam correctionem † iuris communis, statuta enim sunt restringenda, si ita euitatur correctio iuris Rimin. cons. 43. nu. 13. lib. 1. Alex. cons. 85. num. 12. lib. 4. & cons. 19. num. 4. lib. 1. Cephal. cons. 210. nu. 18. lib. 2. Rol. à Val. cons. 161. num. 54. volum. 2. & cons. 72. nu. 36. lib. 3. & statuta sunt, vel strictè, uel latè interpretanda, prout minus derogatur iuri communi Socin. Iun. consil. 11. num. 12. lib. 1. Doct. communiter in l. fin. §. in computatione, C. de iur. delib. & Menoch. cons. 76. num. 2. lib. 1. ubi uoluit, quod statutum de lucro dotis debet strictissimè interpretari tanquam contrarium iuri communi, ut minus quàm fieri possit illud lædat, hinc etiam Rol. à Val. in cons. 97. num. 21. lib. 2. & in cons. 74. nume. 19. lib. 3. dixit, quod quando statutum contra ius commune potest operari unum, uel duo, ea sumenda erit interpretatio, per quam unum tantùm, non autem illa, per quã duo contrà ius statutum operetur, idem uoluit Paris. cons. 110. num. 6. lib. 3. Roma. cons. 399. num. 1. & 2. Grat. cons. 43. colum. 1. uolum. 1. Gozad. cons. 19. nu. 5. Socin. Iun. cons. 3. in princip. lib. 1. Bero. cons. 113. num. 6. uolum. 3. & ratio conclusionis

149 etiam potest esse, quia statuẽtes † non præsumuntur uelle corrigere quod est dispositum a iure communi Cephal. cons. 138. num. 50. lib. 1. Corn. cons. 119. nu. 5. lib. 1. Ruin. cons. 38 nu. 6. uol. 3. Dec. cons. 37. nu. 7. & in hoc uide quæ diximus in Concl. quod statuta debent ita interpretari, ut reducantur ad concordiam cum iure communi, & amplia, & limita, ut ibi.

150 XLIX. Limita, ut non procedat, ita suadente naturali † æquitate, quæ uincit generalitatem uerborum, ita Crauet. cons. 186. nu. 14. lib. 1. & cons. 221. num. 1. lib. 2. ubi ait, quod statutum utcunque generale recipit limitationem ab æquitate, etiamsi in statuto adessent uerba prægnantia, & non aliter, nec alio modo Socin cons. 44. col. 4. ad fi. uers. & dicta uerba non aliter lib. j. & quod attendi debeat æquitas potius, quàm generalitas statuti, & quod secundum naturalem æquitatem declaretur mens statuentium dicit Cephal. cons. 28. nume. 44. lib. 1. Bald. in l. si procurator in

princ.

princ.col.1.uers.item renũtiatio,ff.de cõd.indeb.Ias.in l.a Diuo Pio,§.in uenditione col.3 uers.2.& fortius,ff.de re iud. Craua.cons.70.nu.24.Bald.cõs.434. pactũ inter locatorẽ lib.1.Ias. in l. si seruum stichum §. sequitur in 7 not.ff de verb.oblig.& Ang.in cons.345. in fi.dixit, qđ attẽdi debet æquitas potius,q̃ rudis figura statuti.

151 Amplia limitationem, ut procedat, etiamsi statutum generaliter † loquens esset ultimo loco positum in uolumine statutorum, & ultimo compilatum, nàm non per hoc præualeret primò, quod esset æquius, sed potius illud æquius attenderetur non obstãte generalitate,& posterioritate istius secundi, ita Marf. in l.j.§.si serui.nu.29. ff. de quæst. ubi dixit,qđ Iudex nõ dẽt attẽdere prioritatẽ,aut posterioritatẽ in statutis,ubi æquius inter illa apparet iuribus ibi per eum, idem uoluit Alex. cons. 58. nu.5.lib.4.Ias.& Dec.in l.si Ruffinus C. qui test.fac.poss.Ceph.cõs.404.n.29.lib.3.

152 I. Limita, vt non sit generaliter intelligẽda † dispositio statuti generalis, quando ita intelligẽdo sequeretur inęqualitas inter personas cõpræhensas in dispositione,ratione .n. seruandę ęqualitatis inter illas restringũtur statuta generaliter disponentia Crauet.cons.70.nu.6.quod dicit ẽt sensisse Aret.cõs.6.col.6.& cõs.154.col.3. Socin.cons.98.col.3.lib.1.idẽ Crauet.cons.139. col.fi.Ceph.cons.188.nu.10.lib.2.

153 vbi plus dicit, quod ẽt receditur † a proprietate verborũ, vt æqualitas conseruetur.

154 II. Limita, vt non procedat, quando diuersa † esset ratio eorum quę sub generalitate comprehendi possunt Crauet.d.cons.70.num.27.per ea, quæ not. Bart. in l. si pluribus,ff.de leg.2. & per Canonistas in cap. vt circa de elect.in sexto, Castren. in cons.187.notandum est colum.fin.lib.2.Abb.cons.97.num.4.lib.2.

155 III. Limita, vt non procedat, quando aliàs † absurdum, & inconueniens sequeretur, tunc enim vt absurdum euitetur generalia statuti verba restringũtur Crauet. d.cons.70.nu.21.Socin.cons.84.colum.3.vers.3.principaliter vol.1.Castr. cons.50. viso codicillo col.2.circa med.lib.2.Abb.& Butr.in c.solitæ de maior. & obed. vbi ideò inferunt ad illud vulgare dictum quod licet generaliter statutum disponeret, quod quicunque extraxerit sanguinem in platea puniatur pœna manus, barbitonsor tamen, qui extraxit sanguinem in platea flebothmiam faciendo, non punietur pœna statuti,licèt ex generalitate verborum comprehendi videatur, esset enim absurdum,& inhumanum dicere,barbitonsorẽ pęna statuti teneri,cum in eo non possit argui dolus,& statutum puniens præsupponit dolum cum iniuria alterius, quod approbauit etiam Euerar.in sua centur.in loco ab absurdo nume.4.de mente etiam Bart.in d.l.non dubium,C.de legib.& in l.1.C.de agricol.& censit.lib.11.Cephal. cons.76.nu.70.lib.1.Bart.cons.40.nu.2.lib.2.Alex.cons.83.nu.5.uol.2. Rol.a Val. cõs.72.nu.41.lib.3.& cõs.97.nu.26.lib.2.Osasch.decis.59.nu.8.& decis.169.nu.3.

Primò.Amplia, vt istud sit verũ,etiamsi extaret statutum,qđ verba statuti intel-

156 ligantur † præcisè, & ad litterã sine ulla interpretatione sub maxima pęna, tali .n. statuto non obstãte,generalitas restringetur ad euitandũ absurdũ, quia statuta prohibentia quãcunq; interpretationẽ, vt supra, semper tamen interpretantur, nisi per hoc sequeretur absurdũ, eò quia talis intelligẽtia absurdi euitãdi cã cum proueniat à iure naturali,a quo omne absurdũ remouetur l.3.§.his legib. ff. de orig.iur.debet præualere cuicunq; contrariæ dispositioni, imò statutũ uolens ẽt illam tollere non posset,quia nec iuri ciuili ipsi hoc permittitur, vt l.2.ff.de usufruct. ear. rer. quæ usu Aret.cons.109.nu.1.Ias.in d.l.non dubiũ nu.39.C.de legib.Alcia.in l.j.§.si quis ita nu.9.cũ seq.ff.de uerb.oblig.Rimin.cons.74.nu.66.uol.1. Socin.cõs.84.nu.4.lib.2.

Secundò,

157 Secūdò. Amplia limitationem, etiamsi propria verborum † significatio esset restringenda contrà suam naturam, vel etiam si ab ea esset in totum recedendū. nàm nihilominus, vt euitaretur absurdum proprietas verborum cessaret Ceph. cōs. 188. num. 12. & seq lib. 2. Crauet. cons. 259. num. 7. lib. 2. Alexan. cons. 52. num 2. lib. 1. & in cons. 85. colum. 3. lib. 4. Dec. in c. cum inter colum. 2. de except. Ruin. cons. 104. num. 17. lib. 2. & cons. 93. num. 7. lib. 3. Rolan. a Val. d. cons. 72. nu. 42. lib. 3. Rimin. cons. 74. num. 67. & 68. volum. 1. not. Bart. in d. l. non dubium, C. de legib. & in d. l. omnes populi 6. q. princ. vers. iuxtà præmissa quæro ff. de iust. & iur. ubi dixit, qđ si verba statuti possunt accipi duobus modis, propriè, & impropriè, quamuis regulariter deberent accipi propriè, vt in l. 1. §. si is qui nauem, ff. de exerci. l. nō aliter ff. de leg. 3. tamen fallit, si accipiendo propriè continerent absurdum per l. in ambigua, ff. de legib. & l. scire oportet, ff. de excus. tut.

158 Tertiò. Amplia etiamsi statutum esset aliàs fauorabile, † & introductum ad fauorem publicum, & publicam vtilitatem, nàm deberet nihilominus ita interpretari in sua generalitate, ne inducatur absurdum, ita Osasch. d. decis. 169. nume. 19. & per Alexan. cons. 134. num. 27. cum duobus sequent. lib. 6. sed de supradicta limitatione, & ampliationibus vide quod diximus in Conclusio. quod statuta sunt propriè, & strictè intelligenda.

159 LIII. Limita quando aliàs induceretur statutorum † correctio, & contrarietas in iàm dispositis Alex. in d. cons. 134. nu. 25. per ea quę voluit Cyn. & expressius Bald. in l. fi. C. per quas personas nob. acqu. Crau. d. cons. 70. nu. 19. & 22. ubi dixit, quod potius, & facilius admittitur restrictio, quàm quod inducatur correctio per tex. cum sua glos. in l. quóties, C. famil. hercisc. faciunt adducta per Rom. cōs. 399. vt præsens num. 11. Abb. in cap. gratum in princip. & in cap. super quæstionem in princip. in tertio not. de offic. deleg. Oldrad. cons. 8. incip. paterfamilias fecit testamentum Alexand. cons. 167. num. 15. lib. 7. & cons. 141. viso testamento lib. 2. Bar. cons. 11. quæritur vers. super secundo, Roma. cons. 244 pro euidentia Decia. respon. 32. num. 35. volumine secundo, Anchar. cons. 6. num. 5. Socin. Iun. consil. 11. num. 10. lib. 1.

160 LIIII. Limita, vt generalitas statuti restrigatur † ex verisimili mente statuentium habita ratione personarum loci, & temporis, ac aliarum qualitatum, propter quas potest præsumi statuentes verisimiliter potuisse de hoc, & non de illo cogitasse, & statuisse Roma. cons. 468. num. 6. Crauet. d. cons. 70. nume. 25. & cons. 221. num. 7. Dec. cons. 532. colum. 2. Castren. cons. 333. viso testamento Michaelis columna secunda circa med. lib. 1. vbi amplius voluit uerba præcisa restringi etiam secundùm mentem disponentis iuribus ibi per eum, idem sensit Angel. cons. 248. Philippus colum. 2. ubi dixit nullam esse dispositionem tàm generalem, quæ non restringatur ad ea, de quibus verisimiliter statuentes cogitarunt, faciunt not. per Bart. Bald. & alios in l. Lucius; la seconda, §. pen. ff. de leg. 2. Bart. in l. 1. in princip. ff. ad Maced. Alexand. cons. 7. visis lib. 2. cons. 55. quoniam in princip. lib. 5. & verisimilitudo mentis colligitur ex ratione finali statuti Dec. cons. 532 nu. 9. & nullam esse dispositionem generalem, quæ non recipiat interpretationem à verisimili dixit Ias. in l. si extraneus num. 13. ff. de cond. caus. dat. ille enim qui arguit à verisimili, arguit a ratione naturali, quia verisimilitudo dicitur cognata naturæ Bald. cons. 380. num. 3. vol. 3. & verisimilitudo habetur pro lege Oldrard. cons. 13. in fi.

Vnde

Vnde qui allegat verisimilitudinem, dicitur allegare textum legis, quoniam lex iubet seruari id, quod est verisimile, l.semper In stipulationib. ff. de reg. iur. & hoc argumentum habet locum in qualibet materia Crauet.cons.297.num.6.cons.298. num.16.latè Euerard.in loco a verisimili.

161 LV. Limita, quia licèt statutum sit generaliter † intelligendum, tamen idest uerum quoad solita, & ordinaria, secus autem quoad insolita, & extraordinaria, quę a generalitate non comprehenduntur per ea, quæ not. in l.scio, §.medico, ff.de ann. leg.& per Ias.in l.certi conditio §.nummos colum.5.vers.2.ff.si cert.pet.Felin.in c. cum M.colum.4.vers 2.ubi etiam Dec.in 5.not.de constit.Innocen.in cap.olim de

162 verb signific.ubi dixit, quod quælibet dispositio recipit interpretationem † ab eo, quod consuetum est sequitur Abb.in cap.certificari de sepultur. Cephal.cons 491. num.24.lib.4.Natt.cons.435.num.33.lib.2. & faciunt quæ nos diximus in cōclusione, quod statuta recipiunt interpretationem a iure communi, dum declarauimus de iure ordinario, & regulari, & de obseruantia subsecuta.

163 LVI. Limita ratione aliquarum dictionum, † quæ de sui natura, restrictionem significant, de quibus pulchrè per Simon de Præt. de interpret. vlt.volunt. in fi. vt sunt tantùm, tantummodò, solummodo, dumtaxat, non amplius, non solùm, & alia, de quibus ibi per eum idem, & verbum, sufficit, de quo per Gabr. cons.7. nume.5. & 6.& ratio est, quia tales dictiones exclusiuæ, seu taxatiuæ, vel restrictiuæ affirmāt illud, quod ponunt, & negant omne aliud, adeò quod excludunt omnes casus præter expressos, dictio enim taxatiua est exclusiua omnium casuum extrà orationem in qua ipsa est positorum l.2.C.de patr.qui fil.distrax.l ob æs, C.de præd min.l.cōtractus, ff.de reg.iur.c.cum Ecclesia Sutrina de caus.poss. & propriet. & differentiam inter dictiones taxatiuas, & illarum naturam, & exceptiuas, habebis per Euerard.in loco a natura dictionum taxatiuarum num.6.& 7.

164 Primò. Sublimita, vt non procedat limitatio quando † induceretur per hoc correctio alterius statuti, nàm in dubio adeò est fugienda correctio in statutis, quod per dictionem taxatiuam positam in aliquo nouo statuto non censeatur correctum statutum antiquum, ita Bart.in l.3.§.cum Titio, ff.de adim. leg. quem refert, & sequitur Io.de Imol.in l.si verò §.de viro, ff.solut.matrim. Alexand. in l si constante in princip.ff.eod.tit.& in l.1.C.de bon. poss contr.tab. Anchar. in cap.1. 14.quæst. princip.de constit. facit quod dixit Angel.post glos. in l.cum notissimi in secunda columna, C.de præscript.30.vel 40.annorum, videlicet quod dictio, solus, & aliæ taxatiuæ nunquam excludunt quādo resultaret absonus intellectus, uel contrarietas, prout hoc idem refert, & sequitur Euerard.in sua centur. in loco a natura dictio taxatiua nume.3.facit glos.iunct.tex.in l.contractus, ff.de reg.iur. glos.iunct. tex. in l.fin.C.de patr.potest. & glos.iunct.tex.vbi etiam Salicet. & Ias.id not. in d.l.1.C. de bon possess.contr.tab.facit, quod voluit Roma. in cons.322. num.2. ubi voluit, quod vnum statutum declaratur ab alio, etiam dictiones taxatiuas habente, si aliquo modo fieri potest, vt inter se concordentur, & correctio euitatur, Idem voluit Euerard.loco supra citato, num.30.

165 Secundò. Sublimita, vt procedat quoad personas, & casus † dissimiles. sed casus, & personas similes eandem, vel similem rationem habentes dictiones taxatiuæ nunquam excludunt, ita idem Euerard. ubi supra num.40. per glos. quam adhoc dicit notabilem iunct. tex. in d.l. ob æs, & ibi Salicet. C.de præd.min.& per glos.

iunct.

funct. tex. in l. ita nobis pudor, ubi Angel. Cyn. & Salicet. C. ad leg. Iul. de adulter. & glossam in l. serui nomine, & ibi Barto. ff. de vsucap. & glos. vulg. in l. illud, & ibi omnes Doctor. C. de sacrosanct. Eccles. & facit multum not. tex. in lege prima, §. primo, ff si mens fals. mod. dixe. & ratio est, quia natura termini taxatiui est excludere extranea, vt cuncta pertinentia ad ipsum includat, ita Euerard. vbi supra per tex. quem adhoc dicit singularem in clement. exiui de Paradiso, versic. cum autem, & ibi Card. de verb. signific. & hinc dicit Bald. in l. nullus, C. ad l. Iul. maiest. quod dictio taxatiua excludit solùm dissimilia, hinc etiam Ang. in l. sciendum, ff. de euict. docuit, quod regulariter, si statutum permittat aliquas exceptiones dumtaxat opponi, per hoc non impediuntur similes opponi idem Angel. in l. si hominem, §. in ædilitijs, ff. de ædilit. ædict. & tex. cum glos. in lege prima, §. 1. & ibi Bart. ff. quod vi, aut clàm tex. & glos. in capit. ex parte; il secondo, vbi Abb. & Canonistæ de offic. deleg. & conuenit, quod dicitur de hærede, qui ideò non censetur exclusus ab aliqua dictione taxatiua, vt si extaret statutum, quod aliquis teneatur in aliquo casu de suo facto tantum, non tamen excludetur, quin, & hæres illius de facto authoris teneatur per glos. not. in l. si seruus in princ. in verb. interest. ubi Bart. Bald. & cæteri Doct. ff. de condit. furti. & idem vult Bald. in capitulo primo in fine, qui succes. ten. in vsibus feud. & ratio est, quia hæres censetur eadem persona cum defuncto authent. de iureiuran. matr. præst. in princip. columna quinta, vnde non excluditur per dictiones taxatiuas, & in terminis not. Fab. de monte in suo tract. de empt. & venditio. sexta parte princip. quæstione decimanona numero septuagesimo, & firmat Tiraquel. de retract. conuent. §. primo, glos. 6. numero secundo, cum sequent. vbi opiniones contrarias refert, & numero decimo, hanc firmat Carpa. ad statuta Mediola. capitulo 419. numero trigesimosecundo, & quod per dictiones taxatiuas in statuto positas, vel alia dispositione non excludatur factum authoris vniuersalis non singularis in themate relato tenuit Cremen. singul. 158. Fabia. de monte, vbi supra quæstione decimanona numero septuagesimosexto, Tiraquel. loco citato numero quinto, Osasch decisio. quadragesimo octauo numero octauo ad finem, quod tamen vltimum dictum intellige, & declara, nisi in dispositione adesset etiam clausula non aliter, nec alio modo, nàm vt verba aliquid operarentur, tolleretur etiam factum authoris Carpa. vbi supra num. 30. de mente Mantua singul. 14. num. 1. de quo etiam Cremen. sing. 32 ubi additio.

166 Tertiò. Sublimita, vt non procedat quoad ea, quæ veniunt † ex consuetudine, dictiones enim taxatiuæ non per hoc excludunt ea, quæ consuetudine obseruantur, vt si extaret statutum, quod scholaris debeat conueniri sub Episcopo tantùm, & de consuetudine Rector etiam habeat iurisdictionem, per tale statutum non derogatur iurisdictioni Rectoris, quam habet ex consuetudine, ita Euerard. ubi supra numero quinto, & ante eum Bart. in lege viros, C. de diuers. offic. lib. 12. vbi dixit, quod secus esset, si talem iurisdictionem Rector haberet à lege.

167 LVII. Limita quando per aliud statutum reperiretur facta † restrictio, l. quamuis ubi Angel. ff. de in ius vocan. & not. per glos. in lege pretio, ff. de publicia. & in dicta lege non dubium, C. de legibus, & in capit. quod si dormierit trigesimaprima quæstione prima, Euerard. in d. sua cent. in loco a ratione legis stricta numero quinto, ubi ait, quod quotiescunque restrictio fit per aliud statutum, indubitanter ea ad-

mittitur, non obstante quod aliàs statutum generale generaliter debeat intelligi, sicuti econtrà vnum statutum, vel lex aliam legem extendit, seu ampliat iuxta ea, quę tradit Bart. in l. si constante in princip. septima, & nona quæstione, ff. solut. matrim. & in dicta lege non dubium, & in dicta lege omnes populi numero 58, & in l. adigere, §. quamuis, ff. de iurepatron. & habetur in lege non est nouum, ff. de legibus Paris. consilio decimosexto numero quinquagesimosecundo libro tertio, & conuenit, quod dicitur, quod vnum statutum recipit ab alio intelligentiam, & normam Socin. consilio 242. numero nono volumine secundo, Rolan. a Val. consilio sexagesimosecundo numero trigesimo libro tertio, Alexander consilio 123. numero decimo, & pluribus sequentibus libro quarto, & facit quod diximus de casu, in quo apparet de mente statuentium in contrarium, quæ præualere debet Ias. in lege sciendum numero quarto, ff. qui satisd. cog. Gozad. consilio 37. numero 14. versic. non obstat vltimum Corn. consilio centesimotrigesimoprimo numero nono libro primo, Alexand. consilio octuagesimoquinto numero octauo libro quarto, & cons. 52. numero secundo libro primo.

168 LVIII. Limita in casu † doloso, & fraudulento, nàm nulla dispositio quantumuis generalis dolosum casum admittit Cephal. consilio sexagesimosecundo numero decimoseptimo, & vigesimosexto libro primo, per tex. in l. creditor §. Lucius, ff. mandati, lege si pater, ff. quæ in fraud. cred. Paris. consilio 107. numero 37. lib. 3. & quod dispositio statuti quantumcunque etiam re ipsa semper dolum excludat dicit Anchar. in d. cap. canonum statuta columna sexagesimasexta versic. accedat de constit. Dec. consilio vndecimo numero septimo, consilio trigesimonono numero sexto, Soc. Iun. consilio quadragesimo octauo numero quadragesimonono libro primo, & vltrà eos plenè Ferrar. in sua cautel. octaua, & Crauet. consilio 221. numero decimoquarto libro secundo, vbi dixit, quod nunquam attenditur generalitas statuti quando induceretur aliqua fraus, & captio, Menoch. consilio 11. nume. 19. versic præterea volum. 1. Aret. consil. 199. nume. 1. Bald. super statut. in vers. interpretatio num. 13.

169 Amplia limitationem, vt idem sit † de dolo, & fraude præsumpta, quod de vero. Nàm dolus præsumptus vero æquiparatur lege prima in fine, ff de dol. mal. except. l. si quis cum aliter, ff. de verb. oblig. Dec. consil. trigesimonono numero nono, consilio septuagesimo columna penultima ad finem, consil. 479. numero vndecimo, Socin. Iun consilio 129. numero quadragesimo, & consilio 144. nume. 12. & sequ. libro primo, Bart. in l. fin. colum. penul. ff. de pret. stipul. & in l. societatem, §. arbitrorum colum. 7. versic. sed probari, ff. pro Soc. Castren. in l. si vnius, §. illud, ff. de pact. Cephal. d. cons. 62. num. 18. & 27.

170 LIX. Limita ex præcedentibus, vel sequentibus, † vt si in statuto diceretur, quod personæ defunctæ aliquis succederet, nam licèt significatio personę fęminam quoque contineat, ubi simpliciter, & absolutè profertur, tamen quando prius masculi puta patris, aui, uel aliorum facta esset mentio, & mox sequeretur mentio personæ defunctæ solùm in eo masculo verificabitur, & sic generalitas vocabuli in statuto positi ex præcedentibus restrictionem patietur, ita exemplificat Cephal. cons. 343. numero 28. cum sequ. lib. 3. per tex. in lege hæres palam, §. sed si notam, ff. de testament. & sequitur Crauet. consilio 221. numero decimoquinto libro secundo, Corn. cons.

consil. 142. columna 3. libro secundo, & quod præcedentia sequentia restringant, sicut econtrà habetur in l. si cum fundum cum sua glos. ff. de verborum significatione, & in l. cum in testamento, §. fin. iunct. glos. ff. de rerum instruct. & not. in lege si seruus plurium, §. fin. ff. de legato primo, & in terminis statuti hoc voluit etiam Alexander consilio vigesimonono numero nono libro quarto, & in consilio 192. numero vndecimo libro sexto, vbi dixit quod si verbum vnum æquiuocum sit positum in una parte statuti declarabitur ex his, quæ in alia parte statuti continentur, si apparet, quod in ipsa alia parte statuti verbum illud fuerit clarum, expressum, & prolatum per tex in l. vtrum ubi Bald. ff. de petit. hæred. limitationem sequutus est etiam Bertazzol. consil. crimin. 465. numero vigesimoquinto libro secundo, vbi hanc verissimam sententiam dicit latè Hieronymus Gabriel consilio vndecimo numero trigesimotertio, cum pluribus sequentibus libro primo, Decia. respons. 6. numero vigesimoquarto volumine primo, Abb. consil. 36. num. 3. Dec. cons. 553. numero octauo Socin. Iun. cons. 46. num. 4. volum. 4. Gozad. cons. 89. num. 6. Ruin. consil. 8. num. 11. lib. 5.

171 LX. Limita ratione adiuncti, vt in termino, homo, qui licèt absolutè positus sit communis tàm ad masculum, quàm ad fœminam, si tamen adiungatur, si quis homo, vel nullus homo, in solo masculo verificabitur, ita Dec. in l. fæminæ, num. 96. ff. de reg. iur. post Fulgos. in l. quicunque, C. de seruit. fugit. Socin. Iun. consilio primo numero 97. libro primo, & quod generalitas vocabuli ex adiuncto restringatur dixit Cephal. consilio 343. numero trigesimoprimo libro terzo, per tex. in l. sed, etsi adijciatur, ff. pro soc. & in l. his verbis in princip. ff. de leg. 3. Barto. in l. oportebit in fine ff. de verbor. significat. Abb. in capit. sedes colum. fin. versic. scire enim debes de rescript. de quo vide etiam latè per Simon. de Præt. de interpret. vltim. volunt. lib. 2. in fi.

172 LXI. Limita, quia statutum generale restringitur † secundùm proprietatem verborum, saltem in materia restringibili, ita Aret. in l. cum lege, ff. de testamen. & ideò si extaret statutum generalib. verbis conceptum, ne post certum tempus creditores quicunque possint petere delictum non comprehendit creditores ex reali, quamuis largo modo dicantur creditores, ut ait Alexand. consil. 64. numero tertio volumine tertio, Bald. in lege cum necessitatem, C. de fideicomm. & instit. de actio. in princip. super glos. fin. vbi etiam Ias. nume. 102. idem Bald. cons. 485. volum. 1. Alexander cons. 46. columna secunda volum. 1. Calcan. consil. 69. numero decimo, Felin. in capit. fina. columna quarta num. 6. de præscriptio. & ratio huius dicti est, quia qui conuenitur actione reali, non conuenitur, vt debitor, sed vt possessor, neque actor vt creditor agit, sed petit suum, vt dominus glos. in l. Aurelius, §. Meuia, ff. de liber. lega. sicque in rei vendicatione non est dare debitorem, & creditorem Bald. in lege fina. ff. de bon. auctor. iud. possid. Ias. post alios in l. sub prætextu; la secunda col. 2. C. de transactio. Hierony. Gabriel consilio octauo libro primo, vbi latè defendit etiam in huiusmodi statuto de creditore loquente non comprehendi actiones mixtas, & in rem scriptas, nec etiam agentem ex remedio l. fi. C. de ædict. Diu. Adr. tollen. quando non apparet contradictor, quia isto casu proceditur per officium Iudicis, quod nullam præsupponit obligationem, & sic creditor propriè dici non potest Bart. in d. l. fin. numero 7. C. de ædict. Diu. Adr. tollen. & conferunt ea

omnia, quæ latè diximus in Conclusio. quod statuta sunt propriè intelligenda, ad quæ recurre.

173 LXII. Limita, vt generalitas statuti restringatur † secundùm, & ad suam causam, ideò statutum, quod credatur libris mercatorum restringitur ad causam mercantiæ, sicut statutum, quod credatur sigilis officialium, restringitur, vt credatur in his tantùm, quæ pertinent ad eorum officium, ita Crauet.cons.2 2 1.numero duodecimo libro secundo, Alexander cons.1 1 3. per tot.lib.7. vbi ideò dixit, quod si sta-
174 tutum mandat, quod pater sit obligatus † pro filio mercatore, intelligitur quoad contractus, & negotia mercantiæ tantùm, & idem Alexand consuluit consilio 208. numero 10.lib.2.Dec.in l.age columna prima, C.de transactio.ubi etiam Ias.Ang. cons.356.in princip.Crauet.cons.3.nume.15.vers.7.facit Roma.in cons.204.& sequent.Aret.cons.32.colum 1.Dec.in cons.40.num.3.Menoch.de arbitr.Iud.lib.2. centur.1.casu 91.num.22.& 23. ubi plurimos citat Franc.Marc.decis.369.num.1. Andr.Gail.pract.obseru.20.nume.8.qui, & eodem modo dicit interpretãdum esse statutum, quo cauetur Consules artium mechanicarũ cognoscere de causis suorum m opificum ex Cyn.Bald.& alijs in l.fin.C.de iurisd.omn.Iud.

175 LXIII. Limita quando aliàs verba statuti † nihil operarentur Decia.respon.31. numero decimoquarto libro terzo, Rimin.cons.40.nume.40.libro primo, Bald.in capit.pastoralis columna prima num.2.de appellat. Castren. cons. 175. numero 5. libro primo, faciunt not.in l.scire oportet, §.aliud vbi Bald.ff.de excusat.tut.& in d. lege si verò, ubi pręcipuè Imol §.de viro, ff.solut.matrim.& per Bart.in d.l.non dubium, C.de legibus, & in l.4 §.Prætor ait columna tertia vers.quid si statutum, ff.de damn.infect.Docto.in l.si stipulatus fuero, ff.de verb.oblig. & in l. stipulatio ista §. sed si seruus, & § possidere, ff.eod.tit.Natt.cons.467.numero 24.Ruin.cons.89.numero 80. lib.1.

176 LXIIII Limita in Principe ipso, siue Domino † loci statutorum ad quem statuta ex eorum generalitate non porriguntur, siue statuta fuerint facta ab ipso Principe, siue a subditis, & ab eo confirmata, quia per statutum a se factum Princeps censetur voluisse prouidere suis subditis, non sibi, maximè quia ipse sibi legem imponere non potest, aut imperare l.penult.ff.de arbitr.l.ille a quo §.tempestiuum, ff.ad Trebell. nec ex suo generali sermone seipsum astringere uidetur Roma.cons.444. numero 10.Rolan.à Val.de lucro dot.quæstione 84.numero 7. hinc dixit Menoch.
177 de præsumpt.lib.3.præsumpt.44.num.12.quod Princeps † confirmans omnia statuta subditorum, non dicitur confirmare ea, quæ sunt contrà se, quod dicit etiã fuisse de mente Castrens.cons.129 statuta Pisana libro primo, & Crau.cons.3.num.17. & per factum a subditis licèt ab eo generaliter confirmatum, certum est, quod persona ipsius non arctatur, cum statutum inferioris etiam confirmatum non obligat dominum statuentis iuxtà latè not. per Cano. in capitulo primo, vbi præcipuè Felin.de constit.& in cap.inferior de maior.& obed.& in glos. magna in capit. vlt.de consuet.in quarto requisito vbi etiam latè Curt.nume.649. Decia. d. tract. crimin. lib.2.capit.35.nu.16.& 17. & per Lamberteng. in suo tract. de contract. in fine numero 95.96.& duobus sequent. vbi de magis communi testatur, & per Tiraquel.de retract.lignag.§.1.glos.13.numero 38.Card.cons.2.ad finem, & alibi passim, hinc dicebat Bertazzol.de clausulis clausula 10.glos.16.numero 4. quod minor contrahens

178 hens † cum Superiore conditore statutorum obligatur etiamsi non interuenerint solemnitates tradditæ a statuto, quia Superior non præsumitur, quod voluerit priuilegiare minorem contrà se, quod dicit fuisse prius de mente Alber. in secunda
179 parte stat.quæstione 215. & etiam, quia in generali sermone non continetur † persona loquentis, l. inquisitio, C.de solut. cum alijs ibi per eum, & facit ad prædicta decis. Rotæ Roma. de quâ per Put. decis.363.lib.1. in qua fuit resolutum statutum Parmen.excludens lineam maternam a successione filij, non comprehendere statuentem, quia cum côdiderit statuta suæ Iurisdictionis fiunt,& nemo potest in seipsum iurisdictionem exercere l.penult.de arbitr.

180 Sublimita tamen, nisi Princeps † vellet vti aliquo statuto pro se, quia eiusdem etiam statuti requisitis, & suis qualitatibus cum quibus talia fuerunt statuta contrà se vti illum necesse est si credimus Menoch. de præsumptio. lib.2. præsumptio. 5. numero quarto,cum allegatis per eundem cons.250. nume.62. lib.3. post Brun. de stat. exclud. fœm. artic.6. numero sexagesimoseptimo versic. septimo, quæro post Bald.in l.4.C.ad legem Falcidiam,cui conuenit,quod aliàs diximus de Ecclesia ipsa,& Ecclesiasticis personis,quæ licèt sint magis non subditæ laicis, quam quicunque non subditi,cum etiamsi ipsi Ecclesiastici vellent,non possent,tamẽ se statutis, & potestati Laicorum subijcere,iuxtà considerata per Felin.in cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ numero 81.colum.40.versic.quod verbum nota de constit.& per Signorol. cons.21. colum.2. tamen si aliquando eisdem permittitur, & ipsi voluerint vti aliquo statuto Laicorum eis fauorabili,non poterunt eo vti, nisi toto statuto cum suis qualitatibus vtantur,& cum sua forma,& modo contento in statuto,ita Dec.in d.c. Ecclesia Sanctæ Mariæ numero 225. vbi etiam Felin.quæstio.8.vers. sed hunc primum casum Roch.de Curt de stat sect.8.9.11.num.62.Bald. in l.de quibus col.16. ff.de legibus,& in l.in legatis,C.ad leg.Falcid.nec facit,quod Princeps nedum non sit subditus statuentibus, sed potius præsupponitur illorum Dominus, & quod per consequens debeat ei liberum esse vti statutorum dispositione ad eius arbitrium, quia nos loquimur de Principe, ordinaria potestate procedente, non autem suprema, & de plenitudine potestatis, secundùm quam certum est, quod nemo potest Principi dicere, cur ita facis, cum sit causa causarum,& omnia sub hoc prætextu,& titulo possit in suos subditos, vt benè notauit Bald. in proem. feud. numero 34. & Andr.Gail.pract.obseruat.lib.2.obseruat.56.numero 14. & sequent. vbi nume.13.
181 etiam dixit, quod Princeps nunquam † præsumitur vti velle plenitudine potestatis, nisi hoc exprimat, sed potius ordinaria secundum Innocent. in cap. innotuit de elect.& in cap.innouamus numero primo,de censibus. Immò quod peccaret Princeps, si, nisi iusta, & legitima causa, ita suadente, exerceret in suos potestatem absolutam,nàm ut præclarè admonuit Zasi.cons.10.numero septimo volumine secundo incip. in causa executionis ab eodem Gail. allegatus, benè scimus boni Principis potestatem ad tutellam subditorum,& àd iustitiam asserendam esse amplissimã, cæterùm vt iniuria subditis fiat, illis Principis potestatem non agnosco, sed Tyran-
182 ni, id enim dicimur † posse quod honestè possumus,cap.faciat homo 22.quæstio.2. glos. in clement. sæpe in verb. poterit de uerb.signific. nàm quæ lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & generaliter quæ contrà bonos mores fiunt,nos facere posse minimè credendum est, l. filius qui fuit ff. de condit. instit.l.

nepos

183 nepos Proculo,ff.de verb.signif.& Princeps, † à Deo constitutus est,ut faciat iustitiam, & iudicium 3.Regum capit.10. proinde si fines,& terminos iustitiæ excedat, peccat contra ordinationem Dei, & Principis nomine indignus est c.scelus 2.q.1. Afflict.in cap.1.§.similiter potest numero 15.de capita.qui cur.vend.& licèt supre-
184 ma est Principis † potestas, tamen intrà fines iustitiæ semper conclusa manere debet,& quanto immensior est, tantò magis æquitatem exigit, & iustitiam, quam in primis colere, & colendam præscribere debet iuxtà illud Claudiani Poetæ ad Honorium

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

quæ quamuis aliena,& digrediendo adducere volui.

185 LXV. Limita, vt idem sit in Ciuitate ipsa † in vniuerso, a qua statuta emanarunt, de qua generalitas statuti non intelligitur, sed eius dispositio refertur ad Ciues,vt singulis,quia Ciuitas, vt in vniuerso dicitur statuisse,de quibus in statuto, & statuentes,ut dicebamus non comprehenduntur sub generalitate dispositionis suorum statutorum,ita Decia.d.tract.crimin.d.cap.35.num.20. de mente Bald. per illum tex.in l.venditor, §.si constat,ff.commun.præd.& Ioan. Andr. in regula cui licet de reg.iur.in sexto,& Angel.Paul.de Castr.& Alexand.in l.1.in princip.ff.quod quisque iur.vbi etiam Ias.num.6.Abb.& communiter Canonistę in cap.ex litteris in penult.not.de constit.

ARGVMENTVM.

Statutum an, & quando ligat Forenses, & eorum bona, & quid de ciuibus, & eorum bonis extrà territorium, & de ignorantibus statutum, ac de Principe Superiore.

1 *TATVTVM non ligat Forenses.*
2 *Statutum prohibens a duabus sententijs posse appellari non comprehendit Forenses appellantes.*
3 *Statuta in non subditos disponere non possunt.*
4 *Causæ efficientis virtus, & potentia respicienda est, vt possit operari in suscipientem materiam.*
5 *Potentia statuti localis non se extendit vltrà proprios terminos.*
6 *Extrà territorium quilibet censetur ad instar priuati.*
7 *Statuentes præsumuntur voluisse suis subditis, non autem exteris prouidere.*
8 *Alienationem prohibens statutum in Forenses non comprehendit Forenses ipsos alienantes.*
9 *Statutum loquens de aliquibus personis, vtputa de agnatis, intelligitur de subditis.*
10 *Elemosina distribuenda vigore statuti inter pauperes intelligetur de pauperibus loci statuti.*
11 *Statutum loquens de moneta intelligetur de vsuali, & expendibili in loco statuti.*
12 *Fideiussio si debet præstari vigore statuti intelligetur in persona fideiussoris, qui sit de loco, & non extraneus.*
13 *Prêtium si quis tenetur inuestire pro securitate emptoris, non poterit inuestire extrà territorium.*
14 *Forensis etiamsi contraheret, vel aliàs disponeret in loco statuti non comprehenderetur a statuto habilitante, vel inhabilitante personas.*
15 *Testari si prohibetur filiusfamilias à statuto non intelligetur de filiofamiliàs Forense.*
16 *Marito prohibito relinquere vxori non intelligetur de marito Forense.*
17 *Mulier nupta extraneo ex persona sui iuri pro forense reputatur.*
18 *Mulier etiàm alibi nupta retinet propriam originem ad illius fauorem, & commodũ.*
19 *Mulier alibi nupta poterit emere in loco suæ originis non obstante statuto prohibente forensem emere posse.*
20 *Mulier originaria nupta extrà territorium succedet non obstante statuto prohibente forensem succedere posse.*
21 *Fauore quod introductum est, in odium non debet retorqueri.*
22 *Forensis ligatur statuto circa solemnitatem adhibendam in actu disponente.*
23 *Notarius Forensis non matriculatus non poterit facere Instrumentum stante statuto, quod Notarius non matriculatus non possit Instrumenta facere licèt aliqui contrà.*
24 *Contractus secũdum solemnitates statuti loci minimè factus, nullibi locorum valebit,*

sicuti

sicuti adhibitis solemnitatibus factus vbique obseruabitur.

25 *Contrahens super bonis etiam extrà territorium statuti contractus existentibus tenetur seruare solemnitates in contractu a dicto statuto dispositas, vt valeat contractus.*

26 *Forensis comprehenditur à statuto circa solemnitates disponente etiam, si loquatur in personam.*

27 *Bartoli differentia, & distinctio in l, si quis pro eo, ff de fideiusso. reprehenditur.*

28 *Baldi opinio in lege 1. numero 59. versic. hoc idem dico, C. de Summ. Trinit. rejicitur.*

29 *Locus contractus, non locus vnde quis est, respectu formæ, quæ datur contractui, vel solemnitatis, attenditur.*

30 *Solemnitas actus tota pertinet ad Iurisdictionem eius, in cuius territorio actus geritur.*

31 *Communis opinio contra Bart. distinctionem in d.l. si quis pro eo, ff. de fideiusso.*

32 *Forensis faciens actum in loco exempto non ligatur statuto etiam de solemnitate loquente.*

33 *Paria sunt locum extrà territorium esse, vel intrà fines, sed ipsum esse exemptum.*

34 *Canonicus Ecclesiæ exempta delinquens in loco exempto non poterit puniri a Diocesano.*

35 *Episcopi statutum non ligat extrà territorium.*

36 *Cautella ad euitandam sententiam excommunicationis contrà contrahentes matrimonia clandestina per Episcopi statutum lata.*

37 *Subditi Parrochiæ exempta non ligantur statutis Episcopi, in cuius Diocesi Parrochia exempta sita est.*

38 *Forensis personaliter repertus in loco contractus potest ibi conueniri.*

39 *Forensis contrahens tanquam aduena, & viator, & in transitu non potest in loco contractus etiam personaliter repertus conueniri.*

40 *Contrahere quando quis dicatur in aliquo loco tanquam aduena, & in transitu.*

41 *Contrahens cum aliquo, quem scit esse confestim recessurum, nec habere ibi causam residendi non potest illum ibi conuenire.*

42 *Forenses non comprehenduntur a statuto etiam fauorabile habilitante, vel inhabilitante.*

43 *Clerici non comprehenduntur a statutis Laicalibus etiam in fauorabilibus.*

44 *Forensis non ligatur statuto etiamsi possideret bona in loco statuti, quia bona non faciunt aliquem subditum.*

45 *Forensis alibi delinquēs, non potest a Iudice puniri, licèt in eius territorio habeat multa bona.*

46 *Fidelitatem quis non cogitur in aliquo territorio iurare ratione solius possessionis bonorum.*

47 *Forensis habens bona in territorio circa ea, quæ bona ipsa respiciunt, reputatur tanquam subditus.*

48 *Princeps etiam contrà non subditum, habentem tamen bona in eius territorio, potest quoad ea bona statuere.*

49 *Bona habens in alieno territorio dicitur subditus illius aliquo modo.*

50 *Conueniri quis potest pro possessione bonorum coràm Iudice, in cuius territorio sunt bona.*

51 *Legatum factum forensi quando valeat, non obstante statuto prohibitorio.*

52 *Mariti*

52 *Mariti legatum factum uxori, stantibus liberis, quando valeat, non obstante statuto in contrarium disponente.*
53 *In institutione haeredis tria tempora quoad habilitatem haeredis requiruntur.*
54 *In contractibus quoad habilitatem contrahentium spectatur tempus contractus.*
55 *Alienatio facta forensi contrà prohibitionem statuti non valet etiamsi forensis tempore rei alienatae effectus fuerit ciuis tempore rei traditae.*
56 *Forensis non ligatur etiam statutis quoad delicta.*
57 *Statutum simpliciter loquens de delictis non habet locum in commissis extrà territorium.*
58 *Sindicus, si tenetur denuntiare delicta, non tenetur ad commissa extrà territorium.*
59 *Obligatus ad denuntiandum delicta non tenetur denuntiare commissa tempore sui Praedecessoris.*
60 *Forensis offendens ciuem extrà tamen territorium non tenetur poena statuti loci Ciuis offensi.*
61 *Delinquens fit de foro loci delicti.*
Petrus Caballus Pontremolensis laudatur.
62 *Forensis delinquens extra territorium non punitur in territorio etiamsi in eo habeat bona.*
63 *Statutum poenale de eo, quod de iure communi non est punibile non comprehendit forensem delinquentem, nisi scientem, vel ignorantem supinè.*
64 *Ex naufragio capientes possunt puniri ex statuto Iudicis personae offensae, etiamsi offendens esset forensis, vel cepisset bona extra territorium.*
65 *Forensis delinquens in locis confederatis inuicem potest puniri in eis.*
66 *Forensis in his, quae sunt prohibita etiam de iure communi, potest puniri etiam secundùm disposita a statutis loci delicti.*
67 *Forensis delinquens circa solita prohiberi ab omnibus potest puniri etiam ex dispositione statuti.*
68 *Arbitrio Iudicis relinquitur quando forensis possit ex dispositione statutorum puniri.*
69 *Forensis receptans bannitum non excusatur a poena statuti, si est diù versatus in loco.*
70 *Forensis potest puniri ex statutum, quando aliàs ob negligentiam, vel impotentiam officialis loci delicti non fuisset punitum delictum commissum contrà Ciuem.*
71 *Iudex Laicus quando suppleat defectum Iudicis Ecclesiastici.*
72 *Forensis subiacet poena statuti, quando statutum puniret delinquentem alterius loci, proprium tamen territorium ingredientem.*
73 *Cautela ad puniendos forenses extrà territorium in Ciues delinquentes.*
74 *Forensis beneficio statutorum etiam vellens uti non potest.*
75 *Statuentes non praesumuntur statuere incommodum illorum quibus pariter, & incommodum praestare non possunt.*
76 *Forenses admittuntur ad beneficium statutorum quando ita diu fuisset obseruatum.*
77 *Statutum usu non receptum nec Forenses, nec Ciues ligat.*
78 *Statutum usu non receptum non est seruandum.*
79 *Statutum usu non receptum est nullum, & in eo nullum est faciendum fundamentum.*

Hh 80 Sta-

80 *Statutis non dicitur contrauenire qui statutum usu non receptum non obseruet.*
81 *Iuramentum non extenditur ad statuta moribus utentium nõ recepta, vel per contrariam consuetudinem abrogata.*
82 *Statuta usu non recepta, vel per contrariam consuetudinem abrogata, non dicuntur statuta.*
83 *Statutum, vt dicatur vsu non receptum, sufficit lapsum decennij.*
84 *Statuta habent in se tacitam conditionem. si moribus vtentium recipiantur.*
85 *Obseruantia, & consuetudo contraria, sciente, & patiente Superiore, sufficit contrà statutum, etiam vsu receptum, & num. seq. 86.*
87 *Iudex iurans obseruare statuta non tenetur seruare ea, quæ per consuetudinem fuerunt abrogata.*
88 *Contrafaciens statuto abrogato excusatur a pœna statuti.*
89 *Consuetudo est fortior, & potentior statuto, & facit illud silere.*
90 *In consuetudine attenditur, quod frequentius accidit.*
91 *In consuetudine introducenda contrà statuta non requiritur scientia Principis, quando non agitur de reseruatis Principi.*
92 *Consuetudo, vt inducatur contrà statuta, debet esse de vniuersitate, quæ habeat ex se auctoritatem statuti condendi, & abrogandi.*
93 *Consuetudinem introducere non potest sine Superioris auctoritate, qui, & statutum sine eadem auctoritate condere non potest.*
94 *Statutum non præsumitur vsu receptum, quod declara, vt num. 97.*
95 *Facta non præsumuntur.*
96 *Statuta inferiorum, & Ciuitatis subditæ confirmata a Principe præsumuntur vsu recepta.*
97 *Facta præsumuntur, quæ de iure sunt facienda.*
98 *Subditi, quibus necesse est parere mandatis Superiorum, censentur recepisse statuta illorum.*
99 *Statutum eo ipso præsumitur vsu receptum, quod fuit publicatum.*
100 *Subditorum res extrà tamen territorium existentes non subiacent statuto Ciuitatis.*
101 *Stante statuto, quod bona proueniant ad primogenitum de omnibus erit iudicandum secundùm consuetudinem, vbi res situata erunt.*
102 *Statutum loci, in quo res sita sunt semper inspicitur quoad ipsas res.*
103 *Statutum exclusiuum fœminarum quando non extendatur ad bona extra territorium.*
104 *Subditus constituens domicilium extrà territorium diceretur sortitus diuersas patrias.*
105 *Subditus constituens alibi domicilium, & desinens sustinere onera in propria originis Ciuitate, priuatur beneficio statutorum originis.*
106 *Incommodum qui non sentit non debet etiam sentire commodum.*
107 *Represalia non sunt concedenda Ciui non sustinenti onera realia.*
108 *Ciues cognoscuntur ex muneribus, & honoribus.*
109 *Subditi non ligantur statuto propriæ Ciuitatis disponente circa solemnitates in contractibus adhibendas quando contrahunt extrà Iurisdictionem.*
110 *Contractus locus inspicitur quoad solemnitatem.*

111 *Minor etiam forensis tenebitur seruare solemnitatem statuti loci in quo contrahit.*
112 *Filiusfamilias extra territorium contrahens non ligabitur statuto proprij territorij quoad solemnitates in contractu.*
113 *Statutum siue loquatur in rem, siue in personam quoad solemnitates, non comprehendit subditum extrà iurisdictionem contrahentem.*
114 *Subditus volens potest vti statuto fauorabili patriæ suæ.*
115 *Subditus ligatur etiam extrà iurisdictionem statuto patriæ inhabilitante precisè personam.*
116 *Statuendi potestas inter suos subditos territorio non arctatur.*
117 *Lex Papalis, aut Imperialis ligat suos subditos quocunque se conferant.*
118 *Sententia personam afficiens aliquo vinculo, vtputa interdictionis, excommunicationis, vel infamiæ etiam in alieno territorio afficit.*
119 *Statutum tunc indubitanter ligat subditorum personas, quando de eis expresiè disponit.*
120 *Statutum fauorabile, & in personam loquens extenditur etiam quoad bona subditi extrà territorium existentia.*
121 *Statutum, quando est fauorabile, ad bona extra territorium existentia extenditur.*
122 *Principaliter quod disponitur, & quod est per se, non autem quod est per accidens, vel secundario de aliquo actu consideratur.*
123 *Laicorum statutum etiam praiudiciale Ecclesiasticis quando valeat.*
124 *Tutoris datio facta à Iudice expresiè, quoad bona alterius territorij, est nulla ipso iure.*
125 *Tutor simpliciter datus a suo Iudice pupillo habenti bona in diuersis territorijs ad omnia bona datus censetur.*
126 *Tutor principaliter datur personæ, non rei.*
127 *Decretum Iudicis principaliter præstantis auctoritatem pupillo, distrahendi trahitur etiam ad bona alterius territorij.*
128 *Statutum fauorabile, & in personam loquens quando trahatur extrà territorium, & num. 129. 130. & 131.*
132 *Statutum si expresiè disponat de bonis extrà territorium sitis quod illa comprehendet.*
133 *Bona subditi constituentis domicilium in loco bonorum non subiacent statuto originis quomodocunque loquente.*
134 *Subditus contrahens data opera extrà territoriũ in fraudẽ statuti nulliter cõtrahit.*
135 *Cautela Duran. de arte testandi tit. 1. caut. 2. num. 5. reprobatur.*
136 *Fraus in contrahente præcipuè arguitur, si statim finito contractu redierit intrà territorium, & quando.*
137 *Arbitrio Iudicis relinquitur quando contrahens dicetur statim rediјsse.*
138 *Subditus litigans extrà territorium non ligatur statuto propriæ Ciuitatis in his etiã, quæ decisionem important.*
139 *Statutum mandans, quod non posit appellari a duabus sententijs conformibus non ligat subditum extrà territorium.*
140 *Ignorans non ligatur statuto, idem de Ciue nouello, etiamsi in statuto adesset clausula*

la decreti irritantis, & etiamsi statutum loqueretur per verba generalia, & vniuersalia.

141 *Pœna statuti non habet locum contrà ignorantem, qui non dicitur delinquere.*
142 *Ignorantia præsumitur, nisi probetur scientia.*
143 *Ignorantia statutorum quoad ciues non præsumitur.*
144 *Morantes in loco debent statuti ignorantiam probare.*
145 *Scientia est probanda quando præsumptio militat pro ignorantia.*
146 *Ignorantia statuti non præsumitur præcipuè quando lapsum est tempus præfixum, vt ligare incipiat.*
147 *Arbitrio Iudicis relinquitur quando non est præfixum tempus intrà quem terminum statuta obligent, elapsis tamen duobus mensibus nemo excusatur.*
148 *Termine ad obligationem statuti elapso nedum nuda scientia statuti promulgati, sed etiam cognitio dispositionis eius præsumitur.*
149 *Ignorantia statutorum tunc minus admittitur, si statuta essent de his, quæ etiam ex vniuersali consuetudine aliorum locorum statui solerent.*
150 *Ignorantia non præsumitur de statutis ex longissimo vsu obseruatis.*
151 *Ignorantia non potest allegari, ita statuto prohibente.*
152 *Statutum prohibens ignorantiam allegari intelligitur de crassa, & non probabili.*
153 *Ignorantia affectata comparatur scientiæ.*
154 *Citationis ignorantiam affectans habetur pro citato.*
155 *Ignorantia affectata illa dicitur, quando potuit scire, & noluit dissimulando.*
156 *Ignorantiam allegare prohibetur, qui ex officio, aut ex aliqua causa tenetur inuestigare.*
157 *Scientia tunc præsumitur, cum quis tenetur ratione sui officij indagare.*
158 *Ignorantia etiam allegari potest ab eo, qui ratione officij fecit quod potuisset, vt sciret ad quæ tenetur.*
159 *Præsens compilationi statutorum illorum ignorantiam allegare non potest.*
160 *Statutum, de quo est publica vox, & fama, ignorari non præsumitur.*
161 *Ignorantiam statuti allegare prohibetur cui casus statuti aliàs euenit.*
162 *Minor viginti quinque annis allegans ignorantiam auditur.*
163 *Minores contrahentes debent tanquam ignorantes ante omnia expressè certiorari de Iuribus ad eorum fauorem facientibus.*
164 *Absens ignorantiam statutorum allegare potest.*
165 *Coniunctus præsumitur scire facta coniuncti, nisi sit absens.*
166 *Absens admittitur ad allegandam ignorantiam, si nunquam, aut modicum a tempore conditi statuti fuit in Ciuitate, secus si diù.*
167 *Ignorantia allegatio admittitur de statuto extrauagante, & extraordinario.*
168 *Statutum licèt extrauagans si tamen est publicè notum ignorari non permittitur.*
169 *Probatio ignorantiæ admittitur contra præsumptionem scientiæ.*
170 *Ignorantia quando, & ex quibus probetur.*
171 *Ignorantia probata quis restituitur.*
172 *Ciues per Priuilegium non ligantur statuto praiudiciali.*
173 *Scholares si per statutum habeantur pro Ciuibus, non tamen ligabuntur statutis de soluendis gabellis, & alijs praiudicialibus.*

174 *Prin-*

205 Forensi

205 *Forensi tunc præcipuè succeditur secundum statutum loci bonorum, quando domicilium ibi contraxit.*
206 *In successione bonorum per Forensem non consideratur, aut praeiudicium, aut fauor ipsius.*
207 *Beneficio statutorum non posset forensis gaudere, si statutum hoc prohiberet.*
208 *Forensis oriundus tamen in loco statuti, si ibi reperiatur ligatur dicto statuto.*
209 *Statutum de compromissis non ligat forensem quoad bona ibi sita nisi sit Ciuis oriundus ex eodem loco, & ibi reperiatur.*
210 *Iudaei ligantur statutis locorum tanquàm incolæ.*
211 *Immunitas concessa incolis alicuius loci porrigitur ad hebræos ibi habitantes.*
212 *Forensis quis dicatur.*

CONCLVSIO SEXTA.

1
TATVTVM ligat † Forenses,nec porrigitur ad eos,ita not. in l.1. ff.de tut. & cur. dat. ab his l.etiam, ff.de tut.l.neque, C. qui dar.tut.poss.gl.& Doct. in cap.quæ contrà octaua distinct. cap. vt animarum de constit. in sexto communiter scribentes in rubr.de consuet. Decia. in suo tract. crimin. lib.2.capit.35. num.21.& not. in l. fin. ff. de iurisdictio. omn. Iudic. Oldrad. cons.248.cons.92.nume.5.Rolan. à Val.cons.49.nume.21.& seq.lib.4.Bertaz.cons.crimin.19.num.2.lib.1. vbi ideò dixit,
2 quod statutum prohibens † a duabus sententijs posse appellari, non ligat Forenses,
3 tanquàm non subiectos statuto, & ratio conclusionis est, quia statuta in non † subditos iurisdictioni statuentium disponere non possunt d.l.fin. ff.de iurisd. omn.Iud. Bart.in l.omnes populi,ff.de iust.& iur nu.36.& in l.cunctos populos,C.de Summ. Trinit.Bald.in l.hæres,ff.de iud.& in repet.l.de quibus,ff.de legibus,quia virtus,&
4 potentia † causæ efficientis respicienda est, vt possit operari in suscipientem materiam,nec potest causa finita vltrà suos fines effectum producere, sed sicuti limitatur potentia causæ,ita & effectus debet limitari, l.si arrogator, ff.de adoptio. l. pupillo, ff.de tut.& cur.dat.ab his l.Iurisperitos,§.cum oriundus,ff.de excusat. tut.l.cū vnus,
5 §.is qui de bon. auth. Iud. possid. sed auctoritas,& potentia statuti † localis non se extendit vltra proprios terminos, vt l.dum virum,C.de decur. lib.10. ergo nec ef-
6 fectus protrahitur, nàm extra † territorium quilibet censetur ad instar priuati, & tunc eius lex, & statutum non se protendit ad homines, qui non sunt suæ ditionis, ita argumentatus est Lap.alleg.91.in nomine Domini Comeñ. casus est talis nu.7. & 8. Rol.à Val.de Lucr.dot.quæst.36.Decia.resp.35.num.37.volum.1.respon.19. nu.67.volum.3.resp.6.in fi.volum.1.Bertazz. cons.ciuil.1. nu.15. Castr. cons.226. super primo num.1.volum.2.nouiss.Paris.cons.12.num.10. & seq.cons.53.nu.84. & seq.volum.3.idem Bertazz.cons.crim.443.num.3.lib.2.Bursat. cons.8. num.26. lib.1. Et id suadetur etiam ex verisimili mente statuentium, qui non præsumuntur
7 voluisse † exteris super aliquo prouidere, cum eorum nihil intersit, & verisimilius est solis subditis voluisse cauere, prout considerauit Rot. Roma. decisio.673. par.j.
8 & arg.l Imperialis,C.de nupt. Vnde statutum prohibens † alienationem in Forenses non dicetur comprehendere Forēses ipsos,etiamsi haberent bona in territorio, nàm illa prohibitione non obstante,poterunt nihilominus de rebus suis ad libitum disponere,ita Cephal.cons.161.num.11.lib.2. & Alexan.cons.44.videretur prima facie num.15.lib.5.Calder.cons.17.de constit.Imol. in cap.quod Clericis, versic. si autem respiceret de for. compet. Socin.cons.288. & cons.292. volum. 2.Signorol. cons.166.colum.3 Ruin.cons.195.colum.2.& colum.fin.lib.2.cons.48. numero 4. cons.49.colum.2.lib.3.sicut si extaret statutum,aut emanaret ædictum,quod nō posset quis extrahere frumentum,& alios fructus de aliquo territorio, non cōprehenderet Forenses extrahentes fructus in eorum bonis recollectis licet in territorio prohibito existentibus, prout ita fuisse Iudicatum in Senatu Pedemontano testat. Thesaur.decis.152.post princip.& hanc etiam partem tuetur, & comprobat nouissime D.Petr.Cabal.in suis crimin. resolut. cent.j. cas.14. vide tamen dicta a nobis

infrà

9 infra in secunda limitatione,& facit pro regula, quia statutum loquens † de aliquibus personis intelligitur de subditis, vnde si loquatur de agnatis intelligitur de
10 agnatis subditis Cephal.cons.309.num.7. lib.3. sicut loquens † de elemosina inter pauperes,intelligitur de pauperibus loci statuti Bart.in l.2. C.de anno ciuil.lib.11. Bald.in l.id quod pauperibus colum.5.quæst.13. C de Episc. & cler. Brun. in tract. de reb.dub.car.6 colum.1.vers.quod si exprimatur,& car.37.columna 3.versic.etsi
11 testator,& loquens † de moneta intelligitur de vsuali,& expendibili in loco statuti
12 Alexan.cons.104.statutum in princip.lib.1.& de debente præstare † fideiussionem intelligitur de fideiussoribus,qui sint de loco,& non extranei Bart. in l. si fideiussor,
13 §.si necessaria, ff.qui satisd.cog.vbi Alexand.etiam infert, quod qui tenetur † inuestire pretium pro securitate emptoris,non potest inuestire extra territorium , & ibi Ias. notat , quod statutum , quod quilibet possit accusare , intelligitur de subditis statuto.

Primò. Amplia, vt procedat conclusio etiam si Forensis contraheret in loco sta-
14 tuti, vel aliàs ibi disponeret,nàm tunc si statutum, † simpliciter, & præcisè habilitaret, vel inhabilitaret personas ad aliquem actum, Forensis ex eo non comprehen-
* deretur, Ruin.cons.201.sub num.8.colum.1.lib.1.ubi hanc communem testatur, & cons.120.sub num.8.colum.1.lib.eod.Tiraq.de legib.connub.glo.8.nu.227. q.28. Cassan.cons.19.colum.14.Caccialup.in l.cunctos populos colum.4.versic.item dicit,C.de Summ.Trinit.vbi Bart.q.3.circa fi.num.26.Bald.colum.8. num.61. vers. nunc contra,& ibid.Salic.num.12.Sancta Seuer.num.145.Ias.in prima lect. nu.42. & iterum in secunda lect.nume.86.vbi inquit, quod nunquam inuenit aliquem di-
15 screpantem,& ibidem omnes ex hoc inferunt,quod ideò statutũ disponens, † quod filiusfamiliàs non possit testari , non comprehendet forensem ibi testantem , sicut quod maritus non possit relinquere vxori non comprehendit forensem ibi relin-
* quentem, & hanc communem Doctorum sententiam testantur,& illam secuti sunt Domini de Rota decis.103.num.13.par.2.Corn.cons.152.col.2.vers.confert etiam volum.1.Castren.cons.32.colum.j.volum.2.Ias.cons.59.colum.2. volum.3. Alex. cons.44.colum.j.& seq.volum.5.Bart.in l.1.ff.de tut.& cur.dat.ab his vers.item nota,ubi etiam Bald.colum.7.vers.circa quæ Socin.d.cons.288.colum.6. vers. primũ probatur lib.2. Spec. in tit.de sent.§ qualiter vers.item pone quidam Butr.& Abb. in cap.quod Clericis de for.compet.idem Abb.cons.52.nu.2.lib.2.Barbat.cõs.76. per tot.lib.3.Paris.cons.12.num 11.lib 3. Roch.Curt.in cap.fin.sectio.9.quæst.12. in secunda limitatione num.13.de consuet.ubi inquit, quod malè dixit Anchar. in repet.c.canonum statuta quæst.12.princip.versic.iuxta prædicta de constit.asserendo communem opinionem esse contrà Bart.hoc tenentem,ut supra, Marsil.in l.fin.
** num.133.ff.de iurisd.omn.Iud.ubi de magis communi , & æquiori opinione testa-
* tur prout illam etiam cõmunem affirmat Pech. de testam. coniug.lib.4. lib.4.c.11.
** & hanc magis communem,magisque veram , & æquiorem testatur , & ex professo demonstrat Rolan.à Val.cons.24.in secundo dub. per tot.lib.3.

16 Subamplia, vt idem sit quoad bona sita † in loco originis vxoris alicuius Forensis , nàm ad ea inhabilitatio facta à statuto non operabitur quoad maritum forensem,quin de eis disponere posset ad beneficium ipsius vxoris, etiamsi in dicto loco fortè reperiretur statutũ,quod maritus non possit relinquere vxori , nàm licèt quis fortè diceret vxorem tanquam subditam statuto respectu originis ex sui parte prohibitam

hibitam fore accipere de dictis bonis, quamuis maritus ab eo statuto tanquam forensis solutus existat, cum huiusmodi prohibitiua dispositio non magis prohibeat maritum relinquere, quàm vxorem ex natura correlatiuorum relictum capere, vt apud Socin.cons.79.num.31.lib.4.tamen etiamsi esset vera ista consideratio relatiuorum, de qua tamen per nos alibi, vxor adhuc erit capax relicti sibi facti per maritum forensem, quia maritus huiusmodi prohibitioni statuti non est subditus, nec ideò, vt supra dicebamus, quoad bona in eodem loco sita inhabilitatio illius personæ operari posset, nec origo vxoris in hoc obstat, quia in primis posset negari † mulierem nuptam extraneo retinere paternam originē etiam quoad bona ibi sita, sed illam in totum ex persona sui viri pro forense reputandam fore, ita vt in his præcipuè, quæ personam ipsius vxoris respiciunt a paterna origine eximatur, & hãc sententiam satis apertè tuetur Silua.cons.1.tertio dubio per legem primam, C. de mulier.& in quo loco lib.10.& per tex.in l.mulieres, C. de dignit.lib.12. cum alijs ibi per eum, vel saltem. Secundò posset responderi, quod mulier † nupta extraneo retinet propriam originem, nec illam perdit ad illius fauorem, & commodum, non autem in odium Crauet.cons.271.nu.3.vers.non obstat modo Bald.cons.418.incip. super primo puncto lib.4. Alex.cons.20.in fi.lib.2.Io.de Amic.cons.20.nu.2.& seq. Lancilot.super consuetud. Alexand.præfat.8.nu.43. ideo dixit Bart.in l. Imperatores §. item rescripserunt, ff. ad municipal. quod si statuto caueatur forensem emere non posse, quod nihilominus † mulier illius municipij alibi nupta priuilegio, seu beneficio ibi emendi gaudebit, quod & sequitur Card.cons.135. incip. Titius ciuis Faltrensis Ant.de Butr.cons.4.incip.visa forma in fi.Capr.cons.21.col.4. sicut stante statuto, quod forenses † non succedanr, mulier originaria nupta extra territorium non prohibetur succedere Corn.cons.202.col.5.vol.2.Io.Campez.in tract. de dot. in vltima par.q.71.incip.quid si in loco Brun.in tract.de statut.fœm.exclud.in 6.ar. princ.q.1.vers.& si statutum dicat, quod forensis, si igitur est introductum ad fauorem mulieris, vt retineat propriam originem, non erit interpretandum, quod statutum in loco suæ originis vigens, quod maritus non possit relinquere vxori comprehendat originariam alibi nuptam, ita vt excludatur a legato viri, ne, quod in fauorem † introductum est, in odium retorquere dicatur contra l. quod fauor C. de legi. & hanc subampliationem tùm ex prædictis, tùm ex alijs causis, & rationibus comprobat Lancillot. vbi supra num.42.vsque ad num.48. de qua tamen vide, quæ infrà diximus respectu bonorum sitorum in loco statuti.

Intellige ampliationem, vt non procedat, quando statutum non † inhabilitaret simpliciter, sed aut solùm loqueretur circa solemnitatem adhibendam in contractu, aut inhabilitaret respectu non seruatæ solemnitatis, quia tunc operaretur etiam quoad forenses contrahentes in loco subiecto statuto, & eo ligarentur, quia forensis tenetur seruare illas solemnitates, quas mandat statutum loci, in quo contrahit, ita Bartol. in d.l.cunctos populos, nu.14.C. de summ.Trinit. & fid.cath. vbi etiam Bald.num.93. Alber.colum.7.versic. in gloss. quid si Bononiensis, & ibi etiam Castrens.num.11. Aret.colum.6.versic. circa primum Ias. in 1.lect.colum.4.versicu. capio glossam & in 2.colum.11.versicu. circa primum, qui dicit omnes alios sequi,
* & ibidem Purpur.num 98. qui item de communi testatur, idem Barto. in l.de qui-
* bus numero trigesimo, ff. de legibus, Gramat.decis.103.incip. illa Marchioniss.

num. 178. Crauet. consil. 271. columna tertia versiculo quinto igitur Cephal. consil. 171. numero vigesimosexto volumine secundo Dec. consil. 457. post principibus Alexan. d. consilio quadragesimoquarto columna fin. versic. postremò non obstat libro quinto Ruin. consil. 201. numero sexto, & plur. seq. libro primo in quo loco
23 in proposito solemnitatis notat, quod ideò statutum disponens, quod notarius † non matriculatus non possit facere Instrumentum in loco statuti, quidquid alij in contrarium dixerint, comprehendit notarium forensem, quia tali casu non dicitur inhabilitari, persona ad disponendum, aut ad contrahendum, sed persona notarij, quæ adhibetur ad solemnizandum actum ab alio dispositum, & sic versatur circa solemnitates, nàm persona notarij tali casu solemnizata per statutum habet se tanquam forma ad actum ab alio dispositum, cum notarius non sit qui disponat, & ideò subiungit, non curatur, quod statutum loquatur in personam, quia loqui dicitur tunc de forma, & non de persona, cum etiam, vt dicebamus, eius persona sit de forma, & consideratur vt forma, & non simpliciter vt persona, & hoc idem ante ipsum voluit Bartolum in dicta lege prima, numero quadragesimoprimo uersiculo idem in notario de summa Trinitate ubi dixit, quod tali casu cum Notarius dicatur adhibitus ad solemnizandum actum ab alio gestum, in eo, & circa illũ habent locum omnia de solemnitate dicta, intelligentiam comprobauerunt, & communiter illam fatentur Domini de Rot. decisio. 103. numero decimotertio parte secunda, licet in exemplo quoad statutum de Notario non matriculato disponens, contrarium tenuerunt, & latera eorum opinionem defenderunt respondendo obiectis, uolentes, quod huiusmodi statutum non ualeat contra Notarium Forensem ex pluribus, & præcipuè quia est in personam illam inhabilitando, non autem dicitur respicere actus solemnitatem, de quo etiam per nos infrà, limitationem etiam secutus est Cephal. consil. 32. numero 16. uolum. 1. Ruin. consilio 160. lib. 4. Menoch. consilio octuagesimo numero octauo libro primo, Nat. consilio 643. numero quarto libro quarto, & hanc claram, & indubitatam Doctorum sententiam appellat Rolan. à Val. consilio trigesimotertio numero sexto libro tertio, Aret. consilio septuagesimotertio columna quarta uersic. ista sententia, & consilio 54. colum. 2. ubi dixit istam ueriorem Corne. consilio 64. columna prima in fi. uolum. 3. & iterum col. fin. post medium ubi communem affirmat Gozad. d. consil. 49. nu. 15. & sequ.
24 Primò. Amplia istam intelligentiam, ut idem sit, † etiamsi ageremus de tali contractu, & actu extra Iurisdictionem loci, in quo celebratus est, nàm si non erit secundum solemnitates statuti loci, in quo factus fuit, & ordinatus, nec ēt alibi ualebit, sicut ēt alibi valebit, & sic extrà Iurisdictionem statuti, si secundùm statuti solemnitates factus erit, ita Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos col. 43. nu. 87. uers. inferas si statutũ Signot. consil. 166. incip. quæstio disputanda col. 1. & 2. ubi de communi testatur, prout illam etiam communem affirmat Decia. respon. 71. nume. 16. lib. 2. & communem pariter dicit Ias. in d. l. cunctos populos in fi. in secunda lectura Sancta Seuer. in d. l. omnes populi numero 18. & Lamberteng. in dicto suo tract. de contract. glos. 2. in uer. mulierum numero tertio, ubi idem concludit, quod mulier
25 forensis † super bonis, extrà territorium statuti contractus, contrahens debet seruare solemnitates in contractu a dicto statuto dispositas, ut possit contractus quoad bona extrà territorium ualere, & tanquam legitimus reputari, & hanc opinionem

veriorem dicit, pro quo facit, quod vidimus in statuto certam solemnitatem in vltima voluntate requirente, quod etiam seruetur quoad bona extrà territorium sta-
** tuentium sita, prout illam opinionem communiorem testatur Alexan. consil. 128. colum. 2. vers. licet aliud esset lib. 2. & cons. 44. colum. fin. vers. post temò non obstat
** lib. 5. & illam magis communem quoq; appellat Port. comm. opin. lib. 5. concl. 26. in princip. & conclus. 29. & ante eum Bart. in d. l. 1. nume. 36. vers. quodque tollitur obstaculum solemnitatis, C. de summ. Trinit.

26 Secundò. Amplia intelligentiam, etiamsi statutum disponendo † circà solemnitates seruandas loqueretur in personam, vt si statutum vetaret filium obligari sine patris, vel minores sine consensu propinquorum, quia tunc sicuti non est principalis intentio statuti disponere de persona, sed solùm de solemnitatibus a persona in illo loco in contractibus adhibendis, & fit mentio de persona incidenter, & secundariò, & non principaliter, cum principaliter consideretur actus, in cuius validitatem solemnitates illæ ordinatæ fuerunt, nec inhabilitatur quis ad contrahendum, sed solùm datur a statuto forma, sub qua quis validè contrahere posset, ita statutum indistinctè quoscunque forenses comprehendet, ita Ruin. d. cons. 201. nu. 6. & plur. seq. vol. 1. vbi inter alias rationes adducit, quia non minus statutum dicitur inhabilitare personam quando introducit solemnitatem, si in rem loquatur, puta si dicat quod contractus minoris non valeat sine certa solemnitate, vel quod in Instrumento adhibeantur duo Notarij, vel quod Instrumentum non valeat, nisi de eo sit rogatus Notarius matriculatus, quàm si loqueretur in personam, vtputa quod minor contrahere non posset sine certa solemnitate, vel quod vnus solus Notarius, vel non matriculatus non posset esse rogatus de Instrumento, quoniam etiam primo casu prohibitio in rem in consequentiam prohibet personam, & ideò concludit, quod
27 differentia † Bart. in l. si quis pro eo, ff. de fideiusso. an statutum loquatur in rem, an in personam est differentia verbalis, cum inter vnum modum prohibendi, & alterum, dum inducit solemnitatem, in effectu non est differentia, ad quod allegat etiā Paul. de Castr. & alios d. l. si quis pro eo, & idem Ruin. ibidem num. 8. testatur hanc opinionem esse veriorem, quia vbi statutum non inhabilitat præcisè, & simpliciter, sed solùm in defectum non seruatæ formæ, dicitur respicere solemnitatem, cum qua habilitatur, vel inhabilitatur persona ad actum, & in solemnitate obseruanda attenditur solùm locus contractus quomodocunq; statutum loquatur, & ad hoc idem Ruin. allegat Socin. cons. 97. incip. abundè, & subtiliter lib. 1. vbi contrà ea, quæ in hoc tenuit Bald. in d. l. 1. nu. 57. & seq. versic. dico ergo circa primum, & versic. hoc idem dico, C. de Summ. Trinit. de mente eiusdem Baldi in loco ibi per eum determinat, quod quando statutum inhabilitat non præcisè, & simpliciter, puta quod minor vigintiquinque annis non possit contrahere, sed cum aliqua modificatione, puta nisi adhibito cōsensu, & auctoritate tutoris, tunc comprehendet etiā forensem, licèt hoc modo in personam loquatur, quod etiam dicit fuisse de mente Aret. cons. 54. incip. in causa magistri Blasij, & quod hoc etiam sensit Bart. in d. l. 1. in 6. q. princ. & in tertia quæstio. versic. sed circa hæc dubitatur, vbi Bart. quando loquitur de statuto habilitante, vel inhabilitante personam semper ponit exemplum, quando statutum simpliciter loquitur, & absolutè inhabilitat, vel habilitat, puta quod minor non possit testari, vel quod vir non possit relinquere uxori, uel quod filia non succedat patri, unde dicitur sensisse, quod de habilitate, aut

inhabilitate personæ agi non dicatur, quando forma circa personam etiam introducitur, quod dicit rationabile idem Ruin. ibidem, quia dum agitur principaliter de introducenda aliqua forma ad solemnizandum actum, vel contractum, etiamsi verba dirigantur in personam non debent attendi tanquam mens, & intentio secundaria statuti, sed debent omnia regulari secundùm principalem dispositionem, quæ est circa solemnitatem, quo casu non est verum, quod solemnitas, aut forma sit
28 accessoria personæ, vt voluit † Bald. in d. l. j. nu. 59. d. versic. hoc idem dico, sed benè persona deseruit dispositis à statuto circa solemnitates, quarum respectu solùm tunc de persona incidenter fit mentio in statuto, & secundariò, & istam opinionem verissimam existimat Aret. cons. 73. num. 6 Ias. in d. l. 1. col. 9. vers. secundum membrum nu. 57. & in repet. colum. 20. vers. secundum dubium, Crot. in d. l. omnes populi colum. penult. ff. de iust. & iur. Abb. cons. 52. columna prima, & seq. volum. 1. Ias. cons. 59. colum. fin. volum. 3. Gozad. d. cons. 49. num. 15. & seq. Socin. consil. 97. colum. 2. volum. 1. & cons. 131. columna prima versic. est etiam lib. 4. & ita concordari opiniones contrarias dicit Gabr. conclus. 8. nu. 18. de statut. & ratio etiam potissima huius dicti est, quod sicut respectu formæ, quæ datur contractui, vel solem-
29 nitatis, † attenditur locus contractus, non locus, vnde quis est, vt supradiximus, ita respectu formæ, vel solemnitatis, sine qua persona faceret actum validum, vel inualidum ex forma statuti, ita Bald. in d. l. fina. ff. de iurisd. omn. iudic. & illum sequitur Aret. d. cons. 73. num. 6. & Anchar. d. cap. 1. de constit. quæst. 12. in princ. vers. quid dices de oblig. vbi dixit, hoc ideò esse, quia, vt etiam nos supra, non dicitur statutũ tunc loqui in personam principaliter illam habilitando, vel inhabilitando, sed dat certam formam actui, sine qua nõ vult actum posse fieri in suo loco, nec est mirum, quod quis magis obligetur ex statuto disponente super solemnitate actus, quàm lo-
30 quente principaliter de ipsa persona, quia solemnitas † actus tota pertinet ad iurisdictionem eius, in cuius territorio actus geritur, igitur variatur secundùm locorum diuersitatem, sed persona est, vbique vniformis, & quis non potest disponere circa personam, nisi sibi subditam, prout hoc idem considerarunt Domini de Rot. d. decis. 103. nu 22. par. 2. hanc partem sequentes, prout illam etiam secutus est Lam-
31 berteng. in suo tract. de contract. glo. 2. in ver. mulierem, num. 29. vbi Bart. † in d. l. si quis pro eo, ff. de fideiussor. distinguentem, vt supra diximus, an statutum dirigat verba in personam prohibens eam contrahere, an in rem certam in eius contracti-
* bus solemnitatem requirens, dicit communiter reprobatum, & nume. 46. alios contrarium quandoque sentientes impugnat rationibus ibi per eum.
32 Primò. Subintellige intelligentiam, vt non procedat, si forensis † faceret actum in loco exempto, puta in monasterio non supposito statutis Laicorum, quia tunc licèt non seruaret solemnitates dispositas, & ordinatas a statuto loci, in quo locus exemptus reperitur, tenebit tamen actus, quia est, ac si factus fuisset extrà territoriũ
33 statuentium, cum paria † sint simpliciter locum extrà territorium esse, vel intrà fines, sed ipsum esse exemptum, ita Natt. consil. 643. per tot. lib. 4. qui dicit hoc omni dubitatione carere, & pro sublimitatione consuluit in terminis quoque Rol. à Val. cons. 33. num. 23. & plur. seq. lib. 3. Ang. cons. 233. incip. est quædam D. Margarita colum. 2. Ias. in d. l. fin. colum. 1. ff. de iurisd. omn. Iud. Felin. in cap. graue colum. 3. de offic. ordin. Dominic. in cap. vt animarum colum. 4. versic. quæro pone quod stante de constit. in sextò, Calder. cons. 13. de Iud. & for. compet. vbi dicit, quod si Canonicus

34 nicus † Ecclesiæ exemptę deliquerit in loco exempto, Diocesanus non poterit eum punire cum causa sibi non subiaceat, nisi quando delictum esset commissum in sua Diocesi, sed in loco non exempto ad idem Ioan. Andr. in clem. 1. in ver. aut earum
35 parte iuncta glo. de for. compet. ubi infert, quod sicut statutum † Episcopi non ligat aliquem extrà territorium, ita nec delinquentem in diocæsi, loco tamen exempto,
* & hanc opinionem non vidisse ab aliquo impugnatam, & cōmunem dixit Henric. Botter in tract. de Synod. Episc. in 2. art. num 9. vbi subdit, quod ex hoc sumi potest
36 cautela ad euitandam † sententiam excommunicationis latam per statutum Episcopi contrà contrahentes matrimonia clandestina, vt scilicet volentes contrahere vadant ad aliquem locum exemptum à iurisdictione Episcopi, & sic non erunt excommunicati, & ibidem nume. 43. vers. limita secundo dixit, quod quando alius Episcopus habet aliquam Parrochiam sibi subditam in Diocæsi Episcopi statuta
37 facientis, quod hoc casu statuta † non ligarent subditos illius Parrochiæ, licèt sint intrà limites suæ Diocæsis, quia non sunt subditi ipsius, cum non habeat ibi iurisdictionem, & hoc Feder. de Sen in cons. 99. ampliat procedere etiamsi quoad Sacramenta responderet Episcopo, in cuius Diocæsi sita est Parrochia.

Secundò. Subintellige, quod licèt forensis contrahens teneatur seruare solemni-
38 tates statuti loci, & licèt personaliter † repertus in loco contractus potest ibi conueniri l. hæres absens, §. 1. ff. de Iud. capit. Romana, §. contrahentes de for. compet. in sexto, Cephal. cons. 263. num. 29. lib. 2. latè Borgni. decis. 2. nu 3. par. 1. non tamen
39 poterit ex eo ibi cōueniri, si in illo loco contraxit tanquàm † aduena, & viator, & in transitu, ita Barbat. cons. 52. num. 1. lib. 2. per tex. in d. l. hæres absens, §. si quis tute-
* lam, & §. proinde, ubi Bart. & communiter Doctor. ff. de iud. & ibidem declaratur,
40 † quando dicatur, vel præsumatur quis esse in loco aliquo in transitu, & tanquā aduena, quod voluit etiam Natt cons. 431. num. 19. Corn. cons. 70. colum. 3. volum. 2.
41 quod tamen intellige, quando contrahens † sciebat illum esse talem, qui confestim recessurus esset, nec haberet ibi causam residendi, vel non esset solitum, quod solutio debiti contracti fieret per tales debitores in loco contractus, vt latè comprobat Borgni. d. decis. 2. num. 3. 5. 15. & 16. & per Bart. in d. §. proinde, vbi cæteri alij.

42 Secundò. Amplia conclusionem, vt procedat etiamsi statutum † esset fauorabile, vtputà si habilitaret aliàs inhabiles, ut quod filiusfamilias posset testari, vel qđ spurius posset hæres institui, nàm nec tali casu Forenses comprehenderet, nec ad illos se extenderet, quia statuendi actus est Iurisdictionis, & fieri, ac exerceri debet circa sibi subditos, & circa quos capit Iurisdictio, siue fauorabiliter, siue odiosè di-
* sponatur, ita Paris. d. cons. 68. num. 9. vol. 2. vbi testatur de communi, & id propriè sensisse Bart. in d. l. omnes populi 5. q. princip. circa princip. ff. de iust. & iur. & Alex. in l. 1. colum. 3. ff. de Iurisd. omn. Iud. & ibidem Bart. in d. l. cunctos populos in sexta quæst. 1. vbi etiam Bald. num. 58. vers. circa quę, & Archar. in d. cap. canonum statuta 15. q. de constit. Roch. de Curt. in tract. de statut. sectio. 9. num. 13. in fi. Alexan. d. cons. 44. num. 9. lib. 5. Paris. cons. 12. num. 24. volum. 3. Gabr. d. conclus. 8. nu. 13. & 19. de statut. faciunt trad. a Bart. in d. l. 1. ff. de tut. & Cur. dat. ab his versic. item nota ex hac lege Salicet. in d. l. cunctos populos colum. 9. vers. quid si circa habilitatem, & faciunt, que in simili diximus de Clericis, qui non comprehenduntur etiam
43 in fauorabilibus a statutis Laicorum † ex defectu potestatis iuxta tex. in c. Ecclesia S. Mariæ de cōstit. & per nos in concl. qđ statutū Laicorū non cōprehēdit Clericos.

Tertiò.

num. 29. Alciat. consf. 3 1. num. 45. & seq. lib. 9. & post illos nouissimè Lancillot. super dicta consuet. Alexand. in uer. non possit quæst. 3. num. 18. & ibidem nume. 19. asseruit idem esse in fideicommisso, & in donatione causa mortis, & communem te-
53 statur, affirmans tamen aliud esse † in institutione hæredis, quia in ea tria tempora requiruntur, quibus hæres sit capax, tempus scilicet testamenti conditi, mortis, & aditionis iuxta not. in l. si alienum, §. 1. ff. de hæred. instit. & in §. in extraneis instit. de hæred. qualit. & differ. & utrobique scribentes. Et licèt prædicta uideantur extrà propositum regulæ, ex quo quod tali casu statutum non ligat forenses, non est ex defectu operationis statuti, sed quia forensis definit esse forensis tempore, quo legatum sumit efficatiam, a morte, scilicet testatoris iuxtà not. per Bart. Castren. Alexan. & alios, de quibus supra, tamen quia poterat etiam dubitari, an ex quo statutum resistit ab initio contra legatum facientes forensibus, possent etiam ex post facto dici reiecti, & inhabiles ob regulam, quod quæ ab initio non tenent, non possunt ex tractu temporis conualidare, secundùm trad. in l. quæ ab initio, ff. de reg. iur. cum simil. ad maiorem declarationem efficatiæ, & operationis statuti, & in tali casu quoad forenses casum præsentem ob statutorum frequentiam frequenter contingentem hic adhibere libuit.
54 Intellige prædicta, ut procedant in suis terminis quoad ultimas † uoluntates, scilicet quarum effectus differtur ad tempus mortis, secus quoad contractus, in quibus spectatur id tempus quo contrahimus, l. non omne, ff. de reg. iur. l. fi. ff. de stipul. seruor. l. Siluius, ff. de uerb. oblig. Decia. respon. 33. num. 26. lib. 1. Roma. consf. 509. num. 19. in quinto dub. facit tex. in l. fin. C. si maior fact. & cap. si eo tempore de rescript. in sexto, & in l. inter stipulantem, §. sacram, & l. continuus, §. cum quis, ff. de uerb. oblig. §. idem iuris instit. de inutil. stipul. d. l. quæ ab initio, ff. de reg. iur. quod nota pro statutis prohibentibus ex actu intestinos alienationes in forenses, ut scili-
55 cet non ualeat † alienatio, etiamsi is qui est forensis tempore rei acquisitæ, uel alienatæ desierit esse forensis, & effectus fuit Ciuis tempore rei traditæ. & cum istis concordant plurima similia tradita a Marsil. in §. diligenter à num. 183. usq; ad nu. 90. in sua practica.
56 Quintò. Amplia conclusionem, vt habeat locum etiam quoad delicta † per forenses commissa tamen in alieno territorio, de eis enim forenses ex statutis alterius loci non possunt puniri, etiamsi expresse de eisdem delictis statuta disponerent, quia, vt sæpè diximus, statuta non possunt disponere extrà suum territorium, & in non subditum, ita Bart. in d. l. cunctos populos, num. 44. & 45. vbi etiam Bald. nume. 97. & Aret. num. 20. idem Bart. in l. nec quid in fine, ff. de incend. ruin. naufrag. Innocen. Butr. Abb. & communiter alij in c. postulasti de for. compet. Paris. consf. 12. nu. 10. & seq. & consf. 53. num. 84. & seq. volum. 3. Bertrand. consf. 103. nume. 18. volum. 2. posteriorum quos referendo sequitur Bertazz. consf. crimin. 443. lib. 2. vbi nume. 3. affirmat non inuenisse aliquem contradicentem, & ratio etiam est, quia tali casu forensis non dicitur in illo loco statuti aliqua ratione forum sortiri, nec enim ratione delicti, cum extra territorium sit commissum, nec ratione originis, nec domicilij cũ in eo loco sit forensis, nec incolatum habere præsupponatur, idem voluit Brun. in tract. de constit. & decr. versic. forensis in tertio versic. statutum dicit, immò statuta
57 simpliciter † loquentia de delictis non habent locum in commissis extrà territoriũ
58 Paris. consf. 159. nume. 6. volum. 4. ideò si extat statutum, quod sindicus † teneatur

denuñ-

denuntiare delicta, non comprehendit delicta commissa extrà territorium, prout
59 sic ex pluribus consuluit Gabr.consf.101.lib.1.adduces Bald.in l.2. C.vbi de crim. agi opor.subdens etiam in fine,quod eodem statuto non † ligantur officiales ad de anunciandum delicta commissa tempore sui prædecessoris.
60 Primò. Subamplia, vt id sit verum etiamsi forensis † ciuem de loco offendisset, extrà tamen territorium, quia nec tunc statuti loci cuius offensi pœna teneretur, ita Bart.in d.l.1.siue cunctos populos,num.44.& 45.ubi respondet, quod licèt tali casu posset considerari,quod offensio est facta in persona subdita statuto,& quod sicut ratione loci, in quo quis committit delictum fit de foro dicti loci,& de illa Iurisdi-
61 ctione etiamsi esset † forensis secundum not.in l.3. ff.de offic. Præsid. & in l.1. & in authen.qua in Prouinc.C.ubi de crim. agi opor. & quod ita per consequens delinquendo in personam subditam tanquam in loco,& re subdita deliquisse existimandus esset,& puniendus,tamen dicit hoc procedere ratione loci,idest loci rei immobilis,vt territorij,non autem rei mobilis,aut se mouentis, & idem fatetur verũ ibidem Bald. nume.97. & hanc communem sententiam testatur Bertaz. d. consf.443. num.2.& ibi Bertaz.Iun.in addit.affirmat ita fuisse iudicatum in contingentia facti, & quod ab hac opinione non esset recedendum,secundum quam etiam sępius Iudicatum fuisse,& ita pluries ipsam Iudicasse, & vocasse testatur nouissimè excellentissimus, neque satis vnquam laudatus Dominus meus Petrus Caballus Pontremulensis pro Serenissimo magno Duce ætruriæ vniuersarum militarium legionũ Auditore,ac sacræ Religionis equitum Diui Stephani Præsidente, necnon in signatura libellorum supplicum gratiæ, & Iustitiæ consiliario in suis Doctissimis criminalium resolutionum centurijs casu tertio centur.1.in fi.
62 Secũdò. Subamplia,etiamsi forensis † delinquens extrà territorium haberet bona in territorio statuentium.ita Innoc. Butr. Abb.& Felin. in d.c. postulasti de for. compet.Natt.consf.158.num.2.Crauet.consf.27 colum.3. & ratio est,vt etiam supra aliàs diximus,quia non ex eo, quod quis habeat bona in territorio alicuius dicetur aliquo modo eius subditus iuxtà not. in l.libertus, §. sola ff. ad municip. l.rescripto §.fin.ff.de muner.& honor.Paul.de Cast.in consf.89.posset quis dicere colum.2.circa med.lib.2.Brun.consf.35.colum.4.Rube.Alex.in consf.11.ad fi. Alex. consf.138. columna tertia libro primo,& in consf.16,colum.2.lib.5.& consf.114. col. fin.vers. ad allegata vol.6.
63 Tertiò. Subamplia, vt tanto magis procedat ampliatio,si statutum † pœnale esset de eo,quod de iure communi non esset delictum,aut punibile, quia forensis etiã in territorio delinquens tali casu,& pęna statutaria nõ puniretur, nisi fuisset sciens, vel ignorantia superia Bertaz.consf.crimin.319. num.4. & seq. lib.2. quia ita communiter Doct.tenere testatur Clar.in pract.crimin.§.fi. q.85.vers. secundus est casus, vbi hanc æquiorem, & magis communem opinionẽ affirmat de mente Marsil. in d.l.fin.num.81.ff.de iurisd.omn.Iud.& illam approbat Bald.in d.l.cunctos populos num.95.
64 Primò. Intellige,vt non procedant in dictis subampliationibus in † capientibus ex naufragio,qui possunt puniri ex statuto Iudicis personæ offensæ,etiamsi offensio occasione naufragij fuisset facta extrà territorium, & per forenses,ita Bart. in d.l. cunctos populos nu.45.per tex.in l.ne quid §. de his, ff.de incend. ruin. & naufrag. vbi glo.

Secundò.

Secundò. Intellige, vt non sint vera prædicta quoad delinquentes, licèt extrà
65 territorium, † in Ciuitatibus tamen, & locis confœderatis, & colligatis inuicem, inter quæ esset statutum, quod delinquens in vno loco posset puniri in alio, ita Bart. vbi supra numero quadragesimoquarto not. in l. non dubito in fi. ff. de capt. & post limin. reuers.

66 Tertiò. Intellige, vt non habeant locum in his, quæ sunt † prohibita etiam de iure communi, nàm in illis forensis nedum secundùm ipsum ius commune, sed etiam secundùm disposita à statutis loci delicti tanquàm ab eis comprehensus poterit puniri, ita Bart. in d. l. cunctos populos numero 48. C. de Summ. Trinit. quem communiter a Doct. approbari testatur Clar. dicta quæstione octuagesimaquinta versic. secundus est casus, & Boss. in titu. de pœn. numero decimo octauo, Bald. in dicta lege cunctos populos dicto numero nonagesimoquinto, vbi communiter alij scribentes.

67 Quartò. Intellige, nisi delictum † à forense commissum, licèt non esset circa prohibita de iure communi, esset tamen circa solito prohiberi, & prohibita ab omnibus communiter, & vniuersaliter, & præcipuè in illa Prouincia, in qua delictum per forensem fuisset commissum, quia etiam in his forensis quemadmodum non posset se tueri ex præsumpta ignorantia statutorum, propter quam forenses ab illorum dispositione in delictorum pœnis eximuntur secundùm Doctorem, sed conuinceretur de supina ignorantia, remaneret subiectus dispositioni, & sic pœnis statuti, prout in hoc omnes Doctores concordare dixit Corne. consilio sexagesimoquarto in fine lib. 3. & idem sequitur Roma. consilio quadragentesimo nonagesimoprimo, in casu propositæ consultationis numero primo, & hanc communem opinionem legistarum appellauit Imol. in lege finale, §. licèt quis, ff. de publican. prout refert Clar. supracitata quæstione octuagesimoquinto versic. sed
68 quid si delictum, vbi tamen resoluit, quod in hoc esset standum Iudicis † arbitrio, qui inspecta facti, & personarum qualitate prò sua religione decernet, an forensis in prædictis casibus sit plectendus pœna statuti, vel in totum excusandus, vel saltem pœna ex aliqua parte temperanda, & quod ita sæpissimè vidit in Ducatu Mediolanensi excusari forenses, qui moram non traxerant in Dominio à pœna imposita contrà deferentes archibusios rotatos, licèt id sit inter ea, quæ sunt solita prohiberi, & suadet Iudices, vbi aliquo modo posset dici ignorantia probabilis, vt semper in mitiorem partem inclinent, & secundùm prædicta
69 sunt intelligenda, meo iudicio, quæ alias dicunt Doctor. quod forensis † non excusatur à pœna imposita receptanti bannitum, quando in loco statuti forensis est diù versatus, eò quia tunc in eo non præsumitur ignorantia, vt per Bald. in l. nostram in fine, C. de testamen. Alexandr. consilio sexagesimoquinto columna secunda libro tertio, Menoch. de præsumptio. libro secundo præsumptione tertia numero octauo, cum ibi per eum adductis, vt scilicet procedant ex arbitrio Iudicis, considerata qualitate personæ forensis, quantitas temporis habitationis, & conuersationis, ita ut illud, diu, sit illi arbitrarium iuxtà tradita per eundem Menochium de arbitr. Iudic. libro 2. cas. 186. num. 1. & per scribentes in cap. cognoscentes de constit.

70 Quintò. Intellige, vt non sit vera ampliatio quando † ob negligentiam, vel cul-

pam, vel impotentiam officialis loci, in quo est commissum maleficium contrà meum Ciuem delinquens impunitatem consequutus fuerit, potest enim contrà forensem tunc ex statuto, si fortè de tali casu ex negligentia, culpa, vel impotentia officialis non punito disponeret, procedi, & tale statutum valeret, ita Bart. in dicta lege prima, C. de summ. Trinita. numero quadragesimoquinto per not. in l. nulli, C. de iudic. vbi glos. & in capit. Dominus noster vigesimatertia quæstione secunda, Innocen. in dicto capitulo postulasti de for. competen. & hoc dictum commendat Bertaz. Iun. in additione ad consil. crimina. patris dict. consil. quadragentesimo quadragesimotertio, littera B. & confert, quod nos aliàs diximus in conclu-
71 sione quod † statutum Laicorum non comprehendit Clericos; quod etiam Iudex Laicus in defectum Iudicis Ecclesiastici, vel quia nolit, vel quia non potest supplere contrà ipsosmet Ecclesiasticos, sicut Ecclesiasticus potest etiam supplere quando Laicus negligit, aut negat facere ea quæ sunt iuris. vt in glo. in capit. filijs 16. quæstione septima, & in capitulo non licuit decimaseptima distinctione Anchara. in consilio centesimo nonagesimosexto numero septimo, & octauo capitulo licet, & capitulo tenore de for. competen. de quo tamen dic. vt in dicta conclus.

Sextò. Est intelligenda supradicta ampliatio, vt non sit vera quando statu-
72 tum † loci disponeret delinquentem alterius loci tunc pœnam incurrere, cum territorium statuentium ingressus fuerit, valet enim huiusmodi statutum, & ab ingressu illius Ciuitatis inchoatur pœna, quia territorium vetitum offendit, ita Bald. in dicta lege prima numero nonagesimoseptimo, versiculo tu dic quod approbat Felin. in dicto capitulo postulasti numero septimo in fine, & Bertaz-
73 zol. Iunior. vbi supra, & hæc erit † cautela ad puniendos forenses extrà territorium in Ciues delinquentes, qui aliàs à statuto immediatè puniri non possent, vt scilicet fiat statutum, quod occisor, siue aliter delinquens audens ingredi territorium statuti tali pœna puniatur, quia tunc forensis statuto pœnali ligabitur, si ingredietur, quia, vt dicebamus, offendit ingrediendo vetitam terram, quæ cautela est summopere, & necessaria, & æquitati, ac iustitiæ consona, crudele enim est, & ab omni ratione alienum, vt trucidans alicuius Ciues debeat posse sub prætextu, quod illos extrà territorium occiderit, impunè etiam in eadem Ciuitate suis Ciuibus impio facto illius orbata per ambulare liberè, & nulla super eminente pœna, prout hæc etiam piè, & iustè animaduertit Bertaz. Iun. vbi supra, hinc sanctè, & prudenter fuit per statutum criminale Ianuæ libro secundo capit. decimonono ordinatum, quod contrà quemcunque ciui, aut districtuali iniuriam, vel offensam, aut vim in rem, vel in personam inferentem debeat ad instantiam vim passi, vel suorum iniuriam prosequentis Magistratus procedere, si ad Vrbem Genuam, vel ad loca distinctus venerit, & illum punire, ac si delictum Genuæ commissum fuisset.

Sextò. Amplia, vt conclusio procedat, etiamsi forensis † vellet statutorum beneficio vti in eius fauorem, nec enim tali casu posset, sicut enim non sentiunt forenses incommodum ex statuto, ita nec ex eis debent posse suscipere commodum Rolan. à Val. consilio septuagesimonono numero trigesimoquinto libro tertio Cephal. consilio quadragentesimo quinquagesimoprimo numero 98. libro quarto,

de

de mente Alex.conf.44.colum.3.in fi.lib.5.Socin.conf.120.numero 12. lib. primo Roma.consil.224.num.6.Decia.d.tract.crimin.lib.2.cap.35.numero 25. de mente Bart.in tract.represalia in 5. quæst. Ang. conf.73. quod dicta Tiraq. de iur. primogenit.q.44.num.4.& Paris.conf. 12.num.26.lib.3.vbi hanc veram, & communem opinionem testatur Marsil.sing.519.incip.ille qui non substinet Alexan.conf. 11 1. post principium lib.7.Barba.consilio quinquagesimoprimo columna secunda versiculo, secundo adduco quod voluit Ludoui. cas. libro 2. Ruin. consilio 119. in fine libro primo Dec. consilio 114. post princip. Mandos. ad Roma. d. conf. 224. littera L. Rot.d.decis.295.num.3. parte prima adducens hanc etiam rationem quia
75 scilicet mens † statuentium non est statuere iincommodum illorum, quibus incommodum,& dare,& præstare pariter non possunt, vt per Natt.consil.148.num.7. libro primo.

76 Limita ampliationem, vt non procedat, quando † contrarium fuisset in loco statutorum obseruatum, quia scilicet etiam forenses ad statutorum beneficia fuissent semper admissi, nam tunc non essent mutanda, quæ semper certam interpretationẽ habuerunt l.si de interpretatione,& l.minimè,ff.de legib. & in terminis hoc voluit Bertaz.conf.ciuil.24.in fi.de mente Angel.in conf.288.Card.conf.60.num.8.Bald. conf.473.colum.2.nu.3.volum.5.Fulgos.conf.34.in 2.dub.& faciunt quæ nos latè diximus de interpretatione proueniente ex obseruãtia, & consuetudine in conclus. quod statuta recipiunt interpretationem à iure communi.

Septimò. Amplia conclusionem, vt tanto magis procedat si ageremus de sta-
77 tuto † quod nunquam fuit vsu receptum, nàm tunc omninò non ligaret forenses,cũ non liget ipsos Ciues Menoch.de præsumpt.lib.2.præsumpt.2.num.1.ubi communem testatur, ita Bertaz.conf.crim.319.num.1.lib.2.Plot. in l. si quando num.321. C.vnde vi. Cephal.conf.155.num.16.Ias.conf.112.num.4.volum.4.& quod statu-
78 tum † vsu non receptum non sit seruandum dixit Bertaz.consil.ciui.71.numero 24. Purpur.conf.449.per tot.Rolan.à Val.conf.99.numero quinto, & 39. lib.2. glo. & Doctor.in l.rem non nouam vbi Ias.numero quinto, C.de iudic. & consil. 112.numero quarto volumine quarto, Plot. in conf. crimin. diuers. volumine primo consilio 105.numero 120.Claud.Bertaz.in addit.ad conf.patris consil. 284. littera G. Cephal.conf.155.nume. 16.Ioseph.Ludouic.conclus.54. vbi latè de hac materia,
79 & quod statutum vsu non receptum † sit nullum, & in eo nullum sit faciẽdum fundamentum tradit Paris.conf.53.num.98.lib.3. Rip.respon.2. numero 3. & illi non
80 dicitur † contrauenire, qui illud non obseruat Ruin.conf.13.num.26.lib.2. etiamsi
81 iurauerit obseruare talia statuta, quia † tale iuramentum non extenditur ad ea, quæ moribus vtentium non sunt recepta, vel per contrariam consuetudinem abrogata
82 Natr.conf.19.nu.8.cum talia statuta † non dicantur statuta l. derogator, ff. de verb. signif.l.1.num.9.C.de caduc.tollen.Rip.vbi supra numero quarto, nec ligant capitulo primo de treugu.& pac.Paris.conf.104. nume.69. libro primo 105. numero 8. lib.4.Gozad.conf.23.num.9.& est communis, vt per Dec.conf.638. num.12. 649. num.8.Menoch.conf.75.numero 91.numero primo, & statutum non obseruatum,
83 nec moribus vtentium comprobatum non potest allegari, & sufficit † lapsum decennij à tempore conditi statuti Plot. in dicta lege si quando, §. sexto numero 51. C.vnde vi Ruin.consilio 143. numero 24. lib.5. Cephal. consilio 155. numero 17.
84 Decia. respon.32.nu.42.lib.2.statutum enim habet in se † tacitam conditionem, si

moribus vtentium recipiatur, ideo contraueniens non peccat Ruin.conf.17.nu.28. lib.2.Marsil.in pract.§.aggredior nu.40.Decia.d.resp.32.nu.44. Gozad.conf.96. num.5.Parif.conf.105.num.7.& 8.lib.4.Cephal.d.conf.155.nu.17.Decia.resp.55. num.36.lib.2.Imol.& alij in d.cap.1.de treugu.& pac.Parif.conf.53.num.8.lib.3. Rip.resp.lib.1.cap.5.num.3.Cephal.conf.441.num.108.lib.3.

86 Subamplia, vt idem sit, si † aliquando fuit vsu receptum statutum, sed postmodum cõsuetudo contraria illi derogauit, ita Bald. in d.l.rem non nouam ante fi. vbi Iaf.num.4.Ruin.conf.143.num.24.volum.5.Socin.Iun. conf.130. nu.27.volum.3. Alexan.conf.132.visa facti colum.j.& ij.volum.1.Natt.conf 19.num.7.vbi voluit,
87 Iudicem, qui iurauit † obseruare statuta, non teneri seruare ea, quæ per consuetudi-
88 nem fuerunt abrogata Cephal.d.conf.155 nu.17. & hoc casu contrafaciens † à pœna statuti excusabitur Bertaz.d.conf.319.num.3.Plat. conf.108. nu.120. in primo
89 volum.conf.crimin.primo impress.consuetudo † enim fortior, & potentior est statuto, & facit illud silere Crauet.de antiq.temp. parte prima in princip. nu.42. Menoch.de arbitrar. Iud.lib.1.q.71.num.4.& 9.

Primò. Amplia, vt idem sit, licèt aliquando fuerit contrafactum talia consuetu-
90 dini, quia attenditur † quod frequentius accidit, & obseruatur Dec.conf.11.nu.12. Bero.conf.87.num.20.volum.3.Bertaz.Iun.ad conf.crimin.285. Bertaz. Senior in littera C. verf.secundo ampli.& idem Bertazz.conf.ciuil.39.nu.32.Dec.conf.215. num.2.verf.nanque plures.

91 Secundò. Amplia, etiamsi consuetudo esset introducta † sine scientia Principis, vel Superiorum, quia quando consuetudo introducitur contrà statuta, non est opus scientia Principis, maximè quando non agitur de reseruatis Principi, ita Bertaz. Iun.vbi supra de mente Alexan.conf.132.colum.2. lib.1.& hanc sententiam dicit
* communem ex Curt. in cap.fi.nu.351.de consuet.& Petr.Duenn.reg.141. Didac. in reg.possessor in secunda parte sub num.8. verf. prædicta Doct.opinio de reg.iur. in sexto.

92 Intellige, vt prædicta procedant in ea cõsuetudine, † quæ prouenit a populo habente ex seipso auctoritatem legis, & statuti condendi, & abrogandi, secus si ageretur de aliqua vniuersitate, quæ non posset statuta cõdere sine approbatione Principis, quia tunc tali casu illius consuetudo sola non operaretur reuocationem statuti, quia illius est tollere, cuius est dare, & illius est condere, cuius est abrogare statuta, ita eadem auctoritas requiritur in reuocando ordines, quæ in statuendo Borgn. de tut.num.45.& seq.Ruin.conf.144. num 6.verf.4.vol.1.Tiraq. de legib. connub. glof.5.verf.contracter num.15. & qui non potest statutum condere sine Superioris
93 auctoritate, nec † consuetudinem introducere poterit ita Natt.cõf.574.nu.1.vol.3. Borgni.decif.11.num.49.Gallia.in consuet.Alexandr.in præfat.4.nu.59. Alexan. conf.173. nu.8.vol.6. Corne.conf 293.col.j.littera A.verf. nec obstat dicta obseruantia vol.3. Quod notent magnifici Domini mei Aduocati Sarzanẽses dum sæpe allegat. aliqua consuetudo contraria statutis, vt non possit haberi in aliqua consideratione, nisi etiam probata, & data scientia, ac tollerantia Principis, qui ex tali scientia, & tollerantia quod obseruetur contrariũ statuto, videt. statutum tollere Goz ad.d.conf.96.num.1.Parif.d.conf.105.nu.7.& 8.lib.4.

Alias sicut ex seipsa ciuita nostra non potest statuta condere, sed requiritur, vt valeant, quod prius sint confirmata à Serenissima Republica, ita ex seipsa non poterit

ferit contra statuta iam in esse deducta, consuetudinem inducere, & supra allegati.
94 Nota tamen, quod statutum † non præsumitur vsu receptum nisi probetur, si credimus Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 2. nu. 2. & seq. ductus auctoritate Soc. Iun. idem tenentis in cons. 32. nume. 47. lib. 3. & etiam ea fretus ratione, quia quod
95 statutum fuerit vsu † receptum est quid facti, & facta non præsumuntur l. in bello, §. factæ, ff. de capt. & post lim. reuers. Sed quidquid dixerit Menoch. quoad statuta
96 † saltem Superiorum erga inferiores, sicut quoad statuta propria Ciuitatis tamen subditę, & confirmata à Principe contrariū omninò tenerem cum Gozad. cons. 16. num. 16. & Curt. Iun. cons. 129. num. 12. ac Dec. cons. 649. nu. 10. tùm ex rationib. per ipsos adductis, tùm etiam quia ratio Menoch. in eis non verificatur, nàm regu-
97 la quod facta non præsumuntur non procedit in his, † quæ de iure sunt facienda iuxtà adducta à Crauet. cons. 22. nume. 5. Cephal. cons. 9. num. 16. volum. 1. & per D. Ioseph fratrem meum de probatio. lib. 2. conclus. 734. nume. 1. vnde cum de iure
98 † subditi, & inferiores teneantur recipere, & admittere statuta eis tradita, & demandata a suis Superioribus, quibus parere necesse habent c. 2. de maior. & obed. cum similibus censentur ea recepisse, & executioni, prout tenentur demãdasse, cum vnusquisque præsumatur, vt dicebamus, ea obseruasse, & fecisse ad quæ de iure tenetur iuribus in dicta conclus. 734. per D. fratrem meum adductis, Immò voluerũt
99 Domini de Rot. decis. 97. num. 2. parte prima, quod statutum † eo ipso præsumatur vsui receptum quod fuit publicatum, & cum istis tenuit Beninten. decis. 13. num. 9. & seq. & Ludouic. conclus. 54. vers. in dubio Rolan. à Val. cons. 90. num. 53. & sequ. libro primo.
100 Octauò. Amplia, vt conclusio procedat nedum quoad † forenses, sed etiã quoad subditorum res, existentes tamen extrà territorium, & Iurisdictionem statuti, ad quas statutum nõ porrigitur, ita Bart. in d. l. cunctos populos q. 7. vers. sed posset dubitari, vbi ideò dixit, quod stante statuto, quod bona veniant ad primogenitũ, tunc
101 de omnibus erit iudicandum secundùm † cõsuetudinem, & statutum, vbi res situatæ erunt, quia ius afficit res ipsas siue possideantur a Ciue, siue a forense, vt l. rescripto in fi. ff. de muner. & honor. & l. an in totũ, C. de ædific. priuat. idem voluit Dec. in suo tract. crim. lib. 2. cap. 35. nu. 22. & 32. Bald. in l. 2. col. 5. quæ sit longa consuet. & plenius in d. l. cunctos populos colum. 16. Anchar. d. cap. 1. quęst. 15. de constit. &
** hanc magis communem opinionem dicit Alexan. consil. 128. consideratis verbis num. 4. lib. 1. cons. 16. viso titulo num. 1. eod. lib. 1. & ita in practica obseruari testatur Natt. ibidem in addit. in littera A. & quod semper inspiciendum sit statutum
102 † loci, in quo res sitæ sunt quoad ipsas res not. in l. pupillo ff. de tuto. & Cura. dat. ab his, & in l. Titium, §. tutor ff. de administr. tut. l. certa summa, C. de iur. fisc. lib. 10. in l. non solũ §. qui testamento, ff. de excus. tut. & in l. cum vnus, §. is qui ff. de bon. auct. Iud. possid. & in c. venerabilem qui fil. sint legit. Ampliationem sequutus est Lap. alleg. 91. casus est talis quædam Nicolaus Socin. cons. 292. visis statutis lib. 2. & cons. 288. colum. penul. eod. lib. 2. Corn. cons. 115. num. 5. vol. 2. & cons. 202. col. 4. eod. lib. Alex. cons. 19 lib. 6. Brun. de statut. exclud. fœm. qua st. 25. octauo art. princ.
* vbi firmat hanc communem, & illam defendit multis rationibus, & respõdet contrarijs Ias. in l. reconiuncti nu. 215. ff. de lega. 3. Ruin. cons. 48. colum. 1. lib. 3. Curt.
* Iun. cons. 110. nu. 9. vbi hanc communem dicit Gabr. d. conclus. 8. nu. 21. de statut. Anch. cons. 69. Alex. cons. 44. volum. 5. & cons. 182. nu. 2. eod. lib. Gozad. cons. 49. num. 8.

num.8.& 11.Bursat.cons.8.num.35.lib.1.vbi pariter de communi testatur, & hanc partem videntur comprobasse etiam Domini de Rot.coràm Illustrissimo, & nunquam satis laudato Cardinale Blanchetto tunc Rotæ Auditore, vt in decisio. 295.
103 num.2.par.1. in qua conclusum fuit, quod statutum † de successione exclusiuo fœminarum non extendatur ad bona extrà territorium existentia, quando defunctus, & mulier, & qui illam excludere prætendit vigore statuti sint de loco statuti, ibiq; hanc communem,& aliàs etiam per Rotam secutam opinionem testantur, & quod generaliter statutum non extendatur ad bona extrà territoriũ fuit pariter decisum in Rota Romana per Put.decis.351.lib.1.vbi respondet contrarium tenentibus, & de communi testatur scire loquatur statutum in rem, siue in personam,& de hoc vide etiam infra vbi distinguit,& concordat.

104 Primò.Subamplia, vt prædicta tantò magis habeant locum, † si subditus in loco bonorum extrà territorium existentium domicilium constituisset, quia ex hoc diceretur sortitus esse diuersas patrias, & ex diuersitate patriæ legum diuersitas seruari deberet, & quælibet in suo territorio præualeret Lancillot. super dicta cõsuet. Alexandr.præfat.8. num.16. Ias.cons.80. colum.penult.lib.3. & hanc communem opinionem,& veriorem testatur Socin.d.cons.288.col.1.lib.2.cum alijs de quibus per nos supra,& infrà in conclusione.

105 Intellige subampliationem, quod si constituens † alibi domiciliũ desineret substinere onera in propriæ originis Ciuitate,non deberent in vtroque loco quoad ipsum seruari statuta,sed priuaretur beneficio statutorum originis,& gauderet solùm beneficijs domicilij,ita Rolan.à Val.cons.79.num.29.cum plur.seq.lib.3.nàm qui
106 non † substinet onera, & sic qui non sustinet incommodum,non debet etiam commodum sentire secundùm Castren.in l.omnes populi in fi. de iust. & iur. & nos supra,& iniquum esset,quod quis haberet emolumentum, vbi læsionem habere non compelleretur argumento tex.in l.1. §.pro secundo in fi. C.de caduc. tollen. Ruin. cons.18.colum.fin.volum.5.& idem Ruin.cons.120. per tot.vol.4. consuluit, quod
107 Ciui Placentino origine † non substinenti onera realia,licèt personalia,& alibi habitanti,& substinenti dicta onera,non sunt condendæ repressaliæ,sicut etiam contrà se non concederentur,& facit,quod dicit Bald.in l.si non speciali, C. de testam.vbi
108 inquit,quod Ciues † cognoscũtur ex muneribus,& honoribus, & ideò quod quando ciuis non vocatur ad munera, & honores,propriè ciuis dici non potest,& Ruin. in cons.112.nu.10.vers.ex prædictis volum.5.dixit ex mente Bart. in tract. repres. in 2.quæst.5.par.quod si incola sub onera,sunt ei concedendo represaliæ,si verò illa non substinet,concedendæ non sunt,quia regula est, quod qui sentit onus debet sentire commodum,& econtra l.secundum naturam ff.de regu.iur. & Rolan.à Val. supradicto consilio 79.numero 45.& 4.seq.respondet ad ea,quæ in contrarium adduci possunt.

119 Secundò. Subamplia, vt idem sit quoad † personas ipsorum subditorum extrà iurisdictionem statuentium contrahentium, qui non legabuntur propriæ Ciuitatis statuto disponente circa aliquas solemnitates in contractibus seruandas, ita Domini de Rot.decis.162.num.3.par.2.Aret.cons.54.num.3.vers.tertia ratio principalis est,in quo loco consuluit,quod valebat donatio a quodam Cortonense facta in Ciuitate Senarum licèt non interuenerint solẽnitates,de quibus in statuto Cortonẽsi, & ibi hanc dicit verissimam opinionem,idem tenuit Corn.cons.241. nu.13. lib.3.

Alex.

Alexan.conf.41.colum.penult.volum.5.Gabr.conf.1.nu.2.lib.1.Capt.conf.144. *
colum.2.vfque ad fin.Iaf.conf.59.columna prima,& feq.volum.3.Caccialup.in d. *
l.cunctos populos colum.51.verf.quando verò Parif.conf.99.nu.54.lib.1.de men- *
* te Bart.quem dicit in hoc communiter approbatum in d.l.cunctos populos in fex-
110 ta quæft.princip.verf.circa primum,quo in loco docuit,quod quoad † folemnitatẽ
feruandam infpicitur locus contractus, non autem vnde eft perfona contrahens, &
confirmantur prædicta ex his,quæ tradit Bald.in d.l.fin.ff.de Iurifd.omn.Iud.in fita
repet.vbi dixit, quod fi ex forma ftatuti minor non poffit fe obligare fine certa fo-
111 lemnitate † etiam forenfis contrahens in loco, fi fit minor tenebitur feruare illam
** folemnitatem, & hanc magis communem opinionem affirmat Lamberteng.in d.
fuo tract.de contract.glo.2.ver.mulierum num.43.in fi.ubi ideò decidit, quod mu-
lier Mediolanenfis extrà territorium Medinlani contrahens non arctatur ad obfer-
uantiam folemnitatum ftatuti Mediolani, per ea, quæ voluit Aret.in d.confil.73.
columna tertia circa fin.verfic.his ergo præmiffis, vbi dixit, quod filiusfamilias
112 † extrà fuum territorium contrahens non ligabitur ftatuto territorij proprij adhi-
bente quafdam folemnitates in contractibus filiorum,eiufdem fententię fuit Corn.
loquens in ftatuto prohibente mulierem fine confenfu uiri teftari conf.241.in pri-
mo dubio lib.2.idem in ftatuto irritante donationem,nifi fit facta fub certis folem-
nitatibus uidetur uoluiffe Capr.d.conf.144.col.3.uerf.eft fortè cum alijs per eun-
dem Lamberteng.ubi fupra allegatis,in quo loco etiam refpondit contrarijs, hanc
eandem fententiam fecutus eft Decia.d.tract.crimin.lib.2.cap.35.num.31.per tex.
* in cap.ut animarum,§.primo,de conft.in fexto, ubi quod ftatutum furtum puniens
non ligat fubditum extrà territorium,& ibi hanc communem teftatur.

113 Amplia fubampliationem, ut procedat fiue † ftatutum loquatur in rem, fiue in
* perfonam,ita Parif.d.conf.68.in fi.lib.2. qui dicit hanc communem de mente An-
char.in d.cap.1.uerf.communis tamen opinio de conftit.& hanc etiam ueram fen-
tentiam teftatur addit.ad Alexan.in d.conf.16.littera A.lib.1.ubi etiam Alexan.
** ipfe teftatur ita a Doct.magis communiter teneri, & de hoc uide tamen ea,quæ la-
tè diximus fupra in intelligentijs ad primam ampliationem,& infra num.135. **

114 Primò. Intellige fubampliationem, ut tamen fubditus † extrà territorium exi-
ftens poffet fi uellet uti ftatuto fauorabili,& priuilegio patriæ fuæ, ita Decia.dicto
cap.35.num.38.de mente Bart.in l.Imperatores,§.idem refcripferunt,ff.ad muni-
cip.& plenè Barbat.conf.73.magnanimus uol.4.

Secundò. Intellige fecundam fubampliationem, ut procedat prout loquuntur
115 omnes fupradicti Doct.quando ftatutum † non inhabilitaret fimpliciter,fed folùm
introduceret, ut diximus, formam, & folemnitatem, qua quis in contrahendo uti
deberet,fecus fi perfonam inhabilitaret præcisè, & ageretur de materia fauorabili.
Quia tũc ligaret fubditum etiam extrà territorium,ita Bart.in d.l.cunctos populos
d.q.6.princip.uerf.circa primum,ubi etiam Bald.nu.13.& ibi Caccialup.nu.145.
& 147.Aret.d.conf.54.num.3.Parif.d.conf.99.nu.54.lib.1.Alex.conf.116.nu.16.
uolum.6.& conf.41.colum.2.uolum.5.Barbat.conf.fin.colum.16.in fi.& feq.uol.3.
* ubi dicit iftam communem, prout etiam iftam communem, & ueram opinionem
* teftatur Gabr.d.conf.1.num.7.& in conf.169.num.37.eod.lib.1., ficut etiam illam
* communem dicit Ruin.conf.53.num.14.lib.2.conf.160.columna prima lib.4.Iaf.
in l.non tantum num.7.ff.de re iudic.Plor.conf.168.num.30.inter conf.ult.uolunt.

&

* & Bart. in hoc communiter sequi Doct. dicit Seuer. in d. l. cunctos populos nu.99.
* prout etiam de communi testatur Roch.de Curt. in d.tract.de consuet. sect.9. q.13.
* num.26.in tertia limit.eandem opinionem dicit communem, & non recedendum ab ea Dec.in d.l.fin.num.13. & cum eo Marsil. num.142.& Cagnol. nume.6. ff.de iurisdict.omn.Iud.& hanc etiam secutus est Roma.cons.39.per tot.eo quia potestas
116 † statuendi inter suos subditos territorio non arctatur l.fin.ff.de decr.ab ord.facien. l.si quis in hoc, C.de Episc.& Cler.c.tuæ,& cap.fin.de cler.non resid.& etiam quia
117 si † Papalis,aut Imperialis lex suos subditos ligat vbicunque se conferant,vt in l.2. C.de comer.& mer.& l.2.C.de vecti.l. leges sacratissimæ, C. de legib. capit.fin. de constit. ergo, & statutum statuentis subditos ubicunque existentes argumento tex.
118 in l.si duo, ff. de administr. tut. sicut etiam si † sententia personam afficiens vinculo interdictionis,excommunicationis, infamiæ, vel alio quocunque vbique vim suã ostendit etiam in alieno territorio l. ex ea,ff.de post. c.quisquis 4.q.5.vbi gl. & c.si quis presbyter 7.q.1.vbi Archid. ergo similiter, imò fortius videtur hoc posse statutum, in quo tacitus, vel expressus consensus populi adesse præsumitur l.de quibus, ff.de legib.& l.omnes populi,ff.de iust.& iur.

119 Primò. Amplia intelligentiam, vt tantò magis esset vera,† si statutum expressè hoc dixisset, videlicet exprimendo etiam intelligere de gestis a subdito extrà territorium existente,quia cum hoc possit facere statutum, vtique subditum etiam extrà territorium tali casu ligaret,ita Alexan.in cons.41.nume.6.& 10.lib.5. per tex. in l.fin.ff.de decret.ab ord. facien. & in l.2.ubi Bald.C.de Eunuch. & in l. mercatores ubi etiam Bald.in l.non solum, C.de comer. & merca. firmat hoc idem Bart. in d.l.cunctos populos in quæstio.8. nume.48. vers. mihi autem videtur ibi, aut enim expressè disponit de eo, quod Ciuis facit etiam extrà territorium, & tunc contrà eum procedi poterit, & puniri Canonistæ in cap. vt animarum de constit. in sexto, & in clemen. pastoralis de re iudic. Feder. de Sen. cons.2. incip. statuto cauetur quod quicunque luserit Anchar. in d. capit. postulasti in 3. posit. de for. compet. Marsil. in repet. d.l.fin. num. 142. vbi etiam Dec. colum.1.& pen. ff. de iurisdict. omn. Iud. Rol.
** cons.80.num.40.versic.secundo respondetur lib.4.& hanc magis communem opinionem testatur Socin. cons.302. in princip. lib.2.vbi etiam Ang. in subscriptione ad dictum consilium in principio,& Alex.cons.128.colum.3.versic.2.respondetur lib.1.Ruin.cons.39.num.16.in fine libro primo,Decia.d.cap.35.num.36.

Secundò. Amplia, vt eo magis procedant prædicta si subditus inhabilitatus a statuto contraheret, licet extra territorium, cum alio pariter subdito, vt subtiliter ponderauit doctissimus Dominus, & colega meus in Rota Bononiensi D. Marlianus decis 72.num.7.ex traditis per Paris.cons.99.nu.57.lib.1.

120 Tertiò. Amplia intelligentiam, vt sit uera,& procedat etiam † quoad bona subditi sita extrà territorium, si ageretur de dispositione statuti fauorabilis, & in personam loquentis, ita Bart. in d.l. cunctos populos in sexta quæst. princip. sub num.32. d.uers. circa primum ibi, aut statutum est prohibitum in personam,& tunc aut continet prohibitionem fauorabilem, utputà ne minores decipiantur in confectione testamentorum, statuitur, quod minor uigintiquinque annis non possit facere testamentum,uel pone statutum est,quod uir non possit legare uxori,uel econtrà,& hoc est factum,ne mutuo amore, se ad inuicem spolient,uel decipiant, tunc talis prohibitio comprehendit etiam Ciuem illius Ciuitatis ubicunque existentem sicut in simili

mili in eo, cui in suo Iudicio bonis interdicitur generaliter, nàm illa interdictio, quæ est fauorabilis, ne sua bona pereant, extendit effectum suum vbicunq; sint bona, vt not in l.is cui bonis, ff.de verb.oblig.& l.Iulianus, ff. de curat furio. & Barto. opinionem secuti sunt in eodem loco Bald.Salic.Aret.Signorol.& alij, idem voluit Bart.in l.si duo in fine ff.de administr.tut. Dec.cons.276. colum.2. circa fi.vers. sed
* in tali, qui de communi testatur Curt.Iun.cons.110 col.3.vers.non puto ubi Bart.
* in hoc communiter sequi fatetur, prout hanc etiam communem opinionem appellat Brun.in tract.statut.fœm.exclud.artic 8.quæst.25.sub num.119.cum plur. sequ. Crauet.cons.271.colum.3.num.4.Ruin.cons.39. colum.penult. vers. prætereà ipse lib.1.Socin.Iun.cons.176. colum.4.vers.secunda ratio lib.2 Bald. cons.418. super primo puncto in princip.lib.4.& cons.60.quædam soror in primo dub.lib.5.Ruin.
* cons.160.colum.1.vbi communem dicit lib.4.Corn.cons.241.columna 1.lib.2.& cons.232.colum.1.lib 4.Ioan.de Amic.cons.75.num.3.Barbat. cons.vlt.nume.25.
* vbi communem affirmat lib.3.Calcan.latè cons.33.num.13. cum plur. seq.Alciat. cons.num.14.lib.2.vbi inquit in practica a Bart.non esse recedendum.& in cōs.77.
* nu.8.lib.9.asserit Doctores cum Bart.transire, idem voluit Ceph.cons.309. nu.23. lib.3.prout eandem communem appellat Dec. in cons.314. colum.fin.vers. sed in
* tali statuto Decia. de tract.crim. cap.35.nu.35.vbi de communi, & faciunt latè etiā adducta per Lamberteng.in d.tract.super statut.in ver.mulierum glo.2.nu.33.dum
121 comprobat opinionem tenentium, quod † statutum quando est fauorabile ad bona extrà territorium existentia extendatur secus si sit odiosum.& hanc magis com-
** munem opinionem retentis terminis Bart. nouissimè testatur Lancill.d. præfat.8. num.13.nec ab eo in iudicando, & consulendo recedendum dicit, & licèt contrà supradictam sententiam videantur esse omnes alij ab eodem Lancillot.ibidem nu.7. & alijs seq.citati, inter quos etiam sunt, qui testantur de cōmuni,& de magis communi, & veriori, nihilominus si licet nostrum inter hos interponere iudicium, ab opinione Bart.minimè recedendum arbitror, concordando tamen, vt infrà, eo etiā quia permulti, qui contrà eum citantur, aut sibimet ipsis contrarij sunt, quorū ideò auctoritas paruipendenda est. vt not.Neuiz.cons.30.nume.2. aut in re odiosa, & sic contrà terminos Bart.loquuntur, aut de subdito etiam alibi incolatum habente, aut in alijs terminis, quàm in his, de quibus Bart. determinat, responderunt, & consuluerunt, prout etiam optimè animaduertit idem Lancillot.vbi supra nu.13.& consideratio illorum qui negauerūt Bart. in supracitato loco determinare tali casu statutum trahi etiam ad bona extrà territorium ex lectura ipsiusmet Bart.apparet non vera, dum ponit quæstionem generaliter, an statuta porrigant effectum suum extrà territorium,& dum ad comprobandum, quod statutum si continet prohibitionem fauorabilem, & loquitur in personam afficiat et Ciuē vbicunque affert argumentū interdictionis bonorum factæ alicui, quæ concludit de bonis vbicunque sitis, sicut & quando adducit aliam decisionem de prohibitione odiosa, concludit pariter de bonis alibi sitis, dum ad bona alibi sita minimè porrigi determinat. Non est etiam considerabilis meo iudicio alia ratio, qua contrarium tenentes insurgunt contrà Bart.dum affirmant illius doctrinam minimè subsistere, eò quia non licet statuentibus de bonis in alieno territorio sitis disponere, cum actus statuēdi sit iurisdictionis, & fieri debeat circa concernentia administrationem rerum ipsorum statuentium, quia Bart.ipse hoc idem affirmans verum,& animaduertens suum dictum, se-

gregauit omninò à dispositione circa bona in alieno territorio sita, & reduxit ad statutũ personale, distinguẽdo, vt per eum, aut statutũ est prohibitiuũ in personã, & in hoc affirmauit ad bona extrà territorium in cõsequentiam trahi, si ẽt est fauorabile, aut est in rem respectu rei, & tunc concludit, quod de omnibus rebus est iudicandum secundum consuetudinem, & statutum, vbi res sunt situatæ, vt nume. 42. vers. mihi videtur, & sic cum prædictis Bart. conuenit, quod statuentibus non licet de bonis alibi sitis disponere, sed punitus est, quod Bartoli suprapositã doctrina, & opinio non dicitur esse circa bona alibi sita, sed solùm restringitur ad suum subditum, circa quem potestas statuendi territorio non circumscribitur l. fi. ff. de decr. ab ord. facien. Bald. in l. 1. C. de Eunuch. Rolan. à Val. cons. 80. num. 32. lib. 4. & licet replicatur, quod in consequentiam venit dispositio de bonis alibi sitis, ad quæ subditus statuti sit habilis, vel non, secundùm disposita a suo statuto, & quod effectualiter, & virtualiter videtur disponere de rebus, seu de personis contemplatione rerum alibi sitarum, quæ non subiacent ipsi statuto, tamen respondetur, quod est attendenda principalis ipsius statuti intẽtio, quæ versatur circa personam sibi subditam, non autem sunt consideranda bona, vbicunque sint, cum de eis disponere nõ intellexerint statuentes, & si veniunt in consequentiam virtute ipsorum dispositionis, non tamen est attendus iste secundariò effectus, postquam non fuit intentio statuentium de eis disponere, & sic in hoc præiudicare Iurisdictioni, & auctoritati super dictis bonis competenti illis, in quorum territorio sunt, sicut supra in simili diximus de statuto circa solemnitatem disponente, quod comprehendit forensem, licèt loquatur in personam, & persona non sit subdita statuto, eò quia tali casu non fuit intẽtio statuti de persona sibi non subdita disponere, sed persona tali casu consideratur secundariò, & venit accessoriè ad dispositionem de solemnitate loquentem, quæ ideò non obstat, & quemadmodum principaliter actus statuentium versatur circa rem sibi suppositam, prout sunt sui subditi, quidquid inde † ex accidenti, & accessoriè, & secundariò sequatur, non debet posse dictam dispositionem impedire iuxtà traddita à Ruino d. cons. 201. nume. 6. & plur. sequ. & Aret. d. cons. 73. nume. 6. & facit, quia semper de aliquo actu, & dispositione iudicandum est, quod est per se, & principaliter, non autem secundùm quod est per accidens, vel secundariò l. 1. in princ. ff. de auct. tut. l. si quis, ff. si cert. pet. hinc Bald. inter cons. Anchan
122
123 cons. 11. incip. factum super quo patitur, consuluit, quod valet statutum † Laicorũ licèt sit præiudiciale Ecclesiasticis, quando non ea intentione factũ fuerit, sed principaliter, vt occurrentibus necessitatibus laicorum bona fide prouideretur, & hoc idem latè comprobat Signorol. cons. 21. num. 13. & Calcan. cons. 7. num. 17. & per tot. & alia de quibus per nos in conclus. quod statuta laicorum non ligant clericos præcipuè in primæ illationis intelligentia, & hanc partem etiam sequutus fuit Roma. d. cons. 39. num. 3. vdi dixit, quod est considerandum, quod aliquando statutum statuit principaliter, & directè circa bona sui subditi in alieno territorio existentia, & tunc non valet ratione carentiæ Iurisdictionis, quam in eis noscitur non habere, cum extrà suum territorium habeatur loco priuati l. 3. ff. de offic. Præsid. facit reg. in l. extrà territorium, ff. de Iurisd. omn. Iud. cap. vt animarum §. statuto de constitut. lib. 6. & l. 1. §. sed si quid ff. de offic. Præfect. Vrb. l. fin. & specialiter indu-
124 cit l. iurisperitos §. cum oriundis, & l. illud ff. de excus. tut. vbi licèt Iudex † personam pupilli subiectam habeat, attamen statuitio, aut datio tutoris ab eo facta directo, &

cto, & expressa in bonis, quæ pupillus habet in alieno territorio nulla est ipso iure, aut principaliter, & directo statuit circa personam sibi subiectã fauore ipsius, vt est in statuto prohibente legari vxori ultrà certã quantitatem, & tunc statutũ extenditur ad bona alibi sita, adducens pro hoc duo iura, scilicet l. propter litẽ §. licet ff. de
125 excus. tut. l. 2. C. eo. tit. vbi tutor † simpliciter datus à suo Iudice pupillo habẽti bona in diuersis territorijs cẽsetur datus etiam ad bona territorij Iudici non subiecti, ratio est, quia sñia dirigitur principaliter in personã, in cuius consequentiã veniũt ẽt bona alterius territorij ad hoc l. si fideicommissum, §. tractatum ff. de iud. cũ tu-
126 tor † principaliter detur personæ, & non rei l. quia personę, ff. de testam. tut. l. §. certè instit. eod. tit. & quod habetur in l. in copulandis, C. de nupt. secundo pro hoc al-
127 legat tex in l. magis puto §. illud quęro, ff. de reb. eor. vbi decretum † Iudicis principaliter præstantis auctoritatem pupillo distrahendi trahitur etiam ad bona alterius territorij, quæ in consequentiam veniunt ad ipsius personam, & hæc Rom. ibi cum alijs per eum.

Posset tamen opinio Bartoli cum alia contraria concordari ex infrascriptis, vt
128 scilicet illa procedat quando dispositio † fauorabilis, & in personam loquens, non importaret tamen præiudicium tertij circa ea, quæ tali tertio aliàs competerent, & permitterentur de iure communi, ita colligitur ex eodem Bart. in d. l. 1. numero 39. versic. interdum vero, & nume. 42. vers. mihi videtur, quod verba statuti, dum concludit, quod statutum permittens primogenitum succedere in omnibus bonis, siue dicemus tale statutum odiosum, quia priuatiuum de filijs sequentibus, siue dicamus statutum esse permissiuum, tollendo solum obstaculum, ne sequentes filij impediant primogenitos, tamen non porrigetur ad bona extrà territorium sita, sed in illis succedetur prout de iure communi, quod etiam dignoscitur ex alijs exemplis adductis ab eodem Bart. vbi supra nu. 32. dum posuit supradictã, eius doctrinam, quia exemplificat, vt quando statutũ statueret, ne minores possent facere testũm, vel ne viri possent legare vxoribus, nec econtrà, ex quib. exẽplis nullũ infertur præiudiciũ alicui, quia in casibus, de quib. in eis, nemo præiudicatur in bonis, aut minoris, aut mariti, circa aliquod ius, quod sibi in eis competeret de iure communi, prout hoc etiam animaduertit Natt. in cons. 514. num. 18. vers. in his autem quæ ponit Bart. lib. 3. & Rolan. à Val. cons. 80. nu. 37. vol. 4. & Alex. cons. 128. num. 4. vers. vel ibi non tractatur lib. 1.

129 Secundò, poterit intelligi doctrina Bartoli, vt procedat, quãdo dispositio † fauorabilis, & in personam loquens esset conformis cũ dispositis à iure cõi, seu à statuto bonorũ sitorum, secus si prædictis contrariaretur, vtputa quia dispositio, siue statutũ habilitaret aliquem ciuem ad ea, ad quæ aliàs esset ex dispositione aut iuris, aut statuti bonorum inhabilis, quia tali casu ad illa bona extrà territorium sita non extenderetur, cum non sit in facultate statuentiũ, immittendo manum in messem alienã, operari, quod quis succedat, aut obtineat bona sita in alieno territorio ẽt contrà in eodem territorio disposita, & denegatã, aut a statutò, aut ab obseruantia in eodẽ loco iuris cõis, hæc omnia colliguntur ex intentione eiusdẽ Bartoli, vbi supra nu. 39. dum decidit, quod statuta permissiua tollentia obstaculum qualitatis persone inductum à iure non operantur extrà territorium, vtputa si diceret statutum, quod filius familias posset facere testamentum, vel aliqua alia persona de iure prohibita, vel quod spurius posset institui, quod est prohibitum de iure, quæ ideò non possunt exerceri extrà Iurisdictionem concedentis iuxtà l. 2. ff. de offic. Procons. & legat.

nec potest quis alium habilitare, nisi quantum ad seipsum habilitantem pertinet, nec porrigitur extrà illius territorium, quia esset facere alteri præiudicium, vt subiungit idem Bart.ibidem nu.41.vers.ad contraria respondeo, pro quo facit, quod
130 dispositio † iuris cõmunis militans extrà territorium impedit ius ex contrario statuto acerescens secundùm not.in l.mulieri,& Titio,ff.de condit.& demonstr. prout etiam facit, quod in simili dicitur de tutore simpliciter dato ab vno Iudice pupillo
131 habenti patrimonium in duobus locis, qui intelligetur datus † administrator bonorum vtriusque loci,nisi tamẽ de alio administratore fuisset prouisum,aut de alio modo administrandi à statuto illius alterius loci bonorum,quia tunc datus tutor in loco originis non extendetur ad illa bona, ad quæ extra territorium per statutum loci ipsorum bonorum fuisset prouisum de alio administratore,ita Gozad. cõs.49. num.18.& Alexan.d.cons.128.num.4.vers.item, & tertio respondetur lib.1.qui dicit,quod in his terminis procedit tex.in d.l.de pupillo,& not.in l.si tamen,ff.de test. tut. & quod statutum non possit habilitare subditum,qui aliàs esset inhabilis de iure quoad bona extra territorium existẽtia,ad quæ ex defectu iurisdictionis statuentes non possunt applicare pro habili inhabilem, voluit Rolan. Val.cons.80. nu.29. de mente Ias.in cons.163.vol.2.in princip.& Alex.d.cons.128.nu.4. ibi, vel ibi nõ tractatur de habilitando aliquem,qui non esset habilis de iure communi,& faciunt not.in l.non solùm,§.qui in testamento,ff.de excus.tut. & in l.cum vnus §. is qui ff. de bon.author.Iud.possid.& in cap.per venerabilem qui fil.sint legit. & Anchar.in d.c.1. 12.q.princip.
132 Declara supradicta retentis tamen supradictis concordantijs,quod statutũ † cõprehendat bona sita etiã extrà territorium,si est fauorabile, & loquitur in personã, vt tũc sine dubio procedant,si expressè hoc cautũ esset ipso statuto, ita Alex.cõs.128. col.3.vers.2.resp.lib.1.Ruin.d.cons.39.nu.16.lib.1.in fi.Capr.cons.21.nu.5.quod, & maximè,& nu.7.vers.& maximè Cagnol. in d.l.fi.nu.16. in fi. ff.de Iurisd.omn. Iud.Rol.à Val.d.cons.80.col.pen.vers.2.respondetur lib.4.Ceph.cons.309. nu.36. & seq.licet aliud voluerit sentire in cons.414.nu.77. Hipp. Rimin. cons.72. nu.20. Gabr.d.conclus.8.nu.6.vbi id verum putat in vltima voluntate, secus in contractibus,& post omnes hoc idem sensit Lancillot.d.præfat.8.nu.15. quæ tamen vt supra ego temperarem cum supra modò recitatis modificationibus, & concordantijs ad opinionem Bartoli,& aliorum, & non aliter.

Limita declarationem supradictam,& alia suprapostita in ampliationibus, & de-
133 clarationibus ad ampliationem,vt vera non sint,quando † subditus cõstituisset domicilium in alio loco bonorũ,nã dispositio statuti originis quomodocunq; loquentis illum non comprehenderet quoad bona in loco domicilij existentia, prout hãc
* communem, & veriorem sententiam testatut Lancillot.d.præfat.8.nu.16.de mente Socin.in d.cons.288.lib.2.& de mente Alcia.cõs.4.nu.2.& 3.vbi etiam de com-
* muni,prout eandem communem,& ab ea in practica non recedendũ affirmat Bart. cons.17.propè fi.cons.74.nu.3.lib.2.Cephal.d.cons.309.nu.46.& cons.414.nu.50. 56.& seq.lib.3.Bursat.cons.189.nu.61.& 63.iuncto nu.4.& seq.Menoch.de arbitr. Iud lib.2.cas.86.cum alijs latè per D.Lancillot.vbi supra num.17. & seq.vbi hanc partem ẽt tuetur a contrarijs, & ad idem vide eundem loco citato nu.48. vbi quod domicilio dictum est intelligit de domicilio perpetuo, & ibidem onera substinente,& hoc communiter teneri,& de hoc nos alibi.

Tertiò.Intellige quæ pariter supradicta sunt in secũda subampliatione ad 8.ampliat.

134 pliat.vt tunc.s. subditus non ligetur † à statuto solemnitates adhiberi mandante in contractu,& actu,si contrahat extrà territorium omissa,& postposita fraude,aliàs si data opera, vt scilicet absque solemnitatibus à statuto requisitis contraheret, recesserit à territorio,& Iurisdictione statuentium,minimè cõtractus tunc ibi factus absque solemnitatibus statuti valeret,ita Aret d.consf.54.col.2.versf.ex quo est concludendum,& iterum d.consf.73.versf.fatendum est igitur col.4.quẽ sequitur Lambert. d.glo.2.ver.mulierum q.17.nu.53.& ad idem allegat Caccialup. in d.l.cunctos populos col.51.versf.quando verò Parisf.d.consf.99.col.fi.versf.prætereà esto, & versic.
135 quæ ẽt confirmantur lib.1.& ex his apparet, quod non est † bona cautela, quã tradit Durant.de art.testan.tit.1.caut.2. nu 5. docens mulierem extrà territoriũ profi-
136 cisci,si nollet statuti solemnitatẽ adhibere in testõ,& quod præcipuè arguatur † ista fraus in contrahente,si statim finito contractu redierit intrà territorium dixit Aret. d.consf.73.d versf.fatendum est igitur,& illum sequitur Lamberteng.vbi sup.nu.54. vbi declarat verũ, nisi appareat de aliqua alia cã redditũ properante iuribus ibi per
137 eũ,& subiungit,quod relinquitur † arbitrio Iudicis, quãdo contrahẽs diceretur statim redijsse secundũ latè etiã tradita à Tiraq.de retract.§.1.tit.1.gl.14.nu.36.& 38.
138 Tertiò.Subamplia octauã ampliationẽ,vt ẽt habeat locũ † in subditis litigantibus extrà territorium,qui non ligantur a proprio statuto in his ẽt, quæ decisionem important iuxtà not.in d.l.fi.ff.de iurisd.omn.iud & in c.2. §. statuto de const. in 6. Bald.in d.l.cunctos populos nu.48.Bertaz.cõs.crim.19. nu.4. lib.1. qui ideò dixit,
139 quod statutũ subditi † mandans,quod non possit appellari à duabus sententijs conformibus non ligat illum extrà territorium litigantem.
140 Nonò. Amplia conclusionẽ,vt procedat generaliter ẽt quoad ignorantes † statuta,qui ideò illi non ligantur, vt de Ciue nouello, qui nuper venerit ad habitandũ in ea Ciuitate,qui ideò habet iustam cãm ignorantiæ,scripsit Bald.in l.data opera, C.qui accusf.nõ possf.idẽ tenuit Rom.cõsf.151.nu.3.clarissimè dicitur, & in cõsf.228. nu.8.pro plena discussione,& in consf.491.nu.2.& in sing.74.nunquid ciui nouello, Curt.Sen.cõsf.27.magnificus nu.18.Iasf.in l.j.in 2 lect.post nu.70 C.de summ.Trin. Felin.in c.2 post princ.de except.Curt.Iun.consf.19.viso post nu.5. Marsil. in l. qui ignorans nu.23.& in l.qui falsam nu.83.ff de falsf.& scientiam,& non ignorantiam volumus obligare inquit tex.in l.generali,C.de tab.lib.10.probat tex.in l.fin.C.de decret.ab ord.facien.& in l.1.circa fi.C.de falsf.mo.

Primò.Subamplia,vt sit vera ampliatio etiamsi in statuto esset apposita clausula decreti,vt quia diceretur decernẽtes irritũ,& inane,si quid contrà factũ fuerit,quia tunc nihilominus non cõprehendet ignorantes contrafacientes, sed intelligetur de contrafacto per scientes,ita Card.in clem.1.in 18.q.de elect.ea ratione,quia constitutio,& statutũ habet in se tacitã conditionẽ, vt .s. liget a tempore scientiæ,& sic vt imponat vinculum scientibus,& non ignorantibus,sed decretum appositum dispositioni habenti conditionẽ suspenditur in euentũ ipsius cõditionis clem.j.de cõcessf. præben.igitur non operabitur, nisi verificata conditione scientiæ, cuius opinionis fuit ẽt Crot.in d.l.oẽs populi nu.123.ff.de iust.& Iur.& suadetur ẽt ratione quia præsupposito,prout supradiximus,quod statutũ non ligat ignorãtes decretũ ipsi statuto appositũ debet sequi naturã ipsius statuti, vt.s. intelligatur de sciẽtibus sicut ipsum statu.ũ arg.l.1.§.si quis sub cõditione,ff.vt leg.nom.cau.vt l.in seruitutem, §.si quis bonorum, ff de bon.liber.iuncta l.post legatum,§.qui ff.de his quibus,vt indigni.

Secũdò.Subamplia ẽtsi statutũ loqueretur per verba generalia,& vniuersalia,vt

putà

putà tale quid faciens quocunq;, & qualitercunq; quia cum statutũ recipiat interpretationem passiuam à iure cõi Bart.& cõiter Doct.in d.l.omnes populi, & de iure cõi ignorans non ligatur statuto,dẽt tale statutũ viuersaliter loquens intelligi quocunq; scienter tamẽ, prout de iure,iuxtà trad.in simili per Bart.in repet. d.l.oẽs populi 6.q.princ.nu.55.& in l.nõ dubiũ,vbi ẽt Ias.C.de legib.& per Bertaz.cõs.505. nu.10.lib.2. crim. cum alijs ibi per eum,vbi voluerunt, quod licet statutũ mandet pœna mortis puniri committentem homicidium quocunq; intelligetur tamen dolo interueniente,prout de iure,nõ obstante illa generalitate,& dictione quocunq;.
141 Subamplia,vt eò magis verificaretur ampliatio si ageremus de statuto † pęnali, qa pęna quis tenetur respectu delicti,sed ignorans non dr delinquere c.in lectũ 23. q.2.c.si verò de sent.ex cõ.l.si qs ignorãs,ff.loc.Menoch.ď arb.iud.li.2.cas.185.n.4. Zab.in clem.2.col.j.de hæret.Feli in c cognoscẽtes n.6. & ibi. Dec.n.3.& 4.ď cõst.
142 Verum est animaduertendũ,qď licèt regula sit,† qď præsumatur ignorantia,nisi probetur scientia,eò quia ignorantia est actus priuatiuus habens negatiuã annexã, quæ negatiua est de iure improbabilis l.actor C.de proba.& scientia ponit, & affirmat,meritò probari dẽt l.ei qui dicit ff.de prob.Marant. in rep.l.is protest.nu.226. vers.& põt esse ff.de acq.hæred.& habetur in c.præsumitur de reg.iur. cũ alijs latissimè adductis per D.Ioseph fratrẽ meum de probat.lib.2.concl.879.in princ. tñ in
143 statutis talis regula non procedit,nã in illis quoad † Ciues,vel in loco habitãtes potius præsumitur cõtrariũ,& sic sciẽtia,vt per Bald, in l.leges sacratissimæ post nu.2. vers.at est ius municipale,C.de legib.Bart.in l.qď Nerua col.5. post nu.19.vers. 2. casu qñ quæritur ff.deposit.& in l.oẽs populi circa fi.nu.67.vers.circa 2.ff.de iust. & iur.Rom.d.cons.251.nu.2.clarissimè dř Paris.cõs.49.n.37.vers.cõsiderandũ est insuper col.j.D.Ioseph.frater meus d.cõcl.879.n.24.vnde vt supra adducta in ampl.
144 & subampliatione proficiãt,aut † Ciui, aut qui diù traxit morã in loco, deberet d. ignorantiã probare, cũ contrà eũ adsit supradicta præsumptio sciẽtiæ proueniẽs ex habilitatione,& mora diuturna facta in loco, q̃ ignorantiã excludit, & volunt Do-
145 ctores,qď ignorantia nõ pręsumatur,si extaret aliquid,per qď sciẽtia † pręsumeretur,& sicut sciẽtia est probanda qñ pręsumptio militat pro ignorantia,ita ignorãtiã est purificanda qñ adest præsumptio pro scientia,vt per not. in d.l.is põt, ff.de acq. hæred.Bald.in l.j.nu.11.in fi.vers.præsumitur,C.de cad.toll.& in cons.295. Petrus Lõbardus nu.2.vol.3.& in terminis ciuis, aut ẽt forensis post aliquã morã contractã in loco,qď in eis pſumatur sciẽtia statuti hoc notarũt Andr. Gail. pract. obseru. lib.2.obseruat.48.sub nu.29.Gabr.in suis comm.concl.lib.6.concl.5.nu.11.de reg. iur.Bald. in d.l. cunctos populos num.22. vers.circa malef.C.de summ.Trinit.vbi etiam Cyn.nu.2.Roma.d.cons.228.nu.8.in fi.Decia in d.tract.crim.lib.2.cap.35. nu.54.Menoch.de præsumpt.lib.2.de præsumpt.3.num.8.
Quod amplia,qď de ignorãtia nõ admittẽda diximus,vt eò magis sit verũ,si sta-
146 tutũ † nedũ esset publicatũ,sed lapsum esset tps, qď solet præfigi,vt ligare incipiat, nã tunc ignorãtia nõ admitteretur ita Dec.loco supracitato nu.49.per clem.j. in fi. vbi gl.vlt.de cõcess.præb.& l.cãm §.verũ de elect.c.1.§.1.de for.cõp.c.1.de postu.
* prælat.c.vlt.qui matr.accus.poss.Abb.in c.quodã de præsumpt.& gl.cõiter approbata in l.si tutor peritus,C.de peric. tut. & Nota in proposito, qď si tẽpus non esset
147 pręfixũ,quo elapso statuta obligarent,esset† arbitrariũ Iudici scďum qualitatẽ personarum,& locorũ,intrà tñ terminum duorum mensium,nam illis elapsis oẽs indistinctè tenẽtur,& nemo excusatur,ita Bald.in d.l.leges sacratissimæ n.3.C.de legib.
Subam-

148 Subamplia, quod nedũ præſumitur † nuda ſcientia legis promulgatæ, ſed etiam cognitio diſpoſitionis eius, ita Menoch. vbi ſupra num.1. per tex. in d.l. leges ſacratiſſimæ C. de legibus l. regula ff. de iur. & fact.ignor. & in §.1. in authen de incert.nupt. Alcia. de præſumpt.reg.3. præſumpt.31.nu.1. & Dyn.in cap. præſumitur num.3. de reg.iur.in 6.

149 Secundò. Amplia, vt tunc eò minus ignorantia admitteretur, ſi ſtatuta † eſſent de his, quæ etiam ex vniuerſalis aliorum locorum, & prouinciarum ordinatione ſtatui ſolerent, ita Roma.d.conſ.228. vbi hoc communiter a Doctoribus teneri teſtatur in d.l. cunctos populos C. de ſumm.Trinit. & in l interdum § licet ff. de publica & faciunt ſupra adducta in propoſito forenſis in 4. Intelligentia ad quintam Ampliationem, & dic, vt ibi.

150 Tertiò. Amplia, vt præcipuè procedant ſupradicta, ſi ageremus † de ſtatutis ex longiſſimo vſu obſeruatis, in quibus ideò non poſſet conſiderari ignorantia niſi ſupina, quæ non iuuat Roma. vbi ſupra num.9. per c.1. de poſtulat.prælat. & c. quod dictis 16.diſtinct.d.l regula & l. nec ſupina, ff. de iur.& fact.ignor.& l. ſi tutor in gl. C. de per.tut Andr.Gail.d.obſeruat.48.num.15.lib.2.Marſil. in d.l. qui ignorans, num:23. & ſeq.ff.de ſicar.

151 Quartò. Amplia, vt indubitatè procedant prædicta, ſi per † ſtatutum prohiberetur ignorantiam illorum allegari poſſe, nam tale ſtatutum valeret, & eſſet ſeruandum Decia.d.tract.crim.lib.2.cap.35.num.52.de mente Bald.in l.diuus in princip. ff. de falſ.& in l.1.ff.de legibus, Abb.in cap.falſariorum in princip de crim.falſ.

152 Limita tamen vt ampliatio intelligatur de ignorantia † craſſa, & non probabili ſecus de probabili quę allegari poterit nõ obſtante huiuſmodi ſtatuti diſpoſitione, ita declarat Decia. in eod.loco ex ſententia Salicet.in l.ita nobis pudor, C.ad l.Iul. de adult.& ex allegatis latè per Crot.in d.l.omnes populi num.71.

153 Quintò. Amplia, vt potiſsimum reijciatur allegatio † ignorantia, quando pro-
poneretur ignorantia quædam affectata, quia illa comparatur ſcientiæ gloſ. in cap.
cos in ver.affectata de temp.ord.in ſexto,& in clemen. 1. in ver. ſcienter de conſan-
guinit.& affinitat.Decia.vbi ſupra nume.50. Iaſ.in l.ſi ſeruus plurium,§.ſi quis autẽ
nume.7.verſ.quarto, ff.de legato primo, Felin.in cap. a nobis num.1. de except.vn-
de dicebat Andr.Gail.d.obſeruat 48.num.18.verſ.2.non procedit lib 2.quod affe-
154 ctans † citationis ignorantiã habetur pro citato, & affectata † ignorantia illa dice-
155 tur in propoſito quando potuit ſcire,& noluit diſſimulando, vt tradit gloſ. in d.cap.
cos in d. ver.affectata,& in cap.vlt.§.tu autem in ver.ſcienter de offic.deleg. in ſex-
to; Marſil.in d.l.qui ignorans num.19.ff.de ſicar. Felin. in cap.2.nu.17. de conſtit.
Andr.Gail. vbi ſupra num.18.verſ.dicitur autem ignorantia.

156 Sextò. Amplia potiſſimum in eo, † qui aut ex officio, aut ex aliqua cauſa tenebatur de ſtatutis inueſtigare, quia ex quo tenetur ſcire, ſcire præſumitur ad not.in d.l.leges, C.de legibus, & Alciat.d.præſumpt.31.num.1.& Iaſ.in l.error nume.22. in prima limit.de iur & fact.ignor.& in l.ſi res obligata poſt nume.40.& 41.verſic.
157 ſecũdo notabiliter limita, ff.de legato primo, vbi dixit, quod cum quis tenetur † ra-
tione ſui officij indagare aliquid, tunc præſumitur illud ſcire, nec tolleretur igno-
rantia iuxta not.in capit. innotuit vbi gloſ. ſuper ver. ignorantiam de elect.Roma.
conſ.481.nume.8.verſ. ſuccedit igitur concluſio Decia.loco ſupracitato nume.51.
cum alijs abundè allegatis per D.Ioſeph fratrem meum d.concluſ.879.num.7.

Limita,

158 Limita, nisi probaret, se diligentiam de † scientia fecisse apud eos, per quos certificari poterat, ita Roma.d.consl.481.num.8. per tex.in d.l.regula, ff. de iur. & fact. ignor.& in cap.penult.§.fin.de reg.distinct.37.

159 Septimò. Amplia specialiter de eo, qui fuisset † præsens compilationi statutorum, in illo enim scientia præsumitur, nec ignorantiæ causa probabilis considerari potest, ita Dominus Ioseph frater meus de probat.d.conclus.879. nu.38. per glos. in d.l.si tutor in ver.ostenderis, C.de peric.tut.

160 Octauò. Amplia, maximè si tractaret. de statuto, de quo extaret publica † vox, & fama Decia.vbi supra num.49.Alexan.consl.79.num.3.lib.3. Gramat. decis.36. num.16.& seq.Rol.à Val.consl.9.nu.44.lib.3.

161 Nonò. Amplia quando aliàs euenisset casus statuti † cum allegante ignorantiã arrgum.not.per Ias.in l.error col.6.post versl.limita tribus modis, C. de iur. & fact. ignor.Andr.Gail.d.obseruat.48.post nu.21.versl.fallit in facto notorio lib.2.Socin. reg.220. ver. ignorantia versic.10. fallit cum alijs adductis per D. Ioseph fratrem meum de probatio in dicta conclusl.879.num.21.uol.2.

Limita modò ampliationes supra allegatas, in quibus scientiam præsumi dictũ

162 est, & ignorantiam non admitti, † vt non procederent in minore 25.annis per tex. apertum in d.l.regula ff de iur.& fact. ignor. ibi eo ante præmissa, quod minoribus 25 annis ius ignorare permissum est, ideo regula firmatur de minoribus, quod iura ignorare præsumuntur de qua latè per Alcia.de præsumptio.regu.1. præsumpt.42. Bart.Roma.Alexan.& Ias.in l.repudianda, ff. de acq.hæred.& in l.si quis patrem, ff.

163 ad Maced. Ideò minores † contrahentes debent tanquam ignorantes ante omnia expressè certiorari de viribus ad eorum fauorem facientibus, vt renunciatio de eis facta teneat, ita communiter Doct.in l sciendum ff.de verbor.oblig.glos.in l.fin.§. fin.ff.ad Velleian.& in l.fin.C.eod.tit.& latè Alcia vbi supra num.2.

164 Secundò. Limita in absentibus, quia † absens præsumitur ignorare etiã ea, quæ publicè fiunt casus est in cap.fin.qui matr.accusl.non poss.ubi dicit, quod licèt quis præsumatur scire denunciationem publicè factam, hoc tamen verum est, si sit præsens, secus si absens, & in aliena Diœcesi, vnde etiam licet lege cautum sit, quod

165 † coniunctus præsumitur scire facta coniuncti l. Octaui. C. unde cogna. tamen hoc fallit quando est absens, quia tũc cessat dicta præsumptio scientiæ Bart. in d.l.si post, ff.de acq.hæred.Ruin.cõsl.164.nu.19.vol.5. limitationem secutus est Menoch. de arbitr d.casl.186.num.16. & communiter Canonistæ in d. cap. cognoscentes de constit. Rol. à Val.d.consl.9.nu.44.Gramat. consl.25.num.2.& 3.

166 Quod intellige, vt procedat in illo absente, qui † nunquam, aut modicum à tempore conditi statuti fuit in Ciuitate, secus si diù fuisset, & modò reperiretur absens quia incolatus, & conuersatio est in causa præsumptionis scientiæ, ideò ex ea quanta fuerit scientia, vel ignorantia præsumitur iuxtà not.in cap.quinto, & c.quosdam de præsumpt. hinc diximus quod etiam in forensi aliquam moram loco facientem præsumitur scientia, & econtrà in Ciue nouello ex modica habitatione ignorantiæ allegatio admittitur iuxta superius iura allegata, & hoc etiã approbauit Menoch. de præsumpt.lib.2.præsumpt.3.nu.8.

167 Tertiò. Limita, vt procedant prædicta in statutis ordinarijs, † secus in aliquo statuto extrauagante, & extraordinariæ ordinato, quia de eo facile admittitur in quolibet ignorantia, ita Alcia.de præsumpt.reg.3.præsumpt.31.num.5, de mente

Bald.

Bald. in d.l. leges sacratissimæ, & habetur in cap. 1. de constit. in sexto, & idem sensit Menoch. vbi supra num. 11. quod intellige quando tale statutum extrauagans non
168 esset publicè notum, † nàm si esset publicè notum, nullo modo licet illud ignorare, vt per Bald. vbi supra num. 4. & illum sequitur Anchar. in d. canonum statuta vers. hic etiam quæri potest de constit.

169 Quartò. Limita, vt admittatur probatio † ignorantiæ, non obstantibus supradictis, quia ista præsumptio scientiæ non est iuris, & de iure ita D. Ioseph frater meus d. conclus. 879. nu. 26. Zabarell. in c. vlt. qui matr. accus. poss. Quãdo autem ignoran-
170 tia † probetur, & ex quibus vide latissimè per eundem D. Iosephum, de prob. lib. 2.
171 concl. 880. & 881. & quod probata iusta ignorãtia † quis restituatur voluit Decia. vbi supra cap. 35. nu. 55. & per not. ab Innoc. Anton. de Butr. & alijs in rubr. de consuet. & per omnes in d.l. 1. C. de summ. Trinit. & melius per Excellentiss. & elegantissimum D. Sfort. Odd. in suo vtilissimo, & doctissimo tract. de restit. in integr. par. j. q. 8. & 9. & 10.

172 Decimò. Amplia conclusionem, vt procedat etiam respectu † Ciuium per priuilegium tamen factorum, nàm respectu ipsorum præiudicium non operantur statuta, etiamsi ipsi sint, & dicantur hoc pacto Ciues, quia quod est inductum ad fauorẽ, & priuilegium, non debet in odium, & grauamen retorqueri l. quod fauore ff. de legibus, ita Bart. in l. 3. §. si emancipatus, ff. de bon. poss. contrà tab. Bald. in auth. habita col. 1. C. ne fil. pro patr. Seueri latè in repet. d.l. omnes populi numẽ. 92. & seq. ff. de
173 iust. & iur. Decia. d. cap. 35. nu. 46. vbi ideò infert, quod si per statutum † Scholares habeantur pro ciuibus, non tamen ligabuntur statutis de soluendis gabellis, & soluendis oneribus, & alijs prejudicialibus, allegans etiam adhoc tex. quem dicit optimum in l. vlt. C. de præpos. agen. in rebus, & in l. 1. C. de honora. ne hic lib. 11. vbi etiam Bart.

174 XI. Amplia conclusionem, vt etiam sit vera quoad † Principem Superiorem statutorum loci, & qui aut ipse statuta condidit, aut illa confirmauit; nàm nullo casu ligatur à statutis, vt per nos latè in conclus. quod statuta generaliter loquentia generaliter debeant intelligi in sexagesimaquarta limitatione, vbi etiam in limitatione sequenti idem de ipsa Ciuitate statuente probauimus iuribus, & auctoritatibus ibi allegatis.

175 Primò. Limita modo conclusionem, vt non procedat, quando † forensis faceret aliquem actum in loco statuti, nàm tunc ligatur forensis ex eodem actu à statuto super actu disponente Roch. de Curt. vbi supra num. 2. per c. quæ contrà mores 8. distinct. in ver. peregrini, & in cap. illa duodecima distinct. Innocent. Butr. Bald. Imol.
* & communiter Doct. in rubr. de consuet. vbi Butr. col. 2. dicit, quod vinculum statuti generaliter consideratur ex regula fori, vt vbi quis sortitur forum contrahendo,
176 vel delinquendo, ibidem, & statuto, nàm paria † sunt forum sortiri, & statuto ligari glo. in d.c. contrà mores in ver. peregrini Alex. cons. 19. num. 8. lib. 6. Ruin. cõs. 49.
177 nu. 6. lib. 3. & facit, quia gerentes actum in loco censentur † tacitè se accommodasse
178 ad contrahendum secundùm statuta illius loci. Et ideò ementes † victualia in Ciuitate aliena ligantur lege illius Ciuitatis c. 1. vbi Anchar. & Imol. de empt. & vendit. & in omnibus alijs actibus volũtariæ Iurisdictionis factis per forenses, vt com-
* muniter Doct. in d.l. cunctos populos, C. de summ. Trinit. & in d. rubr. de consuet. &
179 Aret. cons. 11. num. 5. vbi tamen subiungit, quod licèt forensis † contrahens in loco

quia solemnitas actus, non autem persona agentis est principalis in mente, & dispositione statuentium. Et ex hoc forsan potuerunt concordari contrariæ opiniones, quod scilicet statutum comprehendat forenses quoad bona in territorio sita, etiamsi loquatur in personam, dummodò illius principalis dispositio sit de bonis, & eorum intuitu de persona loquatur, si autem statutum principaliter intenderet de personis, & circa eas prouidere de habilitatione, uel inhabilitatione, non extenderetur ad forenses etiam quoad bona in territorio sita ex defectu etiam tali casu intentionis statuentium, qui præsumuntur, & præsupponuntur de personis uoluisse disponere, & non de bonis, & licèt bona illarum personarum de quibus disponit statutum in territorio reperiantur, tamē quia tali casu statutum non dicitur de eis voluisse agere, nec de personis propter ipsa bona, non erunt habenda in consideratione, cum semper quod est principale in intentione attendendum sit, ita in terminis considerauit Ruin. cons. 201. nu. 6. lib. 1. Aret. cons. 73. nu. 6. Signor. cons. 21. nu. 13. Capr. cons. 7. nu. 17. Roma. cons. 39. num. 3.

Primò. Amplia, vt tunc multo magis procederet limitatio si per longum tēpus
183 fuisset obseruatum, quod etiam † forensis ob bona sita in territorio fuisset ex dispositione statuti territorij bonorum adstrictus, ita Crauet. in cons. 201. nu. 10. vers. sed longius, vbi latè concludens, quod forensis, qui aliàs non astringi iura statuto circa decisoria litis disponente, astringetur, si in loco statuti habuerit bona, & ita longo tempore fuerit obseruatum iuribus, & auctoritatibus ibi per eum.

184 Secundò. Amplia, vt tanto magis procedat † si forensis emerit bona in territorio, quæ ex statuto præcedente tenentur ad onera, nàm tunc videretur etiam quasi contrahere cum Ciuitate, vt teneatur ad onera imposita rebus, ex quo diceretur emisse illa cum sua causa, & cum suo onere, & ideò ex eis astringeretur Dec. consil. 694. nu. 6. Decia. resp. 55. num. 6. lib. 1. Ias. cons. 83. col. 2. lib. 3. Curt. Iun. cons. 60. colum. 3. & cons. seq. col. 2. in fi. & col. 4. & facit quod in simili fortiori tamē voluit Ang. cons. 103. incip. pro decisione huius puncti præmitto, vbi dixit, quod de iure,
185 † & salua conscientia poterat quoddam Hospitale astringi ad soluendas impositiones factas per Commune Florentiæ antequam certa bona peruenirent ad dictum Hospitale, & idem voluit Barbat. cons. 1. colum. 10. in princip. vbi latè lib. 3. Calde. cons. 2. colum. 3. vers. quędam sunt munera, confert, quod voluit Felin. in c. Ecclesia
186 Sanctæ Mariæ nu. 77. vers. 3. nota, vbi docuit, quod si per Laicos † essent iam imposita aliqua onera super bonis subditorum pro certis annis, & antequam esset completus terminus dictorum annorum peruenissent dicta bona in Clericos, vel in Ecclesiam, quod Clerici, & Ecclesia tenebitur ad solutionem dictorum onerum pro residuo tempore, & reddit rationem, quia licèt Ecclesiæ, aut Clericis non possit imponi per Laicos grauamen de nouo pro re in eos translata, tamen si grauamen fuit impositum antequam ad Ecclesiam bona peruenirent, transeunt cum onere suo, sicut ad quamcunque successionem, & nos de hoc in conclus. quod statuta laicorum non porriguntur ad Clericos.

187 Tertiò. Amplia, ut tantò magis supradicta procedant si † forensis fuisset factus, uel Ciuis, uel incola per domicilij cōstitutionem in illo loco, tunc enim cùm ratione ciuilitatis, aut domicilij desineret esse forensis, & diceretur factus subditus statuto loci, utique etiam ex hoc eò magis quoad bona in eò sita statutū quomodocunq; loquatur operaretur, nec de eis forensis nisi ad formam statuti disponere posset, &

tunc forensis fingitur duplex homo, vnus ratione originis, & alius ratione incolatus,& adeptæ ciuilitatis iuxtà l.ciues cum ibi not.C.de incol.lib.10.Ita Bald.in d.l. prima num.58.verf.quod ergo erit remedium Socin.d.conf.288.num.10.verf.primum probatur lib.2.Iaf.conf.80.colum.2. verf.confirmo etiam lib.3. Gozad.confil.49.num.3.iuncto nu.13.& 17.in fi.Parif.conf.12.colum.2. & conf.34.colum.3. lib.3.Alciat.conf.34.nu.3.& 19. verf. nec obstat lib.2.& dum dixi de Ciue intelle-
188 xi etiam † de Ciue ex priuilegio,cum tunc non minus operetur hæc ciuilitas,quàm originaria quoad eius commodum,vt in alia ampliatione diximus, & not.in l.1.§. primo,ibi nifi fortè priuilegio aliquo ff.ad municip.Dec.conf.283.num.10.& hanc
* communem testatur Curt.Iun.conf.349.num.13.Parif.conf.71.nu.4.& feq.lib.1. Boer.decif.13.num.21.Ruin.confil.58.num.4.&conf.59 num.5. & num.11.in fi. lib.33.ficut,& dum de incolatu diximus, non de fimplici incolatu, quo quis ftatutorum difpofitione minimè comprehenditur Caftr.in l.omnes populi in fi.nu.114. & feq.ff.de iurifd.omn.iud.Parif.conf.34.colum.3.lib.3.Cagn. in l.exigere dotem num.16.ff.de iud.Rolan.à Val.conf.79.num.34.& feq.lib.3.fed de illo incolatu intelleximus,qui etiam onera agnofcat, vel faltem per decennium ibi habitaffet, vel etiam minus,conftito tamen de animo ibi perpetuò habitandi iuxtà trad. per Menoch.de arbitr.Iud.lib.2.caf.86.& Iofeph Ludouic.decif.Peruf.76.num.11.& feq.
* & Parif.qui teftatur de communi dicto conf.12.num.22.& pro ampliatione facit,
189 quia cum aliquis in aliquo loco cõstituit domicilium † dicitur diuerfas patrias hoc modo fuiffe fortitus, originis fcilicet, & incolatus fiue domicilij, & ex diuerfitate patriæ legum diuerfitas feruari debet quoad bona in vtroque loco fita, & in quolibet territorio propria lex præualebit,ita Salic.in d.l.1.num.11.& 13.verf.& hoc fatis puto verum, C.de fumm.Trinit.vbi inquit pridie fic confuluiffe, eiufque confilium quàmplures illuftres legum Doctores fubfcripfiffe,fequitur Alexan.conf.16. num.1.lib.1.&conf.41.nu.7.lib.5.& conf.19.num.8.lib.6.& conf.155.nu.4.lib.7. Corn.conf.202.colum.4.lib.2.Marfil.in d.l.fin.num.142.vbi etiam Cagnol.nu.16. verf.& clarius ifta ff.de Iurifd.omn.Iud.idem voluit Bald. referens fic fe alios confuluiffe in l.fi arrogator colum.pen.ff.de adoptio.vbi latè Iaf.num.42.& feq.dicens reprehenfo Romano conf.39.colum.fin.cum quo aliàs fenfit in allegata l.1. nu.26. in prima lect.& nu.61.in fecunda lect.fic femper tenuiffe,& confuluiffe, & hãc opi-
* nionem communem,& veriorem dicit Socin.d.conf.288.colum.1.lib.2.& in confil.292.col.1.& 2.eod.lib.2.quicquid Alber. & Roma. contrarium dixerint, prout
* hanc etiam commune atteftatur Pech.de teftam.coniung.lib.4.cap.12. & communem quoque affirmat Alciat.conf.4.nu.2.& 3.lib.2. & illam fequitur Crauet. confil.31.colum.1.verf.fecundo facit Burfat.conf.186.nu.61.& 63.Cephal.conf.414. num.50.56.& alijs feq.lib.3.Menoch.de arbitr.Iud.lib.2.caf.86.

Et licèt Lancillot.fuper dicta confuet.Alexandr.d.præfat.8.nu.22.prædicta ampliauerit,vt concurrente in aliquo domicilio originis,& domicilio incolatus,ftatutum domicilij incolatus operetur etiam quoad alia bona fita extrà dicta loca originis, & incolatus,vt fcilicet iuxtà legem incolatus bona huiufmodi cenfenda veniãt
190 ex conclufione illa,quod quoties duplex † concurrit domicilium, originis, videli-
191 cet,& incolatus,potius domicilium † incolatus,quàm originis eft fpectandum iuxtà trad.per Iaf.poft Bald.& Salicet.in l.fi arrogator nume.48. ff.de adoptio. & Af-
* flict. decifio.384.per tot.& hanc communem opinionem dixit Pech.de teftamen.

coniug.

coniug.lib.4.capit.12. tamen haud facilè illius opinionem admitterem, quia aliud est quærere, quodnam de duobus domicilijs sit attendendum veniente casu super bonis,& actu gesto ab aliquo originario respectu vnius loci,& incola respectu alterius iuxtà terminos,de quib. per Bald.Salic.Ias.& alios in d.l.si arrogator,& in quo facilè cadit consideratio de potentiori,& efficatiori domicilio,& aliud est decidere,quod statutum domicilij, & incolatus extendatur etiam ad bona incolæ sita extrà locum,& territorium incolatus, in quo supra etiam demonstrauimus tàm in forense,quàm in subdito non extendi, sed de bonis esse iudicandum secundùm statuta vnius cuiusq; loci de bonis disponentia, & ideò cum originarius, & incola extrà locum originis,& incolatus sit,& remaneat purus forensis, ita de bonis illius extrà dicta loca positis, sicut de bonis forensis secundùm supra positas doctrinas,& distinctiones iudicarem.

192 Quartò. Amplia etiam, quia in talibus bonis possent † forenses grauari per statuta plus,quàm ciues,& valeret,ita Curt.Iun.cons.129.num.10.quem sequitur Decia.d.resp.55.num.7.Crauet.cons.201.nume. 14. vers. immò per statuta,vbi dixit, quod ita vidit in quàmpluribus locis obseruari, & alia similia adducit in proposito.

193 Primò. Sublimita,vt non procedat limitatio, quando statutum † esset limitatum ad ciues,vel ad personas Ciuitatis,vel Terræ,in qua est statutum,vt in casu l.fin.C. de testam.vel consuetudo testandi;de qua ibi,est limitata ad rusticos, nàm tunc nō comprehenderet alios l.conficiuntur §.primo, ff.de iur. codicil. Bart. in d.l.1. C.de summ.Trinit.colum.6.quem cæteri sequuntur;facit tex. in simili in l.in agris, ff. de acq.rer.dom. ubi limitata causa limitatum producit effectū, & in terminis hoc nos docuit Roch.de Curt.ubi supra num.13.Anchar.d.c.1.de constit. ver. quæro,vlterius fol.mihi 41.

194 Secundò. Sublimita limitationem, vt non procedat quando bona † forensium essent apportata in loco statuti contrà voluntatem eorum, nàm tunc non subiacerent statuto Decia.d.cap.35.numero 24.ponens exemplum in statuto volente rem furtiuam captam à Iudæo non restitui Domino sine pecunijs per doctrinam Abb. in capit. quod Clericis colum.9. vers.sic & ex hoc infero de for. compet.Cremen. singul.81. pone Iudæi,quos refert,& sequitur Decia.d.tract.crimin.lib.2.capit.35. nume.24.

Tertiò. Limita principaliter conclusionem, vt non procedat quoad ordinationē
195 iudicij, in qua seruatur statutum † iudicij etiam contrà forenses ibi litigantes, licèt sit secus in decisiuis,& quoad decisionem causæ, ita glo.Butr.& communiter Doct. in cap.quod clericus de for.competen. & hanc claram, & indubitatam Doctorum sententiam testatur Rolan. à Val. cons.33. numero 6. lib.3. Bart. in dicta lege cunctos populos nume.14. C.de summ.Trinita.Doctor. communiter in capit.Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. vbi præcipuè Dec. nume. 146. qui hanc communem re-
196 gulam testatur,& Abb.in repetit. in fi.dixit, quod in decisiuis † debet quis iudicari secundùm leges patriæ suæ, licet fiat processus secundùm statutum loci, in quo iudicium ventilatur Roch.de Curt.vbi supra num.15. quibus adde Decia. resp. 109. numero 39.lib.2.qui testatur ita omnes sentire in d.l.cunctos populos per l. 3. in fi. ff.de testa. Marsil.in lege vltima numero 53.de Iurisdict.omn.Iudic. Aret.in d.cap. quod Clericus col.3.Dec.cons.97.in princ.Rim.cons.371.nu.15.& 16.Bertaz.cons.

crim.

197 crim.469.nu.9.lib.2.vbi ideò dixit, quod statutum loquens † de instantia tanquam concernens ordinatoria ligat, & comprehendit Clericum, & forensem, secus si ageretur de desertione causæ, quia eo casu dicetur respicere decisoria, facit, quod dixit idem Bertaz.cons.crimin.19.nu.2. lib.1.vbi voluit, quod forensis non ligatur statuto prohibente appellari a duabus sententijs conformibus, quia respicit decisoria Cephal.cons.263.nu.30.171.nu.2.lib.2.& Alex.cons.138.num.6.lib.1.dixit, quod
198 est communis conclusio, quod statutum disponens † de effectu probationum etiam
* circa decisoria non comprehendit nisi subditos, ibiq; ex hoc notat, quod statutum
199 † conditum ab vniuersitate mercatorum, si prouidet circa decisoria, vtputa quod scriptura priuata faciat plenam fidem, licèt seruabitur à quolibet foro, tamen istud erit verum quoad personas subditas statuentibus, non autem inter alias, quod voluit etiam Cyn.& Bald.in l.recepti, C.de constit.pec.& conferunt etiam ea, quę diximus in secunda limit.ad Conclus.quod statuta laicorum nō porriguntur ad Clericos, vbi illam limitauimus non procedere in ordinatorijs iudiciorum iuribus ibi pariter allegatis.

200 Primò. Amplia limitationem, vt procedat siue agatur † de iudicio coràm ordinario, siue coràm Dellegato Roch.de Curt.in d.tract.de stat.sectio.9.16.q.nu.38. vers.3.amplia.de mente Ioan.Andr.Butr.Imol. & aliorum in rubr.de consuet. latè Borgn.decis.21.num.15.par.1.vbi de communi Rolan.à Val.cons.48.nu.14.lib.3. vbi de magis communi Alexand. cons.164. numero 4. ces. lib.6. Vant. de nullita.
201 ex defect. process.numero quinquagesimosexto. Quæ autem dicantur † de ordinatorijs, & quæ de decisorijs Iudicij, vide in conclus. quod statutum loci contractus attenditur.

202 Secundò. Amplia limitationem, vt procedat, etiamsi ageretur † de contractu, aut alio actu gesto extrà locum Iudicij, ita Bart.in d.l.1.nu.48.C.de summ.Trinita. vbi dixit, quod statuta, quæ respiciunt processum, seu litis ordinationem porriguntur ad omnem litem, quæ in ipsa Ciuitate excitatur, posito quod sit de eo, quod extrà Ciuitatem est actum per l.3.§.fin.ff.de testam.colum.2.in fi.ff.quando test.aper. l.cum clericis in fi.C.de Episc.& Cler.

203 Quartò. Limita conclusionem respectu successionis † bonorum, quæ competūt forensi in bonis alicuius, quia in illis bonis debet succedere, prout statutum loci bonorum disponit, quia in his tale statutum seruatur etiam quoad forenses, ita Roch. de Curt. vbi supra nume.16. de mente Anchar. in dicto capit. canonum sta-
* tuta, versic.cauetur statuto, vbi testatur de communi Iaco.Butr.& Bald.in dicta lege prima, C.de summ.Trinit.& ibidem Alber.de Ros.& Salic. Ioann. de Anan. con-
** sil.4.in tertio dubio, & hanc magis communem opinionem testatur Grat.cons.21. numero vigesimono libro primo, vbi ideò consuluit, quod mulier Mantuana remanebit exclusa à legitima bonorum filij Bononiensis testantis Bononiæ propter statutum Bononiense, ita disponens, idem, & ante eum voluit Alexand. d.cons.19. nu.7.lib.6.vbi pariter consuluit, quod mater excluditur à statuto loci, & bonorum filij, ita disponente, licèt mater non esset subdita eidem statuto, & hanc sententiam secutus est Decla. vbi supra numero vigesimo octauo, & faciunt supra allegata dum probauimus quod quoad bona in territorio sita forensis subiacet statuto, in quo dic sicut ibi.

204 Primò. Amplia limitationem, vt sit vera etiamsi esset † forensis, & ille, cui succedendum

cedendum esset ex testamento, quia nihilominus testamentum illius, & per consequens causa, & modus succedendi ab alio forensi in sua hæreditate quoad bona in loco statuti posita ex dispositione statuti regularetur, ita Alexan.d.cons.19.num.7. vbi hanc magis communem sententiam dicit.

Secundò. Amplia, vt tantò magis essent vera prædicta, si in loco conditi testa-
205 menti forensis † testans contraxisset domicilium, quia, vt supra in alijs locis dicebamus, ex domicilio fuisset factus de foro illius loci, & per consequens statutis ligaretur, & secundùm illa statuta testamētum a se factum deberet moderari, & successio in illis bonis, ita Alex. vbi supra nu.8. vbi hanc verissimam sententiam testatur, quam etiam indubitatam dicit Grat. cons.21.nu.30. lib.1. & nos supra in Conclus.

Intellige limitationem, & ampliat. vt procedant, siue agatur de præiudicio, siue
206 de fauore forensis, † vt contrariorum eadem sit disciplina Decia. d.resp.71.nu.13. lib.3. & l.si cōtrà in fi.ff.de vulg. & pupill. & ita affirmat tenere Iacob. Butr. & Bald. in d.l.cunctos populos, & suadetur, quia si forensis damnum sentit, ex quo in hoc ligatur statutis aliquando odiosis, pari modo debet commodum sentire, si statuta in eodem sint ei fauorabilia vulgata regula secundùm naturam ff. de reg. Iur. & facit quod in vno quis grauatur, in alio debet subleuari, & quod sicut quoad bona in suo territorio sita statutum potest grauare forensem, ita debet forēsis gaudere commodo ex eisdem statutis resultante.

207 Subintellige, vt procedat, nisi adesset statutum, quod † beneficia statutorum forensibus prohiberet, nàm tunc esset seruandum, nec forensis in fauorabilibus statutis gauderet iuxtà not.per Roch.de Curt.in d.tract.de statut.sect.8.nume.73. & 85. Bald.in repet. d.l.primæ vers. super quinto, C. de sacros. Eccles. Felin. & alij communiter Doct.in c.Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.

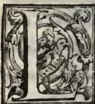
Quintò. Limita, vt non procedat conclusio in tali forense, qui licèt alibi habeat
208 domicilium, tamen † oriundus est, vel Ciues in loco statuti, quia si ibi reperiatur ligatur dicto statuto, ita Imol. & Maria. in cap. sanè, el primo de for. compet. vbi di-
209 cunt, quod licèt statutum † de compromissis non liget forensem quoad bona ibi sita, tamen id fallit, quando est Ciuis oriundus loci, in quo dictum statutū viget, quia ligatur si ibi reperiatur, secus si sit in loco domicilij sui, quia solus Iudex domicilij distringit personam, quos etiam sequitur Roch.de Curt.vbi supra, & hoc comprobat in simili Decia. d.resp.71.nu.20.lib 2. & in d.suo tract.crim.lib.2. c.35. nu.30.

210 Sextò. Limita conclusionem, vt non procedat quoad † Iudæos, nàm licèt respectu diuinarum rerum sint quoad nos Christianos, nedum forenses, sed omninò extranei, cum nobiscum in illis minimè participent, tamen in actibus humanis secus, & habitantes in aliquo loco non dicūtur, quoad statuta, & forum illius loci forenses, sed potius vti incolæ, & Ciues quoad ea reputantur, ideò statuta illos ligabunt, prout latè hoc comprobauit Barbat.cons.63. licèt in medium volumine 4. & cons.15.clementissimi in princ.vol.1. Soc.cons.70. & consil.62. & ante eos Bald.in
211 l.spadonem, §.iam autem ff.de excus.tut.vbi in tātum dixit, quod immunitas† concessa incolis alicuius loci porrigitur ad hæbreos ibi habitantes, & quod ita tenuit, & consuluit in contingentia facti. & sequitur Decia.d.cap.35.num.43.

212 Et ad materiam scito, quod forensis † est ille, qui est de alio loco, & Ciuitate vtente diuersis legibus, & statutis licèt sint de eodem dominio, ita Decian.resp.33. nu.37.lib.1.Corn.cons.106.licèt col.1.in fi.& col.2. volum.3. & dum idem Corn.

ARGVMENTVM.

Contractus statuta, quando, & in quibus attendantur, & quid in forense, & persona Ecclesiastica.

1 *Oci contractus statutum attenditur.*
2 *Contrahentes censentur se alligare statutis, & consuetudinibus loci, in quo contrahunt.*
3 *Contractus interpretatur secundum statutum, & consuetudinem loci, in quo fuit celebratus.*
4 *Dotis contractus regulatur secundum statutum, & consuetudinem loci, in quo est factus.*
5 *Consuetudinem laudabilem in matrimonio contrahendo omittens peccat, concurrentibus de quibus num. 6.*
7 *Gabellæ solutio regulatur secundum statutum loci contractus.*
8 *Gabella soluenda de contractu ex forma statuti debet solui in loco vbi nascitur contractus, non vbi res sita est, & quid si statutum dicat de solutione gabellæ Instrumenti.*
9 *Instrumentum quid differt a contractu.*
10 *Contractus potest esse verus, & Instrumentum falsum.*
11 *Conuentione facta inter aliquos non euitant solutionem gabellæ, licèt se conferant extrà territorium ad conficiendum Instrumentum, stante statuto, quod de contractu soluatur gabella.*
12 *Forenses ex quibus comprehendantur à statuto de soluenda gabella de contractu.*
13 *Gabellam solui mandans statutum de contractu dicitur respicere solemnitates contractus, non autem onus reale, aut personale, aut mixtum.*
14 *Loci contractus statutum attenditur etiam in dependentibus à contractu.*
15 *Loci quasi contractus etiam statutum attenditur.*
16 *Delicti statutum attenditur.*
17 *Mandans fieri delictum punitur secundùm statutum loci consumati delicti, non mandati.*
18 *Mandatum non adimpletum, sed remanens simplex mandatum, non obligat mandantem.*
19 *Ratificans delictum punitur secundùm statutum commissi delicti, non loci ratificationis.*
20 *Iudices alij tenentur remittere delinquentem ad Iudicem loci delicti, si fuerit requisitus, & si omnes sunt subditi eiusdem Principis.*
21 *Pœnitentialis fori respectu non attenditur locus delicti.*
22 *Sacerdotis proprij interest cognoscere vultus Parrochianorum.*
23 *Verecundia est maxima pars pœnitentia.*
24 *Excommunicatio lata vigore sententia non potest nisi à Iudice, & eius Superiore absolui, secus si fuisset lata ab aliqua lege, aut statuto.*
25 *Offendens de vno territorio existentem in alio a quo Iudice punitur.*

26 Mensuratio est facienda secundùm locum contractus, non autem vbi res sita est.
27 Testamentis in conficiendis attenditur statutum loci, in quo conficiuntur.
28 Argumentum de contractu ad testamentum valet.
29 Testandi facultas data intelligitur secundùm consuetudinem loci, vbi fit testamentũ.
30 Loci contractus statutum, quod attendatur procedit quoad solemnitates.
31 Solemnitatibus à statuto requisitis non seruatis contractus, nec in illo, nec in alio loco valebit, nec quoad bona alibi sita.
32 Forenses tenentur seruare solemnitates statuti loci contractus.
33 Contractus forensis non seruatis solemnitatibus statuti loci contractus, nec etiam in propria patria valebit.
34 Forensis contrahens in aliquo loco tanquàm aduena, & in transitu non poterit ibi conueniri, & quando præsumatur in transitu contraxisse.
35 Forensis, si ob non seruatam formam statuti in contractu grauiter læderetur, esset restituendus data probabili ignorantia.
36 Restitutio ad læsionem ob non seruatam formam statuti in contractu petitur in loco contractus, non autem in loco Iudicij, vel destinatæ solutionis.
37 Contractus factus a forense in territorio statuti, in loco tamen exempto, tenet, etiam non seruata forma statuti.
38 Statuentes non habent iurisdictionem in loco exempto, quamuis intrà territorium.
39 Subditus ligatur solemnitate statuti, etiam in loco exempto, intrà tamen territorium, sed dic, vt ibi remissiuè.
40 Clerici ligantur statuto circa solemnitates in contractibus adhibendas disponente.
41 Prouisio statuti est potentior prouisione pacti priuatorum.
42 Statutum dicitur pars iuris ciuilis.
43 Genus quantum operatur quoad genus, tantum operatur species quoad speciem.
44 Lex Papalis, aut Imperialis ligat suos subditos vbique.
45 Solemnitates in contractibus fuerunt introducta ad euitandas fraudes.
46 Ecclesia est auctrix, & cultrix honestatis, & iustitiæ.
47 Solemnitas actus tota pertinet ad iurisdictionẽ eius, in cuius territorio actus geritur.
48 Minoris, siue mulieris Procurator tenetur in contrahendo obseruare eandem solemnitatem, ad quam principales ipsius tenerentur.
49 Princeps, siue Dominus loci statuti non astringitur ad solemnitates a statuto introductas.
50 Princeps, siue Dominus superior vtens pro se aliquo statuto tenetur vti cum suis qualitatibus.
51 In ordinatorijs iudicij inspicitur locus iudicij, & non contractus, siue agatur coràm Iudice ordinario, siue coràm delegato.
52 Feriæ iudicantur secundùm locum iudicij.
53 Mercatorum causa in ordinatorijs tractantur secundùm locum iudicij, & quid in decisiuis.
54 Loci contractus statutum non attenditur, si res agitur in loco barbarorum, & non subiecto Romano Imperio.
55 Loci distractus causati, non autem loci contractus statutum attenditur in distractu.
56 Contractus statutum, non locus, in quo euenerunt accidentia post contractum, seruatur, nisi persona illæ sint de illo foro.

57 *In dote, vel lucranda, vel restituenda attenditur statutum domicilij viri, quod amplia, vt num.61.62.63.& limita vt num.64.65.66.67,68.69.70.71.& 72.*
58 *Destinatæ solutionis, non autem in loco contractus quis conueniendus est.*
59 *Matrimonium trahit vxorem ad originem viri.*
73 *Litterarum cambij locus contractus dicitur ille, ad quem fuerunt destinatæ, & receptæ, non autem in quo fuerunt scriptæ.*
74 *Pœnitentia locus, an, & quando sit in litteris cambij.*
75 *In decisiuis attenditur statutum loci contractus, quod intellige, vt num.78.seq.*
76 *Decisoria, & ordinatoria quæ dicantur.*
77 *Rota Romana decis.452.num.6.parte prima erratum.*
78 *In executiuis seruatur statutum loci iudicij, etiam quod forenses, vt nu.79. quod intellige, vt num.80.*
81 *Sarzanenses Aduocati habent vnde cognoscere, an forenses gaudent beneficio statuti de Instrumentorum executione.*
82 *Vsu non receptum statutum non attenditur in contractibus.*
83 *Statuto de aliquo casu non existente quid seruandum.*

CONCLVSIO SEPTIMA.

1 STATVM loci † contractus attenditur, ita communiter Doctor. in l. cunctos populos, C. de summ. Trinit. vbi Barto. sub num. 14. cum duobus seq. Alberic. colum. 7. vers. in glo. quod si Signorol. colum. 5. vers. sed contra prædicta Bald. sub numero 58. Castren. nu. 11. Aret. colum. 6. vers. circa primum, Ias. in prima lectura colum. 4. nume. 17. vers. capio glosam in secunda lect. colum. 11. num. 55. vers. circa primum, qui dicit omnes alios id sequi, Purpur. num. 98. qui hanc communem sententiam testatur, & hanc etiam communem regulam dicit Bald. in lege prima in quinta quæst. C. ne fil. pro patr. Castren. in l. à Diuo Pio, §. 1. ff. de re iudic. Bart. in repet. l. de quibus num. 27. ff. de legib. Abb. cons. 72. incip. Rainier. in princip. dub. lib. 2. Alexand. cons. 44. videtur prima facie colum. fin. versic. postremò non obstat lib. 5. Aret. cons. 73. diligenter colum. 4. vers. ista sententia Ias. in cons. 59. in princ. lib. 3. Dec. cons. 457. in causa gabellæ post princip. Gozad. cons 94. circa primum columna tertia vers. 9. considero, Ruin. cons. 201. proponitur in facto colum. 3. nu. 9. lib. 1. Gramat. decis. 103. Illustrissima Marchionissa nu. 178. Crauet. cons. 271. verba statuti columna tertia versiculo quinto igitur, qui alios citat cõcordantes lib. ij. Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos num. 68. Felin. in capit. 1. nume. 23. de sponsal. vbi de communi testatur, & communiter Canonistæ in cap. licet de for. competen. Riminald. cons. 533. nu. 10. lib. 3. & cons. 30. nu. 2. lib. 1. Decia. respon. 109. nu. 88.
2 lib. 2. Montepic. cons. 87. nume. 1. & facit, quia contrahentes † videntur se alligare statutis, & consuetudinibus loci, in quo contrahunt l. circa C. locati not. in l. domini prædiorum, C. de agricol. & censit lib. 11. Bart. in l. impensæ ff. de impens. in reb. dotalib. fact. Alexan. cons. 37. num. 7. lib. 2. Montepic. vbi supra cum alijs ibi per eum
3 allegatis, ex quibus concludit etiam quod contractus † interpretatur secundùm statutum, & consuetudinem loci in quo fuit celebratus.

4 Primò. Amplia, vt etiam procedat in contractu † matrimonij, ac dotis promissione in qua attenditur statutum loci contractus, & consuetudo contractus, & quæ censentur facta secundùm consuetudinem, & statutum loci illius, nam licet dũ agitur de restituenda, & repetenda dote, attenditur statutum domicilij iuri, vt infrà latè, tamen quando agitur, aut de tradenda dote, aut de Instrumentis dotalibus conficiendis, & de pactis in eis attenditur locus contractus, ita Afflict. decis. 226. Bald. in l. vnica, §. sed nec C. de rei vxor actio ubi dixit quòd interposita conuentio in matrimonio intelligitur secundùm consuetudinem patriæ, in qua fit contractum allegans tex. in l. ex ea parte in princip. ff. de verbor. oblig. vnde etiam esset seruanda si est, aliqua laudabilis solemnitas introducta à statuto, aut à consuetudine loci contractus matrimonij, vt per Felin. in d. cap. 1. de sponsal. num. 17. & 23. vers. circa secundum vbi de communi testatur, & ibidem Anchar. circa fi. vbi etiam Innocen. Hostien. Ioan. Andr. & communiter alij scribentes, & præcipuè Abb. colum. finale versic. sed dubitatur circa prædicta, vbi dicit hoc procedere etiam si ambo contrahentes essent forenses, quia peregrini non debent violare consuetudinem patriæ cum scandalo aliorum, facit tex. in cap. qui contra de reg. iur. in sexto, Port. vbi su-

pra verſ.tertio amplia. Vnde ſacrum ipſum Concilium Trident.cap.2 1.ſeſs.24. de reformat.matrimonij ſtatuit,quod ſi quæ Prouinciæ alijs, vltra ibi præſcriptas laudabilibus conſuetudinibus,& ceremonijs in re matrimoniali vterentur, illę omnino retineantur.

5 Subamplia ampliationem dum de † laudabili conſuetudine loci circa matrimonia diximus, vt procedat etiam quoad hoc, vt omittentes illam conſuetudinem incurrant peccatum mortale,quia etiam lex laicorum facta ab habente poteſtatem, ſi eſt iuſta, & non repugnat legi diuinæ, vel canonicæ, ligat in foro conſcientiæ gloſ.in cap.quæ in Eccleſiarum in verb.Iure poli,vbi etiam Bald.de conſt. D.Thom.2.2.q.96.art.4.refert Ioan.Andr.in cap.2.de verb.ſignif. in ſexto, Anch. latè in repet.reg.poſſeſſor in octaua columna,cum ſequ.de reg. Iur. in ſexto, Sot. de iuſt.& iur.lib.1.q.6.art.4.Abb.& Felin.in cap.1.de conſtit.ubi etiam Dec.nume.8. Alciat.in l.quinque pedum,nume.51. c.fin.& poſt eos Menoch.de præſumpt.lib.1. quæſt.88.num.89.Felin.in d.cap.1.nume.18.de ſponſ.vbi declarat hoc eſſe verum

6 quoad peccatum † tribus concurrentibus, primam quod per talem conſuetudinem Eccleſia certificaretur de contractu matrimonij iuxta cap.aliter 30. q.5. & ſine tali conſuetudine dubitaretur de ſcandalo. Secundò,quòd ſolemnitas requiſita à ſtatuto non habeat cõcurſum pœnę,vel ſit impeditiua libertas matrimonij;tertiò,quod talis ſolemnitas omittatur ex contemptu, ſecus erit quoad validitatem actus, quia omiſſio talis ſolemnitatis non eſt de tali eſſentia, quod annullet contractum matrimonij,quia de rigore Iuris non releuat Felin. loco ſupracitato num.18. & 23.verſ. ſecundo, limita vbi etiam communiter ſcribentes.

7 Secundò. Amplia, vt etiam quoad ſolutionem † gabellæ attendatur ſtatutum loci contractus,ita Sanct.Seuer.in d.l.cunctos populos nu.97. dicens, quod gabella quę debet ſolui communitati ex forma ſtatuti in ciuitatibus de quocumque contractu inito debebit ſolui in illo loco,ubi naſcitur contractus,ideſt vbi contrahitur, & vbi verba concipiuntur,non autem vbi eſſet res,ſuper qua eſſet factus cõtractus, quia dicta ſolutio gabellæ pertinet ad firmitatem contractus,vndè ſicuti ad ſolemnitatem debet inſpici locus,vbi fit contractus,ita quoad ſolutionem dictæ gabellę, & dicit hoc idem ſenſiſſe Bald.in l.1.C. vbi coue.qui cert.hoc dar. in 4. q. inquiens quod gabella eſt onus conuentionis,ſeu obligationis,nõ onus rei tradendæ,& ideo ſubdit ibi quod forenſis cõtrahens obligatur ad ſolutionem gabellæ, quia eſt onus conſecutiuum contractus,& idem Bald.in l.magis puto §.illud ff.de reb.cor.qui ſub tut.dixit,quod ſi vendo hic rem,quæ ſita eſt in territorio alieno, gabella debet ſolui hic in loco contractus,quia hic peraguntur ſolemnia,& perficitur conuentio,idẽ voluit Aret.in d.cap.licet colum.2.verſ.ex quo infertur de for. competen. ubi dicit

* iſtam communem opinionem, quam ibidem ſequitur Butr.colum.5. uerſ. aduerte quia contractus,& Abb.num.30.& Felin.num.18.& ſeq. qui etiam dicit iſtam par-

* tem communem Ang.in l.fin.colum.fin.uerſ.ſequitur etiam ſecundùm ea, ff.de Iuriſd.omn.Iud.Bertach.in tract.de gabell.ſexta par.quęſt.1.quidquid dixerit in contrar ium ſibi cõtrarius Bald.in l.multum colum.ult.C.qui alteri,uel ſibi,cui reſpondet Felin.ubi ſupra,idem tenuit Bertaz.conſ.crim.519.nu.2.lib.2.Socin.conſ.302. incip.uidebatur primo aſpectu concludendum uerſ. prima concluſio cum uerſ. ſeq.

** parte prima, ubi hanc magis communiter approbatam concluſionem affirmat.

8 Primò. Intellige Ampliationem,ut intelligatur de ſtatuto † loci,in quo facta eſt. conuen-

conuentio, nō loci in quo factum est Instrumentum, stante statuto, quod de contractu soluatur gabella secus si diceret quod de instrumento soluatur gabella, quia tūc locus, in quo conficitur instrumentum de partium conuentione inspicitur, ita Bertach. de gabel. par. 6. princ. vers. Secundo quæro, per ea quę not. in l. exigere dotem, ff. de Iud. vbi volunt. Doct. quod quis non potest conueniri in loco confecti Instrumenti de contractu alibi celebrato, cùm ex sola Instrumenti confectione quis non
9 sortiatur forum, sicut ratione contractus, quia differt † contractus ab Instrumento, nam contractus est partium, sed Instrumentum est Notarij, idest contractus est ipsa conuentio partium, Instrumentum verò est ipsa Scriptura à Notario confecta continens partium conuentiones, secundùm Bart. in l. si quis legatū, ff. ad leg. Cornel. de fals. & sunt adeò diuersa, quòd falsitas Instrumenti non arguit falsitatē con-
10 tractus, quia potest esse Instrumentum falsum, & † contractus verus secundū Bald. in l. alia nume. 2. C. ad Sillāniā. quod facit contra eos, qui vt euitent gabellā de aliquo contractu, post conuentionem, & concordiam inter ipsos se conferunt extra territorium, in quo est gabella, & ibi conficiunt Instrumentum, nam stantibus præ-
11 missis non euitabunt gabellā loci † vbi conuenerunt, prout in his terminis animaduertit Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos num. 98. imò etiam ratione fraudis commissæ contra statutum ab illo ligabuntur, vt docet Rolan. à Val. cons. 33. in princip. volum. 3. Paris. cons. 99. nu. 58. lib. 1. hanc quoque distinctionem sequitur Imol. in cons. 17. ante fin. Decia. respons. 29. num. 82. lib. 2. Ant. de Butr. in d. c. licet col. 6. & ibi Abb. num. 31. de for. compet. ubi aliter dicunt, quando nulla facta conuentione vadunt ad contrahendum alibi quia tunc euitabunt gabellas.

Secundò. Intellige vt prædicta ampliatio procedat quādo verba statuti loquen-
12 tis † de gabella respiceret ipsius contractus firmitatem, puta quòd contractus, de quo non fuerit soluta gabella non valeat, vel ex eo ius non reddatur, vel simpliciter dicat, quod de quocunq; contractu puta Sarzanæ inito soluatur gabella, tunc.n. attenditur locus contractus respectu cōuentionis, quasi sit onus cōtractus, & conuētionis, & cōprehenderet ēt forenses; si aūt statutum non respiceret contractus firmitatē, sed grauaret simpliciter personā contrahentem ad solutionē gabellæ, tunc nō attēderetur locus cōtractus, & conuētionis quoad forenses, sed solū quoad subditos tali statuto, quia in forma, & validitate inspicimus locū cōtractus, & in onere personali inspicimus statutū loci, cui persona contrahens est subiecta rōne originis, vel domicilij, & iō dicto casu videretur soluenda gabella in loco ubi subest ipse cōtrahens, si ibi vigeret tale statutum, non autem in loco contractus, ita Sanct. Seuer. vbi supra num. 98. quem sequitur Port. d. conclus. 31. vers. limita primo, & vers. limita
13 secundo lib. 5. pro quibus facit, quia quando statutum mādat † debere solui gabellam ex emptionibus, & ex alijs contractibus non dicitur onus aut reale, aut personale, aut mixtum, sed dicitur potius de solemnitate contractus ad cuius obseruantiā omnes contrahentes quicunque sint, tenentur siue forenses, siue non, ita Ludouic. d. conclus. 15. vers. gabellę onus de mente Bald. in l. 1. q. 4. C. de empt. & Alex. Roma. & Corn. ac aliorum de quibus etiam per Cephal. cons. 58. num. 33. lib. 1.

Tertiò. Amplia conclusionem, vt nedum procedat quoad contractum ipsum so-
14 lum, † sed etiam respectu omnium ab eo dependentium, in quibus attenditur locus contractus principalis, ita Decia. resp. 109. num. 88. lib. 2. per not. per Abb. & alios Scriben. in cap. dilecti de for. comp. & per Bart. in l. qui loco certo ff. de cond. indeb.

Bald.

Bald. in l. in contractibus, §. in omni per illum tex. C. de non nume. pecun. & tradit Aret. cons. 83. incip. quia multa fuerunt num. 1. & duobus seq. & de hoc etiam infra.
15 Quartò. Amplia, vt idem sit in quasi † contractu Butr. in d. capit. licet colum. 4. num. 12. de for. compet. quem sequitur Ias. in d. l. qui loco certo circa fi. vers. ex istis
* vbi hanc dicit communem opinionem, quam etiam approbat Gabr. conclusione secunda num. 18. de consuet.
16 Quintò. Amplia, vt idem sit † in delictis, Gabr. d. conclus. 2. num. 19. vbi testatur
* de communi ex mente Anan. in cap. 1. num. 5. de rapt. Abb. & alij in d. c. licet Bald. & Bart. & alij communiter Doct. in l. 1. C. vbi de crim. agi opor. & in l. solent, ff. de iust. reor. glos. in l. à Diuo Pio, §. sententiam, ff. de re iud. Couar. pract. q. 11. nume. 3. Clar. pract. crim. §. fin. q. 38. in princip.
17 Primò. Subamplia, vt idem sit † in mandante fieri aliquod delictum, nam erit puniendus, non secundum locum in quo fuit datum mandatum, sed secundùm locũ consumati delicti, ita Abb. in d. c. licet num. 27. de for. compet. Marian. Socin. in d. c. postulasti num. 5. eod. tit. & in cap. 1. nu. 15. de rapt. Dec. in l. hæres absens, §. apud
* labeonem, ff. de iud. & hanc communem opinionem testatur Clar. vbi supra vers.
18 item quæro nunquid ea ratione, quia mandatum dum remanet † simplex mandatũ non obligat ex sui sola parte, & illo non adimpleto, sed tunc tenetur ex mandato, cum delictum propter mandatum fuerit secutum.
19 Secundò. Subamplia, vt idem sit in ratificante † delictum, qui erit puniendus nõ secundum locum ratificationis, sed in loco commissi delicti, ita Socin. in d. c. postu-
* lasti num. 50. vers circa tertiam, vbi de communi testatur, & illam sequitur Clar. loco supra citato vers. sed pone quod aliquis.
Tertiò. Subamplia, vt tantæ sit potentiæ locus commissi delicti, vt de iure com-
20 muni teneantur alij Iudices, † puta originis, vel domicilij ipsum delinquentem remittere ad Iudicem loci delicti si fuerint ab eo requisiti, ad effectum, vt contra eum
* procedatur, & puniatur, prout hãc communem opinionem dicit Cepol. cons. crim. 59. vers. primum est, an de iure Curt. Iun. in d. l. hæres absens §. 1. nume. 5. de Iud. & quod Iudex domicilij si nondum cœperit cognoscere omnino teneatur remittere, si
* remissio petatur, dixit communem Socin. in d. cap. postulasti post nume. 14. vers. si vero Iudex de for. compet. si vero petita non fuerit remissio, non tenetur Iudex remittere, prout communis opinio, de qua per Didac. pract. q. 11. nu. 6. & illam com-
* munem omnium, tàm iuris ciuilis quàm canonici Doctorum fatetur Clar. d. q. 38. vers. hoc tamen, quando tamen agitur de Iudicibus qui sunt subditi eiusdem Principis, secus si inter diuersa dominia ageretur quia tunc de generali consuetudine nõ
* solet fieri remissio, prout hanc sententiam communi totius orbis Christiani vsu, & praxi receptam dixit Didac. pract. quæst. d. q. 11. nu. 10. cum alijs per dictum Clar. vbi suprà latè allegatis.
21 Limita ampliationem, vt non procedat respectu fori † pœnitentialis, nam licèt etiam in alieno territorio, & parochia peccans, & delinquens incidat in peccatum. & nedum ligatur corpus ibi ratione delicti, sed etiam anima tamen in eo non attenditur adeo locus delicti, vt delinquens teneatur, & debeat ab Episcopo, seu a Parocho in cuius parochia deliquit necessario absolui, tanquam à Iudice loci delicti, sed sat est quod absoluatur a suo, vel Episcopo, vel Parocho, ita Roma. sing. 459. incip.
* ratione delicti, & ita Abb. in cap. 1. nu. 40. de rat. vbi de communi testatur, & ibidem
ratio

ratio differentiæ in hoc inter forum contentiosum, & pœnitentiæ adducitur, videlicet, quia in foro contentioso imponitur pœna, vt satisfaciat Reipublicę lesę quam scandalizauit delinquens, & ideo pœna est imponenda vbi perpetrauit delictum, ob quem respectum delinquens sortitur forum alieni Iudicis, sed in foro pœnitentiali imponitur pœna, vt satisfaciat Deo, quem læsit, ideo debet puniri in foro proprij Parochi, in quo habet proprium Sacerdotem loco Dei, vt in cap. omnes de pęnit.& remiss.& aquo, & non ab alio ideo debet iudicari, eo etiam quia interest pro-
22 prij Sacerdotis † cognoscere vultus Parochianorum suorũ, vt sic melius possit redarguere parochianos suos, quorum notitiam habet, & subiungit Abb. quod plus mouentur confitentes proprio sacerdoti quam extraneo, quia magis verecundan-
23 tur, & verecundia † est maxima pars pęnitentiæ, vt dicit tex. in cap. quem pœnitet de pęnit. distinct. 1. quod nota pro illis qui vadunt ad fratres ignotos, aut de sero ad confessionem, vt verecundiam euitent, & ad supradictum propositum facit, quod voluit idem Abb. in cap. graue num. 14. de præben. vbi dixit quod si quis intrauerit monasterium aliquod in loco, vbi contra intrantes Episcopus per statutum suum fulminasset excommunicationem, non erit necesse quod excommunicatus absoluatur ab illo Episcopo, ex cuius statuto fuit excommunicatus, sed poterit absolui à proprio Episcopo, licèt esset secus quãdo excommunicatio esset lata vigore senten-
24 tiæ, & non statuti, nam à sententia lata † ab homine, nemo præter Iudicem, vel Superiorem potest absoluere cap. pastoralis, §. præterea de off. ord. & hanc limitatio-
* nem communiter à Doctoribus teneri testatur etiã Clar. d. q. 38. vers. quæro nunquid Couar. d. q. 1 t. nu. 4. Duen. reg. 378. in prima limit.
25 Declara ad propositum loci delicti de quo supra, quod si quis existens † in vno territorio emittat sagitam, vel exoneret archibusium, cum quo interficiat aliquem existentem in alio territorio, poterit in vtroque territorio habita tamen ratione
* præuentionis per vtriusque territorij Iudices puniri, prout ita communiter Doct.
* tenere affirmat Abb. in d. cap. licet num. 25. de for. compet. & illam etiam communem appellat additio. ad Felin. in eod. cap. licet num. 14. lit. b. vbi illum cum Bartolo in l. libellorum, ff. de accusat. communiter reprobari asserit, dum ipsi tenebant, quod immo a solo Iudice finis delicti erat delinquens puniendus, eo quia cognitione naturæ delicti consideratur persona patiens non agens per l. cum qui §. pen. ff. de
* iniur. & illam etiam communem fatetur Clar. d. q. 38. vers. item pone quod aliquis, vbi idem esse demonstrat de eo, qui commissit delictum in confinibus duorum territoriorum, ita quod nescitur super quo territorio possit dici commissum delictum, in quo pariter vterque Iudex poterit procedere, & erit locus præuentionis, prout
* hanc esse communem opinionẽ ibi fatetur, licet quicquid sit de Iure resoluit, quod vsus, & consuetudo obtinuit, quod nulla habita ratione præuentionis vterq; Iudex
* procedit, & punit in suo territorio, & quod ita communiter seruatur ex Iac. Beluis. Socin. & Bos. de quibus ibi per eum.
26 Sextò. Amplia, vt etiam mensuratio † facienda sit iuxtà locum contractus, non autem in loco vbi res vendita sita est, Bart. in l. semper in stipulationibus, ubi Dec.
* & Cagnol. qui sub nume. 50. hanc dicit communem opinionem, ff. de reg. iur. quid quid dixerint alij, de quibus ibi per eum Brun. in tract. de aug. mon. conclus. 5. vers. et si sit, Afflict. decis. 363. num. 5. Socin. conf. 247. colum. 4. Paris. conf. 64. nume. 71. volum. 1. quos referendo: sequitur Gabr. d. conclus. 2. num. 21. de consuet. & licet

non defuerint alij qui contrarium tenuerunt, ita vt Alciat. in cons. 697. in princip. attestetur hanc contrariam opinionem esse cōmunem, & Osasc. in decis. Pedemont. 114. in fi. affirmet secundum istam fuisse tunc Iudicatum tamen suprafirmatam esse magis communem, & sequendam respondit Rolan. à Val. cons. 100. nume. 7. lib. 3. cum ibi per eum vbi eam rationibus, & auctoritatibus etiam tuetur, & illam veriorem tenendam, & practicandam, & ita obseruatam fuisse in casu occurrenti affirmat Hier. Cęnallos in suo per vtili, & ingenioso speculo opinio. comm. contra comm. q. 733. num. 9.

27 Septimò. Amplia, vt idem sit quoad † vltimas voluntates, in quibus ad instar contractuum attenditur statutum loci, in quo conficiuntur, cum de vno ad aliud va-
28 lidum † sit argumentum, vt per Doct. in l. seruum filij, §. cum qui chirographum, ff. de leg. 1. cum similibus, & hoc approbauit Ioan. Andr. ad spec. de Instrum. ædict. §. compendiosè col. 7. vers. quid si de consuetudine in verb. opponunt, Afflict. de-
29 cis. 226. nume. 3. vbi ideo dixit quod facultas, † testandi alicui data intelligitur secundum consuetudinem loci vbi fit testamentum, idem voluit Bald. in l. fi. C. de fideicommiss. Bart. in d. l. cunctos populos in 7. q. princ. sub num. 36. & 37. qui etiam loquitur quoad bona testantis extra territorium statuti sita, prout etiam hoc ibidē voluit Signorol. num. 5. & 6. & Bald. num. 17. Ias. in prima lect. colum. 9. vers. tertia quæstio principalis, & colum. fin. qui hanc communem sententiam esse affirmat, licèt ipse de ea dubitare videatur, illam quoque communem testatur Signorol. consil. 166. per tot. maximè colum. i. vers. sed prædictis, & hanc communiorem dicit Alexan. cons. 128 consideratis colum. 2. vers. licet aliud esset lib. 1. & in d. consil. 44. videtur prima facie colum. fin. vers. postremò non obstat lib. 5. vbi pariter de communi fidem facit, prout illam etiam communem appellat Socin. Iun. in consil. 95. præsens consultatio, colum. 1. num. 4. lib. 2. & hanc quoque communem dixit Port. conclus. 29. vers. tenendo primam lib. 5. cum ibi latè per eum, & nos etiam de hoc in conclus. quod statuta non ligant forenses.

30 Primò. Intellige conclusionem, vt procedat quoad † solemnitatem in contractu adhibendam, quia in ea locus contractus inspicitur, secus in substantia, & in onere, & in alijs de quibus infrà, ita omnes Doctores adducti in principio conclusionis, & in hoc non est, qui discrepat, vt est videre per Scriben. in d. l. cunctos populos, C. de summ. Trinit. & in d. l. de quibus ff. de legib. cum similib.

31 Primò. Amplia intelligentiam, quod si non fuerit seruatum † statutum loci contractus quoad solemnitatem contractus nedum in illo loco, sed, nec etiā alibi operabitur, & valebit, ita Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos nu. 87. vers. inferas quod si statutū vbi Ias. in fi. secundæ lect. hanc opinionem communem testatur, ibiq; cæteri scribentes sequuntur, prout illam communem quoque affirmat Decia. resp. 71. num. 16. lib. 2. quo in loco ideo tenuit quod si actus, & contractus non erit factus secundùm disposita in illo loco de similib. contractibus non operabitur etiam quoad bona in alieno territorio sita, sicut si erit legitimè factus secundùm ordinationes loci valebit etiā quoad alia in alia Iurisdictione posita, idem voluit Port. in d. reg. 31. vers. contractus factus vbi dixit hoc esse verum etiam si in loco bonorum maior solemnitas requireretur, & hoc idem sensit Signorol. d. cons. 166. quæstio disputanda col. 1. & 2. vbi pariter de cōi affirmat, & hāc veriorem opinionē dixit Lambertēg. in suo tract. de contract. gl. 2. in ver b. mulierum nu. 33. ibiq; ad cōtrària respondet.

Secundò. Amplia intelligentiam, vt etiam in hoc statuto comprehendantur fo-
32 renses, † qui & ipsi tenentur solemnitatem in contractu obseruare illius statuti in cuius loco contrahunt, ita Bart. in d.l.cunctos populos nume. 14. vbi cæteri scriben. & not. in l.2.ff.quemadm.testam.aper. Alexan cons.100.num.15.volum.3.Butr. & cæteri in d.c.1.de spons.Ceph.cons.32.num.16.volum.1.& hanc claram, & indubitatam Doctorum sententiam testatur Rolan.a Val.cons.33.num.6.lib.3.& illam sequitur Menoch.cons.80.num.8.Nat.cons.643.num.4.lib.4.Alber. in d.l.cunctos populos colum.7.vers.in glosa quod si,& ibi Castren.num.11. Ias.in prima lectura colum.4.vers.capio glosam,& in secunda lect.colum.11.vers.circa primum, vbi di-
* cit ita omnes Doctores tenere, & in eodem loco Purpur. nu.98. hanc pariter com-
* munem affirmat, prout illam etiam veriorem fatetur Aret.cons.54.colum.5.
33 Subamplia quod etiam quoad forenses † si actus non fuerit factus secundùm solemnitatem loci statuti contractus, nec etiam valebit in patria illius, aut alibi, vt supra dicebamus, sicut econtra valebit, & alibi si in loco contractus ritè factus erit iuxta superius allegata, ne bis eadem repetamus in secunda ampliatione, & etiam in alia conclusione, quod statutum ligat forenses in prima ampliatione ad tertiam intelligentiam primæ ampliationis, ubi de communi, & magis communi testati fuimus.
34 Primò. Limita secundam Ampliationem, quod licèt forensis † contrahens teneatur seruare solénitates loci contractus, tamen nô per hoc poterit ex eo ibi conueniri si contraxisset in transitu, & ut uiator in illo loco, & tanquam aduena, ita Bar. in cons 52.num.1.lib.2. per tex. in l hæres absens. & §.proinde idem vbi Bart. ipse
* & communiter Doctor.ff.de re iud. & ibidem declaratur per eundem Bart.& alios quando quis dicatur, uel præsumatur esse in aliquo loco in transitu, & tanquam aduena de quo nos etiam in conclus.quod statuta non ligant forenses.
Secundò. Limita quod licèt etiam quoad forenses sit seruandum statutum loci
35 contractus tamen † si forensis ob non seruatam formam statuti graue damnum pateretur, & illud statutum probabiliter ignorauit poterit petere restitutionem aduersus damnum, quod incurrit ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse uidebitur, ita Alexan.cons.37.num.23.lib.2.Aret.cons.11.colum.2.uers.sed tamen his nô obstantibus Roch.de Curt.de stat.d.q.12.sectio.9.in princip. de mente Innocen.in rubr.de consuet.colum.1.uers.sed quid extraneus, & ibi Anton.de Butr.circa princ. & Imol.colum.1.idem Butr.in cap.2.nume.22. de constit.ubi exemplificat de probabili ignorantia, utputa si non facit moram in loco, uel non est conuicinus ibi conuersans, & talis consuetudo est peregrina in loco, quia non consueuit in locis circûuicinis obseruari, idem uoluit Card.in d.c.licet 14.q. de consuet. ista tamen restitu-
36 tio in integrum † erit petenda in loco contractus, non autem in loco iudicij, uel destinatæ solutionis Socin.in cap.dilecti filij colum. fin. de for. compet.Gabr d.conclus.secunda num. 7. de consuet. in hoc tamen distingue, ut per Bart. in d.l.cunctos populos num.28.ubi Sanct.Seuer.nu.132.& Bald.nu.94. & nos in d.conclus. quod statuta non ligant forenses, & etiam infra.
Tertiò. Limita nisi forensis fecisset actum licet intra territorium statuti in loco
37 † tamen in dicto territorio exempto, utputa in aliquo Monasterio, quia tunc etiam si non fuerint seruatæ solemnitates ordinatę a statuto tamen ualebit actus prout consuluit Nat.cons.643.lib.4.per totum, qui dicit id fuisse etiam de mente Angel. consil.233.

fil.233 incip.eſt quædam Domina Margarita colum.2.Iaſ.in d.l.fin.colum.1. ff.de
Iuriſd.omn.iud.Felin.in cap.graue colum.3.de off.ordin.ea ratione, quia adhoc ut
quis per uiam ſtatuti liget aliquem requiruntur duo, quod ſcilicet ſtatuens habeat
Iuriſdictionem in loco ubi dirigitur uirtus ſtatuti, & quod perſona ſit ſibi ſubiecta
ſaltem ratione cauſæ, propter quam vult illum ligare ita Domin.in cap.ut animarũ
38 colum.4.uerſ.quæro pone quod ſtante de conſtit.lib.6. Sed ſtatuentes † non dicun-
tur habere Iuriſdictionem in loco exempto etiam intra territorium, quia paria ſunt
ſimpliciter locorum extra territorium eſſe uel intra fines, & eſſe exemptum l. rele-
gatorum, §. ſi quis autem ff.de interd. & relig.cap.1.de priuil. lib. 6. igitur non eſt
mirum ſi non ligant contrahentem in monaſterio, uel loco exempto, ſicut non eſt
mirum, quod non liget aliquem extra territorium propter defectum Iuriſdictionis,
& facit quod dicit Calder.in conſ.13. incip. contra Canonicum Eccleſiæ de Iud. &
for.compet.ubi uoluit quod Epiſcopus non poteſt punire Canonicum non ſuum in
loco exempto licèt extra ſuam Diocęſim delinquentem, quia iſta æquiparantur, ui-
delicet exiſtens in loco exempto, & exiſtens extra Diocęſim.

39 10. Sublimita, ut procedant prædicta in perſona † non ſubdita ſtatuentibus, ſecus in
ſubdita, ita Federic.de Sen.conſ.2.per tot.Domin.in d.cap. ut animarum colum.4.
uerſ.quæro pone quòd ſtante de conſtit. in ſexto qui dicit hanc opinionem ueriorē
Anchar. in cap poſtulaſti 4 q.de for.comp. Sed de hoc dic, ut in concluſione quod
ſtatuta non ligant forenſes.

40 11. Tertiò. Amplia primam Intelligentiam, ut idem ſit quoad † Clericos, & Eccle-
ſiaſticas perſonas, nam, & ipſi contrahentes cum Laicis debent ſeruare ſolemnita-
tes ſtatuti ad ualiditatem actus introductas, alias uitiabitur actus, Salicet. in auth.
caſſa in penult.q.uerſ.quæro modò de ſtatuto nu.15. C.de ſacroſ. Eccleſ. ubi nomi-
natim loquens de ſtatuto requirente pro alienante conſenſum proximorum, dixit
quòd huiuſmodi ſolemnitas debet obſeruari etiam ſi fiat contractus cum Clerico,
quia alienans eſt ſuppoſitus Iuriſdictioni ſtatuentiũ, ergo ſibi prouidere potuerunt,
& eum ſuo ſtatuto ligare, & etiam quia ex iſto ſtatuto nullum Ius deperit Clerico,
& dignitas recipiens non tollit legem prouidentem danti propter imbecilitatem
conſilij, tàm in ultima uoluntate, quàm inter uiuos, ut in l.generali, C.eod.tit.de ſa-
croſ.Eccl.& in l.ex imperfecto, C.de teſtam.& in l penult.C.de dona. & idem quo-
que uoluit in Eccleſia, expreſsè Card.in cap.perpendimus in 9.q.de ſent.excomin.
motus ea ratione, quia Eccleſia in hoc nullo Iure ſpeciali reperitur priuilegiata, ſed
fungitur iure communi cum alijs, ut etiam dixit Barbat.conſ.65.colum.7.uerſ.prę-
terea accedat uolum.4.idem tenuit Roma.conſ.166.incip. Viſa diligēter in primo
dubio, ubi hãc appellat ueritatem ipſam, eo quia poteſt ciuitas ſtatuere certam for-
mam obſeruandam in actu per ſuum ſubditum celebrando etiam cum Eccleſia, ad
idem Natt.conſ.280.nu.4.Alexan.conſ.93. nu.4. lib.2 per ea quæ uoluit Feder.de
Sen.in conſ.85.incip.ſtatuto Ciuitatis Peruſinæ cauetur, ubi quærit quid ſi ſtatuto
cautum eſt, quòd nullus Comes, Marchio, uel natus de prole militari ex prole ma-
ſculina audeat, uel præſumat perſonę, uel per alium recipere, uel in ſe transferre ali-
quam actionem perſonalem, uel realem ceſsionem quocumque titulo inter uiuos
contra aliquem popularem, & ſi contra fecerit talis ceſsio non ualeat, nec teneat,
nec ex ea poſſit aliquid peti, & contingat, quod Sindicus cuiuſdam monaſterij con-
ſtitutus ad actum infraſcriptum pro ſupplemento legitimæ cuiuſdam monialis di-

cti monasterij,dedit cessit,mandauit cuidam Perusino nato ex militari prole, & linea paterna, omnes, & singulas actiones eidem monasterio ex persona dictæ monialis contra hæredes patris monialis prædictæ, & contra omnes, & singulos detentores bonorum patris,& contra omnes, qui in aliqua fuissent obligati dicto Patri,& postea cessionarius prædictus vigore dictę cessionis agit contra popularē Perusinum debitorem patris olim dictæ monialis petens executioni mandari dictum Instrumentum pro rata contingente dictum monasterium ex persona dictę monialis,debitor verò conuentus opponit,quòd cessio facta per Sindicum nō valuit,quia est contra formam dicti statuti Laicorum,& concludit Feder.in d.cons.post multa, quòd dicta cessio non valuit contra dictum popularem, nec obstat secundùm eum si inter alia dicatur,quod per statutum tale restringintur facultas,& libertas Ecclesiastica,quæ habet,vt possit contrahere cum quolibet,& per consequens non debet valere,iuxtà id quod habetur in cap.nouerint de sentent.excomm.& in cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.& in cap.fin.de reb. Eccles.non alienan. & in authent. cassa,C.de sacros.Eccles.quia respondet,quod immò valet, nec est contra libertatē Ecclesiæ,nam licèt Ecclesia possit contrahere cum quocumq; , debet intelligi quocumque non prohibito lege communi , vel particulari , allegans adhoc tex. in l. si 39
quando in princip.C.de inoffic.testam. vnde subiungit nunquid Ecclesia licitè poterit contrahere cum excommunicato,vel cum prodigo,cui bonis est interdictum, vel cum minore sine solemnitate,vel nunquid potest etiam facere,quod Iura,& leges non habeant locum incontractibus, absit error iste secundum eum , cum igitur 40
huiusmodi statutum inquit à sui origine processerit propter bonum publicum,& vt tolleret oppressiones,quas patiebantur populares à magnatibus, & sic cum isti magnates facti sint inhabiles ad tales cessiones recipiendas , non potest Ecclesia dicere,quod hoc sit factum in sui iniuriam,tum quia statuentes non habuerunt respectū ad personam cedentem,vel ius cessum,sed ad personam recipientem eisdem subditam,tùm etiam quia prohibitio ista nō est generalis personarum omnium, sed certarum solùm, & sic non vertitur in præiudicium Ecclesiæ poterit enim cū alia persona,quæ est bona,& non prohibita contrahere, & etiam si aliquale, vel modicum præiudicium posset considerari respectu Ecclesiæ , tamen non debet obstare , quia principalis intentio statuti non fuit circa hoc, sed circa odium magnatum, & fauorem popularem, vt ibi per eum, qui respondet ad quædam alia quæ adduci possunt in contrarium,idem voluit Barbat.cons. 14.colum.4. nu. 17.vers.& adduco vol.2. vbi dicit talia statuta valere, quia quilibet potest de reb. suis disponere prout vult , & quilibet habens Iurisdictionem potest facere statuta licita in rebus suis l.fi. C.de pact.inter empt.& vendit.l.fi.C.de reb.alien.& non alienan. l. si ita quis §.ea, ff.de verb.oblig.vbi Doct.& idem Barbat.idem replicauit in d.cons.65. colum. 11. vers. præterea accedit,quod refert lib.4. Dec.in cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ colum.pen. de constit.ibi, Secundus casus est,quando absolutè in statuto alienari non prohibetur,sed sub certo modo,& forma . & isto casu valet statutum etiam respectu Ecclesiarum, & Clericorum,quia licèt fauendum sit Ecclesijs,tamen Iurisdictio Laicorū non debet turbari, & minui, cap.nouit de Iud.hanc eandem sententiam confirmauit Ant.de Butr.in d.cap.de spons.& Abb.in repet.d.c.Ecclesia Sanctæ Marię ad fi. num.43.& 44.& in cap.quod Clericis colum.fin. vers.ego vero de for.compet.ubi voluerunt , quod si statutum concernit actus solemnitatem adhibendam tempore

contra-

contractus,tunc siue statutum sit Clerici, siue Laici non valebit contractus, nisi illa solemnitas fuerit obseruata, quia non potuit subditus contrahere etiam cùm non subdito spreta lege sui superioris,immò peccaret cap.2. de maior. & obed. & facit tex.in l.nemo potest ff.de leg.1.& c.requisisti de testam.& nulla contracta fuit obligatio,cum lex sibi resistit, & inhabilitat consensum suum, vt in l.cum lex ff.de fideiussor.& not.in cap.cum contingat de iureiur.idem voluit Aret.in d.cap.quod Clericis colum.fin.vbi etiam Barbat.colum.2.Felin. in d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ in octaua quæstione num.81.uers.quartus casus est Roch.de Curt.in cap. fin. in 11.q. princip.4.limit.de consuet. Signorol.conf.21. statuto Ciuitatis Mediolani per tot. maximè colum.6.vers.est enim vna limitatio Alber.super stat.par.2.q.2. incipien. ex prædictis oritur in fi.Bald.in d.capit.Ecclesia Sanctæ Mariæ colum. fin.vers.sed nunquid est contra eos,& hanc opinionem tanquam veriorem,tàm in consulendo, quàm in iudicando seruarem non obstantibus in contrariam sentientibus, tùm ex auctoritatibus supradictis, tum ex infrascriptis rationibus.

Et primò quia, vt iam diximus statutum potest statuere certam formam obseruandam in actu per suum subditum celebrando, illumque inhabilem reddere ad aliter celebrandum, & contrahendnm, Roma.d.conf.166.in primo dub. & repet. authen.similiter 16. speciali,quia causæ inter contractus,C.ad leg.Falcid. Alexan. conf.93.num.4.lib.2.Barbat.d.conf.65.colum.7.uers.præterea accedat uolum.4.& statuta certa illa forma omitti non potest per subditum, & sine illa contrahere etiã cum Ecclesia,quæ in hoc vtitur solùm iure communi cum alijs, ut per Abb.Ant.de Butr.Card.Felin.& Barbat.in locis supracitatis, unde sequitur quod si subditus dicta solemnitate, & forma omissa contraheret,utique nullus esset contractus, tanquã omissa forma factus, & contra legem resistẽtem d.l.cum lex,C.de fideiussor.& not. in cap.si diligenti de for.comp.& in d.cap.cum contingat, ideo ut sit ualidus debebit dicta forma, & solemnitas obseruari per Ecclesiam,& per quemcumque cũ dicto subdito contrahentem,cum aliàs data nullitate actus ex parte subditi Laicorum etiam ex parte Ecclesiæ,& cuiuscumque cum eo contrahentis necessariò resultabit, quia contractus non potest esse ex una parte ualidus,& ex alia inualidus, & ex una subsistere, & ex alia non,quia debet esse ultrò citroque obligatorius l. habeo, ff. de uerb.signif.cap.admonet,& cap.quid in dubijs de renunt.

Secundò. Moueor, quia si priuatus potest conditionem apponere circa rem suã, & tradere formam,qua non seruata contractus, qui tenuit rescindi potest, etiam si ageretur cum Ecclesia cap uerùm de cond.appos. cap. cùm dilecti de donat. in clement.1.decens,facit tex.in l.si quis ita, C.de pact. inter empt. & uendit. multo for-
41 tius hoc poterit statutum,quia † potentior est prouisio statuti,quàm sit prouisio pacti priuatorum glos.est in rubr.C.de decr.decurs.lib.10.& in capit.pen. de consuet. lib.6.Bald.in l.nec ex prætorio,ff.de reg.iur.

Tertiò. Facit,quia si Clericus uult contrahendo sibi Laicũ obligare, necesse est, quod obseruentur ea,sine quibus lex,& superior ipsius Laici prohibuit illũ se obligare posse alias, ut dicebamus nulla contrahetur obligatio ob dictam resistentiam legis,& ordinis superioris Laici,ita Abb.in d.cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ nu.44.& in d.c.quod Clericis col.fin.Barbat.d.conf.65.col.pen.Dec.in d.cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num.260.col.pen.

Quartò. Moueor, quia sicuti Ecclesia,& Clerici non recusant nõ contrahere cũ prodigo,

prodigo, cui est interdictum bonis, vel cum minore cum debitis solemnitatibus à
lege communi Laicali ordinatis, non est vnde possit recusare contrahere cum alijs
Laicis, secundùm alias solemnitates à lege, siue statuto pariter Laicali de suis subditis ordinatas, tum quia in vtroque casu æquè militat consideratio potestatis legislatoris, & statuentis Laicalis, tũ quia quod potest generalis lex generaliter quoad
omnes potest particularis lex, & municipalis quoad singulos in loco municipij, Feder. de Sen. d. cons. 85. num. 1. allegans tex. in l. semper §. legem, ff. de Iur. immunit.
42 cum alijs ibi per eum, & facit etiam quia statutum † dicitur pars Iuris ciuilis iuxta
not. in l. ius ciuile, & in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. Anchar. cons. 303. num. 3. &
43 quantum † operatur genus quoad genus tantum operatur species quoad speciem l.
si duo, ff. de administr. tut. l. omnes, C. de præscript. 30. annorum, Bart. & omnes in l.
sed, & si §. quæsitum, ff. si quis cautio. vnde Roma. cons. 39. num. 1. vers. 3. dixit, quod
44 sicut † Papalis, aut Imperialis lex suos subditos ligat, & astringit vbique, & in l. 2.
C. de comer. & merca & l. 2 C. de vectigal. l. leges Sacratissimæ, C. de legib. c. fin. de
constit. sic & staturum statuentis subditos.
45 Quintò. Quia vt plurimum solemnitates † fuerunt introductæ à statutis ad euitandum dolum, & fraudes, quæ sine illis facile possent interuenire, iuxta not. in l.
46 hac consultissima, C. qui testam. fac. poss. & sicut Ecclesia † est autrix, & cultrix honestatis, & iustitiæ, vt not. in cap. 1. §. vnde potest de alienat. feud. columna decima,
& in capitulo primo, vers. & si clientulus de concess. feud. & vbique clamat fraudibus præcipuè in Ecclesiasticis esse obuiandum, & quod Ecclesia in actibus suis non
debet fraudem aliquam adhibere c. per vestras de donat. & cap. immolans decimaquarta quæstio. 5. capit. clerici, cap. ministri, cum plur. seq. 14. q. 4. ita non debet recusare ea, per quæ fraudes Euitantur, & boni mores, & iustitia in populis cõseruantur, ne ea recusando videatur econtra fraudibus, & malitijs viam aperire, & in auaritiam, & triste lucrum inhiare contra disposita in cap. constituit 20. q. 3. & in cap. ex
parte de censibus.
47 Sextò. Quia solemnitas actus † tota pertinet ad iurisdictionem eius in cuius territorio actus geretur Anchar. in repet. c. 1. de const q. 12. in prin. vers. quid dices de
obligatione personali, igitur huiusmodi solemnitati a Laicis superioribus in eorũ
Iurisdictionibus introductæ debet Ecclesia, & Ecclesiastica persona acquiescere, ne
aliter videretur, vt sæpe diximus Iurisdictiones Laicorum subuertere, perturbare, &
minuere velle contra d. c. nouit de Iud.

Septimò. Quia sicuti forenses tenentur seruare solemnitates a statutis introductas in contractibus, & tamen non subsunt statuentibus, & quoad ipsos carent statuentes Iurisdictione, vt supra etiam diximus, & latius in conclusione, quod statuta
non ligant forenses, item idem erit quoad Clericos, licèt in eos nullam statutam
habeat potestatem, & auctoritatem statuendi, cum in vtroque casu militet ęquè defectus auctoritatis, & Iurisdictionis in statuentibus quoad forenses, scilicet, & Clericos, & licèt aliquando Clerici dicantur quod sunt magis non subditi, quã alij non
subditi Laicorum, vt Signorol. d. cons. 21. colum. 2. & quod non sunt similes omninò forensibus. & quod æquiparatio quæ fit de Clericis ad forenses non est bona, vt
per Pelin. in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ nume. 81. col. 40. vers. quod verbũ nota
tamen, vtrumque dictum non obstat contra casum nostrum, qui solùm vertitur circa exemptionem quam habent, & Clerici, & forenses à Iurisdictione statuentium

Laicorum,

Laicorum,& alterius territorij, in quo æquiparatio non errat.& si in alí uo Clerici dicuntur magis non subditi Laicorum, quam alij non subditi istud pro edit, quia ipsi Clerici non solum non sunt subditi, sed nec etiam volentes se subditos facere possunt,& in hoc procedant dicta per Signorol. & Felin. ubi supra, prout idem Signorol. seipsum declarat ibidem, & Felin. in eodem loco saluans eius dicta in hoc quod Clerici reputantur dissimiles a forensibus non ratione exemptionis a Iurisdictione,sed etiam quia Clerici quamuis Clerici dicuntur minus quam forenses,quia licèt non supportent onera populi, subeunt tamen onera spiritualia, & sic non sunt similes omnino forensibus in hoc, quia forensibus Laici nullum habent subsidiũ.

Octauò, me mouet, quia sicut in bonis Ecclesiasticis multæ fuerunt adinuentæ, & requiruntur solemnitates ad eorum alienationem, ob fraudes, & læsionem Ecclesiarum euitandas,& illas laici obseruant. ita non debet conqueri Ecclesia, si statuta suorum subditorum indemnitati consulentia quasdam solemnitates in eorum contractibus ad euitandas fraudes læsiones, & dolum obseruari pariter mandauerunt,ita Dec.in d.c.Ecclesia Sanctæ Mariæ colum.fin.nu.275.& facit titulus,quod quisque Iuris in alium statuerit,ipse eodem Iure vtatur in honestis,& rationabilib. præcipuè prout de casu nostro.

Nec potest dici huiusmodi statutum contra immunitatem,aut libertatem Ecclesiasticam sub eo prętextu,quòd per viam indirectam videtur prohibere Ecclesiam, & Ecclesiasticos ab acquirẽdo,& ab eis,quæ sibi competunt de Iure cõmuni, prout est contrahere cum quocumque vt dicebamus, & quod per consequens non valeat iuxtà cap.fi.de immun.Eccles. lib.6. cum similibus,quia vltra superius allegata respondetur, quod aliud est prohibere rem suam ab aliquo acquiri,nisi certo modo, & certa solemnitate seruata, & aliud est priuare aliquẽ ab acquisitis, aut ab acquirendo simpliciter,& indistinctè, nam in istis duobus vltimis modis quoad acquisita, scilicet,& quoad simplicem, & generalem prohibitionem ab acquirendo lærderetur quidem libertas,& immunitas Ecclesiastica, iuxta determinata in d. cap.fin. ibi quicquam vendant,aut emant aliquid ab eisdem, & diceretur statutum tanquã in derogationem Ecclesiasticæ libertatis non valere,sed in primo modo nequaquã diceretur lædi,aut minui libertas, & immunitas Ecclesiastica, tum quia in contrahendo Ecclesia, vt diximus, non fungitur aliquo iure speciali, sed solum vtitur eo Iure, quo cæteri omnes communiter vtuntur iuribus supra allegatis, tum etiã quia quando eidem permittitur à Iure posse cum quocumque contrahere debet intelligi, vt dicebamus,cum quocumque nõ prohibito lege generali, vel particulari,prout diximus de prodigo,& de minore,cum quibus etiam Ecclesia seruat solemnitates iuribus pariter supra allegatis,tum etiam; Tertiò,quia huiusmodi solemnitates non fuerunt introductæ ad lędendum Ecclesiam, & Ecclesiasticos, & in odium ipsorum,prout sic intelligunt dictum capit.fin.de immunit.Eccles.lib.6.Card. in d.c. perpendimus,& in cons.144. vers.nec obstat dictum cap.fin. Felin.in d.cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ num.90.& Bald.cons.11.num.4.in fi. inter cons. Anchar. & Signor. d.cons.21.num.25.vers.1.casu,Barbat.d.cons.14. num.17. sed fuerunt introductę, vt per eas statutum prouideret suis subditis iuxta considerata per Salicet.in d.auth. cassa num.15.per Barbat.d.cons.65.colum.9.vers.& reddit rationem,& licèt etiam ex hoc aliquale incommodum sentiret Ecclesia, & Ecclesiastici, tamen non debet haberi in consideratione,quia hoc non fuit principale in intentione statuentium,vt

est

est per accidens, de quo igitur non debet fieri casus per ea, quæ in terminis voluit Signorol.d.conf 21.num.13.& Bald.d.conf.11.& not.in l.1.in princ. ff.de auct.tut. & in l.si quis,ff.si cert.pet. & nos in prima illatione ad conclusionem, quòd statuta Laicorum non comprehendunt Clericos, & etiam quia quando statutum Laicorũ habet rationabilem causam, licèt agatur in consequentiam de aliquali,non tamen graue præiudicio Clericorum,& Ecclesiæ, non tamen reprobatur Alex. d.cons.93. num.4.& Dec.in d.cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ num. 251. vltra quod verè nullum præiudicium,aut incõmodum Ecclesiastici ex prædicti statuti dispositione, & prohibitione sentiunt,quia prohibitio,vt dicebamus,non est generalis,quo ad oẽs,sed solùm certarum personarum,& poterit cum alijs personis nõ prohibitis æque contrahere, & etiam cum prohibitis seruatis tamen solemnitatibus statuti, vt considerauit Federic.de Sen.d.cons.85.& Alexand.d.cons.93. num.4. & si ipsa Ecclesia,& Ecclesiastici omissis alijs curant,& volunt contrahere cum personis prohibitis, ipsis est imputandum quoad prædictas solemnitates, nec est tali casu, sicut dicitur de viduis,tantum faciendum Ecclesiæ,& Ecclesiasticis,quod alijs fiat iniuria, cap. ex tenore de for.competen.Barbat.d.cons.65.num.22.& d.cons.14.num.19.

Nec etiam respectus defectus potestatis,qui ab aliquibus consideratur in supradicto statuto erga Clericos fundatus in d.cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit.obstare potest,quia ille textus,& similes alij loquuntur solùm quãdo expressè, & auctoritatiuè statuendo Laici disponerent de Ecclesijs,vt in eodem cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ ibi non auctoritas imperandi,prout sic respondit Card.in d.cap.perpendimus de sentent.excommunic.& Barbat.d.cons. 14.nume.17.quæ non militant in supradicto casu, vnde retinendo supra firmatam opinionem tanquam veritate plenam,vt aliquo modo tamen contrarium sentientes quietare possis, erit distinguendum, quod aut statutum de Ecclesia, vel de Ecclesiasticis personis facit mentionẽ statuendo aliquid,aut non facit,primo casu eo ipso erit contra libertatem Ecclesię, eo quod laici statuerunt de non pertinentibus ad eos d.cap.Ecclesia Sanctę Marię, & d.c.fin. de reb. Eccles. non alien. Si vero statuta laicorum nullam facerent mentionem de Clericis,& Ecclesiasticis, & tunc aut statutum non simpliciter prohibet contractum, sed certam formã requirit,& solemnitatem, aut simpliciter prohibet, primo casu,aut forma est obseruabilis, sine magna difficultate, aut est obseruabilis cum magna difficultate, si sine magna difficultate, aut forma adijcitur actui,qui de sui natura est de foro Ecclesiastico,vt super legatis factis ad pias causas, aut adijcitur alteri contractui,primo casu non tenet tanquam super non pertinentibus ad Iurisdictionem statuẽtis,cum talium regulatio ad Ecclesiasticum Iudicem pertineat, vt in cap.nos quidem,cap.tua,cap.si hæredes, cap. cum Ioannes de testam. cum similibus. Si autem adijcitur actui, qui de sui natura est de foro Iudicis sęcularis, vt generaliter sunt omnes contractus, & dispositiones laicorum, & tunc per hoc non violatur libertas Ecclesiastica in aliquo, quamuis enim, vt dicebamus sit faciendũ Ecclesiæ,& Ecclesiasticis personis, tot.tit.de immunit. Ecclesiæ, & C. de sacrosan. Eccles.c.religiosam 12.q.2.cap.super prudentium 14.q.2.cap.fin.de testam. ita tamen omnibus sumus in iustitia debitores, quod alijs iniustitiam non faciamus inquit tex. in d.cap.ex tenore de for.compet.& sic faciendum erit Ecclesiæ,vt tamen non turbetur Iurisdictio laicorum iniustè. Si vero forma adiecta non est obseruabilis sine magna difficultate,& tunc idem erit, sicut quando contractus simpliciter prohi-

prohibetur, quod non ualet per d.cap.fi.cum similibus, ita distinxit Card. in repet. d.cap. perpendimus in nona quæstione, & illum sequitur Barb. d. cons.65. col.7.& 8.& d.cons.14.colum.4.num.18.& 19.& Dec. d. c. Ecclesia Sanctæ Mariæ colum. penult.num.250.& 254.cum plur.seq. qui etiam num.263. quod de forma difficili ad obseruandum diximus declarat de tali difficultate, quæ impossibilis reputaretur, iuxta not. in l.apud Iulianum, §.constat, ff.de leg.1.& cum supradictis tenuit etiam Natt.cons.280.num.4.& ex his etiam tolluntur quæ latè accumulauit Tiraq. de legib.connub.glo.8 q.18.nu.162.dum dispositis, & relictis ad pios vsus considerauit in proposito supradicto.

48 Quartò. Amplia, vt idē sit, & prima intelligentia procedat † in procuratore generaliter constituto, aut minoris, aut mulieris, aut alterius prohibiti cōtrahere absq; certa solemnitate, nam, & ipse postea contrahendo arctetur ad obseruantiam illarū solemnitatum statuti loci, ad quas, & illius principalis astringeretur, & deberet obseruare vigore dicti statuti, nec sufficeret, quod sola procura fuisset facta secundùm formam statuti procuræ, vtputa cum debitis consensibus propinquorum, & similium, quia, & adhuc eadem forma statuti seruanda esset in ipso contractu celebrando per minoris, seu mulieris procuratorem, sicut seruari deberet, quādo ipse minor, seu mulier contraheret, ita Sanct.Seuer.in d.l.cunctos populos num.95. vbi ita per multos Illustres Doctores fuisse consultum testatur, ibique subiungit multos in hoc errare credentes sufficere quod solemnitas sit seruata tempore dati mandati, idem voluit Ang.& Cuma.in l.apud Iulianum, §.contractum, & §. si pupillus, ff. quibus ex caus.in possess.eat.& ibi Alexan.in appostil. ad Bart. in vers. dicit statutum vers. & adde, & Socin. in l.si quis, nec causam, §.quoniam colum.2.ff.si cert.pet.& in l. 1. §.fuit quæsitum col.antepenul.vers. 2. loco ff.ad Trebel. vbi pariter dicit, ita fuisse consultum per multum solemnes Doctores Italiæ, & per eundem Socin. cons.172. colum.antepen.& pen.vers.postremò moueor volum.2.vbi ad id multa adducit, & plenius hoc idem voluit in l.1.§.itē acquirimus colum.3. vers. postremò, & col. 4. vers.8.& vltima conclusio ff.de acquir.possess.& ibi Ias.colum.2.& 3.vers. breuiter præmissis non obstantibus plenissimè hoc idem comprobat, & dicit quod ita consuleret, & iudicaret, & hanc opinionem verissimam quicquid alij incontrarium dixerint testatur Paris.cons.98.num.46.lib.1.& inter alias, potest esse ratio, quia consanguinei, & Iudex qui debent interuenire ex forma statuti in cōtractu minoris, & illis, & illi consentire, debent intelligere actum super quo consensus, & decretum venit interponendum, vt per Ias. vbi supra vers. secundus casus sub nu.8. quod non succederet si procurator generales constitutus posset ex si illum facere, quia generalis cōsensus præstitus super constitutione hmōi procuratoris non sufficeret, neq; posset operari super contractu particulari alicuius rei, de qua neque Iudex, neque consanguinei aliquam habuerunt, nec habent notitiam, & ad quam per consequens generalis illorum consensus præstitus in mandato non alij potest dici porigi, secus si fuisset constitutus procurator cum dictis debitis consensibus, & secundum formā statuti super contractu de certa re iniendo, nam tunc contractus postea à procuratore gestus bene valeret, etiam si in eo de nouo non interuenerit solemnitas, & cōsensus à statuto requisitus, vt sic distinguendo docuit insultis rationibus Ias. in d. §. itē acquirimus colum.2.vers.tu autem sub nu.4. & in vers. secundus est casus sub nu.8. & hoc pacto posse concordari opiniones dixit Borgni. de tutor.nu.130. & ita etiā.

tenuit Simoncel.in suo tract.de decret.lib 2.tit.5.num.50.& 52.

49 Subintellige primam intelligentiam, vt non procedat † in ipso Principe, siue domino loci statuti, qui nec ipse adstringetur ad solemnitates a statuto requisitas in contractibus, ita vt etiam si fuerint omissæ, contractus tamen valebit, sic cõsuluit Roma.consf.444. nume. 10. quia tale statutum censetur imponere necessitatem eius solemnitatis obseruandę subditis, non ipsimet domino, tum quia sibimet ipsi nemo imperare potest l.penult.ff.de arbitr. l.ille à quo §.tempestiuum, ff.ad Trebell. tum quia in generali sermone suo seipsum quis adstringere non videtur, & Rom.sequitur Menoch.de præsumpt.lib.3.præsumpt.44.num.19.& ante eum Rolan.à Val.de lucro dot q.84.num.7.vbi plura similia cumulat, & idem voluit Lamberten.in suo tract.de contract.in fi.num.95.96.& seq. vbi respondet ad ea quę in contrarium facere videbantur ex Tiraq.in tract.de legib.connub. in glos.8. q.19. & facit dictum Crau.in cons.5. nu.3. vbi voluit quod solẽnitas à mero iure ciuili introducta nõ ligat Principẽ, ex his ego quoq; aliàs consului statutũ retractus non habere locum in Principe, aut emente, aut vendente qui non subiacet legi, aut statuto, nec de eo lex, aut statutum cogitat iuxta not.in l.Princeps, ff.de legibus, & in l.digna vox, C. eod.tit.prout & huius sententiæ fuit Tiraq.de retract.ligna.§.1. glos.13. nume.38. ex ibi per eum allegatis, & licèt suprafirmata subintelligentia sit posita in terminis statuti ab ipsomet Principe facti prout in his terminis loquitur Roma. vt supra citatus, & illum sequentes tamen idem erit in omnibus alijs statutis ab eius subditis factis, imò multo magis, tum quia indubitatum est statutum superiorem statuentis minimè arctare, Card.cons.2.incip.circa statutum Felin.& alij in cap.1.colum.10. vers.quarta declaratio de constit.Rochus de Curt.de consuet.9.quæst. princip. vbi latè, tum etiam quia Princeps confirmando statuta inferiorum, & subditorum dicitur illa facere sua propria ex regula quod omnia nostra facimus, quibus authoritatem nostram impartimur l.1.§.omnia enim merito, C.de vet.iur.enucl.& Principẽ non astringi à statuto a se condito supra probatum est, & idem voluerunt Bart. in l. Lutius Titius; la seconda, ff.de fideicom. libert.Ioan.Andr. in capit.vt animarum colum.1.vers statuto Episcopi vbi etiam Gemin.colum 4.vers.quæro an Archiepiscopus de constit.in sexto cum alijs adductis a Lamberteng.vbi supra num.98. qui etiam de magis communi testatur.

50 Intellige sublimitationem, siue subintelligentiam, vt vera non sit quãdo † Princeps ipse vellet pro se vti aliquo statuto quod in ab ipso in ordinatis, quasdam solemnitates, aut alia ordinaret cum quibus ab eo ordinata concedere, & statuere voluit, quia tunc ab illis etiam qualitatibus statuti contra se Princeps astringetur, nec poterit pro se ex eodem statuto ordinata assumere, & reliqua contra omittere, ita Menoch.de præsumpt.lib.2.præsumpt.5.num.4.& prius in cons.250. nu.62. lib.2. Brun.de stat.fœm.exclud. art.6. nu.67. & Bal.in l.4. C.eod.C.Falcid.de quo etiam vide in conclus. quod statuta generaliter loquentia generaliter deant intelligi in 64.limit.

51 Secundò. Intellige principaliter conclusionem, vt nõ procedat in his, † quę pertinent ad litis ordinationem, quia tunc inspicitur locus non contractus, sed iudicij Bart.in d.l.cunctos populos num.15.per legem tertiam in fi.ff.de testam. Alexand. cons.164.nu.3.lib.6. dicens quod in spectantibus, & concernentibus ordinem Iudicij, & modum procedendi semper seruantur statuta loci iudicij etiamsi diuersus

* mos patriæ, vel fori litigantium esset, & ita hanc esse communem glos. & Doct. sententiam testatur per glos. in l. 1. C. quæ sit long. consuet. vbi Iacob. & Cyn. in secúda quæst. & Bart. in l. 2 C. quemadm. testam. aperia. & in l. 2. C. de iuram. calum. iuncta l. 1. in princip. ff. de vsur. & Canonistę communiter in c. quod Clericis de for. cōpet. & in cap. 1. de constit. Roch. de Curt. de statut. sect. 9. q. 12. nume. 37. vbi hanc communem fatetur Decia. resp. 11. num. 186. vol. 1.

Primò. Amplia istam intelligentiam, vt procedat etiam si iudicium esset inter Clericum, & Laicum, & litigaretur in foro sæculari, quia clericus teneretur seruare legem, & statutum ipsius loci in procedendo, & ordinando processum, & litem, ita Soc. post Butr. Abb. & alios in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ de constit. in d. capit. quod Clericis vbi præcipuè Abb. Roch. de Curt. in d. tract. de statut. sectio. 9. nu. 38. q. 12. quod dicit verum etiam si lex, vel statutum tale dans formam processui, vel ordinatiuis iudicij in specie loqueretur de Clericis; & ratio est, quia tunc ex primi diceretur in statutis id, quod à Iure disponitur, & inest, vnde tunc permittitur, quod aliàs prohibetur cap. significasti, & ibi not. de elect. scriben. post glos. in cap. ad audientiam; il secondo de rescript. ibiq; alias adducit ampliationes, & limitationes.

Secundò. Amplia, vt idem sit siue agatur coram Iudice ordinario, siue coram delegato, ita Roch. de Curt. vbi supra d. q. 12. num. 38. in fi. & ante eum Ioan. Andr. Butr. Imol. & Barbat. & alij in rubr. de consuet. vbi Ant. de Butr. dicit quod prædictis non obstat, quod Delegatus fungitur vice Delegantis cap. sanè; il secondo, de offic. deleg. & quod per consequens videretur esse attendendus locus Delegantis, quia verum est inquit, quoad potestatem pronuntiandi, sed quoad vincula nō fungitur vice Delegantis, ideo quoad decisoria inspicere debet locum litigantium quoad præparatoria autem locum vbi agitur iudicium.

52 Tertiò. Amplia, vt idem sit quoad ferias, † in quibus attenditur locus, in quo fit processus, seu ordinatur iudicium; ita Roch. de Curt. vbi supra vers. 2. amplia, qui hanc communem Doct. sententiam testatur, & eam sequitur etiam Abb. & communem dicit in cap. fin. colum. fin. de fer. & in d. cap. quod clericis, & Doct. in d. l. cunctos populos, C. de summ. Trinit. & hos sequitur doctissimi, & veridicus Dominus meus Marlianus decis. 17. num. 5.

53 Quartò. Amplia vt idem procedat etiam quoad † mercatores, inter quos licèt adesset statutum quòd in eorum causis procedi deberet de plano, & sine figura iudicij, vel sola facti veritate inspecta tamen illud statutum seruaretur quidem in eorum proprio foro, sed coram alio Iudice in procedendo attendetur ordo iudicij, secus in decisiuis in quibus statuta mercatorum inter ipsos seruantur in quocumq; loco, vt si inter eos adessent ordinationes quod mercatores possent conueniri ex nudo pacto, vel quod scriptura priuata mercatorum faciat plenam fidem, nam seruabuntur in quocumque foro, & iudicio etiam coram Iudice Ecclesiastico, si verba ordinationum, & statutorum non dirigerentur in solos Iudices, & proprios ipsorū mercatorum, puta quòd dicerent, quòd consules mercatorum reddant Ius ex nudo pacto, & simile, ita Sanct. Seuer. in repet. d. l. omnes populi num. 16. ff. de iust. & Iur. Decia. d. tract. crim. lib. 2. cap. 35. nu. 45. de mente Bald. & Salicet. in l. 2. C. de const. pecu. vbi etiam Paul. de Castr. Soci. conf. 288. num. 9. lib. 2.

54 Tertiò. Intellige conclusionem, vt procedat quando † locus in quo celebratur contractus, esset subiectus Romano Imperio, secus si esset locus barbarorum, idest

 hostium,

hostium, quia tunc non debebunt seruari statuta barbarorum, sed propriæ patriæ, & ideo contractus secundum statutum barbarorum non poterunt de censari in solo nõ hostili, & Romani Imperij, ita Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos num. 92. & 93. per ea, quæ voluit Barbat. in l. qui à latronibus, ff. de testam. & in eodem loco hand opinionem a contrarijs per contrarium sentientes adductis rationibus, & auctoritatibus tuetur, & sequitur Ang. in l. de die colum. fin. vers. idem intelligo, ff. qui satisd. cog. Fulgos. in l. 2. C. quemadm. testam. aper. dum remittit se adnot. per Bart. in d. l. qui à latronibus, Paul. de Castr. in d. l. qui à latronibus in princ. vbi etiam Aret. in fi. Caccialup. in l. omnes populi colum. 2. in fi. & seq. ff. de iust. & iur. In qua tamẽ re haud facile in vno casu acquiescerem, quando scilicet ageretur de actu, & dispositione captiuorum apud hostes existentium, quia vix etiam dum sumus in patria memoriam habemus de solemnitatibus ab eodem statuto patriæ ordinatis, & vix illas seruamus, quomodo igitur illarum recordabimur mente, & animo perturbati apud hostes miserimè detenti, & non esset addenda hæc alia afflictio, illo super quo afflicto, vt nec etiam illius voluntatis executio apud nos recipiatur ob defectum, quem forsan ipse ignorauit, vel etiam volens ex equi non potuit, & sic efficeremur in hoc cooperatores, & socij ipsorum hostium contra illum detentum, dum illi corpus ipsius retinent nos autem voluntatem, & dispositionem eiusdem intra hostiles fines pariter segregantes, prohiberemus ad nos vsque venire, extendi, & operari.

55 Quartò. Intellige vt non procedat, si tractaretur de † rescisione contractus, & sic de distractu, nam tunc non attenditur simpliciter statutum loci contractus, sed statuta loci in quo fuit causata causa distractus, vel rescisionis, ideo si in loco contractus fuisset causata læsio illius loci statutum, vel consuetudo debet seruari circa rescisionem illius contractus, si vero læsio, vel causa rescisionis esset causata alibi, tũc illius loci esset seruandum statutum, vtputa si minor esset læsus a principio ex contractu inito Ianuæ, seruaretur statutum Ianuæ, circa rescisionem illius contractus; si vero esset secuta læsio Sarzanæ non à principio, sed post contractum, & ex mora, aut negligentia ipsius minoris, tunc seruaretur statutum Sarzanæ, ita Barto. in d. l. cunctos populos nu. 20. quem refert, & sequitur Sanct. Seuer. in codẽ loco nu. 132. & idem sentit Bald. ibidem num. 94. & Doct. in l. 2. ff. de eo quod cert. loc. & in d. c. licet de for. compet.

56 Subintellige, vt etiam in his quæ succedunt ex † accidenti post contractum seruentur statuta loci in quo euenerunt vtputa in quo mora, & negligentia commissa est, sit verum ita demum si personæ ille sint de illo foro, ita Domini de Rota decis. 404. num. 2. par. 1. de quo etiam infra.

57 Quintò. Intellige vt cõclusio non procedat in dote † vel lucranda, vel restituenda, in qua non attendimus statutum loci, in quo celebratus est contractus dotis, sed semper attenditur statutum loci in quo maritus habet domicilium, ita Bart. Bald. & Ang. & alij communiter in l. exigere dotem ff. de iud. & in d. l. cunctos populos, vbi in specie Fulgos. dicit hoc sibi contigisse, nam cum esset Placentinas vxorem duxit Papiensem, & quoad lucrum dotis casu postea eueniente dicit, quod fuit obseruatũ statutum Placẽtiæ, & ratio est secundum Doct. quia quando maritus contrahit matrimonium extra propriam ciuitatem dicitur quodammodo contrahere tanquam aduena, & confert effectum restitutionis dotis ad locum propriæ ciuitatis, ad quam

58 vt dixit tex. in d. l. exigere mulier est reditura, vnde sicut contrahens, † qui destina-

uit

uit, solutionem in alio loco non potest conueniri in loco contractus, sed in loco destinatæ solutionis, l. hæres absens, §. fin. ff. de re iud. ita pariter dicendum est in marito, qui destinauit restitutionem dotis in loco proprij domicilij, vt seruari debeat statutum illius loci, in quo esset conueniendus, quando tractaretur de restitutione ipsius dotis, ita Rolan. a Val. in suo tract. de lucr. dot. q. 13. vbi respondit ad opposita, & istam partem etiam sequuti sunt communiter Canonistæ, & præcipuè Butr. & Abb. in cap. 1. de sponsal. Archid. in cap. illud 12. distinct. Ias. in d. l. cunctos populos nu. 60. qui dicit ita tenendum, quicquid dixerit Alber. in secunda parte statut. q. 10. idem sensit Rimin. cons. 30. nu. 11. vbi testatur hanc communiter teneri lib. 1. latè Dec. cons. 12. in princip. ubi nedum testatur de communi, sed inquit quod in hoc tanquam in re clara non est laborandum, idem dicit Alexan. cons. 129. super primo dubio nume. 13. uolum. 7. Socin. reg 468. uers. primo fallit, & hanc communem, & magis communem Doctorum sententiam affirmat Sanct. Seuer. in eadem. l. cunctos populos num. 114. & seq. uers. pendet decisio, qui latè etiam, & per plura exempla illam comprobat Rimin. cons. 314. num. 33. uol. 2. Socin. Iun. cons. 14. per tot. uol. 1. ubi in fine concludit quod hæreticum esset ab ista cõmuni opinione discedere præsertim in iudicando, pro quo etiam facit optimè not. Bald. in l. uoluntas in princ.
59 C. de fideicomm. ubi dixit quod matrimonium trahit † uxorem ad originem uiri Ruin. cons. 58. colum. 3. uolum. 3. Crot. in d. l. omnes populi colum. 54. uers. queritur etiam statutum est in ciuitate ubi eam communem fatetur Alexan. cons. 100. col. 1. uolum. 3.

Primò. Amplia intelligentiam, ut procedat etiam si causa agitaretur alibi, quàm
60 in ipso domicilio † uiri utputa, uel in loco originis propriæ, uel paternæ, uel etiam in communi patria, uel in loco originis uxoris, ita Bald. in cons. 471. uolum. 1. ubi inquit, quod licèt hæres mariti, qui habet proprium domicilium Mediolani possit conueniri ad restitutionem dotis olim datæ defuncto in ipsa ciuitate quoad intentationem libelli, quæ est de ordinatorijs in quibus sequitur forum Iudicij, tamen si quæratur quantum sit restituendum nomine dotis quod respicit decisionem causæ, erit sequendum forum mariti, ex cuius etiam persona in dote forum metimur per d. l. exigere dotem, idem dixit Cuma. in cons. 72. colum. 2. cum seq. & ratione, quia cum mulier propter matrimonium itura sit in domicilium mariti, & ob hoc magis sequatur forum mariti quàm suum, vt habetur in d. l pen. ff. de Iurisd. omn. Iud. satis tacitè ex contractu matrimonij uidetur actum, quod in loco domicilij mariti, & secundum leges ipsius loci soluto matrimonio dos exigatur, cum ille locus censeatur tali casu locus contractus, ex quo uidetur conuentum, quod ibi dos restituatur, & ibi idem Cuma. propriè ponit casum quando mulier erat Veneta, & maritus Patauinus, & lis super dote agitabatur in Ciuitate Venetiarum, & tamen concludit statutum Ciuitatis Paduæ, in qua maritus domicilium habebat, esse seruandũ, idem uoluit Rimin. d. cons. 314. num. 33. uolum. 2. & Curt. Iun. in d. l. exigere dotem col. j. & Cagnol. ibidem colum. 2. uers. 2. ampliatè Curt. Iun. cons. 129. colum. 2. in fi. ubi consuluit quòd si contingat disputari quantum maritus sit lucraturus de dote, debet attendi domicilium uiri, ad quod mulier tunc temporis fuit traducta, idem uoluit Ruin. dicto consil. 58. columna tertia uers. alia etiam, & in uers. sequen. ac etiam columna quarta uolumine tertio, ubi respondit omnibus contrarijs fundamentis adductis per Dec. in consil. 283. ubi contrarium consuluit, & hanc partem secutus

est

est etiam Rolan. à Val. post supra adductos quæst. 15. de lucr. dot. ibique confutat contraria.

61 Secundò. Amplia intelligentiam, vt etiam vera sit quamuis maritus † in Instrumento dotali promisisset restituere dotem in loco vxoris, & vbicumque fuerit petitum, nàm per ista generalia verba censetur quidem fortè prorogata Iurisdictio quoad plures Iudices, & sic quod poterit maritus conueniri ex tali Instrumento, & conuentione in loco vxoris, & vbicunque alibi, in quo alias conueniri non potuisset, sed si quæratur ad quantum debeat, & possit conueniri, non per hoc per talia generalia verba censetur recessum a dispositione Iuris quoad consuetudinem, & statutum loci domicilij ipsius, ita Ias. in d. l. cunctos populos num. 61. de mente Bald. in d. l. exigere dotem in fi. Socin. d. regu. 468. vers. amplia prædictam regulam; & hoc firmat Sanct. Seuer. in eadem l. cunctos populos num. 115. & sequen. & ibi affirmat quod pro hoc vidit per multos celebres Doctores fuisse consultum, & quod ab hoc non est recedendum, quia est ipsa veritas, ibique hoc idem dicit, quod erit verum, etiam si expresse fuisset dictum in Instrumento de restituendo dotem in aliquo loco speciali, quia dictum de loco speciali, poterit operari vt supra quoad forum ibi sortiendum, sed quoad quātitatem restitutionis, & modum lucri, in eo loco seruandum erit statutum loci viri rationibus ibi per eum, & hanc communem mentem Doctorum affirmat nu. 118. licèt malè a plerisque sit intellecta, & consuetudinem domicilij viri limitare restitutionem dotis, vbicumque petatur, dixit Bald. in d. l. exigere dotem in fi. & illum sequitur Alex. in additio. ad Bart. ibidem, & cons. 101. colum. 3. volum. 3. Barbat. in rubr. de consuet. colum. 14. num. 52. & Cagnol. in eadē l. exigere dotem colum. 7. & Ruin d. cons. 58. colum. 3. in fi. & hanc partem secutus est etiam Rolan. à Val. in d. tract. q. 19. vbi respondit ad contraria, licèt contra opinionem Sanct. Seuer. in supracitato loco teneat aliud esse vbi partes in cōtractu expressè ad certum locum dotis restitutionem restrinxissent per ibi per eum allegata, hancque communem opinionem appellat ex mente Purpur. in d. l. cunctos populos nume. 129. & Cagnol. in d. l. exigere colum. 7. vers. septima limitatio, quam tamen Rolan. & aliorum communem opinionem contra Sanct. Seuer. veram arbitrarer, si nedum expressè de aliquo loco circa restitutionem faciendam fuisset conuentum inter partes, sed etiam si fuisset actum, quod secūdùm formam statuti illius loci expressi dos restitui deberet, quia tunc haberet locum limitatio ad d. l. exigere dotem, eo, quia aliud fuisset conuentum inter partes, vt dicit idem Rolan. pro eius opinione, & pacta quæ facient restitutioni dotis essent seruanda, prout in hoc casu loquitur etiam Bald. in d. cons. 31. volum. 3. per Rolan. pro se citatum ibi secundum formam statuti, & ordinis consuetudinem Ciuitatis Astensis, aliàs si generaliter solo præfixo, & specificato loco restitutionis nihil de modo, & quantitate restituendi fuisset dictum, non recederem à prima supradicta opinione contraria, quia præfixio loci particularis satis operari dicetur, & verificari in hoc, quòd poterit, vt dicebamus maritus extra proprium domicilium in eo loco designato conueniri, in quo alias sine tali promissione minimè conueniri potuisset, non autem ex eo, quod de loco fuit conuentum, de modo etiam, & quantitate restitutionis actum etiam dicendū est, alias idem esset in alio supra principali dicto, quando fuit actum specialiter de restituendo dotem, tàm in loco contractus, quàm alibi, nam, & in eo casu sequeretur, quòd maritus etiam ad statuta aut loci contractus, aut alibi, vbi conueniretur,

dicceretur

diceretur se obligasse quoad etiam quantitatem,& modum restitutionis,cum diuersa non possit allegari ratio quando indifinitè se obligauit ubique locorum restituere dotem, ac quando in vno præcipuo loco fuit conuentum, dummodo in nullo ex prædictis casibus de modo, & quantitate restitutionis fuisset actum, & tamen do-
** ctrina est Bald.vt supracitati in d.l.exigere dotem, ac magis communiter à Doctoribus approbata, vt ipse Rolan.fatetur d.q.19. nume.7. quod consuetudo domicilij viri limitat quoad quantitatem,restitutionem dotis vbicumque petatur.

62 Tertiò. Amplia intelligentiam, vt procedat etiam si maritus † mutasset domicilium,in quo postmodum dissolutum fuisset matrimonium per mortem vxoris,nam nihilominus attendetur primum statutum domicilij, quod maritus habebat tempore contractus dotis, ita Ias.in d.l. cunctos populos nu.61. quicquid dixerit Salic. ibidem colum.3.vers.item quæro si in ciuitate, vbi tenuit contrarium, motus ea ratione, quia, cum maritus lucretur dotem propter mortem vxoris, eaque mors det vim exigendi,ac ipsum contractum resoluat, meritò locus ille debet attendi, quia non prius lucratur maritus, quàm eueniat casus restitutionis, in domicilium ergo illud,est collata restitutio,quæ ratio Saliceti non operatur,eo quia attenditur locus obligationis ex contractu destinatæ,non locus obligationis purificatæ,& sic attenditur primum domicilium viri, obligatio enim ad dotem, & dotis restitutionē oritur tempore contractus conditionaliter, purificanda per actum mortis, attenditur ergo locus destinati contractus,& obligationis tempore contractus non locus purificatæ obligationis,& cum Ias.tenuit Rolan.a Val. vbi supra q. 21. affirmans hanc opinionem esse Iuri consonam, & magis amicam veritati, ibique ad contraria respondet,& subiungit, quod dato etiam quod tempore existentis conditionis oriatur obligatio, vinculum tamen trahitur ad locum contractus destinati,& cum prædictis tenuit Socin.in d.cap.dilecti colum.fin.de for.comp.vbi dicit hanc opinionē iustissimam,quia alias de facili maritus posset defraudare hęredes vxoris. idem voluit Butr.in d.cap.1.ad finem vbi etiam Abb.de sponsal. quod etiam suadetur meo iudicio ex verbis ipsiusmet l.exigere dotem, ff.de iudic.dum enim lex declarat, an mulier debeat exigere dotem in loco Instrumenti, an vero in loco domicilij, determinat de loco sub his verbis, ubi maritus domicilium habuit, non vbi Instrumentum dotale conscriptum est,& quemadmodum illa verba,non vbi Instrumentum dotale conscriptum est, sunt temporis præteriti respicientis tempus contracti matrimonij,siue contractorum sponsaliorum,ita pariter illa verba,vbi maritus domicilium habuit,quæ sunt pariter temporis perfecti debent adaptari ad tempus pariter contracti matrimonij, siue sponsaliorum, vt decisio sit de dubio eodem modo qualificato, & idem ni fallor suadent alia verba eiusdem legis in fine ibi, in cuius domicilium,& ipsa mulier per conditionem matrimonij erat reditura, & certū est quod vxor ex conditione illius matrimonij erat itura ad domicilium, quod tunc maritus habebat,nō ad quod non habebat,nec etiam vnquam aliud acquirere forsan putabat,vnde succedit alia ratio,quod si contractus regulantur ex mente cōtrahentium,l.ita stipulatus,ff.de verbo.obligatio. & maritus quando contrahit matrimonium extra propriam ciuitatem dicitur quodammodo contrahere tanquam aduena, & confert effectum restitutionis dotis ad locum propriæ ciuitatis,ad quam ut dicit tex.in d.l.exigere mulier est reditura, ad primum domicilium uiri debet accomodari restitutio, postquam ad illud censetur conferta, ex quo de illo quod habebat,

bat, non autem de alio, quod non habebat, nec quod, vt supra diximus, etiam vnquam habere forsan cogitauit, est præsumendum contrahentes montem accõmodasse l.cum proponas, §.1.ff.de inoff. testam. si enim maritus est Ianuensis, & vxor Florentina, non est dubitandum, quòd dum contrahunt censentur accommodasse animum ad patriam Ianuensem, cuius maritus Ciuis, & habitator est, non autẽ cogitasse vtputa de Insula Sardiniæ, ad quam postea ex aliquo accidenti maritus iuit adhabitandum, & faciunt etiam quia illa verba reditura, de quibus in d.l.exigere, debent intelligi de prima vice, vt infinitas tollatur l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb.signif.l.fideicommissa, §. si quis decem ff.de leg.3. & hanc partem tenuit etiã Alexan.in d.consi.100.colum.penul.volum.3.Crot.in d.l.omnes populi nume.170. ff.de iust.& iur. hac ratione etiam quia obligatio censetur contracta secundum consuetudinem domicilij quod maritus habebat, tempore quo dos fuit data, & quæ obligatio non potuit variari in præiudicium mulieris, & hanc receptiorem sententiam testatur Cagnol. in d.l.exigere colum.8.vers.3.ampliatur, vbi etiam Curt.Iun. num.19.& Ruin.d.consi.58.colum.2.in princ.& colum.5.vers.7.volum.3.facit etiã regula, quod quando quis habet duo domicilia vnum originis, aliud, quod postea ex accidenti acquisiuit, non attenditur domicilium secundum, vt est tex. in l.libertus, §. præscriptio vers. cum simul ff.ad municip. & hanc partem magis communẽ fatetur Grat.resp.113.num.14.lib.2. ibique adducit inconueniens, quod aliter tenendo sequeretur, quod scilicet vt supra considerauit etiam Socin.posset esse, quod in primo loco, ubi maritus morabatur tempore contractus matrimonij, statutũ nihil lucri ad maritum deferret, & quod ideo maritus posset ad talem locum se postea conferre, in quo, aut totam dotem, aut maiorem partem ex statuti dispositione lucraretur, & non est dubitandum, quod partes contrahendo de dote aliud conuenissent, si statutum viri nullum lucrum deferret marito, & aliud, si aut totam dotẽ, aut maiorem partem ei tribueret, & hanc opinionem retinendum omnino arbitror rationibus supra adductis, nisi farsan tẽpore cõtractus matrimonij probabilis coniectura adfuisset, quòd maritus in loco, in quo tunc habitabat, non erat permansurus, vt quia maiorem partem suarum fortunarum habebat in alia loco, vel propter rixas, & altercationes, vel alia ex causa habebat locum mutare, & videmus quotidie multos ex varijs rationibus, quæ tempore matrimonij de facili animaduerti possunt, & spectari mutare domicilia, prout & hoc idem considerauit Grat. ubi supra num.16.cum quo potuit conciliari, & concordari opinio contrarium sentientium.

63 Primò. Sublimita intelligentiam, vt habeat locum † in marito, & vxore secus in sponsis, quia in illis attenditur statutũ loci in quo sunt celebrata sponsalia, non autẽ statutum domicilij viri, ita Ias.in d.l.cunctos populos num.62. in prima lect. vers. limita communem conclusionem, & in secunda lect. col.14. vers. ego limito communem doctrinam sequendo Bald. quod idem tenuit in authent. omnes Peregrini colum.1.vers.& ideo C.commun.de success.quia sponsa non sortitur forum sponsi, sicut vxor mariti, nec per sponsalia attendimus locum mariti, & sic cessat ratio d.l. exigere, & idem tenuit Felin.in cap.1.colum.14. vers. limita primo de sponsal. ea ductus ratione, quia sponsa non dicitur effecta de domicilio viri per l.ea quæ, la secunda, ff.ad municip. & hanc fore receptiorem sententiam testatur Cagnol. in d.l. exigere dotem colum.4. prout illam ab hominibus indifferenter approbari testatur Rol. à Vall. in d.tract.q.18.ubi more solito ad contraria respondet, pro qua etiã facit,

facit, quia ratio, qua potuerunt moueri contrahentes ad accommodandum animũ, & intentionem ad lucrum dotale, non est dubium, quod fuit sub spe futuri matrimonij, aliàs enim nisi matrimonium certè futurum sperassent, nequaquam lucrum permisissent; Vnde si contractus regulantur à mente contrahentium, ut in d. l. ita stipulatus, ff. de uerb. oblig. in casu sponsaliorum solum nõ erit agendum de aliquo lucro, postquam ad eum tantum casum mens contrahentium non censetur acquieuisse, sed ulterius de matrimonio uero contracto cogitasse.

64 Secundò. Sublimita, ut procedat tunc solùm, quando maritus duxit † uxorem ad locum domicilij sui, prout ita propriè loquitur tex. & ratio dictæ. l. exigere si aut econtra uxor duxerit uirum ad eius domum tunc nõ attendimus statutum loci mariti in lucro dotis, sed statutum loci uxoris, ita Ias. in d. l. cunctos populos nume. 62. quod dicit prius sensisse Bald. in fin. columna secunda, C. si a non compet. Iud. iudic. fuer. quem etiã refert, & sequitur Socin. d. reg. 468. uers. 4. fallit Cremen. d. sing. 67. statuto Florentiæ, Felin. in d. cap. 1. colum. 14. uers. tertia limita de sponsal. Crot. in d. l. omnes populi nume. 167. Marsil. in l. fin. nume. 67. ff. de Iurisd. om. Iud. & hanc
* esse communem opinionem dixit Purpur. in d. l. cunctos populos nume. 120. prout
** illam ueriorem, & magis communem arbitratur Rolan. a Val. ubi supra q. 16. nu. 3. quam tamen intelligit ueram quando maritus sic a principio ductus intenderet in domo uxoris perpetuo uelle habitare, quia tunc ex ista destinatione perpetuæ habitationis in domo uxoris, dicitur ibi suum domicilium elegisse, & dictam l. exigere de domicilio mariti loquentem in eo uerificari, aliàs si ibi perpetuo non esset mansurus, secus esset per not. per Doct. in l. lex Cornelia, §. 1. ff. de iniur. & per glo. in l. 2. C. de incol. lib. 10. & per tex. in l. nihil, ff. de capt. prout huius etiam opinionis fuit Felin. in d. cap. 1. in tertia limit. de sponsal. & Barbat. in d. rubr. de consuet. num. 51. dum dicit nisi uir contrahat matrimonium in domicilio uxoris inde nõ recessurus, idem sensit Dec. in l. cum quædam puella colum. 2. ff. de Iurisdict. omn. Iud. & latè Purpur. supra citato loco, ubi, inquit quòd si maritus actu non traduxisset uxorem ad domicilium suum, quam tamen ducere intendebat, sed forte fuit præuenta morte in propria domo, in qua tunc maritus erat non animo constituendi domicilium ibi, quòd non procedit conclusio prædicta, & pro quo facit regula, quòd idem iudicamus de destinato ad actum, quòd de illo, qui est in actu l. cætera, §. si quis parauerit, ff. de leg. 1. item, & quia existentia corporalis viri in domo vxoris non habetur in consideratione, ex quo animus contrahendi domicilium ibi cessabat, quo sic cessante, etiam habitatio multorum annorum non induceret domicilij institutionẽ, vt per Bart. in l. quæsitum, ff. de leg. 3. & Alexan. in l. cum filiusfamilias, ff. si cert. pet. & ideo magis attenditur animus vtriusque, qui est de redeundo, vt lex ipsa præsumit d. l. exigere dotem, adeo quod alleganti contrarium incumbit onus probandi, quod subdit ipse Purpur. fore notandum, quia multoties contigit mulieres mori in domibus earum, antequam per maritum traducantur ad eorum domicilium, quæ omnia etiam approbauit Ruin. d. cõs. 58. colum. 2. volum. 3. quem cum alijs refert, & sequitur Rolan. à Val. in supracitato loco concludens, quòd ab ista opinione non est recedendum, tàm in consulendo, quàm in iudicando, quia esset contra stimulum calcitrare.

65 Tertiò. Sublimita, vt vera non sit quando bona † immobilia fuissent data in dotem, quia tunc non domicilium viri, sed locus vbi bona sita sunt attendendus est, ita

Rolan, à Val. in d. tract. de lucr. dat. q. 20. de mente Bald. in d. l. cunctos populos, & Barbat. in d. rubr. de consuet. colum. 15. vers. limita etiam. & Cagnol. in d. l. exigere dotem colum. 8. in princip. ibique in fin. d. q. hanc opinionem veriorem, & magis à Doct. receptum appellat.

** Verùm de hujusmodi opinione videtur cogitandum per ea quæ in contrarium expresse voluit idem Bald. in cons. 208. volum. 3. vbi affirmat Doctores in talibus lucris inspicere consuetudines, & statuta vigentia in domicilio mariti, nam per matrimonium ipsa mulier transit in Iurisdictionem, & potestatem statuétium d. l. cum quædam puella, ff. de Iurisd. omn. Iud. nec est curandum vbi res sint positæ, quæ in dotem datæ sunt arg. l. fin. ff. de præscript. long. temp. l. 1. C. de contrahen. emptio. & idem tenuit ipsemet Bald. in repet. d. l. cunctos populos colum. 30. vers. 5 quæritur. vbi etiam Ias. colum. 7. vers. vltimo, & ibi etiam Purpur. num. 130. & cum prædictis tenuit Ruin. d. cons. 58. colum. 5. vers. 6. volum. 3. & in cons. 163. colum. 7. volum. 4. vers. alia etiam præponitur opinio, & facit, quia dispositio d. l. exigere dotem est generalis, & indefinitè loquens de dote, ideo etiam ad omnem dotem datam, tàm in mobilibus, quàm in immobilibus referri debet, cum vtraque dos æquè dici debeat dos, & tex. in d. l. exigere solùm dotem datam indistinctè consideravit, nec ex eo, quod in immobilibus consistat minus efficitur maritus dominus illius durante matrimonio, sicut, & illo soluto pariter eodem iure debitor censetur, & remanet, ideo eadem exactio, & lucrum considerabitur, nec quòd bona sint immobilia, & sita alibi, quàm in territorio statuentium potest impedire lucrum, iuxtà consuetudinē domicilij mariti de dotis lucro agēte, quia ratio quare maritus lucretur de bonis vxoris est, quia fuerunt sibi data in dotem, & intuitu dotis lucrum à statuto permissum est, vnde quemadmodum, siue bona data in dotem sint immobilia, siue sint sita alibi, quàm in domicilio viri semper tamen dotalia dicentur, & sub nomine dotis datæ venient, ita in illis debet verificari dispositio de lucro dotis loquens, præcipuè ex tacita conuentione partium, quæ vt sæpe ductum fuit censentur accommodasse animum quoad lucrum dotis, ad eam quantitatem quæ ex domicilio viri, prout de iure disponitur, debetur, & quemadmodum dos erit, vt dicebamus, licèt bonorum pars in dotem datorum vna sit Florentiæ, altera Ianuæ, tertia Romæ, ita ad omnia prædicta bona tanquam dotalia, & tanquam dotem partes respexisse dicentur, & in eis quoad lucrum animum, & conuentionem accommodasse, & sic si quid de virtute statuti deficere in prædictis posset dici, respectu bonorū esse territorij statuentiū, suppletur ex consensu partium quæ sicut de lucro dotis cogitasse, & conuenisse censentur, & dos ita appellatur, & erit si est ex territorium statuti, prout si in territorio reperiretur, ita tam ad ea stantem esse territorium quem intra illud dicuntur consensum accommodasse, & lucrum constituisse, & cum hac opinione tenuit Phannu. de lucr. dot. glos. 9. num. 34. reiecta in contrarium sententia, contra quam hanc veriorem dicit, & illam comprobat rationibus, & auctoritatibus.

66 Quarta. Sublimita, vt procedat solum quoad ipsam † vxorem, secus esset quantum ad aliam puta matrem, quæ dedisset dotem, & conuenisset de ea restituenda, quia tunc in ea lucranda non attenderetur statutum loci viri, sed statutum loci in quo celebratus est contractus dotis, quia mater non intendit ire ad habitandum cū genero, sicut de vxore dicitur, & sic cessat ratio dictę l. exigere dotem, ita Ias. vbi supra in d. l. cunctos populos nume. 63. & in secunda lect. colum. 15. vers. 3. limita. &

idem

idem Purpur.num. 164. qui istam esse communem opinionem affirmat, vt eam ante eos approbauit Bald. in rubr. C. de Priuileg. dot. colum. 2. in fi. vers. sed statim quæro, & Socin. d. reg. 468. versic. quinto fallit Crot. in repet. d. l. omnes populi nu. 168.

67 Quintò. Sublimita, vt procedat solum in contractu † dotis, secus autem in omnibus alijs cõtractibus inter virum, & vxorem, in quibus attenditur locus celebrati contractus non autem domicilium viri, ita Bald. in d. rubr. C. de priuileg. dot. quem sequitur Socin. d. reg. 468. vers. 6. fallit, & Ias. vbi supra num. 63. in fi.

68 Sextò. Sublimita, nisi vxor errauerit, † puta quia ignorabat maritum esse forensem, vel ignorabat in loco mariti esse aliud statutum, unde Iuris communis fiducia confixa simpliciter contraxit, nam tunc sibi non obstaret statutum domicilij uiri, quia contractus regulantur ex mente contrahentium d. l. ita stipulatus, ff. de uerbor. oblig. & mens mulieris nõ potuit dici accommodata ad statutum quod ignorabat, quia regulariter dispositio, & conuentio non porrigitur ad ignorata d. l. non est ferendus, ff. de transact. ita Ias. ubi supra num. 64. & ante eum Bald. in c. 1. §. fin. de inuest. de re alie. fact. & illos sequitur Socin. d. reg. 468. uers. 7. fallit, Crot. in d. l. omnes populi num. 169. Barbat. cons. 40. colum. penult. uolum. 2. Marsil. in l. fin. nu. 68. ff. de iurisd. omn. Iud. Grat. d. cons. 113. num. 13. lib. 2. Felin. in d. cap. 1. de sponsal.

Sed cõntra prædictam sententiam Baldi, & sequatium adest communis opinio, de qua per Rimin. cons. 314. num. 45. lib. 2. ubi subiungit quod licèt mulier sit forensis, & sic præsumatur ignorare statuta loci mariti, nihilominus sequetur statutũ loci mariti, & opinio Baldi, & aliorum fortè procederet quãdo mulier aliter quàm per præsumptionem probaret de ignorantia statuti, & de errore ut per Rimin. ibidẽ quem sequitur Dec. cons. 19. num. 11. dicens opinionem Baldi esse contra communem nisi uxor probaret suam ignorantiam aliter quàm per præsumptionem, quia licèt ignorantia præsumatur l. uerius, ff. de probat. c. ignorantia de reg. iur. in sexto nihilominus contra uxorẽ uiget alia præsumptiò, quia cõtractus huiusmodi, prout sunt matrimonij, fiunt cum magna Inquisitione, quæ Inquisitio tollit præsumptionem ignorantiæ, ut per eundem Dec. cons. 283. num. 8. Et cum hæc secunda contraria opinione, tenuit etiam Rolan. à Val. ubi supra quæst. 14. ibidem fundamẽta hinc inde adducendo, & contrarijs respondendo, & retinet supradictam distinctionem Dec. & Rimin. quando scilicet uerè probaretur error, & ignorantia uxoris, ac illius credulitas causata ex aliqua iusta causa, de quo etiam ibi adducit exempla ex mente etiam Purpur. in d. l. cunctos populos num. 149. & Curt. Iun. in d. l. pen. & Cagnol. in d. l. qui cum alio num. 14. ff. de reg. Iur. & eandem distinctionem secutus est Grat. d. resp. 113. num. 14.

69 Septimò. Sublimita ut procedat in statuto uigente † tempore nuptiarum, non autem in uigente tempore soluti matrimonij, ita Phanuc. in suo tract. de lucr. dot. glos. 10. num. 79. uers. ultimo loco quæro, ubi latè hanc sententiam comprobat, idẽ uoluit Imol. in cap. fin. colum. 8. in fi. de constit ubi etiam Felin. colum. 2. & Barbat. colum. 13. in princ. idem Felin. in c. statuimus colum. 2. de maior. & obed. & Alex. in addit. ad Bart. in d. l. omnes populi colum. 9. uers. ibidem, & in uers. Ecce, Crott. in d. l. omnes populi colum. 32. uers. limitatur ista conclusio, ubi reprendet Bart. contrarium tenentem in eadem l. omnes populi num. 47. d. uers. Ecce alia dicit statutũ, ubi uoluit statutum nouum de lucro dotis comprehendere ueteres, idest constitutas tempore statuti ueteris, & cum prædictis tenuit etiam Grat. d. cons. 113. colum. 3. &

Bald. conſ. 31. ſtatuto Ciuitatis Aſtienſis lib. 3. & pro hac opinione optimè faciunt ea, quæ ſupradiximus latè de obſeruantia à ſtatuti domicilij viri tempore cõtractus matrimonij, nõ autem alterius domicilij poſtea per maritum mutati, & in quo diſſolutum fuiſſet matrimonium, quæ videntur eſſe eadem, cum iſta ſub limitatione, vnde miror quomodo Rol. à Val. qui prima approbauit, hæc poſtmodum improbauerit, vt infra, & conuenit etiam quoniam ex contractu dotis datæ à die celebrationis ipſius ius ortum eſt partibus circa quantitatem de dote reſtituenda, quod auferre noua lex non potuit, nec intellexit, quoniam legis natura eſt futuris negotijs dare formam, non autem præteritis, l. leges, C. de legib. l. per diuerſas, §. fin. C. mandati, cap. fin. de conſtit, quemadmodũ, & Imperator in l. vnica, C. de rei vxor. actio. in fi. dixit ſe facere conſtitutionem ſuper his tantummodo dotibus, quæ poſtea darentur, & facit etiam, quia obligatio cenſetur contracta ſecundùm conſuetudinem domicilij, quod maritus habebat tempore quo dos fuit data, ut per Crot. in d. l. omnes populi num. 170. & Rolan. à Val. d. q. 21. nume. 3. nec potuit adaptari ad ſtatuta noua tempore ſoluti matrimonij, de quibus partes non potuerunt diuinare, l. iubemus, §. fin. C. de teſtam. & ad quæ tanquam ad incerta, & ignota conuentio trahi nõ poteſt d. l. non eſt ferendus, ff. de tranſact. & certum eſt quod alia cõuentio inter partes fuiſſet facta circa dotem, & eius lucrum exiſtẽte ſtatuto tempore contractus matrimonij, vtputa tertiam partem ſolum marito tribuẽte, & alia ſi cogitaſſent de ſtatuto loci, in quo poſtea eſt ſolutum matrimonium, & quod forſan totam dotẽ marito relinqueret. Nec obſtat, quod lucrum prouenit ex morte mulieris, quæ tempore noui ſtatuti contigit, ideò nouum ſtatutum inſpici oportere; quia negatur præſuppoſitum, nam imò prouenit lucrum ex ipſomet contractu dotali à principio, in quo partes conueniſſe, & mentem accommodaſſe cenſentur ad lucrum tũc temporis certum, & determinatum a ſtatuto, nõ autem ad illud, quod vt ſupra dicebamus, ignorabant, & non poterant diuinare, & licet effectus executionis talis contractus differatur in tempus mortis vxoris, tamen ius fuit ortum a principio ipſius contractus, licèt conditionaliter, quod tamen non refert, §. ex cõditionali inſtit. de verb. oblig. l. ſi filiusfamilias, ff. eod. tit. l. cedere diem ff. de verb. ſignific. nec etiam obſtat, quod ideò ſtatutum nouum dicitur comprehendere dotes antea datas, quia quouſque durat matrimonium ſuper dote nullum effectum induxit, quia poterat diſſolui morte viri, & tunc non fuiſſet locus lucro dotis, & quod exceptio viro conceſſa contra hæredes mulieris, cauſatur morte mulieris, & non ante, & quod ideo ſufficit mortis tempore ſtatutum extare, nam prædicta vera non ſunt, ſiquidem licet quouſq; durat matrimoniũ, non poteſt exequi effectus lucri, tamen non per hoc ſequitur, quod ante non fuit ortum Ius ad illud ex contractu, in quo quoad dotis reſtitutionẽ partes cenſentur conueniſſe ſecundùm ſtatutum domicilij viri à principio prout eſt de iure, & prout dicebamus, licèt talis Iuris conſecutio differatur in caſum mortis vxoris, quæ dilatio non impedit oriri obligationem Iuribus ſupra allegatis, & etiã quia ſuper contractu dotis reſtituendæ diſponens alterando eius obligationem parit tũc Ius ſub conditione, quæ ideo cum ſit ex præterito in futurum, non poteſt negari, quin ante mortem mulieris effectum ad formam diſpoſitionis, & ſtatuti dicatur inducere d. l. cedere diem, & §. ex conditionali cum concord. prout nec etiam obſtat, quod ex quo ſtatutum dicitur diſponere ſuper reſtitutione dotis facienda, & ſic ſuper actu futuro, qui contingit ſub ſtatuto nouo, & ideo comprehendi debere ſub eo,

quia

quia respondetur, quod licet posset considerari dispositio tanquam super restitutione dotis facienda, & fuisset facta sic super actu futuro, debet tamen semper considerari ad formam conuentionis prioris praecedentis tempore contractus iuxta consuetudinem tunc temporis pariter vigentem, quae limitat, vt dicebamus restitutionem dotis vbicumque, & qualitercumq; contingat, & ad quam tunc certam, & praesentem, partes contraxisse dicuntur, & mentem accommodasse, & statutum solùm seruit quoad executionem volũtatis partium eiusdem statuti dispositioni vsq; à principio accomodatae circa lucrum, in quo non potest post modũ variari per noua statuta, eo quia ipsarum non est, vt dicebamus, partium conuentiones, & pacta, ac iura tollere secundùm ea, quae animaduertit Bald. d. cons. 31. nu. 3. lib. 3. vbi dicit, quòd aliàs statuta essent iniqua, prout, & hoc idem latè prosequitur Phanuc. d. glos. 10. num. 79. cum plur. seq. ubi reiectis contrariae opinione fundamentis, rationibus, & auctoritatibus ibi per eum refutat indiuiduo ea quae contrarium sentiens adduxit Rolan. à Val. in supra citato tract. de lucr. dot. d. q. 93. in qua non video, vt diximus, quomodo haec ibi senserit, cum fere idem contrarium affirmauerit in 21. q. quae est ferè eadem cum d. 93. & hanc sententiam arbitror veriorem, & secũdùm quam ità Mediolani iudicatum fuisse testatur Borgnin. in suo reperto. vol. 1. decisionũ verb. lucrum dotis, & in verb. maritus, & eius haeres, & reprehendit Ceph. qui alias consuluit cons. 644. lib. 5. num. 15. & plur. seq.

70 Octauò. Sublimita, vt procedant praedicta, quando matrimonium † esset solutũ naturaliter per mortem vxoris, sine aliquo facto, uel culpa mariti; quando vero Ius exigendi cõmitteretur ex aliqua culpa viri, puta quia uergit ad inopiam, uel committeret adulterium, & sic esset locus restitutioni dotis, tunc attenderetur statutum loci, ubi uir esset tempore culpae commissae, uel ubi uergit ad inopiam, ita Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos num. 19. de mente Butr. in d. cap. 1. de spons. & aliorum in d. l. exigere dotem, ibique hoc dicit notata dignum.

71 Nonò. Sublimita, seu potius declara modo quod saepe supra diximus de domicilio viri, vt intelligatur de domicilio † habitationis, non autem de domicilio originis, quia forum domicilij est potentius, quàm sit forum originis, vt not. per glos. in cap. statutum, §. cum verò de rescript. in sexto, vbi etiam Dom. & Frãc. hoc affirmauit Alexan. quicquid sit in alijs contractibus in casu nostro de dote in d. cons. 100. num. 9. lib. 3. per tex. in d. l. exigere cum glos. in verb. reditura, vbi vult quod attendatur domicilium viri, ad quod mulier erat itura, & constat, quòd mulier non est itura ad locum originis, vbi maritus non habebat domicilium, sed ad locũ vbi maritus habebat domicilium habitandi, ad quod erat traducturus vxorẽ, & huius opinionis affirmat fuisse Salicet. in d. l. cunctos populos in fi. vers. item quaero in Ciuitate originis mulieris, ibique hanc sententiam comprobat rationibus, & auctoritatibus, & eam sequuti sunt Bald. in d. cons. 31. volum. 3. Crot. in d. l. omnes populi col. pen. Cremen. in d. sing. 67. Ias. in l. si arrogator colum. 18. ff. de adoptio. & in d. l. cunctos populos colum. 6. vbi etiam Purpur. num. 124. Curt. Iun. in d. l. exigere nu. 18. & Cagnol. col. 8. vers. noua limitatio vbi attestatur hanc esse communem opinionem Marsil. in d. l. fin. num. 63. ff. de Iurisd. omn. Iud. Ruin. d. cons. 58. colum. 2. & 4. vers. 4. principaliter, & in vers. praeterea volum. 3. & post illos hoc idem tenuit Rol. à Val. in d. tract. q. 22. num. 15. vbi hanc partem de iure veriorem affirmat, & illam magis communem appellat in fi. d. q.

Sextò.

sed ille locus in quo negligentia, vel mora est commissa si tamen personæ ille sunt de illo foro, Rot. decis. 404. prima parte, vel solutionis adiectio non repugnat, ita Bart. in d. l. cunctos populos num. 19. & 20. inferens per hoc, quod si in Ciuitate Perusij extaret statutum, quod Iura petendi debitum præscribantur decem annis, & quidam Florentinus mutuauerit centum in Curia Romana sub pacto de reddendo in Ciuitate Perusij, certè si tacuit per decem annos, erit inquit Barto. ibi locus statuto, quia est contracta in illo negligentia, Bart. sequuti sunt Domini de Rot. decis. 602. par. 1. qui testantur etiam de communi de mente Purpurat. in d. l. cunctos populos nu. 154. & 161. Idem voluit Salic. ibidem, vbi etiam Sanct. Seuer. nu. 111. & 131. vbi testatur hoc à Doctoribus teneri, ibique quoad primum caput sub intelligẽtia infert, quòd si Senis sit statutum, vel consuetudo, quod venditor teneatur præstare fideiussionem emptori de euictione, & Florentinus vendidit mihi Senensi prædium situm in territorio Florentino, & fuerit hic Senis celebratus contractus, sed nihil fuerit dictum de fideiussore tamen tenebitur Florentinus mihi fideiussorẽ præstare, siue conueniatur hic Senis, siue Florentiæ, licèt prædium emptum sit in territorio Florentino, quia ista consuetudo, siue statutum de fideiussore præstando respicit decisionem causæ, & est effectus causatis ab ipso contractu tempore ipsius contractus ob statutum loci nullo extrinseco interueniente, sed secundùm naturam ipsius contractus, sicut si hic esset cõsuetudo, vel statutum quod ex pacto nudo posset agi, & Bononiensis promiserit mihi per pactum nudum certè poterit hic conueniri, & Bononiæ vigore statuti arctantis eum vigore contractus hic initi prout etiã si in loco executionis nulla posset opponi exceptio etiam peremptoria contra Instrumentum guarantigiæ, si tale Instrumentum esset factum extra territorium posset opponi exceptio attento Iure communi, & poterit fieri probatio, quia hoc pertinet ad decisionem causæ, ideo inspicimus locum vbi contractus est celebratus, in quo viget ius comune, si aliud non apparet tanquam de effectu proueniente, & causato ex ipso contractu nullo facto extrinseco occurrente, & in eodem loco alia similia adducit, & comprobat, idem tenuit Roch. de Curt. ubi supra num. 49. Abb. in d. c. licet num. 3. de for. comp. Socin. cons. 99. incip. in causa eximij Doctoris lib.

76 Quæ autem dicantur † decisoria, & non ordinatoria, vide Franch. in cap. si duobus, §. denique nu. 4. de appellat. & in c. vt debitus q. 7. & 14. eod. tit. vbi voluit quòd statuta prohibentia appellationem à diffinitiua, dicantur respicere decisoria, secus si de appellatione ab interlocutoria solùm tractarent, quia tunc dicerentur esse de ordinatorijs, prout etiam quando determinant infra quantum tempus debeat appellari, & quantum duret appellatio, & quo seruato, vel non seruato appelletur, vel procedatur in appellatione, & ex hoc apparet fuisse erratum ex imperitia, vt opinor

77 transcribentis illam, in † Rot. decis. 452. num. 6. par. 1. dum anumerat statutum tollens, aut minuens appellationem inter ordinatoria, & non decisoria allegãs ad hoc Franch. vbi supra, qui contrarium tenet, prout quod statutum prohibens appellationem à duabus sententijs conformibus, & sic minuens appellationes quæ de iure communi duæ conceduntur, vt C. ne lic. tertio appell. in rubr. & in nigro sit de decisorijs, non autem de ordinatorijs, probauit etiam Bertaz. cons. crim. 19. nume. 3. lib. 1. cum ibi per eum, & erunt etiam respicientia decisoria statuta loquentia de iuribus probationum, vtputà circa scripturæ, vel solutionis probationem, & si ageretur de desertione causæ, tunc etiam diceretur agi de decisorijs, secus si de sola Instantia

stantia

ſtantia, vel de fori declinatione, vel de forma citationis, & citandi, quæ etiam de ordinatorijs dicitur, Bertazz.conſ.crim.469.nu.9.lib.2. Aret.conſ.33. nu. 1. Sanct. Seuer.in l. 1.num.137.C.de ſumm.Trinit.Cephal.conſ.263.num.30.lib.2.

78 Octauò. Intellige concluſionem, vt non procedat quoad † executionem, in qua eſt ſeruandum ſtatutum loci iudicij in quo fit executio, ita Roch.de Curt.vbi ſupra num.55.de mente Bald.in l.1.q.4.C.ne fil.pro patr.motus ea ratione, quia quantum ad ordinem iudicij, vt ſupra dicebamus ſeruandum, inſpicimus locum iudicij, ſiue loquamur de ordine proceſſus, ſiue de ordine executionis, quæ executio dicitur cõcernere ordinem, & non deciſionẽ, & Bald.adhoc allegat tex.in d.l.2. ff.quemadm. teſtam.aper.& in l.miſſi opinatores, C.de exact.tribut.lib.10.& not. per Bart. in l. à Diuo Pio, §.ſententiam vbi cæteri, ff.de re iud.idem Bald.in conſ.285. incip.caſus volum.2.Anchar.q.3.num.3.lib.2.Decia.d.reſp.109.num.40.volum.2. Bart. in d. l.cunctos populos nu.30.vbi pariter dixit, quòd petitio executionis dicitur reſpicere proceſſum, & ordinatoria iudicij, limitationem ſequutus eſt etiam Borgni.deciſ.10.nume.31.par.1. de mente Lancil.Conrad. de off.Præt.lib.1.rubr.de execut. ſent.ſub num.13.Proſp.Carauit.in rit.magn.cur.rit.28.nu.7. Iaſ.in d.l.a Diuo Pio, §.ſententiam colum.3.verſ.limita quando ſententia num.16.& Bald.in d.l.cunctos populos num.93.

79 Amplia, vt procedat ẽt quoad † forenſes, ſiue pro, ſiue contra eos agatur Roch. de Curt.d.q.12.num.9.de mente Bald. in d.conſ.285. incip. caſus ad fin.volum.2. per tex.quem dicit notabilem in d.l.miſſi opinatores, C.de exact.tribut. lib.10. idẽ voluit Anchar.d.q.3.num.3.& ſeq.allegans ad idem Ruin.conſ.127.num.7.vol.1. volentem, quod in facienda executione attendantur conſuetudines, & ſtatuta loci, vbi executio poſtulatur, & loquitur in forenſibus rationibus, de quibus per Bald.in d.l.1.C.ne fil.pro patr.nu.9.q.4.videlicet, quod nõ ſeruare ordinem in talibus executionibus Inſtrumentorum, ſit quidam ordo irregularis, ſuccedit, quòd executio dicatur de ordinatorijs, in quibus inſpicimus locum iudicij, ſiue loquamur de ordine proceſſus, ſiue de ordine executionis, & idem affirmauit Rom.conſ.243. ad prædictorum nume.2. vbi pariter dixit, quod in fienda executione attenduntur ſtatuta loci vbi executio petitur per ea, quæ not.Bald.etiã in l.vnica C.de confeſſ. & in l.3. C.de execut.rei iudic.idem tenuit Marſil.in repet.d.l.fin.nu.59.& 60. ff. de Iuriſd. omn.Iud.Decia.reſp.109.num.40.volum.2.Alexan.in l.a Diuo Pio, §.ſententiam colum.penul.verſ.vlt.ff.de re iud. idemq; Decia. ibidem teſtatur hoc communiter à Doctoribus teneri in d. l. cunctos populos, C. de ſumm.Trinit. & præſuppoſito, prout affirmant ſupra citati Doctores quod ſtatutum dãns executionẽ Inſtrumentis ſit de ordinatorijs, non eſt dubium quod forenſis poteſt eo gaudere, imò, velit nollit, ad illius obſeruantiam aſtringitur, prout communiter Doctores in capit. quod Clericis de for.compet.& in c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, vbi præcipuè Dec. nu.146. qui hanc communem regulam teſtatur de conſtit. cum alijs, de quibus per nos in concluſ.quòd ſtatuta non ligant forenſes in tertia ampliatione.

80 Declara ſupradictam ampliationem, vt ſit vera in his ſtatutis, † quæ de executione Inſtrumentorum diſponentia firmarent pedem in mero modo procedendi, vt ſi diſponerent ſimpliciter, quod in caſu Inſtrumenti, procedatur tali modo, vel etiã ſimpliciter, quod Inſtrumenta habeant executionem paratam, nam tũc verificaretur doctrina Baldi, & ſequatiũ vbi ſupra in d.l.1.C.ne fil.pro patr.q.4.quòd ſcilicet,

ex quo istud esset procedere ordine prætermisso,cum de Iure communi Instrumenta non habeant executionem paratam l.minor 25. annus ff. de minor. quem adhoc meliorem tex.de iure appellat Ruin.cons. 144.num.7.volum.4. Angel. in l. si cum dotem,§.eo autẽ tempore,ff.solut.matr. & in l.ait Prætor, §. 1. de re iud. & istud nõ seruare in hoc ordinem,esset,vt dicebat Bald.quidẽ ordo irregularis, & sic essemus circa ordinatoria,ita omnes in illo loci iudicio litigantes,siue Ciues sint siue forenses,eo statuto ligabuntur, & fruentur,prout ligantur, & fruuntur alijs ordinatorijs iudicij. Si autem statuta executionem Instrumentis concedentia non starent in puris terminis procedendi, sed procederent vlterius tangendo merita causæ, vtputa impediendo oppositionem exceptionum etiam peremptoriarum, & tractando de probationibus circa causam, tunc sicut dicerentur concernere, & respicere decisoria, & merita causæ, ita non attenderetur statutum loci illius iudicij quoad litigantes,nisi,& in eo loco esset factus contractus ille cum in decisiuis attendatur statutum non iudicij, sed loci contractus, vt supra latè ostendimus,& prout hoc idem in terminis statuti executionis Instrumentorũ voluit ipsemet Bald. hoc pacto distinguẽdo in d.l.1.q.5.ibi quinto quęro quid si in loco executionis nulla potest opponi exceptio quantumcumque peremptoria, nunquid si Instrumentum est factum extra territorium poterit opponi exceptio,attento Iure communi, & poterit fieri probatio,respondeo sic,quia hoc pertinet ad decisionem causæ, & ideo inspicimus locũ, in quo fit contractus, vbi iuget Ius commune, si aliud non appareat, idem tenuit Roch.de Curt.in d.q.12.nu.45.ibi tertio per pręmissam conclusionem in quantum diximus,quod si agatur ratione contractus, consideratur Ius, siue consuetudo loci contractus in decisiuis,infertur,quòd si contractus sit celebratus in loco,vbi ex forma statuti contra Instrumentum nulla possit opponi exceptio Iudex debebit seruare illud statutum, quamuis Instrumentum ibi factum producatur coram eo in loco vbi non vigeat statutum prædictum, ibique subiungit, quod si aliquando Paul. de Castr.contrarium dixit male dixit, eiusdem sententiæ fuit Marsil.in d.l.fi.num.60. & 61. ibi, & ex isto dicto Bartoli,infert Iason, quod si in hac Ciuitate Bononiæ esset statutum, quod Instrumenta habeant executionem paratam, modo pone,quòd Instrumentum est factum in alia ciuitate,in qua non est istud statutum, ego produco contrà te tale Instrumentum in hac ciuitate,an habebit executionem paratam,& decidit,quod sic per doctrinam Bartoli in d.l.cunctos populos, quia in his, quæ respiciunt ordinem iudiciorum,inspicimus statutum loci,in quo iudicium agitur etiã quoad forenses, & subiungit,& si diceretur, quod immò videtur, quod dictum statutum respiciat executionem,non autem ordinem,respondeo, quod si statutum disponeret, quod Instrumenta habeant executionem paratam sine aliquo libello, & quod nulla posset opponi exceptio etiam peremptoria,tunc istud statutum respiceret executionem,& consequenter aliud esset, secus autem quando disponit simpliciter, vt supra, & sequitur idem Marsil. ibidem quod stante statuto, quod contra Instrumentum nulla possit opponi exceptio peremptoria, tunc quia istud statutum respicit condemnationem,& executionem, & non ordinem iudicij, si esset confectum in alio loco Instrumentum, & produceretur in ista ciuitate, non attenderetur statutum huius ciuitatis,quia istud statutum respicit executionem,& condemnationem,cum prædictis tenuit etiam Anchar.q.63. num.5. ibi cum itaque illud statutũ sit executiuum, & decisorium, non competit forensibus, idem Decia. respon. 11.

num. 188. lib. 1. ibi non obstat, quòd cum inter hos litigantes tractetur de executione sententiarum, quod attendendæ sint leges statuta, & consuetudines loci, in quo fit executio, quia respondetur verum id esse quoad ordinem ipsius executionis, non autem quoad probationes concernentes meritum causæ, & si diceretur immò prælatio creditorum concernit ordinem executionis, dico, id verum non esse, quia immò tractatur de uiribus, & fide Instrumentorum, & quoad hoc an habeat priuata scriptura vim publicæ scripturæ, attendenda est consuetudo loci in quo facta est, quia excedimus terminos executionis in hoc, quia volumus cognoscere de validitate, & uiribus, ac fide ipsius, quæ omnia regulari debent secundùm leges, & consuetudines loci, in quo fuit inesse producta ipsa scriptura, & cũ prædictis sic distin-
81 guẽdo transeunt alij pleriq; Doctores, ex quo poterunt † Magnifici Aduocati mei Conciues posthac cognoscere quid tandem tenendum sit in illa sæpius agitata, & diuersimode iudicata quæstione an forenses possint gaudere beneficio nostri statuti de Instrumentorum executione loquentis, quod postquam non stat in puris terminis procedendi, non erit extendendum ad fauorem forensium, prout & idem iudicandum erit in casu statuti Ianuæ de causis executiuis lib. 2. cap. 3. cum & ipsum decisoria respicere dicatur ex traditis per supracitatos Doctores.

82 Nonò. Intellige, vt non sit vera conclusio respectu statuti † vsu non recepti, nàm tale statutum, nedum non tradet regulam circa contractus in loco factos, sed nec etiam poterit allegari, tanquam nullius effectus, ita Menoch. cons. 75. nu. 91. lib. 1. Plot. in l. si quando §. 6. nu. 5. C. vnd. vi, Ruin. cons. 153. nu. 24. lib. 5. Bertazz. cons. crim. 319. num. 1. lib. 2. Ias. cons. 112. num. 4. volum. 4. & Rol. à Val. cons. 99. nu. 5. & 39. lib. 2. glos. & Doct. in l. rem non nouam vbi Ias. num. 5. C. de Iud. & quod qui statutum vsu non receptum non obseruat non dicatur illi contrauenire, & quod in eo nullum sit faciendum fundamentum, dixit Paris. cons. 53. nume. 98. lib. 3. Ruin. cons. 13. num. 23. lib. 2. Natt. cons. 19. num. 8. vbi dixit quod tale statutum non dicitur statutum, & de hoc nos etiam in conclusione, quod statuta non ligant forenses, & quod de duobus statutis ultimum est attendendum.

83 Decimò. Intellige quòd si de aliquo statuto † non constaret, esset seruandum in terris subiectis Ecclesiæ Romanæ Ius Canonicum, in subiectis verò Romano Imperio Ius ciuile, si autem essemus in locis prætendentibus libertatem ab vtraque superioritate, si de aliqua particulari consuetudine, & statuto loci non appareret, esset seruandum ius gentium commune omnibus, quod ibi vigere præsumitur, ita Sanct. Seuer. in d. l. cunctos populos num. 93. in fi. C. de summ. Trinit. de mente Bal. in d. l. 2. C. quemad. testam. aper. & in l. Ius ciuile, ff. de iust. & Iur.

ARGVMENTVM.

De duobus statutis contrarium ad inuicem disponentibus quodnam, & in quibus, & quomodo sit attendendum.

1 ONTRARIIS duobus statutis existentibus vltimum est attendendum.
2 Intellectus l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur.
3 Vltima derogant prioribus.
4 Per constitutionem secunda legis videtur recessum a prima.
5 Tempus compositionis, non autem confirmationis attenditur in prælatione statutorum.
6 Codex fuit totus confirmatus eodem tempore.
7 Vltimo capitulo statur inter multa contraria in eodem statuto.
8 Vltimum statutum specialius præfertur primo etiam plenius disponente.
9 Vltima consuetudo attenditur.
10 Alimenta relicta à testatore prout in vita præstabat alicui regulantur secundùm vltimam testatoris consuetudinem.
11 Consuetudo, & statutum æquiparantur, & quod dicitur de vno, dicitur de alio.
12 Consuetudo vltima tunc attenditur, si est introducta à maiori parte populi.
13 Statutum sicut se habet ad statutum, ita consuetudo ad consuetudinem.
14 Posterius statutum non præualet primo, si est iniustum.
15 Statutum permittens probationem etiam per testes dicitur iustius altero solùm per Instrumenta fieri posse concedente.
16 Fœminarum statutum exclusiuum donec existunt masculi est iustius eo, quod excludit perpetuo.
17 Prioritatem, aut posterioritatem non debet attendere Iudex vbi apparet de maiori æquitate.
18 Vltimum statutum tunc attenditur, si est vltimum in compilatione, non autem solùm in ordine statutorum.
19 Specialius statutum attenditur postposita prioritate, vel posterioritate.
20 Speciale statutum facit cessare generale.
21 Specialius statutum præualet generali etiam posteriori habenti clausulam generalem derogatiuam non obstante, &c.
22 Clausula non obstante quid importet.
23 Speciale statutum postponitur generali sequenti quando generale aliàs nihil operaretur.
24 Specialia inter duo statuta attenditur specialius.

25 *Specialius statutum quomodo cognoscatur, & quod dicatur.*
26 *Primum statutum minus derogans iuri communi praefertur etiam posteriori.*
27 *Ultimum statutum non praefertur primo quando non fuit usu receptum.*
28 *Conditionem hanc tacitam habent statuta, videlicet si moribus utentium recipiantur.*
29 *Usu non receptum statutum non observans non peccat.*
30 *Usu non receptum statutum non habetur in consideratione.*
31 *Usu non receptum, ut dicatur statutum sufficiunt decem anni a die conditi statuti.*
32 *Reformatio non tollit statuta praecedentia si non fuit usu recepta.*
33 *Usu receptum an praesumatur statutum remissive.*
34 *Desuetudine, ut dicatur sublatum statutum requiritur, quod euenerit casus statuti.*
35 *Inobservantia ubi non repugnat directe legi contraria, ut quia non euenit casus legis, non tollit legem.*
36 *Priuilegium nunquam tollitur per non usum, nisi euenerit casus priuilegij.*
37 *Statutum nunquam tollitur per non usum, sed per contrarium usum sic.*
38 *Usus contrarius, ut operetur, debet esse de maiori numero casuum.*
39 *Usus, siue consuetudo contraria statutis non potest induci per populum non habentem facultatem legis condendae.*
40 *Sarzanenses non possunt inducere consuetudinem contra statuta.*
41 *Statutum incesse deductum semper praesumitur in dubio durare, & esse in viridi observantia.*
42 *Statutum non publicatum, licet posterius, non praeualet primo.*
43 *Adesse statuti tria requiruntur.*
44 *Publicatio perficit legem.*
45 *Scientia statuti non sufficit, nisi, & publicatio interueniat.*
46 *Renouatum statutum non censetur nouum.*
47 *Ultimum statutum non tollit prius, quod transiuit in contractum.*
48 *Princeps non potest etiam de plenitudine potestatis rumpere commissiones, & contractus cum suis subditis.*
49 *Princeps, Respublica, & quicunque alius superior obligatur ex contractu sicut quilibet alius priuatus.*
50 *Princeps non praesumitur per generalem derogationem tollere statuta in priuilegium concessa, maxime quando non haberent causam successiuam, ut num. 51.*
52 *Consuetudine ad fauorem aliquorum acquisita, aut inducta non possunt tolli per nouum statutum, maxime in non subditis, ut num. 53. & quid de subditis num. 54.*
55 *Princeps faciendo statutum priuilegiatum erga non subditum dicitur cum eo contractum, & conuentionem iure.*
56 *Principis contractus habet cum legis, & quomodo.*
57 *Non subditus fit subditus respectu rei in territorio existentis.*
58 *Utilitate publica suadente statutum etiam in vim contractus potest tolli.*
59 *Ciuitas potest facere statutum abdicatiuum bonorum in praeiudicium patronorum, iusta causa suadente, si vicem Principis obtinet, ut num. 64.*
60 *Princeps a contractu recedens debet tamen restaurare laesum.*

61 Prin-

100 Re-

100 *Rescriptum cum clausula non obstante restringitur solùm ad eum actum, contrà quem loquitùr rescriptum.*

101 *Secundum statutum non insertum in volumine statutorum non tollit primum, immò non valet, quod declara vt num. 102.*

103 *Vltimum statutum quando deroget etiam factis in executionem primi statuti tunc vigentis.*

104 *Reuocatis statutis intelliguntur etiam reuocatæ reformationes circa illa.*

105 *Electio sola ciuium ad condenda noua statuta non facit vetera cessare.*

106 *Ciuitate libera facta subdita quando statuta ipsius reuocata censeantur.*

CONCLVSIO OCTAVA.

1 E duobus statutis contrarijs † vltimum est attendendum, ita Doctor. in l. omnes populi, ff. de iust.& iur. vbi præcipuè Ruin. num.78. & Caccialup.num. 118. cum plur.seq. & ante eos Bart. in 4.quæst.3.princip.nu.28. Io.Ant.Rub.in l.gallus, §. quidam rectè ff.de liber.& posthum.num.212.Bart.in l.si certarum, §.fi. de testam.milit.& post gl.in l.cum proponas, C.de codicil. & in l.non dubito, ff.de iur.fisc. & in d.l.gallus, §. quidam rectè in fi. Alexan.cons.141.num.4.lib.2.& cons.58.num.7.lib.4.Bald.in c.de causis de offic. deleg.Cyn.in l.1.in fi C.de legib.Angel.in l.similes,ff.ad leg.Falcid. & in l.omniū C.de testam.& in l. inciuile ff.de legib. reprehendens quosdam,qui maluerunt,qđ stante dicta contrarietate in dictis statutis neutrum valeret per l. vbi repugnantia,
2 ff.de reg.iur.quia respondet,quod † l.vbi repugnantia procedit in scripturis,vel testibus,in quibus est suspicio falsitatis,vt in l.falsa,vel varia, ff.de test.in authen. de hæred.& Falcid.§.inordinatum,& in l.neque,C.de cano.largit.lib.10.Bald.in cap. cum olim de consuet.& in l.diximus,§.si duas,ff.de excus,tut.& in cap.1. vbi etiam Abb.de rescript.Bald.in d.l.omnes populi colum.21.de iust.& iur.Ias.in l.pacta nouissima colum.2.vers.decima habet locum in statutis, C de pact. Dec.cons.3. nu.2. & cons.44.num.7.Geminia.in cap.1.col.2.de iureiur.in 6. Specul.in tit.de instrum. æditio.§.instrumentum vers.sed pone produco Anchar.in c.canonum statuta 14. q. de constit. Marsil.in l.1.§.si serui quasi num.15.ff.de quæst. Cephal.cons.601. nu.1.
3 vol.4.& ratio generalis est, quia vltima † derrogant prioribus in omnibus dispositionibus,vt tradit Marsil.latè vbi supra Decia.resp.32. num.20.volum.2. Cephal. cons.644.num.12.vbi de communi testatur lib.5.not.in l.Tutor datus §.fin. ibi nouissimam scripturam esse spectandam,ff.de test.tut.& in l.2.C.eod.tit.& in l.si mihi, & tibi,§.in legatis ibi nouissimæ scripturæ valent,ff.de leg.1.Dec.in cōs.445.nu.10. & cons.195.nu.2.& 3.& facit tex.apertus in §.sed naturalia,§.ea vero instit.de iure nat.gent.& ciui.ibi ea verò quæ ipsa sibi quæque Ciuitas constituit sæpè mutari solent,vel tacito consensu populi,vel alia postea lege lata Bart.in l.j.ff.de legib.Paris.
* cons.44.num.13.ubi de communi testatur lib.1.tex.& Doct.in l.Diui, § licet, ff. de
4 iur. codicil. & per constitutionem † secundæ legis videtur recessum à prima l. si ita scriptum,ff.de hæred.instit.l.hac consultissima,§.1.C.de testam.& facit reg. de qua in d.l.pacta nouissima,C.de pact.Angel.in d.l.inciuile ff.de legib.

Primò. Amplia, vt idem sit, si eodem tempore fuerint confirmata, nàm illud
5 quod est † posterius in ordine nihilominus præualebit,quia attēditur tempus compositionis statuti,non tempus confirmationis,l.conficiuntur,§.si miles,ff.de iur.codicil.Bart.Caccialup.& Ruin.vbi supra in d.l.omnes populi,vbi Bart.num.35.al-
6 legat in simili,quod euenit in codice, † qui totus fuit confirmatus eodem tempore, & in eo sunt quædam leges contrariæ,& vltimæ derogant primis, & Cyn.in d.l.2. C.de test.tut.facit tex.in d.l.Tutor datus vbi Cyn.& in d.l.si certarū,§.fin.ff.de test. milit.Angel.in d.l.inciuile per ibi not.per glos. benè facit quod not. Bald. in l.impuberem,ff.de fal.Angel.& Imol.in d.l.similes, ff.ad leg Falcid. Alexan.cons.117. num.2.lib.6.& d.cons.141.num.4.

Secundò.

Secundò. Amplia, vt idem sit, si vnum statutum habeat plura capitula contra-
7 ria, nàm tunc in eodemmet statuto statur † vltimo capitulo Marsil. in d.l.1. in d. §. si serui quasi num.16.ff.de quæst & Alex.d.cons.141.num.3.in fi.

8 Tertiò. Amplia etiamsi primum † plenius, generaliter tamen prouideret, nàm doctrina Bald.in d.l.si ita scriptum ff.de hęred.instit.dum voluit, quod quando sunt duo statuta diuersimodè loquentia, attenditur eo casu illud, quod plenius prouidet, intelligitur, nisi aliud sit specialius, & posterius, Osasc.decis.167.nume.16. Dec. d. cons.44.num.7.& cons.147.num.5.

9 Quartò. Amplia, vt idem sit, quoad consuetudinem, † quia vltima attenditur Alex.cons.5.num.7.in fi.& num.23.lib.5. vbi dicit hoc verum esse quando vltima esset legitima, & præscripta iuxtà trad.in l.2.C.quæ sit long.consuet.& ibi etiã tradidit, quæ sit differentia inter consuetudinem, & solitum, & facit tex. in l.mela §.1.ff.
10 de alim. lega. vbi si testator reliquit Titio † alimenta, quæ ei Testator in vita præstabat, debet attendi prout testator tempore mortis, & sic vltimo modo præstabat, & solitus erat, & vltimam inspici consuetudinem dixit Dec.in l.semper in stipulationibus 2.not.ff.de reg.iur.idem voluit Ant.Gabr. in suis comm.concl. tit.de con-
11 suet.conclus.1.nu.74.& facit quia statutum, † & consuetudo æquiparantur, & quod dicitur de statuto dicitur, & de consuetudine l.de quibus in fine, ff.de legib.& quod de consuetudine diximus intellige, dummodò sit cum consensu maioris partis populi, secus si mirioris, quia tali casu secunda non consideratur, nàm non posset dici
12 consuetudo, cum ad consuetudinem inducendam attendatur † maior pars populi,
* non minor iuxtà trad.in cap.fi.de consuet.vbi communiter Doct.& in l.quod maior ff.ad municip.Curt.Sen.cons.9.num.23.Felin.in proem.decret.colum.7.nu.16. in fi.Abb.in cap.ex parte num.6.& in fine de censib.Bero. cons.87.nume.21. lib.3. Socin.cons.7.vers.circa secundam principalem quæstionem cum vers. sequ. par.1.
13 Marsil.consil.64.num.32.& facit quia sicut se habet statutum † ad statutum, ita se habet consuetudo ad consuetudinem Alexan.cons.123.num.15.lib.4.

Primò. Limita conclusionem, vt non procedat, quando in eodẽ volumine sta-
14 tutorum essent duo statuta contraria, & vnum esset † iustius, & æquius altero, quia tale statutum esset attendendum, licèt non esset vltimum in ordine statutorum, ita Alex.cons.58.nu.5.lib.4.loquens de statuto, quod disponit probationes fieri posse
15 per testes, & illud appellat † æquius, & iustius altero, quo cauetur probationes fieri tantum posse per Instrumenta publica, & limitationem est etiam secutus Bald. in c. cum olim post princ.de consuet.& idem sentit Io.Ant.Rub.in d.l.gallus, §.quidam rectè num.212.ff.de lib.& posthum.& ibidem Ias.num.52.Ias.& Dec.in d.l.si Ruffinus, C.qui testam.fac.poss.Cephal.cons.404.num.29.lib.3.vbi dicit statutum ex-
16 cludens fœminas à successione donec † existant masculi, est iustius eo, quod excludit perpetuò, ideò consuluit si reperiantur in hoc duo statuta contraria attendendũ esse illud, quod excludit extantibus masculis tantùm, limitationem sequutus est ẽt Marsil. in d.l.1.§.si serui nu 29.ff. de quæst.vbi dixit, quod Iudex non debet atten-
17 dere † prioritatem, aut posterioritatem in statutis vbi æquius, & iustius inter illa apparet iuribus ibi per eum, & Paul.de Castr.in d.l.hac consultissima, §. at cum C. qui testam.fac.poss.

18 Secundò. Limita, vt procedat in statuto † vltimo quoad compilationem, non autem quoad ordinem in volumine statutorum, nàm quamuis statutum sit vltimũ

in volumine, si tamen fuit primo compilatum, non debet attendi, quia, vt supra diximus, respicitur tempus compositionis, ita Alex. in d. conf. 58. num. 4. per doctrinã Bart. in d. l. si certarum in fi. ff. de milit. testam. idem Alex. in conf. 117. num. 2. lib. 6. & conf. 141. num. 4. per d. l. conficiuntur, §. similes ff. de iur. codicil. & not. in d. l. tutor datus, ff. de testam. tut. & in d. l. 2. C. eod. tit. Ang. in d. l. inciuile, ff. de legib. Cyn. in d. l. 2. C. de testam. tut. Bart. & communiter Doct. in d. l. omnes populi.

Tertiò. Limita, vt non procedat quando primum statutum esset speciale, alterum
19 verò generale, quia non attento ordine † seruabitur speciale statutum, per qđ aliud limitatur, & declaratur per regulam generi de reg. iur. in sexto, l. sanctio legum ff. de pen. l. pediculis, §. argento ff. de aur. & arg. lega. Marf. in d. l. 1. §. si serui quasi nu. 25. ff. de quæst. Doct. in d. l. omnes populi, ff. de iust. & iur. Philip. Franc. in cap. 1. col. 8. vbi latè de rescript. Paul. de Castr. in d. l. non est dubium, C. de legib. Bart. in l. quæsitum, §. illud ff. de fund. instruct. & in l. doli clausula, ff. de verb. oblig. Alexan. in d. conf. 58. num. 6. & conf. 89. nu. 10. lib. 6. & Io. Ant. Rub. in d. §. quidam rectè nu. 212. Arez. conf. 143. num. 2. vers. sed his non obstantibus Bertaz. conf. ciuil. 95. num. 19. & Simon de Pret. conf. 59. nume. 2. idem Bertaz. conf. 99. num. 3. Rimin. conf. 677.
20 nume. 16. & quod stante statuto speciali † cesset generale, quod speciali non censetur derrogare scripsit Bart. & alij in d. l. sed, & posteriores, ff. de legib. Corn. cõs. 89. littera N. volum. 1. Gozad. conf. 72. num. 10. Socin. Iun. conf. 41. num. 4. & seq. lib. 1. Cephal. d. conf. 404. num. 28. lib. 3. conf. 55. num. 19. lib. 1. Osasch. decis. 167. nu. 15. Dec. conf. 3. num. 5. vers. quia in duobus Bart. in extrauag. ad reprimendum in ver. non obstantibus vers. sed si statutum præcedẽs, quem refert, & sequitur Viu. in suis commun. opin. in ver. statutum vltimum in fi. Cuma. conf. 245. colum. pen. plures cumulat more suo Tiraq. de retract. §. 15. glos. 3. nume. 21. Paris. conf. 54. nume. 10. volum. 2. Io. Crot. conf. 50. num. 19. Borgni. decis. 6. num. 4. vbi dicit, quod vtrunq; statutum debet seruari in casu suo, nàm statutum generale debet seruari in omnib. alijs Casibus, in quibus non loquitur statutum speciale, & statutum speciale in casu tantùm suæ specialitatis, & pro hoc facit, quod dixit Lap. alleg. 88. incip. Cõmune Florentiæ num. 6. vers. & quando in eadem lege, vbi voluit, quod quando in eadem lege sunt verba specialia, & generalia, tunc species derrogat generi, si autem sunt diuersæ leges, & præcedit lex specialis, & sequitur lex generalis, & tunc aut dispositio specificata, & generalis compatiuntur se in origine, & effectu, & tũc concurrunt quoad vtrunque, aut in origine, & non in effectu, tunc concurrunt quoad originem, non quoad effectum, aut non compatiuntur se, & tunc aut est dubium de mente legis, & tunc species derogat generi, aut est certum, quia verba sunt ita pręcisa, quod non recipiunt auctionem, vel generis, vel speciei, & est eadem ratio, & conditio, ita quod speciei non est specialis ratio fauoris, tunc ultimæ legi standum est, quia uidetur esse recessum a primo proposito legis iuxtà not. in l. cum in plures, §. locator heri ff. locati.

Amplia limitationem, ut procedat, etiamsi sequens statutum generale haberet
21 † clausulam generalem derogatiuam non obstante, &c. quia nihilominus posterius generaliter loquens determinatur per prius particulariter disponens, quia clausula
22 illa, non obstante intelligitur, † non obstante scilicet aliqua lege contraria, quę nõ posset cùm ista sustineri, ut in authen. de success. ab intest. & ibi not. in gl. in uer. uacantibus, & ita scripsit Caccialup. in d. l. omnes populi num. 110. uers. tertia est in-

reg.iur.& conſ.3.nume.1. & 6. vbi dixit,quod maior ſpecialitas iudicatur reſpectu
perſonæ, & ſic quando de perſonis ſtatutum loquitur, quàm reſpectu cauſæ, ideſt
quando de cauſis tractatur,& idem Alex.conſ.65.num.7.lib.7 ubi dixit illud ſtatu-
tum magis ſpeciale haberi,quod maiorem affert vtilitatem, & illud, per quod ma-
gis prouidetur, quod cauſæ citò expediantur,ne lites fiant immortales,& etiam il-
lud, per quod fauetur publicæ vtilitati iuribus ibi per eum.
26 Quintò. Limita,vt non procedat, quando primum † minus derogat iuri cõmu-
ni,quia tunc debet attendi primum,non autem ſecundum ita Rub. d.§. quidam re-
ctè dicto num.212.de mente Aret.in conſ.33.Dec.conſ.3.num.5.verſ.2.ſpecialiter
Cephal.conſ.601.num.36.lib.4.Oſaſch.d.deciſ.167.num.16. Crot.conſ.50.nu.21.
Bald.d.conſ.223.num.4.lib.1.
27 Sextò. Limita,vt non procedat,quando nouum ſtatutum, † & vltimo loco com-
poſitum non fuit vſu receptum,ſed antiquum,& primum fuit obſeruatum,quia tũc
attenditur primum. Nàm tunc per obſeruantiam primi,& non obſeruãtiam ſecun-
di videtur receſſum ab ipſo nouo,& ſecundo loco compoſito, ita Ioan.Andr.in cap.
ad audientiam,de Cler.non reſid.& in cap.1.de his quæ fiunt à maior.part. c.Abb.
in cap.cum acceſſiſſent de conſtit.Bald.in authen.omnes peregrini, C.commun. de
ſucceſſio.qui dicit ideò eſſe,quia non dicitur interruptum aliàs quod ſemper viguit
cap.fin.ubi Archid.4.diſtinct.idem uoluit Anchar. in d. cap. canonum ſtatuta uerſ.
28 quæro ulterius facta fuit de conſtit.ſtatuta enim ſemper uidentur habere † hãc con-
ditionem tacitam,ſi moribus utentium recipiantur,ut declarat Dominic.in cap.le-
29 ges 4.diſtinct.inferens ex hoc notabili, quod contrauenientes † ſtatuto uſu non re-
cepto non peccant, ſequitur Decia. qui hanc noſtram limitationem comprobat in
30 conſ.32.num.44.uolum.2. & ſtatutum † uſu non obſeruatum haberi pro nullo ſcri-
bit Pariſ.conſ.53.num.98. lib.3. & ideò in nulla conſideratione eſt habendum, ut
per eundem Pariſ.in conſ.104.nu.69. lib.1. & ſtatutum nunquam obſeruatũ perin-
de eſſe,ac ſi nunquam factum eſſet dixit Decia.reſp.23.num.56.lib.1.Alex.conſ.6.
* num.2.uolum.1.per gloſ.reputatam ſingularem in cap.1.de tregu. & pac. ubi com-
31 muniter Doct.& ibidem Alex.ſubiungit,quod ſufficiunt decem † anni à die condi-
ti ſtatuti,quibus non fuerit obſeruatum,ut poſſit dici uſu non receptum per not. per
Dyn.in d.c.fin.de conſuet. in 6. facit quod not.Bart.in l.fin. §. ſed cum antiquitas,
C.de cura.furioſ.& in conſ.144.incip. Iudex communis,& Bald.in d. auth. omnes
peregrini colum.fin.C.commun.de ſucceſs. dixit, quod ſi facta fuiſſet aliqua refor-
matio contraria ſtatuto, & quod tamen ſtatutum ante, & poſt fuerit obſeruatum,
32 † reformatio hoc pacto dicetur uſu, & more utentium non recepta, ideò ſtatutum
adhuc ualebit,quoniam,ut dicebamus,nõ dicitur interruptum,quod ſemper uiguit
per not.per Archid.& Dyn.in d.c.fin.de reg.iur.in 6.Ruin. conſ.143.nu.24. lib.5.
Abb.& Felin.in cap.cognoſcentes,ubi etiam alij de conſtit.Pariſ.conſ.47.nu.33.&
ſeq. uolumine 3. Cepol. conſ.13. numero 10. & multo magis ſi per tantum tempus
non fuiſſet obſeruatum,cuius in contrarium memoria non extaret, tunc enim, nec
neceſſaria eſſent quæ ad deſuetudinem inducendam requiruntur Roma. conſ. 512.
quoad primum num.14.& 15.Dec.in l.ſi eſt receptum in princip.ff.de iuriſd.omn.
iud.præſertim ſi tractetur de pœna euitanda,ut per Cepol.conſ.crim.13.nu.6. Dec.
reſp.46.num.124.uolum.2. qui etiam omnia hæc comprobat in conſ.55. num.36.
33 eodem uolum.Alex.conſ.132.num.1.lib.1. an autem ſtatutum † dicatur, & præſu-

matur usu receptum an non uide in conclus. quod statuta non ligant forenses.

Primò. Intellige tamen quod supradictum est, quod licèt per desuetudinem
34 † statutum tollatur, ita vt etiam si sit secundo loco factum non deroget primo statuto, tamen istud habet locum quando euenit casus secundi statuti, & contrarium, & sic primum fuit obseruatum, secus si nunquam casus euenisset, ita Capan. ad statut. Mediol in prælud. num. 95. & 96. de mente Curt. Iun. conf. 129. nu. 12. vbi de communi testatur Felin. in c. 1. nu. 10. vers. 4. declaratio de treug. & pac. vbi dicit, quod
35 quando † inobseruantia non repugnat directè legi contrariæ, vt quia homines non sunt vsi lege, non tamen fecerunt actum contrarium, tunc ista inobseruantia nõ tollit vllo tempore legem, quia non habet vim actus contrarij, prout ita concludit Io. Andr. in cap. Ioannes ad finem, de Cler. coniug. & infert ad exempla, quod si à mille annis citrà non accidit, quod nasceretur aliquis hermaphroditus certè per istum non vsum non tollitur lex dicens, quod debeat iudicari in eo sexu, in quo magis incalescit, l. quæritur, ff. de stat. homin. & idem Felin. in cap. cum accessissent colum. 6. vers. limita primo dummodò priuilegiatus de constit. notauit quod iura, quæ dicũt
36 quod per non vsum perditur priuilegium, † intelligitur quando euenit casus, in quo quis potuit vti priuilegio, & non fuit vsus, prout idem in simili voluit Calder. consil. 19. ad fi. de præben. & Bart. in proem. ff. §. & antea, dixit, quod desuetudine, quæ deuiat à lege, seu diuertit à vero intellectu, tollitur lex, sed ex eo quod nullus vtatur lege absit à sæculo, vt dicatur tolli lege illa idem Cyn. & Bart. voluerunt in l.
37 fin. C. de uir. do. impe. vbi dixerunt, quod † lex, vel statutum nunquam tollitur per non vsum, sed per contrarium vsum sic, hinc dicebat Felin. in d. c. 1. de treug. & pac. quod si mille annis semper fuerit appellatum ad Papam, & non ad Patriarcham, ad quem aliàs appellari posset, non per hoc foret sublata potestas appellandi ad Patriarcham, nàm consuetudo non inducitur ex mero non vsu, sed oportet, quod habeat implicitum vsum contrarium, & quod hoc modo possunt intelligi verba Alb. in prima par. stat. q. 143. in fi. dum dixit se putare, quod statutum non tollitur per desuetudinem sicut neque lex communis.

38 Secundò. Intellige, vt talis † desuetudo, siue potius contrarius vsus ad effectum, vt operetur debet esse de maiori numero casuum Aret. consil. 11. nu. 5. Dec. consil. 48. col. pen. Carpan. vbi supra nu. 98. & facit quod dixit Paris. cons. 104. nu. 9. lib. 4. quem refert, & sequitur Ludouic. conclus. 54. vers. ampliatur primo, quod scilicet statutum possit dici vsu non receptum requiritur, quod ista inobseruantia procedat à maiori parte populi, cum minor nõ sufficeret, & faciunt etiam quæ supradiximus de consuetudine Ampliat. 4.

39 Tertiò. Intellige, vt talis † consuetudo, siue contrarius vsus, per quem tolluntur statuta non potest induci à populo, qui non habet facultatem legis condendæ sine superioris approbatione, quia eius est tollere statutum, cuius est condere, & eadem auctoritas, & solemnitas requiritur in reuocando, quæ requiritur in cõdendo Ruin. cons. 144 nu. 6. vers. 4. volum. 1. Tiraq. de legib. connub. gl. 5. ver. contracter nu. 15. Borgn. de tut. nu. 45. & seq. & quod qui non potest condere statutum sine superioris auctoritate, non potest etiam consuetudinem introducere dixit Natt. consil. 534. num. 32. & 33. volum. 3. Borgni. decis. 11. num. 49. Gallian. in consuet. Alexandr. in præfar. 4. num. 19. igitur si sine consensu, & licentia Superioris non potest Ciuitas expressè statuere, ita non poterit tacitè sola statuta reuocare per contrarium vsum,

quod

40 quod nota † pro nobis Sarzanensibus, quibus est permissum condere statuta, dummodò a Serenissimo Senatu approbentur, qui ideò ex nobis non poterimus facere, quod statuta nostra non habeant locum per desuetudinem contrariam, nisi, & circa eam appareat de scientia, & consensu Serenissimi Senatus, maximè stante statuto, quod non possit allegari cõsuetudo contraria statutis, vt bene animaduertit in proposito Borgni. de tut. num. 48. allegando Socin. cons. 7. nu. 8. & seq. volum. 1. Ruin. cons. 41. num. 50. uolum. 1. cons. 13. num. 30. vol. 2. & hoc in terminis voluit Craue. cons. 251. colum. 2. vers. Castrum tamen, vbi dixit, quod Castrum subditum Ciuitati non potest inducere consuetudinem sine licentia eorum de Ciuitate, sine quorum consensu Castrum statuere non posset per not. in d. c. fi. de consuet. & per Corn. cons. 293. col. pen. lib. 3.

41 Scito tamen, quod dato statuto inesse deducto, † in dubio semper præsumitur durare, & esse in viridi obseruantia, quia natura, & qualitas legis est, vt perpetua sit, & semper vigeat l. Ariani in fi. C. de hæret. c. erit autem lex distin. 4. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 2. in fi. & præsumpt. 16. nu. 15. eod. lib. Gozad. cons. 16. nu. 16. Socin. in l. si mihi, & tibi §. in legatis col. 2. ff. de leg. 1. Bart. in l. certa forma nu. 1 1. C. de Iur. Fisc. lib. 10.

Septimò. Limita, vt non procedat pari modo conclusio si statutum secundum
42 non esset publicatum, quia statuta † non publicata non ligant, vt not. omnes in cap. cognoscentes de constit. & in d. l. omnes populi, ff. de iust. & iur. Decia. respon. 8. numero 84. volum. 1. Doctor. in proem. clement. vbi notatur, quod tria requiruntur
43 adesse † legis, & statuti, primum quod constituatur, secundum quod promulgetur, Tertium quod moribus utentium approbetur, & si quid horum deficit, non potest esse, nec dici constitutio, prout hoc idem firmauit Felin. in capit. 1. colum. penult. de treug. & pac. versic. non obstant not. in d. cap. fin. ibique subiungit, quod publicatio
44 † perficit legem secundùm glos. in d. prohem. in vers. & quod legauerit, & per l. humanum, C. de legibus, & est adeò necessaria publicatio, quod etiamsi de statutis ha-
45 beretur scientia, tamen illa nõ sufficeret † nisi, & publicatio interuenisset, ita Decia. in suo tract. crim. lib. 2. cap. 38. num. 1. per Doct. Bald. in l. vnica §. vlt. C. de caduc. tollen. cum concordantijs, de quibus per Dec. in d. c. cognoscentes num. 15.

46 Octauò. Limita, vt non procedat in statuto reuocato, quia statutum † renouatum nullo addito non censetur nouum, sed antiquum, ita Bertaz. in cons. ciuil. 24. nu. 7. per ea, quæ tradit Bald. in l. Imperialem, §. insuper in fi. de prohibit. feud. aliena. per Feder. & Alex. in l. si mihi, & Titio num. 17. ff. de verb. oblig. & traddunt Doct. in l. ius ciuile per illum tex. ff. de iust. & iur. vbi Bart. in fine notat, quod istud est verum, etiamsi addatur aliquid, vel detrahatur, non tamen substantiale, faciunt latè in simili traddita per Felin. in cap. cum accessissent num. 33. de constit.

47 Nonò. Limita, ut procedat in statuto † quod stat simpliciter in terminis statuti, secus in illo, quod transiuit in contractum, uel quasi, quia tunc etiamsi populus uellet per secundum statutum, non potest primum reuocari in præiudicium illorum, quibus iam fuit ius aliquod quæsitum ex illo primo statuto, uerbi gratia, statuto cauetur, quod qui uenit ad habitandum Sarzanæ habeat immunitatem perpetuò, quidam uenerunt nunc Ciuitas uult reuocare statutum, & uult, ne illi gaudeant immunitate, certè in præiudicium illorum, qui iam uenerunt, non potest reuocari, secus in his, qui nondum uenerunt, nam dictum statutum transiuit in contractum, uel quasi

contra-

contractum do, vt facias, & facio, vt facias, idest concedo tibi immunitatem, vt venias, & si aliqui venerunt, ex vtraque parte perfectus est contractus, & ideo nō est locus pœnitentiæ, ita loquutus est Bart. in d.l. omnes populi 4. q. 3. q. princ. nu. 29. & 30. per tex. in l. item eorum §. ex ijsdem ff. quod cuiusque vniuersit. no. & l. si pecuniam, ff. de cond. caus. dat. & sic dicit intelligere textum in c. quod semel, & quod ibi not. glos. & Dyn. de reg. iur. & est per hoc tex. in l. 2. ff. de iur. imm. idem tenuit Caccialup. in d.l. omnes populi num. 107. alleg. cap. primum, de probat. & glos. in authen. de defens. Ciuit. in princip. dum loquitur de pace Constantiæ, quam Imperator fecit vim omnibus Communitatibus Lombardiæ, sibi subditis, vt talia capitula sint obseruanda per successores illius, & non violanda, quod dicit not. Paul. de Castr. in l. digna vox nu. 6. C. de legib. pro terris subditis Ecclesiæ Romanæ, vt est Bononia, quia Papa faciendo pacem cum ea, si faciat aliquas promissiones, tenebi-
48 tur ipse, & eius successor illa obseruare, nec posset eas rumpere etiam de † plenitudine potestatis, quando autem non per viam cōtractus, sed per viam gratiæ, & concessionis, vel priuilegij, aliquid concederet subditis, licèt de ordinaria auctoritate non deberet illa auferre sine iusta causa, de plenitudine tamen, & suprema potestate potest eis illa auferre, licèt sit in eis ius quæsitum, vt in cap. veniens de præscript. & idem voluit in l. fin. C. de transact. post Bald. limitationem comprobauit Roma. in cons. 116. visis necessarijs num. 1. & in cons. 352. quæritur primo num. 16. ea ra-
49 tione, quia † Princeps, Respublica, & Communitas ex contractu obligantur, sicut quilibet alius priuatus, & successor, vt dicebamus, tenetur ea obseruare, quia afficit ipsam dignitatē, cuius ipse administrator est, vt per Paul. de Castr. in d.l. digna vox nu. 5. vbi cæteri scribentes, & per Felin. & alios in cap. 1. de probat. & per eundem Roma. in cons. 52. in quæstione num. 3. & in cons. 109. in proposito cum alijs plerisque adductis à Mandos. in addit ad dictum cons. 352. littera N. & facit, quod dixit Brun. cons. 1. num. 4. & Ias. cons. 1. in secundo dubio lib. 1. qui noluerunt, quod Comites non possint facere proclamata, vt non obstante aliquo statuto, alienatio de aliqua re, vel aliquid aliud, non valeat, si de tali statuto alienationis, vel alterius rei fuerit conuentum cum Comitibus antiquioribus, quia eo casu successor in Iurisdictione, & Comitatu tenetur obseruare cōuentiones suorum prædecessorum, de quo etiam per Claud. Bertaz. in addit. ad cons. patris 185. lib. 2. crim. in littera C, vers. amplio, facit etiam quod dixit Bald. in capit. venientes de iureiuran. nempè quod statutum accedente pacto firmius ligat, quem sequitur Decia. resp. 92. nu. 4. vol. 3. resp. 1. num. 73. volum. 2. & limitationem sequutus est Crott. in d. l. omnes populi num. 98. vbi latè, & cæteri scribentes Alex. cons. 101. volum. 1. & cons. 54. volum. 4. Dec. in c. nouit de Iud. Et dum diximus, quod Princeps potest de plenitudine derogare statutis, & in priuilegium concessis, & potest illa auferre, est tamen tenendū,
50 quod nisi † expresse hoc dixerit, non præsumitur illa reuocare per quamcunq; generalem derogationem, quia de iure non censetur derogatum priuilegijs, nisi de eis fuerit facta specialis mentio tex. & glos. in l. 3. C. de silen. lib. 12. quem dicit singularem Decia. in d. tract. crim. lib. 2. cap. 35. num. 47. de mente Bald. in cap. 1. in fi. quo temp. milit. & in l. non plures, C. de sacros. Eccles. & in l. vlt. C. si contra ius, vel vtili. public. Paris. cons. 25. num. 38. lib. 1. Alexan. d. cons. 101. colum. 2. vers. fortificantur prædicta.
51 Primò. Amplia limitationem, vt tantò magis procedat, quando † contractus, seu

Priui-

Priuilegium inductum à statuto non haberet causam successiuam, vt quod non teneatur soluere collectam, sed actum momentaneum, vt si per statutum iam fuisset data vna res, nam tunc tanto minus per secundum statutum tolleretur, cum illa res iam transiuerit in acquisitionem, quæ dicitur de iure gentium, quod non potest tolli acquirenti, ita Innoc. in cap. in nostra de iniur. Abb. in cap. nouit nume. 26. de iud. nisi subsit causa, propter quam etiam ea, quæ sunt, & competunt de iure gentiũ, possunt reuocari per not. ab Innoc. in cap. quæ in Ecclesiarum de constit. & per legistas in l. fin. C. si contra ius, vel vtil. pub.

52 Secundò. Amplia, vt idem sit de † consuetudine, propter quam si fuerunt inductæ aliquæ immunitates in fauorem aliquorũ, non potest Ciuitas statuere contra talem consuetudinem, & præiudicium illorum, quibus ex ea fuit ius quæsitum, vtputa in Sarzana longissimo tempore fuit seruata consuetudo, quod de alieno districtu veniens ad habitandum in ea liber, & immunis sit ab omnibus oneribus, & exactionibus cuiuscunque speciei, quidam venerunt ad habitandum, & hoc priuilegio fruebantur, fecit Ciuitas statutum, quod omnes habitatores debeant conferre ad quoddam laborerium, quod ibi fit per Commune, non obstante aliquo priuilegio, quæritur, an illis per consuetudinem iam priuilegiatis præiudicet hoc statutum, & dicendum est quod non, quia illis per consuetudinem fuit ius quæsitum, quod eis inuitis auferri non potest l. id quod nostrum ff. de reg. iur. prout hanc quæstionem in terminis referendo sequitur Caccialup. in d. l. omnes populi nume. 106. in fi. Io. Andr. in tit. de censib. §. nunc dicendum vers. quid si vniuersitas per l. si post mortem, §. fin. ff. de contratab. & l. fin. ff. de pact. & l. nemo potest, ff. de reg. iur. cap. mutare eod. tit. lib. 6.

53 Primò Sublimita limitationem, vt procedat † in non subditis, in quorum præiudicium non potest reuocari statutum, quod transiuit in priuilegium, vel contractum eorum, secus si statutum transiuisset in priuilegium, & contractum subditi. Nã poterit reuocari, & secundum præfertur primo contrarium disponenti, ita Ant. in d. c. nouit de iud. quem ibi referendo sequitur Imol. num. 21. declarando, vt hoc vl-
54 timũ de subditis sit tantùm verum, causa subsistente, aliàs sine † causa non videtur posse tolli ius quæsitum etiam subditis per id quod not. Innocen. in d. c. quæ in Ecclesiarũ, & videtur tex. in l. quod semel ff. de decr. ab ord. facien. idem sequitur Abb. in d. capit. nouit nume. 25. & Felin. in cap. 1. de probatio. nume. 2. & ratio est, quia
55 † Princeps, vel Ciuitas faciendo statutum priuilegiatum in non subditum dicitur facere contractum, & conuentionem cum eo, & ideo sicuti non potest reuocari contractus in præiudicium contrahentis, ita nec statutum huiusmodi factum cum non subdito, & in subdito secus est, quia tale statutum non habet vim contractus, sed legis, & statuti, quod reuocari potest, vt not. glos. in fi. in regula decet de reg. iur. lib. 6. & Specul. de Instrum. æditio. §. nunc dicendum in fi. Anchar. conf. 2. nume. 4. Felin.
56 ubi supra latè, qui respondet, quod licèt contractus Principis † habeat vim legis, ut in l. penult. C. de donat. inter vir. & uxor. Bald. in rub. C. de contrahen. empt. in 3. q. & quod ex hoc inducetur, quod etiam ipse posset reuocari ad libitum ad instar legis, tamen quod contractus habeat uim legis in Principe est solùm ad necessitatem obseruandi illum, ut not. Ant. de Butr. in d. c. 1. de probatio. non autem cum libertate illum reuocandi, aut eidem contrariandi, idem uoluit Crot. in d. l. omnes populi num. 100. Et quod dictum est de non subdito, non est intelligendum de illo, qui

licèt

licèt sit non subditus habet tamen rem, de qua Princeps disponere vult in eius territorio, nam ex quo quoad illam rem idem iudicatur de illo, ac de alijs subditis po-
57 terit Princeps † de eadem re sicut de alijs suorum subditorum disponere, ita Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum colum. 9. post medium vers. sed quantum ad propositū de constit. quem refert, & sequitur Grauet. cons. 201. num. 15. cui conuenit Gemin. in cons. 8. col. 1. vbi voluit, quod forensis censetur subditus in concernentibus rem subiectam statuētibus, & sitam in eorum Territorio, de quo etiam vide in conclus. quod statutum ligat forenses in tertia ampliat.
58 Secundò. Sublimita, vt non procedat contrarium suadente aliqua causa † publicæ vtilitatis, propter quam tale statutum, quod transiuit in contractum sicut potest ita censetur reuocatum per secundum, ita Ias. in l. Barbarius num. 34. vers. 12. ff. de off. præt. per d. l. quod semel. ff. de decret. ab ord. facien. & per ea, quæ consuluit Card. in cons. 86. dum respondit, quod vniuersitas potest venire contrà proprium contractum, & reuocare statutum, quod transiuit in contractū, quando facit ex causa pacis, vel alia causa publica, pro quo facit, quod voluit Bart. in l. fin. in princip. ff. de Senator. dum voluit Principem ex causa posse ius priuato quæsitum etiā ex contractu celebrato cū ipso Principe auferre per l. qui fundos, C. de commun. agr. deser. lib. 11. & firmat Bald. in l. penult. C. de donat. inter vir. & vxor. & quod Ciuitas
59 etiam in præiudicium singularium personarum possit facere statutum † abdicatiuū bonorum, donec iusta causa statuti subsistat dixit Angel. cons. 357. D. Gregorius Pagnotij num. 9. & idem voluit Paul. de Castr. in d. l. digna vox num. 6. C. de legib.
60 vbi tamen dicit, quod tali casu Princeps licèt possit a contractu recedere, † debet tamen restaurare læsum, idem tenuit Felin. in d. cap. 1. de probat. num. 6. vers. 5. declarat, & in cap. cum omnes num. 2. vers. 2. limita, dummodò Ciuitas reficiat damnum de constit. & in cap. quæ in Ecclesiarum in tertia conclus. nume. 27. vers. causa autem, & nu. 28. & faciunt quæ nos latè diximus de causa publicæ vtilitatis in cōcl. quod statuta sunt strictè interpretanda, & alibi, & quod communiter not. in l. fin. C. si contra ius, vel vtilit. public. & in l. bene à Zenone, C. de quadri. præscript. & in l. quoties, C. de precib. Imper. offer. vbi Ias. nume. 3. & in d. l. barbarius vbi præcipuè idem Ias. num. 24. cum multis sequent. ff. de offic. Præt. Dec. cons. 287. nume. 4. Roma. consil. 310. numero 2. latissimè Posti. lib. 5. commun. opinio. conclusio. 16. per
61 tot. in quibus locis habetur, quod nedum Princeps † potest contrà contractum de re alterius disponere suadente id fauore publicæ vtilitatis, sed etiam quod potest liberè res priuatorum auferre, & quodcunque ius alteri quæsitum tollere, & in hoc
* communiter Doct. cōuenire testatur Andr. Gail. pract. obseruat. lib. 2. obseruat. 56. inferens ex hoc, quod Princeps publica vtilitate suadente poterit domum subditi sui demoliri, aut eius fundum Vrbi, vel Ciuitati propinquum pro dilatandis fossis Ciuitatis, vel extruendo propugnaculo, aut alia necessitate publica occupare, item suburbia destruere, vel incendio consumare, ne hostis eo se recipiat per l. si quando, & l. ædificia, C. de oper. publ. l. Item si verberatum, §. 1. vers. item si ff. de rei vendic. & not. in d. l. Barbarius, vbi præcipuè Ias. nume. 32. Dec. in l. id quod nostrum
62 num. 3. ff. de reg. iur. & conuenit, quod dicitur, quod fauor publicus † priuatæ vtilitati est præferendus textus est in l. Imperialis in princip. de prohib. feud. alien. per Lotha. & in l. si quis grauc, §. vtrum, ff. ad Sillania. Bart. in l. quemadmodum num. 4. C. de agricol. & censit. lib. 11. præclarè Ias. in l. cætera §. & si quis num. 2. ff. de leg. 1.

& pu-

& publicæ vtilitatis gratia à regulis iuris communis recceditur, multaque permittuntur quæ aliàs sunt interdicta, & prohibita tex. est in l. ita vulneratus vers. multa, ff. ad leg. aquil. in cap. Abbate, §. fin. uers. præsertim de re iudic. in 6. Marsil. in pract. crim. num. 61. cum plur. seq. idem tamen Andr. Gail. vbi supra nume. 8. declarat, ut supra dicebamus, quod superior auferens rem priuati etiam ex causa publicæ utilitatis, & necessitatis, tenetur ad solutionem iusti pretij, & quod hoc est æquitati, rationi, & iustitiæ cōsentaneum, ne subditus absque sua culpa inuitus re, & pretio careret per tex. in l. uenditor, §. si constat, ff. cōmun. præd. & in l. 2. C. in quib. caus. seru. pro præm. liber. accip. idem uoluit Roma. cōs. 310. nu. 4. Ias. in d. l. Barbarius nu. 36. cum seq. & in l. fi. nu. 2. C. si contra ius glos. in l. si locus in uer præstare ff. quemadm. seru. amitt. Felin. in c. inter quattuor nu. 6. de maior. & obed. Vasqui. illustr. controuers. lib. 1. cap 5. num. 9. Decia. d. tract. crim. lib. 2. cap. 34. num. 40. Alex. cons. 289. uolum. 2. cum alijs per dictum Decia. alleg. Quod tamen dum de Principe diximus
63 quoad solutionem iusti pretij non procedit, † si uellit uti absoluta potestate, qua tamen in dubio minimè uti præsumitur, sed potius ordinaria, ita Andr. Gail. d. obseruat. 56. num. 13. & seq. ubi etiam docet casus, in quibus plenitudine Potestatis Princeps uti præsumatur, & dicatur, & in quibus per consequens damna subditorum refundere non teneatur, de quo etiā uide Dec. in d. c. quæ in Ecclesiarum post nu. 19. uers. & ista conclusio de constit. Et quod supra de Ciuitate in præiudicium alterius statuente, & contrà statutum, quod transiuit in contractum, disponente diximus, in-
64 tellige de † Ciuitate uicem Principis obtinente, & Superiorem non recognoscente, ita Roma. in d. cons 310. num. 5. quia tunc utitur per omnia omnibus prærogatiuis, quibus & Summus Princeps, idem Roma. cons. 59. num. 8. & not. Barr. in l. decima, C. de bon. uacan. lib. 10. & in l. ex quibusdam in princ. de iur. Fisc. Alex. consil. 1. num 30. lib. 5. Socin. cons. 158. prope finem lib. 2. Dec. cons. 403. num. 7. Mandos. latè ad Roma. d. cons. 59. in uer. non recognoscunt.

Decimò. Limita conclusionem nisi per quandam distinctionem statuta reduci
65 possent † ambo ad concordiam, & possent ambo aliquid operari, & seruari, quia tūc non est admittenda derogatio, & correctio, sed debet utrunq; saluari, ita Bart. in d. l. omnes populi num. 35. per tex. in prima constit. Codicis §. quibus ibi si aliàs iuris diuisione adiuuentur Marsil. in d. §. si serui quasi nu. 27. Alexand. cons. 4. nu. 7. lib. 4. Dec. in cons. 195. nu. 3. colum. 3. Alex. cons. 141. ubi plura lib. 2. & cons. 123. nu. 14. lib. 4. facit l. unica, C. de inoff. donatio. & idem Bart. in l. sed, & posteriores, ff. de legib. & in l. sciendum in princ. ff. qui satisd. cog. & in l. j. C. de inoff. donat. Caccialup. in d. l. omnes populi nu. 118. & ratio est, quia in dubio non uidetur unum statutum corrigere alterum, licèt unum sit posterius altero secundùm Cyn. Bart. Bald. in d. l. sed, & posteriores, idem sensit Bart. in d. extrauag. ad reprimendum uers. nō obstantibus, ubi dixit, quod quando statuta possunt per aliquam distinctionem, aut limitationem iuuari, non sunt dicenda contraria, nec tollentur, quia correctio est euitāda quantum fieri potest l. sancimus, C. de testam. & quod quotiescunque statuti dispositio diuersa ad concordiam reduci potest debemus euitare correctionē dixit Rom. cons. 105 num. 2. Bertazz. cons. crim. 174. num. 2. lib. 1. & Viu. commun. opin. 280. Borgnin. decis. 6. nu. 5. lib. 1. alleg. Roma. cons 40. nu. 5. & cons. 322. Alex. cons. 42. num. 2. & seq. & cons. 48. num. 6. volum. 3 & quod quantum fieri potest debent statuta concordari dixit idem Alexan. cons. 123. num. 10. & plur. seq. lib. 4. Socin. Iun.

cons.11.num.10.lib.1.Anchar.cons.6.num.5.Decia.resp.32.num.35.lib.2.Roma. cons.399.num.7.

Primò. Amplia, vt prædicta procedant, etiamsi in aliquo ipsorum statutorum
66 adessent dictiones † taxatiuæ, vtputà tantũ,dumtaxat,& similes,quia si aliquo modo possent concordari,& correctio inter dicta statuta euitari,dictiones prædictę nõ obstabunt,cum dictio taxatiua non operetur inter casus concordes,aut concordabiles ita Roma.d.cons.322.num.2.gl.in l.non tantum in vers.nec vlla exceptio, ff. de petit.hęred.& in l.1.§.denique in vers.nulla iusta ff.quod vi,aut clàm,& in l.ob æs, C.de præd.minor.Euerard.in sua cent. in loco a natura dictio taxatiua num.3. cum ibi per eum alleg.

67 Secundò. Amplia, vt si contrarietas resultaret in statutis † ex vi, & vigore alicuius alternatiuæ, illa potius deberet resolui in copulatiuam, vt contrarietas euitetur,ita Paris.d.cons.44.nu.10.& seq.lib.1. per tex.cum ibi not.in l.sæpe, ff.de verb. signif.& in l.vtrum,§.fin.ff.de reb.dub.& in l.Lutius,la prima,ff.de hæred.instit.& in l.generaliter in princ.C.de instit.& substit.

68 Tertiò. Amplia, etiam si vltimum statutum haberet † clausulam derogatoriam generalem,non obstante aliquo alio statuto,ita Bart. in l.sciendum nu.2.vbi etiam Ias.num.4.ff.qui satisd.cog.per glo.in auth.de hæred.quæ ab intest.de ser. in princ. in ver.vacantibus Roma.cons.57.num.1.Alexan.cons.80.num.4.lib.1.& ratio est, quia clausula illa reuocatoria alterius statuti eatenus statutũ reuocare videtur, quatenus in ipso statuto reuocante repugnantiam habet, & concordari non potest, & non plus,igitur si erit locus concordantiæ per aliquam distinctionem, aut alio modo, clausula illa non operabitur,neque obstabit, ita Paul.de Castr. in d.l.sciendum num.5.Roma.d.cons.322.num.2.& d.cons.399.nu.10. Dec.in d.l.in toto iure post num.7.ff.de reg.iur.Tiraq.de vtroque retract.tit.1.glos.2.§.15.in fi.

69 Limita, & intellige, vt prædicta procedant in dubio, † secus si essemus certi de mente statuti posterioris, quod voluerit derogare, & reuocare primum, quia tunc omnino secundo standum esset Ias.in d.l.sciendum num.4. Gozad. cons.37.nu.14. vers.nõ obstat vltimum,& communiter Doct.in d.l.sed ad posteriores, ff. de legib. Decia.d.tract.crim.volum.1. lib.2. cap.39. nume.15.vbi loquitur etiamsi primum esset iuratum de quo infrà.

70 XI. Limita conclusionem nisi præcedens statutum esset derogatorium † secundi, vt quia prohibeat aliquid fieri,vel dicat,quod non possit contrarium statui,nàm non per simplex statutum tolletur istud præcedens, immò secundum non valeret propter derogationem pręcedentis,nisi in statuto isto secundo fiat expressa reuocatio primi,ità Cyn.quem sequitur Bart.in d.l.omnes populi num.31. in fine per tex. in d.l.si mihi,& tibi §.in legatis,ff.de leg.1.& in l.si quis in princip.testamenti,ff.de leg.3.& quia protestatio præcedens,& clausula derogatoria in primo statuto declarat animum in futurum deesse l.& si quis,§.pleriq; ff.de religios.l.qui in aliena,§.fi. ff.de acquir. hæred. si ergo in secundo statuto deficit animus,& voluntas, ergo non est statutum, & non possunt statuentes dici voluisse contrarium primo disponere, nisi,vt dicebamus,expresse hoc dixissent, prout idem in simili dicitur de rescripto
71 impetrato contra legem,quod non valet,nisi dicatur † in rescripto,nõ obstante tali lege l.fin.C.si contra ius,vel vtilit.public.authen. hoc inter liberos, C. de testam.l. nec damnosa,C.de precib.Imper.offer.idem Bart. in d. extrauag. ad reprimendum

super

super ver. non obstantibus, vbi quærit per hæc verba. Quid dices in statuto, præcedit aliud statutum habens clausulam derogatoriam, an sic necesse, quod fiat specialis mentio de primo, & respondit dicens, puto, quod sic, subdens, & pro hoc facit, quia quicquid sit in Principe alia ratio est in populo, nam sicut priuatus præmittit illam clausulam derogatoriam, timens, ne instigatus, vel deceptione aliquando inducatur ad aliud, ita populus, vel uniuersitas, quæ æquiparatur priuato, iure timet, ideò necessaria est derogatio.

72 Primò. Amplia limitationem, ut idem sit, etiam si primum statutum † non esset derogatorium alterius secundi, sed simpliciter loqueretur, nàm non per hoc reuocaretur, & censeretur reuocatum à secundo, nisi in secundo fuisset facta specialis expressa mentio de primo, nec generalis sufficeret, ita Marsil. in d. l. 1. §. si serui quasi nu. 26. per glo. quam dicit singularem in clem. dudum circa fin. in uer. pacta de sepultur. Rom. in d. l. si uero, §. de uiro uigesimaquarta fallen. ff. solut. matrim. Archid. in c. 1. de constit. in 6. & facit tex. in d. l. fin. C. de indi. uidui. tollen. in uerf. ne tamen quędam abiguitas simplices animos moueat etiam expressim sancimus legem musceллam, &c. Abb. in cons. 51. uidetur primo standum col. 2. uers. adduco Theoricam Bartoli, idem Marsil. cons. 64. num. 31. & facit quod uoluit Dec. in consil. 195. num. 3. dum uoluit, quod per secundam conuentionem nunquam primæ derogatũ uidetur, nisi expresse sit dictum, prout hoc idem uoluit Bart. in cons. 72.

Intellige ampliationem, ut uera sit, si aliquo modo primum, & secundum inter
73 se † compatiuntur, & possent stare, quia tunc ut contrarietas remoueatur, & correctio, debent quoquo modo simul concordari, & uniri, non autem tolli, ut per Dec. d. cons. 195. nu. 3. & faciunt, quæ supra diximus in limitatione decima, & per Marsil. in d. §. si serui quasi num. 27. & Alex. d. cons. 40. num. 7. lib. 4. secus autem si primum, & secundum esset omninò contrarium, quia tunc per ultimum contrariũ primo censeretur primum sublatum ex mente statuentium, qui postquam in secundo statuto contra dispositũ in primo statuerunt, censentur absq; alia mentione de primo, & re ipsa per istud secundum primo derogare uoluisse iuxtà tex. in l. sed, & posteriores, C. de legib. ubi posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint, & in d. l. 1. §. si serui quasi ff. de quæst. ibi sed ab hoc rescripto recessum cõstitutiones posteriores ostẽdunt, & faciunt supra adducta in principio conclusionis, & in sublimitatione ad decimã limitationẽ, quę de expressa cõtraria mẽte statuẽtiũ loquitur.

74 Secundò. Amplia istam limitationem, ut idem sit, quando statutum † tolleret consuetudinem in contrarium, quia tunc cõsuetudo in contrarium postmodum introducta nihil operabitur, nisi tamen talis consuetudo de nouo induceretur cum expressa scientia populi, uel Principis, ita Gemin. & alij in cap. ult. de consuet. idem Gemin. in summa 11. distinct. & Felin. in cap. cum ex officij nũ. 8. de præscript. ubi etiam additio, & in cap. cum accedentes num. 6. col. 5. eod. tit. ubi ampliat hoc etiam procedere in consuetudine, cuius initij memoria non extat, nàm & illa resistente statuto præcedente nulla erit alleg. Butr. in d. cap. cum ex officij colum. 3. per illum tex. in uer. aliquo modo, ubi etiam Abb. in 3. notab. per illum tex. in uer. non meminerint, idem Abb. post Ioan. Andr. in cap. cum instantia in tertio notab. per illum tex. de censibus, & facit expresse glo. 3. in capitulo primo de cler. ægro. libro sexto, dicens, quod ubi expresse ius improbat consuetudinem, non potest aliqua introduci Decia. respon. 32. num. 50. volum. 2.

Primò. Sublimita prædictam vndecimā limitationem, nisi in statuto nouo diceretur, † non obstante lege, vel statuto aliquo, quod generaliter, vel specialiter loqueretur in contrarium, nàm tunc per hoc secundum dicitur cessare primum etiam derogatorium, ita Bart. in d. extrauag. ad reprimendum loco citato, quem referendo sequitur Caccialup. in d. l. omnes populi num. 110. in fi. vers. subdit etiam Bart. per d. l. sed, & posteriores, ff. de legib. & ibi dicit hoc esse perpetuo meriti tenēdum, idem tenuit Paul. de Castr. in d. l. sciendum, ff. qui satisd. cog.

76 Secundò. Sublimita, vt non procedat, quando constat secundum statutū † emanasse ab aliqua iusta causa, & rationabili mouente statuentes ad iudicandum primū statutum inutile. Nàm tunc per secundum etiam cum sola clausula generali, non obstante, videretur derogatum primo quantumcunque derogatorio, & causa derogationis superueniēs habet in se absq; alio vim reuocationis, ista sunt verba Caccialupi in d. l. omnes populi nu. 111. quę dicit fuisse de mente Bald. ibi per eum, & per not. in l. si cum Cornelius, ff. de solutio. & l. si ab homine, ff. mand. & idem Caccialup. optimè examinat, quando, & quæ dicatur derogatoria specialis, seu expressa, & quæ generalis, quē eueniente casu, vide, & idem sensit Crott. ibidem nu. 101.

77 vbi et ipse docet, quæ nam sit † specialis mentio, singularis, indiuidua, & similia, & post eos hoc idem tenuit Decia. d. cap. 39. num. 19. vbi etiam de clausula generali, speciali, indiuidua, & alijs similibus docens, quod clausula generalis in proposito illa dicetur puta, si in statuto haberetur hoc pacto, non obstante quacunque lege, vel statuto. Specialis autem illa erit, non obstante aliqua lege in contrarium faciente, vel non obstante aliquo statuto derogatorio, quod hoc fieri prohiberet, Indiuidua autem erit, si dicetur, non obstante lege, vel statuto posito sub tali titulo, vel rubrica, subiungitquè, quod vbicunque requireretur specialis derogatio statutorum, si dicant statuentes, quod tenor ipsorum habeatur pro expresso, sufficiet iuribus ibi per eum.

XII. Limita, vt non procedat conclusio in casu, quando primum statutum esset

78 † iuratū, & secundum non posset quicquam operari, nisi interueniente auctoritate Superioris, nàm tunc primum non tolletur in dubio ab isto secundo etiam cum interuentu auctoritatis Superioris, quia ille, qui habet interponere auctoritatem ad effectum, vt secundum valeat non videtur in dubio velle esse authorem periurij, & cogitasse de statutis iuratis, secus si ad validitatem istius secundi non requi-

79 ratur Superioris auctoritas, quia tunc per secundum censetur reuocatum, † licèt reuocantes sint periurij, ita Bart. in d. l. omnes populi nume. 32. vbi etiam Caccialup. num. 113. per ea quæ not. in authen. sacramenta puberum, C. si aduers. vend. & in c. cum contingat de iureiur. & c. licet eod. tit. in 6. cap. 1. de spons. duor. capit. 1. de vot. lib. 6. Ant. de Butr. Abb. & Imol. in c. 1. de his quæ fiunt a maior. par. Cap. & in simili not. in l. 1. C. si aduers. vend. l. assiduis, C. qui potior. in pign. hab. & ibidem Bart & Caccialup. tractant quando requiratur Superioris auctoritas in auctorizando statuta, de quo tamen vide Abb. in c. dilecto de præben. & limitationē secuti sunt Felin. & Dec. in cap. cum accessissent de constit. vnus num. 11. & 12. & alius nume. 31. ubi tradunt, quod contraueniendo simpliciter absque expressa reuocatione statuti iurati censentur prius tacitè reuocasse ipsum statutum, ne sint periuri per trad. a Card. in clem. j. de regular. in 3. quæst. in fine, pro qua opinione Fel. & Dec. faciunt dicta per Ioan. Andr. Butr. & Imol. in d. c. 1. vbi voluerunt, quod singulares de vniuersitate,

qui iurarunt seruare statuta intelliguntur iurasse quàm dici sint statuta, vnde poterunt per eos reuocari absque metu contrauentionis iuramenti, cum aliud sit iurare seruare statuta,& aliud iurare illa nō reuocare,& pro his facit tex. in c. in his 11. distinct. vbi Io. dixit, quod licèt statutum sit iuratum, si tamen capitulum illud tollit communi consensu illo sublato poterit contra illud venire, sine peiurio,& in simili dicitur de iuramento præstito, de obediendo Prælato, quod non obligat illo Prælato remoto cap. venerabilem, vbi vlt. glos. de elect. Amplia quod diximus, statuentes posse reuocare statuta etiam iurata, vt tunc eò magis sit verum, si subesset aliqua iusta causa mutandi,& veniendi contrà statuta iurata glo. in d.c. in his 11. distinct. Io. Andr. in d.c. 1. de his quæ fiunt à maior. par. capit. vbi etiam Butr.& Imol. Capr. d. reg. 9. num. 36.

Secundò. Amplia, vt tunc prædicta procedant præcipuè quando statutum contineret solam vtilitatem vniuersitatis priuatam, non autem concerneret vtilitatem principaliter alterius, quia tali casu eo ipso quod Vniuersitas in his quæ ad illā spectant deliberauit venire contra statuta, videtur remittere iuramentum super illis præstitum, quod facere potest secundum Butr. in d.c. 1. num. 12. vers. si autem iuramentum contineret per not. in cap. præterea de spons. & per Spec. in tit. de iureiur. §. 1. vers. quid si aliquis, vbi voluit, quod iuramentum factum in fauorem hominis possit ab eodem resolui,& remitti.

Tertiò. Amplia, vt tantò magis euitaretur periurium, si loquendo de aliquo Collegio, vel Capitulo contrauenirent statuto hi qui essent subrogati in locum illorū, qui iam iurarunt, quia cum iuramentum sit personale quoad penam periurij capit. veritatis de iureiur. non obligat successorem Butr. in d.c. 1. nu. 12. vers. intellige tamen, vbi etiam Imol. nu. 19. uers.& intellige sane. Vnde ex supradictis temperarem ea quæ dixit Bart. in d.l. omnis populi num. 32.& alij illum sequentes, dum uoluerunt statuentes incidere in periuriū reuocantes statuta iurata, ut procederent quando fuisset iuratum non reuocare statuta, secus si solum fuisset iuratum statuta obseruare, quia tunc licet illis non reuocatis, contraueniens efficiatur periurus, tamen reuocari non prohibentur cum iuramentum de illa obseruando, intelligitur quādiu sint statuta,& non quod reuocari,& mutari non possint iuxta trad. per Ioan. Andr. Butr.& Imol. in d.c. 1. de his quæ fiunt a maior. par. cap. cum alijs de quibus supra, & de hoc ēt infra.

Primò. Intellige tamen, quod diximus, quod statutum primum etiam iuratum reuocatur per secundum vt procedat si in eo sit apposita clausula, non obstante,& facta mentio de iuramento, aliàs si primum esset iuratum, secundum verò simplex, idest sine clausula derogatoria,& mentione iuramenti, primum non diceretur reuocatum, quia tale iuramentum in primo appositum habet vim clausulæ derogatoriæ,& in dubio non censetur reuocatum iuramentum, ita Crot. in d. l. omnes populi num 105.& 106. de mente Ioan. Andr. in d.c. quod semel de reg. iur. in sexto,& Bart. in l. si quis in princ. in fi. princ. ff. de leg. 3. Alex. in d.l. sancimus, C. de testam. vbi etiam Ias.& Salic. q. 8. cum alijs latè adductis per Seraphi. in suo pulchro tract. de priuileg. iuram. priuil. 75. nume. 6. idem voluit Felin. vbi etiam alij communiter Doct. in cap. constitutus num. 3. de rescript. per illum tex.& hoc firmauit glos. in c. cū non deceat de elect. in 6. ad fi.& in clem. dudum in ver. pacta de sepultur. Roma. sing. 8.& facit dictum Anchar. in cons. 308. incip. nisi legibus,& canonibus, quod

concessio

concessio Papæ absoluens aliquem a promissione,quam fecerat per pactum iuratū, non valet,nisi sit facta expressa mentio de iuramento, & ibi plura alia inducit Ant. de Butr.Imol.& Abb.in d.c.1.de his quæ fiunt a maior.par.cap.

Secundò. Intellige,vt per secundum statutum ob clausulam generalem reuocatoriam reuocetur primum etiam iuratam,nisi primum,vltrà iuramentum, haberet etiam clausulam derogatoriam,quia derogatio generalis secundi non operatur tūc contra primum,ex quo in eo reperiuntur duo obstacula,& impedimenta Crot.in d. l.omnes populi num.106.de mente Bald.in l.1.colum.5. C.de furt. Decia. d. tract. crim.volum. 1.lib.2.cap.39.num.15.

Tertiò. Intellige,vt per secundum etiam cum clausula, non obstante non censeatur reuocatum primum statutum iuratum, in dubio, secus si secundum factū esset, vt expresse reuocaretur illud primum per viam statuti reuocantes expressè nā tunc per clausulam non obstante,etiam generaliter, & simpliciter prolatam, nulla facta mentione de iuramento,dicerentur statuta etiam iurata reuocata,ita Decia.d. tract.crim.vol.1.lib.2.cap.39.num.15.de mente Crot.in d.l.omnes populi nu.58.

Quartò. Intellige, vt per secundum statutum non censeatur reuocatum primū iuratum,quando nedum fuisset iuratum dictum statutum obseruare, sed etiam non reuocare, immò tunc reuocando efficerētur periuri secundùm ea,quæ allegauit Seraphi.de priuil.iuram.d.priuileg.75.nu.15.de mente etiam Butr. in d.cap.1. & Archid.in cap.vnico de cler.non resid. lib.6. Nisi tamen,vt supra nos diximus,statutū concerneret solem vtilitatem vniuersitatis,& iurantium,quia tunc possent sibi ipsis iuramentum remittere, & per consequens statutū reuocare iuribus supra allegatis.

Quintò. Intellige, vt per contrauentionem non dicatur incurri periuriū quando per Collegium,scilicet,vel per Capitulum,& per vniuersitatem in communi,& capitulariter, seu collegialiter veniretur contra statutum secus si singulares de vniuersitate de Collegio,vel Capitulo venirent,quia tunc inciderent in periurium,cū ab eorum potestate singulari non pendeat tollere statutum veniendo contra illud, & iuramentum remittere, ita Ant.de Butr.in d.c.1.nu.12. vers.quandoq; de mente Paul.in clem. 1.de reg.

Sextò. Intellige quod ad effectum, vt euitetur periurium per vniuersitatē,Collegium,& Capitulum contra statutum iuratum veniendo, non est necesse quod ante omnia per vniuersitatem expressè tollatur statutum,& postmodum contrafaciāt dispositis in eo,sed sufficiet, si omnes de communi consensu contrauenirent statuto tacitè hoc pacto illud reuocando, prout hanc veriorem opinionem dicit, & tuetur Imol.in d.c.1.num.23.de his quæ fiunt a maior.par.Cap.contra Butr. ibidem contrarium sentientem,& concordat Felin.in cap.cum accessissent de constit.nu.11.vbi etiam Dec.nu.12.qui voluerunt, quod vniuersitas contraueniendo simpliciter statuto censetur hoc pacto illud tacitè reuocasse.

Septimò. Intellige,vt reuocato statuto,vt supra, non incurratur periurium per contrauenientes,nisi vltra Iuramentum super statuto præstitum fuisset etiam Iuratū particulariter circa factum contentum,& dispositum in statuto vtputà si fuisset cautum,non recipi debere in ciuem damnatum ex furto, & iurantes nedum iurassent generaliter obseruantiam statutorum, sed etiam specialiter non recipere in ciuem aliquem damnatum de furto, quia tali casu si iurantes reciperent,efficerētur periurij,etiamsi fuisset statutum sublatum, quia licèt cesset, vt supra diximus iuramentū

quoad

quoad statutum sublato statuto, non tamen cessat quoad factum super quo fecit particulariter iuratum, quod iuramentum operatur, quod non dicimur esse in puris terminis obseruantiæ statuti, prout statuti, sed quod transeatur etiam in obseruantiam facti illius particularis prout est facti, ita Io. Andr. in d. c. 1. n. 7. vers. hi verò qui volunt fortius iuramento ligari de his quæ fiunt a maior. par. cap. vbi dicit, quod hic est vnus modus perpetuandi statutum, & illum sequitur ibidem Ant. de Butr. n. 12. vers. quandoq; iurant, statutum, & factam contentum in statuto, vbi etiam Imol. nu. 25. qui testatur hanc cõmunem opinionem, in quo tamen distinguc, vt per eundem Butr. ibidem nu. 13. vers. hoc puto verum.

Octauò. Intellige, vt per secundum statutum dicatur reuocatum primum etiam iuratum sine metu periurij quando iuramentum fuit singulariter per singulares de Collegio, vel corpore præstitum super obseruãtiam statutorum, quia tunc non impedit, quominus illa collegialiter per eos, ad quos pertinet, tolli possint, cum solum arctet iuramentum tali casu singulares iurantes ad illa seruanda quamdiu sunt statuta, & exemplum poni potest in studentibus, qui singulariter iurant seruare statuta vniuersitatis, uel etiam in notarijs, dum matriculantur, & similibus, ita Io. Andr. in d. c. 1. num. 7. vbi affirmat, quod sic seruat totus Orbis. Nota tamen, quod non obstantibus suprapositis tutius erit petere absolutionem a Superiore, prout ita sæpè seruare DD. Collegij testatur Imol. in d. c. 1. nume. 27. & hanc communem practicam dixit Florian in d. c. dilecto de præben.

XIII. Limita conclusionem, vt non procedat, quando primum statutum inferioris esset confirmatum † a Superiore, secundum autem minimè, Nàm isto casu per secundum non diceretur reuocatum primum à Superiore cõfirmatum, vt trad. Bar. in l. quoties in fi. ff. de opt. leg. quem refert Cephal. in cons. 571. num. 68. lib. 4. & in cons. 38. lib. 1. Barr. in d. l. omnes populi q. 3. princip. uers. iuxtà prædicta, ubi dicit, quod inferior † nõ potest reuocare statutum confirmatum a Superiore, quia requiritur eadem solemnitas in destruendo, quæ in construẽdo Roma. cons. 37. uiso puncto, & cons. 116. uisis necessarijs nu. 1. cum ibi alleg. per Mandos. in addit. littera B, Felin. in d. c. cum accessissent num. 9. de cõstit. & ratio est, quia statutum a superiore cõfirmatum ab confirmationem censetur effectum superioris ipsius l. 1. §. omnia C. de ueter. iur. enuclea. Abb. in d. c. cum accessissent 4. notab. de cõstit. Alex. cons. 123. num 17. uol. 4. Marsil. sing. 567. Hinc est, quod statuta confirmata a Papa dicuntur Papalia Bald. in l. ex placito nu. 6. & 7. C. de rer. permut. Barbat. consil. 14. num. 24. uol. 2. Crot. consil. 35. nu 47. Rip. in cap. 1. nu. 7. de iud. Corn. consil. 190. col. 4. lib. 2. quos in proposito adducit, & sequitur Cephal. cons. 601. n. 32. uol. 4. & cons. 463. nu. 34. eod. lib. 4 idcirco inferior legi, seu statuto superioris præiudicare non potest c. cum inferior de maior. & obed. Dec. cons. 17. n. 2. & in rub. de appellat. n. 2. Abb. & Felin. in d. c. cum accessissent Bald. & Alex. in l. debitorum 1. not. C. de pact. Bartol. Bald. & alij in d. l. omnes populi q. 1. Ruin. cons. 130. n. 7. & 8. lib. 5. Bertaz. cons. ciuil. 2. num. 2. Paris. cons. 81. num. 28. lib. 3.

Amplia limitationem, ut maximè procedat, quando statutum confirmatũ aliàs † erat nullum, & inualidum, ut quando statutum tolleret solemnitates testamentorum, nàm tali casu statutum confirmatum non ualeret ut statutum, sed ut priuilegium l. si non speciali C. de testam. unde, derogato omnibus statutis, non intelligetur derogatum tali statuto sic confirmato, quod, ut dicebamus, non statutum, sed priuile-

priuilegium appellari deberet, ita Decia. in d. tract. cim. lib. 2. cap. 37. nu. 7. per tex. in l. decurionibus, C. de Silen. lib. 12. Bald. in l. sancimus in fine quo temp. milit. vni l. non plures, C. de sacrosan. Eccles. & in §. si quæro per illum tex. C. de nouo Cod. confirmand.

Secundò. Amplia, vt maximè procedat limitatio, quando in confirmatione esse
83 clausula, † quod si secus actum sit, irritum sit, & inane, tunc enim non possunt aliqua statuta ab inferiore reuocari sine Superioris expressa auctoritate, ita Felin. in d. c. cum accessissent nume. 7. per c. dilecto ad fin. vers. nisi fortè de præben. & ibidem Imol. Butr. & Abb. quod est verum etiamsi statutum esset in fauorem merum inferioris, adhuc enim non posset ab ipso reuocari, quia Superior addendo illam clausulam habet pro illicito quicquid fit in contrarium Abb. in d. c. dilecto, & latius Felin. vbi supra.

Tertiò. Ampliatur ista limitatio, vt multò magis procedat quando inferiores
84 essent ex his, † qui recepissent auctoritatem condendi statuta a Superiore confirmante, tunc enim inferiores nullo modo possunt aliquid statuere contra legem ipsius Superioris, & sic contrà statutum ab eo confirmatum, quod dicitur esse lex ipsius, ita Cephal. cons. 601. num. 30. volum. 4. Dec. in cons. 403. num. 4. & 5. per l. formam, C. de offic. præfet. Præt. vbi potestas condendi legem data alicui, intelligitur, vt contrà ius commune, & contrà statutum Superioris statuere non possit, & quod inferior non possit tollere legem Superioris est clarum in iure, & probatur etiam in clem. ne Romani de elect. & facit tex. in d. c. cum inferior de maior. & obed. & in c. inferior 21. distinct. Bart. in d. l. omnes populi in 4. q. 3. princip. ver. iuxtà prædicta quæro num. 33. vbi Sancta Seuer. num. 71.

85 Subamplia, vt nec etiam poterunt huiusmodi † inferiores talia statuta confirmata interpretari, quia, qui non potest tollere, non potest etiam interpretari absq; eadem auctoritate Superioris confirmantis Bogni. decis. 11. nu. 49. lib. 1. & ante cū Alexan. cons. 173. sub nu. 8. volum. 6. not. Ang. Bald. & Imol. in l. ex facto in princ. ff. de vulg. & pupil. vbi etiam Alexan. plura adducit concord. Andr. Sicul. cons. 27. in secundo volum. Dec. in d. cap. cum accessissent in tertio not. de constit. & not. in l. vlt. C. de legi. & in l. 2. §. si quid vero, C. de vet. iur. enucle. ex quo videant Magni-
86 fici Domini mei Antiani Sarzanæ, quid operetur † authoritas eisdem attributa circa decernenda dubia in nostris statutis de qua lib. 3. cap. 47.

Sublimita istam limitationē, vt solùm procedat in his, de quibus inferiores sta-
87 tuere non possunt, † nisi Superioris auctoritate accedēte, vt sunt ea, quæ pertinent ad Iurisdictionem, & ad reseruata Principi, secus autem in his, de quibus sine Superiore possunt per se statuere, vt sunt ea, quæ pertinent ad rerum, & negotiorum suorum administrationem, vt de expendenda pecunia communi, & similium. Nàm huiusmodi statuta poterunt multò magis reuocari sine Superioris auctoritate, postquam
* & fieri possunt, cum facilius reuocetur, quam de nouo fiat statutum Doct. communiter in l. omnium, C. de testam. Bart. in d. l. omnes populi q. 1. nu. 4. vers. si verò quæris, & ibidem Ias. in 2. cuid. & in quæst. 1. Felin. in cap. cum omnes sub num. 13. vers.
** fallit primo de constit. Cephal. in cons. 38. num. 15. vbi de magis communi testatur volum. 1. & in d. cons. 571. nu. 74. lib. 4. & ratio est, quia dispositio tunc dicitur con-
88 firmantis, † quando confirmatio est necessaria, secus in his, in quibus nulla confirmatione est opus Felin. in d. c. cum accessissent nume. 5. & 6. Salic. in l. fin. C. de iur. omn.

omn. Iudic. & ex hoc dicebat Bald. in l. ex placito, C. de rer. permut. quod vbi Pa-
pa confirmat ſtatuta valida, non dicuntur, nec efficiuntur Papalia, ſecus ſi inualida,
quia in primo caſu confirmatio non erat neceſſaria, in ſecundo ſic Ceph. d. conſi-
lio 38. numero 26. & d. conſilio 571. in fi. faciunt tradita per Bart. in dicta l. om-
nium, C. de teſtamen. nempè quòd teſtamentum factum coràm Principe poteſt
ſine eius conſenſu reuocari, eò quia præſentia huiuſmodi tanquam minus neceſſa-
ria non operatur quoad impediendam reuocationem aliàs permiſſam de teſtamen-
to, & Bart. ibi ſequuntur Salic. Fulgoſ. Caſtren. nàm illa regula, quam Bald. in con-
89 trarium allegabat, quod eadem ſolemnitas requiritur † in deſtruendo, quæ in con-
ſtruendo, vendicat ſibi locum in ſolemnitate, quæ de neceſſitate debet interuenire
in actu, ſecus in ea, quæ non neceſſariò requiritur, ſed in ſtatutis non pertinenti-
bus ad Iuriſdictionem Superioris, ſicuti, & in teſtamentis non requiritur eius au-
ctoritas in conſtruendo de neceſſitate, vt per Barto. in d. l. omnes populi quæſtione
ptima ergo nec in deſtruendo, & ſecundùm iſtam ſublimitationem debet intelligi
dictum Abb. in dicto capitulo dilecto columna ſecunda numero decimo verſic. ex
quo infero de præben. vbi dicit, quod ſtatuta Colegij per Superiorem confir-
mata poſſunt reuocari non obſtante confirmatione, debet enim intelligi in his, quę
Collegium ſtatuere poteſt abſque Superioris auctoritate, vt per Felin. in d. capit.
cum acceſſiſſent numero quinto, verſic. & ſecundùm hanc declarationem, quod
90 notant Domini mei Conciues Sarzanenſes ad intelligentiam † capitulationis 41.
cum Sereniſs. Republica, dum eiſdem permittitur poſſe facere alia ſtatuta, & re-
nouare, dummodò ſint confirmata, & comprobata per Sereniſsimum Senatum, vt
non procedat quod dictum eſt de comprobatione in his, quæ res tantùm proprias,
& communes noſtras tãgunt, nàm in his valebunt ſtatuta, ex quo de iure hoc Com-
munitas facere poteſt, & reſeruatio facta à Sereniſſimo Senatu ad dictam capitula-
tionem 41. ibi quod concedunt facere ſtatuta, cum conditione tamen, quod nõ va-
leant, niſi fuerint per ipſos Dominos comprobata, recipiet interpretationem à iu-
re, vt ſcilicet procedat quoad ea ſtatuta, quæ a Communitate de iure fieri non poſ-
ſunt abſque Superioris licentia, & confirmatione, non autem quoad ea, quæ de Iu-
re abſque aliqua Principis ſcientia condi poſſunt, nàm reſcriptum, ſiue decretum
Principis, ſicut, & ſtatutum recipit interpretationem, & declaratur a iure commu-
ni ſecundùm ea, quæ ab ipſo iure reperiuntur diſpoſita, vt communiter Doctor. in
l. omnes populi, ff. de iuſt. & iur. vbi præcipuè Barto. & in capit. Eccleſia Sanctæ
Mariæ de conſtit. & pro prædictis facit in terminis Dec. conſ. 197. colum. 2. Crauet.
conſ. 238. num. 1. Iaſ. in d. l. omnes populi numero ſecundo, & 21. ff. de iuſt. & iur. &
quod valeat Communitas facere ſtatuta circa res ſuas non obſtante quod non ha-
beret Iuriſdictionem, ac Superiorem recognoſceret probat Decia. d. tract. crimin.
cap. 33. num. 2. & 5.
91 Vel ſublimitando ſecundo diſtingue, quod aut ſtatutum confirmatum † concer-
nit principaliter fauorem ſtatuentium, & tali caſu poterit reuocari, & per ſecun-
dum diceretur reuocatum primum etiam confirmatum, nàm tunc confirmatio ha-
bet vim cuiuſdam priuilegij, cui poſſunt ſtatuentes renuntiare, vt in cap. pro illo-
rum de præben. ſi verò ſtatutum concernit fauorem aliorum, & intereſſe, vel bo-
num publicum, non autem merè ipſos ſtatuentes tunc nequaquam per ſecundum

censetur, aut diceretur reuocatum primum confirmatum rationibus, de quibus in limitatione, ita Abb. in dicto capitulo cum accessissent, vbi etiam Felin. num. 4. & Dec. in tertio not. & illos sequitur Sancta Seuer. in repet. d. l. omnes populi numero 114. cum alijs ibi per eum.

Sublimitatur tertiò, vt non procedat limitatio. quando statutum confirmatum à
92 Superiore † non penitus tolleretur, sed modificaretur suadente aliqua ratione publicæ vtilitatis, veluti si statutum prohiberet, quod ligna non incidantur in tali nemore, poterit modificari tale statutum, vt non procedat, quando ligna inciduntur pro vsu militum, qui custodiunt Ciuitatem, ita respondit Cephal. d. consilio 38. numero nono, & sequent. & numero decimoseptimo cum sequent. libro primo pro quo facit, quia limitatio, & modificatio non est odiosa, sicuti omnimoda correctio, vnde licèt statutum corrigens ius commune non extendatur etiàm ex identitate rationis, nisi sit expressa, vel sit vnica tantùm ratio, tamen id non habet locum, quando solùm limitatur, & modificatur ius commune, vt per Iaf. consil. 112. columna tertia libro primo, & multa possunt fieri pro parte, quæ non possunt in totum Afflictum titu. de natu. success. feud. in principio numero 119. & facit etiam, quòd Papa, & Princeps Laicus non possunt in totum tollere ius diuinum, nec ei derogare, secus tamen limitare, decernere, & distinguere, vt per Felin. quæ in Eccle-
* siarum numero secundo versic. conclusio prima, vbi etiam alij communiter scribentes de constit. & alia per nos latè adducta in conclusio. quod statuta Laicorum non ligant clericos.

93 Quartò. Sublimita, vt non procedat, quando statuentes † vellent redire ad ius commune, quia tunc possunt reuocare statutum etiam sine Superioris auctoritate, ita tradit Abb. & Dec. & latè Felin. in dicto capitulo cum accessissent numero quinto versic. hanc declarationem de constit. per illum tex. per quem probari dixit hanc notabilem, & quotidianam doctrinam, quod scilicet ad hoc vt res reuertatur ad Ius commune, a quo per viam specialem exierat, potest inferior venire contrà dispositionem Superioris, quod aliàs non posset pro quo facit cap. ab exordio trigesimaquinta distinctio. & l. si vnus §. pactus ne peteret ibi in pristinam naturam redit ff. de pact. & quod not. idem Felin. in capitulo cum omnes de constit. vbi notauit, quod in his, in quibus aliàs requiritur consensus Superioris, illud fallit, vbi agitur de redeundo ad statum antiquum, & Bald. in l. si quis ad declinandum in lectura secunda in fine, C. de Episcop. & Cler. voluit, quod in casibus, quibus videtur aliàs necessaria clausula, non obstante, talis clausula non erit necessaria, quando per id, quod disponitur, reditur ad ius commune, & alia permulta similia tradit idem Felin. ibidem, quem sequitur Cephal. in dicto consilio trigesimooctauo numero vigesimoprimo, & consilio 601. numero trigesimonono volumine quarto, & idem voluit Bart. in dicta lege omnes populi numero trigesimotertio in tertia quæstione princip. versic. iuxtà prædicta quæro, vbi etiam Crot. numero sexagesimosecundo, Parif. consilio nonagesimosecundo numero 55. & sequent. volum. 4.

94 Quintò. Sublimita, nisi statutum à Superiore confirmatum † etiam cum clausula annullatiua haberet conditionem resolutiuam, vel expressam, vel tacitè subintellectam, nam eueniente tali conditione valebit reuocatio statuti, & ei contraueniri

trauenire poterit etiam fine aliqua alia Superioris authoritate, ita Decia. in suo tract. crimin. volomine primo libro secundo capitulo trigesimonono numero sexto, de mente Abb. & Archar. in d. capit. cum accessissent de constit. & Crot. in d. l. omnes populi numero 73. vers. septima conclusio, & not. Ioan. Andr. in capit. dilecto. de praeben.

XIIII. Limitatur conclusio, vt non procedat quando secundum statutum
95 † esset inualidum, quia tunc attenditur primum, cum secundum inualidum non sit habendum in consideratione, sed pro nihilo reputatur, vtputa quia esset de pertinentibus ad Principem, de quibus Ciuitas non posset statuere, nisi accedente auctoritate Principis, ita Marsil. in dicta lege prima, §. si serui quasi numero vigesimo primo, ff. de quaestio. Cephal. in consilio 601. numero decimoquinto libro quarto per regulam generalem, quod posteriores dispositiones, ita demum derogant prioribus, quae sunt validae, & legitimae l. sancimus, vbi Doctor. & praecipuè Castren. in fine, C. de testamen. Salicet. in l. quoties, ff. qui satisdat. cogat. & not. in lege scire oportet, §. sufficit, ff. de excusatio. tutor. glos. in l. si pater, C. de stat. defunct.

96 XV. Limita conclusionem, vt non procedat quando prius statutum † esset fauorabilius secundo, tunc enim praefertur posteriori, ita Ias. in l. gallus, §. quidam rectè numero decimoquinto, ff. de liber. & posthum. vbi dicit, quod quando sunt duo contraria statuta, & vtrunque speciale, attenditur illud, quod est magis fauorabile, & in quo est maior, & euidens vtilitas Bart. in d extrauag. ad reprimendum versic. non obstantibus columna penultima in principio, Bald. in lege prima, in 3. quaestio. ff. de offic. Consul. Bald. Ang. & Aret. in l. Titiae textores in princip. ff. de legato primo, Castren. in l. non est nouum de legibus, cum alijs adductis, ibi per eum, & in l. si Ruffinus columna prima versic. ego autem vltrà alios C. de milita. testamen. Cephal. in consilio 602. numero trigesimoquinto libro quarto, Roma. in l. si verò, §. de viro 24. fallet ff. solut. matrimon. Dec. in dicto consilio quadragesimoquarto numero septimo versiculo quarto, quia Bald. in l. hac consultissima, C. qui testam. fac. poss. colum. 1.

97 XVI. Limita, nisi vnum statutum loqueretur † prohibitiuè, & negatiuè, & aliud affirmatiuè, vt quia vnum prohiberet aliquid generaliter fieri, & aliud mandaret generaliter etiam aliquid esse faciendum, nam circumscripto ordine in volumine statutorum prohibita magis obseruarentur, & attenderetur, ac praeualeret statutum, quod loqueretur prohibitiuè, quàm illud quod disponeret affirmatiuè, vt si extaret statutum, quod bona Communis non possent alienari, & extaret aliud statutum, quod mandaret de causis fieri compromissum, certè non poterit fieri
98 compromissum de causis bona Communis respicientibus, quia faciens † compromissum dicitur alienare Doctor. & glos. in capit. cum tempore de arbitr. Roma. consil. 175. columna prima, & consil. 369. columna quarta Lap. alleg. 102. incip. non potest Clericus Card. consilio nonagesimoquinto incip. ad primum columna penultima, Dec. consilio quadragesimoquarto numero secondo quae alienatio fuit prohibita per aliud statutum, quod debet potius obseruari in suis prohibitis, & in illis praeualere, quàm statutum contrarium in suis permissis, quia de duabus regulis, quarum vna est prohibitiua, & altera permissiua, attenditur illa, quae prohibet

Dec. dicto consilio quadragesimoquarto numero septimo, de mente Barto. per illum tex. in lege secunda, §. liberti, ff. de suspect. tut. Paul. de Castr. in dicta lege non dubium, C. de legibus, Dec.d.consilio quadragesimoseptimo num.5.vers. quia priuilegium.

99 XVII. Limita, quia in casibus, in quibus vltimum statutum † tollit primum, intelligitur solùm, quod tollat in eis, quæ sunt priori contraria, in reliquis enim quod prius est seruandum erit Bald. in l.vnica vers. quantum in ea parte C. de lat. libert.tollen. Marsil.vbi supra numero vigesimo octauo vbi dixit, quod de duobus statutis contrarijs vltimum tollit primum solùm in ea parte, vbi reperitur contrarium vltimo, sed in alijs suis partibus, in quibus non reperitur esse contrà vltimum, non intelligitur esse sublatum, nec ei præiudicare in aliquo, sed remanet firmum, & validum per tex.in l.sancimus in versic. reliquam verò quantitatem, quæ intrà legis terminos constituta est in suo robore perdurare, C. de donatio. Barbar. in capitulo primo in fine de testamen. & facit tex. in clement.dudum, §. nos enim ibi inquantum præmissis, vel præmissorum alicui contraria de sepult.& doctr.Bald. in l. sed, & milites in §. quæsitum, ff. de excusatio. tutor. vbi dixit, quod rescripta

100 Summi Pontificis † quæ dicunt,non obstante tali priuilegio, intelliguntur infringere priuilegium solùm in eo actu,contrà quem loquitur, in reliquis autem partibus ipsum priuilegium remanet firmum, & faciunt latè adducta in simili per Franc. in capit. nonnulli versiculo decimosexto de rescript. & in capitulo primo columna quinta de constit. limitationem quoque secutus est Decia.d.tract.crimin. lib.2. capitulo trigesimosexto numero quinto, vbi ideò dixit, quod si reformatio corrigit in aliquo statutum antiquum, in illo tantùm expresso intelligetur correctum, in alijs autem omissis à reformatione stabitur statuto antiquo, non autem recurrendum erit ad ius commune, quia potius in non correctis dicitur confirmatum prius statutum iuxtà l. sancimus cum ibi not. C. de testamen. & ita tenet Paul. de Castr.in secunda constitutio. Cod.columna prima,& in lege prima, C. de nouo Cod. confirm.asserens se ita consuluisse, & idem sensit Paris.consil.56. nu.23. cum plur. seq.lib.1.

XVIII. Limita, vt non habeat locum quando allegaretur statututum secun-

101 dum † quod non esset insertum in volumine statutorũ aliorum,nàm tantùm abest, vt deroget primo,& illud tollat, quod potius non valet Paris. consilio quadragesimoseptimo numero trigesimoseptimo volumine tertio, allegans Bart. in lege prima, C. de exact. tribut. lib. 10. & Doctor. in capit. statutum de rescript. in sexto, Carpan. vbi supra in prælud.nume. 118. Rot.decisio.127. par.2. vbi amplius concludit, quod quando statuta fuerunt reformata, & renouata, & variata, si quis vigore alicuius statuti vult aliquid obtinere contrà aliquem sub prætextu quod fuerit contrauentum illi statuto, debet probare, quod tempore, quo dicitur fuisse contrauentum statuto, illud statutum esset inter volumen statutorum, & quidem necessariò, concludenter, & non per possibile, nec potest inferi modo reperitur, ergo, & eo tempore reperiebatur, quia posset esse, quod verè non adesset, & qui vult obtinere debet eius præsuppositum concludenter, & necessariò facere apparere, vt ibi, & per Decia. respon. vigesimoquarto numero sexagesimoprimo libro primo.

Sed

102 Sed ego hoc intelligerem in casu, quando non esset certum statutum, † de quo agitur esse statutum, nec tanquam statutum præsupponeretur, quia tunc benè esset verum, si de hoc dubitaretur, quod staretur volumini statutorum. inter quæ si non reperiretur, non posset reputari statutum, secus si fateremur illud quidem esse statutum, & solùm inniteremur contrà illud, eò quia non est insertum in volumine aliorum statutorum, quia non per hoc deficeret illius virtus, & validitas, prout hoc voluit etiam Corn. consilio centesimo decimoquarto numero quinto volumine quarto, vbi appellat hanc exceptionem vanam allegationem, quia non est de esse statuti, quod scribatur in volumine aliorum statutorum, nam id non reperitur in iure cautum, vt videmus in simili in extrauagantibus, quę licèt non sunt redactæ in corpus viris, tamen sunt obseruandæ, & obseruantur, & hoc idem sensit glos. in Summa distinctione decimanona, vbi dixit, quod tunc solùm est curandum de volumine, quando est dubium, an sit decretalis, nàm tunc recurrendum est ad registrum, & volumen iuxtà disposita in capitulo vt veterum nona distinctio.

Et ad propositum supradictorum scito, quod dato casu, quod de duobus statutis
103 vltimum deroget primo, † talis derogatio non trahetur retrò, vt scilicet comprehendat præterita facta in executionem statuti tunc vigentis, nisi in derogatione, siue reuocatione fuerit dictum, quod statutum antiquum haberetur pro nunquam facto, ita Decia. d. tracta. crimin. volumine primo libro secundo capitulo trigesimonono numero vigesimosexto, per ea, quæ not. Ioan. Andr. in nouel. in capitulo vlt. de electio. in sexto, & per Bald. in l. ius ciuile numero tertio, ff. de iust. & iur. de quo tamen vide in conclusio. quod statutum abrogatum non potest allegari in limitationibus, & earum intelligentijs, vbi distinximus quoad ordinatoria, & quoad decisoria iudicij.

Erit etiam animaduertendum, quod reuocatis statutis, & derogatis intelligen-
104 tur † etiam reuocatæ, & derogatæ omnes reformationes factæ circa eadem statuta, vt docet Bald per illum text. in lege prima in princip. C. de lat. libert. tollen. & latè per addentes ad Abb. in capitulo primo de constitut. numero tertio in littera F. in principio, & in fine, Andr. Sicul. in eodem capit. 1. numero vigesimoseptimo.

105 Tertiò. Erit notandum, quod non statim creatis per Ciuitatem ciuibus † contrà statuta antiqua, noua inducere, & compillare debentibus, erunt antiqua suspensa, vt ex equi interim non debeant, quia cum noua, & vltima statuta non sint actenus publicata, non poterunt operari, ita Bald. in capitulo primo de constitut. numero decimonono, vbi etiam Andr. Sicul. numero centesimo octuagesimosexto, Bart. in l. Iulianus, ff. de conditio. indeb. Decia. vbi supra numero vigesimoseptimo, & in dicto capitulo trigesimosexto numero decimotertio, qui, & capitulo trigesimoseptimo numero 12. asserit, quod statuta facta de nouo ab electis debent confirmari à populo, vt teneant, & ualeant, si tantummodò factum ipsum fuisset eis demandatum, secus si mandaretur iurisdictio ipsa, uel factum ipsum cum clausula, quod talia statuta pro legibus haberentur per doctrinam Bald. in l. 2. § exactis colum. 1. de orig. iur.

106 Quartò. erit etiam sciendum, quod si Ciuitas, † quæ non recognoscebat Superiorem

periorem subijcietur alteri Ciuitati, nisi aliter fuerit per Superiores expressum, statuta tamen, quibus dicta Ciuitas modo supposita regebatur primò, & antequam subijceretur, non censentur reuocata, & annullata, sed potius adhuc erunt seruanda, ita Decia. dicto suo tracta. crimin. libro secundo capitulo trigesimotertio numero septimo, de mente Bart. in tract. Tiberiad. sub rubr. de Insula, & Caccialup. in repet. d.l.omnes populi num. 10. ff. de iust. & iur.

ARGUMENTUM.

Actus factus contra dispositionem statuti, an, & quando dicatur nullus.

1 *Ctus factus contra formam statuti etiam non procedentis vltra annullando, est nullus de quo nu.53.54.66.67.72.76.78.79.80.81.*

2 *Statutum disponens conditionaliter in aliquo actu, dicitur dare formam, & actus in contrarium factus non valet.*

3 *Conditio in statutis est pro forma non autem pro solemnitate.*

4 *Actus factus non seruato ordine de quo in l. à Diuo Pio §.in venditione, ff. de re Iud. est nullus.*

5 *Si dictio in statutis importat formam.*

6 *Ablatiuus absolutus in statuto importat formam.*

7 *Dummodo, dictio in statuto importat conditionem, & formam.*

8 *Actus factus posterius qui debebat fieri ante ex statuti dispositione, dicitur nullus tamquam factus contra formam statuti.*

9 *Statutum disponens quod alter actus fieri non possit, dicitur dare formam.*

10 *Tempus appositum, vel præfixum à statuto dicitur continere formam, declarat tamen vt num.11.& 12.*

13 *Statutum prouidens super acta faciendo aliter quam fuerit prouisum de iure communi, quando dicatur dare formam.*

14 *Nullitas actus facti contra statuti dispositionem, incurritur ipso iure.*

15 *Renuntiare, an, & quando possint partes statuti dantis formã in aliquo actu, & nu. 19. 21.22.28.& 31.& 60.*

16 *Prohibitiua dispositio necessitatem inducit.*

17 *Actus humani, & potestate, & voluntate regulantur.*

18 *Omnes regulæ negatiuæ necessitatem inducunt.*

20 *Statuto quod in contractu mulieris adsit consensus propinquorum, & quod aliter contractus non valeat, non potest renunciari.*

23 *Institutio, vel exheredatio filij est de forma in testamento.*

24 *Statuto continenti etiam secundario fauorem publicum potest renunciari, & num.25. 26. & 27.*

30 *Non entium nulla sunt qualitates.*

32 *Factum contra prohibitionem statuti non potest tractu temporis confirmari, & quando verum num.33.*

34 *Nedũ actus factus contra prohibitionẽ statuti est nullus, sed, & quiquid ex eo sequitur.*

35 *Actus factus contra statutum non permissiue loquens, non autem prohibitiue, non est nullus.*

36 *Idem si loqueretur dispositiue tantum, quod declara, vt num.37.*

38 *Statutum aliquid disponens, & pœnam contrafacienti imponens, non importat actus inualiditatem, quod declara ut num.41.& 42. & 43. & 44.*

39 *Consi-*

39 *Consilium etiam extra terminum a statuto praefixum redditum, valet licet pena statuti possit exequi contra consultorem in tempore non respondentem.*

40 *Statutum praefigens tempus instantia, facit quod sententia post illud tempus lata non valeat.*

45 *Quod requiritur a statuto post actum iam factum non dicitur de forma, de quo tamen num.47.48.49.*

46 *De forma non est quod potest interuenire post actum.*

50 *Honestatis causa prohibitum a statuto, non irritat actum in contrarium factum.*

51 *Clericus potest esse procurator Laici, & tenet Iudicium licet ab hoc deberet clericus abstinere.*

52 *Matrimonij fauore factum contra statuti dispositionem, non redditur nullum.*

53 *Actus factus contra dispositionem statuti ab eo qui alias etiam talem actum facere poterat etiam sine statuto, non annullatur, & quando num.54.*

55 *Statutum quando dicatur prohibitorium ad effectum, ut actus in contrarium factus sit nullus.*

56 *Actus factus etiam praeter, vel circa formam, dicitur nullus.*

57 *Forma transgressio etiam pro faciliori actus expeditione, vitiat.*

58 *In Delegatione veniunt ea sine quibus causa expediri non posset, non autem ea per quae commodius expediretur.*

59 *Citatio si trina requiratur a statuto, non sufficit una pro omnibus.*

61 *Forma etiam leuis ommissio vitiat.*

62 *Forma data a statuto, an per aequipollens possit satisfieri.*

63 *In appellatione ab interlocutoria requiritur pro forma expressio grauaminis, nec satisfit per relationem adacta.*

64 *Forma ommissio etiam in fauorabilibus vitiat.*

65 *Vidua pupilli, Rustici, & alia persona huiusmodi, non excusantur in ommissione forma.*

66 *Actus factus cotra statuti dispositionem ab illo qui habet auctoritatem supra statutum, non vitiatur.*

67 *Scandali euitandi causa, actus factus contra statuti dispositionem, tenet, declara ut num.69.*

68 *Rescripti forma, praecise est seruanda.*

70 *Forma necessaria constituens esse, nunquam potest omitti.*

71 *Iuramentum super actu carente forma, non validat illum.*

72 *Forma ommissio non vitiat ubi adest de eodem confessio partis, declara ut num.75.*

73 *Iudicij tella non indigemus, ubi viget confessio partis.*

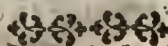
74 *De nullitate processus non potest opponi ubi reus fuit sponte confessus crimen.*

76 *Menti statuentium si est satisfactum, non curatur de ommissione forma, nisi ut num.77.*

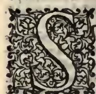
78 *Omissio forma excusatur aliqua necessitate interueniente.*

80 *Dotis fauore, an, & quando excusatur ommissio forma.*

82 *Forma quando dicatur requiri ex statuto.*

CONCLVSIO NONA.

1 TATVTVM, prohibens fieri † actum, vel contractum licet non procedat ultra annullando, tamen actus, & contractus est nullus, si factus erit, tanquam factus contra legem, per tex. quem meliorem de Iure appellant doctor. in l. non dubium, C. de legibus, ibi quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat. Vbi præcipuè hoc notat Ias. num. 17. Bart. in secundo notab. & Bald. in quarto notab. & Fulgos. Paul. de Castr. & alij communiter, idem voluit Bart. in l. fin. in princip. ff. de diuor. & not. in c. quę contra Ius de reg. Iur. in sexto glos. & Doct. in cap. 2. de testibus, & in l. Prætor. ff. de nou. oper. nunciat. Alexan. in l. 1. colum. 2. ff. de lib. & posthum. glos. in clem. 1. in ver. Inhibentes de Iurepatron.

Primò: Amplia, vt idem sit quando statutum loqueretur, & disponeret in ali-
2 quo actu conditionaliter, † nam ex quo tunc diceretur dare formam Bal. in authen. matri, & auiæ, C. quando mu. tut. off. fun. poss. vers. Quidam tamen dicunt, illa conditione non seruata, actus erit nullus Felin. in cap. cum dilecta, nu. 6. vers. secundum signunen. de rescript. vbi dixit quod conditio quæ apponitur a statuto nunquam
3 dicitur † continere solemnitatem; sed quod immò oportet quod existat arg. l. Prętor. in princip. ff. de collat. bon. & per hoc subiungit vidisse inferri, quod si ordo da-
4 tus in l. a Diuo Pio, §. in venditione ff. de re Iud. non seruatur, † actus erit nullus etiã si non appellatur, quia tex. ibi loquitur conditionaliter, quod deueniatur ad nomina debitorum si immobilia non extiterint, & quod statutum loquens conditionaliter importet formã dixit, Brun. in tract. de form. tit. qñ aliquid cens. trad. pro form. colum. 17. vers. 11. conclusio. Tiraq. de retract. lign. §. 1. glos. 21. nume. 13. Cephal.
5 cons. 305. nu. 56. & consil. 419. nu. 60. vt † si statutum vteretur dictione, si quæ importat conditionem Bart. in l. 1. num. 9. & seq. Vbi Alij, ff. de condit. & demostrat.
6 vel si vtatur ablatiuo absoluto, vt premissa citatione; quia † ablatiuus absolutus importat conditionem, l. euictis agris, ff. de euict. l. a testatore, ff. de condit. & demostr.
7 Dec. in rubr. ff. solut. matr. & de statuto loquente per dictionem, † dummodo, Cornaza Luc. decis. 166. in fine; & quod statutum per ablatiuum absolutum loquens importet conditionem dixit Asin. in sua pract. §. 3. cap. 36. nume. 2. vbi etiam quod statutũ conditionaliter disponens denotet formam, idem pariter voluit Bero. q. 24. nume. 1.

8 Secundò: Amplia, vt etiam † actus sit nullus quando fuit in eo factum posterius quod statutum, aut tacite, aut expresse requirit antefaciendum Bal. in l. 1. C. ne lice. seruo prouoc. vbi ponit exemplum, si statutum obligaret Iudicem ad faciendam sententiam de consilio sapientis, & quia statutum videtur procedere vlterius, idest, quod consilium quod debet procedere consiliatum prius habeatur, si illo omisso sententiabitur sententia erit ipso Iure nulla tanquam omissa forma a statuto quæ dicitur induci quotiescumque in statuto disponitur de aliquo per prius; & de alio per posterius idem tenuit Felin. in d. cap. cum dilecta, versic. sextum signum de rescript. & faciunt not. per Abb. & alios in c. secundo ad fin. de testib. & Bal. in l. j. vers. extra quartum, C. qui admit. & potest etiam poni exemplum si statutum dicat,

præmissa citatione, banniat. nam formam induceret, quia præmittere est antemittere cap. cupientes, §. quod si, & §. denique de electio. Rebuf. in l. dimiserit, versic. prætermittere, ff. de verbor. signif. & quod statutum tradens ordinem prius, & posterius in aliquo actu gerendo, det formam dixit Asin. in sua pract. §. 3. d. cap. 36. nume. 3.

9 Tertiò. Amplia, vt eo magis sit vera conclusio si † statutum de actu disponens dixisset quod aliter fieri non posset, vel ita demum fieri posset, &c. quia tunc diceretur a statuto tradi forma taliter quod nec ei per partes renuntiari posset ita Felin. in d. cap. cum dilecta num. 6. vers. septimum signum de rescript. de mente Bart. in l. fin. in fin. ibi, quæro an Ciuitas C. de ven. re. ciui. lib. 11. & in l. de his, ff. de transact. Roma. cons. 402. in proposita cõsultatione, & facit quod dixit Bal. & Paul. de Castr. in l. si manum, C. de legib. quod quando in lege aliquid ordinatur, & dicitur, quod aliter non fiat videtur tacite dictum, quod si contrafiat non valeat ampliationem sequutus est Dec. cons. 518. num. 11.

10 Quartò. Amplia, vt idem sit, si † statutum apponeret, vel præfigeret tempus ad aliquid nam sicut per huiusmodi temporis appositionem diceretur statutum apposuisse pariter formam in illo actu, ita illo non seruato, actus erit nullus, ita Bal. in authen. quæ supplicatio in fin. C. de precib. imper. offeren. per tex. in l. scire oportet, §. consequens ibi non aliter audiri si non fuerit conseruatum constitutum tempus, ff. de excusat. tut. Idem probat Lopid. decis. Lucę 11. vers. & quod sit de forma. Asin. in sua pract. §. 3. cap. 36. num. 14. Rimin. cons. 9. nu. 18. volum. 1. & idem voluit Bal. in l. omnes populi vers. vnde si statutum requirit tempus, ff. de iustit. & iur. & facit Bart. in l. non solum, §. sed vt probari ff. de nou. oper. nunciat. & sequitur Felin. vbi supra vers. octauum signum.

11 Intellige ampliationem, vt non præcedat quãdo ageretur de materia tali in qua re integra liceret purgare moram, quia si statutum vlterius disponendo de tempore non progrederetur contrarium statuendo, valebit etiam actus factus re integra licet extra tempus Abb. latissime in cons. 94. statuto Ciuitatis Grossetanę, quem refert, & sequitur Felin. d. capitu. cum dilecta versic. limita secundo cum alijs ibi per eum.

12 Secundò. Intellige ampliationem, vt non sit vera † quando statutum præfigendo tempus, daret tamen arbitrium Iudici in procedendo, quia tunc tale tempus nõ diceretur appositum pro forma, secus tamen si arbitrium concessum Iudici a statuto, concerneret decisoria causæ non autem modum procedendi, quia tunc tempus diceretur appositum pro forma, & aliter procedendo Iudex faceret actum nullum, quidquid posset arbitrari in reliquis quoad merita, ita Felin. ubi supra uers. 1. Limita. de mente Bart. in l. si in lege, ff. loca. late Paul. de Castr. in l. qui Romæ, §. Callimachus, ff. de uerb. oblig ubi etiam latius Alexan ad finem uers. ultra prædicta.

13 Quintò. Amplia conclusionem quando † statutum prouideret de actu aliter quam fuisset prouisum de Iure Communi super illius confectione, dando iurisdictionem modificatam circa illum, nam, & tunc diceretur tradita forma sine qua actus non ualeret Dec. d. cons. 528. num. 11. ita Felin. ubi supra vers. nonum signum de mente Anchar. cons. 6. & cons. 31. uisa quadam petitione.

14 Sextò. Amplia conclusionem, † vt talis actus factus contra statuti dispositionem dicatur nullus ipso Iure, ita Bart. in d. l. non dubium nume. 21. Borgni. in decis. 10. num. 9.

num.9.lib.1.per not.in d.l.non dubium,& in d.cap.2.de testib. Idem Borgn. in suo tract.de vsufructu num.128.car.314.

15 Septimò Amplia,vt nec partes possint tali dispositioni † renuntiare Dec.in d. cap.2.nu.15.vers.sed ista,& not.per glos.in l.1.C.de fideiussor.& mandat vbi etiam Bart.& idem Bart.in l.de his num.3.ff.de transact.& ratio est,quia legibus prohibitiuis non potest renuntiari, vt Bart.ibidem,& in l.Meuius, §.duobus num.20. ff.de

16 lega.2.vbi rationem allegat † quia prohibitiua dispositio necessitatem inducit.Vnde si ei renuntiari posset in voluntate consisteret,quod est necessitatis Bald.in auth. generaliter num.5.C.de Episc.& Cler.Rom.cons.402.num.3.Alexan.cons.41.col. fin.lib.5.Barbat.cons.6.colum.fin.lib.4. Vbi etiam rationem subdit quam dicit in-

17 conuincibilem, † quia actus humani à potestate, & voluntate regulantur cap. cum super de offic. deleg. Vnde si denegata est potestas aliter disponendi voluntas non sufficiet, & sic pars nullo modo contrarium disponere poterit idem Barb. cons.43. num.13.lib.1. & facit quod dixit Bal.in cap. cum contingat nu.6. de Iureiur. quod scilicet est necessarium non voluntarium in actibus humanis, quod disponit Ius, l.

18 nemo potest,ff.de leg.1. † & omnes regulæ negatiuæ necessitatem inducunt glos.in cap.1.de Iureiur. in sexto,& de Communi testatur Rip. in d.l.nemo potest, nu.57.

19 Subamplia, vt istud tanto magis esset verũ si in † statuto adesset clausula annullatiua expresse, ita gl. in cap. statutum ad fin.princ.in ver.committatur de rescript. lib.6.& in cap.1.glo.2. & in capit.dispendia in verbo processus eod.tit.Gemin.post Aret. in cap.cum de beneficio de præben.in 6.Bald.in l.si quis in contribuendo,C. de Episc.& Cler.glos.in l.à Diuo Pio gl.2.in ver. actionem,ff.de rit.nupt. facit tex. & ibi Canonistæ hoc notant in capit. dilecto circa finem vers.nisi forte de præben. & potest esse ratio,quia vbi apponitur clausula annullatiua, tunc illud videtur datũ pro forma. Ita Bald.Ang.& Doct.in l.1.ff.de liber.& posthum.Anchar. in c.Canonum statuta in vers.quæro si statuto cauetur quod notarij de constit.Felin.in d.cap. cum dilecta num.9.vers.quintum signum de rescript. Bero.quæst.24. nu.1. sed vbi est statutum aliquid pro forma non potest consensu partium tolli, vt supra dicebamus secundum Bart.in l.de his, ff.de testam.Bald.in authen. Iubemus, C. de Iudic. & in l.fin.§.& hæc quidem,C.de iur.delib.& ita not. Ias. in d.l.non dubium nu.17. & Ampliationem sequutus est Borgni.decis.21.num.66.Rom.cons.403.nume.23. cum sequ. Signor. cons.21.in processu facto contra Petrolum pro quo facit dictum

20 Baldum in l.1. C. qua admitti, vbi dixit quod si statuto caueatur † quod in contractu mulieris debeat interuenire consensus propinquorum alias contractus non valeat,& non teneat, partes non poterunt velle quod contractus sine illa solemnitate valeat ; & sic renuntiare tali statuto, & quod statuto danti formam non possit renuntiari, dixit idem Bald.in cap.1.in tit.qui succ.tene.& facit quia vbi actus est ipso Iure nullus renuntiatio non operatur l. conuenire, ff. de pact. dota. vbi Cyn. & quod vbi apponitur Clausula decreti annullatiua, non possit per partes renuntiari

** testatur Communem opinionem glos.& Doct. præcipuè in cap.dilecto de præben. Barbat.in cons.12.num.5.lib.2.

Sed idem tamen secundum Dec. infra,esset, etiam si non adesset clausula annul-

21 latiua, sed statutũ simpliciter prohiberet, quia † nec tunc consensus, aut renuntiatio partium operaretur, & licet Ias.in d.l.non dubium num.17.vers.sed aduerte,videatur facere differentiam inter istos duos casus, videlicet inter statutum vlterius

procedens annullando, & inter illud quod simpliciter prohibet vt in primo casu nō operetur consensus partium, & renunciatio tanquam datum pro forma secundum gloss. in d.c. dispendia, & in d.c. dilecto, cum alijs de quibus ibi per eum, tamen talis differentia reprobatur a Dec. in d. cap. 2. de testib. num. 15. quia etiam quando lex simpliciter prohibet, non potest renuntiari per glos. in l. 1. C. de fideiuss. vel mandat. dot. vbi Bart. & casu quo posset renunciari, vt quia ageretur simpliciter de fauore partium posset etiam tali casu renunciari si fuisset apposita clausula annullatiua, vt infra proximè, & idem Dec. ibidem, & in cap. cum accessissent colum. 3. de const. soluit contraria. Sed tamen non esset recedendum a prima Communi opinione per ea etiam quæ notauit Felin. in d. capit. cum dilecta colum. 17. de mente Bal. & Castrens. in l. humanum, C. de legibus.

22 Intellige ampliationem, & subampliationem, † vt procedant in renunciatione, & consensu simplici, & super statuto principaliter concernente vtilitatem publicā, secus in statuto respiciente priuatam vtilitatem, & in renuntiatione, & consensu Iurato. Ita Crauett. in cons. 216. nume. 1. lib. 2. de mente Alex. in l. si constante, §. quoties, ff. solut. matr. & in l. Qui Romæ, §. duo fratres, ff. de verbo. oblig. & in consil. 11. num. 14. lib. 2. Rip. consil. 14. num. 71. Ant. Petr. in tract. de Iur. tract. 29. Dec. cons. 345. Tiraq. in l. si vnquam in princip. num. 140. C. de reuoc. don. & Idem Dec.
23 in d. cap. 2. de testibus nume. 6. per tex. in princip. † in stit. de exhæred. liber. vbi requiritur quod filius instituatur, vel exhæredetur, & si hoc non fiat annullatur testamentum, & sic pro forma requiritur institutio, aut exhæredatio filij, & tamen renuntiari potest, quia respicit priuatum fauorem, l. filio præterito, & ibi Bart. ff. de iniust. rupt. & irrit. testamen. vbi inquit quod formæ potest renuntiari quando respicit fauorem priuatum, & hoc idem not. Abb. per illum tex. in cap. fin. §. his autem in 2. notab. de offic. deleg. Idem tenuit Barba. d. cons. 12. nu. 6. lib. 1. allegans Roma. cons. 151. incip. præfati consultores, vbi idem voluit etiam si forte constitutio, siue
24 † statutum contineret, secundariò tamen fauorem Reipublicæ, inferens † quod per
25 hoc potest per mulierem renunciari beneficio Velleiani in fauorem sui principaliter inducto, licet secundariò Reipublicæ l. 1. §. vlt. ff. ad Velleia. & eiusdem opinionis fuit Barbat. in d. cons. 12. nume. 4. lib. 1. & ratione, quia regula Iuris antiqui est
26 quod omnes leges dicentes † quem posse Iure pro se inducto renuntiare de quibus habetur in l. pacisci, & in l. pactū, ff. de pact. & in l. pen. C. eod. tit. dicuntur esse conditæ ex causa publicæ vtilitatis, vt aperte probatur in proemio instit. in princip. & in l. 1. in princip. C. de nouo iust. cod. compon. tamen quia leges illæ, scilicet l. pacisci, & l. penult. & similes respiciunt principaliter priuatam vtilitatem priuatorum pacto illis renunciari potest, & ibidem Barbat. ideo reprobat. Bart. contrarium sentientem in d. l. penult. & in lege Ius publicū, ff. de pact. & pro hoc confirmando ad-
27 ducit exemplum de ferijs de quibus in l. 1. ff. de fer. quæ fuerūt introductæ † ex causa publica vtilitatis, vt ibi dicitur, & tamen quia principaliter respicit illa lex vtilitatem priuatam potest tali legi pacto priuatorum renūtiari, vt ibi est casus formalis, & in l. si feriatis, ff. eod. tit. & aliud exemplum de mulieribus, de quo etiam proximè, nam licet propter publicam vtilitatem inuentum est, ne mulieres pro alijs fideiubentes obligentur, vt l. 1. & 2. ff. ad Velleian. quia Reipublicæ interest, ne quis re sua mala vtatur, §. expedit enim instit. de his qui sunt sui, vel alien. iur. §. cogitatio auth. vt Iud. sine quoquo suffrag. tamen quia principaliter respicit vtilitatē pri-

uatam mulierum, quia earum fauore Velleianum est introductum, vt in l. qui exceptionem, ff. de cond. indeb. ideo potest pacto priuatorum mutari, vt in d. l. fin. §. pen.
* ff. ad Velleian. & est Cōmunis opinio, vt ibi, & quod possit renuntiari dispositioni prohibitoriæ factæ ad fauorem priuatum dixit Bald. in auth. generaliter num. 5. C. de Episc. & Cler.

28 Sublimita Intelligentiā, vt non procedat † quādo essemus in aliquo statuto quod denegaret potentiam resistendo actui, & daret formam actui ipso, vt si statutum di-
29 ceret quod mulier non possit adire, † nisi interueniat cōsensus propinquorum alias actus non valeat, nec teneat, vt supra, Nam tunc ex quo non oritur validitas actus a principio propter resistentiam quam facit statutum disponendo, quod non possit, vt in l. stipulatio, ista §. alteri, ff. de verb. oblig. & apponit formam actui gerendo non potest consensus, siue renunciatio partium operari quod tunc actus valeat non obstante statuto, & non obstante omissa forma in tali actu requisita, etiamsi respiceret priuatam vtilitatem, quia ex quo mulier impeditur talem actum facere, sine illa solemnitate nōn dicitur fecisse illa omissa, etsi non fecit non potest partium consensu
30 conualidari, † quia non entium nullæ sunt qualitates, l. si seruum, §. si modus, ff. de act. empt. l. eius qui vers. quod si, ff. sit cert. pet. & ita firmat Barbat. d. cons. 12. nu. 17. de mente Bald. in l. 1. C. qui admitti.

31 Secundò. Sublimita, vt non procedat † quando concurreret publica, & priuata vtilitas æquè principaliter, vt si statutum æquipararet in aliquo casum priuatū publicæ vtilitati, nam tunc tali statuto renuntiari non posset, nec pacto priuatorum tolli, ita Barbat. d. cons. 12. num. 8. lib. 2. ea ratione, quia quando publica, & priuata vtilitas in eodem subiecto concurrunt attenditur publica, & secundum eam regulatur dispositio, l. fin. in fi. C. de caduc. toll. authen. res quæ C. communia, de lega. & hoc voluisse affirmat Bart. in l. 1. in 4. oppos. ff. solut. matrim.

32 Octauò. Amplia, vt † quod factum est contra prohibitionem statuti non possit tractu temporis confirmari, ita suadente tex. in c. non firmatur de reg. iur. in sexto, & in l. quod ab initio, ff. eod. l. sicut C. de fals. facit tex. in cap. 1. de desponsat. impub. lib. 6. cap. si eo tempore de rescript. lib. 6. l. si expressim, ff. de appellat. l. si filius, & l. eius, ff. de test. & l. 1. §. 1. ff. de leg. 3. cum similibus.

33 Limita ampliationem, vt † procedat in solo tractu temporis qui non est sufficiēs ad conualidandum quod ex statuto ab initio non subsistit, sed secus erit si vltra tractum temporis superueniant adminicula aliqua ad validitatem actus concurrentia, nam tunc illis concurrentibus quod non valuit ab initio ex post facto confirmatur, ita limitant omnia supradicta Iura, & illis similia cōmuniter Doct. prout de Communi testatur Dyn. in d. c. non firmatur, qui tamen reprobando talem Communem intelligentiam distinguendo dicit, quod aut durat causa impediens, & prohibens, aut cessat, & nulla tamen superuenit confirmans, aut cessauit, & superuenit confirmans. Primo casu vera, est ampliatio, quod scilicet quæ ab initio non valuerunt statuto prohibente tractu temporis non firmatur. Secundo casu, idest quando solum cessat causa prohibens, & impediēs, & non superuenit causa confirmans, idem quia quod non tenuit non confirmatur ex tractu temporis, vt in l. inter stipulantē, §. sacram ff. de verb. oblig. & in d. l. eius, & l. si filius, ff. de testam. & l. cætera, §. 1. ff. de leg. 1. & l. seruus, C. de legibus, & d. c. si eo tempore de rescript. In tertio autem casu, quando cessauit impediens, & superuenit confirmans tunc cessat ampliatio,

quia

quia confirmatio quæ fit contra legem de nouo, non est contra legem, ideo habet Iuris effectum, & Dyn. opinionem sequitur Bart. in d.l. non dubium nu. 17. & comprobatur ex allegatis per ipsum Dyn. ibidem.

34 Nonò. Amplia, vt † nedum sit nullus actus factus contra prohibitionem statuti, sed etiam quidquid ex eo sequitur, vel ob id ex eo, ita loquitur expresse text. in d.l. non dubium, ibi, sed, & si quid fuerit subsequutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege, factum est illud quoque cassum atq; inutile esse præcipimus, vbi Bart. & cæteri scribentes.

35 Primò. Limita Conclusionem, vt procedat † quando statutum loqueretur prohibitiuè prout habetur in d.l. non dubium, & per Bart. ibi in secundo notab. secus si statutum loqueretur non permissiuè, nam tunc non intelligeretur annullare actum si non expresse diceret ita Ias. in d.l. non dubium nume. 18. per l. fin. ad fin. iuncta l. præcedenti, vbi Salicet. C. de sent. ex breui. recit. & idem Ias. in l. 1. nume. 38. C. de sum. trinit. Bero. q. 24. num. 1. Alex. cons. 24. lib. 4. & exemplum potest poni, vt si in primo casu statutum diceret, quod non possit fieri in secundo non concedimus, ita colligitur ex allegatis a Ias. in d.l. 1. num. 36. vers. ad hoc nouiter respondeo, Alban. ad Bart. in d.l. non dubium num. 2. Cassan. cons. 39. num. 36. Dec. in d.c. 2. de testib. nume. 8. vbi ait aliud esse quando lex aliquid prohibet, & quando lex aliquid non permittit.

36 Amplia limitationem, vt idem sit † si non prohibitiuè, vel non permissiuè, sed tantum dispositiuè statutum loqueretur mandans actum certo modo fieri, nam tũc nec actus aliter factus redditur nullus, nisi statutum procederet vlterius annullando Natt. cons. 287. num. 6. de mente Salic. in l. statutis, C. de sent. ex breuit. recit. & Ias. in l. 1. ff. de lib. & posthum. Alexã. cons. 24. inspecto processu colum. 2. lib. 3. vbi dicit quod hoc casu statutum inducit monitionem nisi habeat clausulam annullatiuam idem sentit Felin. in cap. cum dilecta colum. 17. de rescript.

37 Limita. Ampliationẽ, vt non sit vera quando † statutũ loqueretur super actu cui iam fuisset data forma à Iure Communi, vel cum clausula annullatiua, vel cum verbis prohibitiuis, nam tunc licet simpliciter de eadem forma loquatur non annullando per uerba prohibitiua, sed pure disponendo tamen actus factus sine illa forma erit nullus, tanquam omissa forma illi à Iure Cõmuni tradita cum a statuto disposita etiam simpliciter trahantur ad disposita à Iure Communi, & secundum illa intelliguntur, & regulantur Bero. d.q. 24. num. 3. ex trad. per Bart. in l. 1. §. lex Falsidia, ff. ad l. Falsid. & nos latè de hoc in conclusione quod statuta recipiunt interpretationem a iure Communi.

38 Secundò. Limita Conclusionem quando † statutum aliquid simpliciter disponeret, & ulterius pœnam imponeret contrafacienti, nam tunc non diceretur annullare actum, sed per illam pœnam specialem impositam contrafacienti eius dispositioni uidetur sublata pœna generalis per quam actus annullabatur Iuxta tex. in l. sanctio. legum ff. de pœn. & uidetur actus ualere ita Iacob. de Aret. & Bald. in d.l. nõ dubium, Cuman. in d.l. Prætor ait ff. de nou. oper. nunciat. Alex. cons. 37. nu. 2. uers. nec etiam obstat lib. 3. Card. in cap. fi. de postulat. Prælat. & in Clem. 1. in 3. oppos. de rescript. & Bald. in d.l. non dubium, dat exemplum quando statutum dicit quod nullus contrahat quin soluat gabellam de contractu, & si nõ soluerit gabellam soluat centum nomine pœnæ, nam isto casu contractus ualebit quia lex, & statutum

vltra

vltra processit imponendo diuersam pœnã à pœna nullitatis actus, ideo pœna specialis impedit generalem, Idem tenuit Borgni.decis.10.num.4.lib.1.ponens exemplum in statuto prohibente appellationem sub pęna librarum 25.quo casu videtur velle quod pœna soluta appellatio valeat allegando Bart. in d.l. Prætor ait, & ibi, Paul.de Castr.Alex.& de Communi testatur Paul.de Castr.consil.63.in 2.par. pro quo etiam facit Abb.cons.93.sub num.3.lib.1.& Bald.cons.298.num.1.lib.1.& ita
39 indubitanter tenuit Alex.in cons.24.lib.6. vbi consuluit super statuto † imponenti pœnam consultori non reddenti consilium intra terminum præfixum a statuto, nã licet consultor possit puniri consilium tamen etiam post terminũ valebit,& faciunt quę not.Io.Andr.in addit.ad speculat.tit.de Iud.deleg.§.restat.in addit.incip.Oldr. & Iacob.de Aret.& Cyn.in l.properandum in princip.in secunda oppos. C.de Iud. & Bald.in l.fin.C.vt intra cert. temp. causa termin.Io.de Imol.in cap.de causis, de offic.deleg.vbi in effectu voluerunt quod si statutum dicat quod Iudex expedire debet causam intra duos menses, & si non fecerit imponit pœnam certè non per hoc intelligetur inualidata sententia Iudicis lata post illos duos menses, sed valebit licèt Iudex pœnam incurrat,& mouentur per legem primã.C.vt om.tam.ciui.quam crimin. fatentur tamen aliud esse si præfixum fuisset tempus instantiæ,vt quia dice-
40 ret † statutum quod instantia causæ duret spatio duorum mensium, vel simpliciter quod causæ debeant finiri intra duos mẽses,quia tunc sententia lata post illos duos menses non valebit iuxta not.Communiter per glos.& Doct.in d.l.properandum, in princ.C.de iud.& l.scire oportet,§.consequens.ff.de excus.tut.
41 Sublimita, vt istud sit verum quando annullatio actus † non tenderet ad præiudicium illius cui pœna imponitur, sed ad præiudicium alterius,& tangeret Ius tertij,ita Alex.d.cons.24.ponens exemplum in duobus casibus supra adductis de consultore, & de Iudice iudicante extra terminum præfixum, & dispositum a statuto, quia si nulla esset redditio consilij post terminum non afferet præiudicium consultori, sed parti sicut si sententia esset nulla post terminum non afferet damnum Iudici, sed parti,& prædicta probantur in l.filius, §.fin.ff.ad leg.Corn.de Fals.& not.in glos.in l.nullus videtur dolo facere,ff.de re iud.& per glos.in Clem.1. de iur.patr.& per prædicta Iura ita communiter Doct.tenere in d.l.Prætor testatur Alexan. dicto cons.24.num.1.Idem voluit Iacob.Butr.in d.l.non dubium, Io.de Imol. in d.c.cum contingat in 8.membr.& in l.cum lex.ff.de fideiussor.Borgni.in d.decis.10. nu.23. vbi pariter communem dicit,& facit quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri, l.transactio manens, C.de transactio.l.cohæredibus, C.famil.hercisc. d.si vnus,§.ante omnia, ff. de pact. secus si annullatio præiudicaret contrafacienti, quia tunc ex quo potest concurrere annullatio actus,& pœna contra illum qui contrafecit statuti dispositioni non debet a tali præiudicio annullationis subleuari, ne inducta in odium retorqueantur in fauorẽ l.quod fauore, C.de legib. l.legata inutiliter,ff.de leg.1.& ita sequitur,& declarat Borgni.in d.decis.10.nume.23, de mente Dec.in d.cap.2.de testibus nu.10.vers.secundus casus est, qui ait quod in hoc Bart. in d.l.Prætor,ff.de nou.oper.nunciat.vbi hoc affirmat communiter approbatur, & idem ibidem Alexan.& Castr.Ias.in l.transigere,colum.5.vers.contra communem C.de transactio.
42 Secundò. Sublimita nisi lex siue † statutũ pœnale esset separatum a statuto simpliciter prohibente, quia tunc induceretur nullitas actus respectu statuti simpliciter

prohi-

prohibentis, & haberet locum poena respectu statuti poenalis, ita Felin. in d. c. 2 f. num. 1. vers. 2. restringe de testib. vbi ideo dicit quod quando lex punit actū alias prohibitum a Iure communi poena non firmat actum cōtra prohibitionem, & nullitatem, quod dicit fuisse de mente Iacob. Butr. in d. l. non dubium, vbi etiam Bald. & Abb. in eod. cap. 2. de testib.

43 Amplia sublimitationem, vt † non solum procedat in statutis separatis, sed etiā in eodemmet statuto in quo facta fuisset simpliciter prohibitio deinde poena fuisset statuta, vtputa statuto cauetur quod quis non faciat talem actum, & si aliquis contrafaceret soluat centum, nam cum primo faciat prohibitionem simpliciter, actus in contrarium factus, dicitur nullus, vt in d. l. non dubium, & poena specialis quae postea imponitur videtur augere prohibitionem in praeiudicium eius, qui prohibetur, & contrafacit ita not. Dec. in d. c. in nomine Domini, siue c. 2. de testib. nu. 11. vers. secundus est casus, quem etiam sequitur Borgni. d. decis. 16. num. 23. secus esset si statutum immediate prohibendo imponeret poenam, puta dicendo ne quis contrahat in tali casu sub tali poena, nam tunc ex quo videtur facta prohibitio non simpliciter, sed secundum quid, videlicet respectu poenae, soluta poena prohibitioni erit satisfactum argumento l. si praeses, ff de pecul. & ita procedit limitatio nostra secundum Dec. vbi supra pro quo facit optime tex. in cap. quia propter de electio.

44 Tertiò. Sublimita, vt non procedat † quando annullatio actus non esset poena, vt quia solum statutum detraheret potestati dantis, vel administrantis, vel praesumeret delictum, non autem in sua dispositione priuaret aliquem Iure quaesito, vel incohato quaeri, quia iam cessat ratio de qua supra in limitatione, quod poena specialis apposita in statuto tollat generalem nullitatem actus, cum vt diximus in isto casu nullitas, & annullatio statuti non diceretur poena ex quo non inducit diminutionem patrimonij, seu Iuris quaesiti, vel inchoati quaeri, sed solum, vel annullatur ius quaerendum, vel tollit aliquam administrationem, & potestatem, ita Abb. in d. cap. 2. num. 5. de testib. vbi etiam Felin. nume. 1. vers. sed aduerte subtiliter, vbi ait, quod communiter tenetur tunc annullationem actus nō esse poenam propriè quando non est diminutio patrimonij, vel Iuris quaesiti, aut incohati quaeri, de quo tamen vide Ioan. Andr. in cap. odia, de reg. iur. in 6. cum alijs allegatis, vbi supra ab eodem Felin. qui docent quando annullatio actus sit poena, quod est valde notandū pro statutis, sublimitationem, ante praedictos nos docuit etiam Bald. in d. l. non dubium numero 28. quem vide in contingentia statuti prohibitorij qui perbelle distinguit.

45 Tertiò. Principaliter limita conclusionem, vt non procedat † quando statutum exigeret aliquam solemnitatem postquam iam actus esset perfectus, ut si diceret quod de omni contractu soluatur gabella, alias non ualeat, nam cum hoc casu statutum praesupponat iam actum factum, & sic contractum celebratum non impedit illius ualiditatem, & ualide fieri posse, & sic non resistit ualiditati ipsius ipso Iure, sed bene gabella non soluta de illo annullari poterit talis contractus, ita Felin. in d. c. 2. uers. 3. notabiliter de testib. per glos. in l. uniuersa, C. de precibus imper. offer. & quod omissio solemnitatis debentis, sequi post actum non uitiet à principio, siue ipso Iure uoluit idem Bart. in l. si ita quis, §. ea lege uers. quaero utrum prohibitio, ff. de uerb. oblig. ubi dixit quod quando lex disponit super actu iam facto, tunc nō annullatur ipso Iure, sed per sententiā Iudicis annullari debet, & in l. his cum seq. §. 1. ff. fa-

ff.famil.hercisc.& in l.filio præterito,§.fi.ff.de iniust.irrit.testam. Bald.in d.rubr.C. de rescind.vendit.post med. Abb.in cap.quoniam frequenter in principio, vt lit.nõ contest.Bald.in l.ei qui ad ciuilia in vlt.colum. C. de appell. cum alijs allegatis per Felin. vbi supra vbi dixit,quod illa verba, non valeat,interpretatur in effectu,quia potest irritari de mente Bart.in d.l.vniuersa, C. de precib. Imp. offer. Idem censuit Roma.consi.236.vt præmissa consultatio colum.fin.Imol.consi.44.in casu præmisso colum.1.Aret.consi.77.& ratio scribendi colum.fin.Alex. consi.125.omissis superfluis colum.fin.lib.1.Abb.in d.c.2.num.5.in fi.de testib.& Felin.in cap.cum dilecta

46 num.6.vers. Quartum signum de rescript. ponit pro regula, quod illud,† quod potest interuenire post actum, nunquam potest dici datum pro forma, sed potest appellari solemnitas effectualis quæ tribuit robur actui iam formato, & ponit exemplum de insinuatione donationis,& de cautione testamenti in casu cap.quamquam de vsur.in sexto,& ad idem est Ang.consi.36.pro decisione quæsitarum, vbi latè, & Tiraq.in d.l.si vnquam in verbo reuertatur num.69.Bart.in l.1.colum.vlt.in princ. ff.testam.& in l.si ita quis §.ea lege col.1.vers.Quæro vtrum prohibitio, ff.de verb. oblig. latè Bertach. in tract. gabella in 3.par. 8.par. princ.quæst.24.Cepol.caus.ciuil.consi.35.colum.1.Dec.in d.c.2.vers.successiuè, cum ibi alleg. de testib. Fabia. à Monte in tract.de insinuat.q.27.

47 Sed in hoc dicit Dec. in d.cap.2. num.13. omissis † allegationibus quod est animaduertendum diligenter,quia licet verum sit quod quando solemnitas requiritur post actum actus a principio valet, quia nõ impeditur a solemnitate quæ solum requiritur post actum, quando tamen illud quod requiritur post actum non sequitur, videtur quod actus factus qui erat validus, resoluatur,& annulletur ipso iure sic mãdante statuto,quod ex tunc dicit non valeat contractus nõ soluta gabella, & sic frustra videtur requiri sententia iudicis, vbi habemus sententiam legis, & statuti, per illud verbum non valeat, & ideo constito quod de contractu non fuit soluta gabella certum est contractum non valere, & quidem ipso iure per verbum non valeat, quod importat ipso iure, cap.quia propter de elect. Clemen 1. de rescript. & si satis est legislatorem prohibuisse adhoc vt facta pro infectis habeantur, vt in d.l. non dubium multo magis istud habebit locũ si specialiter dixerit inutile esse debere quod factum erit, ideo cogita, quia ni fallor ista consideratio Decij, valde stringit stantibus verbis statuti non ualeat, & dispositione d.l.non dubium cum ibi not.

48 Primò. Sublimita nisi statutum † diceret sit ipso Iure nullum, vel non ualeat ipso iure, quia etiam in supradicto casu non ualeret, & censeretur inducta nullitas ipso Iure etiam quod ageretur de solemnitate requisita post actum iam factum, ita Felin. ubi supra de mente Bart. in d.l.uniuersa per glos. in cap. in pœnis de reg. iur. in 6. Bart.in d.l.ita quis §. ea lege uers.quæro utrum, ff.de uerb.oblig.Abb.in d.c.2. de testib. ubi etiam Dec.num.13.cum ibi alleg.

49 Secundò. Sublimita nisi solemnitas requireretur in ipsomet † actu,& tempore ipsius,quia tunc actus factus ea omissa esset nullus ipso iure,Felin.ubi supra per tex. in cap.sine exceptione 11.q.2.& c. hoc ius, 10.quæst.2.cum alijs not. per Abb.ibidem num.5.facit tex.in cap.auditis cum ibi not. de elect. l. hac consultissima, circa princip.C.de testam.Bero.d.q.24.nu.6.& Aretin. in l.si quis mihi bona, §. iussum, ff.de acq.hæred.& faciunt supra adducta in prima ampliat.

50 Quartò. Limita, ut non procedat conclusio † quando persona prohiberetur à

statuto aliquid facere solum ratione honestatis, ut potest poni exemplum in Clerico qui prohibetur esse procurator Laici, & in Iudicio Laicali comparere propter honestatem l.placet, C.de Episc.& Cler.non enim decet Clericos se immiscere negotijs secularibus, c.ex litteris ubi glos. de uit.& honest.Cler.nam tunc si facit actũ prohibitum propter honestatem solum, ualebit non obstante prohibitione legis si non opponatur, ita Felin.in cap.2.num.2.& 3.de iudic. & in cap.fin. colum.13.de constit.Alban.ad Bart.in d.l.non dubium nu.2.per ea quæ consuluit Feder. de Sen. in cons.293.incip.factum tale est,& per not.per Ioan.Andr.in cap.sicut ne Cler.uel
51 Monac.ubi dixit quod Clericus † potest esse procurator in una causa Laici,& tenet Iudicium, quamuis non deberet Clericus acceptare propter honestatem, & idem tenuit Felin.in cap.fin.sub nume.10.colum 16.uers.est bene not.de constit.ubi ait quod actus factus per personam quam lex inhabilitat solum propter honestatem ualet si non opponatur, & dicit perpetuo notandum ad materiam d.l.non dubium cum concord.

52 Quintò. Limita conclusionem,ut non procedat fauore † matrimonij, cuius speciale est;quod non reddatur nullum ex simplici prohibitione legis DD.de Rot.decis.750.num.3.parte prima de mente Dec.in d.cap.2.nume.7.uers.sed considerandum est de testib. per tex.in c.2.de matr.contr.interd.Eccles.

Sextò. Limita, ut non sit uera conclusio quotiescumque habenti alias potestatẽ
53 faciendi † actum,statutum mandat simpliciter sine clausula annullatiua illũ actum, sub certa forma fieri, nam tunc quamuis contrafaciens sit puniendus tamen actus ualet, & tenet ita Domini de Rot.d.decis.750.nu.4.per glos.quam dicunt communiter approbatam in Clementina prima in uerb.Inhibentes,de iur.patron.ubi omnes scribentes,Abb.in cons.91.nu.6.ante med.uers ad prædicta induco lib.1.Imol. in cap.ex parte num.3.ad fin.& ibi Abb.num.5.Felin.num.1.prope fi.uers.secunda limitatio,ubi alios adducit Dec.num.6.de constit.Bellam.decis.696.circa fi. Brun. in tract.de form.fol.33.colum.2,limit.2.ubi de communi testatur.

54 Sublimita, ut non sit uera limitatio † si statutum haberet decretum irritans Felin.in d.cap.cum dilecta num.12.uers.& considera.

55 Ad cognoscendum autem quando statutum † dicatur prohibitorium ad effectũ, ut prædicta in conclusione habeant locum,& adaptari possint, scito quod consideranda est ratio statuti, nam aut ratio statuti consistit in iure prohibendi siue in causa prohibendi, & tunc dicitur statutum, edictum,& lex prohibitoria, quia lex semper loquitur,l.Ariani,C.de hæret.aut non consistit in causa prohibitionis, sed statutũ, aut lex actui assistit,& tunc non erit prohibitorium, & secus factum non erit contra statutum, sed præter statutum,ita Bald.in d.l.non dubium,num.29.C.de legib.vel secundum Bart. infra est considerandum, quod aut statuti verba sunt concepta in futurum, & tunc est, & dicitur prohibitorium, aut sunt concepta in presenti, puta quia statutum dicat,nemo potest alteri stipulare,& ista non est prohibita,sed est iuris præexistentis declaratio, vnde si secus fit non erit contra, sed præter legem, vt Bart.in l.cum lex,ff.de fideiussor.quem vide.

Et quia supra pluries fuit dictum de inualiditate actus, ob non seruatam formã traditam a statuto in illo actu hoc idem firmatur a Bal.in l.2. C.quomod.& quando Iud.& in d.l.omnes populi,vers.item nota quod a forma statuti, ff.de iust.& iur. & in l.non sunt liberi,ff.de stat.homin.Nell.in 3.par.temp.in suo tract. bannit.q.9.

Felin.in d.c.cum dilecta nu.9.verſ.Amplia nono,Cagn. in l.ſi nihil nu.2. ff. de reg.
iur.Vant.de nullit.tit.quot.& quibus mod.nu.53.Brun.in tract.de conſtit. decret.in
verb.forma in vlt.verſ.latiſ. Aſin.in ſua pract. §.3.c.36. & vt etiã de hoc appertius
56 intelligentia habeatur, eſt ſciendum quod præſuppoſito ſtatuto tradente † formam
in aliquo caſu, actus nedum erit nullus ſi fiat de directo contra formã, ſed etiam ſi
præter, vel circa, quia formæ nihil addi, aut detrahi poteſt, Bal.in l.fin.C.de ſuis, &
legit.Bart.in l.gallus,§.1.ff.de lib.& poſthum.Io.Andr.in c. prudentiam ſuper ver-
bo, Citra de off.deleg.& in c.cum Marthæ, ſuper gl.2.de celeb. miſſ. Abb. in c.cau-
ſam de re iud.& in c.Piſanis,de reſtit.ſpoliat.Card.in Clem.j.in princ.in 6.q.3.col.
ibi 2.poteſtas de ſupplen.neglig.prælat.& Felin. in d.c.cum dilecta colum.12.verſ.
amplia primo cum alijs ibi per eum de reſcript.ſequit.Aſin. in ſua pract. §.3. c.36.
nume.5.
57 PrimòIntellige, vt prædicta &t vera ſint,ſi † tranſgreſſio formæ traditæ a ſtatuto eſ-
ſet pro faciliori expeditione actus, ita idem Felin.vbi ſupra colum.13.verſ.amplia
quarto,per gloſ.2.in cap.ſolet de ſent.ex commu.in 6. vbi delegatus non poteſt ab-
ſoluere ad cautellam excedendo, commiſſionem licet facilius poſſet ex ea ſequi ex-
peditio cauſæ, & ibi colligit Domin. in princip. quod licet veniant in commiſſio-
58 ne ea ſine quibus † cauſa expediri non poſſit, non tamen ea per quę commodius ex-
pediretur, & facit ratio generalis alias allegata ſupra quia formę nihil addi, vel de-
trahi poteſt; & quod bonum videtur ſi fiat addendo, formam etiam alterat inquit
Felin. vbi ſupra verſ. & dicit Ambro.in lib. de paradiſo, & facit etiam quod dixit
59 Bal.in l.2.C.quomodo,& quando Iud.vbi voluit quod ſi ſtatutum requirat † trinã
citationem, non ſufficiat vna pro omnibus etiamſi hoc poſſet fieri pro faciliori, &
expeditioni exitu cauſæ; ſicut ſi ſtatutum exigeret duas citationes ante bannum, ſi
Iudex in prima citatione miſerit peremptorium non valeret.Bal. pariter in l. non
ſunt liberi,ff.de ſtat.hom.
60 Secundò. Intellige, vt nec etiam partes † poſſint renuntiare formæ datæ a ſtatu-
to,quia omnis ſolemnitas,& ſubſtantialis forma eſt Iuris publici l.3. ff.de teſtam.l.
nemo poteſt,ff.de leg.1.& ideo non poteſt lædi pacto priuatorum. Imol. in l.quic-
quid aſtringendæ,ff.de verb.oblig.per illum tex.Crot. in d.l.nemo poteſt num.51.
vbi de communi,Signol.conſ.21.in proceſſu facto cõtra Petrolum, Abb. in c.ſuper
editionem,§.verum de offic.deleg.& Doct.in c.prudentiam eod.tit.
An autem id ſit verum, & quãdo in diſpoſitione reſpiciente tantum fauorẽ par-
tium,& non publicam vtilitatem, & an in renunciatione ſimplici, an in iurata ſu-
pra fuit aliquid dictum ad quæ etiam,vide Felin. in d.c.cũ dilecta col.14.verſ.Am-
plia quinto vbi latè,& Lancill.Galli.in conſuet.Alexandrię in verb.non poſſit,q.1.
per tot.& Lamberteng.de ſtat.ſuper contract.in fi.q.1.& ſeq.& Latius per Felin. in
c.ſi diligenti de for.competent.ad quem ſemper recurre in materia renunciationis,
aut legum, aut priuilegiorum, quia magiſtraliter,& diſtinctè loquitur, vide &t Go-
mez.in c.1.de reſcript.nu.59.in 6. vbi diſtinguit,& Gabr.in tit.de Clauſul. concl.3.
num.37.
61 Tertiò. Intellige,vt etiam omiſſio leuis † formæ vitiaret actum Bart.in l.1.ff.de
lib.& poſthum.& ratio eſt,quia forma debet ſeruari ad vnguem, & nihil addi, aut
detrahi poteſt a diſpoſitione ſtatuti dantis formam, vt ſupra alias diximus, & licet
agatur de leuis ſolemnitatis omiſſione, tamen quia illa licet leuis ſolemnitas præ-

supponitur data pro forma a statuto, Iuri Oratio satisfaciendum est, vt dixit glo. in Clem.j.in verb.reuocari quasi in medio ibi, sed satis est, quod satisfiat Iuri de super negl.prælat.facit quod notat Abb.post Innoc.in c.veniens. 2.ante vers.venio nunc ibi etiam per hoc satisfit Iuri de testib. & intelligentiam sequutus est Felin. in d.c. cum dilecta col.17.vbi dixit quod per hoc redditur dubia decisio Ang.in l.hac cõsultissima, C.qui test.fac.poss.dum dixit quod si statutũ requireret pro forma consilium sapientis, non oportet ipsum habere, si casus esset Clarus in Iure, & quamlibet leuem formam importare nullitatem si fuerit omissa, dixit Afin. d. §.3. c.36. nu.5. Felin.in c.Quoniam contra col.5.vers.si tum statutũ, vt lit.non contest.Dec.cõs.r6. col.1.Anchar.in c.ea quæ col.12.vers.hoc verum, de reg.iur.Dec. in c.prudentiam in quarto de offic.deleg.Tiraq.in tract.de Iud. in reb.exiguis facien.vers.2.est textus, & in tract.de utroque retract.tit.de retract.lign.§.36.glo.2.num.26.Guid.Pap. cons.24.col.2.vers.quia forma, Alex.cons.50.num.5.lib.5.

62 Quartò. Intellige, vt nec per æquipollens possit satisfieri † statuto requirenti aliquid expressè pro forma, quia etiam si aliquid legitimè fiat tamen omissio formæ uitiat glos.in d.c.cum dilecta in uerb.transponentes in fi.de rescript. facit dictũ Alber.super stat.par.j.q.111.incip.adhuc idem Dyn.ubi si statutum requirat quod in instrumento apponatur nomen proprium dici, non sufficit apponere diem per numerum, utpotè 15.die mensis talis, sed requirit quod dicatur, die Lunæ, die Martis prout facit etiam limitatio tradita à Socin.in c.2.de lib. mat. ubi uoluit quod licet mandante statuto, quod volnus exprimatur in libello, sufficiat regulariter, si fuerit dictum percussit eum gladio cum sanguinis effusione, non adiecto quod fecerit uulnus, nisi percussio fuerit facta in loco ex quo sine uulnere posset exire sanguis, ut in naso, & hoc quia quod natura ipsa manifestũ est satis, uidetur expressum, ut per Bal. in l.edita in repet.Padua.uers.circa sextum statutum, C.de eden. tamen hoc nõ procederet quando statutum exigeret expressionem. Vulneris pro forma substantiali per ea quæ habentur in c.1.de Baptismo, confert etiam, quia licet regulariter quando requiritur aliquid exprimi per se, satis sit etiamsi exprimatur per relationem ad aliud certum l.ait prætor, §.1.& l.in summa in princ.ff.de re iud.l.pen. C.de senten. quæ sin. cert.quantit. tamen ubi est data forma non sufficit eam adimpleri per relationem ad aliud secundum Ang.in l.ubi autem, §.qui aliud, ff.de uerb.obliga. dum

63 dixit quod cum data sit forma expressioni grauaminis in † appositione ab interlocutoria, scilicet quod fiat nominatim clem.appellanti, de appellat.non sufficit si fiat per relationem ad acta, & ita etiam tenuerunt DD.de Rot.decis.246.nu.10. par. 1. concludentes quod quando expressio requiritur pro forma, non est locus adimplemento per æquipollens, idem habet per Neuiz.cons.77.nu.2. Dec.cons.429.nu.5. Boer.decis.j.nu.44.uers.quia certum est, Abb.& Butr.in c.ex tuæ de Cler.non resid.

64 Quintò. Intellige quod nec etiam in fauorabilibus † omissio formæ excusat, sed, & in illis uitiat actum, Tiraq.in l.si unquam in uerb.reuertatur nume.67. C. de reuoc.donat.quam refert, & sequitur Afin.in sua pract.§.3.c.36.nume.13.& Bal. in l.ult.post Oldrat.C.si mancip.ita fuer.alien.ne manum, & in l.testamentũ in 2.not. C.de testam.& ratio est, quia ut alias dicebamus, actus sine formæ esse non potest in quacumque dispositione, & facto l.Iulianus, §.si quis reus, ff.ad exhiben.

65 Sextò. Intellige, ut nec etiam † Viduæ, pupillis, Rusticis, & aliæ huiusmodi personæ excusentur in omissione formæ, sed etiam actus ab illis factus erit nullus forma

ma omissa, ita Asin.d.§.3.cap.48.& Bal.in l.initis, C.qui admitti ad bon. poss. per
not.in l.fin.& in l.ambiguitatis in glos.quæ incipit, hodie de testam.& facit quia in
his quæ ad rigorem pertinent, & formam Iudiciorum, sexus, & rusticitatis ratio nõ
habetur, vt in l.properandum in fin.C.de Iud.& in §.pupillus in authent.de hæred.
& Falcid.Bal.in d.l.Iuris, C.qui admit.

66 Primò. Subintellige omnia quæ de nullitate † actus ob omissam formam datã
a statuto diximus, vt non procedant quando actus fieret per habentem authoritatẽ,
& superioritatem derrogandi tali statuto, & illud tollendi, quia tunc faciendo, non
seruata forma, videtur sibi ipsi in eo dispensasse, contra statutũ illi tacitè hoc pacto
derogãdo, ita Bal.in l.1.uers.vers.solutio si cõsilium, ff.de legib.Bart.in l.vniuersis,
C.de precib.Imp.offeren.& in l.obseruare, C.de decurionib.lib.10.Paul.de Castr.in
d.l.vniuersis num... Bal.in l.Barberius, ff.de off.prætor. Felin. in d.cap.cum dilecta
colum.21. vers.limita, vbi tamen concordando quædam contraria distinguit inter
statutum habens clausulam derrogatoriam, vel decretum, irritans, & non habens,
de mente Alex.in l.1.ff.ad l.Falsid.in princ.& Roma.cons.402.Asin.d.§.3.cap.46.

67 Secundò. Sublimita, vt tunc † actus factus non seruata forma statuti, sed tantũ
per æquipollens factus teneat quando hoc eueniret ratione scandali euitandi, vel
Imminentis periculi, ita Felin.in d.c.cum dilecta, vers.Amplia vndecimo in fi.am-
pliationis, & in vers.Limita septimo DD.de Rot.decis.25.num.6.par.1. Ias. in l.1.
in primo notab.vers.Limita tamen, C.de testam.Rip.in tract.de priuileg.cõtra cau-
pe.num.170.Cassad.decis.1.de dol.& contu.Ias.post Alexan.in l.1.sub nu.13. ff.de
lib.& posthum.Paris.cons.33.num.28.cum seq.lib.2.facit adhoc tex. in cap. statui-
68 mus de off.deleg.in 6.vbi licet † forma rescripti præcise seruanda sit d. c.cum dile-
cta de rescript.c.cui non.de præben. in sexto, tamen si in eo loco qui Iudici delega-
to pro suo tribunali assignatus fuit, cognosci, & procedi non poterit ob iustum me-
tum impeditiuum poterit delegatus omissa, quoad hoc forma rescripti alium locũ
eligere idoneum, & securum confert etiam tex.in c.vbi periculum, §.porro de elect.
in sexto, vbi quamuis pro forma daturum sit eo in loco Romani Pontificis electio-
nem fieri debere ex quo prędecessor obijt tamen si is locus ex iusta causa ad hoc nõ
idoneus, vel inhabilis erit fieri poterit in alio loco vicino idoneo facit etiam tex.in
Clem.1.de for. compet.vbi dicitur quod quamuis pro forma statutum sit, vt iudi-
cans locum tribunalis eligere debeat in proprio territorio, adeo vt nec sedere possit
in alieno, c.Episc.& duob.seq.9.q.2.c.luminoso 18.q.2.Doct.in c.nouit.de offic.de-
leg. tamen si adest iusta causa, quare ibi ius cognoscendi exerceri non possit poterit
tribunal eligi in loco idoneo territorij alieni faciunt etiam quæ latè diximus ratio-
ne scandali euitandi, & periculi Imminentis in conclus. an statuta Laicorum com-
prehendant Clericos, & sublimitationem sequitur Asin.d.§.3.c.36.Paris.cons.33.
num.29.lib.2.Corn.cons.53.num.1.& cons.131.num.2.vol.1.

69 Sublimita sublimitationem, † vt procedat respectu formæ extraneæ secus respe-
ctu formæ proximæ, ita DD.de Rot.d.decis.25.num.6.parte prima, Brun.de forma
fol.63.col.2.vers.& non procedit, & facit, quia actus non esset sine sua forma pro-
xima, & substantiali, c.in quadam de celeb.miss.Clem.1.de sum.Trinit, & facit Ne-
70 uiza.cons.70.num.34.vbi dixit quod † forma necessaria, & quæ constituit esse nun-
quam potest omitti quidquid sit de forma causatiua Iuribus ibi per eum quod po-
terit etiam inseruire pro generali declaratione eorum quæ in hac conclusione dicta

sunt

sunt de forma seruanda, vel omittenda adaptando tamen congruenter singula sin-
71 gulis, & adeo est vera ista subintelligen. quod etiam si adhibitum fuerit † Iuramentum super actu carente sua forma substantiali non tamen valebit saltim in forma id qua agitur, licet valebit alio modo, si valere posset, vt in stipulatione quæ si peccaretin sua forma non vtique valeret, si tamen accederet Iuramentum, nec etiam valeret vti stipulatio, sed propter Iuramentum substinebitur in vim pacti, & ratio est, quia cum forma desit actus, non potest habere suam substantiam, sine qua nō datur
** esse rei, ita communiter Doctores tenere testatur, Alcia. d. c. cum contingat nu. 259. vbi subiungit quod si in aliquibus casibus adductis per tenentes contrariam partē videatur de contrario, tamen re vera non impugnant hanc doctrinam, sed in illis æquiuocatur inter formam substantialem, & inter solemnitatem, & solemnitas sicut est quid extrinsecum, per quod actus fit solemnis non est mirum, quod etiam illa deficiente actus tamen remaneat, prout præsupponebatur etiam inesse, sine illa solemnitate, licet non solemus, quod est secus in forma, quæ est quid intrinsecum, a quo actus sumit essentiam, & sine qua esse per consequens non daretur, vt etiā latius, idem Alciat. explicauit in rub. ff. de verb. oblig. in 7. col. & in l. 1. in princip. in primo not. ff. eod. tit. vbi etiam alij.

72 Tertiò, Sublimita, vt non procedant iam dicta si ageretur de † omissione formæ statuti circa pacta, aut processum, aut decretum super aliqua re de qua tamen appareret expressa confessio partis talem rem, & negotium totale concernens, nam tunc frustra de omissione, aut obseruantia formæ processus, & decreti quæreret, vbi confessio partis omnia dirimeret, & rem circa quam, & processus, & decretum elabo-
73 rabat pro illius veritate inuenienda aperte aperiret, & manifestaret † tella enim Iudicij non indigemus, vbi confessio partis emanat, inquit Innoc. in cap. qualiter il secondo, de accusatio. at disceptatio fori cessat, vbi viget confessio partis, Bal. in rubr. de iurisd. omn. Iud. per tex. in c. Pisanis, vbi etiam Abb. vers. ult. de restit. spol. hinc dicebat Bal. in l. ut debitum, C. de hæred. act. & Salic. in l. 2. in fi. C. de custod.
74 reorum, quod non potest opponi † de nullitate processus quando Deus fuit sponte confessus crimen, & hanc partem tenuit etiam Felin. ubi sup. uersic. limita 8. ubi respondet contrarijs, & declarat quod dictum est de nullitate processus, aut decreti, &
75 aliorum, ut procedat quando nullitas causatur solum ex defectu † formæ non seruatæ, secus si ex defectu Iurisdictionis, quia tunc sicut confessio non possit dici Iudicialis, ita non posset operari quæ supradicta sunt, ponens exemplum in processu facto die feriato, uel ab incompetenti Iudice, quod dicit etiam fuisse de mēte Abb. in d. cap. Pisanis in ult. & faciunt not. in cap. at si clerici per illum tex. in princip. de Iud. & latè adducta per Vant. de nullit. tit. Quibus mod. sent. null. defen. nu. 126. ubi de effectu confessionis partis, circa illud de quo agitur non obstante nullitate processus, & sententiæ, & Paris. cons. 99. nu. 15. uol. 3. ubi dixit quod si statutum exigat in aliquo casu probationes per Instrumenta, si ibi accedet confessio ipsius partis non erit curandum de forma prædicta a statuto; circa probationem per instrumenta.

76 Quartò. Subintellige, ut non esset curandum de † omissione formæ, si tamen ex alijs fuerit, & remanet satisfactum menti, & intentioni statuentium, quia mēti potius quam uerbis disponētium satisfieri debet, l. mulier. ff. ad Trebell. l. fin. C. de his quæ sub modo, l. 1. C. de instit. & substit. & mentem legislatoris cortici uerborum

præfe-

præferendam esse habetur in l. scire oportet, §. aliud ibi. Sed & si maximè uerba legis hunc habent intellectum, tamen mens legislatoris aliud vult, facit tex. in l. nominis, & rei, §. verborum, & legibus, ff. de verb. signif. l. cum mulier, ff. solut. matr. & facit quia si ea fuit mens statuentium in tradenda illa forma, vt actus reduceretur ad illud esse, & ad illum finem ad quod, & ad quem fuit redactus, ad quid quærere de verbis, quæ solum fuerunt posita, vt seruirent menti statuentium, quæ modo præsupponitur adimpleta, ita etiam consuluit Dom. cons. 433. nu. 2. & 3. & idem tenuit Cassad. decis. 2. de Iud. Mant. cons. 143. nu. 65. quos referendo sequitur etiam Mend. ad Roma. loco citato in lit. A. Idem tenuit Bal. in l. si duo patroni, §. si quis Iurauerit col. 2. ff. de iureiur. Brun. d. tract. de forma col. 1. vers. prædicta regula fallit, Cagnol. in l. si quis maior. nu. 153. C. de transact. vbi tamē Cagnol. inquit quod licet prædicta subsistant tamen reintegra semper consilium daret suo Clienti quod formam seruaret ad vnguem, & subintelligentiam cōmuniter teneri testatur Asin. d. §. 3. cap. 40. & Doct. in l. gallus, §. & quid si tantū, ff. de lib. & posth. & conueniunt etiam illa quæ idem Asin. adducit vbi supra cap. 41. vbi tenuit quod si actus factus habeat eandem vim, quam forma, valere debet licet forma ad vnquem seruata nō sit, & Bart. in l. obseruares, post med. C. de decur. lib. 10. & ideo Paris cōs. 99. nu. 15. vol. 3. dicit, quod si statutum exigeret in aliquo casu probationes per instrumenta, vel per testes idoneos si accedat in illo casu confessio ipsius partis non curatur forma statuti circa genus probationis, & facit Grat. cons. 16. num. 14. vol. 1. & Bart. & communiter Doct. in l. Iubemus, C. de testam. vbi licet expressio nominis hæredis sit pro forma tamen si aliunde certitudinarie de hærede testator demōstrauerit satis erit Neuiza. cons. 70. nu. 19. & cons. 73. nu. 14. Quod tamen temperarem, nisi ap-
77 pareret de expressa † mente statuentium quod voluerint omnino formam ab ipsis positam seruari, nam tunc sicut non diceretur satisfactum menti ipsorum, ita cessarent omnia supra adducta de adimplemento mentis, & intentionis legislatoris) & succederent tradita supra in quarta intelligentia, quod nec per æquipolens possit satisfieri statuto, quando appareret de expressa mente statuentium, circa aliquā formam ab eis expressam seruandam Iuribus, & rationibus de quibus ibi, & latè ex alleg. per Asin. d. §. 3. cap. 47.

78 Quintò. Sublimita, ut non uitiet † omissio formæ si actus fuerit factus sine ea, aliquo impedimento de necessitate, ita impediente, & operante, Ita Asin. d. §. 3. c. 38. de Mann. Paris. cons. 33. nu. 29. cum seq. uol. 2. & Angel. in l. si uacantia, C. de bon. uac. lib. 10. ubi dicit quod si statuto caueretur instrumenta, nisi per matriculatos Notarios confici non posse tempore pestis factum testamentum, sine ista solemnitate, & forma valebit prout, & de instrumento sine consensu consanguineorum requisito à statuto tempore tamen pestilentiæ confecto, quod nihilominus ualeat, dixit Coro. cons. 32. num. 1. uolum. 1. Brun. de form. uers. 2. casu.

79 Sextò. Subintellige, siue sublimita, ut formæ omissio non uitiet † actum quando subauditur, ut si statutum disponeret, quod ut quis possit banniri, debet citari, ut ipse, uel alijs pro eo compareat Iudex enim formæ satis pauci sce diceretur licet simpliciter, ut compareat citauerit, ob id quid tacitè, ut ipse, uel alius pro eo compareat inclusisse uideatur, secundum Bald. in l. fin. C. de procur. hinc etiam dicebat Socin. cons. 10. num. 6. uol. 4. quod licet in citatione certa forma requiratur a statuto, satis erit si illa tacitè in citatione includatur, & facit Grat. cons. 121. nu. 9. uol. 1. & Paul. de

de Castr. in l. 1. C. ut quæ de l. aduoc. quos referẽdo sequitur etiam Asin. d. §. 3. c. 42.

80 Septimò. Sublimita, ut non procedat † fauore dotis, & in actis dotis fauorem respicientibus Salic. in l. fin. & in princ. C. de Iur. Dot. ubi dixit quod stante statuto quod instrumenta sententiæ nõ probent, nisi reperiantur registrato in archiuio publico, tale statutum non habebit locum in instrumento dotis, & illam decisionem sequitur Ias. in auth. res quæ, C. cum de leg. col. 7. & in l. 1. col. 3. in tertio not. ff. solut. matr. & sequitur Balb. de præscript. in 2. par. 5. par. princ. col. penul. uers. 11. limita. Brun. in tract. stantibus masculis, art. 9. q. 3. Bal. in Nouel. in tract. de dot. ut eum refert Dec. cons. 301. in causa quæ Ferrariæ num. 3. Lup. in rubr. de donat. inter uir. & uxor. col. 23. Paul. de Citad. in tract. de iur. pntr. uers. 24.

Sed in contrarium tenuit Dec. in cap. Sedes, col. 5. de rescript. ubi dicit ita fuisse Iudicatum Florentiæ, & latè in consil. 301. per tot. ubi respondet contrarijs, & ita etiam Iudicatum fuisse per consilium Neapolitanum testat. Afflict. in constitutione incip. Hostici exceptionem ad fin. & ita uidisse Iudicatum in consilio audientiarum Taurin. affirmat Neuiza. cons. 77. nu. 16.

81 Poterunt concordari opiniones, ut opinio Salic. & sequentium illum † procedat in solemnitate difficilis obseruationis, & edicta, contraria autem in facili, & fauorabili, ita Neuiza. loco citato Iuribus, & auctoritate ibi per eum.

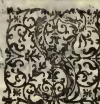
82 Octauò. Sublimita quando † forma ex tali iusta causa omitteretur, quam nec statutum, nec alius illam uerisimiliter negasset, si requisita fuisset Bursat. d. cons. 4. num. 58. uers. 6. & ult. & ante eum Paris. cons. 33. nu. 33. uolum. 2. auctoritate Bal. in Auth. hodie. 30. C. de Iud. vbi Paul. de Castr. Ias. & alij adducti a Brun. in tract. de forma vers. 2. & etiam col. fin. vers. 35. & hanc magis receptam sententiam testatur illam sequendo Asin. d. §. 3. cap. 39. quidquid dixerit in contrarium Dec. cons. 466. num. 14. cum alijs ibi alleg.

Generaliter autem ad dicta in conclusione, nota quod etiam vltra supra allegata, & adducta in discursa, statutum dicetur inducere formam quotiescumque addat necessitatem aliquid faciendi, vt etiam in alio loco supra diximus, & hoc probat Abb. in d. c. cum dilecta, nu. 12. de rescript. Brun. d. tract. de form. tit. quando aliquid certis. trad. pro forma colum. 16. vers. 9. conclusio. hinc dicebat Tiraq. de retract. signag. §. 36. glos. 2. nume. 25. Quod statutum vtens verbo teneatur dicitur inducere formam, idem Bero. q. 24. num. 4. prout formam inducere dicetur statutum ex sola illius rubr. concepta sub his verbis, de modo procedendi in ciuilibus, quia idem est dicere de modo, ac si de forma dictum fuisset, Asin. in pract. §. 3. cap. 36. nume. 1. & latius in c. 11. super rubr. in princip. Dicetur, & statutum formam inducere quotiescumque ea quæ obseruari debent ab ipso statuto referuntur, vt per eundem Asin. in d. c. 36. nume. 3. Quod multo magis dicendum esset, si in eodem statuto ab eo relata pro forma seruari dispositum fuisset Grat. cons. 16. num. 14. vol. 1. Gozad. cons. 73. num. 13. quos sequitur Asin. loco citato.

ARGVMENTVM.

Fictus casus, an, & quando habeat locum in statuto.

1 *TATVTVM loquens in casu vero non habet locum in casu ficto.*
2 *Pro ciuibus aliquos haberi mandans statutum intelligitur de ciuibus originarijs.*
3 *Per lis prohibitis non intelligitur de fictis.*
4 *Personam puniens statutum non comprehẽdit vniuersitatem.*
5 *Consuetudine generali Italiæ pœna non habet effectum, nisi sequatur effectus.*
6 *Consensus requisitus a statuto intelligitur de vero, non autem de consensu per taciturnitatem.*
7 *Immunitatem statutum ciuibus concedens intelligitur de veris ciuibus.*
8 *De confesso statutum loquens intelligitur de verè confesso.*
9 *Deficiens in purgatione canonica non dicitur conuictus vigore statuti.*
10 *Venditionis appellatione non venit præsumpta in statuto.*
11 *Executionem dans statutum instrumentis puris non vendicat sibi locum in Instrumentis conditionalibus etiam verificata conditione.*
12 *Filiorum appellatione non veniunt adoptiui in statuto.*
13 *Masculi excludentes fœminas vigore statuti non intelligitur de legitimatis.*
14 *Legitimatio est similis alchimiæ.*
15 *Fictus casus præcipuè non habet locum in statuto, si cessaret ratio, de qua in casu vero statuti.*
16 *Fictio non habet locum in statuto, quando statuta deberent intelligi ad litteram.*
17 *In exorbitantibus non habet locum fictio in statuto.*
18 *Pœna non debet transgredi suos auctores.*
19 *Pater non tenetur pro filio, nec econtrà.*
20 *Fictio non habet locum in statuto quando statutum superueniens disposuit solum super casu vero.*
21 *Taxatiua dictio in statuto excludit casum fictum.*
22 *Taxatiua verba implicitam in se negatiuam habent.*
23 *Fictio in exorbitantibus, & correctorijs non habet locum in statuto.*
24 *Fictio non habet locum in odiosis, idem in pœnalibus, vt num.25.*
26 *Fictio non habet locum in statuto data etiam similitudine inter casum verum, & fictum.*
27 *Fictio non extenditur ad casum verum in statuto, quando statutũ loquitur discretiuè.*
28 *Fictio non admittitur in statuto limitatè disponente.*
29 *Fictus casus habet locum in statuto loquente in materia iuris, si de iure verus, & fictus haberentur pro vno, & eodem casu, idem in statuto disponente præter ius, vt num.30.*
31 *In materia iuris in statuto casus exceptus extenditur ad consimilem casum exceptum de iure.*

32 *Fictio habet locum in ſtatuto in per omnia æquiparatis, etiamſi eſſet de caſu contra ius, vt nu. 33. quod intellige, vt num. 34.*

35 *Fictio habet locum in ſtatuto quando aliàs eſſet elluſorium.*

36 *Fictio habet locum in ſtatuto, quando aliàs induceretur abſurdum.*

37 *Fictio verificatur in caſu vero ſtatuti quando in omnibus eſſet eadem ratio, nec poßet reddi aliqua cauſa differentiæ, & multò magis ſi ratio eſſet maior in ficto quàm in vero, vt num. 38.*

39 *Sarzana ſtatutum de pœna furti declaratur.*

40 *Fictio habet locum in ſtatuto in materia fauorabili, & etiam in materia partim fauorabili, & partim odioſa, & etiam in merè odioſa, quando ratio eſt expreſſa in ſtatuto in caſu vero, vt num. 41. & 42.*

43 *Fictio habet locum in ſtatuto tribuenti eandem virtutem caſui ficto.*

44 *Fictio extenditur in diſpoſitione ſtatuti ad caſum verum, quando per hoc rederetur ad ius commune.*

45 *Fictio habet locum in ſtatuto in eadem perſona.*

46 *Fictio habet locum in caſu, de quo per Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumptio. 66. num. 12.*

47 *Fictio habet locum in caſibus ſubrogatis loco caſus veri.*

48 *Fictio habet locum in his, quæ non ſunt de forma.*

49 *Fictio habet locum in ſtatuto, quando ita apparet de mente ſtatuentium.*

50 *De ſolutione ſtatutum loquens verificatur in confeßione de ſolutione, & de recepto.*

51 *Fictio habet locum in ſtatuto, quando fictio ſuperuenit, poſtquam ſtatutum diſpoſuit de caſu illo tanquam de caſu vero.*

52 *Fictio habet locum in ſtatuto fauore publicæ vtilitatis.*

53 *Verus caſus ſtatuti habet locum in præſumpto.*

54 *Fictio quando, & ex quibus verbis dicatur induci.*

CONCLVSIO DECIMA.

TATVTVM loquens in casu vero non habet locum in ca-
1 su † ficto l. 3. §. hæc verba, ff. de neg. gest. vbi, & additio ad
Bar. ibidem, Bar. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. num. 62.
Imol. & Alexan. in l. illa ff. de verbor. oblig. Afflict. decis. 21.
num. 10. Io. Crot. in l. 2. ff. solut. matrim. Alciat. cons. 45. tom. 1.
lib. 2. Diaz. reg. 700. statutum loquens Barbat. in l. cum acutis-
simi nu. 276. C. de fideicom. Bero. cons. 44. nu. 1. vol. 2. Gramat.
decis. 74. nu. 6. Soarez. commun. opin. verb. statuta, & a popu-
lo vers. non tamen id genus, Bonacoss. q. crim. in verb. statutum vers. statutum intel-
ligitur, Gallin. tract. de verb. signif. lib. 3. cap. 19. num. 10. Paris. cons. 82. nu. 5. vol. 3.
Bertazzol. cons. crimin. 274. numé. 9. lib. 2. cons. 547. num. 14. eodem lib. 2. Castren.
cons. 164. colum. 1. numé. 2. lib. 1. Corn. cons. 69. per tot. lib. 3. Ruin. cons. 114. nu. 9.
lib. 5. Zabarel. cons. 60. in fi. Cephal. cons. 329. nu. 2. vol. 3. & ideò Bal. tract. de statut.
2 in verb. fingere fictio num. 7. dixit quod si † statutum Perusij disponat quod scola-
res habeantur pro ciuibus, quod verba statuti verificantur in originarijs ciuibus, &
non in inductis per fictionem facit quod not. Bart. in l. 1. ff. de font. vbi dixit, quòd
3 statutum prohibens mulieris portare † perlas non habet locum in perlis fictis, &
contrafactis, & quod notat Anchar. in cap. nouit de his, quæ fiunt a Prelat. vbi dixit
4 quòd statutum puniens † personam non ligat vniuersitatem, quæ est persona ficta,
& Abb. in c. ruolum 6. num. 23. de eo qui mitt. in poss. dixit quod si statutum dicat,
si quis occiderit occidatur, non debent hanc pœnam pati ille qui habuit voluntatẽ
occidendi, & peruenit ad actum propinquum; quia verba statuti exigunt actũ per-
fectum, & statutum imponit pœnam pro delicto perfecto, & ideo non potest intel-
ligi in eo, qui non perfecit, licet habeat voluntatem perficiendi; nam fictè dicitur
perfecisse propter voluntatem, & affectum, Abb. seq. Felin. in cap. insinuatum de Si-
monia nu. 1. dicens, quod statutum puniens delinquentem non ligat conatum, vn-
5 de etiam dicit Grammat. cons. 25. num. 5. quod ex generali consuetudine Italiæ ho-
die pœna non habet effectum nisi sequatur effectus, etiam si pœna esset imposita per
statuta, & ita sensit ante eum Specul. de accusat. §. 1. vers. quid si nemo, & Cyn. in l.
15. qui cum telo, C. ad leg. Corn. de Sicar. & Card. in cap. ijs qui fidem de spons. di-
xit quod statutum puniens matrimonium certo die non ligat cognoscentem spon-
sam de facto tali die, & Bald. in l. 2. §. voluntatem, ff. solut. matrim. voluit quòd sta-
6 tutum requirens † consensum intelligitur de vero, non autem de ficto, ideo consen-
sus per taciturnitatem ellicitus non habebit locum in statutis, & Socin. consil. 129.
7 colum. 4. nu. 7. vers. ostenditur lib. 1. ait quod statutum † eximens ciues ab omneri-
bus ciuitatis intelligitur de veris ciuibus, non autem de illis qui ex dispositione ali-
cuius legis debent haberi, & tractari vti ciues, & habitatores, qui tunc dicuntur ficti
ciues, faciunt not. per Bar. in l. si quis aliquid colum. 1. C. de his, qui veniam ætat.
impetr. & per Ias. in l. 1. §. item acquirimus colum. 2. vers. 4. num. 9. ff. de acquir. poss.
nempè quod statutum disponens mulierem, vel minorem non posse contrahere si-
ne certa solemnitate, non habet locum in eius procuratore, qui fictè dicitur persona
principalis, & ibi Iudex a dicto num. 9. vsque ad nu. 19. de veritate, & Lamberteng.

in suo tract. de statut. glo. 20. in verb. constituere procuratorem, & pro conclusione
facit, quod dixit Alex. cons. 114. colum. penult. volum. 5. num. 8. quod statutum pro-
hibens minorem, contrahere sine consensu duorum consanguineorum non adim-
pletur si contractus fieret illis præsentibus, & tacentibus, & facit communis regula
8 quod statutum † loquens de confesso intelligitur de verè confesso, & non de ficto,
de qua per Doct. & præcipuè Felin. in cap. at si Clerici nu. 3. de Iudic. & ideo dixit
Abb. in d. c. insinuatum, vbi etiam alij scribentes de Simonia, quod stante statuto,
9 quòd conuictus de certo crimine debeat puniri certa pœna deficiens † in purgatio-
ne licèt aliàs posset puniri, tamen non punietur ex eo statuto, quia est fictè conuictus,
& faciunt not. in d. l. 2. §. voluntatem, ff. solut. matrim. in verb. videri, vbi præcipuè
Bald. Imol. & Castren. Angel. & Rom. in §. Emphyteusis per illum tex. in auth. de
alien. & emphyt. Io. Andr. in reg. 15. qui tacet 4. q. de reg. iur. in sexto, regulam fir-
mat Bertazzol. cons. crim. 151. nu. 33. lib. 1. Castrens. cons. 154. nu. 2. vol. 1. Gozad.
cons. 35. num. 8. Cephal. cons. 248. num. 44. lib. 2. Paris. cons. 82. nume. 15. vol. 3. qui
10 volunt, quod statutum loquens de † venditione solùm habeat locum in venditio-
ne vera, nō in præsumpta, & ficta ex mente Afflict. in tract. de Iur. protomis. in verb.
intra triginta colum. 3. & 4. Dec. cons. 541. nu. 14. & stante statuto quod de contra-
ctu soluatur gabella, qui solutionem confert in aliquem locum, non tenetur ad ga-
bellam, quia eo loco fictè contrahere diceretur non verè l. contraxisse, vbi not. ff. de
actio. & oblig. multo minus, qui paciscitur, vt contractus intelligatur eo loco factus,
quia per fictionem solùm tunc eo loco contraxisse diceretur, cum alibi verè contra-
xerit, & statutum de gabella non comportat casus, siue contractus fictionem, sed est
necesse quod verè quis contraxerit, Hier. Gabr. cons. 20. volum. 1. nume. 9. quid de
* communi attestatur, & Felin. & Aret. in cap. dicet ratione nume. 18. de for. compet.
& facit etiam quod statutum loquens de Doctore non habet locũ in licentiato, qui
fictè Doctor est, vt respondit Grat. resp. suo, 16. lib. 2. respons. similiter statutum lo-
quens de mutuo, intelligi debet de mutuo vero, & non de ficto Bertazz. cons. crim.
175. volum. 1. num. 4. statutum loquens de vsufructu, intelligitur de vero, & non de
ficto, vel improprio, vt tradit signanter Franc. Maria de Plot. inter cons. vltim. vo-
lunt. diuers. cons. 112. nu. 1. Et statutum loquens de obligatione vera non habet lo-
cum in ficta secundum Ruin. cons. 61. nu. 6. volum. 3. quem refert Menoch. de præ-
sumpt. præsumpt. 6. num. 20. lib. 3. volum. 1. Et si statutum dicat, quod Instrumenta
11 pura habeant exequutionem † paratam, tale statutum non vendicat sibi locum in
Instrumentis conditionalibus etiam verificata conditione, quia Instrumenta, quæ à
principio fuerunt conditionalia, etiam purificata cōditione non possunt dici, quod
verè sint pura, sed bene quod in eis cesset conditio postquam fuit adimpleta, & si
pura aliquo modo dici deberent, esset per fictionem, ad quam statutum non se ex-
tenderet, sic docuit Alex. in l. fin. §. 1. num. 4. & 5. ff. de vulg. & pupil. & in hac specie
tradit Cummia. de rit. magnæ Curiæ referente Carpa. ad statut. Mediol. capit. 42.
nume. 25. par. 1. facit quod statutum de Lucranda dote non habet locum in marito,
putatiuo secundum Bald. & Salicet. in l. 1. C. de condit. ob caus. Alexan. in l. si cum,
* dotem, ff. solut. matrim. §. fin. quam opinionem dixit communem Rol. à Val. q. 97.
num. 1. 6. 7. & 13. de Lucr. dot. & statutum disponens quod bannitus possit impunè
occidi, intelligitur solùm de bannitis per veras probationes, & non per contuma-
tiam, nisi aliter ex prægnantibus, & apertis uerbis statuti appareret Bald. & Imol.

l. si

* in l. si mora, ff. solut. matrim. vbi Alex. num. 13. hanc communem esse opinionem di-
cit Viu. com. opin. in verb. statutum disponens, quod bannitas nume. 12. cum ibi al-
12 legatis, & statutum loquens de filijs † non habeat locum in adoptiuis, & propterea
statutū præferens filios masculos fœminis non intelligitur de adoptiuis Bald. con-
sil. 24. volum. 1. & cons. 102. in fi. volum. 4. Ias. in l. cum filiofamilias col. antepenul.
vers. 3. quæritur, ff. de leg. 1. Dec. cons. 52. colum. 1. & 399. nume. 2. Decian. resp. 34.
13 num. 15. lib. 1. & resp. 126. nu. 1. volum. 3. vbi latè, similiter statutum † excludens
fœminas extantibus masculis non habet locum in legitimatis per rescriptum Prin-
cipis, vel comitem Palatinum, aut alium ciuilem modum multis comprobat Rom.
in l. si is qui pro emptore, ff. de vsucap. vbi latissimè Ias. qui tandem post longam di-
** sputationem in hac residet sententia, quam magis cōmunem testatur, & Dec. con-
sil. 52. num. 3. Tiraq. in l. si vnquam, C. de reuocan. donat. in verb. susceperit nu. 98.
vbi dicit eos, qui hanc partem sequuntur non solùm numero, sed, & ratione vince-
** re, de veriori, demum, & communiori opinione testatur Gail. pract. obseruat. obser-
uat. 140. lib. 2. num. 6. quam dicit obseruari in Camera Imperij, nam secundum eũ
licèt legitimati, vt supra ex Bart. opinione, & sequat. in d. l. si is, qui pro emptore di-
cantur legitimis, & naturalibus quoad omnia æquiparare, idque verè, & non per
fictionem, hoc tamen accipiendum est, vt procedat in casibus in Iure expressis, &
definitis, cum multi sint casus, in quibus inter se differunt, vt in exemplis per eundē
Gail. d. obseruat. relatis, & videre est apud Roma. in d. l. si is, qui pro emptore, in ca-
sibus verò non expressis legitimati non æquiparantur legitimis verè, sed Iuris fi-
ctione filij sunt, ideo nimirum si ipsi non excludant fœminas, cum statuta sint in
casu uero, & non ficto intelligenda, ne trahantur ad casum fictum, & subiungit ibi
14 num. 10. idem Gail. quòd legitimatio † similis est alchimiæ, quæ facit apparere il-
lud, quod non est, transmutare tamen unam speciem in aliam non potest, sicque le-
gitimati gerunt figuram legitimorum, non tamen habēt eandem in substantia iux-
ta not. per Ias. in l. filio quem pater num. 10. ff. de liber. & posthum. cum l. acutissimi
num. 8. C. de fideicomm. & in eodem loco idem Gail. declarat hoc, & prosequitur
latè, ad quem recurre, cum non sit nostrum hunc articulum ex professo tractare, ar-
guere, & decidere, sed ut ad conclusionem reuertamur, dic. quod ideo etiam statutū
loquens de consensu proximiorum præstando in contractibus minorum, intelligi-
tur de eo proximiore, qui in gradu uerè præcedit, & non fictè, ita Bald. in l. ultima,
C. de uerb. signif. Salicet. & Alex. in l. ultima in fi. C. de testam. milit. sequitur idem
Decianus resp. 4. num. 377. uolum. 1.

Et statutum loquens de uero hominis actu non habet locum, nec comprehendit
actum ratificantis not. in l. quid ergo, ff. de his qui not. infam. Capr. reg. 54. nume. 4.
& 5. pro conclusione, facit quod inquiunt Doct. in rubr. ff. de offic. eius, &c. Et præ-
cipuè Hippolit. Riminal. nume. 120. ubi stante statuto mentionem faciente de offi-
cialibus Communis Florentiæ non complectitur tale statutum potestatem Pistorij,
qui Præturam ibi gerit pro Communi Florentiæ, ibidem dominante, qui licèt fun-
gatur uice officialis Communis Florentiæ, non tamen dicitur eius officialis, ni-
si fictè.

15 Primò. Amplia conclusionem, ut tanto magis sit uera, si in casu ficto † cessa-
ret ratio, propter quam statutum disposuit in casu uero, ita Cro. in d. l. omnes po-
puli numero 231. per l. 1. § denique, ff. ad Senat. cons. Trebell. & facit, quòd ex quo

fictum, & uerum sunt contraria, & consequenter diuersa, cessante ratione, propter quam statutum disposuerit in casu uero nō poterit dispositio ad casum fictum progressiuè trahi, quia ex diuersis non fit illatio, ubi identitatis ratione coniungi non possunt uulg. l. Papinianus, ait ff. de minor. l. naturaliter, §. nihil commune ff. de acquir. possess. Galli. ubi supra cap. 18. lib. 8. nu. 21. ubi ideo infert, quod si statuto alicuius municipij caueretur, quod ciues originarij, ob præsumptam in eis erga patriam maiorem charitatem, in promotionibus honorum, dignitatum, & officiorum ipsius municipij, ceteris paribus alijs præferrentur, si daretur concursus ad aliquod munus inter ciuem non originarium, sed qui pro originario haberetur ex priuilegio eius ciuilitatis, & ciuem ex incolatu, non posset præferri ex dispositione dicti statuti, qui pro originario haberetur, quia ratio maioris charitatis erga Patriam de qua in statuto cessat in eo, & licet idem Galli. ibidem num. 24. limitat hoc esse uerum, nisi in Priuilegio ciuilitatis adessent uerba, quod haberetur in omnibus, & per omnia pro ciue originario, per ea quæ scribunt Doctor. in l. 1. ff. de leg. 1. tamen illius dictum haud cum bona ipsius pace admitterem, quia talia uerba licet amplient quidem habilitatem ciuis ex Priuilegio, tamen non faciunt, quod in eo præsumatur Charitas erga Patriam, de qua in statuto, si de Patria non est, nec quod uerificetur in eo ratio dispositionis expressa de charitate erga Patriam, quæ ratio specifica præualet cuicumque generalitati verborum alterius statuti, & dispositionis, & ab ea generalitas restringitur, iuxta tradita latè per nos in conclusione, quod statuta generaliter loquentia deberent generaliter intelligi, & in alia conclusione, quod statuta sunt propriè, & strictè intelligenda. & ideo licet talis priuilegiatus admittetur iuxta tenorem Priuilegij in omnibus, & per omnia, ad quę originarius admitti deberet tamen hoc non operatur, vt debeat præferri in his, in quibus consideraretur Charitas erga Patriam, si de Patria non est, & quæ Charitas considerata, & adducta est à statuto tanquam fundamentum suæ dispositionis, quia generalitas Priuilegij restringeretur ab ista speciali ratione, iuxta not. per Albert. in l. quæsitū, §. meui, ff. de leg. 3. Bart. in cons. 60. incip. generalitas in princip. & nos latè in supra scriptis duabus conclusionibus.

Secundò. Amplia conclusionem, vt eo fortius procedat quando extaret aliud
16 statutum mandans statutum verba debere intelligi † ad litteram, & prout littera iacet præcisè amoto quolibet subaudito extrinseco intellectu, ita Bruh. super statut. art. 5. q. 29. in princ. Galli. d. tract. de verb. sign. lib. 3. cap. 20. num. 27. de mente Alciat. in l. 2. ff. de verb. signif. & faciunt not. in cap. susceptum de rescript. in 6. & in l. fin. C. unde vi, idem voluit Carpa. ad statut. Mediol. capitulo 174. numero 57. parte secunda.

17 Tertiò. Amplia, vt eò magis sit vera conclusio si ageremus de statuto † exorbitanti Corn. cons. 97. nu. 9. lib. 4. vbi ideo voluit quod Pater non poterat condemnari ex confessione filij resultante ex eius contumacia, circa quodam delictum, non obstante quadam constitutione mandante quod Pater tenetur soluere condemnationem pro delicto filij vsque ad concurrentem quantitatem legitimæ, sub eo prætextu, quod licet de delicto contra filiū in illo casu dicebatur apparere ex contumacia ipsius, ex qua resultabat vigore dictæ constitutionis delicti confessio, nihilominus, quia talis probatio, & apparitio delicti resultans ex forma statuti, propter contumaciam, dicitur ficta, & dicebatur de delicto fictè apparere, non potest ex ea Pa-

ter

per astringi ad dictam solutionem, quia dicta constitutio obligans Patrem pro filio
18 dicitur exorbitans, quia pœnę † de iure non dicuntur transgredi delinquentes, l.
19 sancimus, C. de pœn. & quia † Pater non tenetur pro filio, nec econtra, C. ne filius
pro Patre in rubro, & nigro, ideo illius dispositio non verificatur in ficta probatio-
ne, seu confessione delicti ad quod etiam facit Doctrina Barto. in l. cum filius, ff. de
verb. oblig. quo in loco determinauit quod si statutum diceret, si quis commisserit
furtum, & fuerit condemnatus pœna pecuniaria, cogatur Pater soluere condemna-
tionem pro filio, Pater non posset cogi soluere condemnationem fili condemnati
in contumaciam, ex quo non apparet quod filius commisserit furtum, sed solum
fingitur commississe, & præsumitur ex contumacia ipsius, ex quo resultat ficta pro-
batio, in qua statuti dispositio non verificatur, & ibi hoc idem affirmauit Angel. &
Bald. in l. transigere, C. de transactio. & l. & ideo ff. de euiction. & in l. vnica, §. si pro-
curator, ff. si quis Iusdicenti non obtemperauerit, dicit quod simile statutum dispo-
nens, quod Pater teneatur soluere condemnationem pro filio condemnato pro ho-
micidio, non verificabitur, si filius inquisitus de homicidio condemnatur in contu-
maciam, & dicit ita fuisse consultum, & tantum per Doct. vt ibi per eum, & amplia-
tionem veram appellat, & sequitur Gall. vbi supra lib. 8. cap. 18. nu. 30. & cap. 20.
num. 29. Alciat. in d. l. 2. ff. de verb. signif.

Quartò. Amplia conclusionem, vt eo magis sit vera, si ante dispositionem sta-
20 tuti in casu vero, præcedebat, & extabat † fictio in casu ficto, quia statutum dispo-
nendo super vero dicitur non curasse de ficto, de quo nullum verbum in eo, sed il-
lius dispositionem ad verum tantum accommodasse, ita Gall. in d. tract. de verb. si-
gnif. lib. 3. cap. 21. num. 19. per not. in l. cum Prætor, ff. de iud.

Quintò. Amplia conclusionem, ut tunc præcipuè habeat locum, quando in sta-
21 tuti dispositione adesset dictio † taxatiua, ita Galli. d. tract. de verbor. signif. cap. 20.
lib. 3. num. 30. de mente Bart. in l. si hic ff. de uerbor. obligat. & facit, quia dictio ta-
xatiua dicitur esse extensionis exclusiua, l. qui aliena, §. libertus, ff. de neg. gest. l. qui
Sella, §. qui actum, l. inter actum, l. certo generi, & l. Lucius in vers. digitum vnum,
22 ff. de seru. rust. præd. Crauet. de antiq. temp. par. 4. sectio 1. num. 116. & verba † ta-
xatiua implicitam in se negatiuam habent, quod 53. aliter fieri non possit cap. cum
Ecclesia Sutrina, vbi glos. de caus. poss. & propriet. vbi etiam Doct.

23 Sextò. Amplia, vt tanto magis procedat si statutum esset nedum † exorbitans,
sed & comectorium Iuris communis, Menoch. de præsumpt. præsumptio. 6. lib. 3.
num. 20. vol. 1. DD. de Rota decis. 794. num. 4. par. 1, Paris. cons. 22. num. 20. vol. 2.
Alex. cons. 82. nume. 7. vol. 2. per l. Gallus, §. quid si tantum, ff. de liber. & posthum.
vbi scriben. Imol. Bart. Ias. & alij in l. 1. §. lex Falcidia, ff. ad legem Falcidiã, & no-
tant Doctor. in cap. fin. de consuet. Ioan. Andr. in reg. possessor. Bart. in d. l. omnes po-
puli in 5. quæst. princip. ff. de iust. & iur. Bald. in l. Meninius, C. de legit. hæred. & in
l. sine possidentis, C. de probatio. & in l. 2. §. uoluntate, ff. solut. matrim. & in l. si quis
seruo, C. de furt. Abb. in capit. ad audientiam de Cler. non residen. Bello. uar. resol.
Iur. diuers. lib. 4. cap. 19. numero 8. Cephal. cons. 274. numero 15. lib. 2. Alexand. in
cons. 207. numero 22. lib. 6. scriben. in d. §. uoluntate, & Dec. in citato cons. 541. nu-
mero 14. ubi inquit dispositionem contra Ius commune loquentem de pręsenti nõ
habere locum in eo, qui per fictionem habetur pro præsenti, & ideo Galli. d. cap. 18.
numero sexto, dixit quod stante statuto, quod filiæ dotatæ non ueniant ad succes-
sionem

sione cum fratribus, fratrum appellatione non continentur adoptiui, qui uerè non sunt fratres, sed fictè ut supra etiam diximus de filijs prout hoc dixit etiam fuisse de mente Bald. cons. 24. uolum. 1. & alij de quibus per eum ibi, ubi hanc communem testatur, & ita fuisse iudicatum Ticini aduersus ea quæ consuluit Bero. consil. 13. 14. 15. lib. 2. & facit etiam, quia stante statuto quod minor ætate legitima, non possit facere testamentum, etiam si ueniam ætatis consecutus, ab alio statuto maior appellaretur, non tamen posset facere testamentum, quia legitima ætas intelligitur de uera ac naturali, & non de ficta representata per consecutionem ueniæ ætatis, ita idem Salic. ubi supra numero nono, per ea quæ not. in Luk. C. de his, qui uen. ætat. imp. ubi glos.

24 Septimò. Amplia, ut idem sit in omni statuto odioso, † nam non uerificatur in casu ficto, Anton. de Rossel. inter consil. ultim. uolunt cons. 144. nume. 19. referente Bonacoss. qq. crimin. par. 2. sub uerb. succumbens uers. statuta odiosa fol. mihi nu. 81. idem Galli. d. cap. 20. num. 30. Roman. cons. 436. per tot.

Octauò. Amplia, ut tanto magis conclusio procedat si statutum esset poenale

25 † scriben. in l. si quis maior, C. de transact. ubi præcipuè Bart. qui ideo dixit, quod poenę illius legis loquentis in uerè maiore 25. annis non habet locum in minore qui per iuramentum representatus fuerit maior, iuxta dispositionem, authen. sacramenta puberum, C. si aduers. uend. sicut, & idem erit in eo, qui effectus fuerit maior per ueniam ætatis, cum uerè maior non esset, nec est in facultate magistratus facere illum uerè maiorem, ita Galli. de uerbor. signif. lib. 8. capit. 17. numero 60. de mente Socin. cons. 63. sub num. 50. lib. 3. & faciunt alia supra adducta in principio conclusionis, Bertazz. cons. crim. 151. num. 34. & ultimo lib. 1. Gabriel. conclusio. 12. num. 70. de transactio. Crott. in l. omnes populi nu. 110. ff. de iust. & iur. idem Galli. d. cap. 20. nu. 30. & Roman. d. cons. 436.

Nonò. Amplia etiam si casus fictus esset similis uero, de quo loquitur statutum,

26 † nam nec tunc fit extensio relati statuti loquentis in casu uero ad casum fictum, nisi hoc exprimatur Euerard. in loco ab æquipollentibus numero decimotertio in sua centur. per l. 3. §. hæc uerba, ff. de neg. gest. & l. fi. C. de his qui uen. ætat. impetr. cum alijs per eum ibi adductis.

27 Decimò. Amplia, ut eo magis conclusio procedat quando statutum † loquitur discretiuè, idest per se de casu uero, & per se de casu ficto, Brun. super statut. uol. 3. sub uerbo fingere fictio vers. statutum, siue lex extenditur, & facit quod not. Bonacoss. qq. crimin. par. 6. sub verb. statutum vers. vbicumq; statutum, vbi inquit, quod quando statutum loquitur discretiuè, idest de per se de masculo, & de per se de foemina, tunc masculinum non concipit foemininum, quia expressum facit cessare tacitum, & præsumptum, l. si ita, ff. de lib. & posthum. tenet Bald. in l. in multis in fin. ff. de stat. homin.

28 XI. Amplia conclusionem, vt præsertim procedat in statuti † dispositione limitata ad certum effectum, quæ non trahitur vltra suum effectum ad casum fictum, ita Crot. in d. l. omnes populi, sub nume. 217. vbi infert, quod si constitutione aliqua caueretur, quod præsentes tantùm possent optare præbendas, & alia constitutione disponeretur, quod absentes pro seruitio Ecclesiæ haberentur pro præsentibus quoad perceptionem fructuum præbendarum, illa constitutio quæ loquitur de optione facienda inter præsentes tantùm non habebit locum in illis, qui pro præsentibus ha-

bentur

bentur respectu perceptionis fructuum, Crot. referendo sequitur Gallin. d. cap. 18. num. 51. & seq. idem etiam ex alijs rationibus comprobans.

29 Limita primo, vt non procedat conclusio quando statutum † loqueretur in materia Iuris, in qua casus verus, & fictus haberentur pro vno, & eodem, tunc enim interpretatur prout ipsum Ius, & sic casus veri dispositio verificabitur in casu ficto, prout etiam disponitur à Iure communi, ita Felin. in cap. insinuatum nume. 2. de Simonia. Abb. in capit. cum dilectus numero quinto de Cleri. non residen. vbi dixit quod ideo euenit, quia dispositio statuens idem quod Ius debet recipere omnes limitationes, & interpretationes Iuris, quod dicit perpetuo notandum; & idem firmat in capit. ad audientiam nume. 2. eodem titu. & in dicto capit. insinuatum de Simonia numero sexto, allegando notata à Cyno in l. quicumque, C. de seruit. fugit. & facit quod voluit Roman. consi. 105. num. 2. vbi dixit quod quando statutum disponit idem quasi in aliquo casu, quod Ius, tunc si Ius commune dispositionem suã in illo casu emanatam vellet trahi etiam ad casum fictum, tunc statuti dispositio in illo casu etiam ad casum fictum trahetur, & de hoc dicit esse notabilem decisionem in d. c. ad audientiam, & in cap. dilectus de Cler. non resid. idem censuit Anton. de Butr. in cons. 1. colum. 3. vers. ad tertium dotis, & consil. 80. columna secunda vers. si statuta. Sanct. Seuer. in repet. d. l. omnes populi numero 204. ff. de iust. & iur. vbi dixit quod cum hoc casu dicatur Ius commune ratione originis, & obseruantiæ, licèt translatum in figuram statuti, statutum dicetur dicto Iure vti cum sua causa, & cum suis intellectibus Bald. super stat. in verb. interpretatio, Galli. in d. suo tract. de verb. signif. lib. 10. capit. 32. num. 39. & 40. Bursat. cons. 44. nu. 37. lib. 1. & faciunt quæ nos diximus in cõclusione quod statuta interpretantur a Iure communi Ampliat.

30 Primò. Amplia, vt idem sit si statutum † loqueretur præter Ius commune, nam tunc dicendum est, sicut quando loquitur secundùm Ius commune, quod debeat habere locum etiam in casu ficto, ita Dec. in d. capit. translato in prima lectur. numero 38. Alexan. in lege prima, §. lex Falcidia nume. 9. vers. si autem loquimur in statuti, ff. ad leg. Falcid. Ioan. Andr. in cap. fin. super verb. per alios de consuet. lib. 6. Abb. in d. cap. ad audientiam, de Cler. non residem. & in d. capit. insinuatum num. 6. & finale, de Simonia, vbi dicit quod statuta recipiunt omnes limitationes, & interpretationes Iuris improprias, & strictas, quando non deuiant à dispositione Iuris, Felin. in d. capit. insinuatum numero 2. Diaz. reg. 700. vers. limita primo Alexand. consilio 179. columna quarta libro quinto Imol. in lege Gallus, §. & quid si tantum, sub numero 36. ff. de liber. & posthum. Galli. de verbor. signific. libro tertio cap. 21. num. 18.

31 Secundò. Amplia limitationem, quia illa stante sicut casus exceptus à Iure † extenditur ad consimilem casum propter identitatem rationis, c. cum dilectus de confir. vtil. glos. in l. 1. C. de conditio. indeb. Thom. doct. cons. 18. nume. 13. ita, & casus exceptus a statuto, vbi statutum disponit in materia Iuris Abb. in d. cap. ad audientiam num. 2. vers. nota principaliter.

32 Secundò. Limita conclusionem nisi per omnia † æquipararet casum verum ad fictum, quia tunc haberetur, ac si esset vnus, & idem casus verus, & fictus, & cessaret respectus, & consideratio fictionis in eo, & per consequens statutum ad illum se extenderet licèt esset præter Ius Felin. in d. cap. insinuatum numero tertio de Simonia,

de mente Roman. in l. 1. §. de illo ff. ad Trebell. licèt ipse Felin. de hoc dubitet. Sed limitationem sequitur Socin. cons. 1. num. 11. & 12. volumine primo, vbi dicit quod quando casus verus, & fictus per omnia çquiparantur, tunc casus fictus comprehenditur in statuto secus si lex induceret solum quandam similitudinem inter casum verum, & fictum, Bald. in l. Gallus, §. quid si is sub num. 2. ff. de liber. & posthum. & ibi Bart. & Socin. vbi dicunt, quod statutum loquens de hçrede habet locum in bonorum possessore, qui licet non sit propriè hæres, tamen habet effectum hæredis per omnia, cum limit. sensit Felin. melius cogitans in capit. at si Clerici numero 3. versic. & nota de Iud. per tex. in d. ad audientiam, & in c. cum dilectus de Cler. non residen. vbi hoc expresse notat Abb. numero secundo vers. secundo nota, idem voluit Cepol. in cons. 14. numero trigesimoquinto, & Alexand. cons. 207. numero 23. volumine sexto, idem etiam not. Imol. in d. l. Gallus, §. & quid si tantum, ff. de liber. & posthum. Idem tenuit Decian. respon. 11. numero 151. volumine primo, & facit quod dixit Barto. in d. l. si is qui pro emptore numero 36. ff. de vsucap. dum voluit, quod si dispositio mandet aliquid haberi pro tale, quoad quædam tantum dicetur fingere, & de ficto casu disponere, si autem ordinet quid habeatur pro tali quoad omnia erit secundùm veritatem, & sic erit idem cum casu vero, de quo nos etiam in conclusione quod statuta sunt propriè, & strictè interpretanda in limitationibus, vbi id ampliauimus etiam in pœnalibus, &c. vt ibi idem firmauit Galli. d. c. 18. lib. 8. nume. 24. ubi tenuit, quod licèt statutum loquens de ciuibus originarijs non comprehendat ciues ex Priuilegio, tamen si statutum tales mandaret haberi in omnibus, & per omnia pro ciuibus originarijs, vtrique comprehenderentur per ea quç not. Doctor. in d. l. 1. ff. de leg. 1. & Bart. in l. si maritus, §. legis, ff. ad leg. Iul. de adult. & in d. l. si is qui pro emptore, ff. de vsucap. & Alciat. in l. mercedis, secunda ff. de uerb. signif. & de hoc dic, vt supra in prima ampliatione.

33 Amplia limitationem, vt procedat etiam † si statutum esset de casu contra Ius, dummodo tamen ageretur de æquiparatis per omnia, & in omnibus, vt not. Galli. tract. de uerb. signif. lib. 8. cap. 19. numero 12. & cap. 20. numero quinto qui allegat ad hoc Roman. in d. l. 1. §. de illo ff. ad Sen. consil. Trebell. & Crot. in d. l. omnes populi, sub numero 212. & idem tenuit Carpan. ad statut. Mediol. in prælud. numero 424. cum alijs ibi per eum tenuit Paris. cons. 22. numero 42. cum sequen. volumine secundo, & de hoc per nos in d. conclus. quod statuta sunt strictè, & propriè intelligenda.

34 Intellige † limitationem, vt sit vera quando æquiparatio fuisset facta per modum regulæ, & in omnibus militaretur omnimoda similitudo, secus in simpliciter æquiparatis, quia illa simplex æquiparatio operatur solum quoad tempus præsens factæ æquiparationis, ita vt quod dictum est de casu cui fit æquiparatio tunc, dictum censeatur, & competat etiam casui adæquato, ut in l. Princeps, ff. de leg. l. maximum vitium, C. de lib. præter. l. 2. C. com. de leg. Bart. in lege prima post princip. ff. de leg. primo, tamen respectu superuenientium non trahetur ad ea quæ in futurum post æquiparationem factam tribuuntur casui, cui fit adæquatio, ita Galli. d. lib. 8. c. 20. numero 8.

35 Tertiò. Limita conclusionem nisi statutum † esset Elusorium non intelligendo illud in casu ficto Dominic. in capit. ut circa in princip. columna vlt. de electio. in

sexto

ſexto quem refert, & ſequitur Felin. in d. capit. inſinuatum numero 4. de Simon. Diaz. d. regu. 700. verſiculo tertio limita Carpan. ubi ſupra numero 425. & ante eum Galli. d. tract. lib. 3. capit. 20. numero 13. & capit. 21. numero decimoſeptimo cum ſeq.

36 Quartò. Limita niſi intelligendo ſtatutum † ſolum in caſu vero induceretur aliquod abſurdum, Brun. in tract. foem. exclud art. 6. 3. mem. quæſtio. 17. numero 280. Felin. in d. cap. inſinuatum in tertia limitatio. de Simon. Galli. d. libro tertio capito 21. numero 39. ad idem facit tex. in l. ſi vxor §. primo, ff. de adult. vbi vxor de facto, aut putatiua adulterij nomine punitur tanquam vera vxor, ne putatiua vxor, & de facto ſit melioris conditionis, quàm vera, & legitima, cum debet eſſe peioris, vt tex. illum declarat Crauet. de antiquit. temp. 4. par. ſectio videamus modo limitatio. 5. qui eadem ratione inquit, quod putatiua vxor, ita perdit dotem propter adulterium, ſicuti vera vxor, ne plus tribuatur vxori putatiuæ de facto, quàm veræ per gloſ. communiter receptam in cap. plerique de donatio. & facit quia melioris conditionis non debent eſſe mali quàm boni, l. non ſolùm, ff. de noxa. l. ſi a Patre, § prædo, ff. de peten. hæredit. & in ſimili idem tenuit etiam Lancilot. in conſuetud. Alexand. in verb. maritus quæſt. 2. numero decimo, & ſequen. vbi concludit, quod ſtatutum prohibens maritum relinquere vxori comprehendit etiam vxorem, quæ vera vxor non eſt, licèt ita teneatur, vtputà quando matrimonium eſſet contractum in gradu prohibito, vel alias non ſeruatis ſeruandis de Iure, ne ſcilicet ſit melior conditio earum mulierum, quæ improba, & illicita coniugia contrahunt, ſicq; delinquunt, quam ſint legitimæ vxores contra Iuris determinationem, de qua in lege tertia, §. primo, ff. de donatio. inter vir. & gloſ. in cap. ſtatutum in uerb. uolumus de hæret. in ſexto, voluit quod diſpoſitio illa, per quam filij hæreticorum ad aliquod munus Eccleſiaſticum non admittantur uſque ad ſecundam generationem, multo magis extendatur etiam ad filios illegitimos, ne plus tribuatur luxuriæ quàm caſtitati.

37 Quintò. Limita, niſi adeſſet eadem omnino ratio in caſu † ficto, quæ in caſu uero; nec aliqua poſſet reddi cauſa differentiæ, quia tunc ſtatutum uerificatur etiam in caſu ficto diſpoſito a Iure communi, & poteſt poni exemplum in poſthumis, & in iam natis quoad inſtitutionem, & Ius ſuccedendi, nam tunc diſpoſita a ſtatuto de iam natis uerificabuntur, circa illorum inſtitutionem, & Ius ſuccedendi etiam in poſthumis, qui fictè habentur a Iure pro iam natis, ita Zabarel. conſ. 60. columna ſecunda uerſic. item cum ſit eadem ratio Alexand. conſil. 207. numero uigeſimotertio uolumine ſextò, Socin. conſilio primo numero duodecimo libro primo, Barto. in lege prima, §. bonorum, ff. ad Trebell. & faciunt ſupra adducta in ſecunda limitatione, & nos alibi etiam.

Amplia limitationem tanto magis procedere, ſi in caſu uero ſtatuti eſſet maior
38 ratio quàm † in ficto Iuris communis, exemplum ſi ſtatutum concedat impunitatem uerè comittenti aliquod delictum, multo magis a pœna erit imunis ille qui propter negligentiam ſolùm habetur tanquam cõmittens delictum ex aliqua Iuris diſpoſitione, cum ſit maius delictum, quod fit committendo, & de quo in ſtatuto, quàm illud quod fit negligendo, ſiue omittendo, iuxtà tex. in l. nec in ea ff. de adulter. in hoc enim caſu multo magis diſpoſita fictè a Iure cenſentur comprehenſa

 aſtatu-

a statuto de aliquo casu uero loquente, maiorem tamen in se rationem habente, prout ita consuluit Angel. cons. 72. columna secunda, uersiculo tertio, & facit quod dixit Bald. in l. si quis non dicam rapere numero secundo, C. de Episcop. ubi uoluit quod si per statutum non imponatur nisi pœna talis puta pecuniaria pro aliquo delicto consumato, multo magis intelligitur, quod non possit eadem pœna excedi si fuerit solùm attentatum, & idem sensit in l. de his numero tertio, C. de furt. Bart. in l. nec in ea, ff. de adult. & ex hoc capite maioritatis rationis consului alias quod
39 pro furto commisso cum fractura, non erat recurrendum ad statutum † Ianuæ, quod imponit pœnam furcarum contra talem furantem usque ad summam librarum decem, sed erat standum statuto Sarzanæ, de pœna furti, & robariæ, eo quia si robariam ad stratam manu armata, usque ad summam librarum quinque, noluit statutum Sarzanæ, puniri pœna corporali, multo magis intellexit, quòd non debeat suspendi ille, qui furtum solùm commisit in decem libris licet cum fractura, quia robaria manu armata ad stratam est longè grauius delictum furto cum fractura, Cepol. in authent. sed nouo Iure numero quadragesimoquinto, C. de seruit fugit. Iaf. in l. rem quæ nobis numero sexto, ff. de acquir. possessio. Gomez. de delict. capit. 5. numero duodecimo, & ideo prouisa a statuto, circa leuem qualitatem pœnæ robariæ, quæ est maius delictum, multo magis debent censeri fuisse de statuentium mente, circa pœnam furti etiam cum fractura quod est minus delictum, & mouebat etiam, quia statutum Sarzanæ de pœna furti generaliter loquitur, & indefinitè de furto, igitur etiam generaliter, & indefinitè debet intelligi de omni furto etiam cum fractura, quia licet sit cum illa qualitate grauante, tamē non mutat speciem, & non facit quod non debeat dici furtum, & quod non comprehendatur a statuto generaliter de furtis loquente, prout in simili dixit Cepola in d. authen. sed nouo Iure nume. 61. ubi uoluit quod in statuto de furto generaliter loquente comprehendatur tàm furtum quantumuis magnum, quàm paruum etiam si alias magnitudo rei furatæ sit qualitas grauans delictum, iuxta trad. per Farinac. de delict. & pœn quæstio. 18. numero 95. ubi de communi, & quia etiam dato, quòd furtum cum fractura esset grauius, & differens a furto sine fractura, tamen quia statutum Sarzanæ, quod hoc scire potuit, non distinxit de uno ab alio, sed solùm sub sui generalitate, sub nomine furti intelligere uoluit de omni furto quoquomodo facto, nec nos distinguere debemus, etiam si esset maior ratio in uno quam in alio casu, ita Bertaz. consil. crimin. 526. numero quarto libro secundo, & Bursat. consilio 40. numero sexto libro primo, ubi uoluerunt, quod est standum generalitati dispositionis statuti, etiam si esset maior ratio in aliquo casu quam in alio, ea potissimum ratione, quia scilicet, quod postquam statuentes non distinxerunt de casu maiorem rationem habente ab alio, nec nos distinguere debemus iuxtà not. in l. de pretio, ff. de pul lici. & in lege prima, §. qui autem, ff. de aleat. & in lege prima, §. cum generaliter. ff. de lega. præstand. Accedebat quod semper in dubio est sumenda illa interpretatio, quæ importat minorem pœnam, l. furtum, §. in pœnalibus. ff. de reg. iur. l. si præses, ff. de pœn. Farinac. de delict. quæstio. 19. numero tertio, ubi de communi, sed intelligendo, quòd statutum Sarzanæ sub sui generalitate, & indefinita dispositione de furtis comprehendere uoluerit etiam furtum cum fractura euitatur pœna maior, quæ est furcarum disposita a statuto Ianuæ pro furto cum fractura, & ha-

& habebit locum pœna minor, idest pecuniaria ordinata a statuto Sarzanæ de furto generaliter loquente, igitur isto, & non illo standum esset, & eo magis etiam quia ex alia communi doctrina suadetur, quod eo modo sunt intelligenda statuta, & ea est sumenda, & sequenda interpretatio, quæ est magis conformis cum dispositione Iuris communis, Doctor. communiter in l. fina. §. in computatione, C. de Iur. deliberan. & in lege secunda, C. de noxal. sed intelligendo, & interpretando statutum Sarzanæ, quod comprehendat appellatione furti etiam furtum cum fractura euictatur pœna mortis imposita à statuto Ianuæ pro primo furto cum fractura contra dispositionem Iuris Communis quod nunquam pro primo furto etiam huiusmodi qualitate fracturæ imponit pœnam mortis, vt per Gomez. vbi supra de delict. capitulo quinto numero duodecimo, vbi de communi, & Cepol. in d. authen. sed nouo Iure numero nonagesimotertio, & seruabitur pœna extra mortem disposita a statuto Sarzanæ, quæ conuenit cum ipso Iure communi extra mortem, vt dicebamus, furtum cum fractura pro prima vice puniente igitur secundùm istam, & non illam interpretationem erat intelligendum statutum. His tamen non obstantibus fuit contrarium determinatum, an autem benè, an malè, alij sint Iudices, ex eo etiam quod dixit Brun. tertia par. statut. sub verb. fingere fictio, §. statutum, siue lex extenditur, vbi quando lex, vel statutum simpliciter loquitur, & absolutè tunc quemlibet casum comprehendit, quod, & approbauit Carpa. vbi supra in prælud. ad statut. Mediol. numero 419. inferens ad propositum nostræ conclusionis, quod statutum etiam verificabitur in casu ficto, quotiescumque simpliciter, & absolutè loquitur iuxtà tex. in lege secunda, §. lex Falcidia, ff. ad legem Falcidiam, de quo tamen vide in conclusione quod statutum generaliter loquens generaliter debet intelligi.

Sextò. Limita quando vertitur quæstio, seu vertatur disceptatio in materia fa-
40 uorabili, nam tunc statutum loquens in casu vero † habet locum in casu ficto, Gall. d. tract. capitulo vigesimo numero vigesimo, Carp. vbi supra numero 428. Et faciunt not per Bal. in l. quod si patris numero trigesimosexto, vbi etiam Paul. de Castr. numero vndecimo, C. vnde lib. vbi etiam Alexand. numero vigesimotertio, Bald. Salic. & alij in l. 2. C. de in ius vocan. Ias. in l. non dubium numero 42. C. de legib. Decia. respon. 30. numero 10. volumine tertio, & respon. 62. numero 22. volum. 1. Butr. in l. quoniam modum numero quarto, C. de Agricol. & censit. lib. 11. vbi ideo voluit, quod sicut est fauorabile punire maleficia cum hoc expediat Reipublicæ, vt Prouincia maneat tuta, & in quiete l. congruit. ff. de off. præsid. l. si longius, §. filiusfamilias, ff. de Iud. ita pœna statuti punientis facientem, extendetur ad fieri facientem maleficium per l. si quis id quod, ff. de Iurisd. omn. Iud. Roma. consil. 105. num. 3. vbi latè addiione.

Primò. Amplia limitationem, vt procedat etiam in materia partim fauorabi-
41 li, & partim odiosa, quia & casus † verus trahitur ad fictum Galli. vbi supra capitulo vigesimosecundo numero primo cum sequent. & Capan. in relato loco sub nume. 432.

Secundò. Amplia, vt sit vera in materia etiam merè odiosa, quando tamen ra-
42 tio est expressa in lege in casu † vero, quia tunc statutum habet locum etiam in casu ficto, ita per eund. Galli. d. tract. capit. 21. numero primo, cum sequent. quem refert,

& se-

& sequitur Carpan. ubi supra numero 429. vbi tamen secundum eundem Galli. ibidem declarat. Et faciunt quæ nos diximus de ratione expressa, & vnicui in conclusio. quod statuta sunt strictè interpretanda; & in conclus. quod statuta recipiunt interpretationem à iure communi quando autem dicamur pos versari in fauorabilibus; aut in odiosis vide in d. conclusione, quòd statuta sunt strictè interpretanda vbi etiam quod in dubio materia, & statutum debet præsumi fauorabile, & non odiosum.

43 Septimò. Limita, vt procedat extensio de casu vero ad fictum † quando statutum vlterius progrederetur disponendo eandem virtutem tribuendo cui ficto, Carpan. ubi supra num. 432. ex mente Galli. d. cap. 21. numero 19. declarando, ut ibi per eum.

44 Octauò. Limita in casibus, in quibus † extendendo dispositionem statutariam fictum redditum faceremus ad Ius commune, ut ex Galli. loco proximè relato tradit idem Carpan. vbi supra num. 430. Decia. respons. 30. numero 10. uolumine 3. Brun. de stat. exclus. fœm. artico. 4. princip. numero sexto, ubi communem dicit, & faciunt not. in l. si unus, §. pactus ne peteret, ff. de pact. capit. ab exordio 35. distinctio.

45 Nonò. Limita quando extensio fieret de casu uero † ad fictum in eadem persona Gallia. d. cap. 21. num. 10. declarando, ut ibi per eum, sic etiam limitat conclusionem nostram Carpan. ubi supra num. 431.

46 Decimò. Limita in casu † de quo per Angel. in l. pluribus, ff. de uerbor. obliga. & in l. si ita stipulatus, §. Chrisogonus, ubi Imol. Castren. Alexan. & Ias. ff. eod. Grat. respon. suo 138. uolumine secundo, Dec. Barbat. Natt. & alios relatos per Domin. Menoch. suo tract. de præsumptio. libro tertio præsumpt. 66. numero 12. & per totam, ubi stante statuto, quòd scriptura manu propria scripta habeat executionem paratam, procedit etiam in scriptura manu alterius scripta subscripta tamen manu debitoris asserentis se omnia supra scripta confirmare, & approbare, nam licet aliud scribere, aliud subscribere, & subscribens dicatur fictè scribere, l. diuus, §. item Senatus, & in l. si ego, §. dotis, ff. solut. matrim. & not. idem Menoch. d. præsumptio. 66. numero nono in fine, tamen tale statutum habebit executionem contra ipsum debitorem subscribentem, idque propter relationem, quam subscribēs habet ad præcedentia, quæ relatio ex his quæ not. Magon. decis. Lucan. 30. numero 13. & 14. parte prima, videtur sufficiens, & apta ad satisfaciendum formæ, & materijs quantumcunque strictè accipiendis, & interpretandis, nam secundum eum relatio prædicta non est impropria, & ficta, sed uera, & propria, uel ea ratione secundum Menoch. d. præsumptio. 66. numero decimotertio, quia suo mandato, & causa præsumitur confecta illa scriptura, & ob id perinde est, ac si ipse sua ipsa manu scripsisset, & quia statutum respicit consensum, quo obligatio causata fuit, & ideò locum habet, & in hoc casu amplia, & declara ut per Menoch. 161.

47 XI. Limita in casibus fictis subrogatis † loco casus ueri Gallin. in citato loco capitulo uigesimo numero decimo, cum sequen. declarando tamen, ut ibi per eum, & post Galli. sic etiam limit. conclusionem Carpan. ubi supra numero 427. limitatione quinta.

48 XII. Limita in his, quæ non sunt † de forma quæ possunt adimpleri per æquipollens

pollens, Galli. dicto capitulo vigesimosecundo numero nono, declarando, vt per eundem, quem etiam referendo sequitur idem Carpan. vbi supra numero 433. limitatio. 12.

49 XIII. Limita nisi aliud appareret de † mente disponentium, seu statuentium, quia, & tunc statutum loquens de casu vero traheretur ad fictum, Ioan. de Imol. in capit. ad audientiam numero primo, de Cler. non residen. quem refert, & sequitur Euerard. in suâ cent. in loco ab æquipollentibus sub numero 170. Barto. in l. omnes populi numero 58. ff. de iust, & iur. Corn. cons. 331. numero 9. versic. item ex alio volumine primo, Brun. stat. fœm. exclud. artic. 5. quæstio. 29. numero 22. vers. & sic statutum, Paris. cons. 16. num. 51. volum. 3. Alexan. cons. 85. num. 8. lib. 4. & consil. 52. num. 2. lib. 1.

XIIII. Limita conclusionem in casu de quo per Bald. in l. non sortem, §. inde-
50 bitum, versic. quid in exceptione † solutionis factæ, idest confessionis de soluto sub numero quinto, ff. de condit. indeb. vbi statutum loquens de solutione verificatur in confessione de solutione, & de recepto, licet ea verè solutio dici non possit, sed fictè de ea apparere, idest per confessionem de recepto, ex qua præsumitur solutio ipsa Bald. sequitur Cephal. cons. 603. num. 49. & 53. vol. 4.

51 XV. Limita quando ab initio tempore conditi statuti casus modo fictus † erat verus, & tanquam de vero disposuit, & illum comprehendere intellexit, & fictio fuit postmodum inducta per habentem potestatem, quia sicut fuit mens statuti a principio disponere, & illum comprehendere, ita fictio postmodum superueniens non poterit facere, quod quoád statutum non dicatur in eo comprehensus, & quod illius dispositio ad eum non porrigatur, ita Galli. in d. tract. de verbor. signif. lib. 3. cap. 21. nume. 20. de mente Alexan. in d. l. 1. §. lex Falcidia colum. penul. & fin. sub num. 9. ff. ad leg. Falcid.

XVI. Limita fauore publicæ vtilitatis, vt colligitur ex trad. per Brun. in ter-
52 tia par. statu. sub verb. fingere † fictio, statutum non porrigitur per not. in l. gallus, §. sed si is, ff. de liber. & posthum. & latè quæ nos diximus in conclus. quod de duobus statutis vltimum est attendendum, & quod statuta sunt propriè intelligenda.

53 XVII. Limita in casu præsumpto, nam statutum disponens † in casu vero, habet etiam locum in præsumpto, ita Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 8. num. 28. & lib. 3. præsumpt. 6. nume. 20. ea motus ratione, quia diuersum est inter præsumptionem, & fictionem, nam fictio denotat improprietatem, d. l. Cornelia, vbi Bald. ff. de testam. l. gallus, §. videndum, ff. de lib. & posthum. vbi Castrens. scribit casum fictum non venire ex proprietate sermonis, sed per extensiuam interpretationem prout Ias. in l. si is, qui pro emptore numero 170. ff. de vsucap. Præsumptio autem proprietatem præsupponit prout hoc idem latè comprobauit, Curt. Iun. consil. 41. nume. 16. & seq. allatus a Menoch. loco citato, vbi per multas alias recitat differentias inter fictionem, & præsumptionem, & idem Menoch. cons. 5. numerô 27. & 34. vers. non obstat octauam lib. 1. vbi etiam latè respondet contrarijs, & loquitur in coniecturis exorbitantibus.

54 Et pro materia nostra scito, quod tunc fictio † in aliquo casu esse dicetur quando aliquid non erit simpliciter tale, vt in l. hoc legatum, ff. de lega. 3. & quando aderit dictio, prout per Bart. in l. si is, qui pro emptore, ff. de vsucap. vel quando vteretur dictione,

dictione, perinde, l. Iure ciuili, ff. de condit. & demonstr. vel dictione, quemadmodum, l. vel si viuo, ff. de suis, & legit. vel reperiretur verbum haberi, l. 1. §. fina. ff. de bon. poss. secundum tab. vel verbum, videri, nam quod videtur non est Doctor. in l. si is, qui ff. de vsucap. Dec. in l. qui actionem numero tertio, ff. de reg. iur. & in l. qui per successionem num. 3. ff. eod. tit. l. 1. ff. de eo quod certo loco, vel si diceretur, imago alicuius, l. filio, ff. de liber. & posthum. & prout alias per Doctor. in capit. qui per alium, ff. de reg. iur. in sexto cap. pro possessore, cap. ratihabitionem, c. tacet cod. tit. vel verbum intelligitur, quod etiam denotat fictionem Dec. in d. l. qui actionem nume. 4. & not. in l. rem in bonis, ff. de acquir. rer. dom. l. quoniam vbi Bald. ff. de his qui not. infam. prout & dictio quodammodo, l. si me in vacuam, ff. de acq. possess. cum similibus.

ARGVMENTVM:

Abrogatum ſtatutum, an, & quando poſsit allegari, & ex eo argui.

1 *BROGATVM ſtatutum non poteſt allegari, etiamſi in totum non fuiſſet abrogatum, vt num. 2. niſi vt num. 3.*

4 *Allegans ſtatutum abrogatum, & illo vtens incidit in pœnam falſi.*

5 *Allegari non poteſt ſtatutum vſum non receptum.*

6 *Decennÿ lapſus a tempore conditi ſtatuti ſufficit, vt dicatur vſu non receptum.*

7 *Vſu receptum ſtatutum non poteſt allegari, ſi per contrarium vſum fuit ſublatum.*

8 *Iuramentum officialis de ſeruando ſtatuta non extenditur ad ea, quæ in deſuetudinem abierunt.*

9 *Deſuetudine ſtatuta ſublata non ligant.*

10 *Deſuetudo contra ſtatutum inducitur ſpatio decem annorum.*

11 *Obſeruantia exiſtente varia circa ſtatuta ſtatur iuri ſcripto ipſius ſtatuti.*

12 *Ratio ſtatuti etiam abrogati poteſt allegari, niſi vt num. 15.*

13 *Correcto ſtatuto non ſemper dicitur correcta eius ratio, licèt ſecus econtrà.*

14 *Correcta lex dicitur falsò lex.*

16 *Abrogatum ſtatutum poteſt allegari in argumentum, niſi vt num. 17. 18. & 19.*

20 *Abrogati ſtatuti pars non abrogata poteſt allegari.*

21 *Abrogatum ſtatutum poteſt allegari quoad caſum præteritum ante abrogationem.*

22 *Derogatio ſtatuti non trahitur retro ad facta, ſcilicet in executionem ſtatuti nondum abrogati, niſi vt num. 23.*

24 *Abrogans ſtatutum quoad ordinem, & proceſſum iudicÿ ſeruatur etiam in caſu ante abrogationem.*

25 *Præterita deciſa ſtatutum non comprehendunt.*

26 *Deciſa quæ dicantur.*

27 *Lex generalis procedit etiam in præcedentibus etiam in iudicium deductis.*

28 *Statutum, quod tranſiuit in contractum non ſubditi, non poteſt abrogari, & abrogatum poteſt allegari.*

29 *Abrogatum ſtatutum poteſt allegari ad corroborationem ſtatuti noui.*

30 *Abrogatum ſtatutum non in ſubſtantia, ſed in exemplis poteſt allegari.*

31 *Abrogata ſtatuta poterunt allegari quoad non ſubditos abrogantis, & exempla ponuntur.*

32 *Abrogatum ſtatutum poteſt allegari ad corroborationem iurium ſuorum.*

33 *Allegari poterit ſtatutum abrogatum, vt de eo notitia habeatur, & ad inſtructionem Iudicis, & ad alia, vt ibi.*

34 *Abrogatum statutum poterit allegari, quando statutum abrogans non fuit usu receptum.*

35 *Abrogatum statutum non praesumitur, nisi probetur, sed censetur semper durare.*

36 *Abrogatis statutis censentur abrogata omnes reformationes eorum.*

37 *Abrogatum statutum dicetur etiam per unicum actum universitatis universaliter, & in consilio factum scienter in contrarium.*

CONCLVSIO VNDECIMA.

1 STATVTVM abrogatum † regulariter allegari nec ex eo argui potest, ita probatur ex tex. no. vbi Bart. & Doct. in l. fin. ff. de fals. Archidiac. in cap. frequens de rest. spol. in sexto, & per glos. & Canonistas in cap. nouit de Iud. Felin. in cap. 1. nu. 19. vers. fallit secundo de constit. vbi etiam glos. & Doct. Bal. in l. 1. post princip. C. de Iust. C. confirm.

2 Primò. Amplia, vt idem sit, si statutum † non in totum, sed in aliqua parte fuisset recisum, vel resecatum, nam non poterit allegari in ea parte, ita Anton. de Butr. in d. c. 1. nu 7. de constit. Bald. in l. 1. in princip. C. de lat. libert. toll.

3 Intellige, vt vera sit ampliatio † qñ statutum fuisset recisum tanquam erroneum, secus si fuisset recisum tanquam superfluum, vel nimis prolixum, quia tunc pars recisa poterit nihilominus allegari, ita idem Ant. vbi supra, & Felin. d. cap. 1. nu. 19. vers. idem si allegatur pars legis recisa, Gemin. in cap. si Romanorum 19. distinct. Archid. post glos. in c. fin. de offic. leg. lib. 6. Decian. in suo tract. crimin. vol. 1. c. 39. lib. 2. num. 34. vers. fallit vndecimo.

4 Secundò. Amplia, vt potius tali statuto † abrogato vtens, & illud allegans incidat in poenam falsi secundum glos. in d. l. fi. ff. de fals. vbi etiam Bart. qui dicit hoc esse notandum contra illos, qui allegant, & ostendunt Iudici statuta, & reformationes correctas Bald. in d. l. 1. post princip. nu. 7. C. de Iust. C. confirm. vbi dicit, quod producens scienter statutum correctum incidit in crimen, & poenam falsi, ea ratione, quia statutum abrogatum, & correctum non est amplius statutum, Ideo allegãs illud, allegat quod non est, & sic falsum, vt etiam per Felin. vbi supra nume. 19. in princip. & Bal. in l. fin. C. de edict. Diu. Adr. tollen. colum. 5. Decia. d. cap. 39. nu. 34. vbi de communi testatur, & idem sensit Dec. in d. cap. 1. num. 37. de constit. per tex. in §. hunc igitur in prima constitutione Codicis, quem notat ibi Alber. & Paul. de Castr.

Tertiò. Amplia, vt idem sit in statuto vsu non recepto, quod cum nullum sit, &
5 habeatur, ac si factum non esset, allegari † prohibetur, cum in eo nullum sit faciendum fundamentum, Cephal. cons. 642. nu. 123. lib. 5. Paris. cons. 53. nu. 98. lib. 3. & cons. 104. num. 69. lib. 1. Dec. cons. 638 nu. 12. & cons. 649. nu. 8. Menoch. cons. 75.
6 nu. 9. lib. 1. & sufficit lapsum † decennij à tempore conditi statuti ad effectum vt possit dici vsu non receptum Alexan. cons. 6. num. 21. vol. 1. & not. in cap. fin. vbi praecipuè Dyn. de consuet. lib. 6. Cephal. d. cons. 642. nu. 129. de mente Plot. in l. si quando § 6. nume. 51. C. vnde vi, Ruin. cons. 143. num. 24. lib. 5. Decian. resp. 32. nu. 42. libro secundo.

7 Subamplia vt idem sit in statuto, quod aliquando fuit vsu receptum † sed tamen postea per contrarium vsum fuit abrogatum, ita Cephal. d. cons. 142. num. 126. de mente Nat. in cons. 19. nu. 8. vbi ideo dixit quod Potestas iurans seruare statuta Iu-
8 ramentum † illius non extenditur ad ea quae in desuetudinem abierunt, nam illa nõ sunt amplius statuta, l. de quibus, ff. de legib. in fi. ibi per desuetudinem abrogentur,
9 & in d. l. 1. in princip. C. de caduc. toll. ibi per desuetudinem † abolitam, & in l. derogatur

rogatur, ff. de verb. signif. vnde nec ligant cap. 1. de treug. & pac. Paris. d. cons. 104.
num. 69. lib. 1. & cons. 105. num. 8. lib. 4. Gozad. cons. 23. nu. 9. Dec. in d. cons. 638.
num. 11. & seq. vbi communem dicit Decia. resp. nu. 36. lib. 5. & sufficit tempus 10.
10 annorum ad hoc vt desuetudo † tollat legem Natt. d. cons. 19. nu. 7. de mente Alex.
in cons. 132. visa facti narratione primo dub. lib. 1.
11 Limita subampliationem, vt procedat, quando non fuisset diuersimode † ob-
seruatum statutum, nam si appareret de varia obseruantia, modò scilicet contraria,
& modo conformi statuto, tunc staretur iuri scripto ipsius statuti, nec posset dici
abrogatum per non vsum, ita Decia. resp. 46. num. 127. lib. 2. de mente Bart. in l. 2.
in princ. ff. solut. matrim. & in l. solent. §. non vero, ff. de off. Procons. per l. quæsitum,
§. si quis eodem ff. de fund. instruct. Cætera de statuto vsu non recepto, vide in alijs
conclusionibus, & præcipuè in sexta limitatione ad Conclus. quòd de duobus sta-
tutis vltimum est attendendum, & in septima ampliat. quod stat. nõ ligat forenses.
12 Primò. Limita modò conclusionem, vt † non procedat in ratione statuti, quæ
est allegabilis, licèt statutum sit correctum ad cognoscendam mentem statuentium
in illo, vel simili casu, vt not. glos. in d. c. nouit de iud. in ver. quicumque, videlicet
& est ibi in tex. exemplum in Pontifice Maximo, qui allegat legem, iam correctam
ad ostendendum propter illius legis rationem, quòd Imperator, & alius Princeps
seculares non debet dedignari, vt causa eius audiatur ab Ecclesia, exemplo aliorum
Principum qui hoc alias non dedignati sunt, vt adducit in illo tex. & idem not. gl.
in cap. quicumque glos. 1. in fin. 2. q. 1. Innoc. in d. c. nouit de iud. ubi Abb. num. 23.
ibiq; appostilla ad ipsum in uer. ratio non tollitur Gemin. in cap. 1. in fin. princip.
de restit. spol. vbi etiam Philipp. Franc. in 6. glo. in c. qui tenet 11. q. 3. Ant. & Innoc.
in d. c. 1. de constit. vbi Felin. num. 19. vers. idem vt tactum fuit, ex quo notat, quòd
13 correcta lege, vel statuto † non semper dicitur correcta eius ratio, non sic è contra-
rio, vt etiam traditur in d. cap. nouit super d. ver. videlicet; & not. in l. eos, ff. de cap.
dimi. gl. in c. fuerunt ubi Gemin. 7. dist. Dec. in d. c. 1. in prima lect. de const. nu. 14.
uers. 3. conclusio glosæ latè per Imol. in c. post translationem de renuntiat. & Salic.
in auth. ingressi, C. de sacros. Eccles. facit tex. in cap. a multis de ætat. & qualitat. &
14 Bald. in d. l. fin. C. de ædict. Diu. Adr. toll. ubi dixit quod lex correcta dicitur † falsa
lex, & propterea non debet allegari nisi respectu rationis, idem tenuit Socin. in re-
gul. 285. uers. 3. fallit Decia. ubi supra uers. fallit primo.
15 Sublimita ut non procedat limitatio quando fuisset improbatum, & statutũ, † &
ratio, neutrum enim tunc posset allegari, ita Ant. de Butr. in d. c. 1. num. 7. de constit.
per tex. in c. 1. eod. tit. lib. 6. & d. l. 1. C. de lat. liber. toll. Felin. in eodem c. 1. num. 19.
d. uers. idem ut tactum fuit, & Gemin. in d. c. si Romanorum 19. distinct.
Secundò. Limita conclusionem, ut procedat quoad decisionem causarum secus
16 si † adduceretur, & allegaretur statutum abrogatum in argumentum, nam hoc fieri
posset secundum gl. & Bart. in d. l. fin. ff. de fals. & in l. 1. in fi. ff. de coniung. cũ eman-
cip. lib. Felin. in d. cap. 1. num. 19. uers. primus quando, Gemin. in cap. frequens uers.
illum in fi. de restit. spol. in sexto, & in cap. auctoritate de concess. Preb. ad fi. eodem
lib. 6. glos. sing. in cap. cum deuotissimam in uer. componat in fi. 12. q. 2. & in d. cap.
fuerunt in uer. necessaria.
17 Primò. Sublimita ut non habeat locum limitatio quando statutum † ideò fuis-
set abrogatum, quia erat statuto de nouo condito contrarium, nam tunc nullo mo-

do

do posset allegari Felin. ubi supra nu. 19. uers. si tamen esset lex allegans adhoc Io. Andr. post Innoc. in c. 1. de purg. Canon. per tex. in proem. decret. in fi. & sic est intelligenda glos. in d. l. 1. in princ. per illum tex. in uer. imaginem, C. de lat. liber. toll. dum expressè dicit, quod ex legibus correctis non potest sumi argumentum, prout & hoc modo intelligit tex. in authen. de nau. usu. in princ. Felin. ubi supra, & sic potest saluari, Dec. qui contra prædicta sensit in d. c. 1. in prima lect. nu. 38. de constit. & Decia. in d. c. 39. num. 34. uers. fallit secundo, ut scilicet non possit statutum abrogatum in argumentum allegari in his, quæ repugnant eidem expresè, secus in argumento aliorum, ut per glos. in d. c. fuerunt, & in d. cap. cum deuotissimam, & nos infra.

18 Secundò. Sublimita, ut non procedat quando statutum † abrogatum non esset in corpore statutorum, nam tunc neque etiam in argumentũ posset allegari, ita Bar. in d. l. fin. ff. de fals. per d. l. 1. in princ. C. de lat. libert. toll. Felin. ubi supra nume. 19. uers. & idem si posita fuisset extra Iuris uolumme de mente Bald. post Odofred. in auth. dos data, C. de donat. ante nupt. & not. in cap. translato de constit.

19 Sublimita sublimitationem, ut † non procedat in eo, qui haberet auctoritatem legis, & statuti condendi, qui poterit allegare statutum abrogatum etiam in uolumine statutorum non clausum, ita Felin. in supracitato loco exemplificans in cap. Raynutius de testam. & facit tex. in c. uolumus 11. q. 1. & in c. quicumque, & per gl. in d. c. fuerunt distinct. 7. & in d. c. nouit de iud. Decia. d. c. 39. uers. fallit 18.

20 Tertiò. Limita principaliter conclusionem quando statutum † non esset in totum abrogatum, quia in parte non abrogata posset allegari, ita Bald. in d. l. 1. C. de lat. liber. toll. Paul. de Castr. in d. l. 1. C. de Iustin. Cod. cõfirm. Felin. ubi supra nu. 19. uers. secundus est casus, ubi etiam Dec. in prima lect. num. 37. Decia. d. c. 39. uersic. fallit tertio facit tex. in d. l. derogatur, ff. de uerbor. signific. Angel. in cons. 72. incip. pro parte, hoc idem probat tex. in l. sancimus in uers. reliquam vero quantitatem, quæ intra legis terminos constituta est in suo robore per durare, C. de donatio. & in Clem. dudum, §. nos enim ibi in quantum præmissis, vel præmissorum alicui contrariæ de sepult. & conuenit doctrina Bal. in l. sed & milites in §. quæsitum, ff. de excusat. tut. vbi notauit quod rescripta Summi Pontificis, quæ dicunt non obstante tali Priuilegio, intelliguntur infringere Priuilegium solùm in eo casu contra quem loquitur, in reliquis autem partibus Priuilegium remanet firmum, & facit etiam, quod dicit Decia. vbi supra cap. 36. nu. 5. vbi docuit, quod si reformatio corrigit in aliquo statutum antiquum, in illo tantum expresso intelligetur correctum, nec allegari poterit, in alijs autem à reformatione omissis, stabitur ipsi statuto antiquo iuribus ibi per eum, & vide etiã dicta supra in prima ampliatione, & illius intelligẽtia.

21 Quartò Limita, vt † non procedat quoad casum præteritum ante talis statuti abrogationem, nam in illo decidẽdo esset attendendum statutum vigens tunc temporis, licet postea fuerit abrogatũ, ita Bald. in d. l. 1. C. de Iustin. Cod. confirm. nu. 7. vbi ait quod si quæstio determinatur per statutum vetus, & non per nouũ, eo quod agitur de negocio veteri quod pertinet ad legem antiquam, & nõ ad nouam, est licitum producere tale statutum vetus, cum vigore illius quantum ad causam illam non sit sublatum, vt in authen. cum de appellat. cogn. in princip. cola. 8. & Bart. in d. l. fin. ff. de fals. nu. 3. ubi ait, quod aut quis vult allegare leges correctas ad decisionẽ causarum, quæ habuerunt causam de præterito, scilicet tempore quo leges correctę

vige-

vigebānt,& poteſt allegare,idem voluit Felin.vbi ſupra d.num.19.verſ.idem ſi eſ-
22 ſet decidendus,Decia.d.c.39.nu.34.verſ.fallit ſeptimo,& facit quia ſtatuti † dero-
gatio non trahitur retro, ſcilicet, vt comprehendat præterita facta in executionem
dicti ſtatuti, nondum abrogati, niſi in derogatione, & abrogatione, ſeu reuocatio-
23 ne illius fuiſſet dictum, quod ſtatutum † antiquum abrogatum haberetur pro nun-
quam facto, uel niſi ſtatutum nouum diſponeret etiam de præteritis, vtputa, quia
diceret quod corrigit ſtatutum vetus in præteritis, & in futuris, per ea quæ not. Io.
Andr.in c.vltimo de elect.in 6.& ſequitur in ſpecie Bald.in l.Ius ciuile num.3.ff.de
iuſt.& iur.& in d.l.1.nu.7.C.de Iuſtin.Cod.confirm.Felin.vbi ſupra Decia. d.c.39.
num.26.uerſ.item notandum eſt.

24 Intellige tamen, quod de præteritis dictum eſt,ut ſtatutum † etiam de præteritis
loquens, reſtringatur tamen,quoad ordinem, & proceſſum iudicij illius caſus, uel
præteriti, uel pendentis tempore noui ſtatuti abrogantis, ad quæ benè extenditur
tale ſtatutum nouum abrogans uetus, ſecus quoad deciſionem eiuſdem caſus, uel
præteriti,uel pendentis tempore abrogationis, nam ad illum non porrigitur ſtatu-
tum nouum etiam ſi expreſsè de præteritis diſponeret,ita Iaſ. in l.non dubiū nu.15.
C.de legib.de mente Bart.in l.ſancimus, la prima ad fin.C.de ſacroſ.Eccleſ.& in l.
omnes populi, ſecunda quæſtionis quintæ princ. ff. de iuſt.& iur. ubi diſtinguendo
25 dixit,quod aut quæritur de præteritis deciſis, † ſeu finitis, & ad prædicta ſtatutum
nouum benè poteſt porrigi confirmando, ut l.fin.C.de tranſactio. ſed infirmando,
uel aliter diſponendo ad prædicta non porrigetur etiam ſi expreſsè caueretur per l.
cauſas, C.de tranſactio.& l.penult.in fin.C.de ſacroſ. Eccleſ. & in authen. ut ſponſ.
larg.§.fin.aut ſunt negotia præterita pendentia, & tunc, aut ſunt in iudicium dedu-
cta,& tunc,aut pendent per appellationem,& ad ea nō porrigitur,etiam ſi expreſsè
caueatur,ut d.auth.ut cum de appell.cogno.in princip.aut pendent in iudicio cauſę
principalis,& idem erit in auth.in medio litis cola.8.§.illud, ſubiungens id mirum
non eſſe,quia ſtatutum,& reformationes ciuitatum,quas canes Curiarum deuoran-
tores omnium communium fieri faciunt, fiunt ad libitum uoluntatis,& ideo nō de-
26 bent alijs præiudicium afferre, ibidemque docet deciſa negotia, † & finita in pro-
poſito dici tranſactione,ſolutione,quietatione,ſententia,iuramento præſcriptione,
& alijs modis de quibus ibi.

Subintellige intelligentiam,ut uera ſit in terminis,de quibus loquitur,uidelicet,
quoad ſtatuta particularia, & reformationes alicuius ciuitatis, & loci, quę non tra-
huntur ad deciſiones litium,aut pręteritarum,aut pēdentium, etiam ſi expreſsè hoc
diſponerent,quia non poteſt,ut ſupradicit Bart. per ſtatuentes iure quęſito,& alicui
27 particulariter præiudicare,ſecus ſi ageretur de lege generali,† quæ poteſt facere,ut
etiam ad præcedentia in iudicium deducta trahantur ab ea diſpoſita, ita Bart. in d.
l.omnes populi d.q.2.uerſ.quia uerum eſt, & dicit hoc pacto reſpōderi poſſe ad tex.
in l.ſancimus in fi.& in l.fin.in fi.C.de ſacroſ.Eccleſ.& in l.2.§.penult. & fin. C. de
uet. iur. enucl. idem ſenſit Iaſ. in d.l.non dubium num.15.dicens eſſe menti tenen-
dum,idem Bart.in d.l.ſancimus,la prima,& nos latè in concluſ. quod ſtatuta reſpi-
ciunt futura.

28 Quintò. Limita niſi † ſtatutum abrogatum iam tranſiuiſſet in contractum non
ſubditi, nam tunc ex quo non poteſt abrogari de iure in præiudiciū ipſius non ſub-
diti,ita etiam abrogatum de facto tenebit, & poterit nihilominus allegari, prout

not.

not.Felin.d.c.1.nu.19.verſ.idem eſſet quando lex abrogata de mente Innoc.in d.c. nouit ſuper uer.Theodoſius de iudic.& Io.Andr ad Spec.in tit.de cenſibus, §. nunc dicendum cum alijs concord.de quibus per eundem Felin.in c.1.in ſecundo notab. de probatio.Soci.d.reg.285.verſ. 5.fallit, & faciunt not. per Bart. in d.l.omnes populi 4.q.3.quæſtionis princip.num.24.& Roma conſ.116.nume.1.& in conſ.352. num.16. vbi Mandoſ. & per nos latè adducta in concluſ. de duobus ſtatutis contrarijs in limitationibus.

29 Sextò. Limita niſi allegaretur † ad corroborationem ſtatuti noui, vt quia conſonaret cum illo, & concordaret, vt ſi noui ſtatuentes annullantes omnia ſtatuta vetera conderent noua in aliquibus veteribus concordantia, nam tunc poterunt ſtatuta vetera etiam abrogata allegari, ita Archid.in cap.fin.de offic.deleg. lib.6. Felin. vbi ſupra, verſ.idem quando, & facit prima conſtitutio Cod.& Socin in d.reg.285. verſ.7.fallit, Ant.de Butr.in d.c.1.num.6.de conſtit.vbi ait quod tunc poteſt allegari non quaſi liget, ſed ad noui iuris comendationem, imò aliquod robur dat iuri nouo, Decia.d.c.39.verſ.fallit octauo, & verſ.ſeq.

30 Septimò. Limita quando ſtatutum † non eſſet abrogatum, & correctum in ſui ſubſtantia, ſed ſolum in cortice exempli ab eo, & in illo poſiti, ita Felin. vbi ſupra verſ.idem quando lex, & ante eum Ant.de Butr.in cap quod dilectio nu.11.de conſanguinit.& affinit.vbi notat quod quis poteſt vti lege abrogata quando Ius non eſt correctum in ſubſtantia, ſed in ſola poſitione exempli, idem confirmat Decia. loco ſupracitato.

31 Octauò. Limita vt † non procedat quoad non ſubditos illius ciuitatis, vel Superioris, qui abrogauit ſtatutum, nam illi poterunt primum ſtatutum abrogatum allegare, & eo vti, cum quoad ipſos non dicatur abrogatum, ex quo abrogatio non fuit facta per habentem ſuperioritatem ſuper illos, & poteſt poni exemplum, vt ſi per commune huius ciuitatis mãdaretur, & ſtatueretur, quod nemo eueniente caſu, poſſet vti tali ſtatuto Sarzanella, ſed illud in totum haberetur ac ſi non eſſet, licèt Sarzanenſe non poſſent, ita mandante, & prohibente eorum ſtatuto, dicto ſtatuto Sarzanelli vti, nihilominus, ſi eueniret caſus, illud non prohiberetur in perſona hominis, puta Ponzani, vel alterius loci non viuentis ſecundum Iura municipalia Sarzanæ, vel etiam poteſt poni exemplum ſi ſtatutum Sarzanæ abrogaret aliquam lege in corpore Iuris, talis abrogatio non poſſet operari in præiudicium forenſis, qui tamen eueniente caſu illa poſſet vti, ita colligitur ex dictis per Archid. in d. cap. cum deuotiſſimam ſuper gloſ.argumentatur 12.q.2.Ant.de Butr.in d.c.1.num.6.de conſtitutio. vbi etiam Felin.num.19.verſ.idem quando lex allegatur per non recognoſcentem Decia.vbi ſupra verſ.fallit 14.

32 Nonò. Limita vt non procedat quando ſtatutum † abrogatum allegatur non ad finem, vt ex eo tantum quis obtineat, ſed ut corroboret illud quod quis probat etiã alio Iure, & rationibus, & ſine quo etiam vinceret, ita Ant.de Butr.loco proximè citato uerſ.fallit 3.de mente Archid.in d.c.fin de off.leg.lib.6.in uer.facta.

33 Decimò. Limita quod licet ſtatutum † abrogatum non poſſit allegari, ut diſponat, poterit tamen allegari, ut de eo notitia habeatur, & ad effectum, ut cognoſcatur affectio, & animus illius, qui ſtatutum abrogatum condidit erga aliqua, ita Ant.de Butr.ubi etiam Felin.in d.c.1.unus num.6. & alius nu.19.de conſtit.per l.2. uerſ. & ſi quæ ubi Iacob.de Beluiſ.C.de caduc.toll,c.legimus 37.diſtinct. & in d.cap.uolumus,

mus,& d.c.quicumque ubi not.11.q.1.Archid.in d.cap.fi.de offic.leg. in sexto, ubi generaliter tenet quod quomodocumque faciet statutum abrogatum ad instructionem poterit allegari hinc erit permissa allegatio, & deductio, ut moneretur Iudex de errore,propter quem statutum allegatum fuit correctum,& abrogatum,ne & ipse in eundem incideret, ut probatur in d.c.legimus 37.distinctio.Felin. in d. cap. 1. num. 19.uers.idem si allegaretur,ut ostenderetur de eius errore, Decia.d.c.39. uers. fallit 12. sicut etiam permittetur allegatio quando ex statuto abrogato inferre uellemus ad cognoscendâ mentê illorũ,qui illud abrogauerunt,ut in gl.in d.c.nouit,& in c.uolumus Decia.ubi sup.uers.fallit 13.uelut sciamus illud euitare,Felin.ubi supra uers.idem si allegatur non ut obseruetur, Gemin.in d.c.legimus, uel etiam si allegatur ne quid antiquitatis ignoretur Archidiac.in d.capit.fin.& not.in §.1.Instit. de testamen.

34 XL Limita, ut non sit uera conclusio quando † statutum abrogans non fuisset usu receptum, sed non obstante derrogatione statutum primum licèt abrogatum obseruaretur, quia nedum tale casu posset allegari, sed stante consuetudine quoad illud,& non usu quoad istud abrogans esset abrogatum abroganti præferendum,ut in c.cum omnes de constit. ibi secundum priorem consuetudinem Felin. ubi supra uersic. alius casus est,& suadetur,quia si statutum usu non recepitur nihil operatur, quia habet semper hanc tacitam conditionem statutum si moribus, ut entium recipiatur,Dominic.in c.leges 4.distinct. Dec. in cons.262. nu.7. & alias pro nullo habetur Paris.cons.53.num.98.lib.3. & per obseruantiam primi, non obstante illius abrogatione, uidetur recessum à secundo abrogante Ioan.Andr.in c.ad audientiam de Cler.non resid. de quo etiam per nos latè in Conclus. de duobus statutis contrarijs in limitationibus.

35 Est circa prædicta animaduertendum, quod † deducto statuto semel inesse non præsumitur abrogatum,nisi probetur, sed censetur semper durare, & uigere, prout est regulariter de natura legis,de quo in l.Ariani in fi.C.de hæret. c. erit autem lex distinct.4.Menoch.de præsumpt.lib.2.præsumpt.2.in fi.& præsumpt.16.nume.15. eod.lib.Soci.in l.si mihi,& tibi §.in legatis col.2.ff.de legat.1.Bart.in l.certa forma num.11.C.de iur.fisc.lib.10.

36 Erit etiam notandum quod abrogatis † statutis intelliguntur etiam abrogatæ omnes reformationes factæ circa dicta statuta, Decia.d.cap.39.num.27.per Doctr. Bald.in d.l 1.in princ. C.de lati. liber. toll. Abb.ubi etiam additio,in littera F. in d. c.1.de constitutio.

37 Tertiò. Erit notandum, quòd statutum † dicetur abrogatum nedum per aliud statutum abrogans expresse, sed etiam per unicum actum uniuersitatis uniuersaliter,& in consilio factum in contrarium,dummodo fuerit factum scienter, Decia. d. cap.39.num.24.de mente Abb.in cap.pro illorum in ult.not. de præben. & in cap. cum accessissent de constitutio,ubi etiam Felin.& Dec.in ultimo not.Paris.cons.92, num.94.uol.4.

ARGVMENTVM.

Statuta debent ita interpretari, vt minus derogent Iuri communi, & quando hoc procedat.

1 *NTERPRETARI debent ſtatuta, vt minus corrigant, & vt concordent cum Iure communi.*

2 *Corrigere Ius commune quando poteſt ſtatutum in vno, vel duobus, debet interpretari, vt in vno tantum corrigat.*

3 *Interpretatio illa eſt ſumenda in ſtatutis ſtricta, vel larga qua magis euitatur correctio iuris communis.*

4 *Statuentes in dubio non præſumuntur velle corrigere diſpoſita a Iure communi.*

5 *Interpretatio conformis cum Iure communi tunc præcipuè ſumenda in ſtatuto, quando aliàs quis indebitè damnum pateretur.*

6 *Concordis tunc eſt ſumenda præcipuè interpretatio cum iure communi in ſtatuto, ſi diſponeret in materia iuris.*

7 *Impropriãda ſunt potius verba, quàm admittenda repugnantia diſpoſitis a iure in ſtatuto.*

8 *Subditorum ſtatuta debent ita interpretari, vt non diſcordent, ſi fieri poteſt, a ſtatutis ſuperiorum.*

9 *Membra a capite diſſidere non decet.*

10 *Ciuitatis dominantis ſtatuta debent obſeruari a ſubditis in defectum propriorum ſtatutorum.*

11 *Concordari debent ſtatuta ad inuicem, quàm fieri poteſt.*

12 *In exorbitantibus ſtatutum debet concordari cum iure communi quàm fieri poteſt.*

13 *Concordia de ſtatuto ad Ius commune non curatur, cum quis indebitè damnum pateretur.*

14 *Iuris communis concordia cum ſtatutis non attenditur, quando apparet apertè de contraria mente ſtatuentium.*

15 *Concordanda ſunt ſtatuta cum Iure communi regulari, & ordinario, non autem extraordinario.*

16 *Statutum de agnatis non erit conformandum cum iure communi quoad ſpurium legitimatum.*

17 *Conformari non debet ſtatutum cum iure communi quando nihil omninò operaretur.*

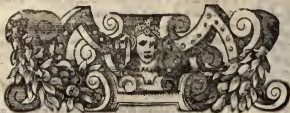
18 *Præiudicatur potius tertio in aliquo modico, quàm quod reddatur ſtatutum ſuperfluum.*

19 *Concurrente ſtatuto cum diſpoſitis a iure communi quid operetur, & num. 21.*

20 *Prohibitio, & prouisio hominis concurrens cum prohibitione, & prouisione legis multa operatur.*

22 *Produci non oportet statuta etiam in foro alieno, qua continent idem, quod Ius commune.*

23 *Superfluum debet potius reddi statutum, quàm quod iniquitatem, iniustitiam, absurditatem, aut damnum indebitum alterius contineat.*

CONCLVSIO DVODECIMA.

1
TATVTA debent ita † interpretari, vt minus corrigant ius commune, & vt reducantur ad concordiam cum iure communi inquantum fieri potest, ita communiter Doctor. in l. finale, §. in computatione, C. de iur. delíberan. & in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in l. 2. vbi etiam glos. C. de noxal. actio. & Canonistæ, & præcipuè Anton. de Butr in cap. cum dilectus de consnetud. ideò Rolan. a Val. consilio 97. numero 21. libro secundo, & in consilio 74. numero 19. libro tertio 7
2 dixit, quod quando statutum contra † ius commune potest operari vnum, vel duo, ea sumenda erit interpretatio, per quam vnum tantùm, non autem illa, per quam duo contra ius statutum operetur, vt sic minus quàm fieri possit derogetur dispositioni illius, quod etiam voluit Bertaz. consil. ciuil. 57. numero vigesimotertio, Paris. consilio 110. numero sexto libro tertio, Roma. consilio 399. numero secundo, hic etiam dixerunt Domini de Rot. decisio. 708. numero tertio parte prima, quod statutum corrigens ius commune in vno non debet interpretari, vt corrigat etiam in alio, & idem firmarunt in decis. 161. numero decimotertio parte secunda, & fa- 8
3 cit, quod statuta, & strictè, & largè interpretabuntur, † prout magis euitabitur correctio Iuris communis, ita Rolan. à Val. cons. 72. numero 36. lib. 3. & cons. 21. numero 21. libro primo, Rimin. consil. 43. numero decimotertio libro primo, Roma. d. cons. 399. numero primo, Buringel. in lege prima numero duodecimo, ff. de verbor. obligatio. Paris. d. cons. 110. numero 38. Socin. Iun. consil. 3. in princip libro primo, & cons. 11. numero duodecimo eodem libro primo, Bero. cons. 113. num. 6. volumine tertio, & conclusionem sequuntur Alexand. cons 85 numero duodecimo lib. 4. & cons. 19. numero quarto lib. 1. Rolan. a Val. consilio 68. numero 17. lib. 3. Grat. cons. 43. columna prima volumine primo, Gozad. cons. 19. numero 5. Dec. cons. 444. numero 15. cons. 95. numero primo volumine primo, Rimin. cons. 319. numero 18. lib. 2. Decia. resp. 54. num. 30. libro primo, & ratio conclusionis etiam 11
4 potest esse, quia † statuentes in dubio non præsumuntur velle corrigere quod est dispositum a iure communi, ita Ceph. cons. 138. numero 50. libro primo, & consil. 137. numero 24. eod. lib. 1. & ante eum Corn. cons. 119. num. 5. lib. 1. idem Cephal. cons. 343. num. 3. lib. 3. & cons. 274. num. 30. lib. 2. Ruin. cons. 38. num. 6. vol. 3. Dec cons. 37. num. 7.

5 Primò. Amplia, vt maximè procedat conclusio, † quando aliter interpretando quis indebitè damnum pateretur, & alteri præiudicaretur, ita omnes in d. l. fin. §. in computatione Rolan. a Val. d. cons. 97. numero 23. lib. 2. Bart. in d. l. omnes populi in quinta quæstione princip. Alexand. cons. 2. numero 3. volumine quarto, & cons. 5. columna prima lib. 6. Canonistæ, & præcipuè Anton. de Butr. in d. cap. cum dilectus, & in cap. cum ad audientiam, vbi præcipuè Imol. & idem Ant. de Butr. de Cler. non resid.

6 Secundò. Amplia, vt tunc præcipuè habeat locum conclusio, † si statutum esset

ſuper eo, ſuper quo etiam eſſet diſpoſitum à iure communi, nàm ſtatutum loquens in materia iuris recipit omnes limitationes, ampliationes, & declarationes, quas recipit iùs communi in illa materia, ita Anton. de Butr. conſ. 1. colum. 3. verſ. ad tertium dotis, & conſil. 80. columna ſecunda, verſ. item ſtatuta Sanct. Seuer. in repet. d. l omnes populi nume. 204. vbi dixit, quod tali caſu ſtatutum videtur vti iure communi cum ſua cauſa, ſuiſque intellectibus, quia eſt ius commune ratione originis, & obſeruantiæ, licèt translatum in figuram ſtatuti ad idem Burſat. conſ. 44. numero 37. libro primo, Bald. ſuper ſtatut. in ver. interpretatio Felin. in capit. inſinuatum numeto 2. de Simon. vbi etiam Abb. & idem Abb. in d. cap. cum dilectus nume. 5. de Cler. non reſid. & in d. cap. ad audientiam numero 20. eod. tit. Roma. conſ. 105. numero 2.

7 Tertiò. Amplia, vt potiùs ſint improprianda verba, † quàm adhærere interpretationi, quæ repugnet diſpoſitis a iure communi, & illa corrigat, ita Roma. d. conſ. 399. numero primo, Socin. d. conſ. 11. numero 12. lib. 1. Alexand. d. conſ. 85. numero 12. & d. conſ. 19. numero quarto, Rolan. a Val. d. conſ. 97. nume. 21. & d. conſil. 21. numero 21. lib. 1. Cephal. conſ. 210. numero 18. lib. 2. Corn. conſ. 14. nume. 2. lib. 4. Domini de Rot. deciſ. 708. num. 3. par. 1. Crauet. conſ. 197. num. 6. not. in d. c. cum dilectus de conſuet.

8 Quartò. Amplia, vt idem ſit, ſi ageretur de interpretandis † ſtatutis ſubditorum reſpectu ſtatutorum Dominorum, ſiue Ciuitatis dominantis, nàm ſtatuta ſubditorum debent ita interpretari, vt quàm minus fieri poſſit derogent ſtatutis Ciuitatis Superioris, & vt quam magis ſit poſſibile illis conformentur ita Borgni. deciſio. 35. num. 29. par. 1. ſub num. 8. C. qui bon. ced. & facit, † quia non decet mem-
9 bra a capite diſſidere cap. cum non deceat de præſcript. vnde ſuccedit, quod quando ſtatuta inferiorum ſunt dubia recipiunt interpretationem a ſtatutis Superio-
10 rum, cum † quibus ſubditi ſe conformaſſe præſumuntur, cum illa ſtatuta in defectum propriarum ſtatutorum propria ſtatuta illis eſſe debeant, & tanquam lex propria ab eis ſeruari, ita Decia. reſp. 32. num. 28. lib. 2. & not. in §. fi. inſtit. de ſatiſdat. Roma. conſ. 218. ubi latè additio, & nos in concluſione, quod ſtatuta recipiunt interpretationem a iure communi.

11 Subamplia, vt idem ſit de ſtatutis ad alia ſtatuta eiuſdem loci, † quæ debent ad concordiam reduci inquantum fieri poteſt etiam per ſubauditionem, ita Alexand. conſ. 123. numero decimo, & plur. ſequent. lib. 4. & conſ. 135. numero octauo eodem libro quarto, quibus in locis dixit, quod ſicut ſe agit ius commune ad ius commune, ita ſe agit ſtatutum ad ſtatutum, & ſicut ius commune interpretatur, & intelligitur, ne corrigat, ſed concordet cum iure communi, ita erit idem de ſtatuto, quod approbauit etiam Abb. in c. gratum de offic. deleg. Socin. Iun. d. conſ. 11. numero decimo libro primo, & Anchar. conſil. 6. numero quinto dixit, quod ſtatuta ſtatutis, & leges legibus ad concordiam reduci debent, idem tenuit Decia. reſp. 32. numero 35. volumine ſecundo, vbi etiam plus dixit, quod magis attenditur concordia de vno ſtatuto ad aliud, quàm de ſtatuto ad ius commune, quod ante eum tenuit etiam Roma. d. conſ. 399. numero ſeptimo, & nos de hoc etiam latè in concluſ. ſupraſcripta.

Quintò. Amplia, vt tunc indubitanter habeat locum concluſio quando eſſemus

12 in † statuto exorbitante a iure communi, quo casu ea est facienda interpretatio, vt quominus fieri possit lædatur ius commune,& ab eo recedamus, ita Bologn. in addit.ad Ioann.de Ana.cons.59.numero nono,per not. in d.l.si vero, §.de viro, ff. solut.matrim. & in d.l.2.C.de noxal.& in cap.statutum,& cap. constitutio de electio. in sexto hoc idem voluit Rolan. a Val.d.cons.97.numero vigesimoquarto libro secundo, & Dec. consil.438. numero secundo, & duobus sequent. Bertazz. cons.53. numero 23.

Primò. Limita conclusionem, vt non procedat quando interpretando statutum
13 † ad concordiam cum iure communi indebitè alicui damnum inferretur,nàm sicut supra dictum est, quod tunc maximè est accommodanda interpretatio statuti cum iure communi, quando qui alias indebitè damnum pateretur,ita modo econtrà dicimus fugiendam esse interpretationem conformem cum dispositione iuris communis,quando ex ea alicui indebitè præiudicaretur,ita omnes Doctor.citati in prima Ampliat. & Caccialup.in repet.d.l.omnes populi numero 203. ubi de communi testatur adducens etiam adhoc tex. in l. si quando ff. deleg. 1. & in capit.si Papa de priuileg. in sexto.

14 Secundò. Limita, vt non habeat locum conclusio † quando apertè appareret statuentes voluisse,aut recedere a iure communi,aut etiam contraria disponere,tali enim casu verba, & mens statuti potius,quàm aut diuersa, aut contraria dispositio iuris communis consideranda, & saluanda erit Ruin. cons.32. numero 12.libro 3. Decia.respon.32.numero nono libro secundo,Rolan.a Val.cons.55.numero sexto lib.1.Sanct.Seuer.in repet.d.l.omnes populi numero 203. ff.de iust. & iur. Cephal. cons. 561.numero octauo libro quarto,Dec.consilio quinto numero secundo, Menoch.cons.187.numero 46.volumine secundo,Calcan.cons.11.numero trigesimoseptimo,& nos in suprascripta conclusio. quod statuta interpretantur à Iure communi.

15 Tertiò. Limita,vt verificetur conclusio quoad ius commune regulare,† & ordinarium, secus autem quoad Ius commune irregulare, & extraordinarium, siue ex speciali, aut particulari aliqua causa inductum, ad quod statutum minimè accommodari oportet Socin.cons.89.num.18.lib.4.de mente Paul.de Castr. in l.lege 12. tabularum, C.de legit.hæred.Ruin.cons.94. numero quinto lib. 3. ubi ideò consu-
16 luit, quod statum loquens de agnatis, non † erit conformandum cum iure communi quoad spurium legitimatum,quia ipse habet iura agnationis iure speciali, & extraordinario, non autem de iure communi ordinario, idem voluit Sanct. Seuer. in d.l.omnes populi numero 203. versic.item limita,ubi etiam Ias.nume.53.Ruin. cons.37.numero 13. volumine tertio, & faciunt not. in d.l.fina. §. in computatione vbi Castren.

17 Quartò. Limita conclusionem † quando conformando statutum cum Iure communi statutum nihil omninò operaretur,& remaneret penitus superfluum per not. in d.l.2.C.de noxal.& in dicto cap. si Papa de priuileg. lib.6. & in cap. si Romanorum 19.distinctio.Decia.respon.32.nume.8. lib.2. & respon.31. numero 24. lib.3. Socin.cons.280.columna secunda libro secundo,Neuiza.cons.95.numero decimoquarto,Doctor.in cap.pastoralis in princip. de appellat.& dixi omninò,& penitus, quia si statutum etiam minimum operari posset,non esset recedendum ab interpre-

tatione

tatione secundùm Ius commune, ita Bursat. consilio quadragesimoquarto numero trigesimotertio libro primo, Bello. consilio quinquagesimotertio numero octauo, vbi hanc communem, & veram opinionem testatur Cephal. consil. 210. numero decimoquinto libro secundo, Paris. cons. 110. numero 7. lib. 3. Doct. communiter in d. l. 1. §. in computatione, C. de iur. delib. Rolan. a Val. cons. 89. numero 22. lib. 4.

Amplia limitationem, vt procedat etiam si ex aliquo modico præiudicaretur
18 tertio, † quia erit tollerandum potius, quàm reddatur superfluum statutum, si credimus Crauet. cons. 259. num. 2.

19 Nota modò ad propositum, † quod concordante, & concurrente statuto cum dispositione Iuris communis, hoc statutum efficatius operabitur, ita quod militabit, & procedet etiam in casibus exceptuatis ab illo iure communi in illa materia, in qua statutum, & Ius commune concurrunt, & idem disponunt, & hoc ne statutum reddatur superfluum, sed aliquid operetur Decia. respon. 49. numero decimoseptimo libro primo, & respon. 61. numero septimo libro secundo faciunt dicta per Alexander consilio nonagesimotertio numero octauo, libro septimo, vbi voluit,
20 quod † quando cum prohibitione legis concurrit etiam prohibitio hominis, operabitur plus quàm sola prohibitio legis per dictum Baldum in capitulo primo, §. præterea de capit. Conrad. in versic quæro, si est appositum pactum, ubi dixit, quod si per pactum fuisset actum, quod feudum non possit alienari, quia hoc idem disponitur a Iure communi, vt pactum aliquid operetur vltrà Ius commune, non poterit tali casu feudum vassalo infeudari, licèt alias de iure communi posset. Accedunt allegata per Guid. Pap. cons. 102. numero primo, vbi expressè consuluit, quod prouisio hominis concurrens cum prouisione legis facit, vt comprehendat etiam casus, qui possent dici in illo proposito exceptuati, sicut videmus, quod licèt non prohibeantur alienari pro dote, & pro donatione propter nuptias res subiacentes restitutioni iuxtà tex. in authent. res quæ C. communia de leg. si tamen superueniat etiam dispositio hominis prohibens alienari, illi casus permissi aliàs a Iure comprehendentur sub tali prohibitione, adeò quod non poterit etiam in illis alienatio fieri, prout idem Guid. ibidem testatur hoc etiam sensisse Bald. de feud. tit. qualiter feud. olim alien. poter. in §. donare circà princ. ibi oppono de authen. concordat etiam Dec. cons. 349 numero tertio, dum respondet, quod licèt dispositio legis in aliquibus casibus remissa fuisset, si tamen accedat, & dispositio hominis ad idem, illa prohibitio præcisa redditur, ita quod in casibus etiam aliàs permissis non habebit locum prout idem voluit Imol. in l. filiusfamilias, §. diui versic. extrà glos. ff. de lega, 1, vbi etiam Ias. nume. 34. ad idem Aret. cons. 22. numero 1. & sequen. & concordant quæ voluit idem Aret. cons. 106. numero septimo, vbi consuluit, quod si statutum prohibeat appellationem a mera interlocutoria, postquam & a Iure communi appellatio regulariter ab interlocutoria prohibetur, vt aliquid statutum operetur, & ne reddatur superfluum, extenderetur etiam ad appellationem interlocutoriarum, quæ exceptuantur a Iure communi per not. a Bart. in l. 1. §. nunciatio, ff. de nou. oper. nunciat. & per Bald. in l. 2. C. de appellat. vbi dicunt, quod si superior statuit, quod in causa possessionis non possit appellari, quia idem est regulariter dispositum etiam a Iure communi operabitur, vt statutũ extendatur, & comprehendat

prehendat casus illos, in quibus de iure communi poterat appellari, & faciunt pro prædictis etiam adducta a Decia. respon. 61. numero septimo volumine secundo, videlicet, quod statutum concurrens cum dispositis a iure communi, & idem statuens nullum admittet interpretationem, extensionem, aut restrictionem de illis, quæ aliis de iure admitterentur, & ita omnes sentire testatur in capit. 1. de rescript. & Io. Andr. in cap. 1. de fil. presbit. vers. statuto Dec. in l. vlt. numero 17. ff. de Iurisdictio. omn. Iud.

21 De hoc tamen, vt verè fatear ego summopere dubito, † quia si est sumenda semper illa interpretatio in statutis, quæ, quantum fieri possit, sit conformis Iuri communi, & vt quam minus possibile sit deuiet ab eo, etiam verba impropriando, vt supra vidimus in conclusione, non ita facilè inclinarem, vt statutum se extenderet ad illos casus, quos Ius commune de eadem materia disponens, exceptuatos esse voluit, ne quod prohibuit ius commune, statutum, quod cum eo conformari deberet, illi potius contrariando, & illud corrigendo, permisisse videretur contrà communes supracitatas Doctorum sententias, de quibus in princip. conclusio. & licèt statuta debeant ita interpretari, vt potius aliquid operentur, quàm quod sint conformia cum Iure communi iuxtà not. in dicta lege secunda, C. de noxal. & in dicta lege prima, §. in computatione, C. de iur. deliberan. & alia, de quibus supra, & alibi per nos, tamen dummodò aliquid etiam minimum, vt supra diximus, operetur, sufficiet, vt euitetur illius discrepantia ab ipso iure communi, sed minimum saltem operari dicetur, etiamsi concordet cum Iure communi, & idem solum disponat, quia idem disponens quod Ius commune tribuet facultatem agendi etiam ex illo statuto ad idem, ad quod solum prius ex sola dispositione iuris communis agere poterat, & sic multiplicabit modum agendi inducens nouam formam actionis, prout not. Bar. in l. 1. in princip. numero tertio, ff. ad legem Falcidiam, ubi etiam Alexand & Bursat. dicto consilio quadragesimoquarto numero trigesimoseptimo libro primo in alio etiam operabitur, videlicet quod quando idem est dispositum a statuto, quod a Iure communi, sicut statuta, quæ allegantur, debent
22 in foro alieno produci, † vt per Barto. in rubr. de nou. oper. nunciatio. Felin. & Abb. in capit. pastoralis in princip. de fid. instrument. si tamen continent idem, quod Ius commune, subleuabitur illa allegans a tali onere illa producendi, ita pro notabili, & pro indubitato deducit Felin. loco proximè citato numero secundo.

Vlterius statutum idem disponens, quod Ius commune, demonstrat, quod illud dispositum voluit præcipuè, & omninò obseruari debere in suo loco, postquam quod commune erat antea omnibus factum est præcipuum Ius, & peculiare illius loci ex dicti statuti dispositione, vnde subditi ad illius obseruantiam efficatius obligantur, ita vt si imposita esset pœna, aut nullitas actus contrà non obseruantes statuta, vt plurimum fieri solet, illam pœnam, & actus nullitatem incurrent subditi non obseruantes statutum, etiamsi idem, quod Ius commune, contineret, prout in periurium incideret, qui iurauit obseruare statuta, si non obseruauerit aliqua, idem tamen quod, & Ius commune disponentia, prout hoc nos docuit Alexand. in dicta lege prima numero vigesimosecundo, ff. ad legem Falcidiam, & sic statutum etiam in hoc aliquid operari dicetur, de hoc etiam dixi in

quarta

quarta limitatione ad conclusione, quod statuta recipiunt interpretationem a iure communi, vbi vide.

Si tamen supra in contrarium allegata sequi malueris, illa indubitanter intellige,
23 ge,dummodò non † sequatur aliqua absurditas, iniquitas, & iniustitia, ac damnum indebitum alterius, nàm potius milies sunt relinquenda statuta superflua, & vana, quàm quod illicita prædicta, & iniqua operentur iuxta ea, quæ supra, & in alijs conclusionibus passim diximus, & præcipuè dum tractauimus, quod statuta non debent extendi ad illicita.

ARGVMENTVM.

Præterita, an, & quando, & quæ comprehendere ſtatuta dicantur.

1 *VTVRA, non autem præterita ſtatutum reſpicere dicitur.*

2 *Delictum faciens ſtatutum aliquem actum, qui prius non erat, non comprehendit præterita.*

3 *Ratio ſtatuti licèt vigeret etiam ante conditum ſtatutum non tamen illud trahit ad præterita.*

4 *Cephal conſ.644.num.39. lib.5. reprobatur.*

5 *Coniectura aliquando ſeruit loco expreſſę voluntatis, & pro veritate in diſpoſitione hominum, ſecus in ſtatutis.*

6 *Verba ſubiunctiui modi, quæ poſſunt importare præteritum, & futurum in ſtatutis, importabunt ſolùm futurum, ſicut de omni alio verbo apto importare dicta duo tempora, vt num.7.*

8 *Declaratorium antiqui ſtatutum ſi vteretur verbo promulgatorio noui Iuris trahitur ſolùm ad futura.*

9 *Declaratoria conſtitutio addens aliquid indicatur, vt ius nouum in eo, quod addit.*

10 *Præteriti temporis verbis vtens ſtatutum, ſi tamen verba, & ratio poſſent adaptari futuris, de futuris dicetur.*

11 *Futura dicetur reſpicere ſtatutum, etiamſi præteritorum effectus veniret poſt ſtatutũ.*

12 *Lucrum dotis non conſideratur ſecundùm ſtatutum ſuperueniens; in matrimonio ante ſtatutum contracto, licèt mors ſequatur poſt ſtatutum.*

13 *Futura, & non præterita reſpicere dicetur ſtatutum, præcipuè ſi ſequeretur aliqua iniquitas.*

14 *Præſentis temporis verbis vtens ſtatutum, nihilominus intelligetur de futuris.*

15 *Futura, & non præterita præſumitur ſtatutum reſpicere in dubio, ſecus ſi de eius mente appareret.*

16 *Præterita etiam expreſſè comprehendens ſtatutum, non intelligitur de præteritis deciſis.*

17 *Præterita deciſa retractare eſſet æquitatem de medio tollere, & calumniam excitare.*

18 *Deciſa non comprehenduntur a ſtatuto quomodocunque ſint deciſa, dummodo legitimè, vtputà ſententia, tranſactione, Iuramento, ſolutione, quietatione, præſcriptione, & ſimilibus.*

19 *Præteritorum appellatione in ſtatuto non veniunt ea, ſuper quibus licèt non ſit lata ſententia, eſt tamen concluſum in cauſa, quod declara, vt num.21.*

20 *Caſus, in quibus etiam poſt concluſum in cauſa poſſit fieri probatio remiſſiuè.*

22 *Concluſio in cauſa, in qua eſt præcluſa via iudicij partibus negotium dicitur finitum.*

23 *Concluſio in cauſa, quæ dicatur; & num.24.*

15 *Concluſio in cauſa plures effectus operatur remiſſiuè.*

26 *Deciſa comprehenderentur a ſtatuto, quod mandaret omnia geſta prius haberi pro infectis, & vt num.28. & declara ut num.29.*

27 *Ius quaesitum nunquam censetur tolli per statutum.*
30 *Praeteritorum etiam mentionem faciens statutum non comprehendit pendentia per viam appellationis.*
31 *Iudex appellationis succedit loco primi, & tenetur iudicare secundum ius, quod vigebat in prima instantia.*
32 *In ordinatorijs iudicij statutum nouum trahitur ad casum pendentem per viam appellationis respectu actuum futurorum.*
33 *De praeteritis loquens statutum quando non comprehendat pendentia in prima instantia, & num. 35. & 36. & 38.*
34 *Suspectio omnis cessat in Imperatore.*
37 *Clausula motu proprio quid operetur in rescriptis, & constitutionibus.*
39 *De praeteritis etiam statutum disponens non comprehendit ea, quae sunt diuturnitate temporis comprobata, de quo dic vt num. 40.*
41 *Declaratorium statuti, vel iuris antiqui nihil aliud addens statutum porrigitur ad praeterita, quod amplia vt num. 42. & limita vt num. 43. 44. 45. & 46.*
47 *Annullans actum ex causa de praeterito statutum porrigitur ad praeterita, quod dic vt num. 48.*
49 *In praeteritis, & in pendentibus quoad ordinatoria iudicij statutum superueniens obseruatur, etiamsi processus esset inchoatus, nam in his quae restant, seruabitur nouum statutum, vt num. 50.*
51 *Factum partim de praeterito, & partim de futuro, vel etiam factum de praeterito, si expectat perfectionem suam a facto futuro, cõprehenditur a statuto nouo, & exempla, quod declara vt num. 52. & 54.*
53 *Lex noua imponens asperiorem vitam religiosis non obligat receptos ante legem.*
55 *Praeterita subiacent statuto nouo in his, quae statutum dat, vel tollit, & quae ortum habuerunt post statutum, & exempla.*
56 *Indulgens, & malefacta remittens statutum non interpretatur de futuris.*
57 *Illegitimi non possunt habilitari per statutum ad successionem, ne aperiatur via adulterijs, & copulae illicitae.*
58 *Episcopi statutum non valet habilitans omnes filios illegitimos ad minores, & ad simplicia beneficia.*
59 *Poena statuti noui congruentior poena antiqua attenditur etiam in his, qui deliquerũt ante statutum, & sunt modo puniendi, nisi vt num. 60. & 61.*
62 *In poenis, & puniendo quaenam tempora attendantur.*
63 *Confirmatorium statutum trahitur ad praeterita, quod declara vt num. 64. 65. & 66.*
67 *Salemnitatem dans statutum ad actum porrigitur ad illum, qui licèt sit inchoatus, non est tamen adhuc perfectus, quod dic vt num. seq.*

CONCLVSIO TERTIADECIMA.

1 TATVTVM simpliciter loquens dicitur respicere futura, † non autem præterita, ita est tex. apertus in l. leges, C. de legibus leges, inquit, & constitutiones futuris certum est dare formam negotijs, non ad facta præterita reuocari, nisi nominatim, & de præterito tempore, & adhuc pendentibus negocijs cautum sit, idem habetur ferè de verbo ad verbum in c. fin. de constit. & in cap. cognoscentes eod. tit. & in dictis locis communiter Doct. in authen. de nupt. in princip. §. duo igitur circa fin. collatio. 4. §. fin. in authen. de hæred. ab intest. collatio. 9.

Primò. Amplia conclusionem, vt tantò magis procedat, si essemus in statuto,
2 quod faceret † delictum aliquem actum, qui prius non erat, nam tunc omninò non porrigeretur ad actus præteritos, ita Barto. in l. omnes populi in quinta quæstione princip. nu. 44. vers. si in delictis, ff. de iust. & iur. per l. iubemus in fi. C. de testam. & §. fin. in authen. de sanct. Episc.

3 Secundò. Amplia conclusionem, vt procedat etiamsi ratio, † & causa, propter quam inductum fuit statutũ, & conditum antecesserit, & militabat etiam ante tempus ipsius statuti, quia per hoc prohibitio proueniens ex ipso statuto non trahitur retrò ad tempus antecedens, sed solùm ad futurum, ita Felin. in d. c. fin. nume. 2. in princip. de mente Bald. in l. testium, C. de testibus, vbi in sexto notab. dixit, quod licet ratio illius legis haberet locum, ita in præteritis, sicut in futuris, cum facilitas testium fuerit, & sit eadem, tamen dispositio legis non intelligitur, nisi de futuro, & non consideramus tempus rationis, sed tempus statuti, quia illa ratio priusquàm formaretur non erat lex, licèt esset motiuum legis condendæ, & Salic. ibidem hoc idem notat, inquiens, quod licèt ratio legis antecedat legem, tamen prohibitio legis non trahitur retro ad tempus antecedentis rationis, sed locum habet in occur-
4 rentibus demum post prohibitionem, & hęc puto vera, quidquid dixerit † Cephal. consi. 644. num. 39. lib. 5. quo in loco tenuit, quod vbi militat eadem ratio ante statutum, quæ militat post, vtroque casu, & præterito, & futuro habebit locum statutum, nàm ipsius exempla, & iura pro se allegata loquuntur nonnulla in testamẽtis, & in facto hominum, in quibus facillimè cadit argumentum, & approbatio a præsenti in præteritum ex multis circonstantijs, & qualitatibus, & ex coniecturata
5 mente ipsorum quæ coniectura † quoad dispositiones hominum est, & seruit aliquando loco expressè voluntatis, & pro veritate accipitur, l. penult. ff. de probatio. secus est in statutis, quæ non recipiunt interpretationem, nec extenduntur de casu ad casum regulariter, sed propriè, & secundùm naturam ipsorum, quæ est respicere futura sunt intelligenda sicuti latè fuit per nos ostensum in alia cõclusione, & prout hoc idem considerauit Bald. in l si ita scriptum §. fin. ff. de leg. 2. ibi nisi dicas, quod in statutis, quæ non recipiunt interpretationem, est aliud, quàm in testamentis, & idem Bald. etiam super stat. in ver. capere nume. 17. super quo se fundauit Marsil. a Cephal. pro fundamento sui dicti allegatus, & licet idem Cephal. adducit vna cum exemplis supradictis etiam duo exempla loquentia de statutis nempe de statuto, quod dat premium cuicunq; capienti ex bannitum, quod dicit etiam comprehen-

dere illum, qui ante statutum ex bannitum cęperat, & de statuto prohibente fœminis portare certum genus vestium, quod dicit comprehẽdere etiam factas ante statutum, tamen nihil obstant, nam exemplum primi statuti est originale Bald. in locis supra proximè allegatis, & vltrà quod habet plures alias cõsiderationes, in illo tamen dicto non se firmat Bald. nec illud approbat, immò in vltimis verbis videtur illud reprobare, vt supra est visum de secundo autem exemplo nõ est mirum, nam certum est, quod tali casu statutum respicit etiam vestes iàm factas non respectu vestium iàm factarum, quod dicitur in præteritum, sed respectu portandi illas, quod portare respicit futurum, & quod est illud, quod prohibet statutum de quo & per nos infrà in limitationibus circa ea, quæ habent casum successiuum, & circa ea, quæ habent effectum post statutum, licet de actu perfecto ante ipsum statutum, de quibus præcipuè in quinta limitatione, & in intelligentia ad 7. limit.

6 Tertiò. Amplia, vt procedat, etiamsi statutum vteretur verbis † subiunctiui modi, quæ possent importare præteritum, & futurum, nàm in statuto importabunt solùm futurum, puta si statutum dicat, si quis commiserit, ita Abb. in d. capit. fin. in tertio not. allegans Bart. in d. l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & quod not. Innocen. in cap. significauerunt de testib. vbi ponit de natura subiunctiui, & quod in statutis subiunctiui futura, & præteritum importantia accipiantur pro simplici futuro dixit Bald. in d. l. leges per glos. in l. cum tales, §. falsam, in ver. dixerunt in fi. ff. de cond. & demonstrat. & facit glo. 2. in c. ad hoc de rescriptis, ex qua colligit ibi Abb. quod ad euitandas absurditates, & odia restringenda subiũctiua quandoq; solùm important præteritum, quandoq; solùm futurum, secundùm quod melius conuenit materiæ subiectæ, & ita dicit esse in verbis statuti, prout ita illum refert, & sequitur Felin. in d. c. fin. de constit. sub nu. 2. vers. 2. amplia, idem voluit Capr. conclus. 6. nu. 79. vbi dixit, quod si constitutio loquatur per verba, quæ possunt importare præteritũ, & futurum, tunc in dubio intelligentur potius de futuro, cum natura constitutionis sit inspicere futura, idem tenuit Curt. in d. l. omnes populi num. 134.

7 Subamplia, vt idem sit † de omni alio verbo apto importare dicta duo tempora, quia in statutis interpretabitur solùm de futuro, ita dixit Imol. in d. cap. fin. per glos. fin. in princip. in cap. vnico de Cler. non resid. lib. 6. & in cap. 2. in ver. commiserint de constit. eod. lib. vbi etiam Gemin. hoc idem notat, & eiusdem sententiæ fuit Felin. vbi supra loco citato.

8 Quartò. Amplia, etiamsi statutum sit antiqui statuti † declaratorium, sed tamen haberet, & vteretur verbo promulgatorio noui iuris, vtputa quia diceret, statuimus, decernimus, vel per hanc nostram constitutionem, &c. vel esset aliquod statutum declaratorium de nouo imponens pœnam circa iàm disposita, quia tunc nihilominus diceretur respicere solùm futura, ex quo tunc diceretur partim etiam ædictorium noui Iuris, ita idem Felin. vbi supra vers. & ampliatur per glos. in d. cap. vnico de Cler. non resid. lib. 6. quam dicit ad hoc notandam Gemin. ibidem, & quod lex, siue statutum declaratorium, quod tamen imponit pœnam de nouo trahetur solùm ad futura, non autem præterita voluerunt Anton. de Butr. Abb. Imol. & Gemin. in d. c. fin. per ea quæ not. in proem. clem. in ver. de cætero de vsur. vbi etiam Abb. &

9 Card. & facit, quia constitutio † declaratoria addens aliquid, iudicatur, vt ius nouum in eo, quod addit secundùm Felin. in d. c. cognoscentes nu. 7. vers. 6. & vltimo limita, idem voluit Crot. in d. l. omnes populi nume. 133. Bertazzol. cons. ciuil. 24. num. 7.

num.7.Bald.in l.Imperialem, §.insuper in fi.de prohib.feud.alien.per Feder.Doct. in l.ius ciuile, ff de iust.& iur. Domini de Rot.decis. 142.num.3.par.2. & de hoc infrà in secunda limitatione.

10 Quintò. Amplia etiamsi statutum vteretur simpliciter verbis † præteriti temporis, dummodò essent talia verba, & ratio statuti, quæ adaptari possent futuris, vt potest poni exemplum ex dicto Bart.in l.illicitas, ff.de offic.Præsid. vbi dixit, quod stante statuto, quod Iudex debeat rescindere de facto venditiones factas per minores, licèt propter verbum factas, quod est præteriti temporis videatur ad faciendas non trahi tamen, & ad illas trahetur, quia natura legis est comprehendere futura, & lex, quæ semper loquitur in eis verificabitur l.Ariani, C.de hæret.facit quod not. Ioan. Andr. in c.1.quod met.caus.lib.6.in ver.extortas, vbi voluit, quod verbum illud non intelligatur de præteritis, ex quo notat ibi Gemin, quod etiamsi lex loquatur per verbum præteriti temporis non trahitur ad præterita, sed ad futura, prout illum refert, & sequitur Felin. vbi supra num.2. versic.amplia tertio, cum alijs ibi per eum, & Ampliationem secuti sunt etiam Ruin.cons.39.numero 18.lib.1.& 49. num.11.lib.3.Socin.Iun.cons.21.vers.& ad regulam num.15.lib.1.Cephal. d.consil.644.num.33.lib.5.

Sextò. Amplia etiamsi effectus actus præteriti expectaretur in tempus futurum,

11 † nam quoad actum, qui est perfectus non trahetur statutũ, & exemplum poni potest in l.iubemus, C.de testam.vbi forma data testamentis non extenditur ad testamenta iam condita, licèt pendeant vsque ad mortem testatoris, ita Felin. in d.c.fin. colum.3.vers.amplia quarto de mente Abb. ibidem, & Ang. in authent.vt cum de appell.cognos.in princ.in ver.aduerte pro declaratione, & facit quod voluit Imol. in d.cap.fin.vbi concludit, & infert ad statutum, quod vir lucretur dimidiam dotis

12 mortua vxore in matrimonio, & † sine liberis, & dicit, quod tale statutum nõ procedet in illa, quæ recepta est ante statutum, & moritur post statutum, licèt mors, propter quam insurgit lucrum sit post statutum, ea ratione, quia ex contractu dotis, fuit ius iam quæsitum hæredibus mulieris de restitutione dotis soluto matrimonio, & ideò statutum superueniens non debet tollere obligationem alteri quæsitam, licèt adhuc non habuerit effectum per ea quæ not.Innocen.in c.statuimus circa med. versic.item nota quod priuilegium de maior.& obed.quam opinionem, & dictum Imol. sequitur, & Felin. vbi supra, eò quia etiam licèt executio actus sit de futuro, tamen venit in omnimodam connexitatem, & consequentiam facti præteriti, quã sententiam etiam nos comprobauimus latè in cõclusione, quod statutum loci contractus attenditur in septima sublimitatione ad quintam limitationem, siue intelligentiam principalis conclusionis, reiecta opinione nonnullorum in contrarium tenentium in locis, de quibus ibi, & hanc partem idem Felin. ibidem dicit sustentabiliorem contra Bart.qui aliud sentit in d.l.omnes populi, ff.de iust. & iur. & illam comprobando cum alijs ibidem declarat exemplum de testamento, de quo in d.l. iubemus, vt illud procedat quando testator superuiuens post legem nouam, nõ habet facultatem recitandi testamentum tempore suæ egritudinis, secus si mors non fuit repentina, & habuit facultatem mutandi, & vtendi solemnitate legis nouæ, & & non mutauit, quia tunc non teneret, vt ibi per eum colum.4.uersic.sed ad intellectum, sed de ista ampliatione dic etiam, vt infrà in fallentijs, & illarum declarationibus.

Septimò.

13 Septimò. Amplia, vt tantò magis procedat conclusio, si † porrigendo statutum ad præterita, sequeretur aliqua iniquitas, quia cum lex debeat esse iusta, & Sancta, cap. erit autem lex d. 4. non debet posse operari iniqua, & iniusta, ita Ang. in consil. 53. num. 5.

14 Octauò. Amplia etiamsi statutum loqueretur per verba † temporis præsentis, quia nihilominus intelligetur de futuris cum lex semper loqui dicatur d. l. Ariani, C. de hæret. Ang. conf. 261. punctus est in anno Domini num. 5.

15 Primò. Limita conclusionem principaliter, vt procedat in † dubio, secus si essemus in casu claro, quando scilicet statutum disponeret expressè, & nominatim de præteritis, & pendentibus, vt habetur in d. l. leges, C. de legib. ibi nisi nominatim de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotijs cautum sit, & vt in d. c. fin. de constit. vbi idem ad verbum habetur, & in clem. 2. in fi. de iud. Capr. d. conclusio. 6. nu. 2. Crot. in d. l. omnes populi nu. 136. eò quia, vt diximus, tunc apparet expressè de intentione statuentium, quod actus præteriti comprehendantur in statuto, & in claris non est opus coniecturis, l. si fuerit in fi. ff. de reb. dub. cum similibus.

16 Primò. Sublimita, vt non procedat limitatio in negocijs decisis, † quæ statuentes per verba generalia etiam præteritum nominatim comprehendentia non præsumuntur reuocare voluisse, & de illis disponere, ita Abb. in d. c. fi. de constit. nu. 9. quia, inquit, tale statutum de præteritis loquens debet intelligi de præteritis nõ decisis, ea ratione, quia per verba generalia statuentes non videntur habuisse mẽtem in statuendo reuocandi quæstiones decisas, cum potius de nouo emergentes amputandæ sint, & eas citò dirimere pertineat ad bonum publicum arg. not. in l. properandum, C. de iud. & Bart. in prima constit. Cod. §. hæc igitur nu. 22. de nouo Cod. facien. & in l. quidam æstimauerunt num. 2. ff. si cert. pet. idem voluit Ang. conf. 53. num. 5. Anchar. conf. 164. incip. de iuribus, & efficacia nu. 2. & 3. eam rationem al-
17 legans, quia retractare præterita iam decisa, & † super eis legem iterum statuere esset æquitatem de medio tollere, non autem in medium ponere, cum tali casu dicerentur statuentes prǽteritis calumniam inuenire, siue excitare, vt l. penult. in fi. C. de decur. & in l. fin. C. de fid. instrum. hanc eandem limitationem secutus est Bart. in d. l. omnes populi in quinta quæst. princip. nu. 4. vers. distingue per l. penult. C. de sacros. Eccles. in fi. & §. fin. authen. vt spons. larg. Capr. d. conclus. 6. num. 3. Crot. in d. l.
* omnes populi num. 137. ita Doct. communiter in d. cap. fi. de constit. prout de communi opinione testatur Felin. ibidem nu. 3. vers. hanc fallentiam, & facit tex. apertus in l. causas, C. de transactio. causas, & lites transactionibus legitimis finitas Imperiali rescripto resuscitari non oportet, & ea quæ not. glos. in cap. ex multiplici de deci. & in cap. ex tua in ver. irritari de fil. presbit. idem etiam voluit Bart. in l. fin per illum tex. C. de sen. rescin. non pos. glo. & ibidem etiam Abb. in clem. dudum §. nos etenim in ver. pacta de sepult. quæ firmat, quod lex irritans pacta præterita, non intelligitur de pactis, super quibus emanasset sententia, & confirmatio Apostolica, & idem si solam sententiam secundum Card. ibidem in septima quæst. & facit quod not. Abb. in cap. non debet de consang. & affinit. vbi dicit, quod effectus causati per statutum reuocatum non reuocantur.

18 Amplia sublimitationem, vt † procedat quomodocunque præterita sint decisa, dummodò legitimè, vtputa sententia, transactione, iuramento, solutione, quietatione, præscriptione, & similibus, ita Felin. vbi supra num. 2. de mente Bart. in l. 1. §. fi.

ff. ad

ff.ad Tertull. qui dicit se consuluisse, quod si filia diuiserat cum fratribus bona patrimonialia, & statutum nouum excludens fœminas exprimet etiam præterita, non extenderetur et ad bona diuisa, & idem voluit Bart. in d.l.oẽs populi nu.41.5.q.princip. & Ang. in d.conf.53.incip. in quæstione proposita, & facit quod not. Imol in d. cap. fin. de constit. de statuto præferente masculum fœminis Crot. in d.l. omnes populi nu.137. Anchar. in d.cap. canonum statuta in 14.q. princip.

19 Subamplia, vt etiam procedant prædicta, si † nondum fuisset lata sententia, sed solùm conclusum in causa, quia cum tunc pari modo diceretur res decisa, non comprehenderetur a statuto etiam de præteritis loquente, paria enim sunt esse iam iudicatum, vel esse conclusum in causa, vt not. in c.2. de restit. in integ. in sexto, & Bald. in l. error C. de iur. & fact. ignor. & in l. incerti, C. de interdict. & est bonus tex. in c. auditis de procurat. & in cap. pastoralis, de caus. poss. & in cap. cum dilectus de fid. instrum. vbi præcipuè Felin. & hanc subampliationem posuit Card. in d. c. fin. per tex. in authen. cum de appellat. cognit. in princip. licèt contrarium ibidem teneat Imol. dicens, quod ille tex. requirit duo copulatiuè, videlicet conclusum esse in causa, & relationem factam Superiori, vnde sola conclusio non sufficeret, & ideò concludit ibidem Felin. quod licèt opinio Card. in hoc sit sustentabilis propter rationes, de quibus per eundẽ ibidem, tamen in practica seruaretur opinio Imol. & præ-
20 cipuè in illis casibus, in quibus post conclusum in † causa posset adhuc fieri probatio, qui autem sint illi casus, posuit idem Felin. in d. c. cum dilectus de fid. instrum.
21 & ideò pro concordantia dicerem, quod aut sumus in illis casibus, in † quibus post conclusum in causa potest adhuc fieri probatio, & procedet opinio Imol. ex quo nõ potest dici res finita, cum adhuc fieri possint probationes, nec partes sint a suis incumbentijs exclusæ, aut sumus in illis casibus, in quibus post conclusum in causa nõ potest vlterius probari, & tunc vera erit subampliatio, & opinio Card. quia licèt d. authen. vt cum de appellatio. cognos. requirat duo copulatiuè, scilicet conclusionẽ in causa, & relationem, prout notat Imol. & ideò per solam conclusionem minimè
22 sufficere dicendum sit, tamen sine illa authen. istud ex alio probatur, † quia scilicet post conclusum in causa negotium dicitur finitum in illis casibus, in quibus post conclusionem præclusa est via iudicij partibus, & ideò tanquam de finito negotio dicendum est, quod non comprehendatur a statuto, prout ita dixit Capr. in d. conclus. 6. nume. 12. & seq. per d. cap. 2. de restit. in integ lib. 6. & l. 1. §. fin. ff. ad Tertul. & facit, quia in his conclusio in causa, & sententia æquiparantur Alexan. in l. 3. §. si seruus colum. penul. ff. de acquir. poss. Bart. in l. si mater, §. eadem in fi. ff. de exceptio. rei Iud. Afin. in sua pract. §. 23, cap. 6. limit. 10. num. 2.

23 Et ad propositum nota, quod conclusio in † causa, est facultatis amplius producendi testes, vel Instrumenta præclusio, vt inquit Paul. de Castr in l. admonendi numero 27. ff de iureiur. & Felin. in cap. cum dilectus num. 1. de fid. instrum. & Bald. in cap. 1. num. 5. de caus. poss. & propriet. inquit conclusionem nihil aliud esse quàm litigantibus strepitum Iudiciarium claudere, & conclusum in causa tunc dicetur cum nihil probandum supereſt Bald. in consil. 358. super eo quod quæritur nu. 4. lib. 3.

24 Vel tunc conclusio in † causa esse facta dicetur, quando ita cõcluditur, vt nec de iure, nec de facto quicquam dici possit Zabarel. conf. 23. num. 1. post Innoc. in cap. pastoralis num. 1. de caus. poss. & propriet. & Ang. in authent. de testib. §. quia verò num. 24. in versi. nunc est uidendum, & Paul. de Castr. in auth. iubemus num. 5. in fi.

post

post Bald.C.de iud. dixit tunc in causa conclusum censeri, cum ambę partes, non vna tantùm, allegationibus, seu probationibus renunciant, & Bero. in cap quoniam contra nu. 215. de pos. test. voluit etiam per citationem ad sententiam dici conclusum in causa, quod Asin.d.§.23.c.3. intelligit dummodò ambæ partes institerint, aut consenserint pro dicta citatione rationibus ibi per eum, & modò magis dicetur conclusum, si pluries fuerint partes ad sententiam monitæ, vt per eundem Asin. ibidem cap.4. de mente Rimi.cons.272.num.13.lib.2. per ea quæ uoluit Ant.de Butr. & Imol. in clem.j.de caus.poss.& propriet. & postquam causa est commissa consilio sapientis adeo dicitur conclusum, quod nec etiam Instrumenta produci possint, nisi sint liquida, & per iuramentum affirmet producere volens antea illa ignorasse, vt per Bald.cons.309.num.2.lib.2.& per Asin. vbi supra cap.5.& quod per consilium sapientis dicatur conclusum in causa tenet Bald. in cons.285.num.8.lib.1.per tex.in l.cum a nobis, C.de delat.& in l.1.C.de relat.& idem Bald.cons.67.num.6.lib.3.&
25 per eundem Asin. loco supracitato, † qui per plura c. inde sequentia explicat, quid operetur cõclusio in causa, & multis modis ampliat, & limitat, ad quæ in huiusmodi materia recurre, nàm plenè ibidem de hoc agit.

26 Primò. Sublimita sublimitationem, vt non procedat, † quando statutum diceret, quod omnia gesta prius habeantur pro infectis, quia etiam decisa erunt annullata, ita est tex. cum glos. in vers. pro infectis in clem.1.de immunit. Eccles. quem ad propositum ponderat Anchar. in d.c.1. ver. & licèt ista sit communis opinio de constit. & faciunt not. in simili in cap. per venerabilem super glos. 2. qui fil. sint legit. idem sensit Card. Imol. Gemin.& Abb. in d. clem. 1. approbantes d.gl. & idē Imol. post Card. in cap. cęterum de rescript. Anchar. cons.137. pro D.Paula ad fin. Abb. in d.c. per venerabilem, & in cap. si aliquando de sentent. excomm.& in cap. quæ in Ecclesiarum in primo notab. de constit.& Gemin. post Ioan. Andr. in c.fi.de elect. in sexto, Abb. in cap. non debet de consangui.& affinit. in fi. & in cap. pastoralis, §. verum de appellat. inferentes omnes, quod tali casu excommunicatus vigore legis antiquæ non indiget absolutione propter verba supra apposita, & per eandem gl. in d.clem.1. dixit Card. in cons.12. incip. an si opponitur de rescript. quod impedimenta inducta a iure positiuo, nedum possunt per Papam sola voluntate tolli, sed effectus eorum præteritus iam, potest ex suo rescripto haberi pro non facto.

Intellige, vt ista non procedant respectu iuris quæsiti tertio vigore primi statu-
27 ti, † nam tunc etiam in secundo statuto dispositā per verba supradicta, intelligerentur semper saluo iure tertij quæsito per ea, quæ not. Card. in cap. ad petitionem de accusat. vbi etiam Ioan. de Anna. quam sententiam dicit æquam, & sustentabilem, Felin. in d.c.fin. sub num.3. vers. nihilominus, & ibi respondet ad contraria, & faciunt quæ diximus supra in conclusione de duobus statutis contrarijs quodnam sit attendendum limit.8. & seq.

Secundò. Sublimita sublimitationem, vt non habeat locum quando statuen-
28 tes in statuto † nouo dicerent expressè, quod trahi deberet etiā ad præterita decisa, quia tunc traheretur, vt est glos. reputata singularis in d.l. causas in glos. fin. in fi.C.de transact. quam ad hoc allegat Felin. ubi supra vers. secundus est casus, & idem voluit Abb. in d.c.fin.num.9. idem sensit Bart. in l.fi. C.si contra Ius, vel vtilit. public. Capr.d.conclus.6.num.4. per glos. in clem.1.de immunit. Eccles. & ita Doct. communiter tenere testatur Crot. in d.l. omnes populi num.137. in fi.& faciunt supradi-

cta,

cta, & alibi per nos adducta quando apparet de expressa mente statuentium.

29 Intellige tamen, vt tali casu † requiratur causa rationabilis absorbens ius alterius, vt Felin. ibidem vbi etiam Abb. & facit quod dixit Anchar. in d. capit. 1. vers. ex causa, etiam dicens, ita fuisse seruatum in patrimonio Diui Petri, nàm cum propter terrarum calamitates annis 30. elapsis oportuisset homines illius patriæ vendere possessiones pro modico, causa redimendi se a captiuitate fuit facta lex, quod restituto emptoribus pretio, omnes contractus haberentur pro infectis, & adhoc adducit alia, vt ibi per eum, & de hoc latius etiam vide quæ diximus in conclusióne de duobus statutis contrarijs limit. 9. cum ampliat. & sublimitationibus, quibus hic dicta accommoda, hoc idem sensit etiam Capr. d. conclus. 6. num. 5. & seq.

Secundò. Sublimita primam limitationem, vt non procedat in negotijs pen-
30 dentibus per viam appellationis, † quia licèt statutum nouum comprehendat nominatim pendentia, tamen non comprehendit illa, in quibus iam iudicatum fuit,
31 licèt pendeant coràm Iudice appellationis, tum † quia Iudex appellationis succedit loco primi, & ideò tenetur iudicare secundum Ius, quod vigebat in prima instantia, & in auth. vt cum de appellat. cognos. in princ. & ita Felin. vbi supra col. 6. vers. limita 3. vbi etiam Abb. num. 9. vers. aut præterita non sunt decisa, Bart. in d. l. omnes populi 5. q. princip. vers. aut sunt negotia nu. 40. per tex. in d. authen. vt cum
* de appellat. cognos. in princip. qui testatur ita omnes tenere ibidem, & allegat glos. in cap. licet canon in ver. de cætero de elect. in sexto, & glos. fin. in l. sancimus, C. de sacros. Eccles. Castr. in cons. 87. in causa fortij, tùm quia propriè non dicuntur pendere quæ iam etiam per vnicam sententiam fuerunt decisa Ang. in authent. in medio litis sacras iussiones non fieri, §. super hoc dicens illum tex. esse diligenter notandum, quod licèt lex expressè prouideat de causis pendentibus, & futuris, non tamen habebit locum in causis, quæ pendent per viam appellationis, ita quod sententia erat iam lata, nisi expressè de illis lex faciat mentionem, vt in clement. 2. de Iud. in fi. & in alijs iuribus ibi allegatis in gl. fin. hoc idem tenuit Capr. d. conclus. 6.
* num. 7. vbi testatur hoc communiter teneri, idem etiam sensit Cephal. cons. 661. num. 16. lib. 5. Dec. in cap. quoniam num. 37. de constit. Alexan. cons. 96. viso processu agitato num. 3. lib. 2. & idem sensit Crot. in d. l. omnes populi nume. 148. limitans hoc dictum, vt procedat respectu eorum, quæ spectant ad decisionem, & meri-
32 ta causæ, secus in his, † quæ spectant ad litis ordinationē, quia tunc statutum nouū trahitur ad casum pendentem per viam appellationis respectu actuum futurorum, eò quia quoad eā, quę respiciunt litis ordinationem semper inspiciuntur statuta loci, vbi causa agitatur, vt ibi per eum, & nos infrà in quarta limitatione.

33 Tertiò. Sublimita, vt non sit vera prima limitatio etiam in † causis pendentibus in ipsamet prima instantia, ad quas statutum etiam nominatim de pręteritis nō tamen de pendentibus loquens non porrigetur, vt hæc expressè voluit, & defen dit Bart. in d. l. omnes populi 5. q. princip. nume. 40. ff. de iust. & iur. quem refert, & sequitur Alexan. d. cons. 96. num. 4. lib. 2. idem Bart. in cons. 87. factum tale est, & hoc puto verum, tex. enim in d. l. leges, la seconda, C. de legib. expressè inquit, quod leges, & constitutiones futuris dant formam negotijs, non autem reuocantur, ad facta præterita, nisi nominatim, & de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotijs cautum sit, licèt igitur de præterito sit facta mentio non videtur constitutio debere trahi ad pēdentia, postquam de eis nominatim in ea cautum non est iuxtà di-

spositã in d.l.leges,quæ ad effectum, vt legis natura,quæ solùm futura respicit,alteretur, & sic respiciat præterita, & pendentia requirit ista duo copulatiuè, quod scilicet,& de præterito, & de pendenti cautum sit,quod etiam comprobatur ex l.antepenult. & l.pen. C.de sacros.Eccles.in quibus locis nominatim de pendentibus casibus, & iam in iudicium deductis mentio fit ad effectum, vt sub illarum legum dispositione comprehenderentur,pro quo facit etiam Iacob.de Belui.in d.authent.vt cum de appellat.cognos.

35 Non obstat quod dicit Felin.in d.cap.fin d. vers.4.amplia de constitut.de mente Abb.& aliorum,de quibus ibidem quod scilicet non videtur posse dari ratio,quare pendentia in Iudicio non debeant ita concludi a statuto de præteritis mentionem faciente,sicut cætera preterita non deducta in iudicio,quia respondetur,quod cum trahere constitutionem a dispositione circa futura sit contrà illius naturam, quæ vt diximus est futuris dare formam negotijs,& per consequens sit alterare illam,& in hoc sit casus odiosus,non debet talis interpretatio, & extensio contraria naturæ legis vlterius trahi,quàm & ipsamet lex,& cõstitutio voluit, & loquitur,& licèt pendentia in Iudicio, respectu statuti de nouo superuenientis, dicantur præterita, ita vt de præteritis loquens illa comprehendere videretur,tamen quia non sunt simpliciter præterita, sed cum hoc plus quod sunt iam deducta in Iudicium succedit, quod in illis debeant habere locum,& obseruari iura, quæ non de simpliciter præteritis, sed de præteritis in Iudicio pendentibus loquuntur,& sicut de pendentibus in Iudicio fuit simpliciter statutum,non debere fieri sacras formas, aut sacras iussiones, vt in rubr. & in authent. in medio litis non fieri sacras formas, aut sacras iussiones, vt col.8.immò fuit particulariter statutum ad pendentia legis non trahi,nisi expressè fuerit dictum iuribus supra allegatis, ita nec de istis nisi speciali modo, & particulari fuerit ordinatum, non poterit intelligi, prout & hoc expressè tenuit glos.in d. authen.vt cum de appellat.cognosc.in princip.in ver.referentem,& Innoc.& Bald. in cap.fin vt lit.pend.& idem Bart.in l.sancimus,la prima in fine,C.de sacros.Eccl. & Ias.in d.l.non dubium num.15.C.de legib.quod dicit perpetuò cordi tenendum, & dicit vnà cum Bart.in d.l.omnes populi in d.5.q.num.40.& in d.cons.87.procedere,etiamsi aliud in statuto cauéretur expressè,quod tamen non puto verum, quia si ex causa potest statui quod statutum porrigatur etiam ad præterita decisa, vt supradictum est, multò magis ex causa rationabili poterit mandari porrigi ad pendentia, vt dixit Bald.& Innoc.in d.c.fin.vt lit.pend.

36 Si tamen Abb.Imol.& † aliorum contrarium tenentium in d.c.fin. de constit. & in alijs locis,de quibus ibi per Felin.d.vers.4. amplia sequi malueris, illam intellige, vt vera sit,quando ipsum statutum, siue alia constitutio emanasset proprio motu, vel statuentium, vel Superioris, secus si emanasset ad impetrationem alterius; nàm tunc non traheretur ad pendentia in dicta causa principali per not. in d. auth. vt in medio lit. §. si vero, & §.si causam, & ita dixit Capr. vbi supra numero 15.de mente Compost.in d.cap.2.de constit. quem sequuntur Ioan. Andr. Imol. & Abb. in d.c.fin.eod.tit.& istud est fortè quod voluit Bart.in d.l.omnes populi d.5.quæst. numero40. vbi multò minus valebunt statuta, & reformationes Ciuitatum, quas canes Curiarum, & deuoratores omnium communium fieri faciunt pro libito voluntatis, idem voluit Felin. vbi supra dummodò talis lex non emanet ad partis

37 postulationem, sicque omnes fateri affirmat, quid autem operetur clausula † motu

proprio in rescriptis,& constitutionibus, vide additiones ad Abb. in d. capit. fina. numero 9. ibi secus si motu proprio cum allegatis ibidem, & vide semper pro ista clausula, & alijs similibus per Staphil. in tract. de lit. gratiæ, & giust. in prima parte sub tit. de vi,& effectu claus. & per Petr. Rebuf. super concord. in form. mandat. apost. in versic. motu proprio,& per Roma cons. 327. cum ibi adductis.

38 Subintellige, quod etiam ad partis postulationem statū comprehenderet † pendentia supradicta, quando appareret habentes ad prædicta authoritatem eos, habita notitia de prædictis pendentibus velle vti plenitudine potestatis statuendo,& ex certa scientia illud statuerent, ita dixit Capr. in dicta conclusione sexta numero 17. vbi dicit communem per ea, quæ not. Ioan. Andr. in cap. fin. num. 11. vers. lit. penden. vbi cæteri scribentes de appellatio. cognosc. scito tamen, quod nunquam in dubio quis præsumitur etiam statuendo vti plenitudine potestatis, sed potius ordinaria, ita Andr. Gaill. pract. obseruat. obseruat. 56. numero decimotertio, vbi etiam docet in quibus casibus Princeps, & Superior præsumatur vti plenitudine potestatis.

39 Quartò. Sublimita primam limitationē, vt † non procedat in his, quę sunt diuturnitate temporis comprobata, nam illa non obstāte statuto de præteritis mentionem faciente non comprehenderentur, ita Ang. in consilio 53. incip. in q. proposita per l. qui in Prouincia, §. Diuus Marcus ibi monemur temporis diuturnitate, ff. de rit. nupt. & §. alienationes in authent. de non alien. dum dicit tanta documenta longo tempore facta commouere multæ esse tergiuersationis, & facit, quia sicut lex, quæ de sui natura concernit futura, non rumpit ea, quæ posthac vniuersali consuetudine introducuntur lege non recepta, vt in capitu. denique §. hæc etsi legibus 4. distinctio. glos. in capit. 1. de treug. & pac. ita in simili lex loquens de præteritis non videtur includere præterita diu obseruata, & facit argum. etiam tex. in l. minimè,& in l. sed ea quæ longa consuetudine, ff. de leg. Et quia Felin. vbi supra columna octaua versic. sed in practica dicit, quod in practica esset difficile sustinere dictam sublimitationem Angel. quia eius iura non vrgent, & non reperit illi contestem aliquem, & etiam causis, vt ibi per eum pro confirmatione deductorum ab

40 Ang. & conciliando opiniones dicerem, quod aut præterita sunt adeò antiqua, & antiquata, vt posset oriri aliqua confusio inter gentes si interpretaremur statutum illa comprehendere, & non comprehendentur ab illo, etiamsi de præteritis loquatur per tex. in authen. de armis, §. hæc igitur omnia, dum dicit antiquiora perscrutari, & superiora tempore ascendere, magis esse confundere, quàm legem facere, Aut de plano etiam talia comprehendendo ageretur inter populos, & tunc stante mentione de præteritis a statuto verior esset opinio Felin. maximè id suadente aliqua euidente noua vtilitate iuxtà l. 2. ff. de constit. princip. vbi habetur, quod in nouis condendis, & constituendis euidens debet esse vtilitas, vt recedatur ab eo, quod diu ęquum visum est.

41 Secundò. Limita principaliter conclusionem, vt † non procedat in statuto declaratorio statuti, vel Iuris antiqui, nam trahetur ad præterita, ita tenent communiter Cano. in d. capit. fin. de constit. prout de communi testatur Felin. ibidem sub numero quarto vers. fallit secundo per tex. in authent. de filijs ante dotalia Instrumenta natis §. 1. & est ratio, quia statutum declarans nihil de nouo inducit, & ideò non dicitur quidquam disponere, vt non possit ad præterita trahi, sed potius circa

ipsa præterita dicitur versari, cum regulariter constitutio futura respiciat, & declaratio præterita secundum Bald. in l. non dubium, C. de legibus, facit l. hæredes palàm, ff. de testamen. & potius ligare dicitur hoc casu constitutio antiqua, quàm noua declaratoria, quæ solùm aperit mentem circa iam ordinata secundum Abb. in dicto cap. fin. de constit. numero octauo, idem voluit Feder. de Sen. consil. 112. incip. amice charissime Gemin. post Imol. in capit. deliberatione, §. volentes de offic. leg. lib. 6. Abb. in capit. fin. de præscript. vbi dixit, quod constitutio declaratoria iuris diuini comprehendit præterita, & Felin. vbi supra pro hoc adducit tex. quem reputat meliorem de iure in authent. de rapt. mulier. quæ rap. nu. in fine, ibi tanquàm si lex nostra ab initio cum tali interpretatione promulgata fuisset, idem voluit Bart. in dicta lege omnes populi quæstio. 5. princip. numero 44. per l. fin. C. de pact. conuentis, tàm super dote, & l. fin. C. de transactio. idem voluit Ias. in d. l. non dubium numero decimo in sexto notab. Capr. dicta conclusione sexta numero vigesimo, Bald. in d. l. leges, C. de legibus, & DD. de Rot. decisio. 142. numero 2. parte 2. vbi de communi.

42 Amplia limitationem, etiamsi † statutum declarans vteretur aliquo verbo, propter quod videretur induci nouum Ius, vtputa censemus, & simile, quia etiam tunc dummodo ratio huius noui statuti declaratorij sit antiqua respiciens alterius statuti declarationem, trahetur ad præterita secundùm glos. in clementina prima, in ver. censemus de concess. præb. quam approbat, & sequitur Felin. vbi supra nu. 4. in fine.

43 Primò. Sublimita limitationem, † nisi in statuto declaratorio adesset verbum, propter quod appareret de mente statuentium fuisse solùm futura respicere, vt si diceretur, de cætero in futurum, deinceps, & similibus, nàm tunc, cum essemus in claris, non est laborandum circa interpretationem statuti, ita Felin. vbi supra nu. 5. per capit. fin. de sponsa. duo. & capit. 1. de postulatio. Prælat. in sexto, & cap. aqua de consecrat. Eccles. vel Alta. & in capit. vnico ad finem, de Cler. non residen. in sexto, & in clementina prima, de vsur. Anton. & Imol. in d. capit. fin. de constit. & Gemin. in capit. ex antiquis 54. distinctio. per tex. in capit. suspectus 3. quæst. 5. in ver. temporibus futuris excludimus, & hæc sublimitatio est satis clara, & illam approbat Capr. dicta conclusione sexta numero vigesimoprimo, & DD. de Rot. decisio. 158. numero quarto parte secunda. Nec obstat si dicatur cum Dec. in d. capit. fi. numero decimotertio ante med. vers. sed tamen considerandum est, quod quamuis statutum declaratoriũ ad futura se referat, tamen ex quadam necessitate ad præterita quoque debet extendi, ne aliàs inducatur perplexitas quædam, ac repugnantia, vt scilicet sit statutum declaratorium, & non habeat locum in præteritis, cum natura statuti declaratorij sit, vt ad præterita porrigatur, quia potest responderi, quod non inconuenit quod statutum declaratorium, se referat ad futura, & velit dare certam formam futuris negotijs, & præterita relinquere sub determinatione antiqua inducta, vel ex consuetudine, vel Doctorum declaratione, vel alio modo, prout sic respondet Bolognet. in d. l. omnes populi nu. 162. versic. mihi tamen magis placet, quem comprobat Rot. decis. 142. num. 5. parte secunda, vbi etiam fuit resolutum, quod si ad statutum declaratorium antiqui iuris fuerit addita confirmatio a Superiore necessaria se referens ad futura non comprehendet præterita, quidquid ante confirmationem posset vigore talis statuti dici in contrarium per doctrinam

Butr.

Butr. in d. c. fi. num. 15. ante med. verf. nisi statutum nouiter factum, vbi etiam Imol.
* Felin. & alij communiter.

44 Secundò. Sublimita, vt non adeò procedat limitatio, † quod trahatur declaratio etiam ad prȩterita, in quibus lata fuisset aliqua sententia secundum statutum antiquum, vtputa si vsque ad præsens fuisset data aliqua interpretatio statuto propter opinionem Doctorum secundùm quam fuisset lata aliqua sentẽtia, & modò superueniat declaratio noua dicti statuti talem interpretationem antiquam reprobans melius illud declarando, nàm non per hoc reuocabitur quod iam fuisset iudicatum secundum primam illam interpretationem, licèt modò a statuto declaratorio reprobatam, & aliter declaratam, quia non imputatur ei, qui tenuit illam primam interpretationem, licet superueniat lex illam declarans, & reprobans secundùm Gemin. in capit. humanum genus prima distinctio. & ita voluerunt Anton. de Butr. Io. Andr. Imol. & Felin. in dicto capitulo fina. de constitutio. & Gemin. in d. capit ex antiquis, satis enim videtur, quod Iudex iudicat secũdum intellectum, qui tunc seruabatur, & idem secutus est Iaf. in d. l. non dubium numero decimoquarto, C. de legib. per tex. quem dicit meliorem de iure in l. relegatorum, §. ad tempus, ff. de interd. & rele. idem voluit Capr. dicta conclusione sexta, numero 28. & sequen. de mente Imol. post Ioan. Andr. in dicto capitulo fina. de constitutio. & faciunt quæ voluerunt DD. de Rot. decisio. 158. numero quinto parte secunda, vbi dixerunt, quod quando statutum nouum declaratorium habet communem intellectum per prius contrarium, ita quod communis obseruantia seruabat contrarium, tunc tale statutum non trahetur ad præterita per glos. in capitulo primo in ver. de cætero ibi communi Iudicio, vbi etiam Gemin. colum. vlt. post princip. vers. nota bene istam glos. & Franc. numero 5. vers. vel ipsa constitutio de constit. Præpos. in d. capit. fin. de spons. duor. nu. 3. propè finem versic. si verò habet consuetudinem, uel communem interpretationem.

45 Intellige sublimitationẽ, ut procedat † quando à tali sententia non fuisset appellatum, secus si appellatum fuisset ab ea, quia tunc si pendente appellatione superueniat statutum, siue lex declaratoria, illa sequenda est, ita Felin. in d. cap. fina. sub numero septimo, uers. excipiuntur ab ista limitatione, quod dicit idem fuisse de mente Vinc. ibidem, & Imol. asserentis hoc dictum multum notabile ad declarationem uidelicet eorum quæ supra diximus, dum affirmauimus, quod statutum nouum faciens etiam mentionem de præteritis non trahitur ad pendentia per uiam appellationis, & ratio specialitatis in isto casu est, quia per statutum, siue constitutionem declarantem statutum, & constitutionem priorem, quomodo intelligenda sit, & procedat, dicetur reperta ueritas illius statuti dispositionis, & de ea apparere, ideò Iudex etiam appellationis debet illam imitari, & secundum illam iudicare capit. ueritatẽ, octaua distinctione licèt in alijs casibus debeat sequi iura, quæ uigebant tempore primæ sententiæ. Et nota quod etiam in hoc casu dicitur eadem iura sequi, non autem noua, quia, ut diximus, non agitur de condendo aliquo statuto nouo, sed de declarando antiquo, & declarationis natura est, prius ad præterita, ut supra diximus, quàm ad futura, igitur Iudex appellationis secundum declarationem iudicans dicitur etiam iudicare secundum statutum antiquum, licèt modò declaratum, quomodo intelligendum sit, hoc idem secutus est Capr. dicta conclusione 6. numero 29. de mente Ioan. Andr. in d. cap. fin. In quo tamen dicerem, & distinguerem

rem prout supra, an fuerit huiusmodi declaratio facta motu proprio Superioris, aut ad instantiam alicuius rationibus,& responsionibus de quibus supra in tertia sublimit. ad primam limit.

46 Tertiò. Sublimita limitationem, vt non procedat in statuto, quod vltra declarationem imponeret pœnam de nouo contrafacienti, quia respectu pœnæ de nouo impositæ non traheretur ad præterita, prout etiam supra diximus in quarta Ampl. & hoc latè prosequitur Felin. in dicto capit. fin. numero octauo versiculo quarto Limita asserens contra Imol. ibidem hoc procedere, siue pœna imponatur ipso Iure, siue si veniret imponenda per Iudicem, & hoc est quod voluit Abb. in dicto capit. fin. num. 11. vbi dixit, quod quando lex est partim declaratoria,& partim editoria, quatenus edit de nouo est dicendum de illa, prout de simplici noui Iuris editione; quæ respicit futura, idem voluit Ias. in d.l. non dubium num. 12. versic. 2. singulariter limita.

Tertiò. Limita principaliter conclusionem, vt non procedat quando statutum

47 † nouum annullaret actum ex causa de præterito, vt quia annullaret actum factum contrà dispositionem,& prohibitionem prius existentem,& ideò causa annullationis haberet de præterito ante constitutionem nouam, quia tunc porrigitur ad præterita,& exemplum potest poni, vt in authen. de alien.& emphit. §. si verò aliquid; ibi omnia vero, quæ contra leges antiquas facta sunt renouari sancimus,& res quæ contra virtutem earum data est venerabilibus domibus reddatur, & de cætero secundum præsentem legem omnia fieri disponimus,& in l. fin. C. de pact. ibi secundum itaq; veteres regulas, & facit l. penult. C. de incert. nupt. limitationem posuit Bart. in d.l. omnes populi 5. quæstio. princip. numero 44. versic. secundo casu autem causa annullationis, &c. & illam sequuntur Anton. de Butr. Imol. Abb. & Felin. in dicto capitulo finale, de constitutio secus tamen esset, si causa annullationis per statutum nouum annullans introducta esset, & ab ea adinuenta, & statuta, quia tunc, nec porrigeretur ad præterita, ita Bart. vbi supra per l. iubemus in fi. C. de testamen. ibi quod enim antiquitas peccauit, quæ præsentis legis inscia pristinam secuta est obseruationem,& prius, quæ in posterum tantummodo obseruari,&c. & per l. fina. in fi. C. de curat. furio.& facit, quia, vt diximus in principio regulæ, legis,& constitutionis natura est futuris certam formam dare negotijs, non autem præteritis, nisi nominatim, de eis disponat d.l. leges, la seconda, C. de legib.& limitationem secutus est Capr. dicta conclusione sexta numero trigesimoquinto, inquiens, quod si causa annullationis inducitur per statutum, non porrigitur ad præterita, nisi aliud appareat ex verbis ipsius, puta si loquatur per verba preteriti temporis per l. decernimus, C. de sacrosf. Eccles.

Sublimita, vt vera sit limitatio, dummodo causa nullitatis, quæ erat de præteri-

48 to † inferebat nullitatem ipso iure, secus autem si actus tenebat, sed in odium inducitur de nouo cessatio, quia tunc non debet extendi ad præterita, ita Abb. in d. capi. fin. numero 11. versic. hoc dictum limitarem, quem referendo sequitur etiam Felin. ibidem numero nono, adducens rationem, quia scilicet annullatio actus super Iure quæsito est pœna iuxta not. per eundem Abb. in capitulo secundo de constitutio. & respectu pœnæ constitutio nunquam trahitur ad præterita, vt supradiximus.

49 Quartò. Limita conclusionem, vt non procedat in † ordinatorijs Iudicij & modo procedendi, nam quoad illa statutum includet omnia negotia præterita, & cau-

fas

fas non solum futuras, sed etiam pendentes, ita Felin. vbi supra numero 10. versic. fallit quarto, qui de communi testatur per glos. in d.c. licèt canon in ver de cætero, & glos. fin. in clement. 2. de Iud. & ibi Imol. Bart. in d.l omnes populi d. 5. quæstio. princip numero 44. versiculo quarto casu vbi ait, quod statutum pertinens ad litis ordinationem locum habet in omnibus futuris litibus quanquam sint super præteritis negotijs per d.l. 2. in princip. C. de iur. cal. & §. pen. & ita tenet Cyn. in d.l. leges, vbi etiam Oldrad. secundùm eum idem voluit Ias. in d.l. non dubium nu. 15. in fi. C. de legibus, quod dicit benè menti tenendum allegans ad hoc etiam Paul. in dicta lege sancimus, C. de sacrosan. Eccles. & Bart. in tit. de pac. Constant. §. hoc quod nos versic. tertio nota quod Iudex Abb. Imol. & Anton. de Butr. in dicto cap. fi. qui Imol. testatur hanc communem opinionem, pro qua facit, quod dixit Bald. in capit. fina. vt lit. penden. vbi voluit, quod statutum de causis compromittendis habeat locum etiam in causis pendentibus, quia istud respicit magis ordinem procedendi, idest coram quo, & qualiter procedatur, quàm decisionem causæ, & facit, quod dixit idem Bald. in d.l. leges, C. de legibus vbi voluit, quod si vnum officium habet duos Iudices, & adiungantur eis tres, videbuntur etiam adinuenti in litibus pendentibus coram illis duobus primis, quia statutum respicit formam processus, nec obstat d. authent. in medio litis, de qua supra, quia loquitur quoad decisionem causæ, & ita dicit se consuluisse Florentiæ in Iudicibus fallitorum, & idem ponit idem Bald. in d.l. sancimus, C. de sacros. Eccles. in fine, & ita consuluit totum Collegium Perusinum per moltas rationes, & est in consilijs Ang. consil. 211. incip. primum est videndum, utrum dicti Iudices, & hanc quoque communem sententiam testatur additio ad Abb. in dicto capitulo finale, in ver. Iudicij cum alijs ibi allegat. prout illam etiam communem testatur Crot. in dicta lege omnes populi nume. 138.

50 Intellige limitationem, ut procedat in processu, qui tempore † statuti restat, non in iam facto secundum Ang. in dicto consilio 211. per l. fin. C. de iur. calum. ibi in primo post hanc legem ingressu. & idem glos. in dicto capit. licèt Canon, & Abb. in capit. uenerabili de Iud. & hanc communem opinionem testatur Felin. ubi supra, uers. hanc fallentiam de mente Imol. ibidem, & illum ipse quoque sequitur, rationem allegans, quia scilicet respicere processum fiendum est de natura legis, quæ futura respicit, si autem diceremus factum quoque respicere, esset ligare præterita perfecta contra intentionem legis, idem uoluit Abb. in dicto capit. fin. numero 11, uersic. aut constitutio aliquid de nouo addit, & hoc modo erit intelligendum quod dixit Imol. ibidem, dum facit distinctionem, an lites erant inchoatæ ante statutum, an post, aliàs contra eum esset communis opinio, de qua supra, & ita tenet etiam Crot. in dicta lege omnes populi, eò quia processus habet diuersas partes, & capitula distincta, & separata, ideò statutum potest in aliquibus operari, & in alijs non.

51 Quintò. Limita conclusionem, ut non procedat, quando factum aliquod est partim de præterito, & partim de futuro, uel etiam quando factum de præterito expectat perfectionem suam, & complementum a facto futuro, quia statutum nouum illud comprehendet, ut est gl. & ibi Abb. in clementina secunda, in uer. in posterum de ætat. & qualit. ex qua hoc idem colligit ibidem Imol. post Ant. de Butr. dicens, quod ubi constitutio certam dat formam actui, licèt ille actus fiendus in futurum

turum habeat ortum ex causa de præterito, tamen subijcitur constitutioni nouæ, & ibi Card. dicit, quod quando constitutio concernit aliquid productiuum plurium effectuum concernit præterita respectu effectuum futurorum, & pro exemplo limitationis potest adduci quod not. Bald. in l. si ita scriptum, §. fin. ff. de lega. 2. vbi dicit, quod si statutum dat certum premium capienti bannitum, & illum præsentanti Potestati, comprehendit illum, qui cæpit ante statutum, & præsentauit post, & quod not. idem Bald. in l. illa post medium, C. de donat. dicens, quod statutum excludens filiam dotatam a successione dotantis includit dotatas ante statutum, si moritur dotans post statutum secus si esset mortuus ante statutum, & hanc limitationem ponit, & sequitur illam pluribus comprobando Felin. vbi supra numero vndecimo, & * columna decimasexta, vers. puto, testatur hanc esse communem opinionem, & facit ad hoc illud etiam quod notauit Bald. in d. l. omnes populi numero quinquagesimosecundo, & de quo etiam supra in alio loco, volens, quod statutum prohibens fœminas portare certa genera vestium, intelligitur de vestibus etiam antea factis, quia eas portare non poterunt in futurum post statutum, quia, vt diximus, est quid partim de præterito, & partim de futuro, de præterito quia vestes iam factę erant, de futuro, quia illas portare est quid de cætero, & ad hoc potest etiam adduci aliud exemplum, de quo per Barto. in d. l omnes populi numero quadragesimoseptimo, 5. quæstio. princip. vbi dixit, quod si extaret statutum, quod vxore mortua in matrimonio sine filijs vir lucretur tertiam partem dotis, certè cum tale Ius lucrandi, & retinendi certam partem dotis competat viro ex facto isto, scilicet ex morte vxoris, si vxor moriatur post statutum habebit locum statutum etiam in dotibus antea datis, ex quo lucrum proueniens marito oritur de futuro, idest ex morte post factũ statutum secuta, licèt factum sit etiam de pręterito quoad dotes iam constitutas, sed * contra istud exemplum de dote datum per Bart. extat communis opinio, vt testatur Capr. in dicta conclusione sexta numero quinquagesimotertio, & nos latè in alia conclusione, quod attendatur statutum loci contractus in septima sublimitatio. ad quintam intelligentiam, seu limitationem principalem, & hanc limitationem sequitur idem Capr. ibidem, vbi de communi dicit, & pro ea facit quod dixit Anch. consilio 128. incip. visis, & diligenter examinatis, vbi voluit, quod si pater acquisiuit emphiteusim pro se, & filijs masculis, & filiabus, & antequam pater moriatur emanet statutum, quod filia non possit succedere extante filio masculo, filia non poterit succedere propter prohibitionem dicti statuti, quia si quod Ius competit filiæ virtutæ stipulationis præteritæ patris, id sumit tamen initium post mortem patris, ergo statutum superueniens ad illud ius, quod demum nascitur, postquam dictum statutum amanatum fuit, extẽditur limitationem secutus est Crot. in dicta lege omnes populi numero 131. & sequent. licèt improbat vtrunque dictum Bartol. & Anchar.

52 Intellige limitationem, vt non procedat quando sic extendendo † statutum adductum partim de præterito, & partim de futuro, fieret tamen restrictio, circa actũ de præterito, faciendo ipsum duriorem, & asperiorem, quàm esset tempore, quo factus fuit, ita Felin. vbi supra de mente Gemin. in cap. ante triennium 31. distinctio. per illum tex. vbi constitutio disponebat super seruanda deinceps castitate Diaconorum Orientalium, & tamen non extenditur ad illos, qui licet essent Diaconi tamen iam contraxerant matrimonium, & faciunt adhoc not. per Ant. de Butr. Imol. & Abb.

& Abb. in capit. dilectus quod met. cauf. & Archidiac. in capit. gesta 24. distinct. & Ioan. Andr. & Abb. in capit. super eodem de regu. in quibus locis habetur, quod
53 † lex noua imponens asperiorem vitam religiosis, non trahitur in dubio ad receptos ante legem, & ideò etiam statutum imponens ratione officij Procuratoris, & Aduocati grauamina non solita Procuratoribus, vel Aduocatis, secundum istam intelligentiam non comprehendet Procuratores, & Aduocatos ante statutum, quia licèt sit quid de præterito, & de futuro, quia de præterito est ipsum officium Procurationis, & Aduocationis ante statutum, & de futuro est illius exercitium, tamen ne grauius esset per talem intelligentiam, & extentionem officium Procuratoris, & Aduocati, quam esset tempore, quo facti fuerunt Procuratores, & Aduocati, non debet ad præteritos porrigi, & illos comprehendere, ita etiam sensit Crot. in d. l. omnes populi num. 140.

54 Secundò. Intellige, vt non procedat in futuris, quæ † nullo modo sunt separata, sed omninò cônexa cum præteritis, & habent omnimodam dependentiam ab eis, quia tunc sicut non comprehenderet præterita, ita nec futura eisdem omninò annexa, ex quo omninò habent dependentiam ab eis, & exemplum poni potest, emanauit statutum, quod Rectores Hospitalium teneantur reddere rationem de negotijs gerendis Hospitalis, aliqui Rectores tempore constitutionis aliqua administrauerant, & aliqua eodem anno erant administranda, nunquid tenebuntur reddere rationem de toto anno, ex quo aliqua negotia illius anni erant gesta, & aliqua gerenda, & est distinguendum, qd si gerenda sunt omninò separata a gestis tenetur reddere rationem de illis gerendis iuxtà dispositionem statuti, secus si non sint separata, sed omninò annexa cum iam gestis, quia tunc non tanquàm de gerendis, sed tanquam de gestis erit de eis iudicandum, & sic statuto non comprehendentur, ita notabiliter voluit glos. in clementina prima, in ver. deputata, de testamen. vbi Abb. facit illam singularem, & idem ibi Cardin. & Imol. & idem Abb. in capit pastoralis, §. verum de appellatio. & in dicto capit. fina. numero vndecimo de constit. vbi etiam Felin. columna decimaquinta in princip. cum alijs ibi per eum Imol. in clementina secunda, in versic. sed contrà prædicta de ætat. & qualit. Gemin. in capitulo ex antiquis 54. distinct. & facit tex. in capit. fin. de conceff. præben. in sexto §. sin autem; vbi constitutio non inducit executionem actus de futuro, qui venit connexè, & accessoriè ad actus præteritos, & eandem sententiam secutus est Capr. dicta conclusione sexta numero quinquagesimoseptimo, & facit, quia cônexorum idem est Iudicium l. quid ergo, §. pen. ff. de contr. iudic. tut. in vers. connexorum l. tutor post pubertatem, ff. de tut. & rat. distrah. & ità tenet Crot. in d. l. omnes populi numero 142.

55 Sextò. Limita, vbi † statutum daret, vel tolleret aliquam exceptionem, quia si exceptio oritur post statutum subiacet ipsi statuto respectu etiam contractus facti ante statutum, nisi aliud exprimeretur in statuto Cephal. conf. 644. numero decimonono libro quinto, per tex. in lege penult. C. de vsur. & in l. testium, C. de testib. exemplum, si statutum disponit, quod contrà Instrumenta possit opponi sola exceptio solutionis, operabitur, quod etiam contrà Instrumentum factum ante statutum, non poterit alia exceptio opponi, quàm solutionis, etiamsi aliæ exceptiones adessent, dummodò essent ortæ post statutum, vbi autem essent prius ortæ possent opponi, quia non intendit statutum tollere Ius ante quæsitum, & statutum licèt operatur

ratur quoad exceptiones de nouo concessas etiam quoad Instrumenta præterita, & facta, non operabitur tamen, nisi eo modo quo ipsas exceptiones concedit, & a die ipsius concessionis, vt si extaret statutũ, quod possessor bonæ fidei præscribat quinquennio, possessio capta ante statutum non computabitur, sed debet inchoari quinquennium de nouo, quia ei ante statutum talis exceptio præscriptionis minimè competebat, sed ab ipsomet statuto incipere debet, ex quo ab ipsius concessione competit secundum Bart. in d.l.omnes populi versiculo secundo casu numero 44. in quinta quæstio. princip. per authent. de duobus reis, §. fina. & l. penult. C. de vsur. & Anton. de Butr. Abb. & Felin. in dicto capitulo finale, de constit. per l. testamentum, C. de testamen. & l. pen. C. de vsur. & quod habetur in l. Fiscus, ff de iur. fisc. & ad hoc facit quod notauit Capr. d. conclusione sexta numero 48. vbi dixit, quod quando constitutio disponeret inducendo exceptionem, quę non causatur tempore contractus, sed ab alio facto post contractum, & tunc si illud factum fiat post dictam constitutionem, trahetur etiam ad præterita, vtputa ne ab exemplo, de quo proximè, recedamus, si constitutio disponat, quod possidens bona fide per decem annos præscribat, si aliquis possideat per decem annos post statutum causabitur ex tali præscriptione exceptio præscriptionis etiam in præteritis, ex quo talis exceptio oritur post statutum factum, nisi, vt diximus, aliud in statuto exprimatur, vt etiam per eũdem Capr. qui subiungit, quod idem erit, prout, & nos diximus, quando constitutio prouideret tollendo exceptionem, quia tunc etiam tolleret exceptionem competentem etiam super facto de præterito si exceptio incipiat competere post ipsum statutum, & constitutionem, & ita communiter teneri testatur, idem tenuit Croc. in d.l. omnes populi num. 141.

56 Septimò. Limita, vbi statutum † aliquid indulget, & malè facta remittit, quia tunc etiamsi loquatur per verba, aut præsentis, aut futuri temporis, non extenditur ad futura, ne detur materia delinquendi, vt si statutum disponeret, quod quilibet bannitus extrahatur de banno soluendo centum, non habebit locum in banniendo in futurum, quia daretur materia delinquendi, ita Bart. & Bald. in l. cum lex, ff. de legib. per illum tex. idem voluerunt Anton. de Butr. & Imol. in d. cap. fin. vbi etiam Felin. numero decimotertio, idem voluit Salic. in lege secunda, C. de generali abolit; dicens, quod licèt lex in decisiuis dat formam futuris negotijs, & idem in solemnitatibus adhibendis, tamen in remissionibus pœnarum secus est, ne detur via delinquendi, vnde ipse post Iacob. Butr. in l. castitati, C. de adult. dixit, quod rescriptum dans remissionem pœnarum infligendarum ante delictum commissum non tenet, quia inuitat ad delinquendum, fallentiam istam secutus est Angel. consilio sexagesimoseptimo municipali lege numero tertio, & Bald. in l. si ita §. de aur. & arg. lega. Gemin. post Imol. in capitu. 2. in secundo respon. de constit. lib. 6. Bald. & Imol. in l. cum in secundo, ff. de iniust. test. Bald. in d.l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in d.l. leges, C. de legibus, vbi etiam Cyn. & in capit. fin. de præscript. Abb. in d. capit. 2. in secundo not. de constitutio. Imol. in clementina secunda in versic. secundo fallit de rescript. & facit quod consuluit Feder. de Sen. consil. 278. incip. factum

57 ex quo iure consilium, vbi latè respondet, quod statutum † non potest habilitare prolem illegitimam ad successionem, ne aperiatur via adulterijs, & copulæ illicitæ, & quia statutum caret honestate contra cap. erit autem 4. distinct. & ex illo consilio Gemin. in capit. 1. in §. 2. in fi. de fil. presb. it. in sexto infert, quod non valet statutum

58 tutum † Episcopi habilitans omnes filios illegitimos ad minores, & ad simplia beneficia, quia aperiretur via peccato, secus in dispensatione, quæ sibi competit, quia illa fit cum causæ cognitione, vt per Innocent. in capitu. cum monasterium de stat. monac. &c. quæ non potest dici in dicto statuto accedere, cum per illud induceretur dispensatio nimis indiscreta, & iniqua, vt ibi per eum Capr. d. conclusio. sexta num. 47. qui testatur hanc esse communem opinionem, quam sequitur Crot. in d. l. omnes populi, numero 143.

59 Octauò. Limita, vt non procedat in statuto † nouo imponente pœnam minus rigorosam, & magis congruam, & conuenientem delicto, quàm pęna iam ante imposita per statutum antiquum, quia tunc in puniendo illos, qui deliquerunt ante statutum attenderetur pœna statuti noui, vt si iam adesset statutum imponens pœnam capitis vendentibus sal sine licentia, & deinde per statutum nouum fuisset mutata illa pœna capitis in pecuniariam, debebit ille qui vendidit ante istud nouum statutum, & sic tempore primi statuti accusatus, hodie quo tempore sententiatur puniri secundum pœnam statuti noui minus rigorosam, & magis congruentem delicto, ita Barto. in dicta lege omnes populi numero quinquagesimoprimo, 5. quæstio. princip. vbi ait, aut statutum imponit pœnam delinquenti, aut iam impositam mitigat, primo casu aut statutum continet pœnam conuenientem delicto, & inspicitur tempus delicti, aut continet pœnam grauiorem, vltra quam conueniat, & inspicitur tempus sententiæ. Secundò casu quando pœna imposita mitigatur, porrigitur etiam ad præterita, & recitat pro hoc d. quæstionem de vendente sal, idem voluerunt Anton. de Butr. & Innocen. in dicto capitulo fina. de constitutio. & hoc est verum in pœna, vt diximus, congruentiori, quæ augetur, & minuitur ex causa, in qua imponenda inspicitur tempus sententiæ, non autem delicti, secus autem, vt etiam diximus, vbi esset pœna ordinaria, & propria delicti, nam tunc in illa imponenda attenditur tempus ipsius delicti, siue sit delictum priuatum, siue publicum per l. 1. ff. de pœn. & capit. fina. de sentent. excommunic. l. si quis decurio, C. de fals. Abb. in dicto capitulo fina. de constitutio. numero duodecimo, qui limitationem etiam declarans distinguit dicens, quod quædam est pœna ordinaria, & in illa imponenda debet haberi respectus ad tempus delicti, & sic procedit dicta lege prima, & capit. fin. quædam est additio pœnæ, vel diminutio, quæ fit ex causa, nam Iudex potest minuere, vel augere pœnam ordinariam, etiamsi esset pœna statuti, vt l. quid ergo, §. pœna grauior ff. de his, qui not. infam. vbi Bart. inferens ad statutum, & in hac pœna consideratur tempus sententiæ, & non delicti, Vnde ad propositum limitationis, aut statutum antiquum imponebat pœnam ordinariam, & propriam delicti illius, & illa seruanda est, aut imponebat pœnam grauem, vltrà quam meretur delictum, propter aliquam causam, puta propter guerram, & tunc statutum, ex quo reducit pœnam ad congruentiam secundum tempus præsens delicto, non autem perseuerat in rigore præterito, debet istud attendi, & secundùm illud fieri castigatio, & idem voluit Felin. ibidem loco supracitato, Capr. dicta conclusione sexta numero quadragesimoquinto allegans glos. in authent. vt Iud. sine pro quoquo suffragio §. opinionem, & hoc idem tenuit Crot. in dicta lege omnes populi numero 144.

60 Sublimita, vt non procedat in statuto † antiquo imponente pœnam ipso iure,

nam illud erit obseruandum, non autem statutum nouum pœnam etiam congruentiorem imponens, quia quando statutum imponit pœnam ipso iure, dicitur executorium, ita Gemin. in capit. fina. de electio. in sexto per not. & in capit. licèt canon eodem tit. & idem voluit Ioan. Andr. in dicto capitulo fina. idem voluit Felin. in dicto capit. fina. de constitutio. numero 14. cum ibi alleg. Crot. in d. l. omnes populi numero 144.

61 Intellige tamen, vt istud non esset verum, si secundùm † statutum pœnam congruentiorem imponens diceret, & vellet primum statutum haberi pro infecto, nam tunc etiam pœna imposita ipso iure esset sublata, ita Ioan. Andr. quem sequitur ibi Gemin. in dicto capit. fina. de electio. in sexto, per tex. cum glos. in clementina prima, de immunit. Eccles. & hoc idem approbat. Felin. vbi supra, & Crot. loco proximè citato.

62 Et ad materiam quænam tempora in † pœnis, & puniendo attendantur, & quinam status, an scilicet tempore delicti, an vero sententiæ, vide per Alber. in prima parte stat. quæst. 85. & in quarta par. quæst. 54. Bald. & Angel in lege prima, ff. de pœn. Bald. in lege officiales, C. de Episcop. & cler. & in lege cum quædam puella, ff. de Iurisdict. omn. Iud. & in authent. cassa, C. de Episcop. & Cler. & Canonistæ in d. cap. fin. de constit. & in cap. 1. de obli. ad ratio. & Bart. in d. l. omnes populi nu. 48. 5. q. princip. cum seq.

63 Nonò. Limita in statuto † confirmatorio, quia trahitur ad præterita, secundum Iaco. de Belu. quem refert, & sequitur Bart. vbi supra in dicta lege omnes populi. d. quæstio. 5. numero quadragesimo, & facit tex. in capitulo primo, de translatio. Prælator. & quod habetur in l. bene a Zenone, C. de quad. præscript. Felin. vbi supra numero decimoquinto versic. fallit, & idem voluit Hostien. in dicto capitulo finale de constitutio. inquiens, quod quando constitutio concordat cum iure antiquo trahitur ad præterita, quem refert, & sequitur Capr. dicta conclusio. 6. num. 43.

* vbi testatur ita ab omnibus teneri, & idem voluit Crot. in d. l. omnes populi numero 145.

64 Primò. Intellige, nisi tale statutum † confirmatorium haberet annexam etiam inductionem alicuius iuris noui, nam tunc quoad illud non trahetur ad præterita,

* ita Capr. loco proximè citato per l. ius ciuile, ff. de leg. & testatur ita communiter teneri, pro quo facit, quod diximus supra in quarta ampliat. & in 3. sublimitio. ad secundam limit.

65 Secundò. Intellige, vt istud sit verum, si statutum † confirmans vteretur verbis, quæ possent importare præteritum tempus aliàs non, vt si diceretur facta, rogata, & similia, ita Bart. in d. l. omnes populi, & Imol. in d. cap. fin. de constit. quos referendo sequitur Felin. ibidem, & idem tenuerunt DD. de Rot. d. decis. 158. nu. 4. parte secunda.

66 Tertiò. Intellige, vt vera sit limitatio, dummodò actus † confirmatus retrò habuerit vigorem, sed si sumit vigorem à statuto nunc confirmante, tunc confirmatum trahitur ad tempus confirmationis, non autem confirmans trahetur ad tempus confirmati, ita Bald. in dicta lege leges, vbi dixit idem esse in infirmatione, nam aut habet vetustiorem causam efficacem ad infirmandum, & tunc trahitur retro, & hoc idem firmat Felin. vbi supra per l. obseruare in fine, ff. de offic. Proconf. & in l.

si

si quis priore, ff. ad Trebell. & in l. tribunus, §. vlt. ff. de testamen. Anchar. in repetit. dicto capit. 1. in versic. quid dices de constitutio. & Felin. vbi supra dicit hoc modo esse intelligendum, quod scribit Bald. in l. ex placito, versic. sed pone actum est, C. de rer. permut. dum subtiliter ponit, vtrum qui intentauit conditionem ex statuto inualido, possit obtinere, si lite pendente superueniat confirmatio, de quo ibi per eum, & ita est intelligendum quod dicit Abb. in dicto capitulo finale numero vndecimo, versic. aut constitutio venit confirmanda, & ratio potest esse, quia tali casu qui confirmat de nouo dare videtur, vt not. per scribentes in l. adoptio non iure facta, ff. de adoptio. & per Bart. in lege, & quia ff. de Iurisdictio. omn. Iud. & actus valet prout nunc, vt not. Bald. in l. bonorum, ff. rem rat. haber. & in l. si partem, §. 1. ff. quemadm. seru. amitt. de vi autem confirmationis super actu interposito, vide Barto. & alios in dicta lege, & quia ff. de Iurisdictio. omn. Iudic. & Specu. in tit. de lega. in §. nunc ostendendum in versiculo nono eximit Episcopus, & in tit. de rescr. praecon. in §. forma quoque versic. sequitur videre, & seq. & glos. in capit. frater 17. q. 4. & sublimitationem secutus est Crot. in d. l. omnes populi num. 146.

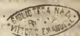
67 Decimò. Limita in statuto dante solemnitatem † ad actum, quando actus non esset adhuc perfectus, nam ad illud porrigitur, licèt esset inchoatus, ita Abb. in dicto capit. fin. num. 11. versic. aut statutum procedit per l. contractus, C. de fid. instrum. ibi quę tàm in postea conficiendis Instrumentis, quàm in his, quę iam scripta, nondum autem absoluta locum habere praecipimus, & hoc idem firmat Barto. in d. l. omnes populi 5. quaestio. princip. numero 44. versic. 1. casu per d. l. contractus, secus esset, si esset perfectus ratione formae, sed penderet ratione effectus, exemplum statutum dat formam testamentis, si testamenta sint condita ante statutum, licèt pendeant quoad effectum vsque ad mortem testatoris, non tamen includuntur in nouo statuto, vt est tex. in lege iubemus, C. de testam. propter quem sic voluit Bart. in dicta lege omnes populi loco proximè citato, & per l. fina. in fine, de curat. furio. & idem sensit Abb. vbi supra loco citato, & de hoc vide quae diximus etiam supra in sexta ampliat.

68 Intellige tamen, quod licèt statutum † non porrigitur ad actum praeteritum in se perfectum, tamen porrigetur ad executionem ipsius actus, si fieret, & eueniret fienda post statutum emanatum super executionibus, & de illis loquens, ita tenet Capr. d. conclus. 6. nume. 64. vbi dixit, quod quando constitutio noua respicit executionem, & super ea disponit, habebit locum in executione, quae fit post ipsam constitutionem, etiam si fiat executio ex actu de praeterito, & ita Doct. communiter tenere testatur non obstantibus his, quae adducit Imol. in contrarium in d. c. fin. quae licèt possent procedere de iure, tamen in practica obseruanda erit ista opinio secundum eum, quae & verior videtur, nisi executio fienda etiam post statutum esset adeò accessoria, & annexa actui de praeterito, vt non posset bene ab eo separari, nam tunc dicendum est, prout supra diximus in secunda Intelligentia ad quintam limitationem de futuris, quae nullo modo sunt separata, sed omninò connexa cum praeteritis, quae ideò non comprehendentur a statuto ratione connexitatis cum praeteritis, secus si executio esset omninò separata ab ipso actu de pręterito, & posset separatum stare vnum sine alio, quia tunc si esset fienda post statutum iam aeditum de executionibus loquens, non implicat, quominus debeat ab eo comprehendi

tanquam

tanquam res futura, & fienda post statutum, ad quam regulariter lex, & constitutio respicit, nec impedietur ratione prouenientię ab actu præterito, ex quo cum illo non habet indiuiduam connexitatem, sed potest separari, & separata manet de futuro, ex quo statuit de executione, & aliud est non posse disponere de actu ipso iam facto ante statutum, aliud de executione ipsius fienda post statutum, & istud est, quod voluit Bart. in d. l. omnes populi 5. q. princip. numero 44. versic. primo casu, vbi ait, aut actus est perfectus ratione formæ, sed pendet ratione effectus, & ad illum lex noua non porrigitur, & sic loquuntur iura, quæ in contrarium allegantur, idest quod non porrigitur statutum ad actum iam perfectum ante ipsum statutum, licèt pendeat quoad effectum, sed non negant, quin porrigatur quoad executionem illius actus fiendam post statutum ab ipso actu separabilem, & separatam, & ideò inquit Abb. in dicto capit. fin. nu. 11. de constit. quod si constitutio respicit factum de præterito, sed executionem de futuro, ad ipsam executionem extenditur.

FINIS.

FERRARIAE, M.DC.VII.

Apud Victorium Baldinum, Typographum Cameralem.

Superiorum permissu.